

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชาดกกับนวนิยายไทย

สุริยา คำกุนะ

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

มิถุนายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชาดกกับนวนิยายไทย

สุริยา คำกุนะ

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

มิถุนายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ของ สุริยา คำกุน

ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล)

.....กรรมการกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ เบญจาทิกุล)

.....กรรมการกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ สุวรรณธาดา) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียามัก)

.....กรรมการ

(ดร.คำสิงห์ รักรป่า)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์พูนพงษ์ งามเกษม)

คณบดีคณะศิลปศาสตร์

มิถุนายน 2559

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์เพราะได้รับความช่วยเหลือด้วยเมตตาจิต การสนับสนุนและความเอาใจใส่ด้วยดีจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของหลายท่าน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สิงห์คำ รักป่า ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เสียสละเวลาให้คำปรึกษาด้วยความเมตตาตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำ อันมีค่าพร้อมทั้งคอยให้กำลังใจด้วยความรักความเมตตาและช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนางษากุล ประธานสอบ วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ เบญจาทิกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ สุวรรณธาดา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสมบูรณ์ด้วยดีทุกประการ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ, รองศาสตราจารย์ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช และดร.ภีรวัฒน์ นนทะโชติ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยตรวจแก้เครื่องมือเก็บข้อมูล ในการทำวิจัย ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.บาลี พุทธรักษา อาจารย์ผู้จุดประกายหัวข้อ วิทยานิพนธ์และช่วยชี้แนะทางมาจนสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อรรวรรณ ศรีฟ้า, อาจารย์ปิยะนุช เล็งชา อาจารย์ที่เคารพทั้งสองท่านที่ช่วยแนะนำและคอยให้กำลังใจด้วยความ เมตตาต่อผู้วิจัยเสมอมา ขอกราบบูชาพระคุณคุณพ่อสวयและคุณแม่บุญจันทร์ คำกุนะ บิดา มารดา ผู้เป็นกำลังใจที่สำคัญคอยดูแลเลี้ยงดูและรอคอยความสำเร็จของลูกมาเนิ่นนาน ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยช่วยเหลือถึงแม้ไม่ได้เอ่ยนามแต่ก็ระลึกถึงน้ำใจที่เอื้อเพื่อ ตลอดมา ขอขอบคุณอาจารย์จำรัส สุขแป, อาจารย์พงษ์ มุลวาปี, ดร. พรโชค พิษณุ อุ้สมบูรณ์ และ อาจารย์ศิรินทร์ แสงเพชร เพื่อนนิสิตปริญญาเอกรุ่นแรกทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ ไม่เคยทอดทิ้งกันตลอดมา ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษา และขอบคุณมหาวิทยาลัยพะเยาที่ให้ทุนสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอโน้ม คารวะบูชาแต่ครูอาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอนแก่ผู้วิจัยมาตลอด

สุริยา คำกุนะ

ชื่อเรื่อง: ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ผู้วิจัย: สุริยา คำกุนะ วิทยานิพนธ์: ศศ.ต.,(ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2559

ประธานที่ปรึกษา: ดร.สิงห์คำ รักป่า, **กรรมการที่ปรึกษา:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียามัย

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง, ตัวละคร, ปัญญาสชาดก, นวนิยายไทย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เพื่อวิเคราะห์มูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย โดยศึกษาจากปัญญาสชาดก จำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาค 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง และนวนิยายไทย 24 เรื่อง โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ (1959) และกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า

1. มูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครคล้ายคลึงกันทั้งในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย จากการศึกษารูปแบบ 5 แบบ คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ความแห้งแล้ง อุทกภัย และความเจ็บไข้ 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ผลของกรรมชั่ว อำนาจลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ และพระภูมิเจ้าที่ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง เช่น การทำความดี ความกลัว และศีลธรรม 4) ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา และเพื่อนกับเพื่อน และ 5) ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม เช่น สงคราม ความยากจน และการประทุพติพิตประเวณี

2. กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง พบคล้ายกันทั้งในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย มี 4 ประเด็น คือ 1) กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่อง เช่น ความอิจฉาริษยา การแย่งชิงสมบัติ และความยากจน 2) กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร คือ เพราะแนวคิด พฤติกรรม และเพราะบทบาทของตัวละคร 3) กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา เช่น บอกฐานะบอกนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง และ 4) กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง เช่น แสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจจากคุณ และความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร

3. การเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย แยกการศึกษาออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก มูลเหตุปัญหาความขัดแย้งพบ 3 ลักษณะ คือ 1) การผลิตซ้ำ พบทั้งในปัญญาสชาดกและนวนิยาย ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่นและสภาพสังคม 2) การรื้อทึง พบเฉพาะในปัญญาสชาดก เช่น ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ตนเอง และผู้อื่น และ 3) การสร้างใหม่ พบเฉพาะในนวนิยายไทย เช่น ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตนเองและผู้อื่น ส่วนประการที่สอง กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งพบ 3 ด้าน คือ 1) การผลิตซ้ำ พบทั้งในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย ได้แก่การนำเสนอผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาและน้ำเสียงของผู้แต่ง 2) การรื้อทึง พบเฉพาะในปัญญาสชาดก ได้แก่ การนำเสนอผ่านโครงเรื่อง และ 3) การสร้างใหม่ พบเฉพาะในนวนิยายไทย ได้แก่การนำเสนอผ่านโครงเรื่องและน้ำเสียงของผู้แต่ง

Title: CONFLICTS OF CHARACTRES IN PANNASAJATAKA PANYASAJATAKA AND THAI NOVELS

Author: Mr. Suriya Khamkuna, Thesis: Ph.D. (Thai), University of Phayao, 2016

Advisor: Dr.Singkham Rakpa, **Co–advisor:** Assistant Professor Dr.Kanlaya Kulsuwan, Assistant Professor Dr.Warawat Sriyabhaya

Key words: Conflict, Character, PannasaJataka, Thai Novels

Abstract

The study aimed to analyze a cause of conflicts of characters, strategies in presenting conflicts of characters and to compare the cause of conflicts and strategic presentation in PannasaJataka and Thai novels. Data and sources were based on 61 tales from PannasaJataka, 50 tales from the first part and 11 stories from the latter part, and from 24 Thai new novels. The conflict theory of Ralf Dahrendorf (1959) and Kulab Mallikamas (1979) was adapted as the framework for analytical study. Findings were summarized as follows;

1. The cause of conflicts of characters were similar both in PannasaJataka and Thai novels in five issues; 1) conflict from nature such as drought, flooding and ailments, 2) conflict from paranormal power like the result of bad action, power of holy objects and guardian spirit, 3) conflict from self–conflict such as performing good deeds, fear, and morality, 4) conflict from others like employer and employee, husband and wife, and 5) the conflict from social condition such as war, poverty, sexual misconduct etc.

2. Strategies in presenting conflicts were alike both in PannasaJataka and the Thai novels displaying in 4 aspects; 1) presentation strategy via plot such as jealousy, dethronement and poverty, 2) the strategy for presentation through characters due to characters' idea, behavior and role, 3) the strategy of presentation via dialogue indicating characters' status and habit, and dialogue for continuing the story, and 4) the strategy for presentation via authors' tone in revealing consequence of evil acts, the power of sensual pleasures and relationship between parents and children;

3. Comparison of the root of conflicts and strategic presentation in PannasaJataka and Thai novels was divided into two issues. Firstly, the cause of conflicts were with three features i.e. 1) reproduction was found both in PannasaJataka and Thai novels like natural and paranormal phenomena, self–conflict and others, and social condition, 2) deconstruction was found only in PannasaJataka, such as supernatural phenomena, self–conflict and others, and 3) re–creation was found only in the Thai novels like conflict from nature, paranormal phenomena and oneself. Secondly, strategies in presenting conflict with 3 aspects; 1) reproduction of strategy was found both in the PannasaJataka and the Thai novels i.e. presentation via plot, character, dialogue, and author's tone, 2) deconstruction of conflict presentation strategy was found in the PannasaJataka, that was the strategy of presentation via plot, and 3) reconstruction was found only in the Thai novels i.e. reconstruction of presentation strategy via plot, theme and author's tone.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาติกชาติกและนวนิยายไทย	20
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัว	43
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการผลิตซ้ำ	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย	55
ข้อมูลการวิจัย	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
4 มूलเหตุแห่งความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทย	65
ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ	65
ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ	80
ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง	104
ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น	129
ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม	161

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชาดกกับนวนิยายไทย	182
กลวิธีทางโครงเรื่อง	182
กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร	190
กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา	206
กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง.....	222
6 เปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาชาดก	243
มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชาดกกับนวนิยายไทย	243
กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชาดกกับ นวนิยายไทย	295
7 บทสรุป.....	319
สรุปผลการวิจัย.....	319
อภิปรายผลการวิจัย	323
ข้อเสนอแนะ.....	327
บรรณานุกรม.....	329
ประวัติผู้วิจัย.....	340

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1	สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติที่ปรากฏใน ปัญญาสชาดกกับ นวนิยายไทย..... 79
2	สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่ ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 104
3	สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองที่ปรากฏใน ปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 129
4	สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นที่ปรากฏใน ปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 161
5	สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมที่ปรากฏ ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 181
6	แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความ อิจฉาริษยาที่ปรากฏในปัญญาสชาดก 184
7	แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากการแย่ง ชิงราชสมบัติที่ปรากฏในปัญญาสชาดก 185
8	แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความ ยากจนที่ปรากฏในปัญญาสชาดก 186
9	แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความ ยากจนที่ปรากฏในนวนิยายไทย 188
10	แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความ ยากจนที่ปรากฏในนวนิยายไทย 189
11	สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องที่ปรากฏ ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 190
12	สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัวละครที่ปรากฏ ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 206
13	สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนา ที่ ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย 222

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14	สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย..... 242
15	แสดงการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความยากจนที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย..... 296
16	แสดงการรื้อทึ่งกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในปัญญาสชาดก..... 314
17	แสดงการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายไทย..... 315

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 เครื่องมือเก็บข้อมูลปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับ นวนิยายไทย	60
2 เครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย	61
3 เครื่องมือเก็บข้อมูลการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย	61
4 เครื่องมือเก็บข้อมูลการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย	62

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความขัดแย้ง (Conflict) คือการเป็นปฏิปักษ์กันของบุคคลสองฝ่ายที่มีแนวคิดแตกต่างกัน หรือมีความคิดเห็นตรงข้ามกันซึ่งความแตกต่างกันดังกล่าวเป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ กัน ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีความใกล้ชิดกัน ในสถานะต่าง ๆ กัน เช่น สามีภรรยา บิดามารดากับบุตร หรือเพื่อนร่วมงานกัน เป็นต้น หรือยังหมายรวมถึงความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คือภัยจากความแห้งแล้ง ภัยจากน้ำท่วม เป็นต้น และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ ความขัดแย้งดังกล่าวทั้งหมดมักปรากฏในรูปแบบของวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนิยมเขียนเพื่อสะท้อนภาพของสังคมให้ผู้อ่านได้รับรู้และยังเป็นการบันทึกเหตุการณ์ในสังคม อีกลักษณะหนึ่งด้วย

การศึกษาวรรณกรรมจึงนับว่าเป็นการศึกษาสภาพของสังคมในยุคสมัยที่แต่งวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ และผู้ศึกษามักพบความขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมในยุคสมัยนั้น ๆ ที่ผู้เขียนได้สอดแทรกไว้ในเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสมจริงในการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ดังที่กุหลาบ มลลิกะมาส (2522, หน้า 102) กล่าวถึงความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมว่า ความขัดแย้ง (Conflict) คือความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในด้านต่าง ๆ ของตัวละคร เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับคู่กรณี คู่ต่อสู้ หรือบุคคลอื่น เช่น คนดีต่อสู้กับคนชั่ว นายทุนกับกรรมกร แม่ผัวกับลูกสะใภ้เป็นความขัดแย้งจากบุคคลที่อยู่คนละฝ่ายกัน ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งต่อต้าน บีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับธรรมชาติ สภาพสังคมหรือโชคชะตาที่กำหนดให้คนพ่ายแพ้ ล้มเหลวมีความทุกข์เดือดร้อน ลำบากหรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวเอง อาจเป็นความขัดแย้งภายนอก ด้านอารมณ์ศีลธรรม ซึ่งมนุษย์ต่อสู้กับตนเอง และจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งชนะบางครั้งก็พ่ายแพ้

การบันทึกสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ในรูปแบบครอบครัวหรือการเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัวจึงมักปรากฏในรูปแบบของวรรณกรรมแต่ละยุคสมัย เพราะวรรณกรรมจะเป็นเครื่องมือบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในยุคหนึ่ง ๆ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านให้ปรากฏและคงอยู่ต่อไป ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ

ในอดีตไม่ว่าจะในประเด็นหรือมุมมองใดก็ตามจึงมักศึกษาผ่านวรรณกรรม เพราะวรรณกรรมมักกล่าวเน้นหรือนำเสนอสภาพแวดล้อมของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้สร้างวรรณกรรมเองก็เป็นสมาชิกของครอบครัวเช่นกันจึงสามารถนำชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นความสุขหรือความทุกข์ ไปสร้างเป็นครอบครัวของตัวเองละครในวรรณกรรมได้และมีลักษณะเดียวกันกับครอบครัวจริง

วรรณกรรม เป็นงานเขียนที่แต่งขึ้นโดยผ่านการคิดและจินตนาการเพื่อบอกเล่าหรือเพื่อสื่อด้วยกลวิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องมือบันทึกสภาพสังคมหรือเหตุการณ์ ได้แก่วรรณกรรมลายลักษณ์ เป็นวรรณกรรมที่บันทึกด้วยตัวอักษรและวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งทั้งสองแบบนี้ครอบคลุมถึงงานเขียนทุกประเภททั้งนิทาน ตำนาน เรื่องเล่า เรื่องสั้นและนวนิยาย อิงอร สุพันธ์ุณี (2554, หน้า 2) ให้ความหมายของวรรณกรรมว่า “หนังสือหรือเอกสารที่ได้ประกอบขึ้นโดยมีชั้นเชิงทางวรรณศิลป์มักเรียบเรียงขึ้นด้วยความพยายามที่จะสื่อสารประการต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่ารูปแบบลักษณะงานเขียนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น นวนิยาย ร้อยกรอง บทความ บทวิจารณ์ สารคดีนับเป็นวรรณกรรมทั้งนั้น” นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้แก่วรรณกรรมชาดกคือเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในชาติต่าง ๆ ที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้โดยเน้นการอบรมสั่งสอนและให้แง่คิดในการดำรงชีวิตสามารถยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร วรรณกรรมสมัยปัจจุบันหรือนวนิยายเป็นบันเทิงคดีที่มีลักษณะสมจริง มีเหตุการณ์สมมติและสะท้อนความเป็นปุณฺชนอย่างชัดเจน วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแยกไม่ออกเพราะวรรณกรรมได้บันทึกการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละยุคสมัยรวมถึงสะท้อนให้เห็นแนวคิด ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ความขัดแย้งทางสังคมและปัญหาครอบครัวที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในวรรณกรรม พฤติกรรมของตัวละครที่ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในครอบครัว

วรรณกรรมไทยตามความหมายที่กล่าวมาจึงหมายถึงรวมทั้งวรรณกรรมพุทธศาสนา คือชาดกประเภทต่าง ๆ และวรรณกรรมสังคมคือวรรณคดี นวนิยายหรือเรื่องสั้น เป็นต้น ซึ่งวรรณกรรมทุกประเภล้วนเสนอความขัดแย้งของตัวละครทั้งสิ้นซึ่งความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมแสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยา พ่อกับลูก เป็นต้น ซึ่งผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นสภาพครอบครัวของสังคมในยุคนั้น ๆ และมีผลต่อแนวคิดและความรู้สึกของผู้อ่าน ตัวอย่างในปัญญาชาดกที่ปรากฏความขัดแย้งของตัวละคร โดยมีปัจจัยต่าง ๆ กัน เช่น ปัญหาที่เกิดจากครอบครัวที่ขาดผู้นำครอบครัว ภรรยาและบุตรยอมได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิต เพราะต้องต่อสู้ดิ้นรนเพียงลำพัง ดังข้อความต่อไปนี้

“...พระมหาสัตว์เจ้าได้สดับว่าพระบิดาของพระองค์สิ้นพระชนม์เสียอย่างนี้แล้ว ก็ทรงปริเทวนาการด้วยกำลังความรักว่า โอพระมารดาของเราไม่มีที่พึ่งหนอ อยู่ในป่าแต่พระองค์เดียว ถ้าหากว่าพระมารดาของเราจะบังเกิดความลำบากยากเข็ญขึ้นในป่าเราจะทำไฉนจะได้ชีวิตอยู่ต่อไป...” (กรมศิลปากร, 2552 หน้า 338)

มูลเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสามีกับภรรยา ซึ่งพระราชาสั่งประหารมเหสีของพระองค์เองเพียงเพราะความไม่พอใจในถ้อยคำของมเหสีเท่านั้น โดยอาศัยอำนาจของความเป็นกษัตริย์และความโกรธซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่สามีมีเหนือภรรยาของตน

“...พระเจ้าโกรพยราชได้สดับถ้อยคำของพระราชเทวีแล้วก็ตกพระทัยสะดุ้งหวาดหวั่นกลับทรงพระพิโรธพิฆาตโทษพระราชเทวีถึงแก่จะฆ่าให้สิ้นชีพ จึงตรัสสั่งให้ภณฑาคาริกอำมาตย์จับพระราชเทวีไปประหารเสีย...” (กรมศิลปากร, 2552 หน้า 347)

นอกจากนี้ ในวรรณกรรมสังคมปัจจุบันคือนวนิยายไทยก็นำเสนอปัญหาความขัดแย้งภายในใจของตัวละครที่ปรากฏจากนวนิยายสะท้อนภาพครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ที่มีปัญหาอันนำไปสู่ความขัดแย้งและแตกแยกกันของตัวละครซึ่งปรากฏมากมายเช่นปัญหาที่มารดายื่นคำขาดให้ลูกชายเลิกกับหญิงคนรักซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับลูกชายอย่างยิ่งเพราะไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไรเมื่อต้องเลือกระหว่างแม่กับหญิงคนรัก ดังตัวอย่างในเรื่องข้ามสีทันดร

“...เขานิ่งอีก ครึ่งครู่คร่ำครีดยมาเกือบเดือนเต็ม หลังจากมีคนมาส่งข่าวให้มารดา เขารู้ว่า ดวลน้องชายของเดือนสิบติดเฮโรอีน ต่อจากนั้น เขากับหล่อนจึงคุยกันแบบเปิดอกหญิงสาวสารภาพโดยสิ้นเชิงพลางก็ทำให้เดือนเองก็เพิ่งรู้แน่เมื่อปลายปีที่แล้ว พ่ออาละวาดแม่ไม่เป็นอันกินอันนอนทุกซั่หนักกันไปทุกคน ลำธารสงสารหล่อน สงสารเจียนจะขาดใจพร้อมกันนั้นมารดาก็ยื่นคำขาดให้เขาถอยออกมา เหตุผลของเธอนั้นเพียบพร้อม เป็นเหตุผลจากความรักของแม่ผู้ห่วงใยโดยไม่ใส่ใจใครอื่นนอกจากเลือดในอก...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550 หน้า 61)

มูลเหตุแห่งความขัดแย้งภายในครอบครัวเนื่องจากลูกชายติดยาเสพติดก็เป็นสาเหตุให้ตัวละครทะเลาะกับพ่อแม่ สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและครอบครัวเป็นเหตุให้ไม่ได้เรียนหนังสือและยังเป็นภาระให้กับครอบครัวอีกซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมา เช่น

“...เข้าห้องปิดประตู ทั้งกตลือคและลงกลอน ต่อจากนั้น ดวลก็จัดการกับ ‘ของ’ ที่หามาด้วยเงินหนึ่งพันสี่ร้อยบาทโดยแอบเอากางเกงยีนส์สีวายเป็นแม่ซื้อให้วันเกิดไปขายมันยังใหม่อยู่หรือหากเก่าสักหน่อยก็ยิ่งแพง ด้วยว่ายุคสมัยที่นิยมยีนส์เก่ากำลังเฟื่องฟูด้วยเงินจำนวนนี้เขาจึงได้มา ‘บิ๊ก’ ใหญ่ทีเดียว หลังจากนั้น ดวลก็กลับเบาสบาย อารมณ์ลอยละล่องไปสู่แดนสวรรค์ที่พ้นจากความเดือดร้อนตะเกียกตะกาย พ้นจากความรับผิดชอบ

ทุกสิ่งดวลขอบเมืองแมนแห่งนั้นมาก ดิดมันเอาที่เดียว หลงไหลจนหลงลืม ยามใดต้องจาก ก็คิดถึง ทูรทราญเพื่อจะหวนคืนแล้วเสพซ้ำจวนสาใจ...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550 หน้า 51)

จากตัวอย่าง วรรณกรรมไทยสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมที่ต่างสมัยกันแต่ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงสมัยใดก็ตามความขัดแย้ง ย่อมปรากฏให้เห็นโดยผ่านวรรณกรรมทั้งนั้น ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครปรากฏในหลาย ลักษณะ เช่น ปัญญาสชาติกเป็นความขัดแย้งของตัวละครจากครอบครัวที่ไม่มีผู้นำซึ่งเป็น เสาหลักของครอบครัว ภรรยาและบุตรจะต้องใช้ชีวิตด้วยความลำบากและความขัดแย้งระหว่าง สามีกับภรรยาส่วนในด้านนวนิยายเป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูกชายที่ติดยาเสพติด และ แม่บังคับให้ลูกชายเลิกกับคนรักเพราะว่าน้องชายคนรักติดยาเสพติด ปัญหาความขัดแย้ง ของตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงสภาพสังคมในยุคของวรรณกรรม นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนถึงแม้เวลาจะเปลี่ยนผ่านมานานานปัญหาความขัดแย้งของตัวละครก็ยังมี ปรากฏเช่นเดิมดังที่ อิงอร สุพันธ์วณิช (2547, หน้า 2-9) ได้กล่าวถึงบทบาทของนวนิยายว่า นวนิยายทำหน้าที่สะท้อนภาพสังคมมาโดยลำดับ แม้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมือง นักเขียนบางคนอาจจะมุ่งเน้นเสนอแนวการเมือง แต่ภาพสะท้อนโดยรวมกว้าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่ นวนิยายก็ได้แสดงบทบาทในด้านสะท้อนภาพสังคมไทยทั้งแคบและกว้างได้อย่างหลากหลาย ภาพสะท้อนสังคมแยกได้หลายประเด็นคือ ปัญหาครอบครัว รักร่วมเพศ ปัญหาเด็กวัยรุ่น กิเลสมนุษย์ ความเชื่อไสยศาสตร์และสิ่งมงาย การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม เรื่องเฉพาะยุคสมัย ภาพสะท้อนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงเสี้ยวเล็ก ๆ ที่นักเขียน ได้สะท้อนลงไว้ในงานเขียนเพื่อบอกเล่าความเป็นไปของสังคมสมัยหนึ่ง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เขียน สะท้อนออกมามีมากมายและหลากหลาย ด้วยลีลา แนวคิด ตัวละครและกลวิธีการ ประพันธ์ที่แตกต่างกันไป

จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า ในด้านการศึกษา วรรณกรรมชาติกยังไม่พบผู้ศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครทั้งที่มีความสำคัญและ น่าสนใจ มักจะพบงานวิจัยในประเด็นด้านอารมณ์สะท้อนใจและบทบาทของตัวละครเอก ทั้ง จากนิบาตชาติกและปัญญาสชาติก เช่น พัชรินทร์ บุรณะกร (2551) ศึกษาเรื่อง **ความโตกใน ปัญญาสชาติก: อารมณ์สะท้อนใจกับการสอนคตินิยมทางพุทธศาสนา** นิยะดา สาริกภูติ (2524) ศึกษาเรื่อง **ปัญญาสชาติก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรอง ของไทย** ช่อรัตน์ ไวยฉัยยา (2545) ศึกษาเรื่อง **บทบาทตัวละครเอกในทศชาติชาติก**

ประเด็นวรรณกรรมในช่วงที่ผ่านมามักจะพบงานวิจัยที่มีผู้สนใจศึกษาในด้านวาทกรรม พฤติกรรมของตัวละครและสำนวนในนวนิยาย เป็นต้น เช่น มาโนช ดินลานสกุล (2552)

ศึกษาเรื่องวาทกรรมวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน เปรม สวนสุนทร (2552) ศึกษาเรื่องอุดมการณ์เรื่องความรักในนิยายรักโคกประชานิยมของไทย พ.ศ. 2540-2550 รัชนี กล่าอมเกลี้ยง (2541) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิง ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ชนิการต์ กู้เกียรติ (2540) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการ ประพันธ์ กิตติชาติ เกษมสันต์ (2535) ศึกษาเรื่องสำนิยมในนวนิยายของโบทัน บุชบา บัวสมบุรณ์ (2535) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายแนวคิดสังคมอุดมคติในเรื่อง อะ โมเดิร์น ยูโทเปีย เรื่องเมืองนิมิต และเรื่องวอลเต็น ฑู เรณู อรรธฐาเมศร์ (2528) ศึกษาเรื่องโลกทัศน์ชาวล้านนาไทยจากวรรณกรรม

ในประเด็นของตัวละครที่มีสภาพครอบครัวแตกแยกซึ่งมีผลกระทบโดยตรงไปสู่สังคมที่ตัวละครอาศัยอยู่ มีผู้สนใจศึกษาไว้ดังนี้ ชนกานันต์ ศิลปรัศมี (2540) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ความขัดแย้งและการคลายปมขัดแย้งในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ประมินท์ จารุวรรณ (2547) ศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย วราภรณ์ เตชะสุวรรณ (2541) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวของละครที่มีสภาพครอบครัวแตกแยกในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ สุพรรณษา ประสงค์สุข (2551) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ผลงานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร: แนวคิดและกลวิธี การนำเสนอ

ในด้านการศึกษาปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวของตัวละครจากวรรณกรรมชาดกและวรรณกรรมไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยตรง ยังไม่ปรากฏมีผู้ศึกษา แต่มีผู้สนใจศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือสังคมที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวโดยตรงดังนี้ กิ่งแก้ว เกษโกวิท และคณะ (2548) ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งกับการแก้ปัญหา ยาเสพติด บุษบง หอมงาม (2545) ศึกษาเรื่อง การอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานของหนุ่มสาวไทย ในชุมชนเมือง

ผลการศึกษาปัญหาความขัดแย้งและปัญหาครอบครัวจากวรรณกรรมชาดกและนวนิยายไทยที่มีผู้ศึกษาในประเด็นต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมที่ปรากฏในช่วงเวลาที่แต่งวรรณกรรมนั้น ๆ อารมณ์และบทบาทหน้าที่ของตัวละคร หรือปัญหาครอบครัวที่เป็นผลของความขัดแย้งซึ่งเป็นปลายเหตุของปัญหา แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาในประเด็นการเกิดขึ้นของปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครจากปัญญาชาดกกับนวนิยายไทย ประกอบกับข้อมูลเบื้องต้น

เกี่ยวกับความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมบางเรื่องทั้งสองประเภทซึ่งปรากฏลักษณะความขัดแย้งของตัวละครรวมถึงงานวิจัยวรรณกรรมที่เกี่ยวกับความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของตัวละคร ฯลฯ ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาสังคมดังกล่าวมาข้างต้น จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ซึ่งน่าจะเป็นการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมทั้งสองประเภทและมีมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมทั้งสองประเภทรวมถึงการสืบทอดขนบทางสังคมและความคิดระหว่างยุคสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา

1. ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
2. กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
3. เปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย เป็นการศึกษผ่านวรรณกรรมไทย 2 ประเภท คือ ปัญญาสชาดกและนวนิยายไทยซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้การศึกษามีขอบเขตที่ชัดเจน ผลการศึกษามีความสมบูรณ์และบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านแนวคิด และด้านเวลา ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา แบ่งเนื้อหาที่จะศึกษาไว้ 2 ประเภท คือ
 - 1.1 ปัญญาสชาดกหรือชาดกนอกนิบาตที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นชาดกที่ภิกษุชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมเรื่องราวจากนิทานพื้นบ้านไทยมาแต่งเป็นชาดก ขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2000-2200 โดยเลือกศึกษาปัญญาสชาดกฉบับของกรมศิลปากร จัดพิมพ์โดยอาทรการพิมพ์ ฉบับพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมสิทธิศาสตร์ (หนู ถาวโร ป.ธ. 5) ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2552 ปัญญาสชาดกมีชาดกทั้งหมด 50 เรื่องรวมกับเรื่องในปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง เป็น 61 เรื่อง

1.2 วรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยายไทย แบ่งนวนิยายไทยออกเป็นยุคต่าง ๆ จำนวนทั้งหมด 24 เรื่อง โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกนวนิยายไทยที่จะนำมาศึกษาดังนี้

1.2.1 เป็นนวนิยายไทยที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2557 โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ๆ ละ 6 เรื่อง โดยในแต่ละช่วงเวลาห่างกัน จำนวน 20 ปี

1.2.2 เป็นนวนิยายไทยที่เคยได้รับรางวัลวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ

1.2.3 เป็นนวนิยายไทยที่เคยนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ เท่านั้น

1.2.4 เป็นนวนิยายไทยที่เป็นผลงานของนักเขียนชาย 3 คนและหญิง 3 คน เพื่อต้องการทราบการนำเสนอเหตุผลเหตุความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอของผู้เขียนทั้งชาย และหญิง

2. ด้านแนวคิด การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดของราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1959, pp 89) กรอบแนวคิดของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 102) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นต่อไปนี้

2.1 ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย เป็นการวิเคราะห์ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เกิดขึ้นจากตัวเอง เกิดขึ้นจากบุคคลอื่นและเกิดขึ้นจากสภาพสังคม

2.2 กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย เป็นการวิเคราะห์การใช้กลวิธีการประพันธ์นำเสนอปัญหาของตัวละครในรูปแบบของโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาและน้ำเสียงของผู้แต่ง

2.3 เปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย เป็นการเปรียบเทียบการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและการใช้กลวิธีการประพันธ์ในด้านความเหมือนและความแตกต่างของปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย

3. ด้านเวลา แบ่งเวลาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 ช่วงเวลาของข้อมูลนำมาใช้ในการวิเคราะห์มี 2 ประเภทคือ

3.1.1 ปัญญาสชาติ คือ ชาดกนอกนิบาตที่แต่งขึ้นประมาณตั้งแต่ พ.ศ. 2000-2200 จำนวน 50 เรื่องและปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง

3.1.2 นวนิยายไทย เลือกศึกษาจากนวนิยายที่ตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2557 โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500 จำนวน 6 เรื่อง, พ.ศ. 2501-2519 จำนวน 6 เรื่อง, พ.ศ. 2520-2540 จำนวน 6 เรื่อง, ตั้งแต่ พ.ศ. 2541-2557 จำนวน 6 เรื่อง รวมทั้งหมด 24 เรื่อง

3.2 เวลาของการวิจัย เริ่มตั้งแต่ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2555 ถึง ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558 ตามปฏิทินวิชาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา รวมเวลา 3 ปี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยกำหนดนิยามคำศัพท์เพื่อความเข้าใจในการแปลความหมายในการตอบข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. ปัญญาสชาดก หมายถึง ชาดกนอกนิบาตที่ภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งขึ้น จำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง เช่น สมุททโฆษชาดก สุชนชาดก สุวรรณกุมารชาดก เป็นต้น ฉบับของกรมศิลปากร จัดพิมพ์โดยอาทรการพิมพ์ ฉบับพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมสิทธิธำมรงค์ (หนู ถาวโร ป.ธ. 5) ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2552
2. นวนิยายไทย หมายถึง นวนิยายไทยที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2557 จำนวน 24 เรื่อง ที่คัดเลือกมาใช้ในการวิจัย เช่น ข้างหลังภาพ แผลเก่า ลูกอีสาน เป็นต้น
3. ปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง มูลเหตุที่ทำให้ตัวละครประสบความทุกข์กายและทุกข์ใจและเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต
4. ตัวละคร หมายถึง ตัวละครเอกหรือตัวละครอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญทำให้เรื่องดำเนินไปได้และมีปรากฏในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
5. กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง วิธีการทางภาษาการประพันธ์ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา และน้ำเสียงของผู้แต่ง
6. การผลิตซ้ำ หมายถึง ประเด็นความขัดแย้งของตัวละครเกิดขึ้นซ้ำกันหรือมีปรากฏเหมือนกันทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทย
7. การรื้อทึง หมายถึง ประเด็นความขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในปัญญาสชาดก แต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย
8. การสร้างใหม่ หมายถึง ประเด็นความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่มีปรากฏ ในปัญญาสชาดก แต่มีปรากฏในนวนิยายไทย
9. การเปรียบเทียบ หมายถึง การพิจารณาการผลิตซ้ำการรื้อทึงและการสร้างใหม่ระหว่างปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ทราบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกและนวนิยายไทย
2. ทราบกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกและนวนิยายไทย
3. ทราบผลความแตกต่างของปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกและนวนิยายไทย
4. ทราบพฤติกรรม ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของตัวละครจากปัญญาชนชาติกกับนวนิยายไทยภายใต้เงื่อนไขของจารีตประเพณีวัฒนธรรม
5. เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านภาษา วรรณกรรมที่ถ่ายทอดบริบทด้านปัญหาสังคมซึ่งเป็นประโยชน์กับการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสุขในครอบครัวผู้สังคมปัจจุบัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร
ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามกรอบ
แนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง
 - 1.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้ง
 - 1.1.1 ความหมายของความขัดแย้ง
 - 1.1.2 ลักษณะของความขัดแย้ง
 - 1.1.3 ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง
 - 1.2.1 กลุ่มศึกษาความขัดแย้งภายในครอบครัว
 - 1.2.2 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและสถานภาพของสมาชิกในครอบครัว
 - 1.2.3 กลุ่มศึกษาจากพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
 - 2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
 - 2.1.1 สารระความรู้เรื่องวรรณกรรมชาดก
 - 1) ความหมายของชาดก
 - 2) ลักษณะของชาดก
 - 3) ประเภทของชาดก
 - 4) เนื้อหาของชาดก
 - 5) ประโยชน์ของชาดก
 - 2.1.2 สารระความรู้เรื่องนวนิยายไทย
 - 1) ความหมายของนวนิยายไทย
 - 2) ลักษณะของนวนิยายไทย
 - 3) ประเภทของนวนิยายไทย
 - 4) เนื้อหาของนวนิยายไทย
 - 5) ประโยชน์ของนวนิยายไทย

- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย
 - 2.2.1 กลุ่มศึกษาวรรณกรรมชาดก
 - 1) กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับปัญญาสชาดก
 - 2) กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว
 - 2.2.2 กลุ่มศึกษานวนิยายไทย
 - 1) กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายไทย
 - 2) กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัว
 - 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและครอบครัว
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัว
 - 3.2.1 กลุ่มศึกษาครอบครัวในชาดก
 - 3.2.2 กลุ่มศึกษาครอบครัวในวรรณกรรมนวนิยาย
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ
 - 4.1 ความหมายของการผลิตซ้ำ
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

การศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งเป็นการศึกษาประเด็นความหมายและลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับบุคคลสองฝ่าย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้งและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้ง

มโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้ง คือ ความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของความขัดแย้งซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้บุคคลสองฝ่ายมีแนวคิดตรงข้ามกันและเกิดความบาดหมางต่อกัน ผู้วิจัยแบ่งรายละเอียดมโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้งเพื่อให้สามารถเข้าถึงส่วนประกอบที่สำคัญได้ ดังนี้

1.1 ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลสองฝ่ายที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือกระทำการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ซึ่งเกิดขึ้นได้ง่ายกับคนที่ทำงานร่วมกันหรือมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีผู้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556, หน้า 183) ให้ความหมายของคำว่าขัดแย้งว่า “ไม่ลงรอยกัน” ซึ่งเป็นคำกริยามีลักษณะที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลสองฝ่าย

สมเกียรติ รัชมณี ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก อุปสรรคสำคัญที่เกิดขึ้นในเรื่องเป็นสิ่งที่ตัวละครเอกจะต้องแก้ไข ระดับความยากง่ายและความซับซ้อนของปัญหาที่จะต้องแก้ไขนี้เองมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มข้นหรือความเร้าใจให้ผู้อ่านติดตามเพื่อที่จะได้รู้วิธีการและผลการแก้ปัญหาของตัวละคร แต่ทั้งนี้ต้องสัมพันธ์กับการใช้ภาษาและการนำเสนออีกทางหนึ่งด้วย (สมเกียรติ รัชมณี 2558, หน้า 48)

ดนยา วงศ์ณะชัย ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง สิ่งที่เกิดการต่อสู้ปะทะกันในลักษณะเผชิญหน้าของสองฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีในนวนิยาย เนื่องจากความขัดแย้งจะเป็นตัวแสดงนัยให้เห็นทิศทางของนวนิยายเรื่องนั้น ๆ การวิเคราะห์ความขัดแย้งจึงเป็นการพิจารณาว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีใดในการสร้างความขัดแย้งมีความพิถีพิถัน สมจริงมากน้อยเพียงไรและสามารถควบคุมให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร (ดนยา วงศ์ณะชัย, 2542, หน้า 131-132)

1.2 ลักษณะของความขัดแย้ง

ลักษณะของความขัดแย้ง คือ รูปแบบของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองคนหรือระหว่างมนุษย์กับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีผู้กล่าวถึงลักษณะของความขัดแย้งไว้ในประเด็นต่าง ๆ กัน ดังนี้

สมเกียรติ รัชมณี (2558, หน้า 48-50) กล่าวถึงลักษณะของข้อขัดแย้งในวรรณกรรมประเภทเรื่องแต่งไว้ว่า มี 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อขัดแย้งภายใน ได้แก่ ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร เป็นข้อขัดแย้งกับตัวเอง ตัวละครไม่สามารถหาทางออกได้ เช่นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความคิดเรื่องความต่ำต้อย น้อยเนื้อต่ำใจ ไม่พึงพอใจตนเอง หวังที่จะเอาชนะใจตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น

2. ข้อขัดแย้งภายนอก ได้แก่ ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับสิ่งอื่นมีอยู่ 4 ชนิด ได้แก่ ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละครเป็นข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกกับตัวละครอื่น ๆ จะต้องคอยขัดขวางและต่อสู้เพื่อเอาชนะซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่เป็นชนวนปัญหาข้อขัดแย้งอาจมาจากสิ่งใดก็ได้ เช่น ความเห็นไม่ตรงกัน

การแย่งชิง อัจฉาภิทยา เป็นต้น ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม เป็นข้อขัดแย้งที่ตัวละครเอกเห็นแปลกแยกต่อสังคม ไม่พอใจสังคมที่เป็นอยู่ ต้องการเอาชนะสังคม เช่น อาจแสดงให้เห็นว่าในสังคมมีแต่การฉ้อโกง แต่ตัวละครเอกกับไม่เห็นดีเห็นงามกับสิ่งเหล่านี้ จึงปฏิเสธที่จะทำตาม และหวังจะแก้ไขพฤติกรรมสังคมที่เป็นปัญหาเหล่านี้ เป็นต้น ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ เป็นข้อขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติทำให้ตัวละครได้รับความเดือดร้อน ไม่สามารถหาทางออกได้ จึงต้องพยายามแก้ไขปัญหามหาวิธีทางเพื่อที่จะให้รอดพ้นจากเงื้อมมือของธรรมชาติ หรือเอาชนะธรรมชาติ เช่น ตัวละครเอกอาจตกอยู่ในเขตแดนที่ธรรมชาติแห่งหนึ่ง แก้ปัญหาอย่างไรก็ไม่สามารถเอาชนะความแห้งแล้งได้ เป็นต้น และข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นข้อขัดแย้งที่เกิดจากอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ จากสิ่งเร้นลับ เช่น ภูตผีปีศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจ มนตรา ดินแดนมหัศจรรย์ ซึ่งตัวละครเอกต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์เหล่านั้นแล้วหาทางออกไม่พบ หรือพบแต่ออกไม่ได้ ไม่สามารถเอาชนะได้ เป็นต้น (สมเกียรติ รัชมณี, 2558, หน้า 48-50)

ดนยา วงศ์ระชัย กล่าวถึง ลักษณะของความขัดแย้งในนวนิยายว่ามี 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งภายนอก เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งต่าง ๆ จากภายนอก ซึ่งความขัดแย้งแบบนี้แลเห็นและเข้าใจได้ง่าย คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร เช่น ความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ เช่น ตัวละครต้องต่อสู้กับความทารุณของธรรมชาติ หรือโรคภัยไข้เจ็บ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ตัวละครต้องต่อสู้กับอำนาจลึกลับหรือเคราะห์กรรมต่าง ๆ และความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม เช่น ตัวละครต้องต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม ความเชื่อหรือค่านิยมในสังคม และความขัดแย้งภายใน เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับตนเอง อาจเป็นความขัดแย้งด้านกายภาพ เช่น ความพิการ ด้านอารมณ์ ด้านศีลธรรม ซึ่งมนุษย์ต่อสู้กับตนเองและจำต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งก็ชนะใจตนเองแต่บางครั้งก็พ่ายแพ้ เช่น การต่อสู้ระหว่างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีหรือการต่อสู้ระหว่างความรักกับความกตัญญู เป็นต้น (ดนยา วงศ์ระชัย, 2542, หน้า 131-132)

1.3 ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

ปัญหาครอบครัวเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน เนื่องด้วยความใกล้ชิดและต้องดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกันดังนั้นจึงมักเกิดปัญหาขึ้นระหว่างสมาชิกของครอบครัวและเมื่อเกิดปัญหาแล้วต้องหาทางจัดการแก้ปัญหาครอบครัว ซึ่งมีผู้กล่าวถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาครอบครัวไว้ดังนี้

แพทย์หญิงอุมาพร ตูรังคสมบัติ (2545, หน้า 155) กล่าวถึงปัญหาในครอบครัวไว้ว่า ประเด็นปัญหาครอบครัวเป็นความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา พ่อแม่กับลูก หรือระหว่างผู้ร่วมงานก็ตาม ยิ่งอยู่ใกล้ชิดกันมากเท่าไร ความขัดแย้งก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ชีวิตคู่สมรสสามารถเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ตลอดเวลาและในทุกเรื่อง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คู่สมรสจะต้องหันแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 84) กล่าวว่าปัญหาครอบครัวว่าเป็นเหตุการณ์ที่ครอบครัวไม่ได้คาดหวังหรือปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้น บางปัญหาก่อให้เกิดความอับอาย ละไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ปัญหาครอบครัว ได้แก่ การแยกกันอยู่ชั่วคราวไม่ว่าจะเป็นเพราะต้องไปศึกษาต่อ หรืองาน อาชีพ รวมทั้งภาวะสงคราม เป็นผลให้สุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัวเสื่อมลง การแยกกันอยู่นี้อาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมาภายหลังอีก เช่น ปัญหาการนอกใจตลอดจนปัญหาการหย่าร้าง การไม่มีบุตรไว้สืบสกุล ปัญหาสมาชิกในครอบครัวสุขภาพไม่สมบูรณ์ เจ็บป่วยเป็นประจำก่อให้เกิดความวิตกกังวลตลอดเวลาและบางรายอาจนำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะเมื่อเจ็บป่วยประจำก็ต้องไปหาแพทย์รักษาทำให้เสียเงินทองมากมาย ปัญหาการว่างงานหรือตกงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นตามวัฏจักรของครอบครัว คือ เมื่อลูกโตมีงานทำ แต่งงานตั้งครอบครัวของตนเอง และแยกย้ายบ้านไปอยู่ต่างหาก พ่อแม่มักจะถูกทอดทิ้ง เกิดความเหงา และรู้สึกว่าตนเองไม่มีค่า หรือหมดความสำคัญลงไป โดยเฉพาะคนชราที่อยู่ในเขตเมือง ปัญหาการหย่าร้าง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุจากหลาย ๆ ปัจจัยรวมกัน แต่สาเหตุส่วนใหญ่มักได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ การใช้จ่ายเงิน การอบรม เลี้ยงดูลูก ปัญหาญาติพี่น้องหรือเขย ลูกสะใภ้ ฯลฯ คู่สมรสมีความแตกต่างในเรื่องทัศนคติ ค่านิยม รสนิยม มีปัญหา ทะเลาะทู่ตี การถูกทอดทิ้งหรือ ไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศ ให้แก่กันและกัน เป็นต้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวได้แบ่งประเภทศึกษาไว้ 3 ประเภท คือ กลุ่มศึกษาเกี่ยวข้องกับครอบครัว กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและสถานภาพสมาชิกในครอบครัว และกลุ่มศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

2.1 กลุ่มศึกษาความขัดแย้งภายในครอบครัว

การศึกษาปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวอันก่อให้เกิดความบาดหมางของสมาชิกและก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของลินดา วงษ์ทน (2533) และนภาพรณ์ อุทัยจรัสศรี (2554)

ลินดา วงษ์ธน (2533) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวแตกแยก ในนวนิยายไทย พ.ศ. 2525-2531** ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้ครอบครัวแตกแยก มี 2 ประการ คือ สาเหตุจากปัจจัยส่วนบุคคลและสาเหตุจากปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในด้านสาเหตุส่วนบุคคลนั้น มีผลมาจากบุคลิกภาพของคู่สมรสที่ก่อผลเชิงลบต่อการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ลักษณะนิสัยที่เป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันและลักษณะทางอารมณ์ที่ขาดความหนักแน่น มั่นคง คู่สมรสที่ไม่มีความรักและเข้าใจกันมาก่อนเกิดปัญหาขัดแย้งภายในครอบครัวถึงขั้นแตกแยกได้ง่าย ความแตกต่างทางด้านอายุและไม่สมดุลด้านเพศสัมพันธ์ ระหว่างคู่สมรสมีส่วนทำให้ครอบครัวแตกแยก ในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีและทัศนคติด้านการหย่าร้างมีการยอมรับมากขึ้น ความเสื่อมทางศีลธรรม ความผิดเคืองทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุให้ครอบครัวแตกแยกได้ ในแง่ผลกระทบ ครอบครัวแตกแยกส่งผลให้เด็กในครอบครัวแตกแยกเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาด้านบุคลิก สุขภาพจิตและพฤติกรรม วิดกกังวลมีทัศนคติไม่ดีต่อบิดามารดา เป็นเหตุให้เด็กหาทางออกด้วยการแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในสังคมได้ เช่น ก้าวร้าว ดื้อรั้น โกหก ตีแม่เหล้า ดิตยาเสพติด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

นภาพรณ อุษัยจรัสศรีศรี (2554) ศึกษาเรื่อง **ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชาและพฤติกรรมต่อต้านการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาพนักงานในโรงงานทำกรอบรูปเอกชนแห่งหนึ่ง** ผลการศึกษาพบว่า พนักงานฝ่ายปฏิบัติการมีระดับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขัดแย้งด้านที่เกิดกับชีวิตครอบครัวเข้าไปขัดขวางกับการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ขัดแย้งด้านที่เกิดจากการทำงานเข้าไปขัดขวางชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชาโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมต่อต้านการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ ความขัดแย้งที่เกิดจากครอบครัวส่งผลกระทบต่อการทำงานและความขัดแย้งจากการทำงานส่งผลกระทบต่อครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ

2.2 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและสถานภาพของสมาชิกในครอบครัว

การศึกษาเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การดำรงและรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว เป็นเรื่องจำเป็นที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนจะต้องช่วยกันประคับประคองให้ดำรงไว้และยืนยาวต่อไป มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของสิริธนา อ่ำถนอม (2539); วีรวรรณ ศรีสำราญ (2533); จุรีรัตน์ กิจเกษตรกุล (2543)

สิริธนา อ่ำถนอม (2539) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในนวนิยายขนาดสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการ

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในนวนิยายขนาดสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ โดยเลือกศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในนวนิยายขนาดสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ เฉพาะนวนิยายขนาดสั้นแนวชีวิตครอบครัว จำนวน 43 เรื่อง จากกรรวมเรื่องวิจิตรวาทการ จำนวน 10 ชุด ได้แก่ 1. วิจิตรวรรณกรรม 1 ชุด “ความรักในกรุงซัง” จำนวน 5 เรื่อง 2. วิจิตรวรรณกรรม 2 ชุด “บุษารัก” จำนวน 5 เรื่อง 3. วิจิตรวรรณกรรม 3 ชุด “แปดปีภายหลัง” จำนวน 4 เรื่อง 4. วิจิตรวรรณกรรม 4 ชุด “มนต์เรียกฟัว” จำนวน 4 เรื่อง 5. วิจิตรวรรณกรรม 5 ชุด “บ่มรัก” จำนวน 5 เรื่อง 6. วิจิตรวรรณกรรม 6 ชุด “เพื่อเก่าเมียรัก” จำนวน 5 เรื่อง 7. วิจิตรวรรณกรรม 7 ชุด “เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย” จำนวน 4 เรื่อง 8. วิจิตรวรรณกรรม 8 ชุด “หลุมฝังรัก” จำนวน 5 เรื่อง 9. วิจิตรวรรณกรรม 9 ชุด “ฟัวหาย” จำนวน 3 เรื่อง 10. วิจิตรวรรณกรรม 10 ชุด “บุรุษอาธรรม” จำนวน 3 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายขนาดสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ สะท้อนปัญหาชีวิตครอบครัวไว้ 2 ระยะ คือ ระยะการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน และระยะการดำเนินชีวิตครอบครัว ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะการเลือกคู่ครอง และการแต่งงานได้แก่ ความแตกต่างเรื่องฐานะศักดิ์ตระกูลและความแตกต่างทางการศึกษาของคู่สมรส ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากค่านิยมที่ไม่ถูกต้องของบิดามารดาของคู่สมรส ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะการดำเนินชีวิตครอบครัว ได้แก่ ปัญหาเรื่องเงิน การนอกใจของสามีภรรยา ลูก การทะเลาะเบาะแว้งของสามีภรรยา ญาติพี่น้อง และภรรยาไม่ลูกยาก ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพ พฤติกรรมของคู่สมรสและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคู่สมรส แนวคิดของผู้เขียนที่มีต่อชีวิตครอบครัวด้านแนวคิดเรื่องเงินสามีภรรยาควรใช้จ่ายเงินในทางที่ถูกต้อง ไม่ลุ่มหลงอบายมุข เรื่องการนอกใจของสามีภรรยา สามีภรรยาควรให้ความรัก ความเข้าใจและให้อภัยต่อกัน เรื่องลูก ควรช่วยกัน อบรมสั่งสอนลูก เรื่องการทะเลาะของสามีภรรยา ควรปรับปรุงนิสัยให้สอดคล้องกัน เรื่องญาติพี่น้อง ควรให้ความช่วยเหลือตามฐานะของตน เรื่องการดำเนินชีวิตครอบครัว ควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ดำเนินชีวิตตามอัตภาพ ปฏิบัติตามหลักอันตั้งงามสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม

วิจิตรวรรณ ศรีสำราญ (2533) ศึกษาเรื่อง **สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2497–2530)** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพสตรีในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2497–2530 โดยศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีทั้งในสังคมและในนวนิยาย เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของนวนิยายกับสังคม

จากการศึกษาสถานภาพสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วง พ.ศ. 2497-2530 จำนวน 70 เรื่อง พบว่าในช่วง พ.ศ. 2497-พ.ศ. 2510 นั้น สถานภาพสตรีไทยอยู่ในยุคเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง สตรีได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญก็คือ การเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือกคู่ครอง และการแต่งงานเป็นสำคัญในช่วง พ.ศ. 2511-2521 สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีสตรีบางคนได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุรุษ สตรีมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ และสามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง กฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทของสตรีในครอบครัว และปัญหาของชีวิตคู่ และการหย่าร้างในช่วง พ.ศ. 2522-2530 กฤษณา อโศกสิน ได้สะท้อนบทบาทสตรีหลากหลายขึ้น ทั้งในครอบครัว อาชีพ และบทบาทในสังคมด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของสตรีในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมและประเพณี ภาพสะท้อน สตรีในยุคนี้แสดงถึงสถานภาพทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และสังคมที่ใกล้เคียงกับบุรุษ

จุรีรัตน์ กิจเกษตรกุล (2543) ศึกษาเรื่อง **บทบาทพ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและวิธีนำเสนอบทบาทของพ่อในนวนิยาย ของกฤษณา อโศกสิน โดยใช้ขอบเขตข้อมูลคือศึกษานวนิยายแนวครอบครัวของกฤษณา อโศกสิน ซึ่งรวมเล่มตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2528-2538 เลือกเฉพาะที่มีบทบาทพ่อ จำนวน 31 เรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพ่อของกฤษณา อโศกสินแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวละครพ่อที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง และตัวละครพ่อที่มีบทบาทเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่อง ตัวละครพ่อทั้งสองกลุ่มมีบทบาทส่งผลต่อพัฒนาการของลูกทั้งทางด้านบวกและด้านลบ โดยขึ้นอยู่กับวิธีอบรมเลี้ยงดูของพ่อ กฤษณา อโศกสิน ให้ความสำคัญกับบทบาท และหน้าที่ของตัวละครพ่อมาก

พ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน แสดงให้เห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูลูก คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวิธีที่ส่งผลดีแก่ลูก

การเสนอบทบาทของตัวละครพ่อมี 2 วิธี คือ การนำเสนอด้วยการบรรยายจะใช้ในกรณีที่ต้องการให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร และวิธีนำเสนอด้วยบทสนทนา เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทและสถานภาพของตัวละคร ในการนำเสนอทั้งสองวิธี

ผู้เขียนใช้กลวิธีนั้น ผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลาย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์ และรู้จักตัวละคร พอได้เป็นอย่างดี

2.3 กลุ่มศึกษาจากพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

การศึกษาปัญหาพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวแสดงออกในด้านดีและในด้านไม่ดีพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นก็ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวทุกคนและต่อครอบครัวโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของวินรัตน์ นฤภัยพิทักษ์ (2533) และสลิน นิรันราย (2548)

วินรัตน์ นฤภัยพิทักษ์ (2533) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาหาพฤติกรรมตัวละครวัยรุ่นในนวนิยายของ “สีฟ้า” ตั้งแต่ พ.ศ. 2505–2531** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์งานเขียนประเภทนวนิยายของ “สีฟ้า” ในช่วง พ.ศ. 2505–2531 โดยวิเคราะห์พฤติกรรมและปัญหาของตัวละครวัยรุ่น ทั้งที่เป็นตัวละครเอกและตัวละครประกอบ ตามทฤษฎีทางจิตวิทยา และตามจินตนาการของผู้ประพันธ์การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายในแง่วรรณคดีเปรียบเทียบ โดยศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมวัยรุ่น ประกอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบนวนิยายที่มีรายละเอียด และเนื้อหาสะท้อนให้เห็นพฤติกรรม และปัญหาของตัวละครวัยรุ่น ผลของการวิจัยพบว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเรียน เปลี่ยนแบบทดลองบทบาท มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา หากได้ทำความเข้าใจจากบุคคลรอบตัว นวนิยายของสีฟ้าได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม และปัญหาของตัวละครวัยรุ่น ทั้งที่เป็นพฤติกรรมที่ดี และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของตัวละครวัยรุ่น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือทั้งผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องพยายามเข้าใจวัยรุ่นให้ดีที่สุด

สลิน นิรันราย (2548) ศึกษาเรื่อง **ภาพสะท้อนเด็กและเยาวชนในนวนิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนเด็กและเยาวชนใน นวนิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของนวนิยาย ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ ด้านเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน โดยศึกษานิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ จำนวน 18 เรื่อง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชน ได้แก่ 1. กิ่งไฟ 2. ทางโค้ง 3. ใต้ม้า 4. วงเวียนชีวิต 5. ข้าวอกนา 6. ตำนานในดวงจันทร์ 7. ความรักสีเพลิง 8. เพื่อนรัก 9. อรุณสวัสดิ์ 10. แม่มาย 11. เหตุเกิดในครอบครัว 12. กุหลาบไร้หนาม 13. หัวใจดวงน้อย 14. เศรษฐินี 15. ไม้อ่อน 16. หัวใจนั้นอ่อนนุ่ม 17. ตึกตามนุษย์ 18. ชมพูเบิกบาน ผลการศึกษาพบว่า ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ ได้สะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชนไว้ว่าปัญหาเด็ก ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ใหญ่ ได้แก่ ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ปัญหาเด็กมีสุขภาพ

ร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง ปัญหาเด็กได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจเนื่องจากครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กที่ถูกกลโหมแบบใช้วิธีประจานความผิด ปัญหาเด็กไม่มีของเล่น ปัญหาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่มีสาเหตุมาจากตัวเด็กเอง ได้แก่ ปัญหาเด็กหนีออกจากบ้าน

ปัญหาเยาวชน ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ใหญ่ ได้แก่ ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ปัญหาการขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาเด็กที่เป็นเด็กถูกรังแกที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ปัญหาเยาวชนถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ส่วนที่มีสาเหตุมาจากเยาวชนเอง ได้แก่ ปัญหาการมีปมด้อยในเรื่องรูปร่างหน้าตาและฐานะความเป็นอยู่ ปัญหาเยาวชนผิดหวังในความรัก ปัญหาเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาเยาวชนหลงติดอยู่กับค่านิยมวัตถุ

ด้านเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนพบว่าผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาไว้ 2 ลักษณะ คือ เสนอแนะโดยตรง ได้แก่ การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาลงผ่านบทสนทนาและผ่านบทบรรยาย เสนอแนะโดยอ้อม ได้แก่ การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาลงผ่านโครงเรื่องและการสร้างตัวละครคู่เทียบ

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้เกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้งว่า เป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกโดยทำให้เกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาทของตัวละคร ได้อย่างชัดเจนเพราะลักษณะของความขัดแย้งในวรรณกรรมประเภทเรื่องแต่งมี 2 ลักษณะคือ ข้อขัดแย้งภายในใจตนเองของตัวละครเองและข้อขัดแย้งภายนอกระหว่างตัวละครกับสิ่งอื่น ๆ คือ ตัวละครอื่น สังคม ธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนการทบทวนประเด็นความขัดแย้งภายในครอบครัวก็เป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่น่ามาวิจัยเพราะการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมชาดกและวรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยายไทยซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งของตัวละครกับบุคคลในครอบครัว เช่น บิดามารดา สามี ภรรยา บุตร เป็นต้น แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเป็นประโยชน์ในด้านการอธิบายและวิเคราะห์ความขัดแย้งของตัวละครได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลเชิงวิชาการ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทย

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยโดยเลือกศึกษาในประเด็นมโนทัศน์เกี่ยวกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญญาสชาติก และนวนิยายไทย ดังต่อไปนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทย

การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ค่านิยมและความเชื่อโดยศึกษาในประเด็นสาระความรู้เรื่องปัญญาสชาติกและสาระความรู้เรื่องนวนิยายไทย ดังต่อไปนี้

1.1 สาระความรู้เรื่องวรรณกรรมชาติก

การศึกษาเกี่ยวกับสาระความรู้เรื่องวรรณกรรมชาติกเป็นการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ คือ ความหมายของชาติก ลักษณะของชาติก ประเภทของชาติก เนื้อหาของชาติกและประโยชน์ของชาติกเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชาติกให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

1.1.1 ความหมายของชาติก ชาติกคือเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในคราวเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่จะเคยรู้จักและเคยได้อ่านชาติกมาก่อนเนื่องจากได้ศึกษาจากเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาสืบเนื่องจากส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและชาติกจะถูกสอดแทรกในการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของไทยมาเป็นเวลานานมีผู้ให้ความหมายของชาติกไว้ดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (2513, หน้า 6) ให้ความหมายของ คำว่า ชาติก ว่า ชาติก ได้แก่ระเบียบคำที่ทรงแสดงถึงบุรพจริยา คือ ความประพฤติที่เคยทรงทำมาแต่ปางก่อน หรือธุรกิจที่เคยทรงทำมาแต่ชาติหนหลังรวมทั้งบุรพจริยาของพระสาวกด้วย

ธมฺมวโรภิกขุ (2555, ปกหลัง) ให้ความหมายของชาติกไว้ว่า ชาติก คือ เรื่องราวในอดีตชาติขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อสมัยที่พระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ นิทานชาติกจึงเป็นมรดกอันล้ำค่าที่สามารถนำข้อคิดที่ได้ไปใช้เตือนสติ เตือนใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเพศไหน วัยใดหรือประกอบอาชีพอะไรก็ล้วนเกิดประโยชน์ทั้งสิ้น

อำไพ สุจริตกุล (2550, คำนำ) ให้ความหมายของชาติกว่า ชาติก เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงถือเอากำเนิดชาติต่าง ๆ ได้ทรงผจญกับเหตุการณ์ทั้งทุกข์ ทั้งสุข ดีบ้าง ชั่วบ้าง เป็นแบบอย่างแก่ผู้ศึกษาเพื่อเรียนรู้และแก้ไข

ข้อบกพร่องของตนเองนับตั้งแต่ก่อนพุทธกาลสืบมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ศึกษาชาตกจะให้เห็น วิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระพุทธองค์ตั้งแต่ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ เวียนวายเป็นตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารอันยาวนาน จนถึงพระชาติสุดท้ายจึงได้ตรัสรู้เป็นพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า

สุชีพ ปุณฺณานุกาภ (2514, หน้า 93) ให้ความหมายของชาตก ว่า ชาตก น. เรื่องเกี่ยวกับการเกิดเรื่องเกี่ยวกับการเสวยพระชาติของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่งแห่ง คำสอนทางพระพุทธศาสนา

ทรัพย์ ประกอบสุข (2527, หน้า 11) ให้ความหมายของชาตกว่า คำว่า ชาตก ศัพท์เดิมเป็นภาษาบาลี ชาตก มาจากธาตุ ชนฺ ในความเกิด ประกอบ ต ปัจจัย ในกิริยาากิต แปลง ชนฺ เป็น ชา สำเร็จรูปเป็นชาตก แปลว่า เกิดแล้ว ลง ก สกรรณ เพื่อใช้เป็นคำวิเศษณ์ จึงเป็นรูป ชาตก แปลว่า (เรื่อง) ที่เกิดแล้ว

ดังนั้น คำว่า ชาตก จึงหมายถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรง บำเพ็ญบวรพจรियाในพระชาติต่าง ๆ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระชาติ สุดท้ายซึ่งเรื่องราวในชาตกเป็นเรื่องของการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์โดย สอดแทรกข้อคิด คติเตือนใจและหลักธรรมที่ผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการ ประพฤติปฏิบัติและนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.1.2 ลักษณะของชาตก

ชาตกเป็นวรรณกรรมที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็น เบื้องต้นแล้วหากได้ศึกษาอย่างเข้าใจก็ย่อมจะก่อให้เกิดผลดีและช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะ เกิดขึ้นจากความทุกข์ที่กำลังรุมเร้าได้ การศึกษาวรรณกรรมของพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญ ยิ่ง สอดคล้องกับที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2551, หน้า 13-14) ได้กล่าวถึงลักษณะของ ชาตกไว้ในคำนำหนังสือเรื่อง วรรณคดีชาตกทศชาติของพระพุทธองค์ ว่า “สิ่งซึ่งดงามที่สุดใน วรรณคดีบาลีนั้นคือคำพูดโต้ตอบในชาตกเกือบทุกเรื่อง ท่านผู้ประพันธ์ได้พยายามร้อยกรอง ให้ไพเราะถึงกับโดยมากผูกเป็นคาถาไว้คำพูดโต้ตอบเหล่านี้ได้เก็บเอาไว้มากที่สุดเท่าที่จะเก็บ ได้เพื่อให้เห็นความไพเราะงดงามของวรรณคดีบาลีและเพื่อให้เป็นหลักธรรมสอนใจไปในเวลา เดียวกัน”

เฉลิม มากนวล (2518, หน้า 22) กล่าวถึงลักษณะของนิทานชาตกว่า นิทานชาตกเป็นนิทานเก่าแก่ก่อนพุทธกาล ในนิทานชาตกเองก็รับว่าเป็นเรื่องเก่า ด้วยขึ้นต้นว่า “อดีเต” คือ เรื่องมีมาแล้วในอดีตและเมื่อพระพุทธองค์จะแสดงธรรมโดยการชักนิทานมา

กล่าวถึง เพื่อแสดงธรรมให้กระจ่าง ก็ขึ้นต้นว่า “ภูตบุพพ์” คือเรื่องเคยมีมาแล้ว เรื่องที่เคยมีมาแล้วนั้นคงเป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาด้วยมุขปาฐะแบบนิทานชาวบ้านทั้งหลาย เพียงแต่นิทานชาดกได้ใช้นิทานเพื่อแสดงสุภษิตหรือคำสอนแล้วเติมปรารภและกลับชาติเข้ามาตอนหลัง เพื่อให้มีลักษณะแตกต่างไปจากนิทานชาวบ้านทั่วไป

สนธิ ตั้งที (2527, หน้า 85-86) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวรรณคดีศาสนาไว้ว่าเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนา ตลอดจนทำให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น เป็นเรื่องที่ย่อขยายขยายเนื้อความในคัมภีร์ศาสนาให้เข้าใจชัดเจนและง่ายขึ้น เช่น คัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงคำสอนหรือบันทึกหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและสาวก เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระมาลัยคำหลวง ไตรภูมิโลกวิจิตร เป็นต้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทางศาสนา เช่น พระปฐมสมโพธิกถา มหาชาติคำหลวง มหาเวสสันดรชาดก เป็นบทสวดอ้อนวอนหรือสวดดี เช่น บทสวดสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ภาควัทธิศา ลิลิตโองการแข่งน้ำ เป็นต้น เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาแสดงถึงความรุ่งเรืองของศาสนา

สุชาติ หงษา (2549, หน้า 48-50) กล่าวถึงลักษณะของชาดกว่า ประกอบด้วยลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ โครงเรื่องจะบอกให้รู้ว่ามีนิทานเรื่องนั้นเกี่ยวกับใครและมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นอย่างไรบ้าง ลักษณะของเรื่องจะประกอบด้วยนิทาน 4 แบบ คือ นิทานศาสนา คือนิทานที่แสดงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ มีจุดประสงค์สั่งสอนหลักธรรมพุทธศาสนาแสดงอานิสงส์การปฏิบัติดีอันชี้ชวนให้ผู้อ่านศรัทธาเลื่อมใสแล้วปฏิบัติตามอย่างตัวละครในนิทาน นิทานทรงเครื่อง คือนิทานมีพระเอกนางเอกเป็นเจ้าของชายเจ้าหญิง มีเนื้อหาอย่างนิทานชีวิต หรือเรียกอย่างหนึ่งว่า นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ นิทานอุทาหรณ์ คือนิทานชี้ให้เห็นคุณและโทษหรือความผิดถูกของการกระทำ ตัวเอกในนิทานประเภทนี้มักจะ เป็นสัตว์ทั้งนั้นและนิทานปริศนา คือนิทานเล่าเรื่องแล้วลงท้ายด้วยการปริศนาหรือตั้งคำถามเป็นจุดสำคัญของเรื่องโดยแบ่งเป็นนิทานปริศนาธรรมมุ่งแสดงปัญญาพระโพธิสัตว์และนิทานปริศนาในการเลือกบุคคลที่เหมาะสมเป็นคู่ครอง

ทรัพย์ ประกอบสุข (2527, หน้า 15-16) กล่าวถึงลักษณะของชาดก 547 ชาดก ไว้ 2 ลักษณะ คือ ชาดกที่บอกการกลับชาติ หมายความว่าในตอนท้ายของเรื่องจะบอกว่าใครในชาตินั้น ๆ เป็นใครในพุทธกาล ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเรื่องในอดีตของพระพุทธเจ้า มี 3 ลักษณะ คือ ชาดกที่บอกการกลับชาติ โดยใช้คำว่า “อหิ” คือ พระพุทธเจ้าเป็นใครในชาตินั้น มี 6 ชาดก ชาดกที่บอกการกลับชาติ โดยใช้คำว่า “โพธิสัตโต” คือ พระโพธิสัตว์เป็นใครในชาตินั้นมี 3 ชาดกและชาดกที่บอกการกลับชาติโดยใช้คำว่า “สมุพพุโธ”

คือ พระสัมพุทธเจ้าเป็นใครในชาตินั้นมี 1 ชาตก ชาตกที่ไม่บอกการกลับชาติมี 537 ชาตก ชาตกเหล่านี้เข้าใจว่าพระพุทธเจ้าทรงนำนิทานชาวบ้านมาตรัสบ้าง ทรงตรัสเองบ้าง

1.1.3 ประเภทของชาตก

การศึกษาประเภทของชาตกเป็นการศึกษาการจำแนกชาตก ออกมาให้เห็นความแตกต่างระหว่างชาตกแต่ละประเภทเนื่องจากชาตกเป็นเรื่องราวของ พระโพธิสัตว์แต่มีที่มาต่างกันซึ่งมีผู้กล่าวถึงประเภทของชาตกไว้ว่าชาตก มี 2 ประเภท คือ

1) ชาตกในนิบาต หรือที่เรียกว่า นิบาตชาตก คำว่า ชาตก แปลว่า ผู้เกิด ได้เล่าถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงเวียนว่ายตายเกิด โดยทรงเกิดเป็นมนุษย์และเป็นสัตว์ต่าง ๆ บ้างซึ่งพระองค์ทรงถือเอากำเนิดในชาติต่าง ๆ ที่ได้พบปะผจญกับเหตุการณ์ทั้งดีและชั่วต่าง วาระกันไป ชาตกทั้งหมดมีจำนวน 550 เรื่อง ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 27 มี 525 เรื่อง ในเล่มที่ 28 มี 22 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 547 เรื่อง ชาตกไป 3 เรื่อง การขาดไปอาจเป็นเพราะบางเรื่องมี นิทานซ้อนนิทาน จึงไม่ได้นับเรื่องที่ซ้อนกันแยกออกไป (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2553, คำนำ)

2) ชาตกนอกนิบาต หมายถึง ชาตกที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่ ผู้มีความรู้แตกฉานในภาษา บาลีได้รวบรวมเรื่องราวของไทยแล้วรจนาขึ้นเป็นนิทานชาตกด้วยภาษาบาลี มีจำนวน 50 เรื่อง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2000–2200 โดยมีเจตนาเพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร และเพื่อให้เป็นหนังสือที่แต่งเป็นหลักเป็นฐานน่าเชื่อถือ มีลักษณะเป็นอรรถกถาธรรมาธิบาย ด้วยภาษาเดียวกับนิบาตชาตกในพระไตรปิฎก เนื้อหาสาระของชาตกในเชียงใหม่ป็นฉนวน เพียบพร้อมด้วยอรรถและคติธรรมสอนใจให้เลื่อมใสในพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า เมื่อ ครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญพระบารมีเพื่อประโยชน์สุขของหมู่สัตว์โลก เรื่องราวน่าสนใจให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแฝงด้วยปรัชญาธรรม มีอิทธิพลต่อกวีไทยซึ่ง ได้นำเอาเค้าโครงเรื่องไปแต่งเป็นโคลง ฉันท์และบทละครจนกลายเป็นวรรณกรรมที่รู้จักกันดี หลายเรื่อง เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ และบทละครเรื่องนางมโนห์รา เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นยังเป็น ปัจจัยให้เกิดแรงบันดาลใจแก่ศิลปินได้สร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ตาม พระอารามต่าง ๆ ในปัจจุบัน (กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร 2541, คำนำ)

1.1.4 เนื้อหาของชาตก

เนื้อหาของชาตกคือเรื่องราวต่างๆที่เกิดจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกโดยทั่วไปมักเรียกว่านิทานชาตกก็มี ซึ่งมีผู้กล่าวถึงเนื้อหาของ ชาตกไว้ดังนี้ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2548, หน้า 28–2) กล่าวว่าชาตกเป็นชุมนุมนิทานโบราณบาง เรื่อง ที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาบรรยายเพื่อแสดงหลักธรรมในแง่ต่าง ๆ ชาตกในพระไตรปิฎกซึ่ง

อยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มี 547 เรื่อง ทุกเรื่องจะมีแต่ตัวคาถาคือบทหรือยกกรอง เนื้อความอาจจะมีเฉพาะแก่นเรื่องของนิทานเท่านั้น ไม่มีเนื้อเรื่อง ไม่มีเหตุการณ์หรือบางที่ อาจจะมีเพียงคำพูดที่ปรากฏในเรื่องนิทานที่อาจจะเป็นการเตือนให้นึกถึงเนื้อเรื่อง จากการที่นิบาตชาดกหรือชาดกในพระไตรปิฎกมีแต่ตัวคาถาล้วน ๆ ไม่มีเนื้อหารายละเอียดแสดงว่าเนื้อเรื่องคงจะหายไปทำให้ในเวลาต่อมาพระพุทธโฆษาจารย์ได้แต่งเรื่องราวและเพิ่มเติมรายละเอียดให้สมบูรณ์โดยการเพิ่มเติมการปรารภเรื่อง รายละเอียดของนิทานและการกลับชาติ เรื่องราวนี้เรียกว่า อรรถกถาชาดก หรือ ชาดกัฎฐกถา

อรรถกถาชาดกเป็นหนังสือเรื่องใหญ่กล่าวถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เริ่มบำเพ็ญบารมีปรารภนาจะเป็นพระพุทธเจ้า เป็นต้นมา จนถึงเป็นพระพุทธเจ้า เมื่ออรรถกถาชาดก เป็นคัมภีร์สำคัญประกอบด้วยนิทานหลายเรื่อง เพื่อเป็นการสะดวก และง่ายแก่การเข้าใจ ผู้รจนาก็แบ่งนิทานชาดกเป็นหมวดหมู่ตามคาถา เรียกว่า “นิบาต” อรรถกถาชาดก จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “นิบาตชาดก” มีทั้งหมด 22 นิบาต แต่ละนิบาตก็มีชื่อเรียกตามจำนวนคาถา เป็นต้นว่า ชาดกที่เป็นนิทานที่มีคาถาเดียวก็เรียกว่า เอกนิบาต มี 2 คาถาเรียก ทุกนิบาต มี 3 คาถา เรียก ดิกนิบาต ตามลำดับ จนถึง 13 คาถาเรียกว่า เตรสนิบาต แล้วมีปกิณกนิบาต ต่อ จากนั้นก็เป็นหมวด 20 เรียกวิสตินิบาต หมวด 30 เรียก ดิงสนิบาตเรื่อยไปจนถึง 80 เรียก อสตีนิบาตต่อจากนั้นเรียกมหานิบาตในแต่ละนิบาตยังแบ่งเป็นวรรค ในแต่ละวรรคแบ่งเป็นนิทานต่าง ๆ ส่วนใหญ่วรรคละ 10 เรื่อง สรุปแล้วนิบาตชาดกมีถึง 22 นิบาต 43 วรรค มีนิทาน 547 เรื่อง ในบรรดานิทานทั้ง 547 เรื่องนี้ เป็นวิวัฒนาการของชีวิตหนึ่งไปสู่ชีวิตหนึ่ง คือ เป็นการเสวยพระชาติของพระโพธิสัตว์ ถึง 547 ชาติ ถ้าจะแบ่งนิทานตามการเสวยพระชาติของพระโพธิสัตว์แล้ว แบ่งได้เป็น 4 พวกใหญ่ ๆ คือ การเสวยพระชาติเป็นเทวดา 61พระชาติ การเสวยพระชาติเป็นมนุษย์ 349 พระชาติ การเสวยพระชาติเป็นสัตว์ 123 พระชาติ และการเสวยพระชาติเป็นยักษ์ 1 พระชาติ รวม 534 พระชาติ อย่างไรก็ตามถ้าแบ่งตามการเสวยพระชาติของพระโพธิสัตว์ จะมีนิทานเรื่องสัตว์เพียง 123 เรื่อง แต่ถ้าพิจารณาตามบทบาทของตัวละครจะมีเรื่องสัตว์เพิ่มเติมอีก 97 เรื่อง รวมเป็น 220 เรื่อง คือบางเรื่องพระโพธิสัตว์มิได้เสวยพระชาติเป็นสัตว์ เช่น เสวยพระชาติเป็นเทวดา หรือมนุษย์แล้วมีตัวละครอื่น ๆ เป็นสัตว์ประกอบด้วยก็ถือว่าเป็นนิทานเรื่องสัตว์ บางเรื่องอยู่ในรูปของสัตว์แปลง เช่น เทวดาแปลงเป็นสัตว์ พระอินทร์แปลงเป็นสุนัขจึงจวกสัตว์กลับชาติมาเกิด หรือสัตว์ในจินตนาการ เช่น ครุฑ นาค กิณนร ก็ถือว่าเป็นนิทานเรื่องสัตว์ด้วย เฉลิม มหากนวล (2518, หน้า 38-42)

เนื้อหาของชาดกในรูปของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติของพระศาสดาและพระสาวก วรรณกรรมที่เกิดจากการจดบันทึกเรื่องราวของศาสดาและสาวก มีอยู่เป็นจำนวนมากทุกศาสนาสำหรับพระพุทธศาสนาได้บันทึกประวัติของศาสดาไว้ในพระไตรปิฎก ในสมัยหลังมีผู้เขียนเพิ่มเติมอีก เช่น พุทธประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นต้น คำสอนของศาสดา วรรณกรรมที่เกิดจากคำสอนของศาสดาในศาสนาต่าง ๆ มีมากมายและมักจะแทรกวรรณกรรมทางโลกด้วย วรรณกรรมคำสอนของพุทธศาสนา ได้แก่ ชาดกต่าง ๆ ไตรภูมิภค เป็นต้น ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2518, หน้า 4-5)

ชาดกในนิบาตตามลักษณะเนื้อหา แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ชาดกมีแต่คาถาที่เป็นคำพูด ไม่มีเนื้อเรื่องอธิบายประกอบ ไม่ทราบว่าเป็นคำพูดของใคร เหตุใดจึงพูดเช่นนั้น ชาดกประเภทนี้มีทั้งที่ผูกเป็นเป็นคาถาร้อยกรองสั้น ๆ เพียงคาถาเดียวหรือไม่ก็คาถา สำนวนภาษาที่ใช้มีลักษณะเป็นภาษาร้อยกรองแบบเก่า ดังนั้นการอ่านเรื่องชาดกส่วนนี้จึงไม่อาจเข้าใจเนื้อเรื่องได้ชัดเจน แต่ก็พอเดาได้บ้างหรืออย่างน้อยก็ได้ขบคิดคริสนใจ เพราะคาถาที่ปรากฏนั้นมักเป็นความคิดที่เป็นแก่นของเรื่อง ประเภทที่สอง ชาดกมีเรื่องเล่าประกอบ มีรายละเอียดมาก ทำให้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้มากกว่าประเภทแรก ชาดกประเภทนี้ส่วนใหญ่มีเนื้อหายาวโดยเฉพาะพวกชาดกในมหานิบาต เช่น เรื่องพระเวสสันดรชาดก นอกจากนี้ สำนวนโวหารมีการพรรณนาและมีการเล่นสำนวนเล่นเสียงอย่างเป็นผลงานทางวรรณคดีที่ดีเรื่องหนึ่ง ภาษาบาลีที่ใช้ในชาดกประเภทที่สองนี้ มีลักษณะเป็นภาษาร้อยกรองที่ใหม่กว่าภาษาร้อยกรองในคาถาประเภทแรก ทรัพย์ ประกอบสุข (2527, หน้า 17-18)

1.1.5 คุณค่าหรือประโยชน์ของชาดก

การศึกษาชาดกปรากฏแพร่หลายในรูปแบบการศึกษาของไทย เนื่องจากมีความผูกพันกับสังคมไทยในรูปแบบศาสนาดังนั้นคนไทยส่วนมากจึงมีโอกาสได้อ่านและเรียนรู้เกี่ยวกับชาดกประโยชน์ของชาดกมีมากมายหากได้ศึกษาแล้วซึ่งนับได้ว่านิทานชาดกมีคุณค่าอย่างมากและมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

เฉลิม มากนวล (2518, หน้า 119-127) ได้กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของนิทานชาดกไว้ว่ามี คุณค่าด้านการสอนจริยธรรม คุณค่าด้านนี้เป็นคุณค่าโดยตรงของนิทานชาดก ที่มุ่งแสดงสุภาษิต อันเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น คุณค่าด้านประวัติของพระพุทธเจ้าและสาวก ทำให้ทราบประวัติของพระพุทธเจ้าที่สอดแทรกอยู่ในปรารภก่อนเล่านิทานว่า พระพุทธองค์มีจริยาวัตรอย่างไรบ้าง ตลอดจนประวัติของสาวกบางองค์ เช่น พระราหุล พระอานนท์ พระสารีบุตร พระอัสสชิ

พระโลพูทายุ เป็นต้น คุณค่าทางสังคม ในท้องนิทานจะแสดงถึงสภาพสังคมในสมัยก่อน พุทธกาลได้เป็นอย่างดี เช่น การแบ่งชนชั้นวรรณะ แม้ว่าพุทธศาสนาจะมีได้ส่งเสริมให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ แต่สภาพของสังคมในครั้งกระนั้น แสดงว่ายังมีการแบ่งชั้นวรรณะ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากนิทานหลายเรื่องที่แสดงว่าในสมัยนั้นยังมีการแบ่งชั้นวรรณะ การปกครอง การปกครองในสมัยนั้น คุณค่าด้านความเชื่อ ความเชื่อ บางประการเป็นความเชื่อ กล่าวถึง เสมอในนิทาน เช่น การแพ้ท้อง แล้วอยากรับประทานสิ่งแปลก ๆ หรืออยากได้สิ่งของที่หายาก และฝ่ายสามี ก็พยายามเอาอกเอาใจภรรยา อุตส่าห์หามาให้จนได้ ความเชื่อเรื่อง เวทมนต์ คาถา เช่น หม่าจิ้งจอกภูมุตซ์ชื่อ ปฐวีวิชยมนต์ คือ มนต์เป็นเครื่องกลับใจให้หลง บังคับสัตว์ทั้งหลายให้อยู่ในอำนาจ ความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิด เช่น เรื่องสุวรรณหงส์ชาติก บิดา ตายไปแล้วเป็นห่วงลูกและเมียกลับชาติมาเกิดเป็นหงส์ทอง ช่วยให้ลูกและเมียมีฐานะดีขึ้น เป็นต้น คุณค่าด้านบ่อเกิดหนังสือนิทานสุภาพและนิทานคติธรรม มีหนังสือนิทานสุภาพและ นิทานคติธรรมหลายเล่มที่มาจากนิทานชาดก โดยเฉพาะ “แบบเรียนภาษาไทย หนังสืออ่าน นิทานสุภาพ” ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีนิทานที่มาจากนิทานชาดก ดังนี้ คือ เรื่อง โคนันทวิธวิสาธ เรื่องกระต่ายตื่นตูม เรื่องกิ้งก่าได้ทอง เรื่องนกกระจาบ เรื่องพญาเนื้อสองตัว เรื่องนกแขกเต้าเลี้ยงพ่อแม่ เป็นต้น คุณค่าด้านบ่อเกิดของหนังสือวรรณคดี สำหรับหนังสือ วรรณคดีที่มีกำเนิดจากนิทานชาดก เท่าที่วิเคราะห์พบมี เรื่องกาเกี คำกลอน มาจากเรื่อง กากาติชาดก สุสันธิชาดก และกฤณชาดก เรื่องจันทโครพ มีลักษณะคล้ายคลึงกับจุลล ชนคุดชาดก คุณค่าด้านสุภาพจากนิทานชาดกสุภาพในนิทานชาดก เป็นที่รู้จักกัน แพร่หลาย เช่น “ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับชั่ว” สุภาพบางบททำให้เกิดโคลงสุภาพ โดยเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในโคลงโลกนิติของสมเด็จพระยาเดชาดิศร และสุภาพโคลงโลกนิตินี้สำคัญ คุณค่าด้านการศึกษา คุณค่าด้านการศึกษาที่สำคัญ ก็คือ ทำให้ทราบกลวิธีในการสอนจริยธรรมของพระศาสดาและสาวก เท่าที่วิเคราะห์ พบกลวิธีในการสอน (เล่า) นิทานของพระศาสดา และสาวก อาศัยหลักต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ ต้องรู้จักบุคคลที่จะสอน ตลอดจนปัญหาของผู้เรียนเป็นอย่างดี ต้องรู้จักเลือกธรรมที่จะสอนให้ เหมาะกับบุคคล และปัญหาของบุคคลนั้น ต้องสอนด้วยวิธีเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย นิทาน ชาดกเป็นลักษณะนิทานเปรียบเทียบ ฉะนั้น กลวิธีการสอนในนิทานจึงมีอุปมาเปรียบเทียบ มากมาย คุณค่าของนิทานชาดกด้านอื่น ๆ นิทานชาดกมีคุณค่าด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน เช่น ด้านประเพณีวัฒนธรรม ปรัชญา ศาสนา ทั้งนี้แล้วแต่ผู้ศึกษาจะมุ่งศึกษาในด้านใด มักจะมี คุณค่าด้านนั้นอยู่เสมอ

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2521, หน้า 202) ได้กล่าวประโยชน์จากการอ่านมหาเวสสันดรชาดกไว้ดังนี้ คือเป็นการสอนหลักธรรม เป็นการจูงใจพุทธศาสนิกชนให้ทำบุญสุนทาน บำรุงวัดวาอารามและถวายปัจจัยแก่พระภิกษุสงฆ์ เป็นการรักษาแบบแผนประเพณีโบราณที่ดั่งาม เป็นการช่วยรักษาวรรณคดีสำคัญของชาติไม่ให้สูญหาย เป็นการช่วยรักษาศิลปะการขับลำอย่างหนึ่ง คือ การแหล่และเป็นการสะท้อนให้เห็นความเป็นไปของสังคมในสมัยนั้น ทางด้านภาษา ประเพณี ภาษิต ความเชื่อและชีวิตความเป็นอยู่

นอกจากนี้ปัญญาชาดกมีคุณค่ามากมายและแพร่หลายโดยมีการนำเอาเรื่องชาดกหลายเรื่องมาแต่งเป็นวรรณคดีหลายประเภทด้วยกัน กล่าวคือ สมุทโฆษชาดก ได้นำมาแต่งคำฉันท์ชื่อว่า สมุทโฆษคำฉันท์ ใช้สำหรับการแสดงหนังใหญ่ ในพิธีสมโภชพระชนมายุครบ 25 พรรษาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการแต่งต่างวาระกันถึง 3 สมัย คือ ยุคกรุงศรีอยุธยา 2 ทำน คือ พระมหาราชครูและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและยุคกรุงรัตนโกสินทร์โดยสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สุชนชาดก พระยาอิศรานุภาพ (อ้น) กวีในรัชกาลที่ 4 ได้นำมาแต่งเป็นคำฉันท์ นอกจากนี้ยังแพร่หลายเป็นที่นิยมในภาคใต้มาช้านานในเรื่องพระสุชนกับนางมโนราห์ โนราชาตรี พหุลดาวิชาดก ได้นำมาแต่งเป็นกลอนบทละครนอกออกพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ทำนองนิทานจักร์ ๆ วงศ์ ๆ กล่าวถึงลูกเสือและลูกโครถเสนชาดก มีผู้แต่งเป็นคำกลอนบทละครนอกและเป็นกลอนนิทานมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาที่เรียกว่า พระรถเมรี หรือเรื่องนางสิบสิงนึ่งเอง สุชาติ หงษา (2549, หน้า 46-47)

นิทานชาดกมีคุณค่ามากมาย สรุปเฉพาะที่เห็นว่าสำคัญในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ คุณค่าด้านการสอนจริยธรรม มุ่งแสดงสุภาพดีอันเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง มี 3 พวก คือ สุภาพดีที่ห้ามข้างฝ่ายชั่ว สุภาพดีที่แนะนำข้างฝ่ายดี สุภาพดีที่มุ่งแสดง สัจธรรมและสภาวะธรรม คุณค่าด้านประวัติของพระพุทธเจ้าและสาวก คุณค่าด้านสังคม แสดงถึง สภาพสังคมสมัยก่อนพุทธกาลได้เป็นอย่างดี เช่น การแบ่งชั้นวรรณะ การปกครอง การอาชีพ การกีฬาและการพนัน คุณค่าด้านความเชื่อ คุณค่าด้านบ่อเกิดหนังสือนิทานสุภาพดี และนิทานคติธรรม คุณค่าด้านบ่อเกิดของหนังสือวรรณคดี คุณค่าด้านสุภาพดีจากนิทานชาดกและคุณค่าด้านการศึกษา ทำให้ทราบกลวิธีในการสอนจริยธรรมของพระศาสดาและสาวกโดยอาศัยหลักต่าง ๆ คือ ต้องรู้จักบุคคลที่จะสอน รู้จักเลือกธรรมที่จะสอนให้เหมาะสมกับบุคคลและปัญหาของบุคคลนั้น รู้จักสอนด้วยวิธีเปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย และสอนด้วยวิธีปุจฉาวิสัชนา ทรัพย์ ประกอบสุข (2527, หน้า 228-233)

1.2 สารความรู้เรื่องนวนิยายไทย

การศึกษาเกี่ยวกับสารความรู้เรื่องนวนิยายไทยเป็นการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ คือ ความหมายของนวนิยาย ลักษณะของนวนิยาย ประเภทของนวนิยาย เนื้อหาของนวนิยาย และประโยชน์ของนวนิยาย เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนวนิยายไทยให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

1.2.1 ความหมายของนวนิยายไทย

วรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยาย มีอิทธิพลต่อผู้อ่านมากเนื่องจากได้สะท้อนวิถีชีวิตของคนได้เป็นอย่างดี โดยผู้แต่งได้ถ่ายทอดผ่านผลงานทำให้การศึกษาวรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยายจึงเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาแนวคิด ค่านิยม ทศนคติ เป็นต้น ของคนในสังคมอีกรูปแบบมีผู้ให้ความหมายของนวนิยายไว้ ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 34) กล่าวว่า นวนิยายเป็นเรื่องเล่าขนาดยาว มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้ว ผู้แต่งนิยมให้มีเนื้อเรื่อง ตัวบุคคลในเรื่อง บทสนทนา และสถานที่สมจริงตามสภาพชีวิตมนุษย์มากที่สุด

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517, หน้า 113) กล่าวว่า นวนิยายเป็นเรื่องแต่ง มีตัวละคร มักใช้กลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านแลเห็นได้ง่ายว่าไม่ใช่เรื่องจริง เป็นเรื่องสมมติแม้จะแต่งเรื่องของบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง ๆ ก็จะทำให้คนอ่านรู้ว่าไม่ได้เขียนเรื่องจริง แต่วิธีเจรจาของตัวละครในเรื่องจะเลียนแบบชีวิตจริงมากที่สุด นิยมให้เป็นไปตามฐานะตามวัย และพยายามวาดภาพให้เห็นอาการกิริยาของตัวละครให้ชัด

เจือ สตะเวทิน (2521, หน้า 1) กล่าวว่า คำว่า Fiction ในภาษาอังกฤษหมายถึงเรื่องที่สมมติขึ้นหรือใช้จินตนาการสร้างสรรค์ขึ้นโดยยึดหลักความสมจริงให้มากที่สุด ตรงกันข้ามกับเรื่องจริงซึ่งใช้ศัพท์ว่า Nonfiction คำ Fiction ยังไม่มีศัพท์เฉพาะในภาษาไทยเรียกกันว่า เรื่องอ่านเล่นบ้าง บันเทิงคดีบ้าง ข้าพเจ้าจึงเรียกตามความหมายเดิมว่าเรื่องสมมติ เรื่องที่สมมติขึ้นคือ Fiction นี้ คลุมถึง Novel, Short Story และ Play หรือ Drama คือเป็นเรื่องชนิดมี Plot (โครงเรื่อง) ทั้งปวง ในเมืองไทยเราปัจจุบันเรียก Novel ว่านวนิยาย เรียก Short Story ว่าเรื่องสั้นและ Play กับ Drama ว่าบทละคร

อิงอร สุพันธ์ุณี (2548, หน้า 1) กล่าวว่า นวนิยาย หมายถึง นิยายแบบใหม่ Novel คำนี้ ใช้เป็นครั้งแรกเพื่อเรียกนิยายสร้างใหม่ของบอคาจิโอ (Boccaccio) ที่แต่งขึ้นเมื่อราว ค.ศ. 1338-1340 ในศตวรรษที่ 18 แดเนียล เดอโฟ (Daniel Defore) นักเขียนชาวอังกฤษเขียนเรื่อง โรบินสัน ครูโซ (Robinson Crusoe) ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1719 ส่วนนวนิยายไทยนั้นเพิ่งเริ่มขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์

ส่งพระราชโอรส ขุนนางและสามัญชนบางคนไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อเจ้าชายและสามัญชนที่ได้รับการศึกษากลับจากต่างประเทศก็นำรูปแบบการประพันธ์แบบใหม่เข้ามาด้วย นั่นก็คือ นวนิยาย

วิภา กงกะนันทน์ (2540, หน้า 16) กล่าวว่า นวนิยาย หมายถึง บทประพันธ์ที่เป็นบันเทิงคดีร้อยแก้ว มีหลายแนวเรื่อง เรื่องราวในนวนิยายเป็นเรื่องสมมติ ซึ่งผู้แต่งใช้กลวิธีนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกกว่าหรือรู้สึกราวกับว่าเรื่องราวในนวนิยายเป็นเรื่องจริงที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว กำลังเกิดอยู่หรืออาจจะเกิดขึ้นได้จริงต่อไปในอนาคต

โดยสรุปนวนิยายอาจหมายถึงเรื่องขนาดยาวที่ผู้แต่งแต่งเป็นร้อยแก้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่สมมติขึ้นหรืออาจจะมีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงก็ได้โดยสมมติพฤติกรรมของตัวละครในนวนิยายให้สะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมสมัยนั้น ๆ ให้สมจริงมากที่สุด และยังเป็นการบันทึกสภาพสังคมและวัฒนธรรมในยุคนั้น ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

1.2.2 ลักษณะของนวนิยายไทย

การศึกษาลักษณะของวรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยาย คือ การศึกษารูปแบบการประพันธ์ที่กวีเลือกใช้ในการประพันธ์วรรณกรรมแต่ละประเภท มีผู้ศึกษาลักษณะของวรรณกรรมนวนิยาย ไว้ดังนี้

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 178-182) กล่าวถึงลักษณะของนวนิยายว่าเป็นงานเขียนที่อาศัยเค้าโครงเรื่องมาจากชีวิตจริง โดยมีลักษณะทั่วไป ดังนี้

1) ขนาดของเรื่อง นวนิยายจะมีขนาดยาวเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เขียนเป็นสำคัญ นักเขียนบางคนกล่าวว่านวนิยายที่มีขนาดพอเหมาะ ควรมีจำนวนคำประมาณ 65,000-75,000 คำ แต่ก็ไม่ถือเป็นกฎตายตัวเสียทีเดียว

2) แนวคิดของเรื่อง นวนิยายจะมุ่งแสดงแนวคิดของเรื่องไว้หลายแนว เพราะผู้แต่งต้องการจะให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของชีวิต ของโลกและมีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แนวคิดในนวนิยายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ความคิดหลักของเรื่องทั้งเรื่อง เรียกว่าแนวคิดเอก (Major theme) และความคิดที่ปรากฏในแต่ละตอนของเรื่องเรียกว่าแนวคิดรอง (Minor theme)

3) โครงเรื่อง นวนิยายมีโครงเรื่องกว้างขวางและซับซ้อน เพราะมุ่งแสดงเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดกับตัวละครทุกตัวในสถานที่ทุกแห่งโดยละเอียดจึงมีผลทำให้ผู้อ่านได้แนวคิดหลายแง่มุมตามมาด้วย ผู้แต่งจำเป็นต้องอาศัยวิธีการสร้างโครงเรื่องย่อย ๆ ให้แทรกซ้อนอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ และมีวิธีเชื่อมโครงเรื่องย่อยให้สัมพันธ์เป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันกับโครงเรื่องใหญ่ด้วย ส่วนใหญ่โครงเรื่องมี 2 ประเภท คือ โครงเรื่องใหญ่ (Main Plot) และโครงเรื่องย่อย (Sub Plot)

4) ตัวละคร นวนิยายมีตัวละครได้ไม่จำกัด ทั้งในส่วนที่เป็นตัวละครเอก และตัวละครประกอบ สุดแต่ผู้แต่งจะเห็นว่าเหมาะสมแต่ตัวละครทุกตัวจะต้องมีบทบาท สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและมีลักษณะสมจริงเสมอ

5) บทสนทนา บทสนทนาในนวนิยายมีขนาดยาวได้และมีขอบเขต กว้างขวางเพราะเหตุผลประการแรก นวนิยายไม่มีขีดจำกัดเรื่องความยาว ประการที่สอง การทำ บทสนทนาในนวนิยายไม่ได้มีประโยชน์ต่อเนื้อเรื่องและผู้อ่านเท่านั้น หากแต่มีประโยชน์ โดยตรงต่อผู้แต่งทั้งในด้านเศรษฐกิจและการแสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถของผู้แต่งไป พร้อมกัน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศของเรื่อง เพื่อแสดงทัศนคติของผู้แต่งที่มีต่อชีวิตและต่อโลก (โลกทัศน์) เพื่อแสดงความรอบรู้และความสามารถเฉพาะตัวของผู้แต่งหรือเพื่อปรุงแต่งเรื่อง ให้นำอ่าน น่าติดตามด้วยการแทรกบทสนทนาที่คมคาย ชวนคิด ชวนขัน และประการสำคัญ เพื่อขยายเรื่องของผู้แต่งให้ยาวขึ้น เป็นต้น

6) ฉาก ฉากในนวนิยายไม่มีข้อจำกัดในเรื่องความยาว จึงมีปริมาณมาก ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านมีความรู้เข้าใจในเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและได้รู้จัก สถานที่ต่าง ๆ อย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุมไปพร้อมกันด้วยและเพราะผู้แต่งนวนิยายให้ความสำคัญแก่ฉากมาก เพราะกำหนดให้ฉากมีบทบาทสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่อง ด้วย

7) บรรยากาศ ในนวนิยายบรรยากาศนับว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับเนื้อเรื่อง เพราะบรรยากาศที่ดีจะช่วยให้นวนิยายดำเนินเรื่องไปได้อย่างมีรสชาติ เห็นจริงเห็นจัง ชวนอ่านและช่วยให้เรื่องมีความยาวขึ้นด้วย ดังนั้นผู้แต่งนวนิยายจึงนิยมสร้างเรื่องให้สะท้อนอารมณ์หลากหลายเพื่อผู้อ่านจะได้บรรยากาศหลายแบบหลายรสในเรื่องเดียวกัน

อุดม รุ่งเรืองศรี (2522, หน้า 82) กล่าวถึงลักษณะของนวนิยายว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ 5 ประการ คือ เนื้อเรื่องจะต้องเป็นไปได้อย่างเหมาะสมแก่กาล ไม่ก้าวร้าวกระเทียบ เปรียบเปรยใครทั้งสิ้น มีเหตุผลสมจริงและเป็นคติสอนใจ

1.2.3 ประเภทของนวนิยายไทย

การศึกษาประเภทของวรรณกรรมนวนิยายเป็นการศึกษาแนวคิดที่ ผู้ประพันธ์ได้บันทึกให้ปรากฏในเรื่องโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสื่อไปยังผู้อ่าน มี ผู้สนใจศึกษาประเภทวรรณกรรมนวนิยายไว้ดังนี้

ลิตธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ (2520) จำแนกประเภทต่าง ๆ ของนวนิยายออกเป็น 9 ประเภท คือ ประเภทคลาสสิก (Classicism) ได้แก่การนำเรื่องราวโบราณมาเขียนใหม่ โดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากนิทานนิยายประวัติศาสตร์ หรือวรรณคดีของเก่า ประเภทโรแมนติก (Romanticism) แนวคิดโรแมนติกก่อให้เกิดนวนิยายที่มุ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของอารมณ์ (Emotion) ความรู้สึก (Sentiment) และญาณสังหรณ์ (Intuition) ประเภทลัทธิจริง หรือเหนือจริง (Realism) คือนวนิยายที่นำเค้าโครงเรื่องมาจากเหตุการณ์จริง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์หรือเลียนแบบเหตุการณ์ในชีวิต โดยสอดแทรกความคิดกับจินตนาการลงไปด้วย ประเภทธรรมชาตินิยม (Naturalism) แต่เดิมนวนิยายประเภทนี้มุ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติ โดยเชื่อว่าธรรมชาติเป็นสิ่งประเสริฐ และจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม คนใดปฏิบัติตนผิดธรรมชาติ ก็จะได้รับควมยุ่งยาก สังคมมีระบบการปกครองที่ขัดต่อธรรมชาติของมนุษย์ก็ย่อมประสบหายนะ ประเภทเหนือธรรมชาติ (Surrealism) และภูติผีปีศาจ (Exorcism) นวนิยายที่ใช้แนวคิดประเภทเหนือธรรมชาติก็มักจะกล่าวถึงความฝันของผู้แต่งเอง ความฝันประเภทฟุ้งเฟื่อง โลดโผน เป็นที่ถูกใจเด็ก ๆ และผู้ที่ต้องการพักผ่อนสมอง ประเภทสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) นวนิยายที่นำแนวคิดสัญลักษณ์นิยมมาเขียนนั้นมักจะไม่ว่ากล่าวถึงความจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่จะนำสิ่งอื่นมากล่าวถึงเพื่อเป็นทางชักนำความคิดและความคิดนำไปสู่ความจริง เช่นถ้าจะกล่าวถึงความดีที่ซ่อนอยู่ภายในก็จะกล่าววว่า “รูปสุวรรณอยู่ชั้นใน” ดังนี้ เป็นต้นถ้าจะกล่าวถึงประเทศชาติก็นำมารดา มาพูดถึง ส่วนประชาชนก็เปรียบเหมือนบุตร ดังนี้ เป็นต้น เป็นการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาพูดเพื่อให้หมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง ประเภทธรรมนิยม (Moralism) แนวคิดที่มุ่งนำธรรมปรัชญาคติชีวิตมาสอดแทรกในเรื่องของนวนิยาย โดยตั้งใจสอนผู้อ่านให้รู้จักใช้ศีลธรรมเป็นแนวทางของชีวิต เป็นสิ่งควบคุมความประพฤติและสรรค์สร้างความสุข ความเจริญให้แก่สังคม วรรณกรรมที่ใช้ธรรมนิยมเป็นแนวคิดก็มีประเภทวรรณกรรมคำสอน (Didactic Literature) วรรณกรรมศาสนา (Religious Literature) โดยใช้หลักธรรมของศาสนาเป็นแกนนำ วรรณกรรมประเภทนี้มุ่งยกย่องสรรเสริญคนดีที่สละชีวิตและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ประเภทแนวคิดประทับใจ (Impressionism) และแนวบรรยายพรรณนา (Expressionism) นวนิยายที่ใช้แนวคิดประทับใจมุ่งอธิบายถึงความรู้สึกที่ประทับใจโดยไม่ต้องการสั่งสอน ไม่ตั้งใจให้ความจริงหรือให้เหตุผลแต่อย่างใด แม้แต่เนื้อเรื่องก็ไม่ค่อยมีเหตุการณ์มากนัก จะย่อเรื่องเอาแต่ใจความไม่ค่อยได้ และแนวคิดตามข้อมูลที่แปลกใหม่ (New-Matter of Factness) นวนิยายประเภทนี้มักจะมุ่งแสดงให้เห็นสิ่งที่ค้นพบขึ้นใหม่ในวงวิชาการ เช่น อานุภาพของรังสีปรมาณู โลกอื่น ภพอื่น อวกาศ ตลอดจนสิ่งแปลกใหม่ในวงการธุรกิจ เกษตรกรรม

อุตสาหกรรม เป็นต้น บทสนทนาของ นวนิยายประเภทนี้บางครั้งก็อ้างสถิติข้อมูลตัวเลขประกอบด้วย

อิงอร สุพันธ์ุวณิช (2548, หน้า 1) แบ่งนวนิยายออกเป็นประเภทตามเนื้อเรื่องได้หลายประเภท คือ นวนิยายรัก นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายแสดงข้อคิดหรือปัญหา นวนิยายชีวิตโลดโผน อาชญากรรม นวนิยายผจญภัย หัสนิยาย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายการเมือง นวนิยายพุทธศาสนาและนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ซึ่งการจำแนกประเภทของนวนิยายนี้ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามสมัยนิยมแต่ส่วนมากก็ยังคงแบ่งตามเนื้อเรื่องดังกล่าวมา แต่นักเขียนหรือนักวิจารณ์บางคนอาจแบ่งตามยุคสมัยตามวัตถุประสงค์ หรืออื่น ๆ ได้อีกแตกต่างกันไป

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 190-192) แบ่งประเภทของนวนิยายโดยใช้เนื้อหาเป็นเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 15 ประเภท คือ นวนิยายเชิงชีวประวัติ นวนิยายแนวสะท้อนสังคม นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายแสดงข้อคิด นวนิยายล้อเลียน นวนิยายผจญภัย จินตนิยาย อาชญากรรมและเรื่องลึกลับ นวนิยายลึกลับเหนือธรรมชาติ นวนิยายเกี่ยวกับท้องถิ่น นวนิยายเป็นตอนต่อเนื่องกัน นวนิยายผู้ร้ายผู้ดี นวนิยายเชิงจิตวิทยา นวนิยายเชิงปัญหาและหัสนิยาย

อุดม รุ่งเรืองศรี (2522, หน้า 92-97) แบ่งประเภทของนวนิยายออกได้ 6 ประเภท คือ นวนิยายรัก อาชญากรรม นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายชีวิตครอบครัวและนวนิยายแสดงข้อคิด

เสถียร จันทิมาธร (2519, หน้า 83-88) แบ่งประเภทของนวนิยายตามแนวการเขียน โดยยึดแนวการแบ่งประเภทนวนิยายของตะวันตกเป็นหลัก มี 9 กลุ่ม คือ กลุ่มพาฝัน กลุ่มจินตนิยาย กลุ่มชีวิตครอบครัว กลุ่มชีวิตต่างแดน กลุ่มชีวิตชนบท กลุ่มปู้ล่างผลาญ กลุ่มอุดมคติ กลุ่มศิลปะเพื่อชีวิต กลุ่มผู้ตีรุ่นใหม่

บุญยงค์ เกศเทศ (2536, หน้า 107-109) แบ่งนวนิยายออกได้ 18 ประเภท ได้แก่ ประเภทตัวเอกเป็นผู้ร้ายที่ทำความดี ประเภทจดหมาย ประเภทพัฒนาการอันเกิดจากการศึกษาชีวิตของตัวละคร ประเภทจิตวิทยา ประเภทแนวสังคม ประเภทแสดงข้อคิด ประเภทมีบุคคลจริงเป็นหุ่น ประเภทการเมือง ประเภทประวัติศาสตร์ ประเภทนักสืบ ประเภทวิทยาศาสตร์ ประเภทลูกทุ่ง ประเภทสงคราม ประเภทชนชั้น ประเภทผจญภัย ประเภทลึกลับ สยองขวัญ ประเภทต่างแดนและประเภทรักโศก

1.2.4 เนื้อหาของนวนิยายไทย

วรรณกรรมประเภทนวนิยายมีจุดที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดผู้อ่านให้ติดตามนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ได้โดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบนั้นก็คือเนื้อหา เพราะเนื้อหา

เป็นการดำเนินเรื่องให้รู้ว่าเรื่องราวจะดำเนินไปอย่างไรและตัวละครมีบทบาทอย่างไร การศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมนวนิยายจึงน่าสนใจมาก ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 70) แบ่งเนื้อหาของนวนิยายคือแยกออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ 6 ด้าน คือ แนวคิด (แนวเรื่องหรือข้อหา) โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละครในเรื่อง อุปนิสัยลักษณะนิสัย ทรรศนะ หรือปรัชญาชีวิตของผู้แต่ง หรือจะเรียกว่าความคิดเห็นของผู้แต่งก็ได้ ในแง่การเมือง สังคม จิตวิทยา หรือด้านอื่น ๆ ของชีวิต ฉากซึ่ง ไม่น่าว่าจะสงเคราะห์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาหรือกลวิธี

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, หน้า 29-30) กล่าวถึงเนื้อหาของวรรณกรรมว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีผลทำให้วรรณกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก กล่าวคือ วรรณกรรมไทยในอดีตจะผูกพันอยู่กับแวดวงของชนชั้นสูงในรั้วในวังเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงเป็น “เจ้าชีวิต” และทรงเป็นองค์อุปถัมภ์งานทุกแขนง ซึ่งรวมทั้งงานกวีด้วย กวีส่วนใหญ่จึงนิยมสร้างผลงานเพื่อ “ถวายบำเรอท้าวไท้ ธิราชผู้มีบุญ” วรรณกรรมช่วงนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อสนองอารมณ์ของคนเพียงกลุ่มเดียว และสะท้อนภาพของสังคมเพียงชั้นเดียวคือชนชั้นสูงในสังคมที่เรียกว่า “ชนชั้นศักดินา” แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว วรรณกรรมไทยกลับขยายอย่างกว้างขวางขึ้นและมีเนื้อหาผูกพันกับแวดวงชนชั้นกลางมากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลที่มุ่งเน้นเรื่องความเสมอภาคและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญนั่นเอง เมื่อประชาชนมีการศึกษาสูง มีโอกาสได้รับความรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคมทุกระดับมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้วรรณกรรมในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงมีเนื้อหาหลากหลายไปจากวรรณกรรมในอดีต ขณะเดียวกันนักเขียนแต่ละคนก็ต่างมีจุดมุ่งหมาย มีแรงบันดาลใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ตลอดจนอุดมการณ์และแนวการเขียนแตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมที่มีการปกครองประชาธิปไตยนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้นักเขียนมีเสรีภาพในการเสนอรูปแบบ แนวคิด เนื้อหาและกลวิธีการแต่งวรรณกรรมได้อย่างกว้างขวางต่างไปจากสังคมแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสภาพสังคมนั้นเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้

1.2.5 ประโยชน์ของนวนิยายไทย

การอ่านวรรณกรรมนวนิยายย่อมเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านในด้านใดด้านหนึ่งไม่ว่าจะด้านความบันเทิง ความรู้ แนวคิด ค่านิยม เป็นต้นล้วนปรากฏในวรรณกรรมนวนิยายทั้งนั้น มีผู้สนใจศึกษาประโยชน์ของวรรณกรรมนวนิยายไว้ ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2547, หน้า 180-181) กล่าวถึงประโยชน์ของนวนิยายไว้ 2 ประการ คือ ได้รับความสนุกสนานบันเทิงใจจากเนื้อเรื่อง ที่ผู้แต่งจะคัดเลือกเหตุการณ์ต่าง ๆ ประมวลมาอย่างดีแล้ว ผู้แต่งไม่ได้เล่ารายละเอียดทุกเรื่อง แต่จะเลือกเฉพาะเรื่องเด่นสำคัญและน่าสนใจ และได้ศึกษาบุคคลในเรื่อง เรื่องนี้จะต้องระวังว่าเราไม่ได้ศึกษานวนิยายทำนองอ่านเอาเรื่อง ซึ่งจะได้ประโยชน์คุ้มกับเวลา แท้จริงนวนิยายทำให้รู้ข้อดี ข้อด้อยต่าง ๆ ที่ปรากฏในตัวละครในนวนิยายนั้น ๆ ทำให้เราได้รู้จักคนและธรรมชาติของชนชาติของชนชาติของชนชาติของทุกคน ๆ ไปแต่ละคนมีจุดอ่อนจุดเด่นตรงไหน จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็เพื่อให้รู้จักชีวิตมนุษย์จากตัวบุคคลในเรื่อง แล้วก็จะได้เป็นเครื่องช่วยให้รู้จักตนเอง ปรับปรุงตนเอง และรู้จักผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทย

การทำวิจัยย่อมส่งผลดีต่อเรื่องนั้น ๆ เพราะจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจอย่างละเอียดในประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับปัญญาสชาติกและนวนิยายไทย ในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการด้านวรรณกรรมของไทย ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มศึกษาวรรณกรรมชาติก

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาวรรณกรรมชาติกได้ศึกษาค้นคว้าในประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาปัญญาสชาติกและกลุ่มศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว ดังนี้

2.1.1 กลุ่มศึกษาปัญญาสชาติก

การศึกษาเกี่ยวกับปัญญาสชาติกเพื่อทราบผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ อันจะนำมาเป็นเครื่องมือในการค้นคว้า วิเคราะห์ให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของพระมหาอาคม สุมณีโก (แก้วใส) (2547), นิยะดา เหล่าสุนทร (2542) และเอื้อนทิพย์ พิระเสถียร (2529)

พระมหาอาคม สุมณีโก (แก้วใส) (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง **ปัญญาสชาติกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 1-4: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสชาติกอักษรขอม เป็นบาลีอักษรไทย พร้อมทั้งวิเคราะห์หลักธรรมและคติธรรม** พบว่า ชาติกเป็นคำสอนส่วนหนึ่ง ในนวัคคัสตฤตศาสน์ อันเป็นคำสอนส่วนที่แสดงพระจริยวัตรของพระโพธิสัตว์ที่ได้เคยประพาศติมาแล้วในอดีตชาติ มีจำนวน 550 ชาติก เป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงตามเหตุที่เกิดขึ้น คล้ายกับพระสูตรทั้งหลาย ซึ่งจัดเป็นคัมภีร์หนึ่งเรียกว่า ชาติกบาลีที่พระสังคีติจารย์ทั้งหลายได้รวบรวมสังคายนาจัดเป็นหมวดหมู่เรียกว่า นิบาตชาติก ส่วนปัญญาสชาติก คือชาติก 50 เรื่องนั้น เป็นชาติกนอกนิบาต เป็นวรรณกรรม ที่พระภิกษุสงฆ์ใน

ยุคหลัง ซึ่งเป็นชาวล้านนาที่มีความรู้ภาษาบาลีแต่งเลียนแบบชาดกอรุณกถา แสดงเหตุเกิดในปัจจุบันของเรื่อง และเล่าเรื่องในอดีตชาติของบุคคลในชาติปัจจุบันที่เป็นเหตุให้ทรงแสดงชาดกจบลงด้วยพระพุทธเจ้าทรงแสดงคาถาเป็นคติธรรมให้ผู้ฟังนำไปประพฤติปฏิบัติ

นอกจากการตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ตามที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ผลงานการวิจัยของนิยะดา เหล่าสุนทร (2542) เรื่อง **ธัญชัยบัณฑิตชาดก: ภาพสะท้อนภูมิปัญญาของชาวอยุธยา** เป็นการนำวรรณกรรมชาดกเพียงเรื่องเดียวมาศึกษาอย่างละเอียด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวอยุธยาได้อย่างดีที่สุด ผลการศึกษาของนิยะดา เหล่าสุนทรพบกล่าวว่ ธัญชัยบัณฑิตชาดก หรืออีกชื่อหนึ่งว่า โลกนัยชาดก เป็นชาดกนอกนิบาตหรือชาดกนอกพระไตรปิฎกเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในบรรดาวรรณกรรมศาสนาของไทยเพราะเป็นผลิตผลความชาญฉลาดของนักปราชญ์ไทยในสมัยอยุธยาที่พยายามเรียบเรียงผูกเรื่องชาดกซึ่งเป็นวรรณกรรมศาสนาประเภทหนึ่งให้ปรากฏขึ้น พร้อมทั้งแทรกสารัตถธรรมที่ชาญฉลาดอันได้เลือกสรรไว้อย่างดีแล้วผนวกเข้าในเนื้อเรื่องยังผลให้งานนี้มีคุณค่าทางพุทธิปัญญาอย่างยิ่ง

เอื้อนทิพย์ พิระเสถียร (2529) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์แบบเรื่องและอนุภาคในปัญญาสชาดก** ผลการศึกษาพบว่าจากนิทาน 61 เรื่องสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 ประเภท ประเภทแรกคือกลุ่มนิทานที่มีแบบเรื่องตรงกับแบบเรื่องใน ดัชนีแบบเรื่อง มีอยู่ 22 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนิทานทรงเครื่องหรือนิทานมหัศจรรย์ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านแต่เดิมแล้วนำมาปรับให้อยู่ในแบบนิทานชาดก ประเภทที่ 2 คือกลุ่มนิทานใน ปัญญาสชาดก ที่ไม่ตรงกับแบบเรื่องใด ๆ ใน ดัชนีแบบเรื่อง มีจำนวน 33 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนิทานศาสนาที่เป็นการแต่งขึ้นใหม่เพื่อสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและแสดงบุญบารมีของพระโพธิสัตว์ซึ่งตัวเรื่องไม่ใช่นิทานพื้นบ้านแต่เดิมจึงไม่เข้าลักษณะความคิดแบบพื้นบ้าน จึงไม่พบในดัชนีแบบเรื่องซึ่งใช้ข้อมูลที่เป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่าและถ่ายทอดมาในวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ นิทานในกลุ่มนี้จึงมักเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ เช่นการทำทาน การเสียสละ ความกตัญญู รู้คุณ การบำเพ็ญเพียร ประเภทที่ 3 คือกลุ่มนิทานที่มีลักษณะผสมคือ นิทานที่มีเพียงบางตอนเท่านั้นที่ตรงกับแบบเรื่องใน ดัชนีแบบเรื่องฯ ส่วนตอนอื่น ๆ ไม่สามารถหาแบบเรื่องใดที่ตรงกับแบบเรื่องใน ดัชนีแบบเรื่องฯ ได้ในนิทานกลุ่มนี้ มี 6 เรื่อง

2.1.2 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชาดกที่มีผู้ศึกษาในด้านครอบครัวหรือบทบาทหน้าที่ ของสมาชิกในครอบครัวอันมีผลต่อการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ มีจำนวน 3 เรื่อง

ได้แก่ ผลงานของพรวิภา วัณรัชฌานกุล (2553); พระมหาสาคร ฉลวยศรี (2548) และ วัจน พละหงษ์ (2535)

พรวิภา วัณรัชฌานกุล (2553) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกกับชาดกที่แต่งในประเทศไทย** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกมีอิทธิพลต่อบทบาทผู้หญิงในชาดกที่แต่งในประเทศไทยหรือไม่มากนักเพียงใดและศึกษาบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกกับชาดกที่แต่งในประเทศไทยมีส่วนช่วยสื่อคำสอนของพุทธศาสนาในเรื่องใดบ้าง โดยมีขอบเขตของการศึกษาบทบาทผู้หญิง 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่ตัวละครหญิงแสดงตามบทที่เนื้อเรื่องกำหนดไว้ เช่น บทบาทผู้หญิงที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ บทบาทผู้หญิงที่แสดงความรู้ความสามารถพิเศษ อาทิ สู้รบทำสงครามได้ แสดงธรรมได้ เป็นต้นและบทบาทผู้หญิงที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงโดยที่ตัวละครมิได้แสดงหรือมีการกระทำใด ๆ เช่น การกล่าวถึงลักษณะที่ไม่ดีของผู้หญิง อาทิ ผู้หญิงมักยั่วชวนผู้ชาย ผู้หญิงมักประทุษร้ายสามี เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า บทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกมีอิทธิพลต่อบทบาทผู้หญิงในชาดกที่แต่งในประเทศไทย ใน 5 บทบาท คือ บทบาทที่ผู้หญิงให้โทษแก่ผู้อื่น บทบาทผู้หญิงในฐานะมารดาที่มีความรักต่อลูก บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยา บทบาทผู้หญิงที่เป็นเพศอ่อนแอ และบทบาทเบ็ดเตล็ด ชาดกที่แต่งในประเทศไทยได้เสนอบทบาทผู้หญิงที่เป็นลักษณะเด่นอื่นไว้ด้วย ได้แก่ ผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ ผู้หญิงเป็นที่พึ่งและช่วยเหลือสามีได้ ผู้หญิงงามเป็นที่ต้องการเสาะหาของชาย ผู้หญิงที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ผู้หญิงที่มีความซื่อสัตย์และร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี ผู้หญิงที่ช่วยเหลือตนเองได้ และผู้หญิงในฐานะที่เป็นภรรยาคนเดียว

พระมหาสาคร ฉลวยศรี (2548) ศึกษาเรื่อง **มหาบัณฑิตแห่งมิลินทร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องมหาบัณฑิตแห่งมิลินทรและวิเคราะห์วิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมเรื่องมหาบัณฑิตแห่งมิลินทร โดยมีขอบเขตของการศึกษาคือศึกษาจากวรรณกรรมเรื่องมหาบัณฑิตแห่งมิลินทร ผลงานของนาวาอากาศแยม ประพัฒน์ทอง ฉบับที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ธรรมสภา ปี พ.ศ. 2539 ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องมหาบัณฑิตแห่งมิลินทรมีอยู่ 5 หมวด ได้แก่ 1. พุทธธรรมด้านปัญญา 2. พุทธธรรมด้านการเมืองการปกครอง 3. พุทธธรรมด้านคำสอนเชิงสังคม 4. พุทธธรรมส่งเสริมคุณค่าชีวิต 5. พุทธธรรมด้านธรรมชาติ ซึ่งหลักพุทธธรรมทั้ง 5 หมวดนี้ เป็นหลักคำสอนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่พึงงาม เพื่อให้มนุษย์รู้จักพัฒนาตนเองและสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่สังคม ในด้านกลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรม พบว่าผู้แต่งได้นำเสนอตามหลักกลวิธี

การสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทั้ง 10 วิธี ได้แก่ 1. การรู้จักจังหวะและโอกาส 2. การยืดหยุ่นในวิธีการนำเสนอ 3. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ 4. การเปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย 5. การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน 6. การทำเป็นตัวอย่าง 7. การเล่นภาษา 8. การปฏิบัติเป็นรายบุคคล 9. การลงโทษและการให้รางวัล 10. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งกลวิธีการนำเสนองាំង 10 วิธีนี้ ช่วยให้หลักพุทธธรรมปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมและเข้าใจได้โดยง่าย

วัจนา พละหงษ์ (2535) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์ตัวละครเชิงปฏิบัติ** ในวรรณคดีทศชาติชาดก โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทางด้านบุคลิกภาพ ศึกษาวิเคราะห์ทางด้านบทบาทและศึกษาวิเคราะห์ลักษณะรวมและลักษณะแตกต่าง โดยศึกษาวรรณคดีทศชาติชาดกจากคัมภีร์อรรถกถาชาดก มีรายละเอียดของเรื่องอย่างพิสดาร ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดยคณะสงฆ์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบรอบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 จำนวน 2 เล่ม คือ “พระสูตรและอรรถกถา แปล ทุกชนิกายชาดก” เล่ม 4 ภาคที่ 2 เล่ม 4 ภาคที่ 3 อันประกอบไปด้วยชาดก 10 เรื่อง ได้แก่ เตมียชาดก มหาชนกชาดก สุวรรณสามชาดก เนมิราชชาดก มโหสถชาดก ภูริทัตชาดก จันทรกุมารชาดก พระนารทชาดก วิฑูรชาดก และมหาเวสสันดรชาดก แล้วนำผลการวิเคราะห์มารายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครเชิงปฏิบัติในทศชาติชาดกทั้ง 26 ตัวนั้นมีบุคลิกภาพแตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นทางด้านชาติกำเนิด เพศ วัย อุปนิสัยและพฤติกรรมตัวละครเหล่านี้มีบุคลิกภาพที่สมจริงและเกินจริงคือบางตัวก็เป็นมนุษย์ธรรมดา บางตัวก็เป็นอมมนุษย์ธรรมดา โดยทั่วไปบทบาทของตัวละครเชิงปฏิบัติในทศชาติชาดกนั้น พบว่า มีอยู่ 4 ประการ คือ บทบาทในการเสริมสร้างบารมีให้กับพระโพธิสัตว์ บทบาทในการให้คติสอนใจแก่ผู้อ่านให้มีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและเห็นผลจากการประกอบกรรมดี กรรมชั่ว บทบาทในการสะท้อนธาตุแท้ของมนุษย์ในสังคม และบทบาทในการดำเนินเรื่องช่วยทำให้เรื่องดำเนินไปด้วยความสนุกสนานตื่นเต้นและมีคุณค่าแก่ผู้อ่าน สำหรับลักษณะร่วมและลักษณะแตกต่างของตัวละครเชิงปฏิบัติในทศชาติชาดกนั้นพบว่า ตัวละครเหล่านี้ มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งทางด้านบุคลิกภาพและบทบาท ส่วนลักษณะร่วมพบว่าด้านบุคลิกภาพนั้นมักจะเป็นตัวละครที่เกิดในสกุลพราหมณ์อยู่ในวัยกลางคนถึงวัยชราและเป็นเพศชาย มีอุปนิสัยและพฤติกรรมชั่วร้ายด้านบทบาทมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้ที่ยึดยึดขัดขวาง หน่วงเหนี่ยวทำลายสมาธิในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยทำให้พระโพธิสัตว์มีโอกาสแสดงพระบารมีออกมาอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น

2.2 กลุ่มศึกษานวนิยายไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มศึกษานวนิยายไทยได้ศึกษาค้นคว้าในประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาวรรณกรรมนวนิยายไทยและกลุ่มศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ ซึ่ง ได้รวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าประกอบการวิจัยไว้ดังนี้

2.2.1 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายไทย

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายทั่วไปได้รวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าที่มีผู้ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายไทยในประเด็นต่าง ๆ มีจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของ พรธาดา สุวัธนวนิช (2550), จีรวรรณ สุนทรวาทีน (2542), อภรณ์ ชาญชัยสกุลวัฒน์ (2536) และอุษณีย์ พงศ์ประยูร (2526)

พรธาดา สุวัธนวนิช (2550) ศึกษาเรื่อง **ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นแม่ในนวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2510-2546** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นแม่ในนวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ถึง พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นวนิยายไทยนำเสนอเนื้อหาที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นแม่และเพื่อวิเคราะห์ความหลากหลายของแนวคิดเรื่องความเป็นแม่ที่นำเสนอในนวนิยายไทยซึ่งสัมพันธ์กับเพศสถานะ ชนชั้น และสถานะทางสังคม โดยมีขอบเขตของการศึกษาคือนวนิยายไทยที่คัดเลือกในช่วง พ.ศ. 2510-2546 จำนวน 74 เรื่อง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นนวนิยายที่ตัวละครเอกหญิงแสดงบทบาทแม่อย่างชัดเจน หรือมีภรรยาที่ตัวละครที่เป็นแม่จะต้องมีบทบาทในเรื่องและแสดงบทบาทแม่ต่อตัวละครเอก ความเป็นแม่ของตัวละครเอกดังกล่าวส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของตนเองและของตัวละครอื่น อันมีผลต่อตัวละครในเรื่อง

ผลการศึกษาค้นคว้าความเป็นแม่ในบริบทของสังคมไทย พบว่า สามารถแบ่งช่วงของนวนิยายที่นำเสนอผู้หญิงกับบทบาทของความเป็นแม่ได้เป็น 4 ช่วง ช่วงแรก พ.ศ. 2510-2519 แม่ยุคเสรีนิยม ช่วงที่สอง พ.ศ. 2520-2530 แม่ยุคพัฒนาสตรี ช่วงที่สาม พ.ศ. 2531-2540 แม่ยุคเรียกร้องสถาบันครอบครัว ช่วงที่สี่ พ.ศ. 2540-2546 แม่ยุคยอมรับความหลากหลายของความเป็นแม่ แต่ละช่วงเวลามีการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่กับชนชั้น เพศสถานะและสถานะทางสังคม บริบททางสังคมที่มีผลกระทบต่อแม่ คือการพัฒนาทางสังคมและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความคิดตามแนวทางสตรีนิยม วาทกรรมวันแม่ และการต่อสู้ทางวัฒนธรรมและการเรียกร้องอัตลักษณ์กระบวนการผลิตซ้ำ ต่อบรอง และสืบทอดความเป็นแม่เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการสืบทอดแนวคิดความเป็นแม่แนวชนบหรือแม่ในอุดมคติที่มีการปรับเปลี่ยนตามบริบททางสังคมกับการรับแนวคิดแม่ในแนวสตรีนิยม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่กับรัฐชาติ ชนชั้น เพศ

สถานะและสถานะทางสังคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นวนิยายไทยเสนอว่าความเป็นแม่เป็น บทบาทสำคัญที่สังคมกำหนดให้ผู้หญิงมี ผู้เขียนนวนิยายได้แสดงปัญหาและตั้งคำถาม เกี่ยวกับความเป็นแม่โดยแสดงความขัดแย้งระหว่างอุดมคติของแม่ที่ดี กับผู้หญิงในฐานะปัจเจก บุคคล นวนิยายมีบทบาทสืบทอด ต่อร่องและผลิตซ้ำ ความเป็นแม่อันเป็นอุดมการณ์ทางสังคม ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของสังคม

จิรวรรณ สุนทรวาที (2542) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์พฤติกรรม และสภาวะทางจิตของตัวละครหญิงที่ถูกละเมิดสิทธิทางเพศในนวนิยายของโบทัน** ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิทางเพศ มาจากค่านิยมทางเพศ โดยมีบุคลิกภาพ ฐานะทางครอบครัว ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เวลาและสถานที่ ความล่าช้าทางเพศ สภาพสังคมสิ่งแวดล้อม และสื่อทางเทคโนโลยี เป็นสาเหตุเสริมที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิทางเพศได้ง่ายขึ้น สำหรับพฤติกรรมและสภาวะทางจิตของตัวละครพบว่า ตัวละครเกิดความรู้สึกตำหนิตัวเอง อับอาย หวาดกลัว รู้สึกว่าตนเองหมดคุณค่า กังวลกับภาวะความบริสุทธิ์ของตนเองและมีทัศนคติเชิงลบต่อเพศตรงข้ามตัวละครจึงจำเป็นต้องใช้กลไกการป้องกันตัวเองเพื่อปรับตัวให้อยู่ในสภาพการณ์นั้นได้ โดยแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ การอ้อมขอม การถอยหนี และการสู้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกและพฤติกรรม นอกจากนี้พบว่าผลกระทบทางสังคมเป็นผลกระทบที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และสภาวะทางจิตของตัวละคร ผลกระทบด้านบวกส่งผลให้ตัวละครมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางบวกไปด้วย ในขณะที่เดียวกันหากด้านรับผลกระทบในด้านลบ ตัวละครมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวในชีวิตเช่นเดียวกันและเป็นการกระตุ้นเตือนเพศหญิงให้ตระหนักถึงสภาพความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และเกิดแนวทางการเรียนรู้ที่จะป้องกันตนเองก่อนที่เหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือเกิดขึ้นกับครอบครัวต่อไป

อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัฒน์ (2536) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์นวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแต่งและการใช้ภาษา ในนวนิยายที่ได้รับรางวัล ซีไรต์ระหว่างปีพุทธศักราช 2522-2532 และเพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิต และค่านิยมที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ระหว่างปีพุทธศักราช 2522-2532 โดยศึกษาค้นคว้าจากศึกษานวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ 4 เรื่อง ได้แก่ ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี (พ.ศ. 2552), คำพิพากษา ของ ชาติ กอบจิตติ (พ.ศ. 2525), ปูนปิดทอง ของ กฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2528) และตลิ่งสูง ชุงหนัก ของ นิคม รวยยวา (พ.ศ. 2531) ผลการศึกษา ค้นคว้าวิจัยพบว่าด้านกลวิธีการแต่ง โครงเรื่องที่ปรากฏเด่นชัดในนวนิยายทั้ง 4 เรื่อง คือ ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและสังคม แก่นเรื่อง เรื่องลูกอีสาน เป็นการเล่าเรื่องที่สะท้อนภาพ

การดำเนินชีวิตของชาวชนบทภาคอีสานที่ต้องเผชิญกับปัญหาธรรมชาติที่แห้งแล้ง เรื่องคำพิพากษาเสนอแนวคิด สภาพสังคมที่เป็นจริง เรื่องปูนปิดทอง สะท้อนปัญหาสังคมโดยเฉพาะครอบครัวแตกแยก เรื่องตลิ่งสูง ชุงหนัก เสนอแนวความคิดเชิงปรัชญา ให้ตระหนักในหน้าที่ และแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในด้านตัวละครเรื่อง ลูกอีสาน และตลิ่งสูง ชุงหนัก เป็นประเภทย่อยลักษณะ ส่วนเรื่อง คำพิพากษา และปูนปิดทอง มีน้อยลักษณะ และหลายลักษณะ ด้านการใช้ภาษา มีการใช้คำซ้ำ ทั้งซ้ำคำพยางค์เดียว และหลายพยางค์ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำซ้ำแบบมีสัมผัสบางเรื่อง ส่วนการใช้คำภาษาถิ่นพบมากในเรื่อง ลูกอีสาน รองลงมา คือเรื่อง ตลิ่งสูง ชุงหนัก ด้านโวหารภาพพจน์ มีการใช้อุปมาโวหาร และปรากฏเด่นชัดในเรื่องลูกอีสาน และการใช้สัญลักษณ์ในเรื่อง ตลิ่งสูง ชุงหนัก ในด้านวิถีชีวิตพบว่า ลักษณะโดยทั่วไปของครอบครัวเป็นครอบครัวสมบูรณ์ มีความอบอุ่น ยกเว้นเรื่องปูนปิดทอง ส่วนสภาพแวดล้อมพบว่าไม่มีการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ ในด้านความเชื่อ กฎแห่งกรรม ปรากฏมากในเรื่อง ลูกอีสาน และคำพิพากษา รองลงมาคือ ปูนปิดทอง และตลิ่งสูง ชุงหนัก ส่วนด้านความยึดมั่นในวัตรปฏิบัติ ด้านความนิยมความมีอำนาจปรากฏมากในเรื่อง คำพิพากษา

อุษณีย์ พงศ์ประยูร (2526) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์ตัวละครอิฉาฝ่ายหญิงเชิงจิตวิทยาในนวนิยายไทยปัจจุบัน** ผลการศึกษาปรากฏว่า ตัวละครอิฉาฝ่ายหญิงมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมมีปัญหาในการปรับตัวในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ มีอุปนิสัยทะเยอทะยาน ขอบอกอสังคัมบ้าง ขอบเก็บตัวบ้าง มีความเชื่อมั่นในตนเองมากหรือน้อยเกินไป ประจบสอพลอ ขาดความกตัญญู ต้องการเอาชนะตนเองหรือบุคคลอื่นมีความถือตัว ริษยา โลก ฉลาดแกมโกง หวาดแวง มีทัศนคติในเชิงลบ คือ มองคนในแง่ร้าย บุคลิกเหล่านี้ปรากฏในพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม คือ ก้าวร้าวทั้งทางวาจาและการกระทำ คิดทำร้ายตัวเองหรือบุคคลอื่นเมื่อตนเองผิดหวัง พฤติกรรมอิฉาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ให้เวลาไม่เพียงพอ ขาดความอบอุ่น ขาดการสั่งสอนอบรม หรือเข้มงวดเกินไปจนเกิดความกดดัน ครอบครัวมีฐานะยากจน อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม และสาเหตุจากตัวละคร ที่ต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ ฐานะร่ำรวย และประสบความสำเร็จในชีวิต

2.2.2 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวได้รวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าที่มีผู้ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของกุลแก้ว สุขสลักคำ (2551), ศิริัญญา จรเทศ (2549), นัยนา ครุฑเมือง (2547) และนวลอนงค์ สุวรรณเรือง (2544)

กุลแก้ว สุขสลักคำ (2551) ศึกษาเรื่อง **ผลกระทบของค่านิยมสมัยใหม่ต่อคุณค่าของครอบครัวที่สะท้อนจากวรรณกรรมเรื่อง เวลา ของชาติ กอบจิตติ** การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของค่านิยมสมัยใหม่ที่มีต่อคุณค่าของครอบครัวที่ทอดทิ้งผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตในบ้านพักคนชรา โดยมีสาเหตุมาจากการพัฒนาทางด้านวัตถุ เพื่อกระตุ้นให้ผู้มีอำนาจรับผิดชอบและคนในสังคมได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง โดยมีขอบเขตของการศึกษาคือนวนิยายที่นำมาศึกษาเชิงตีความได้แก่เรื่อง เวลา ของชาติ กอบจิตติ การวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบความคิดทางสังคมวิทยาและจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่าปัญหาของผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งนั้น เกิดจากการที่โครงสร้างของครอบครัวถูกทำลายโดยความทันสมัยที่มาในรูปแบบของการพัฒนาเชิงวัตถุ ซึ่งจากการถูกทอดทิ้งนี้ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพของสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องเผชิญหน้ากับปัญหาในเรื่องของสุขภาพกาย และสุขภาพจิต พร้อมทั้งการใช้ชีวิตในสถานที่ที่ไม่ใช่บ้าน และครอบครัวที่ไม่ใช่คนในครอบครัว

ศิริัญญา จรเทศ (2549) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์บทบาทครอบครัวที่มีต่อตัวละครในนวนิยายของ ว. วินิจฉัยกุล** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทครอบครัวที่มีต่อตัวละครในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุลและเพื่อศึกษาทัศนะของ ว.วินิจฉัยกุล ที่มีต่อบทบาทครอบครัวในนวนิยาย โดยมีขอบเขตของการศึกษาคือศึกษานวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล จำนวนทั้งหมด 15 เรื่อง และเลือกเฉพาะเรื่องที่มีเนื้อหาแสดงบทบาทครอบครัวที่มีต่อตัวละครอย่างชัดเจน ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวพัฒนาจากนวนิยายรักโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพครอบครัว ฐานะ ปัญหาของสมาชิกในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมความคิดให้แก่ลูกหลานในครอบครัว ปัญหาครอบครัวที่ปรากฏในนวนิยายได้แก่ การปลูกฝังค่านิยมในการเลือกคู่ครองที่เหมาะสมแก่ฐานะและวงศ์ตระกูลมากกว่าจะเลือกด้วยความรัก ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดาที่ร้ายฉาน นอกใจ นำไปสู่การหย่าร้าง ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวมั่วสุมอบายมุขและในที่สุดทำให้ชีวิตตกต่ำและเสียหายขาด ว.วินิจฉัยกุล แสดงให้เห็นภาพบทบาทของครอบครัวที่มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยที่มีบทบาทต่อตัวละครมากกว่าปัจจัยเรื่องฐานะและการศึกษาก็คือการอบรมเลี้ยงดู 5 ลักษณะได้แก่ การเลี้ยงดูด้วยการให้ข้อคิด การให้สำรวมกิริยา การเข้มงวด การใช้อารมณ์และการตามใจ ครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมที่เกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อวงศ์ตระกูล ต่อการศึกษา ต่อการเลี้ยงดูและต่อการใช้ชีวิต ค่านิยมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและการหาทางออกเมื่อตัวละครเผชิญกับปัญหามากที่สุด

นัยนา ครุฑเมือง (2547) ศึกษาเรื่อง **นวนิยายอิงประวัติศาสตร์**

ล้านนา: ภาพสะท้อนการเมืองและสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการเมืองและสังคมล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ จนถึงสมัยพลตรีเจ้าแก้วขวัญ โดยศึกษา จากนวนิยายเรื่อง เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ของมาลา คำจันทร์ รากนครา ของปิยะพร คักดีเกษม ทัพทัน 1902 ของ พ.วังน่าน เวียงแ่วนฟ้า และหนึ่งฟ้าดินเดียว ของกฤษณา อโศกสิน

ผลการศึกษาพบว่าในด้านการเมือง ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ภายในอาณาจักรล้านนากับสยาม พม่า และมหาอำนาจตะวันตก ตั้งแต่ยุคที่ล้านนาเป็นประเทศราชของสยาม จนถึงช่วงเวลาที่เปลี่ยนเป็นระบอบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นภาพของการรวมอาณาจักรล้านนาเข้ากับสยาม ผู้ประพันธ์ที่มีถิ่นกำเนิดในล้านนา เช่น มาลา คำจันทร์ และ พ. วังน่าน มี มุมมองที่แตกต่างออกไป ในมุมมองมาลา คำจันทร์ สยามเป็นผู้รุกรานดินแดนล้านนา และเข้ายึดอำนาจจากผู้นำท้องถิ่น ส่วน พ.วังน่าน ได้ชี้ให้เห็นปฏิกริยาการต่อต้านอำนาจรัฐบาลสยามของชาวล้านนา ในด้านสังคม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นภาพความสัมพันธ์ภายในสังคมของชาวล้านนา ในมิติของชนชั้นและสถานภาพทางเพศ โดยมีโครงสร้างทางสังคม คติความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นปัจจัยกำหนดบทบาท และหน้าที่ของคนในสังคม นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของสตรีล้านนาที่เป็นผู้หญิงเก่ง แกร่ง ส่วนหนึ่งมาจากสภาพสังคมที่เอื้อให้สตรีมีบทบาทสำคัญทั้งในครอบครัวและสังคม และอีกส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่เป็นสตรีในยุคปัจจุบัน ตัวละคร สตรีล้านนาจึงปรากฏลักษณะของผู้หญิงยุคปัจจุบันอยู่ด้วย

นวลอนงค์ สุวรรณเรือง (2544) ศึกษาเรื่อง **สถาบันครอบครัวใน**

นวนิยายของ ชมัฏกร แสงกระจ่าง: แนวคิดและวิธี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสถาบันครอบครัว จากนวนิยายของชมัฏกร แสงกระจ่างและเพื่อศึกษาวินิ นำเสนอแนวคิดในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวจากนวนิยายของชมัฏกร แสงกระจ่าง โดยมีขอบเขตของการศึกษาคือศึกษาจากนวนิยายที่รวมเล่มแล้วของ ชมัฏกร แสงกระจ่าง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ 1. บ้านที่กจากลูก (ผู้) ชาย 2. อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ.....ที่รัก 3. หน้าต่างสีชมพู ประตุลีฟ้า 4. จดหมายถึงดวงดาว 5. ตะวันขึ้นที่ภูพระบาท 6. จากดวงตาดอกไม้ 7. สู้ดวงใจแผ่นดิน 8. บ้านไร่เรื่องตะวัน 9. มิ่งมิตรในสวนดอกไม้ 10. เข้าชื่น คีนฉาย 11. กระท่อมแสงเงิน 12. บ้านนี้มีหมากับแมว 13. คุณปู่แ่วนตาโต

ผลการศึกษาพบว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว 5 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว ปรากฎ 2 ลักษณะคือ ครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ แนวคิดเกี่ยวกับความรักและการแต่งงาน ความรักคือความสัมพันธ์ขั้นต้นและการเรียนรู้ในเรื่องความรัก การแต่งงานมี 2 ลักษณะคือ การแต่งงานที่ประสบความสำเร็จและการแต่งงานที่ล้มเหลว แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวคือบทบาทและหน้าที่ของสามีภรรยา บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ บทบาทและหน้าที่ของลูก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจ แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวมี 3 ลักษณะคือ ปัญหาระหว่างสามีภรรยา ปัญหาระหว่างพ่อแม่กับลูกและปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตใจของตัวละครเอง วิธีการนำเสนอแนวคิดในนวนิยายของชัมย์ภร แสงกระจ่าง นำเสนอผ่านองค์ประกอบของนวนิยาย 4 ลักษณะ คือ การนำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง การนำเสนอแนวคิดผ่านแก่นเรื่อง การนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละคร และการนำเสนอแนวคิดผ่านการเล่านิทาน

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้เกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับปัญหาสังคมและนวนิยายไทยเพราะทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานทั้งของสังคมและนวนิยายไทยในด้านความหมาย ลักษณะ ประเภท เนื้อหา และคุณค่าหรือประโยชน์ของสังคมและนวนิยายไทย เป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครได้อย่างชัดเจน ส่วนการทบทวนประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและนวนิยายไทย ทำให้ทราบประเด็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาในด้านความขัดแย้งของตัวละครในปัญหาสังคม ส่วนการทบทวนงานวิจัยในนวนิยายไทยทำให้ทราบประเด็นต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ซึ่งสามารถนำประเด็นเหล่านั้นมาเป็นกลไกสำคัญในการศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยฉบับนี้ได้เป็นอย่างดีและมีเหตุผลเชิงวิชาการต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัว

การศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัวเป็นการศึกษาความรู้เบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัวซึ่งผู้แต่งวรรณกรรมมักสะท้อนสภาพสังคมผ่านผลงานของตนเองและถ่ายทอดเรื่องราวของมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งได้ศึกษาไว้ในหลายประเด็น ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและครอบครัว

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและครอบครัวเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสะท้อนภาพสังคมในด้าน แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ เป็นต้น ผ่านงานเขียนให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ในรูปแบบงานประพันธ์ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, หน้า 5-7) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและครอบครัวว่า วรรณกรรมย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม เพราะวรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัย ไม่ว่านักเขียนจะตั้งใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม นักวิจารณ์บางคน จึงกล่าวว่า วรรณกรรมเป็นคั่นช่องแห่งยุคสมัย เนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิตของยุคสมัยนั่นเอง ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมอาจเป็นไปได้ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ ลักษณะที่สอง สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งทางวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา การพิจารณาอิทธิพลของสังคมต่อนักเขียนควรให้ความสนใจว่านักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมมาอย่างไร และเขามีท่าทีสนองตอบต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร และลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิต โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขามีความเข้าใจและเข้าถึงสภาพของมนุษย์และสังคม Leo Lowenthal นักสังคมวิทยา กล่าวว่า “ศิลปินวาดภาพที่เป็นจริงเสียยิ่งกว่าตัวความเป็นจริงเอง” ซึ่งหมายถึง นักเขียนสามารถเข้าใจโลกและมองสภาพความเป็นจริงได้ลึกกว่าคนธรรมดาทั่วไปมองเห็นด้วยทัศนะที่กว้างไกลและลุ่มลึก ภาพที่เขาให้จึงเป็นจริงยิ่งกว่าความเป็นจริง เพราะเป็นแก่นแท้ที่กลั่นกรองแล้วของความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่จึงเป็นอมตะ เพราะไม่เพียงแต่จะเสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังคงคาดคะเนความเป็นไปได้ในอนาคตได้อีกด้วย อิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคมอาจเป็นไปได้ทั้งด้านอิทธิพลภายนอก เช่น การแต่งกายหรือการกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลภายในคือ อิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยมรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำ แนวความคิดของสังคมและผู้นำทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, หน้า 12-16) กล่าวถึงสาเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและครอบครัวว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพของสังคมไทยระยะที่รับนวนิยายเข้ามาจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ระยะนั้นในสังคมไทย ชนชั้นกลางยังไม่มีอิทธิพลและบทบาทในสังคมเหมือนสังคมตะวันตกต้นศตวรรษที่ 18 แต่ในสังคมไทยระยะนั้นมีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับทำให้สามัญชนเริ่มได้รับการศึกษามากขึ้น และ

มีบทบาท ในสังคมมากกว่าแต่ก่อน ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาดังกล่าวทำให้จำนวนผู้อ่านวรรณกรรมมากขึ้นด้วย ส่วนทางด้านผู้ให้กำเนิดนวนิยายเป็นพวกเจ้านายหรือชนชั้นสูง บางส่วนที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ โดยการนำรูปแบบนวนิยายเข้ามาเผยแพร่ให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาศึกษาสมัยนั้นอ่านด้วยการแปลลงพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ นวนิยายจึงเป็นเพียงผลอย่างหนึ่งของการแผ่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในไทย และปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้นวนิยายแพร่หลายมากยิ่งขึ้นก็คือ

ดังนั้น สาเหตุที่ทำให้นวนิยายแพร่หลายออกงามในสังคมไทย นอกจากจะเป็นเพราะการศึกษาขยายตัวไปสู่สามัญชน ศิลปะวรรณกรรมจึงต้องเดินทางออกจาก “วัง” มาสู่สามัญชนมากกว่าแต่ก่อนแล้ว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นผลมาจากการเผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตกทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไป และส่งผลให้เกิดความต้องการวรรณกรรมที่มีเนื้อหากล่าวถึงสภาพชีวิตในสังคมใหม่ ไม่ใช่เรื่อง “จักร ๆ วงศ์ ๆ” หรือเรื่องอิทธิฤทธิ์ อภินิหารเช่นแต่ก่อน นอกจากนี้การศึกษายังทำให้คนเริ่มมีเหตุผล มีความคิดเห็นมากขึ้น นวนิยายซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว จึงขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ

กล่าวโดยสรุป นวนิยายในสังคมไทยเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่เกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงคลี่คลายของสังคมโดยเริ่มจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในสังคม ซึ่งนำรูปแบบนวนิยายเข้ามาในลักษณะวรรณกรรม “สำเร็จรูป” ด้วยวิธีการแปล และดัดแปลงจากเรื่องเดิมของตะวันตกในระยะแรก แต่ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้นวนิยายออกงามเติบโตในสังคมไทยคือ การขยายตัวของการศึกษาไปสู่สามัญชน และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปสู่โลก “สมัยใหม่” ซึ่งเจริญด้วยวิทยาการและเทคโนโลยี การศึกษาที่ขยายไปสู่สามัญชนทำให้เกิดนักอ่านที่ไม่ใช่ชนชั้นสูงเช่นแต่ก่อน คนเหล่านี้ต้องการบันเทิงคดีที่เป็นของเขาเอง กล่าวถึงเรื่องราวชีวิตในสมัยของเขา บันเทิงคดีที่เขาสามารถไปร่วมจินตนาการ หรือร่วมดำเนินชีวิตไปกับตัวละครได้โดยไม่ยากนักและไม่ไกลเกินไปนักเพราะฉะนั้นรูปแบบวรรณกรรมใหม่นี้จึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความนึกคิดของผู้ที่ได้รับการศึกษา สังคมไทยจึงรับนวนิยายไว้และค่อย ๆ พัฒนาให้มีลักษณะของตนเอง จนกลายเป็นรูปแบบวรรณกรรมสมัยใหม่ที่สำคัญรูปแบบหนึ่งในที่สุด ทั้งนี้เพราะยุคสมัยแต่ละยุค มนุษย์ย่อมมีทัศนะต่อโลกและวิถีชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เขาสร้างรูปแบบศิลปะเฉพาะยุคสมัยของเขาขึ้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัว

การศึกษาวิจัยวรรณกรรมในประเด็นเกี่ยวกับสังคมและในระดับครอบครัวเป็นการศึกษาที่จะทำให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจมนุษย์ผ่านผ่านวรรณกรรมทั้ง 3 ประเภท คือ

วรรณกรรมชาดก วรรณคดีและนวนิยายซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มศึกษาครอบครัวในชาดก

การศึกษางานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาครอบครัวที่ปรากฏในชาดกเป็นการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่หรือพฤติกรรม แนวคิด ที่ปรากฏจากตัวละครในชาดกที่มีอิทธิพลต่อครอบครัว มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของ ชวรินทร์ คำมาเขียว (2549) และพระมหาปรีชา มโหสถ (เล็งจีน) (2541)

ชวรินทร์ คำมาเขียว (2549) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์ปัญหาชาดกฉบับล้านนาเพื่อการสอนวรรณกรรมท้องถิ่น** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์โครงสร้างของปัญญาชาดกฉบับล้านนา วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในปัญญาชาดกฉบับล้านนาและเพื่อนำเสนอแนวการจัดการเรียนการสอนนิทานชาดกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจุด ประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น (ท.035) โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลคือปัญญาชาดกฉบับวัดสูงเม่น ต.สูงเม่น อ.สูงเม่น จ.แพร่ ที่ปริวรรตโดย คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยนิทานชาดก 56 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าการวิเคราะห์โครงสร้างของปัญญาชาดกฉบับล้านนาพบว่าสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. โครงสร้างนิทานธรรมะแท้ ๆ และ 2. โครงสร้างของนิทานธรรมะที่มีเนื้อหาคล้ายกับนิทานพื้นบ้านและนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ สำหรับโครงสร้างนิทานธรรมะแท้ ๆ นั้น พบว่าสามารถจำแนกได้อีกเป็น 2 ประเภทตามพฤติกรรมของตัวละคร คือ โครงสร้างของนิทานธรรมะแท้ ๆ ที่ไม่ปรากฏพฤติกรรมของตัวโกง และโครงสร้างของนิทานธรรมะแท้ ๆ ที่ปรากฏพฤติกรรมของตัวโกง โดยโครงสร้างของนิทานธรรมะแท้ ๆ ทั้ง 2 ประเภท นั้นพบว่ามี การดำเนินเรื่องที่เรียงง่ายมุ่งเน้นเรื่องการทำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์เป็นหลัก ส่วนโครงสร้างของนิทานธรรมะที่มีเนื้อหาคล้ายกับนิทานพื้นบ้านและนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ นั้น พบว่ามีการดำเนินเรื่องที่ซับซ้อนการนำเสนอเรื่องการทำเพ็ญทานของพระโพธิสัตว์มีการผสมผสานไปกับการผจญภัยของตัวละครเอกตามแบบฉบับของนิทานพื้นบ้านและนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ การวิเคราะห์คุณค่าของเรื่อง ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในโครงสร้างและเนื้อหาของปัญญาชาดกฉบับล้านนาพบว่าทั้งแนวคิดดั้งเดิม แนวคิดทางพุทธศาสนา และแนวคิดในการผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมและแนวคิดทางพุทธศาสนานั้น สามารถปรากฏและสะท้อนผ่านพฤติกรรมของตัวละครที่ดำเนินไปบนโครงสร้างของนิทานได้ โดยแนวคิดดั้งเดิมนั้นพบว่าปรากฏผ่านทางพฤติกรรมและตัวละครที่เป็น ยักษ์ ฝี นาคซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมของชาวล้านนา ส่วนแนวคิดทางพุทธศาสนานั้นพบว่าปรากฏผ่านทางตัวละครที่เป็นพระโพธิสัตว์และ

คำสอนหรือโอวาทต่าง ๆ และสำหรับแนวคิดในการผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมและแนวคิดทางพุทธศาสนานั้น พบว่าปรากฏผ่านทางรูปแบบของการปะทะสังสรรค์และการมีปฏิสัมพันธ์ของตัวละครทั้งที่เป็น ยักษ์ ผี นาค และ พระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของแนวคิดทั้ง 2 ฝ่าย การจัดแนวการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้จัดแนวการเรียนการสอนในส่วนของจุดประสงค์การเรียนรู้เรื่องนิทานพื้นบ้าน โดยมุ่งที่จะสอนให้นักเรียนได้เห็นถึงโครงสร้างและแนวคิดที่สำคัญของนิทานชาดก นอกจากนั้นในตอนท้ายผู้วิจัยยังจัดแนวการเรียนการสอนโดยมุ่งที่จะให้นักเรียนได้รู้จักการนำโครงสร้างของนิทานไปประยุกต์ใช้ในการแต่งและหาโครงสร้างของนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน

พระมหาปริชา มโหสถ (เส็งจิ้น) (2541) ศึกษาเรื่อง **อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย** ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนประวัติการแต่ง ผู้แต่งและสถานที่แต่งปัญญาสชาดกไม่ปรากฏชัดเจนอน มีความเห็นหลากหลายออกไป การแต่งปัญญาสชาดกคงเขียนมาหลายสมัยต่อมามีพระภิกษุแต่งเข้าเป็นปัญญาสชาดก การรวบรวมเข้าเป็นชุดคงมีขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2000-2200 ผู้แต่งน่าจะเป็นพระภิกษุชาวเชียงใหม่ ส่วนสถานที่แต่งคงเป็นในบริเวณเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความรู้เรื่องทางภาษาบาลีสำหรับแนวการเขียน ผู้แต่งอาศัยแนวจากอรรถกถาชาดกและนำนิทานจากแหล่งต่าง ๆ มาอธิบายเป็น “ชาดก” ประกอบเรื่อง ในส่วนที่แสดงถึงอิทธิพลที่มีต่อสังคมนั้น พบว่าปัญญาสชาดกมีอิทธิพลต่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม ทั้งในระดับความเชื่อ พิธีกรรม หลักธรรม ระดับศีลธรรมและโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ปัญญาสชาดกยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคมโดยเป็นแหล่งบ่อเกิด “วิถีปฏิบัติ” ต่างๆของสังคมไทยมากมาย ทั้งส่วนที่เป็นวิถีปฏิบัติของชาวบ้านและส่วนที่เป็นผลมาจากหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนในด้านที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยและการละครพบว่ามีชาดกอย่างน้อย 21 เรื่อง ที่เป็นต้นแบบของวรรณกรรมร้อยกรองของไทยจำนวน 63 เรื่อง ปัญญาสชาดกยังเป็นต้นกำเนิดของบทละครในสมัยต่าง ๆ รวมทั้งเป็นต้นแบบเรื่องละครทางโทรทัศน์และรวมถึงภาพยนตร์ด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้แต่งปัญญาสชาดกได้ใช้วิธีการและรูปแบบในการประกาศหลักคำสอนของพระศาสนาที่ฉลาดยิ่งนัก การเล่านิทานโดยมีหลักธรรมสอดแทรก ทำให้ผู้ฟังได้รับคติธรรมไปพร้อมกันโดยไม่เบื่อหน่าย ปัญญาสชาดกนับเป็น “แหล่งขุมทรัพย์” ที่ผู้รู้สามารถขุดหา “อาหารทางความคิด” ในด้านต่าง ๆ ได้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเพื่อความบันเทิง คติธรรม หลักศาสนาประวัติศาสตร์วิถีชีวิตอื่นใด

2.2 กลุ่มศึกษาครอบครัวในวรรณกรรมนวนิยาย

การศึกษางานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มศึกษาครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมนวนิยายเป็นการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่หรือพฤติกรรม แนวคิดที่ปรากฏจากตัวละครในวรรณกรรมนวนิยายที่มีอิทธิพลแนวคิดต่อครอบครัวและสังคม มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ผลงานของ เบญจวรรณ ชุนฤทธิ์ (2546), รัชนิกร มณีแนม (2544), เพ็ญจันทร์ มาประชา (2541), พชรินทร์ บุรณะกร (2538) และสุจิตรา เผ่าเพ็ง (2537)

เบญจวรรณ ชุนฤทธิ์ (2546) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำและการสร้างจินตภาพโดยการใช้ภาพพจน์โดยเลือกศึกษาเฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมและดีเด่นของกฤษณา อโศกสิน จำนวน 7 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ รางวัล ซีไรต์ ประเภทนวนิยาย ได้แก่ ปูนปิดทอง (2523-2524) รางวัลดีเด่น ประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ได้แก่ บุษบกใบไม้ (2524-2525) ไฟทะเล (2525-2526) ข้ามสีทันดร (2537-2539) จำไว้ในแผ่นดิน (2539-2541) และรางวัลดีเด่นจากองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) หรือ ส.ป.อ. เรือมนุษย์ (2509-2510) และตะวันตกดิน (2513-2514) ผลการศึกษาพบว่าในด้านการใช้คำ กฤษณา อโศกสินนำคำ มาใช้เพื่อสร้างจินตภาพได้อย่างประณีตงดงาม โดยคำที่เลือกใช้เป็นคำที่สื่อให้เห็นรายละเอียดแห่งสี แสง กลิ่น รส อากาศ การเคลื่อนไหว และอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งคำเหล่านี้ส่งผลกระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้อ่านให้รู้สึกนึกคิด ทำให้อ่านเกิดจินตภาพแจ่มแจ้งชัดเจนในด้านการใช้ภาพพจน์ กฤษณา อโศกสิน สามารถนำมาใช้ภาพได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อสื่อภาพของฉาก บรรยากาศ ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ตลอดจนชี้ให้เห็นแนวคิดในแง่มุมต่าง ๆ ด้วยการเลือกใช้ภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ นามมัย ปฏิภาคพจน์ ปุจฉา และการเลียนเสียงได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อความ และโดดเด่น น่าประทับใจ อีกทั้งยังเข้มข้นด้วยพลังความคิด ทำให้อ่านร่วมรับรู้ และเข้าใจสารที่กฤษณา อโศกสินนำเสนอได้

รัชนิกร มณีแนม (2544) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์ทัศนะทางสังคมในนวนิยายของวิมล ไทรนันทวล** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทัศนะทางสังคมในนวนิยายของ วิมล ไทรนันทวล โดยศึกษาจากนวนิยายจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ ภู คนจน คนทรงเจ้า โคกพระนาง ผู้ไขว่คว้าดวงเดือนในห้วงน้ำ จ้าวแผ่นดินและอมตะ ผลการวิเคราะห์พบว่าด้านศาสนา วิมล ไทรนันทวลเสนอทัศนะว่า บทบาทของศาสนา และวัตรปฏิบัติของผู้สืบทอดศาสนาเปลี่ยนแปลงไปจะมุ่งฝึกฝนในทางโลกมากกว่าทางธรรม ด้านวัฒนธรรม ได้เสนอทัศนะในเรื่องการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และยึดมั่นในปรัชญาการดำเนินชีวิต ด้านการเมื่อการปกครอง ได้มุ่งเสนอทัศนคติด้านสิทธิประชาชน บทบาทหน้าเจ้าหน้าที่ของรัฐอันไม่เพียงประสงค์ด้านเศรษฐกิจเสนอทัศนคติ โดยแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างอาชีพ สถานะ และความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เสนอทัศนคติว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงมีและพึงประพฤติ ปฏิบัติ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ด้านเทคโนโลยี เสนอทัศนคติว่า ความก้าวหน้าในวิทยาการสมัยใหม่ มนุษย์สามารถนำความรู้ ความคิด สร้างเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

เพ็ญจันทร์ มาประชา (2541) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม ในนวนิยายของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม ในนวนิยายของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์และเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์ ที่ปรากฏในนวนิยาย โดยเลือกวิเคราะห์ผลงานนวนิยายที่พิมพ์เผยแพร่แล้วของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์โดยเลือกฉบับตีพิมพ์ครั้งแรก เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลทางสังคมที่นำมาศึกษา วิเคราะห์ตามยุคสมัยนั้น ๆ จำนวน 17 เรื่อง ได้แก่ ถนนนอกเมือง ฆาตกร ลมหายใจสีขาว เปลือกทอง ผ่านไปเหมือนสายลม ทางเครื่องไม้ไผ่กลัด เกิร์ตดาว ห้องสี่เหลี่ยม ชีวิตฉันเป็นดังเช่นละคร ถนนคนคว้าง ผู้หญิงคนหนึ่ง รถเข็นสีขาว ลูกโป่งสวรรค์ ขอฉันรู้เพียงคนเดียว เชี่ยวลากดิน และคนแปลกหน้า ผลการศึกษาพบว่า นิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์ ได้มุ่งสะท้อนภาพสังคมของคนในเมืองหลวง เป็นสำคัญเกี่ยวกับด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านพฤติกรรมของคนในสังคม และด้านปัญหาสังคม โดยเน้นความสำคัญของครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ สมาชิกทุกคนในครอบครัวทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นผลทำให้ครอบครัวมีความสุข นอกจากนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่าง ๆ ของตนผ่านวรรณกรรม ได้แก่ ทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัว อาชีพ พฤติกรรมของคนในสังคม และทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาสังคม โดยมองว่าครอบครัวที่สามัคคีปรองมอด มีความรัก ความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นครอบครัวที่มีความสุขที่สุดในด้านอาชีพทุกอาชีพ มีความสำคัญต่อสังคมต่อสังคมหากประกอบอาชีพเหล่านั้น ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนพฤติกรรมของคนในสังคมที่ขาดศีลธรรมจรรยา และความยากจนของคนเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ นอกจากนี้พบว่า ผู้เขียนได้ใช้ภาพสะท้อนสังคม และทัศนคติของตนที่เสนอแสดงไว้ในนวนิยายแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น

พัชรินทร์ บุรณะกร (2538) ศึกษาเรื่อง **แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพลและเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพลกับสังคม โดยศึกษาวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล

จำนวน 26 เล่ม ได้แก่ เรื่องสั้น 7 ชุด นวนิยาย 12 เรื่อง บทกวี 6 ชุด และศึกษาวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล ที่ใช้นามปากกา “มาชา” ด้วย ซึ่งมีเพียงเล่มเดียว คือ บทกวีชุด หน้าต่างดอกไม้ ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า แนวคิดในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล เป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) โดยเสนอธรรมชาติของมนุษย์ที่มีคุณค่านั้นควรเป็นผู้มีจิตใจและการกระทำที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ธรรมชาติของโลกที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์คือ สังคมที่อุดมด้วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และประกอบด้วยมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในด้านความสัมพันธ์กับสังคม พิบูลศักดิ์ ได้แนวคิดมาจากประสบการณ์ชีวิตของเขา กับสภาพสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะไม่สอดคล้องกัน สังคมจริงมีลักษณะที่วุ่นวายและสับสน มีการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากขึ้น ผู้เขียนกลับสร้างภาพทาสังคมที่สงบสุขงดงาม เพื่อต้องการให้มนุษย์ในสังคมปรับปรุงสภาพจิตใจและการกระทำของตนให้ดีขึ้นเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมต่อไป

สุจิตรา เผ่าเพ็ง (2537) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์ปัญหาของเด็กและเยาวชนในนวนิยายของโบตัน** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อวิเคราะห์ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครเด็กและเยาวชนในนวนิยายของโบตันและเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ตลอดจนสาเหตุของปัญหาดังกล่าวโดยศึกษานวนิยายของโบตัน ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2534 โดยพิจารณาคัดเลือกนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีอยู่ด้วยกัน 9 เรื่อง เท่านั้น ได้แก่ ตราไว้ในดวงจิต ยายหนูลูกพ่อ เหี่ยว กว่าจะรู้เพียงสา สุดแต่ใจจะไขว่คว้า จากพงศูสินัน จันทร์ข้างแรม ไม้ตัด ดอกกระถินริมรั้ว และศึกษาปัญหาซึ่งเกิดจากลักษณะนิสัยและพฤติกรรมการแสดงออกในประเด็นเรื่องย่อ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน และสาเหตุของปัญหา ผลการศึกษาพบว่า ในนวนิยายทั้ง 9 เรื่องของโบตันมีลักษณะนิสัยพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นปัญหาซ้ำซ้อนกันคือเป็นเด็กก้าวร้าว และอิจฉาริษยาผู้อื่น ปัญหาของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่เกิดจากผลกระทบของปัญหาสังคมคือปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็ก และปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมอีกทั้งยังเป็นปัญหาส่วนตัวคือมีความอิจฉาริษยา เห็นแก่ตัว ทะเยอทะยานใฝ่สูง และเอาแต่ใจตัวเอง ส่วนสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เกิดจากการเลี้ยงดูของครอบครัวและปัญหาของสังคมและสิ่งแวดล้อมผู้วิจัย

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ทราบข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมระดับครอบครัวเพื่อนำรูปแบบการสะท้อนปัญหาสังคมของผู้เขียนผ่านงานเขียนมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใน

งานวิจัยฉบับนี้ในประเด็นความขัดแย้งของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเป็นประโยชน์ในด้านการอธิบายและวิเคราะห์ความขัดแย้งของตัวละครได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลเชิงวิชาการ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ

การศึกษาการผลิตซ้ำเป็นการศึกษาทฤษฎีและความหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำที่มีผู้ให้ความหมายและศึกษาค้นคว้าไว้เพื่อนำไปศึกษาการผลิตซ้ำมูลเหตุแห่งความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ ความหมายของการผลิตซ้ำและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ ดังนี้

1. ความหมายของการผลิตซ้ำ

การผลิตซ้ำคือการผลิตผลงานหรืองานเขียนในลักษณะเดียวกันหรือมีแนวคิดเดียวกันเพื่อถ่ายทอดเรื่องให้ปรากฏหรือเพื่อเผยแพร่ มีผู้ให้ความหมายของการผลิตซ้ำไว้ดังนี้

Grisworld (2004, pp 153–154) กล่าวว่า การผลิตซ้ำมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมโดยเทคโนโลยี กลุ่มคนและสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ทางวัฒนธรรมตลอดเวลา การผลิตซ้ำสามารถทำได้โดยการสื่อสารผ่านตัวบุคคลหรือการใช้สื่อเทคโนโลยี

เปรมจิตต์ มีวันดี (2548, หน้า 7) ให้ความหมายของการผลิตซ้ำว่า การผลิตซ้ำหมายถึงการนำประเด็นหรือเนื้อหาที่ได้เคยนำเสนอมาแล้วมาเสนอซ้ำ

ดวงพร คงพิกุล (2555, หน้า 34) ให้ความหมายของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมว่าการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม หมายถึง การปกป้อง ดำรงรักษาหรือเพิ่มพูนวัฒนธรรมที่มีการผลิตขึ้นในกลุ่มสังคม เมื่อเกิดการผลิตและสร้างความหมายทางวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา สมาชิกจะทำการคัดเลือกความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือการปฏิบัติที่เหมาะสมและทำการผลิตซ้ำด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเกิดการยอมรับเป็นบรรทัดฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่ม สร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่ม วัฒนธรรมใดที่มีการผลิตขึ้นแล้วไม่ได้รับการยอมรับ วัฒนธรรมนั้นก็จะตายไปในที่สุด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำ กลุ่มศึกษาการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสื่อสาร จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เปรมจิตต์ มีวันดี (2548), ดวงพร คงพิกุล (2555) และพนิดา หันสวาสดี (2544)

เปรมจิตต์ มีวันดี (2548) ศึกษาเรื่อง **วาทกรรม การผลิตซ้ำและการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองในรายการ “นายกฯทักษิณคุยกับประชาชน”** มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาวาทกรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่นำเสนอทางรายการ “นายกฯทักษิณคุยกับประชาชน”
2. เพื่อศึกษา การผลิตซ้ำแนวคิดทางการเมืองของ พ.ต.ท. ทักษิณ และนำเสนอในสื่อหนังสือพิมพ์
3. เพื่อศึกษาแนวคิดตามแบบจำลอง “ทักษิโนโมเดล” ที่ พ.ต.ท. ทักษิณ ได้เคยนำเสนอไว้ในช่วงหาเสียงเลือกตั้งกับการนำเสนอแนวคิดผ่านสื่อในรายการ “นายกฯทักษิณคุยกับประชาชน” ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นเป็นวาทกรรมที่แสดงออกเพื่อการให้ข้อมูลและชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องหลักการประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย เป็นกันเองและฟังเข้าใจง่าย ได้นำเสนอเนื้อหาแบ่งตามประเภทได้ดังต่อไปนี้ 1. วาทกรรมที่เกี่ยวกับปัญหาความยากจนของประชาชน 2. วาทกรรมที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติด ผู้มีอิทธิพลและสิ่งผิดกฎหมาย 3. วาทกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของประเทศ 4. วาทกรรมที่เกิดขึ้นตามวาระและเหตุการณ์พิเศษ ด้วยเหตุนี้ทำให้ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ โดยได้นำประเด็นดังกล่าวไปผลิตซ้ำนั้น มีด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอโดยคงความหมายเดิมไว้และการนำเสนอโดยการเปลี่ยนแปลงให้ความหมายใหม่

ดวงพร คงพิกุล (2555) ศึกษาเรื่อง **การผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสั่งสมสืบทอดวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ผลการศึกษาพบว่า ในการผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรมผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการผลิตทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวคิด ความเชื่อและค่านิยมสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารเผยแพร่ทุนทางวัฒนธรรมให้บุคลากรรับรู้ผ่านทางวิธีการอบรม พัฒนา การจัดกิจกรรมในโรงเรียน การประชุมและสัมมนา การตกแต่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน การผลิตวัตถุสิ่งของ การนำโรงเรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพประกวดและแข่งขันชิงรางวัล อีกทั้งการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในขณะที่ยุทธศาสตร์ของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์มีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนค่อนข้างแตกต่างจากแนวคิดที่ผู้บริหารกำหนด

ผลการศึกษาศึกษาการผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรมพบจุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ใน 3 ระดับ ดังนี้ 1) ทุนที่มีอยู่ในตัวตน บุคลากรในโรงเรียนสามารถจำปรัชญาและคำขวัญของโรงเรียนได้ รวมไปถึงการนำไปใช้เป็นค่านิยมหลักสำหรับปฏิบัติเมื่ออยู่ร่วมกันในโรงเรียน 2) ทุนที่อยู่ในวัตถุ อาคารสถานที่ภายในโรงเรียนมีความสวยงาม สะอาดร่มรื่นสมกับเป็นสถานศึกษา เน้นการแสดงตัวว่าเป็นโรงเรียนคาทอลิกและสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ มีการนำเสนอเนื้อหาสาระความรู้ด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมแทบทุกจุดในโรงเรียน 3) ทุนที่อยู่ในรูปสถาบัน บุคลากรส่วนใหญ่ภาคภูมิใจที่โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานจากสถาบันพระมหากษัตริย์ โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ส่งเสริมการประเมินคุณภาพสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และส่งบุคลากรเข้าประกวดและแข่งขันทักษะความรู้ความสามารถเสมอ

พนิดา หันสวาสดี (2544) ศึกษาเรื่อง **ผู้หญิงในภาพยนตร์: กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย** การศึกษาตั้งอยู่บนสมมุติฐานเบื้องต้นว่า ภาพยนตร์มีการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยนำเสนอลักษณะสถานภาพ และบทบาทของตัวละครหญิงในภาพยนตร์ในลักษณะเดียวกับผู้หญิงในรูปแบบอุดมคติของสังคมไทย โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่อง การสร้างความเป็นจริงทางสังคมตามแนววัฒนธรรมศึกษา แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับอำนาจของ Foucault แนวคิดการสอดส่องดูแลและการจ้องมองของ Denzin และแนวคิดการครอบงำ (hegemony) ของ Gramsci เป็นแนวทางในการศึกษา

จากการศึกษาภาพยนตร์ที่ออกฉายตลอดปี 2542 จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ สวัสดิ์ บ้านนอก ล่าระเบิดเมือง กำแพง แดกสี รัก โลภ โกรธ เลว นางนาก ดอกไม้ในทางปิ่น โคลนนิ่ง คนก็อปปีคน เรื่องตลก 69 และ คนจร ฯลฯ พบว่า ภาพยนตร์ทุกเรื่องมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงในลักษณะเดียวกัน คือเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในรูปแบบอุดมคติทั้งสิ้น คือมีการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในรูปแบบอุดมคติ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ความคิดหลักเกี่ยวกับผู้หญิงที่ส่งจากชนชั้นสูงผ่านทางสื่อต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการสามารถครอบงำและเป็นอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงในสังคมไทยได้ ต่อมาผู้สร้างภาพยนตร์ทั้งในฐานะสมาชิกหนึ่งของสังคมและความเป็นชายได้รับเอาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในรูปแบบอุดมคตินี้มาใช้สร้างผู้หญิงในภาพยนตร์ให้แก่ผู้ชม ภาพยนตร์ทั้งหลายและด้วยความที่ผู้หญิงในภาพยนตร์ไทยนั้นได้ผ่านกระบวนการสร้างปทัสถานของการยอมรับความเหมือน (norm of conformity) โดยมีการชี้ขาดความปกติ

(normalizing judgement) เป็นเครื่องมือบนฐานความคิดที่ว่าหากสิ่งใดไม่ปกติก็ต้องถูกทำให้ปกติ ดังนั้นผู้ชมภาพยนตร์โดยเฉพาะผู้หญิงจึงยอมรับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในภาพยนตร์นั้น

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำในด้านความหมายและทฤษฎี รวมถึงข้อมูลการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและวรรณกรรมสมัยใหม่ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการศึกษาข้อมูลในการวิจัยได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยและเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการวิจัย

การวิจัยปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้กำหนดข้อมูลการวิจัยและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. วรรณกรรมชาดก หมายถึงปัญญาสชาดกคือชาดกนอกนิบาตที่ไม่มีในพระไตรปิฎก จำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาค จำนวน 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการประมวลผลอันจะนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป ดังนี้

- 1.1 ชาดกนอกนิบาตที่ไม่มีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นชาดกที่ภิกษุชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมเรื่องราวมาจากนิทานพื้นบ้านไทยมาแต่งเป็นชาดกขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2000-2200 เรียกอีกชื่อว่า "ปัญญาสชาดก" แปลว่า ชาดก 50 เรื่อง รวมกับเรื่องในปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง ทั้งหมดรวม 61 เรื่อง ดังนี้

ปัญญาสชาดก 50 เรื่อง ได้แก่

สมุททโฆสชาดก	สุธนชาดก	สุธนุชาดก
รัตนปิตตชาดก	สิริวิบูลกิตติชาดก	วิบุลราชชาดก

สิริจุฑามณีชาดก	จันทราชาชาดก	สุภมิตตชาดก
ธรรมโสณทกชาดก	ทูลกบัณฑิตชาดก	อาทิตชาดก
ทุกัฒมานิกชาดก	มหาสุรเสนชาดก	สุวรรณภูมิชาดก
กนกวรรณราชชาดก	วิริยบัณฑิตชาดก	สิริธรรมาชาดก
โบราณกบิลราชชาดก	วิภูกังคูลีราชชาดก	สุทนต์ชาดก
จาคทานชาดก	ธรรมราชาชาดก	มหาปทุมชาดก
นรชีวาชาดก	สุรูปชาดก	วนาวนชาดก
ภักทศาสดาชาดก	พหุลาคาวิชาดก	เสตบัณฑิตชาดก
พรหมโฆสราชาดก	พาราณสีราชชาดก	ปุပ္ผชาดก
เทวรุกขกুমารชาดก	สลกชาดก	ลิตธิสารชาดก
นรชีวกฐินชาดก	อดีเทวราชชาดก	ปาจิตตกুমารชาดก
สังขปัตตชาดก	จันทเสนชาดก	พากุลชาดก
สุวรรณกัจฉปชาดก	ลีโลธชาดก	วรวงสชาดก
อรินทมาชาดก	รถเสนชาดก	สุวรรณลีลสาชาดก
สรรพสิทธิกุมารชาดก	ธรรมิกบัณฑิตราชชาดก	

1.2 ปัจฉิมภาค 11 เรื่อง ได้แก่

โสณันทชาดก	สีหนาทชาดก	สุวรรณสังขชาดก
สุรัพชาดก	สุวรรณกัจฉปชาดก	เทวันธชาดก
สุบินชาดก	สุวรรณวงศชาดก	วรนุชชาดก
ลิลสาชาดก	จันทคาธชาดก	

2. วรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยาย ศึกษานวนิยายไทยที่เป็นผลงานของนักเขียนที่ได้รับการยอมรับจากผู้อ่านมีผลงานตีพิมพ์ต่อเนื่องกันเป็นเวลาหลายปีและเคยได้รับรางวัลระดับชาติ ซึ่งเลือกศึกษานวนิยายที่มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาสังคมและตัวละครประสบปัญหาชีวิต จากผลงานการประพันธ์ของนักเขียนหลายคนและเป็นนวนิยายที่เคยถูกนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์และได้รับรางวัลวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ จำนวน 24 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็นช่วงเวลาที่ต่างกันจำนวน 4 ช่วงเวลาและแต่ละช่วงเวลาห่างกันช่วงเวลาละ 20 ปี เพื่อศึกษาแนวคิดที่สะท้อนปัญหาสังคมผ่านตัวละครที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาและในแต่ละช่วงเวลายังเลือกศึกษานวนิยายที่เขียนโดยนักเขียนชายและหญิงช่วงเวลาละ 3 คน เพื่อศึกษาแนวคิดที่แตกต่างกันของนักเขียนชายและหญิงที่สะท้อนปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร

ผลงานเขียนคือนวนิยายโดยเลือกศึกษาจากนวนิยายที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475–2557 ดังนี้

2.1 นวนิยายช่วง พ.ศ. 2475–2500 จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

2.1.1 **หนึ่งในร้อย** ของดอกไม้สด (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2477 และเป็นเล่มหนึ่งในหนังสือดี 100 เล่มที่คนไทยควรอ่าน

2.1.2 **ข้างหลังภาพ** ของศรีบูรพา (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2479 เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์และละครเวทีและได้รับการตีพิมพ์ซ้ำถึง 45 ครั้ง

2.1.3 **แผลเก่า** ของไม้ เมืองเดิม (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2479 เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์, ได้รางวัลชนะเลิศจากงานประกวดภาพยนตร์ ณ เมืองนีองต์ ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. 2524

2.1.4 **หญิงคนชั่ว** ของ ก. สุรางคนางค์ (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2480 และเป็นเล่มหนึ่งในหนังสือดี 100 เล่ม ที่คนไทยควรอ่าน

2.1.5 **ทุ่งมหาธาต** ของเรียมเอง (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2497 และเป็นเล่มหนึ่งในหนังสือดี 100 เล่มที่คนไทยควรอ่าน

2.1.6 **ชีวิตเป็นของเรา** ของกัญญาชลา (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2497

2.2 นวนิยายช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2501–2519 จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

2.2.1 **สนิมสร้อย** ของรงค์ วงษ์สวรรค์ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2504 เคยสร้างเป็นภาพยนตร์

2.2.2 **ลูกทาส** ของรพีพร (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2506 เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์, ได้รับรางวัลตุ๊กตาทองบทประพันธ์ยอดเยี่ยม ประจำปี 2508

2.2.3 **ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา** ของกาญจนา นาคนันทน์ (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2506 เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์

2.2.4 **คู่กรรม** ของทมยันตี (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2508 (เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์, ได้รับรางวัลบทประพันธ์ยอดเยี่ยม ปี 2517)

2.2.5 **เขาชื่อกานต์** ของสุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2513 และเป็นเล่มหนึ่งในหนังสือดี 100 เล่ม ที่คนไทยควรอ่าน, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์

2.2.6 **อยู่กับก๋ง** ของหยก บูรพา (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2519 ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2519, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์

2.3 นวนิยายช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2520–2540 จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

2.3.1 **ลูกอีสาน** ของคำพูน บุญทวี ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2522 ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ปี 2522, ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2519, และเป็นเล่มหนึ่งในหนังสือดี 100 เล่มที่คนไทยควรอ่าน, เคยสร้างเป็นภาพยนตร์

2.3.2 **ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด** ของ โบตั๋น (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2524 ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2524, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์

2.3.3 **คำพิพากษา** ของชาติ กอบจิตติ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2525 ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ปี 2525, ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2524, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์และละครเวที

2.3.4 **สารวัตรเถื่อน** ของวชิษฐ เดชกุญชร ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2528 เคยสร้างเป็นภาพยนตร์

2.3.5 **ตุ๊กตามนุษย์** ของสีฟ้า (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2534 ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2534, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์

2.3.6 **ข้ามสีทันดร** ของกฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2539 ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2540, เคยสร้างเป็นละครโทรทัศน์

2.4 นวนิยายช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2541–2557 จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

2.4.1 **ฟ้าสว่างที่กลางใจ** ของนราวดี (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2541 ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2542

2.4.2 **สำเภาทอง** ของประภัสสร เสวิกุล ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2541 ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ประจำปี

พ.ศ. 2541, ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากการประกวดหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี พ.ศ. 2542

2.4.3 **ใต้เงาตะวัน** ของปิยะพร คักดีเกษม (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2543

2.4.4 **มาลัยสามชาย** ของ ว.วิจิตรชัยกุล (นามแฝง) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2550 ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2551

2.4.5 **ลับแล, แก่งคอย** ของอุทิศ เหมะมูล ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2552 รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ปี 2552

2.4.6 **คนแคระ** ของวิภาส ศรีทอง ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2555 รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ปี 2555

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่แสดงพฤติกรรมบุคลิกภาพ แนวคิด ทักษะคติ หรือความคิดขัดแย้งภายในใจของตนเองอันเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกัน ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นเครื่องมือในการแยกแยะ แจกแจงข้อมูล และเนื้อหาหรือแนวคิดจากบทสนทนา ตัวบทของตัวละคร เพื่อทราบถึงประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา 2 ด้าน คือ 1) เครื่องมือเก็บข้อมูล 2) เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล

1. เครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล แยกแยะ แจกแจงข้อมูล คือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) อ่านเนื้อหาของข้อมูลและจัดหมวดหมู่ โดยกำหนดตามขอบเขตในบทที่ 1 เพื่อทราบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ตามแบบบันทึกข้อมูล ดังนี้

1.1 แบบบันทึกข้อมูลปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1.1 ส่วนต้น บอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่งและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

1.1.2 ส่วนเนื้อหา ใช้เก็บตัวอย่างปัญหาความขัดแย้งกับที่มาของปัญหาและลักษณะความขัดแย้งต่าง ๆ ว่าเกิดมาจากอะไรมีสภาพปัญหาอย่างไรมีความขัดแย้งในลักษณะไหน และข้อมูลของปัญหา

1. เรื่อง..... ผู้แต่ง.....
2. ประเด็นปัญหา.....

ที่มาของปัญหา	ลักษณะความขัดแย้ง		ข้อความ
	สภาพของปัญหา	ข้อมูลของปัญหา	
เกิดขึ้นจากธรรมชาติ			
เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ			
เกิดขึ้นจากตนเอง			
เกิดขึ้นจากบุคคลอื่น			
เกิดขึ้นจากสภาพสังคม			

ภาพ 1 เครื่องมือเก็บข้อมูลปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

1.2 แบบบันทึกข้อมูลกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.2.1 ส่วนต้น บอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่งและรูปแบบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

1.2.2 ส่วนเนื้อหา ใช้เก็บตัวอย่างรูปแบบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งและลักษณะการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ว่าเกิดมาจากสภาพปัญหาอย่างไร และมีความขัดแย้งในลักษณะไหน

1. เรื่อง..... ผู้แต่ง.....
 2. ประเด็นปัญหา.....

กลวิธีการนำเสนอ/ โดยผ่านรูปแบบ	ลักษณะการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง สภาพของปัญหา	ข้อมูลของปัญหา	ข้อความ
โครงเรื่อง			
ตัวละคร			
บทสนทนา			
น้ำเสียงของผู้แต่ง			

**ภาพ 2 เครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร
 ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย**

1.3 แบบบันทึกข้อมูลการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครใน
 ปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.3.1 ส่วนต้น บอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่งและประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิด
 ขึ้นกับตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย

1.3.2 ส่วนเนื้อหา ใช้เก็บตัวอย่างการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและลักษณะ
 ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ พร้อมทั้งมาของปัญหาความขัดแย้งในปัญญาสชาติกับ นวนิยายไทย

1. เรื่อง..... ผู้แต่ง.....
 2. ประเด็นปัญหา.....

ประเด็นศึกษา /	ชาดก	นวนิยาย
เปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้ง	ลักษณะปัญหา ที่มา	ลักษณะปัญหา ที่มา

**ภาพ 3 เครื่องมือเก็บข้อมูลการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร
 ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย**

1.4 แบบบันทึกข้อมูลการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.4.1 ส่วนต้น บอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่งและเปรียบเทียบรูปแบบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

1.4.2 ส่วนเนื้อหา ใช้เก็บตัวอย่างการเปรียบเทียบรูปแบบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งและรูปแบบการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ พร้อมทั้งมาของปัญหาความขัดแย้งในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

1. เรื่อง..... ผู้แต่ง.....
2. ประเด็นปัญหา.....

ประเด็นศึกษา / เปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอ ปัญหาความขัดแย้ง	ชาดก		นวนิยาย	
	รูปแบบการนำเสนอ ที่มา	ที่มา	รูปแบบการนำเสนอ	ที่มา

ภาพ 4 เครื่องมือเก็บข้อมูลการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

2. เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่แสดงออกทางพฤติกรรม แนวคิด ทักษะคติ ความเชื่อ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครและความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร จากบทสนทนาและตัวบท การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ใช้กรอบแนวคิดซึ่งหมายถึงทฤษฎีที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ามาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาการวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎี เพื่อทราบถึงมูลเหตุของปัญหาความขัดแย้งของตัวละครดังกล่าว และการสะท้อนถึงปัญหาของสังคมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านพฤติกรรม แนวคิด ทักษะคติ ความเชื่อ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างตัวละครและความขัดแย้งภายในใจของตัวละครจากบทสนทนา และเนื้อหา ด้านกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและในด้านการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดใช้กรอบทฤษฎีหลักเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทั้งหมด 2 ทฤษฎีคือ

2.1 ทฤษฎีหลัก ใช้กรอบแนวคิดของ Dahrendorf, (1959, หน้า 89) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

2.1.1 ความเข้มข้นในความขัดแย้ง (Intensity of Conflict) หมายถึงจำนวนสมาชิกเข้าร่วม หรือปริมาณของกลุ่มขัดแย้ง

2.1.2 ความรุนแรงของความขัดแย้ง (Violence of Conflict) มีตั้งแต่ระดับของการต่อรองอย่างสันติวิธีจนถึงระดับของการก่อความจลาจลหรือก่อความไม่สงบ

ความเข้มข้นในความขัดแย้งจะรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีการขยายเงื่อนไข 3 ประการคือ เงื่อนไขทางเทคนิควิธี เช่น การพัฒนาตัวผู้นำ การสร้างอุดมการณ์กลุ่ม เงื่อนไขทางการเมือง เช่น ฝ่ายที่มีอำนาจเปิดให้กลุ่มที่ด้อยสิทธิอำนาจรวมตัวกันได้อย่างเสรี และเงื่อนไขทางสังคม เช่น ความสะดวกสบายและการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มผู้เสียประโยชน์

2.2 ทฤษฎีรอง ใช้กรอบทฤษฎีของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 102) ในการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครจากปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย ได้กล่าวทฤษฎีความขัดแย้งไว้ดังนี้

2.2.1 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับคู่กรณี คู่ต่อสู้ หรือบุคคลอื่น เช่น คนดีต่อสู้กับคนชั่ว นายทุนกับกรรมกร แม่ผัวกับลูกสะใภ้เป็นความขัดแย้งจากบุคคลที่อยู่คนละฝ่ายกัน

2.2.2 ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งต่อต้านบีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับธรรมชาติ สภาพสังคมหรือโชคชะตาที่กำหนดให้คนพ่ายแพ้ ล้มเหลวมีความทุกข์เดือดร้อน ลำบากหรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ

2.2.3 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวเองอาจเป็นความขัดแย้งภายนอกด้านอารมณ์ ศีลธรรมซึ่งมนุษย์ต่อสู้กับตนเองและจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งชนะบางครั้งก็พ่ายแพ้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดนำมาจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ปัญญาสชาติกจำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวมทั้งหมด 61 เรื่อง วรรณกรรมไทยสมัยใหม่ประเภทนวนิยายไทย จำนวน 24 เรื่อง เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และศึกษาข้อมูล

เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยพิจารณาแหล่งข้อมูล เพื่อศึกษาวิเคราะห์โดยกำหนดขอบเขตของข้อมูลไว้และมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. รวบรวมและศึกษาด้วยบททั้งหมดจากแหล่งข้อมูลอย่างละเอียด
2. เก็บข้อมูลความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทยใน 3 ประเด็น คือ ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย กลวิธีการนำเสนอ ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทยและเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย โดยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้ง 4 รูปแบบมาใช้ในการบันทึกข้อมูล ปัญหาความขัดแย้งทั้งหมดโดยบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างละเอียดและสมบูรณ์ที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครซึ่งพิจารณาจากการตีความ (Interpretation) และการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก (Participant Observation) ของตัวละคร จากบทสนทนา และเนื้อเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ จากข้อมูลทั้งหมดที่เก็บได้จัดแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่มและวิเคราะห์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. กลุ่มปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย วิเคราะห์โดยพิจารณาถึงข้อมูลของปัญหาตามสภาพของปัญหาและลักษณะของปัญหาที่มีผลกระทบต่อตัวละครโดยตรงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1959, หน้า 89) และกรอบแนวคิดของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 102)
2. กลุ่มกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย เป็นการวิเคราะห์การใช้กลวิธีการประพันธ์นำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในรูปแบบของโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาและน้ำเสียงของผู้แต่ง
3. กลุ่มเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย เป็นการเปรียบเทียบการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและการใช้กลวิธีการประพันธ์ในด้านความเหมือนและความแตกต่างของปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการผลิตซ้ำ การรื้อทิ้งและการสร้างใหม่ เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 4

มูลเหตุแห่งความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทย

ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1. ซึ่งกำหนดไว้ว่าเพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติและนวนิยายไทยนั้น หลังจากผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและจัดระบบข้อมูลเรียบร้อยแล้วก็นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นความขัดแย้งโดยปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งของราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1959, หน้า 89) และกรอบแนวคิดของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 102) ที่ว่าความขัดแย้ง (Conflict) คือ ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในด้านต่าง ๆ ของตัวละคร ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งต่อต้าน บีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับธรรมชาติ สภาพสังคมหรือโชคชะตาที่กำหนดให้คนพ่ายแพ้ ล้มบากหรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวเอง อาจเป็นความขัดแย้งภายนอก ด้านอารมณ์ ศิลปกรรม ซึ่งมนุษย์ต่อสู้กับตนเอง และจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งชนะบางครั้งก็พ่ายแพ้

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากปัญญาชนชาติจำนวน 61 เรื่อง และนวนิยายไทยที่คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่ได้รับรางวัลประเภทต่างๆหรือถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์โดยแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งหมด จำนวน 24 เรื่อง โดยใช้วิธีอ่านและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างละเอียด จากการศึกษพบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครหลากหลายมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันทั้งหมด 5 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ
2. ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง
4. ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น
5. ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม

ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ

ธรรมชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามสภาพนั้น ๆ ไม่มีการปรุงแต่ง เช่น ภูมิประเทศ แม่น้ำ สายลม ภูเขา เป็นต้น ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติ เป็นความขัดแย้งของมนุษย์หรือตัวละครที่ได้รับผลกระทบจากธรรมชาติทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคต่อ

การดำรงชีวิต ตัวละครต้องต่อสู้กับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติเป็นผู้กระทำให้ต้องพบกับปัญหาหรือความยุ่งยากลำบากในการดำเนินชีวิตรวมทั้งความเจ็บไข้ โรคร้ายต่าง ๆ ด้วย ซึ่งปรากฏในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ความแห้งแล้งของสภาพพื้นดินที่ฝนไม่ตกเลยหรือน้ำท่วม พายุพัด เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติทั้งในปัญญาสชาดก และนวนิยายไทย ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในปัญญาสชาดก

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติที่ปรากฏในปัญญาสชาดกนั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือแปรปรวนของธรรมชาติ เป็นภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจและไม่มีการเตรียมรับมือและมีผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในด้านการดำรงชีวิตประจำวันสามารถทำให้เกิดความลำบาก อดอยากหรือต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดจากภัยธรรมชาติเหล่านั้น จากการศึกษานิพนธ์ปัญญาสชาดกพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติมี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย และความเจ็บไข้ ดังนี้

1.1 ความแห้งแล้ง

สภาพความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่งเพราะเมื่อฝนไม่ตกตามฤดูกาลแล้วก็ไม่สามารถทำการเกษตรหรือเพาะปลูกพืชผักอะไรได้เลยโดยเฉพาะการทำนาซึ่งจะต้องใช้น้ำเป็นจำนวนมากในการทำนาแต่ละครั้ง และน้ำที่ใช้ในการทำนาส่วนใหญ่ก็อาศัยน้ำฝนที่จะตกลงมาในแต่ละปี ฉะนั้น หากปีไหนฝนตกในปริมาณมากก็สามารถทำนาปลูกข้าวหรือพืชชนิดอื่น ๆ ได้และเก็บไว้บริโภคได้ตลอดทั้งปี หรือหากมีจำนวนมากก็เก็บไว้ในปีถัดไปได้อีก แต่หากปีไหนฝนตกในปริมาณน้อยหรือฝนไม่ตกเลยตลอดทั้งปีพื้นดินก็จะแห้งแล้ง เมื่อไม่มีน้ำสำหรับการเพาะปลูก ไม่มีข้าวกล้ารวมทั้งพืชชนิดอื่น ๆ ให้เก็บเกี่ยว ความอดอยากก็จะเกิดขึ้น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพความแห้งแล้งที่พบในปัญญาสชาดกนั้นปรากฏในเรื่อง กนกวรรณราชชาดก ซึ่งเกิดยุคข้าวยากหมากแพงเนื่องด้วยฝนไม่ตกลงมาเป็นเวลาหลายปี เกิดความแห้งแล้งไม่สามารถประกอบเกษตรกรรมได้ ดังตัวอย่าง

“...ฝ่ายพระเจ้ากนกวรรณราชนั้น ครั้นทรงทราบว่า ชาวชมพูทวีปเก็บข้าวเปลือกไว้ตามยุ้งฉางเสร็จแล้วจึงมีรับสั่งให้อำมาตย์ทั้งหลายไปเที่ยวตรวจตราประมาณดูข้าวเปลือกของมนุษย์ทั้งหลายที่มีอยู่ในบ้านน้อยเมืองใหญ่และปัจฉินตคามราชธานีว่าจะมีอยู่ประมาณสักเท่าใด ครั้นอำมาตย์ทั้งหลายออกไปตรวจตราประมาณข้าวเปลือกแล้วก็กลับเข้ามากราบทูลให้ทรงทราบว่า ข้าวเปลือกทั้งสิ้นมีอยู่ประมาณเท่านั้น ๆ พระเจ้า

กนกวรรณราชเจ้าได้ทรงทราบประมาณข้าวเปลือกในชมพูทวีปทั้งสิ้นแล้วก็บริจาคพระราชทรัพย์ซื้อไว้เป็นของหลวง สำหรับได้แจกจ่ายในเวลาเมื่อเกิดทุพภิกขภัยตามสมควร ครั้นถึงกำหนดสิบปีล่วงแล้ว ย่างเข้าปีที่สิบเอ็ด น้ำฝนมาตลทว่าหยาดหนึ่งก็มิได้ตกในชมพูทวีป มนุษย์ชาวเมืองทั้งหลายถูกทุพภิกขภัยเบียดเบียนอดอยากอาหารล้มตายลงเป็นอันมากขึ้นทุกวันบางที่ตายวันละร้อยคน พื้นชมพูทวีปทั้งสิ้นฟุ้งตระหลบไปด้วยกลิ่นซากศพของมนุษย์ ประดุจดังว่าสุสานะประเทศป่าช้า เป็นที่น่าพิลึกประหลาดยิ่งนัก...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 229)

จากตัวอย่างปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพความแห้งแล้งที่ปรากฏทำให้เห็นความยากลำบากของชาวชมพูทวีปทั้งหลายที่ต้องต่อสู้กับความอดอยากหิวโหยอย่างมากเพราะเมื่อฝนไม่ตกติดต่อกันเป็นเวลานานถึงสิบปีทำให้ข้าวเปลือกที่สะสมไว้หมดไปและเมื่อไม่ได้ปลูกข้าวหรือการเกษตรอื่น ๆ มาเป็นเวลานานจึงไม่มีอาหารสำหรับบริโภคทำให้เกิดความอดอยาก ชาวชมพูทวีปทั้งหลายทนความหิวไม่ไหว เกิดเจ็บป่วย ล้มตายลงเป็นจำนวนมากที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ดำรงอยู่ด้วยความลำบากอย่างยิ่ง ความโหดร้ายของธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถแก้ไขได้ดังนั้นชาวชมพูทวีปทั้งหลายจึงต้องต่อสู้กับความอดอยากหิวโหยโดยไม่มีทางเลือกเสี่ยงจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ทำให้เห็นสภาพความโหดร้ายของภัยธรรมชาติคือความแห้งแล้งได้อย่างชัดเจน

“...คราวเมื่อหญิงเหล่านั้นหนีไปหมดแล้ว เมืองนั้นก็เหมือนเมืองร้าง และเหยียดเกิดฝนแล้งข้าวแพง อหิวาตกโรคชุกชุมขึ้น ชาวเมืองเดือดร้อนอยู่ด้วยภัย 3 ประการ คือ ข้าวแพง ปีศาจเบียดเบียน และโจรผู้ร้าย กับภัยอย่างอื่นอีกเป็นอันมากอยู่ถึง 12 ปี จึงพร้อมกันไปประชุมที่หน้าพระลานหลวง ร้องประกาศแก่พระราชว่าข้าแต่มหाराช ภัยได้เกิดแก่มหาชนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า...” (กรมศิลปากร, 2552ค, หน้า 538)

จากตัวอย่างเรื่อง จันทรคาธชาดก เมืองจัมปาจนครเกิดภัยธรรมชาติคือฝนไม่ตกติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้เกิดภัยแล้งขึ้น บ้านเมืองเข้าสู่ยุคข้าวยากหมากแพงชาวเมืองดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบากโจรผู้ร้ายก็ออกปล้นสดมภ์สร้างความหวาดผวาไปทั่ว ภัยแล้งในเมืองจัมปาจนครนั้นเกิดติดต่อกันนานถึง 12 ปี นับว่าเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงนำความเดือดร้อน อดอยากและโรคภัยมาสู่ชาวเมืองให้ต้องต่อสู้กับปัญหาเพื่อดำรงชีวิตอยู่ต่อไปอย่างน่าสงสาร

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับความแห้งแล้งพบว่า ตัวละครต้องเดือดร้อนอย่างมากเพราะเมื่อเกิดภัยแล้งย่อมมีผลกระทบต่อการกระทำเกษตรกรรม ทำให้ขาดแคลนอาหารและพืชผักเกิดยุคข้าวยากหมากแพงประชาชนอดอยากและหิวโหย

1.2 อุทกภัย

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับภัยธรรมชาติที่ปรากฏในปัญญาสาตก เกิดจากน้ำท่วมหรือกระแสน้ำรวมทั้งพายุที่พัดกระหน่ำได้สร้างความลำบากและสูญเสียให้เกิดขึ้นกับตัวละคร ทำให้ตัวละครต้องต่อสู้กับความโหดร้ายของภัยธรรมชาติที่เกิดจากแม่น้ำ และพายุที่พัดกระหน่ำอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความหวาดกลัว ความพลัดพรากและทำให้เรือ อับปางจนต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดด้วยความยากลำบากเป็นอย่างยิ่งและยังทำให้เกิด ความสูญเสียถึงแก่ชีวิตซึ่งแสดงถึงความความขัดแย้งและการต่อสู้กับธรรมชาติอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

“...ครั้นเวลาเย็นวันนั้น มหาเมฆใหญ่ก็ตั้งขึ้นทั่วทิศภาค ฝนก็ตกลงมา ไม่ขาดสายน้ำฝนท่วมขึ้นมาที่แรกเพียงข้อเท้าและเพียงแข้งเพียงสะเอวตลอดถึงขั้วเจ็ดลำตาล มหาชนทั้งหลายเห็นน้ำท่วมขึ้นมาดังนั้นพากันตกใจกลัวต่อมรณภัยแสวงหาที่พึ่งอาศัย ลูกกระลอกพัดพามหาชนลอยไปทำให้ถึงความพินาศ ส่วนพระเจ้ามหาราชกับนางนาฏเทวี ก็เสด็จขึ้นเรือได้แล้ว ลูกคลื่นใหญ่ก็พัดพานาวาให้ลอยไปตามกระแสน้ำ พระราชเทวีสิทรง พระครรภ์แก่และเป็นหญิงขลาดไม่อาจจะดำรงกายอยู่ได้ ทรงพระกรรแสงน้ำพระเนตรไหลไทรอม พระพักตรา...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 95)

จากเรื่อง รัตนปโชตชาตก มหาชนชาวเมืองเมฆวดีประสบภัยธรรมชาติ อันใหญ่หลวง คือ เกิดอุทกภัยคือฝนตกหนักตลอดวันตลอดคืนทำให้เกิดน้ำท่วมทั่วทั้งแผ่นดิน โดยเริ่มท่วมตั้งแต่ระดับข้อเท้า ระดับแข้ง ระดับสะเอว จนกระทั่งท่วมศีรษะและท่วมสูงขนาด ขั้วลำตาลเจ็ดต้น มหาชนจำนวนมากต่างก็หวาดกลัวต่อความตายที่กำลังมาถึงไว้ที่อยู่อาศัย และถูกกระแสน้ำพัดจมหายไปสูญเสียชีวิต ส่วนพระเจ้ามหาราชกับพระนางสิริรัตนอาภา เสด็จขึ้นเรือได้ทันแต่เรือก็ได้ถูกคลื่นใหญ่ซัดพาให้ลอยไปตามกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากน่า สะพรึงกลัวเป็นอย่างยิ่ง เพราะความกลัวต่อภัยอันยิ่งใหญ่และความอ่อนแอของสตรีพระนาง สิริรัตนอาภาซึ่งทรงครรภ์แก่ใกล้ประสูติก็ทรงพระกรรแสงด้วยความกลัวต่ออุทกภัยที่เกิดขึ้น ในครั้งนั้นซึ่งสร้างความเสียหายและคร่าชีวิตชาวเมืองเป็นจำนวนมากเป็นภัยทางธรรมชาติ ที่ไม่สามารถป้องกันได้เลยถึงแม้จะรู้ล่วงหน้ามาก่อนก็ตาม

“...กษัตริย์ทั้งสองพระองค์นั้นมีพระอัครยาศย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจัดแจง ตระเตรียมพระองค์เพื่อป้องกันรักษาชีวิตแล้วก็เสด็จออกจากอังกควดินนครตั้งพระพักตร์จะ เสด็จไปให้ถึงหิมวันต ประเทศส่วนพระราชเทวีเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติครั้นต้องทรงพระดำเนิน ทางไปพระบาททั้งสองก็แตกโลหิตไหลเสด็จไปโดยลำดับจนถึงแม่น้ำแห่งหนึ่ง บรมกษัตริย์จึง เอาไม้มามัดเข้าเป็นแพแล้วจึงตรัสว่า ดูกรเจ้าผู้มีพักตรอันเจริญ มาเถิดเจ้าเราทั้งสองจะพา

กันข้ามแม่น้ำคงคาไปแล้ว ให้พระราชเทวีนั่งบนแพแล้วก็ทรงนั่งกับด้วยพระราชเทวีนั้นพอแพลอยมาถึงกลางน้ำก็บังเกิดลมอากวาดพัดมา แพก็แตกไปด้วยกำลังลมพัด กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ก็พลัดกันไปคนละทิศ แลไม่เห็นกัน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 334)

จากเรื่อง มหาปทุมชาติตก พระเจ้าอังคเสนราชและพระนางสุเมขลาราชเทวี กษัตริย์แห่งเมืองอังควตินคร เมื่อครั้งเดินทางออกจากเมืองเพราะหนีภัยจากสงครามจึงต่อแพเพื่อข้ามแม่น้ำคงคาแต่เมื่อแพลอยอยู่ระหว่างกลางแม่น้ำก็บังเกิดลมพายุใหญ่พัดจนแพแตกทำให้กษัตริย์ทั้งสองต้องพลัดพรากจากกันไปคนละทางทำให้เกิดความทุกข์เพราะการผจญภัยธรรมชาติและความโศกเศร้าเพราะการพลัดพรากจากบุคคลที่รักและความทรมานจากการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด

นอกจากนี้ยังมีภัยธรรมชาติคืออุทกภัยที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันรู้ตัวทำให้ตัวละครในปัญญาชาติตกต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดและประสบกับความพลัดพรากจากกันดังปรากฏจากเรื่อง จันทคาชชาติตก ดังนี้

“...พระราชโอรสโปรดให้จัดเครื่องราชบรรณาการและบรรณาการ พระราชทานไปแก่พระเจ้าสุริยศาตและเศรษฐี ลงบรรทุกเรือพร้อมแล้วให้โหราฤกษ์ ได้พระฤกษ์แล้วตรัสบอกแก่พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ทูลลาพระราชบิดาและพระอัครมเหสี แล้วเสด็จลงเรือพร้อมด้วยพระนางเทวธิดาสังกาพระอัครชายา โปรดให้ออกเรือในเวลาได้พระฤกษ์ดี แล่นเรือออกจากอ่าว 7 วัน ก็ถึงมหาสมุทร เรือได้อัปปางในท่ามกลางมหาสมุทรด้วยกำลังลมและคลื่นใหญ่ คนทั้งหลายในเรือได้เป็นเหยื่อแห่งเตาปลาทั้งสิ้น ส่วนพระโพธิสัตว์และพระนางเทวธิดาสังกาทรงได้กระดานแผ่นหนึ่ง ทรงเกาะแผ่นกระดานข้างละองค์ลอยไปตามกระแสน้ำ ไม่ช้าก็หลุดจากแผ่นกระดานพลัดกันไปคนละทาง...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 561)

จากตัวอย่างพระเจ้าจันทคาชและพระนางเทวธิดาสังกา ทั้งสองพระองค์เดินทางทางเรือไปในท่ามกลางมหาสมุทรใหญ่พร้อมด้วยได้ประสบกับแรงลมและคลื่นมหาสมุทรลูกใหญ่พัดเรือให้อัปปางในมหาสมุทรคนจำนวนมากเกิดความหวาดกลัวและได้รับความทุกข์ทรมานก่อนที่จะจมน้ำเสียชีวิตในที่สุดและกลายเป็นอาหารของฝูงปลาฝูงเต่าในมหาสมุทรเป็นที่น่าเวทนาเป็นอย่างยิ่ง ส่วนกษัตริย์ทั้งสองอาศัยเกาะแผ่นกระดานลอยไปท่ามกลางมหาสมุทรใหญ่ไม่นานก็ถูกลมพัดแยกกันไปคนละทางทำให้เกิดความทุกข์โศกเพราะความทุกข์ทรมานและเพราะต้องพลัดพรากจากบุคคลที่รัก

จากการศึกษาความขัดแย้งกับอุทกภัยพบว่า ตัวละครต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากความโหดร้ายของภัยธรรมชาติคือน้ำท่วม กระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว คลื่นมหาสมุทรและ

พายุที่พัดกระหน่ำจนทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อทรัพย์สินและสูญเสียชีวิตของตัวละครเป็นการต่อสู้ระหว่างตัวละครกับความขัดแย้งกับอุทกภัยที่น่ากลัวอย่างที่สุด

1.3 ความเจ็บไข้

ปัญหาความขัดแย้งอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับภัยธรรมชาติคือความเจ็บไข้หรือเกิดโรคร้ายขึ้นทั้งที่เกิดกับตัวบุคคลหรือที่เกิดกับชาวเมืองเป็นจำนวนมากล้วนสร้างความทุกข์ยากเจ็บปวดและทุกข์ทรมานเป็นอย่างยิ่งในปัญหาสชาติกพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเจ็บไข้ปรากฏในเรื่อง จันทาคารชาดก ดังตัวอย่าง

“...คราวเมื่อหญิงเหล่านั้นหนีไปหมดแล้ว เมืองนั้นก็เหมือนเมืองร้าง และเผชิญเกิดฝนแล้งข้าวแพง อหิวาตกโรคชุกชุมขึ้น ชาวเมืองเดือดร้อนอยู่ด้วยภัย 3 ประการ คือ ข้าวแพง ปีศาจเบียดเบียน และโจรผู้ร้าย กับภัยอย่างอื่นอีกเป็นอันมากอยู่ถึง 12 ปี จึงพร้อมกันไปประชุมที่หน้าพระลานหลวง ร้องประกาศแก่พระราชว่าข้าแต่มหाराช ภัยได้เกิดแก่มหาชนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 538)

จากตัวอย่างเกิดอหิวาตกโรคขึ้นในเมืองจัมปากนคร ทำให้ชาวเมืองได้รับความเดือดร้อนและทุกข์เวทนาซึ่งนับว่าเป็นภัยธรรมชาติที่ยากจะแก้ไขและป้องกันได้และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็นำความเจ็บปวด ทรมานและความสูญเสียมาสู่ชาวเมืองอย่างยิ่งใหญ่เพราะเมื่อเกิดอหิวาตกโรคขึ้นแล้วชาวเมืองก็ยากที่จะแก้ไขจึงได้แต่ต่อสู้กับโรคร้ายเพื่อความอยู่รอด

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับความเจ็บไข้พบตัวละครต้องต่อสู้กับความเจ็บปวดเพราะโรคร้ายที่ระบาดไปทั่วทำให้ประชาชนส่วนมากเจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นอย่างน่าสงสาร

โดยสรุป ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในปัญหาสชาติกพบว่าตัวละครมีความขัดแย้งกับภัยที่เกิดจากธรรมชาติ มี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย และความเจ็บไข้ ซึ่งภัยธรรมชาติทั้ง 3 ลักษณะ ทำให้ตัวละครต้องประสบความยากลำบากในการดำเนินชีวิต

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในนวนิยายไทย

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายไทยเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือความแปรปรวนของธรรมชาติ ทำให้ตัวละครต้องต่อสู้กับความกดดันและโหดร้ายของธรรมชาติที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและยังทำให้ได้รับความลำบากอย่างน่าสงสาร จากการศึกษานวนิยายไทยพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติมี 4 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย ความเจ็บไข้ และอัคคีภัย ดังนี้

2.1 ความแห้งแล้ง

สภาพความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง จากการศึกษาข้อมูลจากนวนิยายไทยพบความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพความแห้งแล้งของธรรมชาติเป็นสาเหตุให้ตัวละครต้องลำบาก อดอยาก หิวโหย และอดทนอยู่กับสภาพเช่นนั้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ดังตัวอย่าง

“...ความแล้งอย่างทารุณของปีนั้นทำให้ไม่สามารถจะลงพีชอะไรอีกได้ ในที่สุดเมื่อไม่มีพีชจะเก็บจากไร่ ไม่มีข้าวใหม่จะเกี่ยวจากนา และเข้าตาจนทุกคนก็หันเข้าป่าพึ่งธรรมชาติ บรรดาเผือก มันและกลอย ถูกขุดฟันตากแห้งสำหรับหุงปนกับข้าวตามวิธีและความเคยชินที่ปู่ย่าตายายของพวกเขาปฏิบัติกันมาแต่ไหนแต่ไร แต่พีชพันธุ์ธัญญาหารซึ่งเกิดด้วยน้ำมือธรรมชาติมิใช่จะมีปริมาณไม่จำกัดหรือมีทุกหนทุกแห่งไปด้วยประการฉะนี้เอง แต่ละหมูบ้านและแต่ละครอบครัวจึงต้องใช้ชีวิตของพระธุดงค์ ตั้งชุมชนมูลงที่หนึ่งชั่วคราวพยายามอยู่และกินอย่างดีที่สุดและนานที่สุดที่เขาจะสามารถพยายามได้เมื่อป่าไม่มีอะไรให้ต่อไป การอพยพไปสู่ภูมิภาคประเทศและตำบลใหม่ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ผู้คนล้มตายและความเจ็บไข้หลายครั้งตายเพราะความอดอยากและหลายสิบครั้งก็เพราะเมากลอย ซึ่งเป็นสารทำนองเดียวกับผักหวานและทำนองเดียวกับมันบางชนิด...” (เรียบเรียง, 2549, หน้า 424-425)

จากตัวอย่างเรื่อง หุงมหาราชา เกิดความแห้งแล้งรุนแรง ฝนไม่ตกเป็นเวลานานยาวนานติดต่อกันชาวบ้านไม่สามารถปลูกพืชผักอะไรได้ ข้าวเปลือกและพืชอื่น ๆ ที่เก็บเกี่ยวไว้ก็หมดไป เริ่มอดอยาก หิวโหย ลำบากจนต้องเก็บเผือกและมันที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติกินประทังชีวิตแต่ไม่นานเผือก มัน ก็หมด ชาวบ้านหลายครอบครัวก็เริ่มอพยพย้ายถิ่นที่อยู่เพราะทนความแห้งแล้งอดอยากไม่ไหว บ้างก็ล้มป่วย เจ็บไข้ และตายในที่สุดที่ แต่ที่รันทตและน่าสงสารที่สุดนั้นคือหลายครอบครัวตายเพราะความอดอยาก เป็นสภาพความแห้งแล้งที่ยากจะมีผู้ใดอดทนต่อสู้และยืนหยัดอยู่ได้แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติที่โหดร้ายไร้ความปรานีต่อมนุษย์ ซึ่งยังต้องอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตอยู่

“...เช้ามีวันหนึ่งมีเสียงเซ็งแซ่ที่หน้าบ้าน คุณตื่นขึ้นก็เห็นพ่อกับแม่เปิดประตูเรือนลงไป จึงลุกขึ้นลงเรือนตามลงไปด้วยความสงสัย มีเกวียนเทียมวัวสามเล่มจอดอยู่ที่ถนนทำให้คุณเข้าใจว่าคงพากันไปหาปลาร้าเหมือนพวกก่อน ๆ แต่เมื่อเห็นลุงแก้วกับลุงสีฟ้าเมียตรงเข้ามาจับมือพ่อกับแม่ คุณจึงรู้ว่าพวกเขาพากันย้ายไปอยู่ที่อื่น เด็ก ๆ ลูกของพวกนั้นต่างอุ้มลูกหมาและไก่จิ้ง ตามมาเป็นแถว ๆ ส่วนควายสองสามตัวนั้นถูกล่ามเชือกไว้ทางด้านหลังเกวียนเล่มถัด ๆ กันไป พ่อพูดกับลุงแก้วว่า ลุงไปก่อน ถ้าทนไม่ได้ฉันจะพาแม่บักคุณตามไป ส่วนแม่พูดกับผู้หญิงแก่ ๆ อีกคนหนึ่งว่า ถ้ามีปลาต้ม หรือปลาตัวโต ๆ ก็พามาให้กินด้วย

เมื่อขบวนเกวียนเคลื่อนออก เสียงแข็งแซ่กดังขึ้นอีก คุณยืนอยู่ใกล้ ๆ แม่มองดูขบวนเกวียนนั้นจนลับสายตา คุณถามแม่ว่า พวกลุงนั้นจะไปอยู่ที่ไหนล่ะแม่ ไปอยู่บ้านดินดำ น้ำชุ่ม ปลาकु่มบ่อนคือแซ่แกว่งหาง แม่ว่า คุณได้ยินคำพูดอย่างนี้บ่อย ๆ แต่คุณไม่เคยสนใจ เพิ่งจะสนใจคราวนี้ จึงถามแม่อีกว่า “บ้านดินดำน้ำชุ่มคืออย่างไรล่ะแม่ แม่อธิบายว่าเป็นที่ทำนาได้ทุกปี ปลาในน้ำก็มีแต่ตัวโต ๆ เวลามันโตค้ำน้ำเหมือนกับจระเข้พาดหาง คุณตามพ่อขึ้นไปบนเรือนแล้วถามพ่อว่า เมื่อใดพ่อจะพาพวกผมไปอยู่บ้านที่มีปลาเล่นน้ำเหมือนจระเข้พาดหางล่ะพ่อ พ่อบอกคุณว่า ปู่ของลูกสั่งว่าไม่ต้องย้ายไปไหนนะลูก แม่ขึ้นมาพูดต่อขึ้นว่า ไปก็ดี ปีนี้คงจะแล้งอีก...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 15-16)

จากตัวอย่างเรื่อง ลูกอีสาน เกิดความแห้งแล้งฝนไม่ตกเป็นเวลานานทำให้ชาวบ้านไม่มีน้ำทำนาหลายครอบครัวจึงต้องอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่นที่ฝนตกมากกว่าเพราะทนต่อสู้กับความอดอยากไม่ไหวเพราะเมื่อฝนไม่ตกไม่มีน้ำทำนา อาหารอย่างอื่นก็พลอยไม่มีด้วยเมื่อถูกความแห้งแล้งบีบบังคับชาวบ้านจึงย้ายไปที่อื่นด้วยความหวังว่าจะอุดมสมบูรณ์มากกว่าที่อยู่เดิม ในขณะที่เดียวกันคนที่ไม่ย้ายและยังอาศัยอยู่ที่เดิมก็ยังคงต้องอดทนต่อความอดอยากและหิวโหยต่อไปอย่างไม่มีทางเลือกเพราะสภาวะของธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้เลยจำต้องอดทนเท่านั้น

ภัยธรรมชาติคือความแห้งแล้งจากเรื่อง ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา ทำให้ตัวละครประสบกับปัญหาไม่มีน้ำสำหรับไถและหว่านข้าวกล้าจนฤดูไถหว่านจะล่วงเลยก็ยังไม่ฝนตกสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านอย่างมาก ชาวบ้านจึงร่วมกันจัดพิธีขอฝนตามความเชื่อดั้งเดิมคือแห่นางแมว โดยเชื่อว่าฝนจะตกลงมาช่วยให้พวกเขามีน้ำสำหรับทำนาเหมือนทุก ๆ ปี จะได้ไม่ต้องทนกับสภาพความแห้งแล้งและอดอยากหากไม่มีฝนตกลงมาพอให้ได้ทำนา

“...มันจะแล้งไปถึงไหนไฉน ท่านผู้เฒ่าเงยหน้าขึ้นมองฟ้าและตะโกนลั่น รวากับจะให้เสียงนั้นก้องขึ้นไปถึงสวรรค์ เทวดาท่านรำคาญจะได้บันดาลให้ฝนหลั่งมาเสียที นั้นนะซี คนข้างเคียงจะรับเป็นปีเป็นขลุ่ยกันทีเดียว คนแก่คนเฒ่าหลายบ้านเดินมาปรับทุกข์กัน ทำยังงีล่ะแกเอ๊ยจนป่านนี้ฝนก็ยังไม่ตก ถึงว่านะซี นาของข้าไถเสร็จตั้งหัวป่านนี้ดินแน่นอีกแล้วก็ไม่รู้เฮ้อ! ยังดี นาของเอ็งไถเสร็จแล้ว พอฝนลงเอ็งก็หว่านได้เลย ของข้าไม่มีเงินจ้างรถไถ ข้าจะไถเองนี่มันเกือบเดือนเจ็ดแล้ว เมื่อไครข้าจะได้หว่านล่ะ ออย่ากระนั้นเลย อีกเฒ่าหนึ่งออกความเห็นไบหน้าอันเดียวย่นไม่มีรื้อนยิ้มเลย เรามาแห่นางแมวกันเถิด เออ-จริงซี ฝนฟ้าดีมาหลายปีจนเราลืมนึกถึงแห่นางแมวกันมานาน หลายเสียงสนับสนุน...” (กาญจนา นาคนันทน์, 2555, หน้า 250-251)

จากเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด แสดงถึงความลำบากของบุญรอดเมื่อปีนี้ฝนแล้งไม่มีน้ำทำนาทำให้รายได้หลักของครอบครัวไม่มี พ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียนหนังสือต่อจึงต้องออกจากโรงเรียน ความเป็นอยู่ของครอบครัวก็ลำบากเมื่อไม่ได้ทำนา ไม่มีข้าวไว้ขายก็เป็นหนี้เพราะที่นาก็เช่าคนอื่นทำต้องต่อสู้กับความอดอยากจนร่างกายผอมโซ พี่น้องหนีความแห้งแล้ง ความยากจนเข้าไปทำงานในเมืองหลวงส่วนบุญรอดเองก็ต้องไปขออาศัยอยู่กับคนอื่นเพื่อทำงานรับจ้างพอได้ค่าแรง เป็นการต่อสู้ของตัวละครกับธรรมชาติที่น่าสงสาร น่าเห็นใจ เพราะไม่สามารถแก้ไขอะไรได้นอกจากอดทนและยอมรับกับสภาวะทางธรรมชาติโดยไม่มีทางเลือกอื่น ดังตัวอย่าง

“...มันแล้งเหลือเกินนะปีนี้ไม่เคยพบเคยเห็นจนเดือนหกแล้วฝนก็ยังไม่รู้สึกหยด ผืนดินแตกระแหงยังกับภาคอีสานทั้ง ๆ ที่เป็นเมืองแม่น้ำหลายสายแท้ ๆ นาล่มมาสองปีติด ๆ กันแล้วคะครุ หนูเลยไม่ได้เรียนต่อ พี่บุญล้าออกจากโรงงานป้อมกระป๋อง ไปทำงานกรุงเทพฯ นานแล้ว ไม่ค่อยส่งข่าวเลย พี่โตเขาก็มีลูกหลายคน แกเองก็ไม่มีพ่อ แล้วนี่ยังโง่มาบ้านครุไม่ได้พบกันเสียสองสามปี โตขึ้นเป็นกองแต่พอมไป ครูอรพินชะงักคำพูด บุญรอดจะไม่พอมไปกระไรได้ในเมื่อนาล่มถึงสองปีสามปีติด ๆ กัน และนาก็เป็นนาของคนอื่น...” (โบทัน, 2543, หน้า 14-15)

จากการศึกษาความขัดแย้งกับสภาพความแห้งแล้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติในนวนิยายไทยทำให้ตัวละครต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดจากความโหดร้ายของธรรมชาติ ต่อสู้กับความอดอยาก ความหิวโหย จนเมื่อทนกับสภาพความโหดร้ายของธรรมชาติไม่ได้บ้างก็อพยพย้ายถิ่นที่อยู่ไปหาที่อยู่ใหม่บ้างก็เจ็บป่วยล้มตายเป็นที่น่าสังเวชแต่ก็ไม่มีใครจะสามารถหนีจากความโหดร้ายนั้นได้เลยจำต้องอดทนและหาวิธีที่จะหลีกเลี่ยงจากความขัดแย้งดังกล่าวตามความเชื่อและวิถีชีวิตที่เคยทำมา เช่น การแห่หางแมวเพื่อขอฝน การหาเผือกมันกินแทนข้าวเพื่อความอยู่รอด เป็นต้น แต่การกระทำเช่นนั้นก็ไม่ใช้หนทางเพื่อจะเอาชนะกับความโหดร้ายของธรรมชาติแต่เป็นหนทางเพื่อความอยู่รอดเท่านั้นเอง

2.2 อุทกภัย

อุทกภัยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติสร้างความลำบากให้กับตัวละครที่ต้องต่อสู้กับความขัดแย้งดังกล่าวเพราะต้องทนอยู่กับสภาวะน้ำท่วมขังที่ทำให้เกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตและยังมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เคยปฏิบัติมาในแต่ละวัน จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติคืออุทกภัยในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครต้องต่อสู้กับความยากลำบากจากอุทกภัยเพราะต้องดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดและอดทนกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากเรื่อง คู่กรรม ตัวละครต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติคือน้ำท่วมบริเวณที่อยู่อาศัยและพืชสวน

ที่ปลูกไว้ก็ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ทำให้รายได้ที่เคยมีหายไป ความเป็นอยู่ลำบากมากขึ้นและยังต้องได้รับผลกระทบจากค่าครองชีพที่พุ่งสูงขึ้นยิ่งสร้างความเดือดร้อนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นเหมือนเป็นการซ้ำเติมความลำบากที่มีอยู่แล้วให้รุนแรงมากกว่าเดิม จากเหตุอุทกภัยดังกล่าวสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินและอุปสรรคในการดำรงชีวิตแก่ตัวละครดังตัวอย่าง

“...ความยุ่งยากแห่งสงครามที่ตั้งเค้าขึ้นนั้นมิได้ทำความเสียหายให้มากเท่ากับน้ำเหนือที่ป่าลงมาอย่างรวดเร็ว จนท้ายสุดทุกหนทุกแห่งก็เจ็งบึงไปด้วยน้ำ สวนทุกสวนล่มหายไป มีแต่ต้นไม้ใหญ่เท่านั้นที่ยังเหลือชูก้านกิ่งใบอยู่ได้ ทิวมะพร้าว น้ำหอม โผล่พ้นน้ำขึ้นมาเพียงครึ่งเดียว ต้นจำปา ท้ายสวนเหลือแต่กิ่งก้านโกธกรรณ ต้นส้มทั้งหมดเหลือแต่ยอดปริ่มน้ำ ตัวบ้านแบบไทยโบราณใต้ถุนสูง ทำให้รอดจากน้ำท่วมอย่างหวุดหวิด การคมนาคมต้องใช้ทางเรือเป็นสำคัญโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทุกแห่งปิดหมด พร้อมกันนั้นค่าครองชีพก็ถีบตัวขึ้นสูงสุด รัชนีเองที่รายได้ของครอบครัวสามแม่ลูกต้องตกต่ำลง ได้แต่อาศัยกินทุนเดิมไปวันหนึ่ง ๆ พลังภาวณาให้น้ำลดลงเสียที แต่ครั้งน้ำลดลง น้ำก็กวาดทุกสิ่งทุกอย่างไปด้วย เรือกสวนเหลือแต่ดินโคลนและ ๆ พืชผลทุกอย่างสูญสิ้นไม่มีเหลือ...” (ทมยันตี, 2551ก, หน้า 100-101)

จากเรื่อง เขาชื่อกานต์ ตัวละครประสพกับภัยธรรมชาติคือฝนตกหนักจนน้ำท่วมทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก การดำรงชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไปไหนมาไหนก็ต้องใช้เรือเป็นพาหนะ ชาวบ้านเดือนร้อนทั่วกันและยังต้องคอยป้องกันอันตรายซึ่งมีต่อน้ำท่วมด้วยคือ ภูพิช ที่มีอยู่ชุกชุมก็ออกมาหาที่อยู่เพื่อเอาตัวรอดและกักชาวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อน หวาดกลัว ซึ่งชาวบ้านหลายคนก็ถูกกักก็ต้องรีบให้หมอรักษาแต่บางคนโชคร้ายถึงขั้นเสียชีวิตก็มี นับเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างตัวละครกับภัยธรรมชาติหรืออุทกภัยที่เกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

“...พ่อให้เรียนคุณหมอมว่า บ้านนั้นเขาขายเรือ ไม่แพงคะ พ่อบอกว่า... เชื้อหยุดรื้อรื้อ หมอจะใช้ลำนี้ไปก่อนก็ได้ ที่บ้านมีหลายลำคะ น้ำท่วมนานไหม เขาเอ่ยชอบใจกับความใจดีของครอบครัวนายมี คนไทยในถิ่นชนบทเป็นคนน่ารักอย่างนี้เองมักเห็นแก่คนอื่นมากกว่าครอบครัวตน ผิดกับคนเมืองหลวง ‘นาน’ เชื้อตอบสั้น ๆ เชื้อพายเรือเลยไปทางหลังบ้าน เขาได้ยื่นหล่อนคล้องโซ่เรือกับบันได พวกแม่ค้าพายเรือผ่านไปตามถนนหรือตรงที่เคยเป็นถนน เขาแลดูตัวสถานีอนามัยมันแช่อยู่ในน้ำเช่นเดียวกัน ลมพัดน้ำไหวเป็นระลอกราวกับคลื่นในทะเล ภูตัวเล็กตัวน้อยว่ายน้ำไปหาที่ดอนเพื่อเอาตัวรอด เขาแปลกใจเหมือนกันว่าเหตุใดท้องถื่นนี้จึงชุมมากกว่าที่อื่น มีวิธีใดบ้างที่จะกำจัดมันให้หมดสิ้นไป แทนที่จะคอยรักษาคนใคร

ที่ถูกงัดแทบทุกวัน ที่โชคดีมาหาหมอทันกรอด ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ตาย...” (สุวรรณี สุคนธา, 2516, หน้า 234-235)

จากตัวอย่างเรื่อง พุ่ฆมหาธาธา เกิดภัยธรรมชาติคือพายุพัดกระหน่ำเรือโดยสารที่บรรทุกผู้โดยสารจำนวนมากและกระแสน้ำที่พัดอย่างแรงทำให้เรือล่มและจมลงในที่สุด จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้โดยสารจำนวนมากเกิดความหวาดกลัวต่อความตายพากันตื่นรนเพื่อเอาตัวรอดแต่ด้วยความโหดร้ายของธรรมชาติผู้โดยสารจำนวนไม่น้อยที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ในครั้งนั้น สำหรับบางคนที่ตื่นรนจนรอดตายมาได้ก็ต้องกระเสือกกระสนเอาตัวรอดด้วยความเหน็ดเหนื่อยอย่างมากในการพยายามว่ายน้ำขึ้นฝั่ง ซึ่งจากอุทกภัยครั้งนั้นทำให้ตัวละครได้ต่อสู้กับความโหดร้ายและบ้ำคลั่งของฝนและพายุที่พัดกระหน่ำอย่างรุนแรง ดังตัวอย่าง

“...ชั้นแรกก็เพียงแต่กระแสน้ำอันเชี่ยวกราก ที่หัวค้งสุดท้ายใต้บางแก้ว พุ่งเข้าใส่กลางลำเรือเมล์ซึ่งเหหัวเรือออกกลางแม่น้ำ แทนที่จะแล่นเกาะฝั่งเข้าไว้อย่างที่ปฏิบัติตลอดมา น้ำไหลซู่เข้ากราบซ้ายซึ่งเอียงกระเท่เร่ กำลังที่นายท้ายเรือผู้เสียหลักพยายามฝืนเรือจะให้ตรง ผู้โดยสารที่ขวัญอ่อนและเปียกปอนไปตาม ๆ กันก็เสมาที่กราบขวา ถูกคลื่นอีกก้อนหนึ่งกระแทกโครมเข้ามา ก็เสกลับมากราบซ้ายเสียงร้องกรีดเซ้งแซ่ฟ้งไม่ได้ศัพท์ ก้องไปในกลางเสียงคลื่นเสียงลมและเสียงร้องห้ามของผู้จัดการ อยู่นิ่ง ๆ ใจดี ๆ ไว้...นึ่ง ๆ เขาร้องจนเสียงหลงแต่ก็สายเสียแล้วเพราะน้ำที่ท่วมอยู่เกือบครึ่งลำ ทำให้เป็นการสุดวิสัยที่ผู้โดยสารคนใดจะมองเห็นสวัสดิภาพของตนบนเรือลำนั้นได้อีกต่อไป หลายคนตะเกียกตะกายกลับมาทางกราบตรงกันข้าม และเกือบทุกคนก็ติดตามไปเป็นครั้งสุดท้าย ทันใดนั้นเองเรือทั้งลำก็จมวบลงท่ามกลางเสียงกระแสดคลื่นและความมืดอันดำเหมือนสีหมึก...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 253)

นอกจากนี้จากตัวอย่างเรื่อง พุ่ฆมหาธาธา ยังมีภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทำให้ตัวละครได้รับความลำบากและสูญเสียจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติอย่างรุนแรง ดังตัวอย่าง

“...ทุกวันที่ผ่านไปหมายถึงความทุกข์ทรมานสำหรับรีน เพราะความลำบากนั้นทุกๆวัน หมายถึงความวิตกกถึงน้ำเหนือซึ่งขึ้นไม่รู้จักหยุดจนเลยระดับปีที่มันขึ้นสูงสุดแต่เขารขึ้นมาอยู่ที่นี้ในไม่ช้าบริเวณบ้านที่ไม่เคยท่วมก็เจ้งไปด้วยน้ำและทำท่าจะไม่หยุดอยู่เพียงแค่นั้นบรรดาแพที่จอดอยู่ท้ายเกาะต้องชะลอเข้าเทียบฝั่ง วันหนึ่ง ๆ ศาลาทำน้ำวัดที่ฟ้ง ซากซ้างที่ล่ำมไซ่ติดอยู่กับซุง ตลอดจนสัตว์เลี้ยงลอยผ่านไปไม่ขาดระยะ อีกสองวันต่อมาเท่านั้นระดับน้ำก็ถึงลูกบันไดชั้นสุดท้ายและถ้ามันขึ้นอยู่ในอัตรานั้นต่อไป ฟืนยั้งข้าวซึ่งอยู่ระดับเดียวกับฟืนนอกชานก็หนีไม่พ้น...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 418)

จากตัวอย่างเกิดอุทกภัยอย่างรุนแรงขึ้นน้ำไหลป่าเข้าท่วมหมู่บ้านและยังทำลายทรัพย์สินของชาวบ้านที่มีอยู่ให้เสียหาย รวมทั้งสัตว์เลี้ยงก็ล้มตายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากน้ำท่วมเป็นระยะเวลาหลายวันทำให้เกิดความเสียหายมากและชาวบ้านก็ลำบากในการดำรงชีวิตเพราะกังวลกับระดับของน้ำและทรัพย์สินที่เสียหาย ตัวละครต้องต่อสู้กับความขัดแย้งกับธรรมชาติและยอมรับกับความโหดร้ายของภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาความขัดแย้งกับอุทกภัย พบว่าตัวละครต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตและทรัพย์สินถูกทำลายเสียหายทำให้เห็นความน่ากลัวของภัยธรรมชาติคือน้ำท่วมที่มีแต่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ตัวละครเท่านั้น

2.3 ความเจ็บไข้

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและมีผลทำให้ตัวละครต้องต่อสู้ด้วยความยากลำบากได้แก่โรคร้ายที่เกิดขึ้นและแพร่ระบาดไปอย่างน่ากลัว บางโรคก็รักษาได้บางโรคก็ไม่สามารถรักษาได้แต่ถึงยังไงเมื่อเกิดเจ็บป่วยแล้วผู้ป่วยจะต้องต่อสู้กับความทุกข์ทรมานอย่างมาก เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และเกิดความรู้สึกท้อแท้ ต้องสร้างกำลังใจให้มีความหวังในการอยู่รอด จากการศึกษานวนิยายไทยพบว่าตัวละครต้องต่อสู้กับโรคร้ายอย่างน่าสงสารซึ่งมีทั้งผู้ป่วยที่มีความหวังในการรักษาและไม่มีความหวังในการรักษา ดังตัวอย่าง

“...ชาวนั้นแพร่ออกไปทั่วลานดอกไม้ ซึ่งมีอยู่เพียงไม่ถึง 20 หลังคาเรือนเหมือนไฟไหม้ป่าผู้คนที่เคยลงอาบน้ำที่ตีนท่าหายไป ใคร ๆ ที่เคยไปมาหาสู่ตลอดเวลาที่เรือของรินแฉะจอดอยู่ที่นั่นพากันออกห่าง การเดินทางไปที่ไม้แดงและคลองเมืองต้องงดโดยเด็ดขาด รุ่งเช้าของวันต่อมา รินก็ตื่นขึ้นพบประกาศิตอยู่ที่หน้าท่า ซึ่งเรือของเขาจอด ลูกผู้ใหญ่เป็นผีตาย รีบไปเสียจากที่นี่ มิฉะนั้นจะเกิดเรื่อง รินอ่านลายมือขยุกขยิกนั้นโดยปราศจากความรู้สึกขุ่นเคือง ผีตายมีความหมายร้ายกาจเกินไปที่ชาวบ้านนั้นและชาวบ้านทั้งหลายสองฝั่งแม่ปิงซึ่งเคยผ่านมาแล้วหลายครั้งหลายคราจะสามารถทนรับได้ ร้ายเสียยิ่งกว่ารากสาด ร้ายเสียยิ่งกว่าอหิวาต์-โรคห่า สำหรับความเข้าใจของคนในสมัยนั้น...” (เรียบเรียง, 2549, หน้า 284)

จากตัวอย่างเรื่อง พุ่มมหาราช เกิดภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงขึ้นคือโรคผีตายหรือใช้ทรพิษซึ่งเป็นโรคติดต่อร้ายแรงและน่ากลัว ดังนั้นเมื่อใครก็ตามป่วยเป็นโรคนี้ก็จะถูกรังเกียจจากคนอื่นและไม่มีใครเห็นอกเห็นใจเพราะกลัวจะติดเชื้อโรคร้ายนั้น ผู้ใหญ่รินต้องเสียใจอย่างมากเมื่อทราบว่าลูกชายเป็นโรคผีตายและถูกชาวบ้านขอร้องให้ย้ายที่อยู่เพราะกลัวเชื้อโรคจะระบาดไปยังคนอื่นเพราะเป็นโรคที่แพร่เชื้อได้ง่าย ถึงแม้จะเสียใจและเจ็บใจแค่ไหนก็ตาม ผู้ใหญ่รินก็ไม่ได้โกรธหรือเกลียดใครเพราะเข้าใจดีถึงความร้ายกาจของโรคผีตาย

ความร้ายกาจของโรคฝีดาษยังได้คร่าชีวิตของชาวบ้านอีกเป็นจำนวนมาก เพราะหลังจากติดเชื้อแล้วก็ยากที่จะรักษาให้หายได้และยังแพร่ไปยังคนอื่นแทบทุกครั้งเวียน คนป่วยต้องต่อสู้กับโรคร้ายด้วยความยากลำบาก คนที่ไม่ติดเชื้อโรคฝีดาษก็ทำได้แค่นั่งรอวันที่ ลูกหลานหรือญาติจะเสียชีวิตหรือนำศพผู้เสียชีวิตไปบำเพ็ญกุศลตามประเพณีเท่านั้นเพราะไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ความสลดใจเกิดขึ้นแก่ผู้ใหญ่รุ่นทุกครั้งเมื่อได้ทราบข่าวหรือเห็น ญาตินำศพผู้เสียชีวิตไปทำพิธีกรรมทางศาสนา ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับภัยธรรมชาติ คือความเจ็บป่วยครั้งนี้สร้างความสูญเสียให้กับชาวบ้านอย่างมากซึ่งภาพเหล่านี้ปรากฏจาก ตัวอย่างเรื่อง ทุ่งมหาธาต ดังต่อไปนี้

“...ในขณะที่มณีมีแต่ทรุดหนักลง แก่ได้แต่นอนนิ่ง ไม่ไหวติง ไม่พูดจา อาหารใด ๆ กินไม่ได้แม้กระทั่งน้ำข้าวต้ม ร่างอันยังและไปด้วยผีที่แตกดูเหมือนตอตะโกที่กลิ้ง อยู่กลางหนองผีซึ่งซบและเซ็ดไม่รู้จักหมด อาการหายใจระรวยเท่านั้นที่แสดงว่าเป็นสิ่งที่ยังมีชีวิตอยู่ บ้าแค้นซึ่งเป็นคนแรกที่เข้าไปดูอาการของหลานทั้งสองตั้งแต่เช้าตรู่ก่อนรุ่งหรือสุดใจ จะตื่น น้ำตาคลอกลับออกไปหาจำปาซึ่งคอยผลัดเวรเฝ้าพยาบาลในเวลากลางวัน เจ้าใหญ่ ผีตกละกิดแล้ว เห็นจะไม่เป็นอะไร แต่อายหมา แกหมาถึงมณี หยุดนั่งอยู่นานก่อนที่จ่ากลักสิน น้ำตาไว้ได้ อายหมาไม่ดีขึ้นเลย รื่นเป็นคนต่อมาที่สังเกตเห็นอาการทรุดหนักอย่างผิดปกติ ของลูกชายคนหัวปี สีหน้าของแกซึ่งไม่เป็นหน้าตาอีกต่อไป เกือบจะกลายเป็นสีซี้เถ่า แม้กระนั้น เขาก็มิได้เอ่ยอะไรกับสุดใจซึ่งตื่นขึ้นภายหลัง วันนั้นทั้งวันผ่านไปอย่างเงียบเหงา ประเดี๋ยวได้ ข่าวคนตายจากบ้านไร่ ประเดี๋ยวจากทำยวัด ประเดี๋ยวจากคลองเหนือ จากนอกชานเรือนของ เขารื่นแลเห็นเรือหลายลำนำศพของผู้ตายข้ามไปยังฝั่งตรงข้าม ซึ่งเป็นป่าพุทรา-ป่าช้าฝั่งศพ มาแต่ไหนแต่ไร บางรายเสียงร้องไห้ของญาติและมิตรของผู้ตายก็แว่วข้ามแม่น้ำมาถึง...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 288)

นอกจากนี้จากเรื่อง คู่กรรม ยังพบว่าตัวละครต้องต่อสู้กับโรคไข้มาลาเรีย ทำให้ได้รับความลำบากในการรักษาและเสี่ยงต่อการเสียชีวิตหากไม่ได้รับการรักษาด้วยวิธี ที่ถูกต้อง การขาดแคลนเครื่องมือแพทย์และยารักษาโรคไข้มาลาเรียเป็นอีกความขัดแย้งหนึ่ง ที่ทำให้การรักษาเป็นไปด้วยความยากลำบากและตัวละครต้องประสบกับความเจ็บปวดทรมาน ดังตัวอย่าง

“...คุณไม่ต้องกลัวหรอก ถึงผมจะไม่ใช้หม้อ แต่ก็พอฉีดยาได้ โดยเฉพาะพวกเรา มีความรู้เกี่ยวกับไข้มาเลเรียเป็นอย่างดีเพราะได้รับการอบรมถึงวิธีการรักษาและป้องกันมาก่อนที่ จะเข้ามาอยู่ทางภูมิภาคแถบนี้เนื่องจากเรารู้ว่ามีไข้มาเลเรียชุกชุม พวกทหารทุกคน อย่างน้อย ต้องรู้วิธีฉีดยาเข้ากล้ามเนื้อให้ตัวเองในเวลาฉุกเฉิน ผมฉีดยาเข้าเส้นได้ แม้จะไม่ชำนาญเท่าหม้อ

แต่ก็คงจะพอแก้ขัดไปทีก่อน ยาที่หมอใช้มีอยู่ที่นี่เป็นประจำคุณรอสักครู่เดี๋ยวจะได้ไปดูคนไข้ด้วยกัน...” (ทมยันตี, 2551ก, หน้า 301-302)

“...หมอบอกว่าไม่ค่อยดีค่ะ มาลาเรียกขึ้นสมอง อาจจะต้องเข้าโรงพยาบาล แต่เขายังไม่รู้ว่าจะมีเตียงว่างไหม ตอนนีเล่นการพนันเสียจนหมดตัว จนกันจะแยอยู่แล้ว คุณอรถอน ใจยาก การพนันก็เป็นอย่างนี้แหละยังดีที่สองคนนั้นเขาไม่พยาบาท ไม่งั้นละยุ่งเชียว คนเรา...ถึงคราวผิดก็ต้องลงโทษกันไปตามกฎ ถึงคราวจะช่วยเหลือกันได้ก็ช่วยไป หมอกับพ่อดอกมะลินั้นเขาทำถูก การปกครองคนนะมันยาก ต้องใช้ทั้งพระเดชแล้วก็พระคุณ จะใช้อย่างไหนอย่างเดียวมันไม่ได้ไม่ยั้งนั่นระเบียบวินัยมันก็ไม่มี ตอนแรกขึ้นปล่อยตัวบ้างกับตาผลไว้ ต่อไปคนขโมยก็จะมีมากขึ้นเขาก็ต้องลงโทษให้เป็นเยี่ยงอย่างจะได้หลาบจำกัน ก็ดีไปอย่างที่ไม่ม่เรื่องขโมยกันอีกเลย สองคนนั้นเขามีข้าวปลาอาหารบ้างหรือเปล่าลูก...” (ทมยันตี, 2551ก, หน้า 253-254)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับความเจ็บไข้สร้างความสะดวกหรือและความทุกข์ทรมานทั้งต่อร่างกายและจิตใจแก่ตัวละครอย่างยิ่งเพราะตัวละครต้องต่อสู้เพื่อให้ผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากไปให้ได้รวมถึงต้องทนทรมานเมื่อต้องต่อสู้กับโรคภัยที่คุกคามร่างกายจนแทบจะเอาชีวิตไม่รอดและความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากโรคร้ายยังทำให้ตัวละครได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

2.4 อัคคีภัย

อัคคีภัยหรือภัยที่เกิดจากไฟไหม้เป็นภัยทางธรรมชาติที่สร้างความเสียหายให้กับมนุษย์ได้อย่างมากและเป็นภัยที่น่ากลัวอีกชนิดหนึ่งเพราะถ้าเกิดขึ้นแล้วก็สามารถทำลายทุกอย่างให้มอดไหม้ได้อย่างราบคาบ จากการศึกษาค้นคว้าความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอัคคีภัยในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งเพราะเกิดเหตุไฟไหม้ป่าแล้วลูกลามเข้ามาทำลายบ้านเรือนที่อยู่อาศัยรวมทั้งทรัพย์สินอื่น ๆ ของชาวบ้านมีเป็นจำนวนมาก นำความลำบาก อดอยากและหิวโหยตามมา ตัวอย่างจากเรื่อง พงุมหาราช ดังนี้

“...ทำไงละ รีน? ทำไง พวกผู้เฒ่าผู้ใหญ่ร้องบอกด้วยเสียงสลด หมดกันคราวนี้เอง-หมดแน่ เกิดมาจากท้องพ่อท้องแม่ก็เพิ่งเคยพบเคยเห็นนี่แหละ ชาวบ้านอีกคนหนึ่งส่ายหน้า ไฟป่าไฟบออะไรก็ไมรู้ ชักหม้อข้าวเดือดได้กระมัง ทิดอินกลับจากป่า บอกว่าไฟไหม้ป่าไฟวังกระทะ เดี่ยวเดียวแหละลามมาถึงดงเศรษฐี นาทาเลิศ แล้วก็ดงหญ้าคา ถ้าลมยังแรงอยู่ยังงี้เดี๋ยวก็ถึงที่นี่ รีนรู้ว่าถ้าลมยังพัดแรงอยู่อย่างในขณะนั้น ไม่มีอะไรเลยจะช่วยหมู่บ้านคลองสวนหมากได้เพียงหยิบมือเดียวไว้ได้จากเปลวไฟที่พวยพุ่งอยู่หลังม่านควันทางหลังบ้านออกไป เขาพอจะคิดว่าสภาพได้ว่า ป่าหญ้าคาป่านั้นจะไม่ผิอะไรเลยกับแดนนรก ไม่มีอะไรจะสกัดกัน

มันไว้ได้ไม่มีอะไรจะเป็นเครื่องกีดขวาง มันจะลुकกลมแลบเลียไหม้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ต่อหน้า จนกว่าจะหมดเชื้อ...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 198-199)

“...ระหว่างลมที่สงบลง เพียงฮึดใจเดียวเท่านั้น ป่าไฟหลังบ้านผู้ใหญ่นุก โพล่งขึ้นโดยเชื้อไฟที่แลบเลียมาตามพื้นดินโดยไม่มีใครรู้ตัว ก่อนที่รีนจะไปถึงประตูรั้วหลังบ้านกลมซึ่งเกิดขึ้นอีกอย่างกะทันหันก็ส่งท้ายออกแม่น้ำ ทำให้เพลิงที่เก็บได้พลอยเป็นเหยื่อแม่พระเพลิงไปด้วย โดยมีได้มีใครคิดป้องกัน ต่อจากนั้นทุกคนและทุกสิ่งอย่างก็เต็มไปด้วยความโกลาหลอลหม่าน ไม่มีใครรู้ว่าเรือนหลังไหนถูกลुकไฟติดขึ้นก่อน แต่ทันใดที่มันลुकฮือ และลมส่งท้ายแผกและหญ้าคาซึ่งเป็นเชื้อเพลิงอย่างดีในฤดูร้อนจัดเช่นนั้นนั้นก็ลามติดกันต่อ ๆ ไปภายในไม่ถึงชั่วโมง เรือน 4-5 หลังในละแวกบ้านของผู้ใหญ่นุกก็กลายเป็นทะเลเพลิง...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 203)

จากตัวอย่างไฟป่าได้ลुकกลมเข้ามายังหมู่บ้านและเผาทำลายบ้านเรือนของชาวบ้าน ได้รับความเสียหายจำนวนมากถึงแม้ชาวบ้านจะช่วยกันดับไฟแต่ก็ไม่สามารถดับได้ทั้งหมด ยังมีบ้านหลายหลังที่ต้องถูกเผาไหม้จนเหลือแต่ซากปรักหักพัง สร้างความลำบากเดือดร้อนให้กับเจ้าของบ้านอย่างแสนสาหัส หลายครอบครัวต้องไร้ที่อยู่อาศัย หมดอาลัยตายอยาก อับจนหนทางแต่ถึงยังงั้นทุกคนก็จำเป็นต้องต่อสู้กับความยากลำบากนั้นต่อไปอย่างไม่มีทางเลือกทางอื่น

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครมีความขัดแย้งกับภัยที่เกิดจากธรรมชาติ 4 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย ความเจ็บไข้ และอัคคีภัย

โดยสรุป มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครขัดแย้งกับธรรมชาติในปัญญาสชาดก มี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัยและความเจ็บไข้ ส่วนในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครมีความขัดแย้งกับธรรมชาติมี 4 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย ความเจ็บไข้และอัคคีภัย

ตาราง 1 สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
ความแห้งแล้ง	✓	✓
อุทกภัย	✓	✓
ความเจ็บไข้	✓	✓
อัคคีภัย	×	✓

ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติมีมาช้านาน เป็นอำนาจที่ไม่สามารถพิสูจน์และอธิบายด้วยเหตุและผลได้เป็นอำนาจที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ในด้านความเชื่อ ความศรัทธาและความเกรงกลัว สิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอำนาจพิเศษ ลึกลับ เป็นพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นและเป็นไปได้โดยไม่คาดคิดมีทั้งที่เป็นคุณและโทษต่อมนุษย์ เช่น อำนาจจากเทวดา ภูตผีปีศาจหรือความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์เอง เป็นต้น จากการศึกษาพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดก

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในปัญญาสชาดกนั้น เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอำนาจหรือพลังของเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้และอำนาจหรือพลังเหล่านั้นยังมีอิทธิพลสามารถควบคุมจิตใจ ความเชื่อ ความรู้สึก รวมทั้งความหวาดกลัวของมนุษย์ให้เป็นไปตามอำนาจนั้น จากการศึกษาในปัญญาสชาดกพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติมี 4 ด้าน คือ ผลของกรรมชั่ว อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และยักษ์ ดังนี้

1.1 ผลของกรรมชั่ว

กรรมคือผลของการกระทำที่ได้กระทำไปแล้วในอดีตซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ กรรมดี และกรรมชั่ว และผลของทั้งกรรมดีและกรรมชั่วมักจะคอยติดตามผู้กระทำไปตลอดตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิม จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจของกรรมชั่วที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของตัวละครในปัญญาสชาดกพบว่าตัวละครได้รับผลของกรรมชั่ว 2 ลักษณะ คือ อำนาจของกรรมชั่วที่กระทำในปัจจุบันและอำนาจของกรรมชั่วที่กระทำแล้วในอดีต ดังนี้

1.1.1 อำนาจของกรรมชั่วที่กระทำในปัจจุบัน

อำนาจของกรรมชั่วที่ตัวละครได้กระทำในปัจจุบันคือกรรมที่กระทำด้วยการคิดร้ายหรือประทุษร้ายผู้อื่นแล้วตัวเองได้รับผลของกรรมที่กระทำนั้นในทันทีเป็นอำนาจของกรรมที่เกิดจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่สามารถรับรู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้น ดังนั้นผลของกรรมชั่วซึ่งเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติจึงน่ากลัวและทำให้ตัวละครที่ได้รับผลกรรมนั้นประสบกับความทุกข์เวทนาอย่างยิ่งใหญ่ ดังตัวอย่าง

“...ชาวพระนครทั้งหลายและเศรษฐีคหบดีมีอำมาตย์เป็นต้น เห็นรัตนวิมานลอยอยู่บนอากาศนี้ก็ประหลาดใจ ประชุมชวนกันพูดว่า โอน่าอัศจรรย์จริง แต่ก่อนไม่เคยเห็นรัตนวิมานมาลอยอยู่อย่างนี้เลย พระโพธิสัตว์โผล่พระองค์กึ่งหนึ่งแต่สิงห์บุษกรให้มหาชน

เห็นแล้วตรัสว่า ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเอาบันไดพาดขึ้นมารับเราด้วย มหาชนทั้งหลายเห็นแล้วก็จำได้พากันดีใจแล้วพูดว่า โอ รัตนวิมานนี้เป็นของพระราชอาพวกรหา อำมาตย์ทั้งหลายเห็นอุปราชาแล้วก็จำได้ พากันไปกราบทูลพระราชอาพวกรหาว่า ข้าแต่เทวดา พระอุปราชาเสด็จมาแล้ว มีหมู่สุรกายรูปงามแวดวาทรงอยู่ ณ รัตนวิมานอันลอยอยู่บน อากาศ พระเจ้าจิตตวงศราชทรงสดับแล้วใครจะทอดพระเนตรพระโพธิสัตว์ จึงเสด็จขึ้นยังรัตน วิมาน ทศนาการเห็นนางสุรกายนาวิรูปร่างสวยดีงามมีความอยากได้แล้วดำริว่าทำไฉนเรา จักฆ่าอุปราชานี้เสียได้เล่า แต่พอดำรินั้น ก็พลัดตกวิมานลงมานอนนิ่งเหนือปฐพีแล้วจมลง ไปในแผ่นดิน สิ้นพระชนม์แล้วไปเกิดในนรกใหญ่ ด้วยประการฉะนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 424-425)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก พระเจ้าจิตตวงศเสด็จขึ้นไปสู่ รัตนวิมานของพระโพธิสัตว์ซึ่งลอยอยู่บนอากาศได้พบนางสุรกายนาวิรูปสวยเกิดความรัก ใคร่อยากได้มาเป็นสมบัติของตัวเองคิดจะฆ่าพระโพธิสัตว์แล้วนำนางสุรกายมาเป็นภรรยา ของตนเองแต่เพียงแค่นี้คิดยังไม่ทันได้ลงมือทำกรรมนั้นเลยด้วยอกุศลกรรมที่คิดจะทำ ความชั่ว นั้นพระเจ้าจิตตวงศก็พลัดตกจากรัตนวิมานลงสู่พื้นดินจมหายไปในพื้นปฐพีแล้วไปเกิดในมหา นรกเพราะกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือคิดประทุษร้ายต่อพระโพธิสัตว์ ผลกรรมที่ได้รับจาก กรรมนั้นก็คือเสวยทุกข์ในนรกเป็นผลกรรมที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่น่า สะพรึงกลัวอย่างยิ่ง

จากการศึกษาทำให้เห็นว่าอำนาจของกรรมชั่วมีผลรุนแรงและน่ากลัว เมื่อให้ผลสนองตอบผู้ที่กระทำหรือคิดจะกระทำกรรมชั่ว ดังนั้น จึงควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจาก การกระทำกรรมชั่วไม่ว่าจะทางกาย วาจาหรือทางใจ

1.1.2 อำนาจของกรรมชั่วที่กระทำแล้วในอดีต

อำนาจของกรรมชั่วที่ตัวละครได้กระทำมาแล้วในอดีตคือกรรมที่ กระทำมาแล้วทั้งในอดีตชาติและในชาติปัจจุบันซึ่งผลของกรรมนั้นก็จะเป็นตามสนองผู้ที่ได้กระทำ แล้วโดยไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้พ้นเพียงแต่ว่ากรรมนั้นจะให้ผลตอนไหนเท่านั้นและผลของ กรรมจะรุนแรงแค่ไหนขึ้นอยู่กับกรรมที่แต่ละคนได้กระทำมาแล้ว จากการศึกษา ปัญญาชาดกพบความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจกรรมชั่วที่กระทำแล้วในอดีตจากเรื่อง วนาวนชาดก พระเจ้าวนาวนราชโพธิสัตว์ถูกปุโรหิตลวงให้ขึ้นไปบนภูเขาแล้วปลัดตกลงไปใน เหวลึก เพราะเคยทำกรรมชั่วในอดีตชาติมาก่อนคือเมื่อครั้งพระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นนายโคบาล ขณะตอนโคไปกินหญ้าเห็นกบตัวหนึ่ง เกิดความตึกคะนองจึงจับกบนั้นขว้างลงในเหวแล้ว หัวเราะอย่างสนุกสนานเพราะวิบากกรรมครั้งนั้นกบนั้นจึงกลับมาเกิดเป็นพราหมณ์ปุโรหิตเมื่อ

เห็นพระโพธิสัตว์ก็โกรธด้วยแรงแห่งกรรมจึงได้ลงพระโพธิสัตว์ให้ขึ้นไปบนภูเขาแล้วผลักลง
เหวด้วยแรงอาฆาตแห่งกรรมที่เคยได้กระทำต่อกันมาครั้งนั้น กรรมใดที่ได้กระทำแล้วผลของ
กรรมนั้นก็จะย้อนกลับมาถึงบุคคลที่ได้กระทำด้วยอำนาจของกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดัง
ตัวอย่าง

“...มีคำถามว่า เพราะวิบากกรรมอะไร พระโพธิสัตว์นั้นจึงถูก
พราหมณ์ลงเอาไปทิ้งเสียในเหว มีคำวิสัยกันว่า ดังได้สดับมาในชาติที่เป็นอดีตล่วงแล้วนาน
เมื่อพระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นนายโคบาลต้อนโคทั้งหลายไปให้กินหญ้า ครั้นได้เห็นกบตัวหนึ่ง
จึงจับกบนั้นขว้างลงท้องแห่งเหว แล้วก็หัวเราะเล่นด้วยอาการรื่นเริง กบนั้นได้มาเกิดเป็น
พราหมณ์ปุโรหิต เพราะเวรอันนั้น เมื่อปุโรหิตเห็นพระโพธิสัตว์ก็มีความโกรธยิ่งนัก จึงลงพระ
โพธิสัตว์ให้ขึ้นไปบนภูเขาแล้วทิ้งเสียในเหวดังนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 48)

นอกจากนี้ในปัญญาสชาดกยังได้กล่าวถึงความขัดแย้งของมนุษย์กับ
อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกิดจากอำนาจของกรรมชั่วที่ได้กระทำมาแล้วในอดีตชาติ
ติดตามมาให้ผลกับมนุษย์ที่ได้กระทำซึ่งกรรมนั้น ๆ ก็จะแตกต่างกันไปตามเหตุแห่งกรรมของ
แต่ละคน ดังตัวอย่าง

“...ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอดีตกาลล่วงมานานแล้ว พระตถาคตเกิดเป็น
ทศตะ บุรุษในตระกูลทศตะ หาญาติวงศ์พันธุ์ไม่ได้ วันหนึ่งทศตะบุรุษนั้นลงไปอาบน้ำที่ท่าน
ที่ เห็นรูปปูเข้าเอามือล้วงลงไปจับปูขึ้นมาได้ จึงแฉะเอาดินเหนียวออกมาก้อนหนึ่ง ทำเป็นโพรง
แล้วเอาปูใส่ไว้ในอุโมงค์ วางไว้บนแพปล่อยให้ลอยไปในมหาสมุทร เมื่อปูนั้นลอยไปยังทันตาย
ไม่ แพ้นั้นลอยไปติดอยู่ริมฝั่งสมุทรอุโมงค์ดินนั้นครั้งถูกน้ำเปียกแล้วก็ละลายไป ปูตัวนั้นก็ได้อ
ขึ้นฝั่งไปได้ ด้วยผลกรรมอันนั้นตถาคตจึงปรากฏอยู่ในหอยสังข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเจ้า
พรหมทัตเชื้อค่านางจำปากเทวีและपालกเสนาบดี จับเรตถาคตใส่แพลอยไปในมหาสมุทรนั้น
ด้วยกรรมราที่ตถาคตจับปูใส่แพลอยน้ำ ปูตัวนั้นยังหาถึงความตายไม่ กรรมอันนั้นจึงไม่ทำให้
เรตถาคตตายเรตถาคตได้เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส ดูกรภิกษุบริษัท ขอข้าเรตถาคตยินดี
อยู่ในรูปหอยสังข์และรูปเงาะนี้ เป็นกรรมที่ตถาคตจับปูใส่ไว้ในอุโมงค์ดิน ขอซึ่งหกกษัตริย์
ลูกเขยพระเจ้าพาราณสีเห็นรูปเงาะตถาคตแล้วดิถีวันนี้ เป็นเวรกรรมที่ตถาคตทำไว้ในชาติ
ก่อน...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 200)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก กล่าวถึงกรรมที่นายทศตะบุรุษจับปู
ได้แล้วนำดินเหนียวมาทำเป็นโพรงหุ้มร่างปูนั้นไว้แล้ววางปูลงบนแพปล่อยให้ไหลไปตามแม่น้ำ
จนเมื่อดินเหนียวเปียกน้ำและละลายออกจนหมดปูจึงไต่ออกไปได้โดยไม่ตายด้วยอำนาจของ
กรรมซึ่งเป็นพลังของสิ่งเหนือธรรมชาติที่นายทศตะบุรุษได้กระทำในครั้งนั้น ผลจากการกระทำ

ดังกล่าวทำให้ได้นายทนต์บุรุษได้เกิดมาโดยมีร่างกายอาศัยอยู่ในหอยสังข์และด้วยอำนาจอันแรงกล้าของกรรมที่นายทนต์บุรุษปล่อยปุลอยแพไปตามน้ำเมื่อมาเกิดในชาตินี้สุวรรณรังษกุมารจึงถูกบิดาคือพระเจ้าพรหมทัตจับปล่อยแพปล่อยไปในมหาสมุทรเช่นเดียวกันและทำให้ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส กรรมชั่วถึงแม้ไม่ได้กระทำในชาตินี้แต่ด้วยอำนาจของกรรมในอดีตชาติก็ตามมาให้ผลในชาตินี้ได้โดยไม่ทันตั้งตัวและไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีได้พ้นจากอำนาจของกรรมชั่วนั้นได้เลย

“...ตั้งได้สลับมา ในชาติก่อนที่ได้ล่วงมาแล้วนั้น พระโพธิสัตว์ราชกุมารนี้ได้บังเกิดเป็นตรุนทารก ไปเที่ยวป่ากับมารดาบิดาทั้งสอง ครั้นไปเห็นพองไก่อป่าพองหนึ่ง จึงหยิบเอาพองไก่อป่านั้นไป นางไก่อป่าเห็นดังนั้นจึงผูกเวรว่า ทารกผู้นั้นมาถือเอาพองคือบุตรของเราไป ย่อมกระทำให้บุตรของเราพลัดพรากจากความรักของเรา ทารกผู้นั้นทำบุตรของเราให้ตายจากเราไปฉันใด ในอนาคตกาลภายหน้า ขอให้เราได้กระทำทารกนั้นให้พลัดพรากจากมารดาบิดา และกระทำให้ทารกนั้นถึงซึ่งความตายฉันนั้น ครั้นนางไก่อป่าผูกเวรอสาธตดังนั้นแล้ว นางสิ้นชีวิตก็มาเกิดเป็นนางกัณโถมลิวาเทวี เพราะเวรนั้นแลนางกัณโถมลิวาเทวีจึงจะฆ่าพระโพธิสัตว์และกระทำให้พระราชกุมารโพธิสัตว์ต้องพลัดพรากจากมารดาบิดา ดังนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 35)

จากตัวอย่างเรื่อง วนาวนชาติ ก่กล่าวถึงอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือกรรมในอดีตชาติครั้งที่พระโพธิสัตว์ราชกุมารเกิดเป็นเด็กชายเดินไปเที่ยวในป่ากับบิดามารดาได้หยิบพองไก่อป่าไป เมื่อนางไก่อป่าเห็นจึงคิดผูกเวรอสาธตว่าเด็กชายคนนี้พรากพองไก่อป่าบุตรเราไปฉันใดเราก็จะทำให้เด็กชายคนนี้พลัดพรากจากพ่อแม่และตายเช่นเดียวกันด้วยแรงอาสาทและกรรมที่เคยได้ทำไว้ต่อกันอย่างนั้นในชาตินี้นางไก่อป่ามาเกิดเป็นนางกัณโถมลิวาเทวีก็ได้ฆ่าพระโพธิสัตว์และทำให้พระโพธิสัตว์พลัดพรากจากบิดามารดาเช่นเดียวกันอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถหนีได้พ้นถึงแม้จะนานแค่ไหนกรรมชั่วที่เคยทำไว้ก็จะตามสนองบุคคลผู้กระทำกรรมนั้นได้

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครและอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นความขัดแย้งและการต่อสู้กับความทุกข์ ความเจ็บปวดที่ได้รับจากผลกรรมที่เคยได้ทำตั้งแต่อดีตชาติแล้วกรรมนั้นตามมาให้ผลในชาตินี้ซึ่งผลของกรรมชั่วนั้นก็รุนแรงด้วยแรงอาสาท ดังนั้นตัวละครจึงต้องรับทุกขเวทนาจากกรรมที่ตนเองไม่รู้ว่าเคยได้ทำไว้ในอดีตและกรรมนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่จะให้ผลเพราะจะตามให้ผลกับทุกคนที่เคยทำกรรมชั่วแม้แต่พระโพธิสัตว์ก็ต้องชดใช้กรรมที่เคยก่อไว้ในอดีตชาติด้วยอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือกรรมชั่วเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่ทำให้เกิดความทุกข์ใจแก่ตัวละครด้วยอำนาจของเวรกรรมในอดีตชาติที่ไม่รู้ว่าเคยได้กระทำมาแต่ครั้งใดแต่กรรมนั้นยังตามมาให้ผลในชาตินี้และผลของกรรมนั้นก็ทำให้ตัวละครได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างแสนสาหัสแสดงให้เห็นถึงอำนาจของกรรมที่จะไม่ละเว้นผู้ที่ได้ทำกรรมไว้เลย ดังตัวอย่าง

“...ความว่า ดั่งหม่อมฉันมาสังเวช เราทั้งสองต้องพากันฉิบหายอยู่ในป่า โดยแท้ เราทั้งสองได้ทำกรรมมาด้วยกันแต่ปางก่อน จึงได้ถึงซึ่งความทุกข์ร้อนพากันเที่ยวอยู่บนพื้นปถพี ในกาลนี้ความทุกข์ทั้งหลายอันใหญ่ยิ่ง ได้มาถึงเราทั้งสองแล้ว...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 72)

จากตัวอย่างเรื่อง สุธนุชาตก พระเจ้าสุธนและพระนางจีร์ปภาเทวี เมื่อได้รับความทุกข์ทรมานอย่างที่สุดเมื่อต้องลำบากอยู่ในป่า ต้องเดินทางโดยไร้จุดหมายไม่มีอาหารบริโภคแถมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพราะความเป็นกษัตริย์จึงรำพึงว่าคงเป็นเพราะเวรกรรมที่เคยได้ทำไว้แต่ปางก่อนจึงต้องถูกผลของกรรมนั้นตามมาให้ผลด้วยการเสวยทุกข์อันยิ่งใหญ่ในครั้งนี้

“...พระสุตตกิตติราชเทวี ได้สดับกิริยาอาการของพระกุมารแล้ว ทรงพระโสภีพิลาปร่ำว่า ดูกรพ่อสังข์ขัตต โฉนพ่อกำลังมารดาให้อณาถายอยู่ผู้เดียว พ่อพลัดพรากจากมารดาไปครั้งนี้เป็นเหตุด้วยพระเจ้าลุงประโลมพ่อด้วยอัศรมหเสีและราชสมบัติ ชะรอยว่าเวรานุเวรกรรมมารดาได้ทำไว้เก่าก่อนมาตามทัน นำสังเวชหนักหนา เวรกรรมย่อมไม่ละเว้นผู้ใดเลยเที่ยวหนอ พระนางเธอทรงกรรแสงพิลาปต่าง ๆ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 491)

จากตัวอย่างเรื่อง สังข์ขัตตชาตก พระนางสุตตกิตติราชเทวีเมื่อทรงทราบว่าพระโอรสคือสังข์ขัตตกุมารขึ้นเรือแล่นไปในมหาสมุทรถูกคลื่นและกระแสน้ำพัดจนเรือแตกอับปางต้องลอยคออยู่ในมหาสมุทรและพลัดพรากจากผู้ติดตามจนไม่รู้ชะตากรรมว่ายังอยู่หรือตาย ด้วยเหตุดังกล่าวพระนางจึงทรงโศกเศร้าถึงพระโอรสด้วยอำนาจความรักของแม่ที่มีต่อบุตรพลางรำพึงรำพันสาเหตุที่พระโอรสได้รับทุกข์เวทนาเช่นนี้และพระนางเองต้องโศกเศร้าแทบขาดใจเช่นนี้ก็เพราะเคยได้ทำเวรทำกรรมไว้แต่ชาติปางก่อนอำนาจของเวรกรรมจึงได้ตามมาให้ผลที่ทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับอำนาจผลของกรรมชี้ให้เห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือกรรมชั่วที่มีกำลังมากเมื่อจะให้ผลแก่ผู้ใดผู้หนึ่งไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ต้องได้รับทุกข์เวทนาและทรมานเคราะห์กรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำได้เพียงแต่รำพึงรำพันถึงกรรมชั่วที่ตนเองเคยได้กระทำแล้ว

เท่านั้น เป็นความขัดแย้งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์เพราะผลกรรมมีอำนาจเกินกว่าจะมีผู้ใดสามารถปฏิเสธหรือขอร้องและห้ามปรามไม่ให้กรรมนั้นตามให้ผลแก่ตนเองและผู้อื่นได้

1.2 อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์คืออำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ด้วยพลังพิเศษที่ไม่มีผู้ใดสามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้ผู้ที่ย้อนวอนขอสมความปรารถนาได้และบันดาลไม่ให้ได้สมความปรารถนาก็ได้ เป็นอำนาจที่อยู่เหนือความคิดที่บันดาลได้ทั้งความสุขและความทุกข์ จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปัญญาสชาดกพบความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังตัวอย่าง

“...เมื่อนางอรพิมพ์ปริเทวนาการรำไรด้วยถ้อยคำดังนี้เป็นต้น พรหมทัตถุมารก็เข้าไปในปราสาท ปรารถนาจะอภิรมย์สัมผัสด้วยราคฤติ นางอรพิมพ์เทวีกีปริภษาตัดพ้อพรหมทัตถุมารด้วยถ้อยคำมีประการต่างๆ แล้วจึงกล่าวคาถาว่า

น ทิสวา ภูมิपालบุตโต น ผุสสุปาทาปี อิจฺฉามิ

อหํ ตว กุสรีรกาโย มุตตกรีสปริบุญณสทิสํ

ความว่า ท่านเป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เราไม่ปรารถนาจะดูท่าน สรริกายของท่านเต็มไปด้วยมูลและกรีสเราไม่ปรารถนาที่จะถูกต้องด้วยเท้าของเรา

เมื่อนางอรพิมพ์เทวีกกล่าวบริภษาตัดพ้อดังนี้ พรหมทัตถุมารก็ไม่สามารถจะข่มขี่นางได้ เมื่อเข้าไปใกล้นางก็ให้ร่อนรนพันกำลังนัก จึงเดินออกมาพักอยู่ภายนอกปราสาท...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 459)

จากตัวอย่างเรื่อง ปาจิตตกุมารชาดก พรหมทัตถุมารเป็นผู้มีจิตใจชั่วช้า เลวทรามจับนางอรพิมพ์มาขังไว้เพราะปรารถนาแกมราคะทั้งที่ทราบว่านางมีสามีแล้ว แม้นางอรพิมพ์ตำราด้วยถ้อยคำหยาบคาย พรหมทัตถุมารก็ไม่สำนึกกรรมชั่วที่ตัวเองกระทำหวังแต่จะข่มเหงนางอรพิมพ์ด้วยอำนาจแห่งกามและความใคร่แต่เมื่อเข้าไปใกล้นางอรพิมพ์เพื่อจะถูกต้องสัมผัสพรหมทัตถุมารก็รู้สึกร้อนไม่สามารถแตะต้องร่างกายของนางอรพิมพ์ได้เลยในที่สุดต้องหนีกลับออกไป สาเหตุที่พรหมทัตถุมารไม่สามารถสัมผัสร่างกายนางอรพิมพ์ได้เป็นเพราะนางอรพิมพ์เป็นผู้มีบุญญาธิการ ดังนั้น พรหมทัตถุมารผู้มีใจหยาบช้าจึงไม่สามารถกระทำกรรมอันลามกด้วยกามราคะได้เพราะมีอำนาจพิเศษของสิ่งเหนือธรรมชาติที่คอยคุ้มครองรักษานางอรพิมพ์จากความชั่วร้ายนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดกในลักษณะอื่นอีก เช่น จากเรื่อง สีนหาชชาดก นางสุณูภาติ

เป็นหญิงไม่มีสามีแต่วันหนึ่งนางดื่มน้ำที่รอยเท้าช้าง ด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติทำให้นางตั้งครรภ์โดยที่ไม่ได้ร่วมสังวาสกับบุรุษคนใด ซึ่งเป็นความผิดปกติของหญิงทั่วไปที่จะต้องร่วมสังวาสกับบุรุษเท่านั้นจึงจะตั้งครรภ์ได้แต่นางกลับตั้งครรภ์เพียงเพราะดื่มน้ำจากรอยเท้าช้างเท่านั้น ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้นางถูกตำหนิว่าแอบไปเสกสังวาสกับบุรุษคนใดคนหนึ่งทั้งที่ยังไม่แต่งงานจนตั้งครรภ์ขึ้นมา ดังตัวอย่าง

“...นางก็ติดตามรอยเท้าช้างไปด้วยกำลังโกรธก็หาพบช้างนั้นไม่ เหนื่อยหอบบอบซ้ำทั้งกระหายน้ำเป็นกำลังจึงหวนกลับมา เห็นวาริอันมีอยู่ในรอยเท้าช้างนางก็กวรวารีนั้นดื่มกิน คราวนั้นพระโพธิสัตว์พิจารณาอุพระมารดาด้วยทิพจักขุแล้วเห็นนางสุญภาติเคยเป็นมารดาของพระองค์มา จึงจุติจากเทวโลกถือปฏิสนธิในครรภ์ของนางสุญภาติ ในวันที่นางนั้นดื่มวาริในรอยเท้าช้างนั้น ในราตรีวันนั้นนางสุญภาตินิมิตฝันเห็นว่า มีลมกองหนึ่งพัดมาแต่ทิศทั้งสี่พัดหอบเอานางสุญภาติไปวางไว้ ณ ยอดภูเขาสรรพภุกชาติ ภูเขานั้นก็วินาศลงด้วยกำลังลมพัด นางสุญภาติตื่นขึ้นกลัวจนตัวสั่น ครึ่งรุ่งเช้าเข้าบริโภคอาหารแล้วก็ถือเอาข้าวดอกดอกไม้เป็นต้นไปสู่สำนักท่านผู้รู้ท่านนายฝัน เล่าความฝันที่ตนเห็นนั้นให้ท่านฟังแล้วก็นั่งอยู่ส่วนหนึ่งท่านผู้รู้ท่านนายท่านจึงพยากรณ์ว่า ดูกรมแม่สุญภาติ ท่านนี้มีได้สมครสังวาสกับบุรุษคนใดแต่จะได้ลูกชายอันเลิศผู้หนึ่ง ลูกชายของท่านกับตัวท่านจักได้เป็นใหญ่ในสากลทวีปเทียงแท้ นางสุญภาติทราบดังนั้นก็ลากลับมายังกระท่อมของตนคิดตรองไปว่า เราจะได้สังวาสบุรุษคนใดก็หาไม่ ท่านผู้รู้บอกกะเราว่าจะได้ลูกผู้ชายดังนี้ ความข้อนี้น่าอัศจรรย์ใจนัก...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 138)

จากเรื่อง จันทคาชชาตก นางเหมรังษิ เป็นหญิงโสดยังไม่ได้แต่งงานกับชายใด วันหนึ่งนางดื่มปัสสาวะของเสื่อโคร่งที่รอยเท้าช้างเพราะเข้าใจว่าเป็นน้ำดื่มและตั้งครรภ์ด้วยการดื่มน้ำปัสสาวะนั้น เมื่อครรภ์โตขึ้นมารดาของนางเห็นครรภ์จึงถามว่านางตั้งครรภ์กับชายใดนางบอกความจริงให้มารดาฟังและเมื่อครรภ์ครบ 10 เดือน นางก็คลอดบุตรที่ไม่มีบิดาเหมือนกับทารกทั่วไปซึ่งเป็นสาเหตุให้นางเหมรังษิจะต้องถูกตำหนิจากผู้อื่นว่าไม่ได้แต่งงานแต่แอบสังวาสกับชายคนใดคนหนึ่งจนตั้งครรภ์ แต่ในความเป็นจริงแล้วนางตั้งครรภ์ด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังพิเศษเหนือธรรมชาติซึ่งไม่มีผู้ใดจะรับรู้ได้ด้วยความรู้เข้าใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

“...อยู่มาวันหนึ่ง นางเหมรังษิไปเที่ยวป่ากับมารดา ครึ่งถึงเวลาเที่ยง นางกระหายน้ำได้เที่ยวหาน้ำรับประทาน ไปพบปัสสาวะเสื่อโคร่งอยู่ในรอยช้าง เข้าใจว่าน้ำ นางเลยรับประทานแล้วก็ตั้งครรภ์ด้วยปัสสาวะของเสื่อโคร่งนั้น เมื่อครรภ์ปรากฏขึ้น มารดาจึงถามว่า เจ้าร่วมรักกับใครจึงมีท้อง นางตอบว่า แม่ ชายใดคนหนึ่งซึ่งได้ถูกเนื้อต้องตัวลูกมิได้มี มารดา

จึงถามว่า ถ้าอย่างนั้นทำไมเจ้าถึงมีท้องเล่า ตอบว่าไม่ทราบ แต่ลูกมองเห็นเหตุอันหนึ่งแล้ว ๆ นางก็เล่าเรื่องที่รับประทานน้ำมูตรของเสือโคร่งนั้นให้มารดาฟัง มารดาก็นั่งเสีย เมื่อครบกำหนด 10 เดือน นางนั้นก็คลอดบุตร และนางได้ตั้งชื่อบุตรว่า กุญชรกุมาร...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 537)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์พบว่า อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถควบคุมและบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้เหนือความสามารถของมนุษย์ ตัวละครที่ขัดแย้งกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติจึงไม่รู้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวเองเกิดขึ้นมาได้ด้วยสาเหตุใดแต่ก็ต้องยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะไม่มีกำลังจะไปต่อสู้หรือต่อต้านอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติได้

1.3 เทวดา

เทวดาคือเทพที่อยู่ในภพภูมิที่สูงกว่ามนุษย์หรือที่เรียกว่า สวรรค์ ซึ่งอยู่ได้ด้วยกายทิพย์และเครื่องดำรงอยู่ที่เป็นทิพย์ เช่น อาหารทิพย์ วิมานทิพย์ เป็นต้น เทวดายังมีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์สามารถเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ได้ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับเทวดาในปัญญาสชาดกมีปรากฏในลักษณะต่าง ๆ และล้วนมีผลให้ตัวละครต้องได้รับความทรมานทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงต้องหาวิธีแก้ปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งนั้น ดังตัวอย่าง

“...ปัญหาที่ข้าพเจ้าถามนี้ พระองค์จงแก้โดยเร็วพลัน ในภายในกำหนดเจ็ดปี เจ็ดเดือนเจ็ดวันดังนี้ แล้วตรัสต่อไปอีกว่า ถ้าพระองค์ทรงทราบจงกล่าวออกไปถ้าไม่ทรงทราบปัญหาของข้าพเจ้า เทวทัณฑ์ก็จักบังเกิดมีแก่พระองค์ เทวทัณฑ์นี้จักตกลงแก่พระองค์ ๆ ก็จักสิ้นพระชนม์ ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชแล้วก็เสด็จไปยังทิพยสถานของตน พระเจ้าโกรพยราช ได้สดับปัญหาที่ท้าวสักกเทวราชถามนั้น แล้วก็สะดุ้งหวาดพระทัยอยู่สิ้นราตรียั้งรุ่ง พระเจ้าโกรพยราชได้ทรงฟังถ้อยคำของชนเหล่านั้นแล้ว ก็สะดุ้งพระทัยว่าความตายจะมีแก่พระองค์เป็นแน่ จึงตรัสเรียกพระราชเทวีมาตริชกถามว่า ดูกรเจ้าผู้มีพักตร์อันเจริญ เทพยดาถามปัญหาเรา เราหาทราบปัญหานั้นไม่ เจ้าจงพิจารณาปัญหานั้นดูเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 347)

จากตัวอย่างเรื่อง ภัณฑาคารชาดก ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชโดยกำหนดให้ตอบปัญหาให้ได้ภายใน เจ็ดวัน เจ็ดเดือนและเจ็ดปี หากไม่สามารถตอบปัญหาได้ก็จะลงโทษทัณฑ์พระเจ้าโกรพยราชให้ถึงแก่ชีวิต พระเจ้าโกรพยราชไม่รู้คำตอบของปัญหาและเที่ยวประกาศหาคนที่รู้คำตอบก็ไม่มีจึงหวาดกลัวต่อมรณภัยที่จะมาถึงตน เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับเทวดาผู้มีอำนาจมากกว่าและสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ตามปรารถนา

“...พอเพลารাত্রีก็ลงจากเทวโลกมาสู่มนุษย์ยืนอยู่บนอากาศ เมื่อจะถามปัญหาสี่ข้อจึงตรัสว่า ดูกรพระราชอาผู้เป็นใหญ่กว่าคน เราจักจึงถามปัญหาสี่ข้อ ข้อ 1 ว่าสิ่งหนึ่งไม่แก่ไม่ตาย เป็นหนุ่มอยู่เสมอ จะได้แก่สิ่งอะไร ข้อ 2 ว่าคนที่เรียกกันว่าเป็นพระรชานั้น เพราะกรรมสิ่งใด ข้อ 3 ว่า ที่เรียกกันว่าธนั้นได้แก่ สิ่งอะไรสิ่งอะไรที่รุ่งเรืองอยู่ในโลกนี้และโลกอื่น เมื่อพระเจ้าพรหมทัตทรงแก้ไม่ได้ ท้าวสักกะจึงสัพทว่า ดูกรพระราชอาผู้เป็นใหญ่กว่าชน พระองค์จงทรงคิดพิจารณาตอบฉันให้ได้ภายใน 7 วัน วันที่ 7 เราจะกลับมา ถ้าพระองค์ทรงแก้ได้ก็เป็นการดี ถ้าแก้ไม่ได้ เราจักทำลายพระเศียรพระองค์ให้แตกด้วยค้อนเหล็กอันลุกเป็นเปลวไฟนี้ ทรงคุกคามแล้วจึงตรัสต่อไปว่า ถ้าท่านเป็นนักปราชญ์ท่านจงขึ้นไปในอากาศ แล้วจงแก้ปัญหาเหล่านี้ เมื่อแก้แล้วจะได้เล่นคลีด้วยกัน ท้าวสักกะตรัสเท่านั้น แล้วก็อันตรธานหายไปจากมนุษย์โลก...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 20-21)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณสิทธชาดก ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าพรหมทัตและให้แก้ปัญหาให้ได้ภายใน 7 วัน หากไม่สามารถแก้ได้จะลงโทษด้วยการทุบพระเศียรด้วยค้อนให้ถึงแก่ความตาย พระเจ้าพรหมทัตไม่สามารถตอบปัญหาได้ก็เกิดความกลัว เป็นความขัดแย้งที่แสดงอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างเทวดาและมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถต่อสู้ฤทธิ์ของท้าวสักกเทวราชได้เพราะเป็นอำนาจที่มีพลังเหนือธรรมชาติ

“...ฝ่ายนางกัลหลิมาอัศรมเหสีที่สองนั้น ครั้นถึงเวลาจะคลอดบุตรลมกัมมชวาทที่ในครรภ์ก็จลนาการหวั่นไหว เทวดาที่รักษาพระนครนั้นไซ้มีความโกรธ เพราะโทษที่นางกระทำแก่นางวลิกาเทวีกับทั้งวิบากกรรมที่นางกระทำนั้นมาบีบคั้น ครรภ์ของนางจึงหลงขัดไม่คลอดถึง 7 วัน นางได้รับความทุกข์เวทนาอันหยาบซ้าสาหัสปานประหนึ่งว่าจะถึงมรณพิบัติฉนั้น ท้าวโกมลราชได้ทรงทราบความ จึงรับสั่งให้หาแม่มดเข้ามาแล้วตรัสถามว่าเป็นดังนี้ด้วยเหตุอะไร หญิงแม่มดทูลว่า เทวดารักษาพระนครมีความโกรธ เพราะโทษที่นางกัณหลิมาได้กระทำการหยาบซ้าแก่นางวลิกาเทวีนั้น ถ้าพาพระนางกัณหลิมาเทวีไปหานางวลิกาเทวี แล้วให้กราบไหว้วิงวอนขอน้ำล้างเท้ามารดบนศีรษะของนางบุตรนั้นจะคลอดจากพระครรภ์โดยง่าย...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 31-32)

จากตัวอย่างเรื่อง วนาวนชาดก นางกัลหลิมาเทวีมีเหสีที่สองของพระเจ้าโกมลราชจะคลอดบุตรแต่เนื่องจากนางเคยได้ทำกรรมชั่วโดยสั่งให้นางทาสีนำพระราชกุมารซึ่งเป็นหน่อพุทธรูปไปฝังไว้ใต้ต้นจันทร์แดง ทำให้รุกขเทวดาที่สิงสถิต ณ ต้นจันทร์แดงโกรธมากจึงบันดาลให้ครรภ์ของนางไม่สามารถคลอดบุตรได้ตามปกติ นางกัลหลิมาเทวีได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสและต้องแก้ไขด้วยการนำน้ำล้างเท้าของนางวลิกาเทวีมีเหสีองค์ที่

หนึ่งมารตศึรชะนางจึงสามารถลอบบุตรได้และมีชีวิตดำรงอยู่ต่อไป เพราะเหตุแห่งกรรมชั่วที่เคยทำเทวดาจึงลงทัณฑ์แก่นางให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับเทวดา พบว่าอำนาจของเทวดาเป็นอำนาจที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมหรือเอาชนะได้เพราะเป็นอำนาจที่เกิดจากพลังที่ศักดิ์สิทธิ์เหนือกว่ามนุษย์และยังเป็นผู้กำหนดความเป็นไปให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ได้ตามปรารถนาของตนเอง มนุษย์จึงต้องยอมรับกับอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือเทวดาเพราะไม่มีทางแก้ไขหรือป้องกันได้

1.4 ยักษ์

ยักษ์เป็นอมมนุษย์ที่มีกำลังมากและมนุษย์มีความเชื่อว่ายักษ์เป็นปรปักษ์กับมนุษย์ให้โทษมากกว่าให้คุณเพราะยักษ์มักเบียดเบียนและทำร้ายชีวิตมนุษย์ ทำให้ยักษ์เป็นที่หวาดกลัวสำหรับมนุษย์ จากการศึกษาปัญญาสชาติกพบความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับยักษ์เนื่องจากมนุษย์ถูกบีบคั้นและเป็นฝ่ายถูกรังแกทำให้ต้องได้รับความลำบากและถูกทำร้ายโดยไม่มีทางสู้ ดังตัวอย่าง

“...ครานั้นในชมพูทวีป มีพวกปีศาจและพวกยักษ์ไปสู่สำนักท้าวเวสสุวรรณ กั้นบำรุงท้าวเวสสุวรรณด้วยความอุทิศสาธุมากสิ้นกาลช้านาน ปีศาจและยักษ์บางพวกร้องขออาณาเขตในป่ากะท้าวเวสสุวรรณแล้ว จับสัตว์และมนุษย์ที่เที่ยวไปในอาณาเขตนั้นก็กินเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกร้องขอกระดังเหล็ก กะท้าวเวสสุวรรณ สามารถจะครอบสัตว์เป็นให้ตายกินเนื้อเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกของไม้เท้ามีฤทธิมากกะท้าวเวสสุวรรณ อันสามารถชี้ข้างต้นให้ตายชี้ข้างปลายให้เป็นปีศาจและยักษ์บางพวกขอกายของตนกะท้าวเวสสุวรรณ ให้สามารถเหิรไปในอากาศได้ และให้สามารถระทบกายมนุษย์ตายกินเนื้อเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกขอพรกะท้าวเวสสุวรรณไว้เพื่อให้มีสิริระกายใหญ่ยิ่ง สามารถอาจวิ่งไล่มนุษย์กินได้ง่าย...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 136)

จากตัวอย่างเรื่อง สีนหาทชาติก ปีศาจและพวกยักษ์ขอพรกับท้าวเวสสุวรรณเพื่อจะได้อาณาเขตของตนโดยหวังว่าหากมีมนุษย์หรือสัตว์ใดหลงเข้ามาในอาณาเขตของตนก็สามารถจับมนุษย์และสัตว์เหล่านั้นเคี้ยวกินเป็นอาหารได้ และทูลขอลาวุธต่าง ๆ เพื่อใช้ในการรังแกและทำร้ายมนุษย์สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวเมืองเป็นอันมาก จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงถึงอำนาจของปีศาจและยักษ์ที่มีกำลังเหนือกว่ามนุษย์และใช้กำลังที่เหนือกว่านั้นบีบคั้นด้วยวิธีต่าง ๆ และฆ่ามนุษย์ให้ล้มตายลงเป็นจำนวนมากส่วนมนุษย์ที่เหลือก็มีความหวาดระแวงและดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหวาดกลัว

“...คราวนั้น มียักษ์ชนิดหนึ่งมักมากด้วยราคะฤดีเที่ยวแสวงหาสามีไปในป่าใหญ่เดินมาถึงต้นไทรนั้นแล้วหยุดพักอาศัยอยู่ใต้ต้นไทรนั้น ได้เห็นพระนางสุวรรณเกสรานั่งอยู่ที่คาบไม้จึงถามว่านั่นคือใคร พระราชธิดาได้ฟังนางยักษ์นี้ถามสำคัญว่าเป็นหญิงมนุษย์จึงตอบว่า เราชื่อสุวรรณเกสรเทวี เหตุไรท่านจึงมาอยู่ ณ ที่นี้ เรามากับพระเทวันธราชาภักดาของเราแล้วพระนางเล่าความหลังตั้งแต่ต้นให้ยักษ์นี้ฟัง ๆ แล้วจึงคิดว่าเราจักผ่านางเทวีผู้นี้เสียแล้วณมิติรูปของเราให้เหมือนนางเทวีไปอยู่ร่วมราคะฤดีกับพระเทวันธราชาอาตมาจักได้เป็นนมहेสีมีอิสรยิ่งกว่านาง กิตถิ นางยักษ์นี้คิดแล้วจึงขึ้นไปบนต้นไทรได้ทูปถองโอบตีบริภาษตัดพ้อว่า ไฉนเจ้าจึงมาแย่งเอาผิวเรา นางสุวรรณเกสรเทวีถูกยักษ์นี้ประหารตีตีว่าสวยทุกขเวทนาการแสงให้ได้ร้องขอโทษแล้วสลบลง นางยักษ์นี้สำคัญว่านางเทวีถึงกาลแล้วจึงลากไปทิ้งเสียในคงคา นางยักษ์ก็กลับมานมิติกายให้เหมือนพระเทวันธราชานั่งอยู่ที่ต้นไทร...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 341-342)

จากตัวอย่างเรื่อง เทวันธชาดก เป็นความขัดแย้งระหว่างนางยักษ์ที่ใช้กำลังประทุษร้ายนางสุวรรณเกสรเทวีโดยมีเจตนาจะให้เสียชีวิตเพราะต้องการแย่งสามีของนางสุวรรณเกสรมาเป็นของตนเองโดยไม่สนใจคำขอร้องอ้อนวอนและเสียงเสียงให้อย่างน่าเวทนาของนางสุวรรณเกสรเทวี เมื่อนางยักษ์นี้เข้าใจว่านางสุวรรณเกสรเทวีเสียชีวิตแล้วก็นำร่างไปทิ้งแม่น้ำคงคาทำให้พระนางสุวรรณเกสรเทวีได้รับความลำบากอย่างน่าสงสารส่วนนางยักษ์นี้ก็เนรมิตร่างตนให้เหมือนนางสุวรรณเกสรและได้เป็นนมहेสีของพระเทวันธราชาสมความปรารถนา

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับยักษ์ พบว่ายักษ์มีอำนาจเหนือมนุษย์และทำร้ายมนุษย์ทำให้ได้รับอันตรายและประสบกับความลำบากในการดำเนินชีวิตโดยที่มนุษย์ไม่สามารถจะต่อสู้หรือป้องกันอันตรายที่เกิดจากยักษ์ได้เลย

โดยสรุป ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดก พบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 4 ลักษณะ คือ ผลของกรรมชั่ว อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และยักษ์

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในนวนิยายไทย

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครและสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายไทยเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอำนาจหรือพลังของเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้และอำนาจหรือพลังเหล่านั้นยังมีอิทธิพลสามารถควบคุมจิตใจ ความเชื่อ ความรู้สึก รวมทั้งความหวาดกลัวของมนุษย์ให้เป็นไปตามอำนาจนั้น จากการศึกษานวนิยายไทยพบ

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 5 ด้าน คือ คำสาบาน อำนาจ ลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ ผลของกรรมชั่ว และวิญญาณหรือผี ดังนี้

2.1 คำสาบาน

คำสาบานคือคำกล่าวสาปแช่งตัวเองให้เป็นไปในทางไม่ดี ทำให้ตนเองประสบเคราะห์กรรมตามที่เปเล่งวาจาหรือไม่เจริญรุ่งเรืองในชีวิตตามที่ควรจะเป็น คำสาบานนั้นยังติดตามผู้ที่ได้สาบานไปตลอดเวลาเพราะเมื่อไหร่ที่บุคคลนั้นกระทำผิดจากคำสาบานก็จะได้รับผลของคำสาบานนั้น เป็นความเชื่อที่ทำให้ตัวละครเกิดความหวาดกลัว สะพรึงกลัวต่อคำสาบานเพราะโทษของคำสาบานนั้นรุนแรงและไม่มีทางแก้ไขหรือป้องกันได้เลย คนในสังคมไทยนิยมกล่าวคำสาบานเมื่อต้องการยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองว่าไม่ได้กระทำผิดตามที่ถูกลูกผู้อื่นกล่าวอ้างหรือกล่าวคำสาบานเมื่อต้องการให้สัญญากับใครในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสาบานต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับคำสาบานในนวนิยายไทย พบว่าตัวละครมีความหวาดกลัว หวาดระแวงต่อผลของคำสาบานที่ตนเองเคยได้ให้คำสาบานไว้และคำสาบานนั้นยังคงติดตามติดและหลอกหลอนอยู่ตลอดเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...จั้นฟัง เจ้าฟังคำพี่ไฉนจะเริ่มเอาละพี่จะสาบานดัง ๆ ให้เจ้าได้ยิน เจ้าขวัญหลับตาสำรวจใจครู่หนึ่งแล้วก็กล่าวคำสาบานขึ้น ดัง ๆ ว่า เจ้าประคุณ-ข้าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานด้วย ข้าชื่อเจ้าขวัญ ขำรักนางเรียนหนักหนาปานชีวิต แต่มีเหตุขัดข้องที่จะยังไม่ได้กัน ข้าขอสาบานว่าข้าจะไม่ยุ่งกับหญิงอื่นเป็นอันขาด ข้าจะรักข้าจะรอเจ้าเรียนจนกว่าจะสมประสงค์หรือชีวิตหาไม่ ถ้าแม้นข้าทำผิดคำสาบานที่ว่าไว้นี้ ขอให้ชีวิตข้าเป็นอันตรายต่าง ๆ อย่าแคล้วเคล็ดวาทต่าง ๆ สาตราวุธหอกดาบอย่าฟันสามวันเจ็ดวันเลย ถ้าแม้นข้าตั้งอยู่ในศีลในสัตย์ด้วยความซื่อตรง ขอให้ข้าได้อยู่กินกับเรียนสมใจทั้งชาตินี้และชาติหน้า ศัตรูคิดร้ายขอให้พ่ายแพ้วอดวายไปเถิด เจ้าขวัญก้มลงกราบและหมอบนิง...” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 28-29)

จากเรื่อง แผลเก่า เจ้าขวัญเพื่อต้องการยืนยันรักแท้กับเรียนหญิงคนรักจึงสาบานต่อหน้าเจ้าพ่อไทรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านทุกคนรวมทั้งขวัญและเรียนให้ความเคารพนับถือ ซึ่งเจ้าขวัญกล่าวคำสาบานว่าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานในความรักของตนเองว่าจะรักเรียนเพียงคนเดียว จะไม่ข้องเกี่ยวกับผู้หญิงคนอื่นนอกจากเรียนไปตลอดชีวิตและหากผิดคำสาบานขอให้ได้รับอันตรายจากอาวุธศาสตรา หอกดาบเสียชีวิตภายในสามวันเจ็ดวัน และหากตั้งอยู่ในคำสัตย์แล้วขอให้ได้อยู่กินกับเรียนสมใจและให้ศัตรูพ่ายแพ้ไปด้วยอำนาจแห่งคำสาบานนี้ ซึ่งความเชื่อในอำนาจคำสาบานก็ตามเตือนใจเจ้าขวัญให้ยึดมั่นรักษาคำสัตย์ที่เคยให้

ไว้กับเจ้าพ่อไทรไปตลอด ไม่ให้ทำผิดคำสาบานเพราะหวาดกลัวต่ออำนาจคำสาบานหากทำผิดจากที่ได้กล่าวคำสาบานไว้แล้ว

“...อาตมาเชื่อว่าในที่สุดทั้งนายทรงยศและโยมเองจะต้องใช้กรรมของตนไม่ช้าก็เร็ว และในฐานะปัจจุบันของอาตมา ในฐานะที่เป็นพระ พระจริง ๆ ไม่ใช่พระปลอม อาตมาไม่มีหน้าที่ที่จะช่วยเพิ่มกรรมให้ใครหรือข้างไหน ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว โยมอยากจะฆ่า โยมก็รับผลของกรรมตัวเอง แต่ถ้าโยมอยากจะใช้ชีวิตเขา กรรมดีก็เป็นของโยมเอง เมื่อพระภิกษุหนุ่มพูดจบลงปากกระปอกป็นขนาด 45 ในมือของชายร่างสูงผิวดำจ้องอยู่ตรงหน้าพระภิกษุหนุ่ม คุณจะเป็นพระหรือเป็นอะไรก็ตาม เสียงของชายร่างสูงผิวดำร่าบเรียบและเย็นเยียบ คุณจะหนีเงื่อนไซของคำสาบานที่เราให้แก่กันและกันไว้ไม่ได้ จำได้ไหม-ถ้าใครคนใดคนหนึ่งเผลอผิดของเราผิดสาบาน สมาชิกคนใดก็ได้ มีสิทธิ์ที่จะเอาชีวิตสมาชิกผู้ผิดสาบาน อาตมาไม่เคยลืมคำสาบานนั้น ชายหนุ่มในกาสาบพัสตร์ตอบด้วยเสียงปกติ และพร้อมที่จะรับผลของการผิดสาบาน...” (วชิษฐ ดชกฤษธร, 549 หน้า 277)

จากเรื่อง สารวัตรเถื่อน กล่าวถึงการทวงคำสัญญาที่เคยได้กล่าวคำสาบานเอาไว้และตัวละครคือพระภิกษุหนุ่มที่เมื่อครั้งหนึ่งตอนยังไม่ได้บวชเคยได้สาบานไว้นานมาแล้วแต่ยังระลึกถึงคำสาบานมาตลอดเหมือนประหนึ่งคำสาบานนั้นคอยเตือนใจและตามหลอกหลอนอยู่เสมอและพระภิกษุหนุ่มก็ยอมรับผลของคำสาบานนั้นหากต้องผิดคำสาบานที่เคยให้ไว้แสดงถึงอำนาจของคำสาบานที่ครอบงำจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์อย่างชัดเจน อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือคำสาบานมีอิทธิพลครอบงำความเชื่อ ความกลัว ที่มีอยู่ในใจมนุษย์อย่างแยกออกจากกันไม่ได้เพราะเชื่อว่าหากได้กล่าวคำสาบานแล้วเมื่อไหร่ที่กระทำผิดจากคำสาบานจะต้องได้รับโทษตามที่กล่าวคำสาบานไว้อย่างไม่สามารถหลบหนีได้พ้น

นอกจากนี้อำนาจและพลังของสิ่งเหนือธรรมชาติคือคำสาบานยังมีผลต่อความเชื่อของมนุษย์เพราะถูกปลูกฝังไว้ว่าคำสาบานนั้นหากผู้สาบานผิดคำพูดแล้วจะได้รับผลที่โหดร้าย ทรมานหรืออาจถึงแก่ความตายในที่สุดการกล่าวคำสาบานจึงไม่ใช่เรื่องที่จะทำเล่น ๆ เพื่อความสนุกสนานเท่านั้นแต่หมายถึงทำเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อให้กล่าวคำสัญญาต่อกันและกันและเพื่อใช้บังคับอีกฝ่ายหนึ่งให้พูดความจริงออกมาเพราะความเชื่อเรื่องคำสาบานหากไม่มั่นใจจะไม่มีใครกล้าลบล้างคำสาบานเพราะความกลัวที่ถูกปลูกฝังมาเป็นเวลานานในสังคมไทย เช่นตัวอย่างจากเรื่อง มาลัยสามชาย เพราะความเชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือคำสาบาน ทองไพเราะจึงถูกบังคับให้กล่าวคำสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าถ้าทองไพเราะคบชู้จนมีลูกด้วยกันถึงสองคนหรือลูกทั้งสองคนไม่ใช่ลูกของสามีคือทรงยศขอให้ทองไพเราะวิบัติฉิบหาย ตายด้วยคมหอกคมดาบ ซึ่งเป็นคำสาบานที่น่ากลัว

น่าสยดสยองอย่างยิ่ง เพราะคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนามีความเชื่อว่าต่อหน้าพระพุทธรูป จะไม่พูดคำโกหก ดังตัวอย่าง

“...ในห้องมีแต่ความเงียบ เว้นแต่เสียงสะอื้นเบา ๆ พร้อมหยาดน้ำตาหลังริน ไม่ขาดสายจากทองโพร้า หล่อนมอมยศด้วยสายตาวิงวอน แต่อีกฝ่ายก็เมินหน้าไปเสียอีกทาง ใจคอบบหวืออย่างบอกไม่ถูก ครูเดียว ชายรับใช้ก็ประคองพระพุทธรูปทองคำองค์ย่อม ๆ เข้ามา ประยงค์ชี้ให้นำไปวางบนโต๊ะกลาง เขาก็คลานขาแข้งลั่นไปวางตามคำสั่ง ก่อนจะถอยกรูด กลับไป ประยงค์เอ่ยด้วยเสียงสง่า มีอำนาจ ต่อหน้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ของเก่าแก่โบราณ ของบ้านนี้ องค์กรนี้ละศักดิ์สิทธิ์นี้ กสาบานมาเดี๋ยวนี้ถ้าแกกล้าพูด ถ้าแกคบซู้ผู้ชาย จนลูกแก สองคนเป็นลูกชายซู้ ไม่ใช่ลูกของยศ ขอให้แกวิบัติฉิบหายในสามวันเจ็ดวัน ให้ตายโหงด้วยคม หอกคมดาบ อย่าได้ตายตาหลับอย่าสาธุชน...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ข, หน้า 431)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับคำสาบานพบว่า มนุษย์มีความหวาดกลัวต่อคำสาบานที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเกินความควบคุมของตนเองในขณะเดียวกัน คำสาบานกลับมีอำนาจครอบงำจิตใจของมนุษย์อย่างยิ่ง ทำให้เกิดความหวาดกลัว ไม่มีใครกล้าลบหลู่หรือล้อเล่น อิทธิพลของคำสาบานจึงทำให้ตัวละครนำคำสาบานมายืนยันความรักที่มั่นคงหรือแสดงถึงความเชื่อเรื่องคำสัญญาที่ได้สาบานไว้รวมถึงเชื่อว่าผลของคำสาบานจะลงโทษคนที่ผิดคำสาบานให้ได้รับความทุกข์ทรมานหรือเสียชีวิตได้เพราะผิดคำสาบาน

2.2 อำนาจลึกลับ

อำนาจลึกลับคือพลังอำนาจพิเศษที่เกิดจากความเชื่อ การปลุกฝังให้เชื่อตามห้ามลบหลู่ และห้ามพูดห้ามทำในสิ่งที่ผิดไปจากความเชื่อหรือธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นจะถูกอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นอำนาจลึกลับลงโทษให้ได้รับผลต่าง ๆ และบางครั้งอาจมีผลทำให้ผู้ที่พูดล่วงเกินหรือกระทำล่วงเกินนั้นเสียชีวิตได้ จากการศึกษาคความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับในนวนิยายไทย พบว่าตัวละครมีความเชื่อความหวาดกลัว หวั่นเกรง ต่อคำพูดและการกระทำในเรื่องต้องห้ามที่ถือปฏิบัติกันมาในสังคมไทยเป็นเวลานานเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งต้องห้ามไม่ให้พูดหรือกระทำเพราะจะมีผลต่อผู้พูดหรือผู้กระทำโดยตรง ดังตัวอย่าง

“...ขอบคุณที่คุณอุตส่าห์วิ่งไปดูผมเมื่อคืน มือที่จับมือใหญ่ ล่ำสัน กระซากแรงยิ่งขึ้น แต่คงทำให้ต่อไปโดยไม่ปรึกษาตอบ ถ้าผมตาย คุณจะร้องไห้ไหม? ไม่ ผมจะคอยดูน้ำเสียงมีแววยั่วเย้า คนไทยเราถือ ถืออะไร หมายความว่ายังไง? ถามหน้าเปื้อนอย่างไม่เข้าใจ เขาไม่พูดเล่น ๆ กันถึงเรื่องตาย จันพูดกันถึงเรื่องจริง ๆ ที่ผมยังเป็นอยู่คราวนี้ จะอ้างว่าไปอยู่

ที่อุ้มไม่ได้แล้ว เพราะเรือรบไม่มีเหลือเลยคราวนี้ผมจะทำยังไงดีละ คุณช่วยผมคิดหน่อยซิ...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 720)

“...ประโยคสุดท้ายทำให้คนฟังเหลือบมองหน้าผู้พูด ถ้าคุณเป็นอะไรไปผมจะทำยังไง? และถ้าเขาเป็นอะไรไปอย่างความฝันล่ะ เธอจะทำยังไง อังศุมาลินเกิดใจหายวาบขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเสมือนที่เคยรู้สึกในตอนเช้า มือที่อยู่ในอุ้งมือใหญ่เกาะเกี่ยวกำนั้นเขาไวแน่นอนอย่างลึมตัว เป็นอะไร? เปล่าค่ะ หลับตาเสีย แวบเดียวผมก็มา ผมไม่หนีหายไปไหนหรอก ต้องกลับมาหาคุณวันยังค่ำ ยกเว้นแต่ตายเสียก่อน คนพูดพูดโดยคะนองปากมากกว่าจะตั้งใจจริง แต่คนฟังหน้าซีดยิ่งขึ้น ออย่าคะ ออย่าพูดอย่างนั้น อย่างไหน? เขาขมวดคิ้วสงสัย อ้อ...คราวนี้ลากเสียงอย่างเข้าใจพลงหัวเราะ ถ้ามีคุณอยู่ทั้งคน ผมยังไม่ยอมตายง่าย ๆ หรือ แต่...อย่าพูดอย่างนี้อีกนะคะ...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 789)

จากตัวอย่างเรื่อง คู่กรรม ปรากฏความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเชื่อในอำนาจลึกลับที่แทรกอยู่ในจิตใจได้สำนึกของตัวละครเพราะเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติที่ทุกคนกลัวเพราะถูกความเชื่อที่ปลูกฝังมานานครอบงำไว้ การพูดด้วยความตั้งใจหรือพลั้งเผลอเกี่ยวกับเรื่องความตายออกมาโดยไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ทันระวังหรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตามคนโบราณเชื่อกันว่าเป็นกลางบอกเหตุว่าอาจจะเกิดเหตุร้ายขึ้นจริงเหมือนที่พูดก็ได้คนโบราณจึงคอยห้ามและตักเตือนลูกหลานว่าไม่ควรพูดคำที่เป็นกลางบอกเหตุไม่ดีโดยเฉพาะคำว่า “ตาย” ซึ่งเป็นคำต้องห้ามไม่ให้นำมาพูดเล่น ๆ โกโบริ ทหารหนุ่มชาวญี่ปุ่นหลงรักสาวไทยและเมื่อพูดคุยกับหญิงคนรักเข้าก็บอกว่าหากไม่ตายก่อนอย่างไรเขาก็จะกลับมาหาเธอหรือหากเขาต้องตายไปเธอจะคิดถึงและร้องไห้เพราะเขาหรือเปล่า จากตัวอย่างดังกล่าวที่โกโบริพูดออกมานั้นตามความเชื่อคนไทยเป็นคำที่ต้องระมัดระวังไม่นำมาพูดเล่นและจะทำให้ผู้ฟังเกิดความหวาดหวั่นอยู่ตลอดเวลาแล้วว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นจริง ๆ เพราะอิทธิพลของความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังมา

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องการกระทำที่เป็นกลางบอกเหตุร้าย เช่น เชื่อว่าการซื้อหรือเตรียมของใช้เด็กทารกในขณะที่ยังไม่คลอดจะเป็นกลางไม่ดีทำให้พ่อกับแม่รู้สึกกังวลไม่สบายใจเพราะไม่อยากให้เกิดอะไรขึ้นกับลูกในท้อง จากตัวอย่างเรื่อง มาลัยสามชาย ลอออรักผ้าห่มสำหรับเด็กไว้ให้กับลูกของสราญซึ่งเธอกำลังตั้งครรภ์และนำผ้าห่มนั้นมาให้ดูทั้งสองต่างก็คุยกันว่าการเตรียมของไว้ให้เด็กล่วงหน้าก่อนที่จะคลอดนั้นคนโบราณอาจจะไม่เห็นด้วยเพราะคิดว่าไม่ถูกธรรมเนียมเป็นสิ่งที่ไม่ควรเตรียมล่วงหน้าเพราะเกรงว่าเมื่อถึงเวลาคลอดเด็กอาจจะเป็นอันตรายได้ตามความเชื่อที่สืบทอดมา แสดงถึงความเชื่อเรื่องกลางบอกเหตุที่เกิดจากอำนาจลึกลับที่มีอิทธิพลเหนือความคิดมนุษย์ยังคงมีปรากฏอยู่ ดังตัวอย่าง

“...ลอออรคลี่ผ้าห่มที่เธอบรรจงทำติดต่อกันมานานกว่าครึ่งเดือน ลงตรงหน้าสราญ ยิ้มอย่างมีความสุข เมื่อได้ยินอีกฝ่ายอุทานเสียงตื่นเต้นดีใจ อู๋ย! สวยน่ารักเหลือเกิน รวากับในหนังสือฝรั่ง ช่างหาลายมาจากไหนที่ไม่เคยเห็น ไปเห็นในหนังสือฝรั่งเล่มเก่า ๆ ของเสด็จค่ะ ลอออรตอบยิ้ม ชื่นใจเมื่อเห็นว่าอีกฝ่ายดีอกดีใจ เลยขยายลายให้พอดีกับหน้าดิฉันทำให้ คุณป้าท่านคงไม่ว่านะคะว่าเตรียมของล่วงหน้า สราญยิ้มเนือย ๆ ก้มลงลูบครรภ์ซึ่งใหญ่จนค้ำท้องเวลาลูกนั่ง ผิวพรรณซึ่งเคยฟ่องใส บัดนี้มีรอยผ้าจาง ๆ เหงื่อออกจหน้ามันหล่อนเองก็คงรำคาญเนื้อตัวอยู่ไม่น้อย จึงใช้สารพัดกระพืออยู่ไม่ขาดระยะ คุณแม่ท่านถือเรื่องโบราณ ห้ามเตรียมล่วงหน้า ผ้าห่มนี่ก็ต้องแอบซ่อนไม่ให้เห็น โชคดีของพี่ มีเธอทำให้หมดทุกอย่างตั้งแต่ผ้าอ้อมไปจนถึงมุ้งคลุมเตียงเด็ก ลอออรพับผ้าห่มไว้ตามเดิมอย่างระมัดระวัง ดิฉันถือติดมือมาให้พี่สราญดูอย่างนั้นละคะ จะเอากลับไปเก็บไว้ก่อน คุณป้าท่านได้ไม่เห็นหญิงสาวหัวเราะเบา ๆ ก่อนพูดต่อ ท่าทางท่านอยากได้หลานคนใหม่มาก น่าเห็นใจ...” (ว. วโรจฉัยกุล, 2554ก, หน้า 183-184)

นอกจากนี้จากเรื่อง มาลัยสามชาย ยังมีความเชื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติและยึดเป็นธรรมเนียมกันมาแต่ยุคสมัยก่อนคือความเชื่อเรื่องห้ามไม่ให้คนที่กำลังตั้งท้องไปร่วมงานศพเพราะเชื่อกันว่างานศพเป็นงานเศร้าหมอง เมื่อคนตั้งท้องไปร่วมงานศพก็จะทำให้สภาพจิตใจเศร้าหมอง ร้องไห้และเครียดไปด้วยซึ่งจะส่งผลต่อบุตรในครรภ์ ที่กำลังจะเกิดมาทำให้เป็นคนโศกเศร้า เครียดและมีจิตใจหม่นหมองเหมือนแม่ในช่วงที่ก่อนจะคลอดได้ ดังนั้นตามความเชื่อคนไทยจึงห้ามคนตั้งครรภ์ไปร่วมงานศพเป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเชื่อที่มีพลังอำนาจที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่มีอิทธิพลทางจิตใจอย่างยิ่ง ดังตัวอย่าง

“...มาทราบเมื่อคุณป้าประดับให้คนถือหนังสือมาเรียนคุณย่าว่าคุณป้าเสียแล้วคุณย่าท่านไม่ออกจากบ้านไปไหนมานานแล้วจึงให้พี่ศักดิ์กับหนูเป็นตัวแทน พี่ศักดิ์ก็เกิดถือธรรมเนียมอะไรไม่ทราบ ไม่ยอมให้คนท้องไปงานศพ ถียงกันอยู่นานตกลงเขาไปคนเดียว หนูเลยไม่ทราบรายละเอียด พี่ศักดิ์กลับมาเล่าเพียงสั้น ๆ ว่ามีแต่ญาติสนิทกันเป็นส่วนใหญ่...” (ว. วโรจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 761)

จากนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา ปรากฏความขัดแย้งของตัวละครกับพฤติกรรมและการกระทำที่ไม่เหมาะสมและเชื่อว่าจะนำสิ่งที่เป็นอัปมงคลมาให้ในภายหลังนั้นคือเหตุการณ์ที่ตาแป้นและยายสายคิดว่าพักและสมทรงทำอนาคตประเวณีกันในตอนกลางวันที่สวนของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมและอีกทั้งยังเป็นเวลากลางวัน เป็นเรื่องบาดสีบาดเถลิงจะทำให้เกิดเสนียดจัญไรแก่สถานที่หรือแม้แต่เทวดาหรือผีสงนางไม้ก็จะพลอยโกรธกับการกระทำเช่นนั้นด้วย ดังนั้น ตาแป้นและยายสายจึงนิมนต์พระมาทำบุญ

ที่บ้านเพื่อไล่เคราะห์กรรมและเสนียดจัญไรที่ไม่ดีออกไปตามความเชื่อของคนโบราณ แสดงให้เห็นความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอำนาจลึกลับแต่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทยอย่างชัดเจนมากอีกแบบหนึ่ง ดังตัวอย่าง

“...ไอ้ระยำ! มึงจะขึ้นข้างลงมาที่ไหนก็ไป ในบ้านในช่องมึงก็มี อย่านักทำไมไม่ทำกันที่บ้านก่อนละเสือกจะมาทำกันในสวนกูไม่อายุคน ก็อายุผีบางเทวดาบ้าง ไร้...ตาฟุ้งช้ำก่อนนังนี่มันคลั่งอะไรไม่รู้ ช้ำจะใส่ผ้าถุงให้มันไม่ได้ทำอย่างที่ว่า อย่ายพุดเลยไอ้ฟัก เสรีจแล้วนะสิ มึงถึงได้ใส่ให้ ไป! ไปทั้งคู่เลย แกววดตะพดขึ้นจากดินชี้ทางให้ออกจากสวน ตาฟุ้งช้ำ แม้ว่าเจ้าเอาความจริงมาวางไว้ตรงหน้าให้สองตายายเห็น แต่ความจริงก็ไม่สามารถลบล้างความเชื่อที่ตาแป้นและยายสายมีต่อภาพที่เห็นกับตาเมื่อสักครู่นี้ได้ ยิ่งอธิบายก็กลายเป็นยิ่งแก้ตัวเพื่อปกปิดความผิด หมดปัญญาแก้ไขความเข้าใจได้ เขาจึงเดินเงื่องงอยออกจากสวน กลางแดดร้อนเปรี้ยงยามบ่าย สองวันต่อมาตาแป้นได้นิมนต์พระมาสวดทำบุญที่บ้าน นัยว่าเป็นการทำบุญล้างชวยที่ไอ้ฟักกับอีสมทรงมาทำบดสีเอาไว้ในสวน...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 56-57)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพบว่า อำนาจลึกลับมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมากเพราะวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยยึดติดอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมในอดีตอย่างแยกไม่ออก หากมีใครกระทำความผิดจากจารีตหรือศีลธรรมที่เคยปฏิบัติสืบทอดมาก็จะทำให้เกิดสิ่งที่เป็นอัปมงคลและเกิดเสนียดจัญไรแก่ชีวิตของบุคคลนั้น ดังนั้นการกระทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจลึกลับจึงเป็นเรื่องต้องห้ามและพึงระวังไม่ให้เกิดขึ้นตามความเชื่อในสังคมไทย

2.3 พระภูมิเจ้าที่

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยเคารพนับถือมีหลายอย่าง เช่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การเคารพนับถือเทวดาประจำวันเกิดของตนและนอกจากนี้พระภูมิหรือเจ้าที่ยังเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งที่คนไทยให้ความเคารพนับถือมากเพราะไม่ว่าจะทำอะไรคนไทยก็ไม่ลืมนึกถึงพระภูมิเจ้าที่ด้วยการเช่นไหว้สักการะขอพรอยู่เป็นประจำเพื่อให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง เมื่อสร้างบ้านใหม่ก็จะตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ขึ้นเพื่อให้คอยปกป้องรักษาบ้านเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุขและพระภูมิเจ้าที่ก็จะสถิตอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อปกป้องรักษาและคอยดูแลคนไทยให้ความเคารพสถานที่ที่มีพระภูมิเจ้าที่สถิตอยู่ด้วยการไม่กระทำการล่วงเกินทางกายวาจาและใจ เพราะเชื่อในอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ทั้งมีความศรัทธาและยำเกรงตามความเชื่อที่ได้รับ การสั่งสอนสืบต่อกันมา จากการศึกษาค้นคว้าความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพระภูมิเจ้าที่ในนวนิยายไทย พบว่ามีตัวละครที่ลบล้างไม่ให้ความเคารพต่อพระภูมิเจ้าที่ด้วยพฤติกรรมหรือ

การกระทำต่าง ๆ ทำให้ได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งแสดงถึงอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีเหนืออำนาจของมนุษย์อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

“...ต่อมาอีกหลายปีแผ่นดินนี้สำแดงฤทธิ์เดชใหญ่อีกครั้งหนึ่งเมื่อทางการต้องการขยายถนนมิตรภาพจากสองเลนเป็นสี่เลน หน่วยโยธาส่งเจ้าหน้าที่มาส่งกล้องสำรวจรังวัด จากการสำรวจได้ผลสรุปว่าต้องโค่นต้นแทนทิ้งเพื่อขยายผิวถนน เมื่อโครงการอนุมัติ คนงานเดินทางมาโค่นต้นแทนลง ผู้คนในแถบนั้นต่างออกมาเฝ้าดูการทำงานของคนส่วนราชการกันอย่างไม่พอใจแม้ไม่สามารถทำอะไรได้ เสียงเสียดยนต์คำรามแล้วค่อย ๆ ตัดผ่าน ต้นแทนไปที่ละนิ้ว แต่แล้วเสียดยนต์เกิดขัดข้องต้องซ่อมต้องเปลี่ยนอยู่หลายคราวจนเป็นที่อึดใจ ชาวบ้านที่สังเกตการณ์บางคนเดินเข้าไปหาคนถือเสียดยนต์ แลลงไขเรื่องความคักดีสีทึบนานาของไม้ต้นนี้ แต่คนจากหน่วยงานหาฟังไม่ ยังคงมุ่งมั่นที่จะโค่นต้นแทนลงให้ได้ เมื่อจรดเสียดยนต์ลงบนเนื้อไม้อีกครั้ง คราวนี้ไซ้จากเสียดยนต์ขาดสะบั้นฉวัดเฉวียนเข้าตัดท่อนิ้วมือของผู้ถือเสียดยนต์ขาด เป็นที่สยดสยองสร้างความฮือฮาในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น สัปดาห์ต่อมาหน่วยราชการล้มพับโครงการโค่นต้นนี้ลงโดยย้ายไปขยายถนนจากพื้นที่ปากตรงข้ามแทน แทนต้นนี้เป็นที่เคารพเลื่อมใสของผู้คนตั้งแต่บัดนั้นมา และได้มีการสร้างศาลเล็ก ๆ ใต้ต้นไม้...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 138-139)

จากตัวอย่างเรื่อง ลับแลแก่งคอย เกิดความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความ คักดีสีทึบของพระภูมิเจ้าที่ที่สถิตอยู่ที่ต้นแทนใหญ่ เมื่อคนงานจะตัดต้นแทนเพราะต้องการขยายถนนให้กว้างกว่าเดิม ชาวบ้านได้ตั้งเตือนถึงความคักดีสีทึบของต้นแทนให้ฟังแล้วแต่ คนงานก็ยังไม่เชื่อยืนยันจะตัดต้นแทนให้ได้ แต่เมื่อลงมือตัดครั้งแรกเสียดยนต์ก็เกิดขัดข้องต้อง ซ่อมแซมอยู่หลายเที่ยว และเมื่อลงมือตัดอีกครั้งคราวนี้ไซ้เสียดยนต์ก็ขาดและตัดนิ้วมือของ คนงานที่ตัดต้นแทนใหญ่จนขาดเป็นที่น่าสยดสยองน่ากลัวแสดงถึงอำนาจอิทธิฤทธิ์ของพระ ภูมิเจ้าที่ที่สถิตอยู่ ณ ต้นแทนใหญ่ ทำให้ชาวบ้านต่างวิจารณ์กันไปถึงความคักดีสีทึบในที่สุด หน่วยงานราชการก็หยุดโครงการโค่นต้นแทนลงย้ายไปขยายถนนส่วนอื่นแทน และต่อมาก็มี ผู้สร้างศาลเล็ก ๆ ขึ้นที่ต้นแทนนั้นเพื่อกราบไว้บูชาต่อไปจากตัวอย่างดังกล่าวเป็นความขัดแย้ง ที่เกิดจากการลบหลู่อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ถูกลงโทษเพราะอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

นอกจากนี้จากเรื่อง อยู่กับก๊ง ปรากฏความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพระ ภูมิเจ้าที่ที่สถิตอยู่ที่ลำน้ำตามความเชื่อของชาวบ้านว่าทุก ๆ ปี ที่ลำน้ำนั้นจะต้องมีเด็กเสียชีวิต อย่างน้อยปีละหนึ่งคนเพื่อเป็นการสังเวทให้กับเจ้าที่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเทพเจ้าแห่งลำน้ำ สาเหตุของการเสียชีวิตของเด็กตามความเชื่อของชาวบ้านกลายเป็นความขัดแย้งระหว่าง ชาวบ้านกับเทพเจ้าแห่งลำน้ำที่สร้างความหวาดกลัว ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างยิ่งเพราะต้อง

คอยระมัดระวังลูกหลานของตนเองให้ดีแต่ถึงจะระวังอย่างดีแล้วในทุกปีก็ยังมีเด็กผู้ชายจมน้ำ เสียชีวิตอีกจนได้จนกลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ทั้งที่พยายามเชื่อว่าการเสียชีวิตทุก ๆ ปีของเด็กที่ลำนํ้านั้นเป็น เพียงอุบัติเหตุหรือแค่ความบังเอิญแต่เมื่อเกิดเหตุบังเอิญทุกปีความหวาดกลัวหรือเกรงกลัวจึง ค่อย ๆ กลายเป็นความเชื่อในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...แต่ฉันจะรักสายน้ำที่ทอดตัวผ่านอำเภอบ้านเกิดของฉันเพียงไรฉันก็ยัง แคลงใจในอาถรรพณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ก้นบึงของมัน...ทุกปีเด็ก ๆ ในตลาดนี้จะต้องประสบ อุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคนไม่เคยขาด และต้องเป็นเด็กชายด้วย ผู้ใหญ่บางคนบอกว่า ชีวิตอันอ่อนเยาว์ที่ลื่นไถลไปนั้นเป็นเครื่องเช่นสังเวทเทพเจ้าแห่งลำน้ำ แต่ฉันไม่อยากจะเชื่อ ฉันรัก ท้องน้ำลำคลองจนไม่เชื่อว่าเทพเจ้าแห่งลำน้ำ จะโหดถึงกับต้องการเสฟชีวิตอันไร้เดียงสาของ เด็กน้อยน่ารักเป็นเครื่องเช่นพลี ฉันคิดว่าน่าเป็นอุบัติเหตุมากกว่าอื่น เพราะตลาดของเราเป็น ชุมชนริมน้ำก็ย่อมหนีไม่พ้นโคกนาฏกรรมทางน้ำ เช่นเดียวกับชุมชนที่อยู่ริมทางรถยนต์ย่อมหนี ไม่พ้นความตายหรือบาดเจ็บที่เกิดบนถนน แต่ชาวบ้านผู้มีอายุในตลาดของเรายืนยันกรานว่า ความตายจะต้องมีเกิดขึ้นทุกปีอย่างน้อยหนึ่งศพ-ในน้ำหรือด้วยน้ำ เรามีหลักฐานยืนยันจาก ถ้อยคำในการทรงเจ้าเข้าผี...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 105-106)

“...สำหรับฉันยังเยาว์เกินกว่าจะคิดหาคำตอบใด ๆ ได้ จึงได้แต่ครุ่นคิดสงสัย ... อาถรรพณ์แห่งลำน้ำสายนี้มีจริงหรือ-อาถรรพณ์ที่ว่าปีหนึ่ง ๆ เด็กในตลาดของเราอย่างน้อย คนหนึ่งจะต้องให้ชีวิตเป็นเครื่องสังเวท จากอกอันอบอุ่นของพ่อแม่ญาติมิตรลงไปสู่ก้นบึงอัน เย็นและมีมิติของท้องน้ำ มันเป็นโคกนาฏกรรมที่ชาวตลาดอำเภอบ้านเกิดของฉันหนีไม่พ้นจริง ๆ หรือ...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 106)

จากตัวอย่างเป็นการยืนยันความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระภูมิเจ้าที่ที่ สถิตอยู่ในแม่น้ำซึ่งมนุษย์จะต้องให้ความเคารพโดยไม่แสดงอาการล่วงเกินหรือต้องทำพลี กรรมหรือบวงสรวงเช่นไหว้เพื่อให้ปกป้องรักษาให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขไม่มีภัยอันตรายใด ๆ มาเบียดเบียน

จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพระภูมิเจ้าที่ พบว่าเกิดขึ้น จากการกระทำการลบหลู่ ไม่เคารพยำเกรงของตัวละครจึงทำให้ถูกพระภูมิเจ้าที่ลงโทษโดย วิธีการต่าง ๆ ทำให้ได้รับความหวาดกลัวและได้รับอันตรายเป็นเหตุให้ได้รับความเจ็บปวดทาง ร่างกายด้วยอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์

2.4 ผลของกรรมชั่ว

กรรมคือผลของการกระทำที่ได้กระทำไว้ทางกาย วาจา และทางใจ เช่น การประพฤติผิดศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งกรรมที่มนุษย์ได้กระทำแล้วจะติดตามผู้นั้นไปตลอดจนกว่าจะได้รับ การสนองตอบผลของกรรมนั้นคืน ดังนั้น กรรมชั่วจึงเป็นสิ่งน่ากลัวที่มนุษย์ควรหลีกเลี่ยงให้ห่างด้วยการไม่ทำกรรมชั่ว เพราะกลัวผลกรรมชั่วที่ตนกระทำจะย้อนกลับมาให้ผลมากกว่าเดิมเป็นร้อยเท่าพันเท่าซึ่งตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาของคนไทยสอนให้ลูกหลานกลัวบาปกรรม กลัวผลของความชั่วที่เคยได้กระทำ จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจของกรรมชั่วที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของตัวละครในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครได้รับผลของกรรมชั่วที่ได้กระทำแล้ว ดังตัวอย่าง

“...บางครั้งหล่อนเพื่ออะไรฟังไม่ได้ศัพท์ แต่บางครั้งหล่อนก็หวีดร้อง โหยหวนจนแม้แต่นางพยาบาลก็สะดุ้งไปตาม ๆ กัน เป็นเสียงที่บอกความเจ็บปวดแสนสาหัส เมื่อหล่อนได้สติ ครึ่งหลับครึ่งตื่นจากยาแก้ปวดและระงับพิษไข้ที่นายแพทย์ฉีดเข้าไปให้ หญิงสาวก็เฝ้าแต่คร่ำครวญ ไอ้อ้อ! หอก...ดาบ...หลาว...มันแทง...มันทะลวง เจ็บเหลือเกิน...เจ็บ...เจ็บ กลัวแล้ว...กลัวแล้ว อย่าทำฉัน...กลัวแล้ว ไหว้แหะท่านเจ้าขา เจ็บเหลือเกิน พัน...ผ้า...ร่างของทองโพร้าทำไม เสียงกรีดร้องขอความช่วยเหลือของหล่อนก้องไปทั่วตึก ทั้งหวาดกลัว และเจ็บปวดกับอาวุธสารพัดชนิดระดมตีมันแทง ทั้งกรีดและผ้าร่างหล่อนออกเป็นเสียง ๆ เสียงของหล่อนเจ็บปวดบอกความสยดสยอง แม้แต่แพทย์พยาบาลผู้ชินกับความเจ็บป่วยของคนไข้ ต่างก็ไม่อาจมองหน้ากัน อย่างนึกสยองใจ...” (ว. วิณิชญกุล, 2554ข, หน้า 768)

จากตัวอย่างเรื่อง มาลัยสามชาย ทองโพร้าหญิงขายบริการที่ทรงยศนำมาซบเลี้ยงให้เป็นภรรยาอีกคนและสุดท้ายด้วยมารยาของทองโพร้าทำให้ทรงยศลุ่มหลงจนต้องแยกทางกับภรรยาคือลอออรในที่สุดและตนเองกลายเป็นคุณผู้หญิงของบ้านแต่ทองโพร้ากลับไม่ซื่อสัตย์ต่อทรงยศแอบคบชู้กับบ่าวในบ้านและยังยอมพลีกายให้กับผู้ชายทุกคนที่พอใจและมีเงินให้แก่ทองโพร้า แต่ตลอดเวลาทองโพร้าไม่เคยสำนึกว่าตนเองประพฤติผิดศีลธรรมหรือผิดศีลข้อสามคือประพฤติผิดประเวณี คบชู้กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีของตน สร้างความเสื่อมเสียและอับอายแก่สามีจนเป็นที่เอือมระอา และในที่สุดกรรมชั่วที่ทองโพร้าเคยได้กระทำมาก็ให้ผลสนองตอบเมื่อตอนที่ทองโพร้าใกล้จะสิ้นชีวิตนางเจ็บปวดรวดร้าวดิ้นรนด้วยความทรมานพร้อมทั้งร่ำร้องคร่ำครวญเป็นที่น่าเวทนาว่าถูกทิ่มแทงด้วยเหล็กแหลมมีหอก ดาบ หลาว เป็นต้นประหนึ่งนางกำลังตกนรกและถูกลงโทษทัณฑ์เพราะทำผิดศีลข้อประพฤติผิดประเวณี ซึ่งน่าหวาดเสียวและน่าสมเพชสำหรับผู้ได้ยินเสียงทองโพร้าคร่ำครวญอย่างยิ่ง

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับผลของกรรมชั่ว พบว่าการกระทำกรรมชั่วเป็นสิ่งไม่ควรทำอย่างยิ่งเพราะกรรมชั่วจะสนองตอบผลของการกระทำนั้นให้แก่ผู้กระทำซึ่งผลของกรรมชั่วนั้นน่ากลัวและน่าสยดสยองอย่างมาก

2.5 วิญญาณหรือผี

ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีในสังคมไทยมีมานานและคนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าวิญญาณหรือผีมีจริงทั้งที่แสดงตนให้เห็นด้วยตาและไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาก็ตามแต่ความเชื่อดังกล่าวก็ถูกปลุกฝังในจิตสำนึกยากที่จะแยกออกจากความเชื่อของคนไทยได้ตามความเชื่อดังกล่าวจึงมักพบเห็นคนไทยแสดงความเคารพต่อวิญญาณหรือผีเช่น ผีของปู่ย่า ตายาย ผีบ้านผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ ผีเจ้าป่า เจ้าเขา เป็นต้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คอยคุ้มครองรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขหรือการทำบุญอุทิศให้กับวิญญาณหรือผีที่ตายไปแล้วก็ยังเป็นการแสดงความเคารพอีกวิธีหนึ่งของคนไทยซึ่งถือปฏิบัติกันมาแต่อดีตเชื่อว่าจะช่วยให้ชีวิตและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและเมื่อไรที่ได้ล่วงเกินด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามก็ต้องทำพิธีกรรมเพื่อขอขมาโทษตามที่ได้ล่วงเกินด้วยการกระทำและการปฏิบัติดังกล่าว การดำรงชีวิตของคนในสังคมไทยจึงเป็นไปอย่างปกติสุขเพราะมีความเคารพยำเกรงต่อวิญญาณหรือผีตามความเชื่อดังเดิมมาตลอด จากการศึกษาคความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับวิญญาณหรือผีในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครได้ล่วงเกินและกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจนได้รับการลงโทษจากวิญญาณหรือผีปรากฏให้เห็นจนต้องมีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขเหตุล่วงเกินนั้นให้ผ่านพ้นไปดังตัวอย่าง

“...ต่อจากนั้นแกก็ถลกผ้าโสร่งที่นุ่งขึ้นเหน็บเดี่ยว จันดีชูได้ข้าวสองเือกส์ ๆ ก็เห็นลายสักตามต้นขาและตามตัวอย่างชัดเจน พอแกก้าวขึ้นถึงฉานเรือนก็เดินไว้ ๆ ไปที่ชายคนหนึ่งที่นั่งยิ้มอยู่ จึงนั่งลงจับข้อมือชายคนนั้นทั้งสองข้าง ในพลันนั้นชายคนนั้นก็ร้องขึ้นโอย ๆ และบิดตัวไปมาเหมือนเจ็บปวด ลุงกาถามว่ามึงชื่ออะไร มาจากไหน คนป่วยก็บอกเสียงสั่น ๆ ว่า ชื่อหมุดอยู่บ้านหนองศาลา ลุงกาเอามือตบหน้าอกของแกสามทีอย่างแรง ถามอีกว่า มึงย่นกูบ มึงสู้อักกูบ สู้อแล้ว ย่นแล้ว กูลิหนีแล้ว คนป่วยว่าเท่านั้นก็ร้องโอยขึ้นทีหนึ่ง แล้วนอนนิ่งไม่ไหวจริง ในขณะที่ทุกคนเงยบอยู่นั้น ลุงกาก็ลงเป่าหัวคนป่วยพรีด ๆ แล้วพูดตั้งๆว่าเสียตายแท้ ๆ ยังบ่ทันได้ถามว่ามันมากับใคร ใครใช้ให้มันนั้นก็หนีเสียแล้ว แล้วเสียงเซ็งแซ่ของชาวบ้านก็ดังขึ้น คนป่วยงัวเงียขึ้นมา นั่งหันซ้ายขวาทำให้คุณกับจันดีนั่งเปิดกันเข้าไปอีก แต่เมื่อแกพูดเสียจ้อย ๆ จึงหายใจได้สะดวก คุณจับความได้ว่าคนป่วยเป็นไข้ตัวร้อนมาสามวันแล้ว ให้เมียไปขอมะพร้าวในวัดมาให้กินหนึ่งลูกยามบ่ายพอดกเย็นก็หนาวสะท้านขึ้นแล้วมีผีปอบเข้ามาสิงเมื่อพูดกันอยู่นานลุงกาจึงพูดว่า เอาละข้อยลิกกลับไปหาปลาอีก วันมื่อฮื้อนี้ข้อยลิกอลากลับแล้ว

เก่งแท้ ๆ สมกับมีอาจารย์เป็นคนหลวงพระบาง ผู้ใหญ่บ้านว่าแล้วหัวเราะที่ ๆ...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 245-246)

จากเรื่อง ลูกอีสาน กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีปอบซึ่งเป็นผีพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่มีอยู่ตามความเชื่อทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย ตามความเชื่อคนที่จะเป็นผีปอบก็คือคนที่เรียนวิชาด้านไสยศาสตร์หรือเรียนคาถาอาคมเมื่อผู้เรียนอาคมประพฤติผิดข้อห้ามหรือประพฤติผิดศีลธรรมก็จะกลายเป็นผีปอบเข้าสิงคนและกินตับไตไส้พุงจนหมดเมื่อผู้ถูกเข้าสิงตาย ผีปอบก็จะหนีไปเข้าสิงคนอื่นเรื่อย ๆ ดังนั้นคนที่ถูกเชื่อว่าเป็นปอบจะถูกขับไล่ออกนอกหมู่บ้านเพราะชาวบ้านหวาดกลัวจึงต้องขับไล่ให้หนีไป ผีปอบจะเข้าสิงร่างของคนที่ย่อนแอหรือคนป่วยและจะกินตับไตไส้พุงข้างในจนหมดโดยคนป่วยจะไม่รู้ตัวและจะตายไปในที่สุด ฉะนั้น เมื่อมีคนถูกผีปอบเข้าสิงจึงต้องหาหมอผีมาปราบหรือไล่ผีปอบให้ออกจากร่างนั้นก่อนที่จะถูกกินอวัยวะภายในจนตาย จากตัวอย่างผีปอบเข้าสิงร่างชายคนหนึ่ง ลูกกาซึ่งมีความรู้และชำนาญด้านขับไล่ผีปอบมาช่วยขับไล่ให้ออกไปซึ่งถ้าไม่ขับไล่ออกผู้ที่ถูกปอบเข้าสิงก็จะตายในที่สุด ความกลัวเรื่องผีปอบจึงยังปรากฏต่อชาวบ้านในเรื่องลูกอีสานและแม้ในปัจจุบันนี้ความเชื่อดังกล่าวยังคงมีปรากฏอยู่เช่นกัน

นอกจากความเชื่อเรื่องผีปอบที่เข้าสิงร่างคนแล้วจากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ยังปรากฏว่ามีผีอีกประเภทหนึ่งที่เข้าสิงร่างคนที่อ่อนแอได้และทำให้เป็นที่หวาดกลัวแก่ชาวบ้านนั่นคือผีกองกอย ดังตัวอย่าง

“...แล้วขอยืนต้นสูงใหญ่เบื้องหน้าก็สิ้นเขย่าไปทั้งต้นบนยอดสูงแม่เห็นผีกองกอยตนหนึ่งนั่งยอง ๆ อยู่บนกิ่งไม้ ดวงตาแดงก่ำของมันเหมือนมีเลือดคั่งอยู่ทั้งสองตาแม่ตกใจจนถึงแก่เป็นลมหมดสติรู้สึกตัวอีกทีเมื่ออยู่บนเรือนที่บ้าน เนื้อตัวเปียกไปด้วยน้ำรู้สึกเจ็บร้าวไปทั่วทั้งตัว ตามแขนขาและแผ่นหลังเต็มไปด้วยรอยขีดและรอยไหม้ของไม้ที่หวดตีลงบนตัวแม่ พ่อเฒ่าเหลี่ยมว่าแม่โดนผีเข้า ว่าแม่เป็นคนขวัญอ่อนถูกวิญญาณเข้าสิงสู่ได้ง่าย พ่อเฒ่าเหลี่ยมถามหาความเจอกับผีตนนั้นและลงมือลงไม้ไปหลายรอบ จนในที่สุดผียอมออกจากร่างแม่ และยังได้บอกเลขเด็ดทั้งทำยให้คนทั้งหมู่บ้านได้ถูกหวยในงวดถัดมา จากนั้นทุก ๆ เดือนแม่จะเกิดอาการผีเข้าเสียครั้งหนึ่ง พอผ่านไปสามสิ่งวดเลขที่ให้เริ่มไม่แม่น ผีที่เข้าสิงแม่บอกว่าต้องสร้างศาลให้มันที่ได้ต้นข่อย พอมันมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแล้วก็ไม่มาใช้ร่างแม่สื่อสารอีกเลย แต่แม่รู้สึกได้ว่าวิญญาณที่พญานั้นยังมีหลงเหลือกับตัวซึ่งมาในรูปแบบของความฝันหลากหลายแบบหลาย ๆ ครั้งแม่นอนละเมอสะระตะช่วงหลัง ๆ แม่นอนละเมอถึงสิ่งที่ได้ทำในตอนกลางวัน บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้กลางคืนได้รับรู้ บอกอีกด้วยว่าไอ้หนุ่มนัดพบแม่ที่หน้าน้ำที่วัด หรือที่นาของใคร ด้วยเหตุเหล่านี้ด้วยกรรม พ่เฒ่าเหลี่ยมซึ่งเป็นพยานรับรู้ถ้อยคำลับ

ในของลูกสาวคนเล็กจึงตัดสินใจส่งแม่ไปช่วยงานป่าสายหยุดที่แก่งคอย...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 77)

จากตัวอย่างเรื่อง ลับแลแก่งคอย ตัวละครถูกฝึกกองกอยคือผีปาศชนิดหนึ่ง หรือเรียกว่าผีโป่ง เข้าสิงร่างทำให้ไม่มีกำลัง ร่างกายเหนียวอ่อนและต้องขับไล่เช่นเดียวกับผีปอบผีกองกอยจึงจะยอมออกจากร่างที่ตนเข้าสิงนั้นทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวที่จะถูกผีเข้าสิงอีกเช่นกัน ดังนั้นชาวบ้านต้องสร้างศาลให้ผีกองกอยอยู่เพื่อจะไม่ให้เข้าสิงร่างคนอื่นอีกต่อไปซึ่งการสร้างศาลให้อยู่เป็นการแสดงความเคารพทำให้ผีชนิดนี้ไม่มารังแกชาวบ้านอีกเลยตามความเชื่อ

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผีอีกประเภทหนึ่งที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่ชาวบ้านอย่างยิ่งเพราะถือว่าเป็นผีที่มีอำนาจหรือพลังมากสามารถทำให้มนุษย์ถึงแก่ความตายได้นั้นคือผีเจ้าที่ที่คอยปกป้องรักษาต้นแทนใหญ่อยู่และเมื่อถูกลบหลู่หรือล่วงเกินจากมนุษย์จึงโกรธและมาเข้าสิงร่างมนุษย์เพื่อบอกว่าต้องการให้คนที่ล่วงเกินไปขอขมาและไม่ให้กระทำเช่นนั้นอีก ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผีเจ้าที่นั้นเกิดจากเหตุที่พ่อของแก่งคอยไม่เคารพต่อผีเจ้าที่ที่สิงสถิตอยู่ที่ใต้ต้นแทนใหญ่โดยการถ่ายปลสาვეรดบริเวณนั้นเป็นประจำและไม่แสดงความเคารพทำให้ผีเจ้าที่โกรธและมาเข้าสิงร่างนางทิพย์ภรรยาของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแม่ของแก่งคอย เพราะต้องการบอกให้พ่อของแก่งคอยไปขอขมาที่ใต้ต้นแทนใหญ่และให้นำอาหารคาวหวานไปเลี้ยงให้ได้กินบ้างเพราะที่ผ่านมาก็คอยเฝ้าปกป้องรักษาชาวบ้านให้อยู่อย่างมีความสุขมาตลอดแต่เพราะถูกลบหลู่จากผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำจึงต้องแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้เห็นบ้างจะได้เคารพยำเกรงกันต่อเมื่อผู้ใหญ่รับปากว่าจะทำตามที่ต้องการผีเจ้าที่จึงยอมออกจากร่างนางทิพย์ภรรยาของผู้ใหญ่บ้าน ดังตัวอย่าง

“...ร่างนั้นเหยียดมือจนสุดลำแขนแล้วชี้ตรงแนวมายังตำแหน่งที่หน้าพ่อยืนอยู่ มิ่งทำอะไรกับกูไว้ยอมรู้อยู่แก่ใจมิ่งดี กูเจ็บปวดนัก ตั้งแต่ปกป้องรักษาที่นี้มา ไม่เคยมีใครลบหลู่กูได้เท่ามิ่ง พอกันที กูถูกย่ำยีมามากพอแล้ว กูมานี้เพื่อเด็ดหัวมิ่ง เอามิ่งไปอยู่ด้วย กลุ่มคนทั้งหมดหันมองพ่อเป็นตาเดียว ป่าไปลบหลู่อะไรแม่เฒ่า ร่างนั้นส่ายยิ้มอย่างน่าเกลียดน่ากลัว มันเหยียดรดหัวกูทุก ๆ คืบหลายปี เมื่อคืบนี้มันก็เหยียดใส่หัวกูอีก มิ่งกับกูจบกัน คราวนี้กูจะเอาตัวมิ่งไป แม่เฒ่าใจเย็น ๆ อย่าถึงกับต้องเอาชีวิตกันเลย ป่าเองก็ทำอะไร ๆ ให้ที่นี้ไว้เยอะ แค่ดักเตือนกันก็พอ ต่อไปป่าจะไม่ทำแล้ว พอกกล่าวจบผู้พูดหันมองหน้าพ่อเป็นเชิงให้รับปากไม่ พวกสุเลือกเอาว่าจะเอากูหรือเอามัน ร่างนั้นตะโกนกร้าว มันหักหาญกู กูลิหักหาญมันบ้าง ให้รู้ตัวรู้แดงกันไป สีม...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 351)

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับวิญญาณหรือผีอีกประเภทหนึ่งคือผีที่อาศัยอยู่ตามทุ่งนาหรือทำน้ำที่ทำให้ตัวละครเกิดเจ็บป่วยไม่สบายและเสียชีวิตไปในที่สุด จากเรื่อง แผลเก่า แม่ของเรียมป่วยหนักถึงแม้จะรักษาอย่างไรอาการก็ไม่ดีขึ้น พ่อของเรียมเชื่อว่าเป็นเพราะผีไร้ผีนาทำให้เจ็บป่วยจึงบอกให้เรียมไปบนบานเจ้าพ่อไทรให้ช่วยเพราะเจ้าพ่อไทรเป็นเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์มากกว่าผีไร้ผีนาที่ทำให้แม่ของเรียมเจ็บป่วยและเนื่องจากเจ้าพ่อไทรเป็นผู้ที่คอยรักษาชาวบ้านในละแวกนั้นมานานหากท่านยอมช่วยอาการป่วยของแม่ของเรียมอาจจะดีขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของตัวละครกับวิญญาณหรือผีที่เห็นได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

“...อาการไข้ของแม่เจ้าเรียมที่เพื่อพกดลอดเจ้าเรียมและตาเรื่องต่างลงนี้เห็นว่า น่าจะถูกผีทุ่งผีนาเป็นแท้และหนทางรักษาก็มองไม่เห็นทางใดดีกว่า ให้เจ้าเรียมไปบนบานเจ้าพ่อไทร เพราะเจ้าเรียมเคยถวายตัวเป็นลูกมาแต่เล็ก ยิ่งดึกก็ยิ่งเพ้อมากขึ้นจนยามเศษจึงสงบหลับไป...” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 90)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับวิญญาณหรือผี พบว่าวิญญาณหรือผีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามความเชื่อดั้งเดิม หากมนุษย์ล่วงเกินหรือแสดงความดูหมิ่นหรือลบหลู่ก็จะถูกลงโทษ และวิญญาณหรือผีมีอำนาจเหนือมนุษย์ทำให้มนุษย์หวาดกลัวและไม่กล้าขัดขืนอำนาจนั้น

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 5 ด้าน คือ คำสาบาน อำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ ผลของกรรมชั่ว และวิญญาณหรือผี

โดยสรุป มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 4 ด้าน คือ ผลของกรรมชั่ว อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาและยักษ์ ส่วนในนวนิยายไทยตัวละครต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 5 ด้าน คือ คำสาบาน อำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ ผลของกรรมชั่ว และวิญญาณหรือผี

ตาราง 2 สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ
ที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
ผลของกรรมชั่ว	✓	✓
อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์	✓	×
เทวดา	✓	×
ยักษ์	✓	×
คำสาบาน	×	✓
อำนาจลึกลับ	×	✓
พระภูมิเจ้าที่	×	✓
วิญญาณหรือผี	×	✓

ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองเป็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง เมื่อต้องประสบกับความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งภายในใจทำให้เกิดความรู้สึกกดดัน ความไม่สบายใจหรือไม่ชอบใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทั้งความเกลียดชัง ความโศกเศร้า ความอภัพและความน้อยใจในโชคชะตาซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตัวละครทำให้เกิดอุปสรรคหรือความลำบากซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีอิทธิพลต่อตัวละครในด้านความรู้สึกน้อยใจ เสียใจหรืออึดอัดใจ เป็นต้น จากการศึกษาพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองทั้งในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดก

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองหรือที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเองในปัญญาสชาดกพบว่าเป็นความขัดแย้งที่ตัวละครเกิดความรู้สึกต่อสภาวะรอบตัวที่เกิดขึ้นทำให้ตนเองต้องตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลต่อชีวิตหรือการเปลี่ยนแปลงชีวิตซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ต้องต่อสู้กับการตัดสินใจให้เด็ดขาด ขัดแย้งกับความรู้สึกทุกข์ใจ เสียใจ ผิดหวังหรือแม้กระทั่งความเกลียดชัง เป็นต้น มี 5 ด้าน คือ การทำความดี โชคชะตา ความกลัว ความพลัดพราก และความบกพร่องทางร่างกาย ดังนี้

1.1 การทำความดี

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเมื่อจะต้องตัดสินใจในการทำความดีนั้น เนื่องจากการกระทำดังกล่าวอาจมีผลทำให้ตัวละครได้รับโทษอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะ

ได้รับหรือไม่ได้รับประโยชน์จากการกระทำความดีนั้นโดยไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้ตัวละครจึงต้องตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยผ่านความรู้สึกขัดแย้งภายในใจของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ตุกรโมคคัลลานะ พຼ່ງนี้เข้าท่านจงเข้าไปรับบิณฑบาตในพระนคร พระเถระเจ้าก็ทรงบาตรจีวร เข้าไปยังพระนครแต่เช้า ครั้นถึงพระลานหลวงแล้วส่วนนางกาญจนเทวีเปิดสืษัษุขรแลเห็นพระเถระเจ้า แล้วก็มิจิตขึ้นชมยินดีจึงใช้ให้ราชบุรุษนิมนต์พระเถระเจ้านั่งบนบัณญ์ตาอาสน์ในตำแหน่งของตนแล้วนางก็ออกจากห้องเสื่อโภชนาหารมีรสเลิศต่าง ๆ ให้เต็มในบาตรทรงอังคาสพระเถระเจ้า ครั้นเสร็จภัตตกิจแล้ว นางปรารถนาจะฟังพระธรรมเทศนา จึงวิงวอนพระเถระเจ้าให้แสดงธรรม พระเถระเจ้าก็แสดงพระธรรมเทศนาอันประเสริฐคือทานกถาสีลกถา สัตตกถาแล้วแสดงพระพุทธรุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ แก่พระราชเทวีนั้น ส่วนพระราชเทวีครั้นได้เสวนาการพระธรรมเทศนานั้นแล้วก็มิจิตเลื่อมใส จึงทรงจินตนาการว่าพระมหากษัตริย์เจ้าพระองค์นี้ จะทิ้งเราหรือจะขับไล่เราเสีย จะขายเราเสียหรือจะจองจำเราก็ดี พระองค์ปรารถนาจะทำเราอย่างไรอย่างไร ก็จงทำเราอย่างนั้นอย่างนั้นเถิดแล้วพระราชเทวีก็ถวายผ้าที่มีราคาถึงแสนตำลึงนั้นให้เป็นธรรมบูชา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 297-298)

จากเรื่อง จาคทานชาดก พระนางกาญจนเทวีมิเหลือของพระเจ้าอชิตมหาราชแห่งเมือง อชิตปุรนครได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระโมคคัลลานะแล้วเลื่อมใส เกิดศรัทธาอยากบูชาพระธรรมเทศนานั้นด้วยผ้าราคาหนึ่งแสนตำลึงที่พระเจ้าอชิตมหาราชประทานให้แต่ในขณะเดียวกันพระนางกาญจนเทวีก็ดำริว่าหากพระเจ้าอชิตมหาราชทรงทราบอาจริ้วและลงโทษเราด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นจะทรงทอดทิ้งเราหรือส่งเนรเทศเราจากพระนคร ถ้าเป็นเช่นนั้นชีวิตเราจะต้องถึงคราวลำบากแน่แท้ ถึงแม้ภายในใจมีกุศลแรงกล้าที่จะถวายผ้าราคาหนึ่งแสนตำลึงแต่ความกลัวต่อราชภัยก็ยังครอบงำจิตใจของพระนางอยู่ แต่ในที่สุดพระนางกาญจนเทวีก็ตัดสินใจด้วยความเด็ดขาดว่าจะถวายผ้าราคาหนึ่งแสนตำลึงเพื่อบูชาพระธรรมเทศนาถึงแม้จะถูกลงโทษจากพระเจ้าอชิตมหาราชด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครให้ต้องตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความยากลำบากอย่างยิ่ง

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครในการกระทำความดีทำให้ตัวละครได้รับความลำบากใจเมื่อต้องเลือกกระทำความดีเพราะกลัวต่อราชภัยที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองทำให้ตัวละครรู้สึกหวาดกลัวและกดดันเมื่อต้องตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ

1.2 โชคชะตา

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับโชคชะตาที่ตนเองได้รับเป็นความรู้สึกน้อยใจหรือไม่พอใจในสิ่งที่ได้รับเพราะคิดว่าตนเองน่าจะมีโชคดีและได้รับผลกรรมที่ดีมากกว่าที่เป็นอยู่จึงเป็นเหตุให้ตัวละครรู้สึกถึงความอัปโชคและไร้วาสนาของตนเองที่ทำให้พลาดโอกาสที่ดีในการดำรงชีวิตหรือแม้แต่เกียรติยศที่ควรได้รับ จากการศึกษาปัญญาสชาดกพบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับความไม่สมหวังในโชคชะตาของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ดูกรลูกน้อย ถ้าเจ้าเกิดในอังกควดินคร หมู่พระประยูรญาติทั้งหลายก็จะประชุมกันอภิเษกเจ้าเป็นบรมกษัตริย์ความทุกข์ข้อนี้เป็นความทุกข์ครั้งสอง เป็นดังลูกศรเสียบหทัยแม่ แม่ไม่ได้เห็นพระภัสสดาได้เห็นแต่ลูกคนเดียว...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 337)

จากเรื่อง มหาปทุมชาดก พระนางสุเมขลาราชเทวีซึ่งเป็นมเหสีของพระเจ้าอังคเสนราชแห่งเมืองอังกควดินครหลังจากต้องเสด็จออกจากพระนครกับพระสวามีเพราะไม่ต้องการสู้รบสงครามกับพระเจ้ากุกกุราชจึงเสด็จออกจากพระนครไปถือเพศดาบสอยู่ในป่าหิมพานต์ ต่อมาพระเจ้าอังคเสนราชสวรรคตพระนางจึงทรงโศกเศร้ารำไรรำพันต่าง ๆ เพราะไม่มีที่พึ่งทำให้ต้องดำรงพระชนม์ชีพอยู่ด้วยความยากลำบากเพียงพระองค์เดียวและพระนางยังทรงพระครรภ์อีกด้วย เมื่อพระครรภ์ครบสิบเดือนจึงให้ประสูติพระโอรสและขนานพระนามว่ามหาปทุมกุมาร เมื่อพระนางสุเมขลาราชเทวีให้ประสูติพระกุมารและทรงเลี้ยงดูพระกุมารอย่างยากลำบากเพียงลำพังในป่าหิมพานต์พระนางจึงทรงรำพันถึงความลำบากและความไร้โชควาสนาของตนเองกับพระกุมารว่า หากพระมหาปทุมกุมารประสูติในเมืองอังกควดินครวันหนึ่งจะต้องได้เป็นบรมกษัตริย์แห่งเมืองอังกควดินครอย่างแน่นอนแต่วันนี้พระโอรสของพระนางกลับต้องมาลำบากในป่ากับพระมารดาเพียงลำพังทั้งที่เป็นเชื้อสายแห่งกษัตริย์ ช่างน่าสงสารและไร้โชควาสนาอย่างยิ่งรวมทั้งตนเองก็น่าสงสารและอาภัพวาสนาจนต้องมาลำบากอยู่กลางป่าอย่างนี้

นอกจากนี้จากเรื่อง สังขปัตตชาดก พระนางรัตนวดี ธิดาของพระเจ้าอังคุระและพระนางอนังคเสนาราชเทวีแห่งโลมานทวีป เมื่อได้ทราบข่าวพระสังขปัตตกุมารซึ่งเดินทางมาเพื่อแต่งงานกับตนเกิดเรืออัปปางในมหาสมุทรและหายไปไม่มีใครพบเห็นหรือทราบข่าวสร้างความเสียใจให้กับพระนางรัตนวดีเป็นอย่างมาก พระนางรัตนวดีเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนไร้วาสนาและอาภัพรักเพราะยังไม่ทันได้พบหน้าพระสังขปัตตกุมารก็ต้องพรากจากกันทำให้ตนเองกลายเป็นหญิงหม้ายเพราะพระบิดาได้ประกาศยกตนเองให้กับพระสังขปัตตกุมารไปแล้ว นางจึงคิดว่าทำไมตนเองช่างอาภัพโชคชะตาและอาภัพโชควาสนาถึงปานนี้ต่อไปจะต้องอยู่อย่างอัปอายคนอื่นทั้งที่เป็นถึงพระธิดาของกษัตริย์เมืองโลมานทวีปที่ยิ่งใหญ่แต่

ไร้คู่ครองจะมีความหมายอะไร เพราะความน้อยใจในโชคชะตาพระนางรัตนวดีราชธิดาจึงรำไรรำพันด้วยความเสียใจและน้อยใจในโชคชะตาของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ณ ขณะนั้น พระรัตนวดีราชธิดา ทรงเครื่องอาภรณ์จะเสด็จไปเฝ้าพระบิดา ครั้นลับเรื่องราวพระมหาสัตว์แล้ว ก็เปลื้องเครื่องเสวยทรงกรรแสงให้ ระบายอัสสาสปัสสาวร้อน ๆ เสร้าโคกถึงพระมหาสัตว์ นางปลิวีกาคนใช้ทูลห้ามว่า พระแม่เจ้าจะโคกเสร้าทำไม พระสังขปัตตก็อยู่ไกล ทำไมพระแม่จะเห็นเล่า ดูกรเจ้าปลิวีกา หัวอกสตรีที่วาสนาน้อยก็ย่อมจะเดือดร้อนเป็นธรรมดา ข้าแต่พระแม่เจ้า อย่าตรัสดังนี้เลยพระแม่เจ้ามีโภคสมบัติก็มากทั้งมีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ เป็นราชธิดาของพระเจ้ายสราชจะวาสนาน้อยอย่างไร ดูกรแม่ปลิวีกา ถ้าว่ามีวาสนามากแล้วพระภัสคาก็จะมาให้เห็นหน้า นี่ก็มาหายไปทิ้งให้เราเป็นหม้าย ข้าแต่พระแม่เจ้า ๆ พระราชบิดาก็ยังมีได้ประทานให้ผู้อื่นก่อน จะเรียกเป็นหม้ายอย่างไรได้ เจ้าปลิวีกา เราเป็นหม้ายจริง เมื่อก่อนพระราชบิดาทรงปฏิญาณไว้ว่าเราจะให้ราชธิดาแก่พระสังขปัตตกระนี้ พระแม่เจ้า ลักแต่ว่าพูดปากเปล่าเท่านั้นจะเป็นหลักฐานอย่างไร พระนางรัตนวดีตอบว่า ปฏิญาณวาจานี้ย่อมเป็นยุติธรรมของกุลบุตรทั้งหลาย...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 493)

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะความน้อยใจในโชคชะตาของตนเองเกิดขึ้นเมื่อตัวละครรู้สึกที่ตนเองได้รับผลที่ไม่ยุติธรรมไม่สมควรกับสิ่งที่ควรได้รับตามฐานะและความเป็นจริงทำให้ชีวิตต้องประสบกับความยากลำบาก เช่นพระนางสุเมษลาราชเทวีและพระโอรสซึ่งเป็นถึงเชื้อสายกษัตริย์แต่กลับต้องลำบากในป่าเพียงลำพังและพระนางรัตนวดีที่เป็นธิดาของกษัตริย์แต่กลับไม่สมหวังในสิ่งที่ต้องการ

1.3 ความกลัว

ความกลัวคือการแสดงออกทางอารมณ์หรือความรู้สึกต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นหรือต่อการถูกคุกคาม เป็นความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นเพื่อต้องการเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่าง ๆ เป็นความรู้สึกพื้นฐานที่ติดตัวของมนุษย์มาตั้งแต่เกิดเพื่อป้องกันระวังภัยตามสัญชาตญาณ ความกลัวเป็นต้นเหตุของความทุกข์ที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ จากการศึกษาศาสนา ปัญญาสาตก พบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับความกลัวคือกลัวต่อความตายและกลัวถูกข่มเหงด้วยกามคุณ ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเจ้ายกกลับไปถึงนครแล้ว นิโครทพฤษทเวดาจึงเปิดโพรงไม้ไทรให้สองตรุณราชกุมารออกมา สองตรุณราชกุมารก็จึงเสด็จเที่ยวตามหาม้า ได้เห็นม้านั้นตายหาศีรษะไม้ ทรงกรรแสงรำให้รำพันว่า เราพี่น้องสองรามานิบหายเสียแล้ว บัดนี้ชีวิตของเราจะหาต่อไปไม่ได้มาพลัดพรากจากม้าเสียแล้ว ใครเล่าเขาจะพาเราไป เราจะไปที่ไหนดี ณ ครั่งนี้แม้ถึงเราจะตื่นตันไปก็มีรู้จักทิศทางจะไปในป่าหรือชนบท ชีวิตก็จะปลิดปลงลงในป่านี้เอง

สองราชกุมารกุมารีทรงกรรแสงด้วยเสียงอันดังอย่างนี้ ก็พากันถึงวิสัยญญาภสลับลง...”
(กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 319)

จากเรื่อง เทวัญชาดก เทวัญกุมารและจันทนกุมารี พระโอรสและพระธิดาของพระเจ้ากาลิกราชและพระนางวิมลมาเทวีแห่งเมืองพาราณสี เมื่อพระบิดาถูกยักษ์ปลงพระชนม์แล้วยักษ์นั้นกลับแปลงเพศเป็นพระเจ้ากาลิกราชแทน ต่อมาเมื่อพระกุมารและพระกุมารีทั้งสองทราบเรื่องจึงหาทางหลบหนีจากเมืองพาราณสีโดยใช้ม้าเป็นพาหนะหลบหนีเมื่อนั้นยักษ์ทราบจึงรีบติดตามไปเพื่อจับตัวสองกุมาร เมื่อนั้นยักษ์ตามมาทัน ม้าเห็นว่าหนีไม่รอดแน่แล้วจึงบอกให้พระกุมารและพระกุมารีลงจากหลังตนเองแล้วให้หลบอยู่ในป่าอย่าออกมา จนกว่ายักษ์จะหนีไปเมื่อยักษ์ตามมาทันก็ฆ่าม้าตายและพยายามตามหากุมารทั้งสองเมื่อไม่พบจึงหลบหนีไป เทวัญกุมารและจันทนกุมารีเมื่อนั้นยักษ์หนีไปแล้วจึงรีบออกมาตามหาม้าพบว่าม้าถูกยักษ์ฆ่าตายเสียแล้วจึงร้องไห้และเกิดความกลัวขึ้น ทั้งไม่รู้ว่าจะออกจากป่าอย่างไรเมื่อไม่มีม้าก็รู้ทิศทางที่จะเดินทางต่อไป ด้วยความที่ยังเด็กและกลัวต่อความตายจึงคิดด้วยความกลัวและอับจนหนทางแก้ไขว่าทั้งสองจะต้องตายอยู่กลางป่านี้แน่นอนด้วยความกลัวตามธรรมชาติของเด็กจึงสลบล้มลงไปพร้อมกันทั้งสองพระองค์อย่างน่าสงสารแสดงให้เห็นถึงอำนาจของความกลัวที่เกิดขึ้นกับตัวละครและมีผลต่อกระทบต่อการดำรงชีวิตของตัวละครอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ในปัญญาสชาดกยังปรากฏตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจ เพราะความกลัวจะถูกข่มเหงรังแกจากผู้มีอำนาจมากกว่าทำให้เกิดความลำบากใจ ไม่สบายใจในการดำรงชีวิต จึงต้องหาวิธีในการเอาตัวรอดจากความกลัวนั้น ดังตัวอย่าง

“...จะกล่าวถึงพระราชจิตตวงศ์ เมื่อส่งพระโพธิสัตว์ไปหาตอกกมุทแล้วนั้น ครั้นนานมาพระราชจิตตวงศ์ประสงค์จะใคร่ได้นางเอกปุรณีจึงดำริว่า บัดนี้พระสุวรรณวงศ์กุมารไปนานได้ห้าเดือนแล้ว เห็นจักตายเสียในกลางป่าแน่ทีเดียว ครั้นรุ่งขึ้นวันหนึ่ง จึงรับสั่งให้นางสนมให้พาตัวนางเอกปุรณีชายาพระสุวรรณวงศ์ขึ้นมาเฝ้า นางเอกปุรณีทราบความจากนางสนมนารีแล้วดำริว่า พระราชาองค์นี้เป็นอธรรมสันดานมากด้วยบาป แกล้งใช้ให้ภัสตราเราไปยังนาคพิภพ บัดนี้รับสั่งให้เราไปเฝ้า เราไปเฝ้าแล้วก็จักข่มเหงเรา คิดแล้วจึงบอกกะนางสนมว่า บัดนี้เรามีครรภ์แก่ ไม่อาจไปเฝ้าได้ ท่านทั้งหลายจงรับอภิวาหนของเราไปกราบทูลแก่พระราชบิดาด้วยเถิด พวกนางสนมทั้งหลายรับถ้อยคำของนางเอกปุรณี แล้วกลับมากาบทูลให้ทรงทราบตามถ้อยคำของนางเอกปุรณีนั้น พระราชาทรงฟังแล้วก็นั่งอยู่หาตรัสประภาษาอย่างใดไม่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 423)

จากเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก พระนางเอกปฐมนิมหะสีของพระสุวรรณวงศ์กุมารเมื่อพระสวามีถูกพระราชจิตตวงศ์ใช้ให้ไปยังนาคพิภพโดยมีเจตนาจะให้สิ้นพระชนม์เพราะประสงค์จะได้นางเอกปฐมนิมาเป็นมเหสีของตนเองและเมื่อพระสุวรรณวงศ์กุมารไปยังเมืองนาคพิภพห้าเดือนยังไม่กลับมาพระราชจิตตวงศ์จึงใคร่จะได้พระนางเอกปฐมนิมาด้วยประสงค์ต่อกรมราคะจึงรับสั่งให้พระนางเข้าเฝ้าแต่พระนางเอกปฐมนิรู้ทันกลอุบายจึงบ่ายเบี่ยงและทูลว่าทรงครรรภ์ใกล้คลอดไม่สามารถเข้าเฝ้าพระราชจิตตวงศ์ได้ จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พระนางเอกปฐมนิเกิดความกลัวต่อพระราชจิตตวงศ์เป็นอย่างมากจึงหนีไปอาศัยอยู่ที่อื่นเพื่อรอพระสวามีกลับมา จึงหนีออกนอกพระนครไปอาศัยโคนต้นไม้แห่งหนึ่งริมฝั่งมหานที

จากการศึกษาพบความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความกลัวของตัวเองกลัวจะเกิดขึ้นเพราะตัวละครกลัวต่อภัยคือความตายและกลัวจะถูกข่มเหงด้วยกามคุณจากผู้อำนาจและกำลังมากกว่าตนทำให้ตัวละครได้รับความเดือดร้อนและลำบากในการดำรงชีวิตกลายเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจให้ตัวละครต้องคิดหาทางแก้ไขข้อขัดแย้งนั้นเพื่อความอยู่รอดของตนเอง

1.4 ความพลัดพราก

ความพลัดพรากคือการจากบุคคลอันเป็นที่รักหรือสถานที่ที่เคยอยู่อาศัยที่คุ้นเคยและมีความผูกพันมานานอันเป็นเหตุให้ระลึกถึงและอาลัยอาวรณ์ การพลัดพรากจากบุคคลที่รักเป็นความทุกข์อย่างที่สุดหรือการจากสถานที่ที่เคยอยู่ไปที่อื่นก็นำความทุกข์ใจความอาลัยมาสู่บุคคลผู้นั้นเช่นกัน การพลัดพรากเกิดขึ้นจากหลายเหตุผลแต่ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตามย่อมนำความเศร้าใจ ทุกข์ใจมาให้ผู้ที่ต้องพลัดพรากอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ จากการศึกษาปัญญาชาดก พบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับความเสียใจ เศร้าใจที่เกิดจากความพลัดพรากระหว่างมารดาบิดาและบุตร ดังตัวอย่าง

“...ความพินาศจักมีแก่เราเพราะจากลูก ชีวิตของเราจักไม่มีเป็นแท้ เราสำคัญมั่นหมายว่าจักถึงชีวิต เพราะพลัดพรากจากลูกของเรา หัวใจเราเต็มไปด้วยความเศร้าใครจักนำเราให้พ้นจากทุกข์ได้ ใครจักพูดกับเจรจาถ้อยคำเป็นที่รักกับเรา และเราจักพูดจากับผู้ใดนางคร่ำครวญดังนี้แล้วก็นอนหลับไป...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 7)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณสิริชาดก ความทุกข์ใจและความเศร้าใจเกิดขึ้นแก่นางจันทาลบัณฑิตเพราะพลัดพรากจากบุตรอันเป็นที่รักเมื่อพระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์เดินทางไปค้าขายกับนายสำเภา ความคิดถึงและความห่วงใยทำให้นางคร่ำครวญถึงบุตร

ตลอดเวลาเพราะความรักของมารดาที่มีต่อบุตรมีกำลังมากเมื่อต้องพลัดพรากจากกันความทุกข์ใจ ความเศร้าโศก ความอาลัยรักจึงเกิดขึ้นแก่นางอย่างมากยากจะหาทุกข์ใดมาเทียบได้

“...ความว่า ดูกรลูกรักของมารดา เจ้าพากันไปเสียข้างไหน ช่างมาทำมารดาให้อนาถาหาที่พึ่งมิได้ มารดาได้เห็นลูกรักทั้งสองราหวัใจของมารดาก็ฉีกแตกทำลายไป ณ บัดนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 318)

และจากตัวอย่างเรื่อง เทวัญชาดก พระนางวิมลลาเทวีเมื่อทราบว่าเป็นพระเทวัญกุมารและพระนางจันทกุมารี พระโอรสและพระธิดาทั้งสองหนีออกจากพระนครไปก็เกิดความทุกข์ความเศร้าอย่างที่สุดเมื่อต้องพลัดพรากจากลูกรักเพราะไม่ทราบว่าทั้งสองเสด็จออกนอกพระนครแล้วเดินทางไปที่ใด ความทุกข์ใจเพราะคิดถึงลูกนั้นประหนึ่งดวงหทัยของพระนางฉีกแตกสลายเพราะความอาลัยอาวรณ์ต่อบุตรธิดาอย่างหาที่สุดมิได้และเพราะอำนาจความรักของแม่ที่มีต่อบุตรธิดามีกำลังยิ่งใหญ่

นอกจากนี้ความเศร้าความคิดถึงที่เกิดเพราะพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักยังปรากฏในปัญญาสชาดกเรื่อง เทวัญชาดก ดังตัวอย่าง

“...ครั้นกาลนานล่วงไปไว้ 7 ปี พระนางสุวรรณเกสรเทวีมีพระครรภ์ขึ้นมาได้ 6 เดือนครึ่ง นางจึงระลึกถึงพระชนกชนนีขึ้นมา จึงเข้าไปเฝ้าพระมหาสัตรีเจ้ากราบทูลว่า พระมหาราช หม่อมฉันพลัดพรากจากพระราชมารดาบิดามาได้ถึง 7 ปี บัดนี้ หม่อมฉันประสงค์จะไปเยี่ยมเยือนพระมารดาบิดา พระองค์จึงได้กรุณาพาไปยังโกสัลนคร พระมหาสัตรีเจ้าทรงรับรองแล้วจึงตรัสว่าพระน้องผู้เจริญเราจักดำเนินไปพร้อมกับมหันตโยธาเป็นอันมากก็ยากที่จะข้ามมหานทีกันดารไปได้ เราจักต้องไปด้วยนาวาจึงสะดวกดี...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 350)

พระนางสุวรรณเกสรเทวีพระธิดาแห่งโกสัลนคร เกิดความรักใคร่กับพระเทวัญกุมารจึงออกจากเมืองหนีตามพระเทวัญกุมารไปอยู่ ณ เมืองพาราณสีเมื่อเวลาล่วงเลยมาถึงปีที่ 7 พระนางสุวรรณเกสรเทวีเกิดความคิดถึงพระราชมารดาบิดาเพราะพลัดพรากมานานถึง 7 ปี อยากกลับไปเมืองโกสัลนครเพื่อพบกับพระราชมารดาบิดาทั้งสองจึงทุกข์ใจเศร้าโศกเพราะพลัดพรากจากพระราชมารดาบิดาทั้งสองจึงกราบทูลขอพระเจ้าเทวัญราชให้พากลับไปเยี่ยมพระราชมารดาบิดาทั้งสองของตน

จากการศึกษาพบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับความพลัดพรากจากบิดามารดาหรือเพราะพลัดพรากจากบุตรธิดาเป็นความโศกเศร้า ความทุกข์ใจที่มีผลต่อความรู้สึกของตัวละครอย่างยิ่งเพราะทำให้เกิดความหวังใฝ่ อาลัยอาวรณ์และได้รับความทุกข์ทรมานใจอย่างที่สุดทำให้ไม่มีความต้องการอื่นใดมากกว่าต้องการพบบิดามารดาหรือบุตร

ของตนเท่านั้น ความพลัดพรากจากบุคคลที่รักจึงกลายเป็นมูลเหตุของความขัดแย้งของตัวละครที่มีกำลังมาก

1.5 ความบกพร่องทางร่างกาย

ความบกพร่องทางร่างกายคือมีความผิดปกติทางร่างกายเพราะอวัยวะไม่ครบ 32 ประการหรือพิการเพราะขาดอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งทำให้ตัวละครได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาในปัญญาสชาดก พบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะความบกพร่องทางร่างกาย ทำให้ตัวละครลำบากและเกิดความละอายเมื่อต้องใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเวลาจะคลอดพระโพธิสัตว์ทรงตรีกว่า ถ้าเราจะคลอดจากท้องออกไปให้เหมือนทารกเขาคนอื่น มารดาของเราเป็นคนอนาถาก็จักลำบาก ด้วยต้องต้มน้ำร้อนให้อาบ ด้วยต้องหาน้ำเย็นมาให้ เพราะฉะนั้นเราจะซ่อนกายเสีย ให้เห็นปรากฏแต่หัวออกจากท้องมารดา คิดแล้วจึงทรงอธิษฐานว่า ด้วยกุศลที่ได้สั่งสมมานี้ก็ดี ด้วยอธิษฐานบารมีและสังฆบารมีนี้ก็ดี ขอให้กายเข้าไปปรากฏอยู่ในหัวของเรา ขอให้ให้ออกมาปรากฏอยู่ภายนอก ในลำดับอธิษฐานเสร็จร่างกายอันงามดุจดั่งสีทองปรากฏอยู่ในท้องมารดาก็หายเข้าไปอยู่ในศีรษะอันงามดุจดั่งว่าสีทอง จริ่งอยู่ความประสงค์ของพระสัพพัญญูโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมสำเร็จได้โดยหมาย เมื่อพระโพธิสัตว์อธิษฐานให้กายเข้าไปอยู่ในหัวแล้วก็คลอดจากครรภ์มารดา นางมารดาเห็นลูกมีแต่หัวก็ละอายแก่มหาชนที่มีลูกผิวเสมอกัน จึงซ่อนเลี้ยงหัวนั้นไว้ในห้องมิให้ชนทั้งหลายเห็น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 2)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณสิทธชาดก นางจันทาลบ้นทิตเมื่อเห็นลูกชายที่เพิ่งคลอดออกมาไม่มีร่างกายมีเฉพาะศีรษะเท่านั้นก็เกิดความละอายต่อผู้อื่นไม่กล้าให้คนอื่นเห็นบุตรชายของตนเพราะมีความผิดปกติจากคนทั่วไปจึงซ่อนบุตรชายที่มีเฉพาะศีรษะเลี้ยงดูไว้ในบ้านของตนเท่านั้น

“...ส่วนพระโพธิสัตว์กับนางสุวรรณคันธาได้ตามเสด็จเหลืออยู่ปราสาทแต่สองคนนางสุวรรณคันธา ก็นั่งร้องไห้บ่นว่าพระราชบิดาไปชมสวนด้วยประชาชนและ ราชวงศ์ นักสนมมิได้เหลือใครไว้ เสด็จไปทรงประพาสสำราญ เหลือเราผู้เดียวมิได้ไปเที่ยวสวนอุทยาน เพราะอายเพื่อนฝูงด้วยมีผิวมิได้มีรูปกาย ถ้าผิวเรามีอินทรีย์บริบูรณ์มีรูปกายเต็มทีก็จะได้ตามเสด็จพระราชบิดาด้วยยานม้า ส่วนเราก็จะได้ตามเสด็จพระบิดาด้วยเหล่านางกุลกุมารีที่เป็นบริวารเดี่ยวนั้นหมดทางที่จะได้ไป พระโพธิสัตว์เห็นนางร้องไห้ จึงถามว่าเจ้าร้องไห้ทำไม นางก็เล่าให้ฟังตามความคิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 18-19)

และจากตัวอย่างพระนางสุวรรณคันธามีความละเอียดเพราะพระสวามีคือสุวรรณสิรสา कुमारเกิดมาด้วยความผิดปกติประหลาดแตกต่างจากมนุษย์ทั่วไปคือมีเฉพาะศีรษะไม่มีร่างกาย ความจริงพระสุวรรณสิรสา कुमारมีร่างกายซ่อนอยู่ภายใน แต่ไม่ทรงทราบจึงเกิดความละเอียดต่อผู้อื่นที่พระสุวรรณสิรสา कुमारไม่มีร่างกายไม่สามารถตามเสด็จพระเจ้าพรหมทัตไปเที่ยวชมพระราชอุทยานได้เหมือนพระราชธิดาและพระราชบุตรชายอื่น ๆ

จากการศึกษาความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความบกพร่องทางร่างกายของตัวละครพบว่า ตัวละครต้องลำบากในการดำรงชีวิตและรู้สึกอับอายกับความผิดปกติทางร่างกายของตนเองทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

โดยสรุป ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดกพบว่า ตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การทำความดี โชคชะตา ความกลัว ความพลัดพราก และความบกพร่องทางร่างกาย

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองในนวนิยายไทย

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองหรือที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเป็นความขัดแย้งที่ตัวละครเกิดความรู้สึกต่อสภาวะรอบตัวที่เกิดขึ้นทำให้ตนเองต้องตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลต่อชีวิตหรือการเปลี่ยนแปลงชีวิตซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ต้องต่อสู้กับการตัดสินใจให้เด็ดขาดซึ่งขัดแย้งกับความรู้สึกทุกซึก เสียใจ ผิดหวังหรือแม้กระทั่งความเกลียดชัง เป็นต้น จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองมี 8 ด้าน คือ ศีลธรรม โชคชะตา ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา ความน้อยใจ ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย ดังนี้

2.1 ศีลธรรม

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครในด้านศีลธรรมคือความรู้สึกผิดหรือความรู้สึกละอายใจเมื่อตนเองกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องผิดครรลองคลองธรรม ผิดจารีตประเพณีซึ่งตัวละครรู้จากการกระทำดังกล่าวของตนเองแล้วเกิดความสำนึกในความผิดหรือโทษอันเกิดจากการกระทำนั้นและต้องต่อสู้กับความรู้สึกของตัวเองในพฤติกรรมนั้นเพื่อตัดสินใจเลือกกระหว่างกระทำสิ่งที่เกิดขึ้นตามความรู้สึกหรือเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้องไม่ผิดหลักศีลธรรม จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากตนเองในด้านศีลธรรมพบว่าตัวละครเกิดข้อขัดแย้งภายในใจตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ข้าพเจ้าได้พรรณาคความรักของข้าพเจ้าแก่เธอ ข้าพเจ้าได้ทำไปถึงปานนั้นเจียวหรือบังอาจบอกความรักและจุมพิตหม่อมราชวงศ์กิริติซึ่งเป็นภรรยาของเจ้าคุณ

อธิการบดี ผู้เป็นที่นับถืออย่างสูงของข้าพเจ้าเจียวหรือ ข้าพเจ้าได้ทำไปถึงปานนั้นแล้วจริง ๆ ข้าพเจ้าเสียใจหรือเป็นสุขที่ได้กระทำไปเช่นนั้น...” (ศรีบูรพา, 2551, หน้า 90-91)

จากเรื่อง ช่างหลังภาพ นพพรรู้สึกผิดที่ได้กระทำสิ่งอันไม่สมควรขึ้นเมื่อเขา แสดงความรักต่อคุณหญิงกิริติผู้เป็นภรรยาของท่านเจ้าคุณอธิการบดี ผู้ที่ให้ความเมตตาและเอ็นดูนพพรมาตลอดและเป็นผู้ที่เขาเคารพนับถือมากคนหนึ่งซึ่งความรักระหว่างนพพรกับคุณหญิงกิริตินั้นทำให้ นพพรรู้สึกเสียใจต่อการกระทำนั้นของตนเองอย่างยิ่งและเกิดความสับสนในสิ่งที่ตนเองคิดและทำว่าถูกต้องหรือไม่และสิ่งที่ได้รับจากการกระทำดังกล่าว นพพรได้รับความสุขหรือความทุกข์มากกว่าจากการกระทำที่ผิดศีลธรรมดังกล่าว ความขัดแย้งเกิดขึ้นแก่นพพรเมื่อเขาต้องตัดสินใจเลือกระหว่างความรักที่ตนเองมีความปรารถนาอย่างแรงกล้ากับความถูกต้องที่ตนเองจะต้องรักษาไว้ซึ่งชนบจารีตประเพณีอันดีงาม

จากการศึกษาความขัดแย้งภายในใจตนเองในด้านศีลธรรมพบว่า ตัวละครเกิดความละอายใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำผิดจารีตประเพณี การประพฤติผิดศีลธรรมในสังคมไทยยังเป็นเรื่องน่าอับอาย ไม่ได้รับการยอมรับและนำความเสื่อมมาสู่ผู้ประพฤติ

2.2 โชคชะตา

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครในด้านโชคชะตาคือตัวละครเกิดความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาและวาสนาของตนเมื่อได้รับความไม่ยุติธรรมหรือได้รับผลจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมจากบุคคลรอบข้างหรือจากใครคนใดคนหนึ่ง จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากตนเองในด้านโชคชะตาพบว่าตัวละครเกิดข้อขัดแย้งภายในใจตนเองที่ต้องเป็นผู้แบกรับภาระแทนคนอื่นทำให้ต้องขาดโอกาสในการกระทำในสิ่งที่ปรารถนาและน้อยใจในโชคชะตาที่ตนเองเป็นคนไร้วาสนาในเรื่องความรัก ดังตัวอย่าง

“...เฮ้อ พ่อ...เอาห่วงมาทิ้งไว้ให้ข้าแท้ ๆ ถ้าไม่มีนางเสียคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องเป็นทุกขุ่นวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่เหลือแล้ว หมดแล้ว...เอาเมียพ่อทำเมียตัวเอง...ไม่มีใครเชื่อเลยสักคนว่าข้าไม่เคยยุ่งกับเมียพ่อ พ่อรู้อยู่ใช้ไหมว่าข้าไม่เคยยุ่งจริง ๆ แล้วทำไมไม่มีใครเชื่อข้าล่ะ ครูใหญ่ยังไม่ยอมเชื่อเลย นางก็ปากไวด์นไปต่านางละม้าย เขาเข้า ไม่รู้พูดออกมาได้ยังไง น่าอายจริง เฮ้อ... ถ้าได้ผู้หญิงคนอื่นเป็นเมียก็คงไม่มีอะไร หรือว่าจะไล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้วภูหนิกกลับมาคนเดียวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกุลาออกจากภารโรง บวชไม่ต้องสึกเลยดีมัย เออดี...ชาวบ้านเขาจะได้ว่ามึงว่าพ่อได้แล้วก็ทิ้งตีหัวส่งให้เมียกระเซอะกระเซิงน่าสงสาร เลวหนักกว่าเขาเข้าไปอีก...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 47-48)

จากเรื่อง คำพิพากษา ฟักรู้สึกที่ตัวเองโชคร้ายที่ต้องรับภาระดูแลแม่เลี้ยง คือสมทรงแทนพ่อที่เสียชีวิตไปเพราะตั้งแต่พ่อของฟักเสียชีวิตชาวบ้านก็พูดกันว่าฟักเอาเมียของพ่อเป็นเมียตัวเองทั้งที่ความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้นเพราะฟักไม่เคยคิดและไม่เคยทำอย่างที่ชาวบ้านคิดและเข้าใจเลยแต่ก็ไม่มีใครยอมเชื่อในสิ่งที่ฟักอธิบายเพราะทุกคนเชื่อในสิ่งที่ตนเองเข้าใจไปแล้วทำให้ฟักต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความเจ็บปวด อับอายในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ทำ ผิดถูกมองจากคนอื่นว่าเป็นคนเลว คนเนรคุณและอีกมากมายเท่าที่ชาวบ้านจะตำหนิหรือตำหนิฟักจนฟักเกิดความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาชีวิตของตัวเองที่ต้องถูกมองว่าเป็นคนเลวทั้งที่ไม่ได้ทำความเลวแม้แต่หน่อยและเมื่อจะหึงให้สมทรงอยู่คนเดียวก็ทำไม่ได้เพราะชาวบ้านก็จะประณามอีกว่าพอได้นางสมทรงเป็นเมียแล้วก็ขับไล่โสเภณีนางไปอีก ชีวิตของฟักจึงต้องทนอยู่และยอมรับกับคำนิทาทั้งที่ไม่ได้ทำผิดอย่างนี้ตลอดไป

นอกจากนี้จากเรื่อง ฟ้าสาวที่กลางใจ อรพรรณได้ระบายความรู้สึกอัดอั้นตันใจออกมาเพราะรู้สึกว่าตลอดเวลาที่ผ่านตัวเองได้แบกรับภาระทุกอย่างของครอบครัวไว้โดยตลอดต้องเสียสละทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นความสุขส่วนตัวทั้งความรัก การงาน รวมทั้งความรู้เพื่อทุกคนในครอบครัวโดยที่ตัวเองก็ไม่ได้เต็มใจนักแต่ก็ต้องทำจนทุกอย่างล่วงเลยมานานเธอไม่เคยได้แต่งงานทั้งที่มีคนรัก ทั้งที่เป็นพี่สาวคนโต ต้องลาออกจากงานที่ทำเพื่อมาดูแลกิจการของที่บ้านถูกเอาเปรียบจากน้อง ๆ และแม่ก็คอยบิบบังคับให้อรพรรณทำตามใจของแม่มาตลอด ไม่เคยได้รับความเห็นใจ คอยออกหน้ารับแทนน้อง ๆ จนต้องโดนแม่ตำหนิหรือตำหนิในเรื่องที่ไม่ได้เป็นคนกระทำ จนในที่สุดอรพรรณรู้สึกจะทำไมเธอต้องอดทนกับสิ่งต่าง ๆ มาได้จนทุกวันนี้ ทำไมเธอไม่ต่อสู้เพื่อสิทธิ์ที่เธอควรจะได้รับ ทำไมเธอต้องยอมทุกคนมาจนถึงทุกวันนี้และหากวันหนึ่งเธอเปลี่ยนเป็นคนใหม่ที่ไม่ยอม ไม่สนใจความรู้สึกใครผลจะเป็นอย่างไร เป็นความรู้สึกขัดแย้งภายในใจที่อรพรรณรู้สึกจะทำไมโชคชะตาจึงทำให้เธอได้รับความทุกข์มากกว่าความสุขมาตลอดชีวิตที่ผ่านมา ดังตัวอย่าง

“...ฉันจะแต่งงานตอนอายุ 45 ปีดีหรือไม่? ก็แต่งงานเร็วกว่านี้ได้อย่างไรในเมื่อตอนนี้ฉันตักเข้าไป 45 ปีแล้ว! ถ้าฉันแต่งงานตอนอายุมากเช่นนี้ จะมีคนหัวเราะเยาะหรือเปล่า? จะมีคนพูดเล่นเห็นเป็นเรื่องตลกแต่ต่อหน้าฉันหรือเปล่า? จะมีคนสมเพชฉันหรือไม่? และหากชีวิตแต่งงานของฉันประสบความล้มเหลว จะมีคนสมน้ำหน้าฉันไหมว่าแก่แล้วแต่ไม่เจียมตัวและไม่เจียมใจ? ฉันจะตัดสินใจอย่างไรดี? เท่าที่ผ่านมาฉันมักจะคล้อยตามคนอื่นและทำอะไรเพื่อคนอื่นมากกว่าตัวเองเสมอ แม่และน้อง ๆ เป็นใหญ่ตลอดมาในชีวิตของฉัน จนฉันตกอยู่ในสภาพเช่นนี้! ฉันเคยอยากหนีไปบวชชี่ อยากร้องกรี๊ด ๆ และไล่ทุกคนไปให้พ้น! อยาก

ตัดญาติขาดมิตรกับทุกคน ฉันเคยคร่ำครวญว่าอะไรหนอ...ทำให้ชีวิตของเดินมาพบทางตันอย่างนี้!...” (นราวดี, 2541, หน้า 1-2)

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งภายในใจของตัวละครที่เกิดความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาวาสนาของตนเองเมื่อมีความรักแล้วแต่กลับรู้สึกว่าความรักจะต้องเจอกับอุปสรรคเพราะความแตกต่างด้านฐานะและสังคม ดังตัวอย่าง

“...วิทย์ทำให้หล่อนทะเลาะทะเลาะกันในการมีชีวิตอันแท้จริง ในการไฝ่สูงจากการอาชีพที่ชั่วช้า ทำให้รีนรู้สึกว่า ตัวของหล่อนค่อยเป็นผู้เป็นคนกับเขาบ้าง ที่ยิ่งอดสู่อ่าหมีความสุขความร่าเริงขึ้นบาน ในเมื่อเวลาที่วิทย์มาหาหล่อน และความรู้สึกเช่นนี้เองก็ยังขึ้นขัดอยู่กับความรู้สึกที่จะให้ชีวิตของคนทีหล่อนรักบูชา เจริญสุขไสไปเบื้องหน้า แทนที่จะมาอับเฉาขาดคนเคารพนับถือ เป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนโดยการมาอยู่ร่วมกับหล่อน โดยการที่ได้หล่อนเป็นภรรยาอย่างออกหน้าออกตา รีนเป็นอะไร? รีนเป็นหญิงคนชั่ว คำว่า ‘หญิงคนชั่ว’ ทำให้รีนที่กำลังนอนหลับตานิ่งอยู่ด้วยความอ่อนเพลียละห้อยใจ ถอนสะอื้นขึ้นมาอย่างหนักอก ‘หญิงคนชั่ว-หญิงโสเภณี’ ดังกังวลอยู่ในหูของรีนผู้มีการมตลอดเวลา เป็นคนที่แสดงอาการเยาะและหยันอยู่แล้ว ความสุขซึ่งจวนจะได้รับอยู่ เป็นความสุขที่ทรมานใจเหลือเกิน...” (ก. สุรางคนางค์, 2480, หน้า 249)

จากตัวอย่างเรื่อง หญิงคนชั่ว รีน หญิงคนชั่วหรือหญิงขายบริการที่เกิดความรักกับวิทย์แต่ความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างรีนและวิทย์ทำให้รีนเกิดความรู้สึกว่าชีวิตของวิทย์ควรจะมีคู่ครองที่ดีกว่าตนเองที่เป็นแค่หญิงคนชั่ว ถ้าแต่งงานกันไปรีนก็ไม่ได้เชิดชูวิทย์แต่กลับจะทำให้วิทย์ได้รับความอับอายและถูกคนอื่นดูหมิ่นขาดความเคารพนับถือเพราะแต่งงานกับหญิงคนชั่วถ้าเธอจะเลือกความสุขของตัวเองเพราะความรักแต่ความรักของเธอจะทำลายชีวิตผู้ชายที่เธอรักไปทั้งชีวิตของเธอ แล้วเธอจะทนอยู่กับความสุขที่เห็นแก่ตัวเช่นนั้นได้อย่างไร ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้รีนต้องลำบากในการตัดสินใจอย่างมากว่าจะเลือกทางไหนระหว่างความสุขของตนเองหรือยอมทุกข์ใจเองแล้วให้คนรักมีความสุขและได้รับเกียรติยศในหน้าที่การงานและในสังคมของเธอต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะโชคชะตาเกิดขึ้นกับตัวละครเพราะรู้สึกว่าตนเองถูกโชคชะตาพาให้พบเจอกับเรื่องราวที่ทำให้ต้องประสบกับความยุ่งยากลำบากในชีวิต การดำเนินชีวิตไม่ราบรื่นเหมือนคนอื่น ๆ มีอุปสรรคคอยขัดขวางอยู่ตลอดเวลาทำให้กลายเป็นคนไร้วาสนาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรักและการครองเรือน เป็นต้น

2.3 ความรู้สึกเกลียดชัง

ความเกลียดชังเป็นอารมณ์อย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกมาให้ผู้อื่นรู้ว่าเราไม่ชอบหรือบางครั้งแสดงออกให้ผู้อื่นรู้ว่าไม่เห็นด้วย ความเกลียดชังบางครั้งก็มีเหตุผลแต่บางครั้งก็ไม่มีเหตุผลเพราะเป็นความรู้สึกของคน ๆ หนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่ง จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความรู้สึกเกลียดชังในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครเกิดข้อขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความเกลียดชังโดยมีสาเหตุมาจากความรัก ดังตัวอย่าง

“...แต่ความจริง...ความสุขก็คือความสุข ความรักก็คือความรัก ไผทเข้าใจ ผิดคิดว่าเขาสามารถจะรักศาลยาได้ในโอกาสต่อไป เทียบเท่ากับที่เขาเคยรักแรม เมื่อแต่งงานกันแล้วเขารู้ว่าเขาไม่สามารถจะรักศาลยาได้เพราะหล่อนมีธรรมชาติที่เขาไม่พึงปรารถนา ลึกลงไปในความสุขของหล่อนนั้นคือความไร้คุณค่าของผู้หญิง เมื่ออยู่กันมาได้ 3 ปี ก็เป็นที่เปิดเผยขึ้นว่าศาลยามีชู้ ไผทสาปแช่งโลก สาปแช่งชีวิต เขาชิงชังขุนแค้นผู้หญิง...หญิงที่ทำให้เขาทุกข์ทรมานตลอดมา เมื่อคราวมีแรม เขาต้องทรมานเนื่องจากหัวใจต้องสูญเสียความรัก แต่ถึงคราวศาลยา เขาต้องการทรมานด้วยเกียรติยศของเขาต้องตกเป็นอาหารปากของสังคม หัวใจของไผทจึงซาเย็นต่อความรักและผู้หญิงด้วยประการดังนี้...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 48)

“...เขาเดินจากมาพร้อมกับคำรามในคำ “จนกว่าจะพบกันอีก” ช่างพูดออกมาได้ หล่อนควรจะรู้ตัวบ้างซิว่า หล่อนไม่ควรหาทางพบปะกับเขา ไม่ว่าในโอกาสใด ๆ เพราะเขาเคยเป็นผัวที่หล่อนทรยศ! ไผทยิ่งรู้สึกหยาบหน้าหน้าภรรยาเก่าของเขาอย่างรุนแรง มีความสะอิดสะเอียนอย่างบอกไม่ถูก ในใบหน้าที่เคยเลื่อมมาช้านั้น...หน้าที่สวยเข้ม ๆ และยวนเสน่ห์อย่างน่ากลัว ยิ้มที่จะสร้างอารมณ์หลงให้เกิดกับผู้ชายอย่างง่ายดาย และยิ้มนี้เองที่จะทำลายทุกอย่างของผู้ชายให้ย่อยยับ ปากนั้นสร้างแต่คำสุภาพที่คมคาย และปากนี้อีกที่โกหกพกลมอย่างน่าเกลียด ความสวยทั้งหมดของหม่อมศาลยาไม่ผิดกับเครื่องดักสัตว์ เมื่อสัตว์ทั้งหลายเห็นอาหารโอชะวางล่ออยู่ที่กับนั้นก็พากันกระโจนเข้าไปเพื่อลิ้มรส แต่แล้วในที่สุดต้องทนความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส แทบจะถึงแก่ความตาย ผู้ชายทั้งหลายก็คือสัตว์เหล่านั้น ถ้าหม่อมศาลยาคือกับสำหรับดัก...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 210)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ความเกลียดชังภายในใจของไผทเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อเขาได้พบกับหม่อมศาลยาอีกครั้งหลังจากหย่ากันไปแล้วหลายปีสาเหตุเพราะเธอคบชู้ทำให้ไผทโกรธมากเพราะเป็นการหยามศักดิ์ศรีหยามเกียรติของลูกผู้ชายอย่างยิ่ง จากความโกรธเมื่อนานวันเข้ากลายเป็นความเกลียดชัง ไผทแทบไม่ยอมมองเห็นหล่อนอีกเลย

พยายามหาทางหลบออกไปจากชีวิตของเธอและไม่เจอกันตั้งหลายปีแต่เมื่อต้องมาเจอกันและ
 เลี้ยงไม่ได้ไฟทศุกับเธอเพราะเลี้ยงไม่ได้แต่ภายในใจเกลียดชังอย่างที่สุดเพราะหม่อมศาลยา
 เป็นผู้หญิงที่ชอบโกหก ฝักใฝ่กามคุณใช้ความสวยทำลายความจริงใจและความ ลุ่มหลงของ
 ผู้ชาย เธอมีสามีหลายคนเพราะความไม่รู้จักพอ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของเธอเพราะ
 ความรู้สึกเกลียดชังมีมูลเหตุมาจากความรักที่เคยถูกทรยศหักหลังมาก่อนนั่นเอง

นอกจากนี้จากเรื่อง คู่กรรม ความเกลียดชังที่มีสาเหตุมาจากความรักยังได้
 เกิดขึ้นกับ อังศุมาลินหญิงสาวชาวไทยที่ต้องแต่งงานกับหนุ่มชาวญี่ปุ่นคือโกโบริ ดังตัวอย่าง

“...เขาผู้นั้นเคยรุกรานเธอด้วยอารมณ์ของผู้ชนะไม่ผิดกับทหารเลวทั้งหลาย
 และบัดนี้...อีกไม่นานนักเธอจะต้องผูกพันกับคนแบบนั้นคนที่เพื่อนร่วมชาติเชื่อเดียวกับเขา
 กระทำการโหดร้ายทารุณกับเพื่อนร่วมชาติเดียวกับเธอเองอังศุมาลินรู้สึกเย็นวาบสีกกลงไปใน
 ทรวงอก ความขยะแฉงชิงชัง พลุุ่งขึ้นมา เธอชิงชังเขา แม้แต่ปลายนิ้วที่จะมาแตะต้อง!...”
 (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 549)

อังศุมาลินต้องแต่งงานกับโกโบริสามีชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นฝ่ายเข้ามารุกราน
 แผ่นดินไทยและเขายังเป็นที่เกลียดชังของชาวไทยส่วนใหญ่ ทุกครั้งที่เธอคิดว่าจะต้องแต่งงาน
 กับโกโบริความเกลียดชังในความเป็นชาวญี่ปุ่นและความเกลียดชังที่เขาทำทารุณกับคนไทยยิ่ง
 เพิ่มความรุนแรงขึ้นภายในใจของอังศุมาลินแต่เธอจะทำอย่างไรเมื่อต้องแต่งงานกับคนที่ตัวเองมี
 ความรู้สึกเกลียดชังมากขนาดนี้อังศุมาลินรู้สึกลำบากใจกับการแต่งงานระหว่างเธอกับโกโบริ
 อย่างยิ่ง

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความรู้สึกเกลียดชัง
 ของตัวละครเกิดขึ้นเมื่อตัวละครเคยถูกคนรักหักหลังทำให้ได้รับความเสียใจ เจ็บปวดใจ จน
 ความรู้สึกต่าง ๆ กลายเป็นความเกลียดชังเหมือนไฟทศุเกลียดชังหม่อมศาลยาและความเกลียด
 ชังเกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเพราะรู้สึกว่าเป็นฝ่ายถูกรังแกและถูกคุกคามจึงเกิด
 ความรู้สึกเช่นนั้นเหมือนอังศุมาลินเกลียดชังโกโบริ

2.4 ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ

ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจคือความรู้สึกผิดหวังเมื่อบางอย่างไม่เป็นไป
 อย่างที่ตั้งใจไว้รวมถึงความรู้สึกที่เกิดจากอารมณ์เมื่อมีผู้กระทำในสิ่งที่ตนเองไม่ได้คาดคิดว่า
 จะกระทำอย่างนั้นหรือไม่ได้ต้องการให้กระทำอย่างนั้นทำให้เกิดความผิดหวังหรือเสียใจต่อ
 พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงออกมาไม่ตรงกับที่เราคาดหวังไว้ จากการศึกษาปัญหาความ
 ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจในนวนิยายไทยพบว่า

ตัวละครเกิดข้อขัดแย้งภายในใจตนเองโดยมีสาเหตุมาจาก มารดาบิดา บุตรและจากการกระทำของตัวละครเอง ดังตัวอย่าง

“...เจ้ามีดบอบบางสั้นไหวและกวัดไกวอย่างต้องการความเห็นอกเห็นใจ มันสั้นทึ่มและดูน้อยเนื้อต่ำใจ เพียงแค่वादมือออกไปคว้าจับมีดบอบบางนั้นอย่างแผ่วเบา มันก็เพียงสั้นไหวริก ๆ อย่างกะปลกกะเปลี้ยด้วยความเป็นเย็บบภายใต้อุ้งมือฉัน...แต่พอลับเลือกตบผลั้วเข้าที่มือแม่จนมีดหลุดกระเด็นลงพื้นชั่วขณะนั้นแม่ร้องด้วยความเจ็บปวด ด้วยความเสียขวัญ ด้วยความเสียใจเหมือนว่าความหมายแท้ ๆ ที่แม่สื่อผ่านเจ้ามีดบอบบางที่ทำได้แคंपอกเปลือกผลไม้ที่ถูกตีความในด้านย่อยยับไม่เหลือดี ชั่วแวบเดียวฉันเองพอดตบเข้าที่หน้าแม่จนทรุดลงไปกองกับพื้น ผมยืนตรงนั้น ได้ยินเสียงระเบิดภูเขา แม่เพียงแผ่วเบา แต่ดังชัดเจนในโสตประสาทของผม พื้นบ้านที่ผมเหยียบยืนอยู่สั้นทึ่ม ร่างผมตั้งรวงกระแทกพื้นพร้อมกับเสียงกังวานในสำนึกของผมว่า พอดตบแม่...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 342)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ลับแลรู้สึกเสียใจเมื่อพอกับแม่ทะเลาะกันและที่ลับแลผิดหวังและเสียใจมากที่สุดก็คือการที่พ่อทำร้ายแม่ด้วยการตบเข้าที่ใบหน้าการกระทำดังกล่าวของพ่อทำให้ลับแลเห็นพฤติกรรมที่รุนแรงที่เขาไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นจากพ่อ ลับแลไม่เคยคิดว่าพ่อจะกล้าทำร้ายแม่ขนาดนี้ ลับแลจึงผิดหวังอย่างยิ่งเมื่อต้องได้รับรู้และเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะไม่คิดว่าจะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในครอบครัวของเขาและเกิดจากการกระทำของพ่อต่อแม่ของลับแลเองด้วยลับแลจึงผิดหวังต่อสิ่งที่พ่อกระทำเป็นอย่างมากความผิดหวังนั้นกลายเป็นความขัดแย้งภายในใจที่ลับแลรู้สึกผิดหวังอย่างรุนแรง

“...น้ำอ้อมตายยังไม่ทันได้เผา น้ำเกิดก็ตายลงอีกคนแกตายเพราะแกกินเหล้ามาก กลุ้มใจคิดถึงเมียคิดถึงลูกขึ้นมา ไม่มีอะไรกินเหล้ากินจนกระทั่งตาย เหลือแต่พ่อวงกับหนูวิ่งหาเงินทำศพพอกับแม่ไม่ได้ เลยกบอกขายที่นาให้กับเจ้าแกฮักหลง เอาเงินมาทำศพพ่อแม่เสร็จแล้วเลยระหะหนไปทางเหนือทางใต้ก็ไม่ทราบไม่มีใครได้ข่าวคราว บ้านหลังนั้น เจ้าแกเขามาหรือเอาไปเมื่อหน้าเกี่ยวนี้แหละยะนาย ต้นเหตุมันอยู่ที่หวานคนเดียวถ้าไม่อย่างนั้นมันคงไม่ถึงกับถอนเสาเรือนกระจัดกระจายถึงเพียงนี้ยิ่งฟังยิ่งร้ายใจ เพราะหล่อนคนเดียวแท้ ๆ อย่างที่เจ้าพุ่มว่าพ่อแม่จึงตายไปตามกัน ช้ำพี่น้องกระจัดพลัดพรากไปคนละทางสองทาง เซ็ดน้ำตาแห้งแล้วก็กลับไหลรินออกมาอีก ที่นา บ้านเรือนย่อยยับตกลงไปเป็นของเขาอื่นสั้นมองดูไปที่ตรงนั้นแล้วเสียวสยองหัวใจ...” (ก. สุรางคนางค์, 2480, หน้า 297)

จากตัวอย่างเรื่อง หญิงคนชู้ ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะความรู้สึกผิดหวังเสียใจเกิดขึ้นกับตัวละครคืออื่นเมื่อได้ฟังแม่พุ่มเล่าถึงสาเหตุการเสียชีวิตของพอกับแม่ของตนว่ามีสาเหตุมาจากการที่หวานหรืออื่นหนีตามผู้ชายไปและสุดท้ายกลายมาเป็น

ผู้หญิงหาคนชู้ เพราะความเสียใจแม่ของรีนก็ล้มป่วยและเสียชีวิต ต่อมาไม่นานพ่อของรีนก็เริ่มดื่มเหล้าหนักเพราะเสียใจที่ภรรยาตายจากไปและเพราะคิดถึงรีนไม่นานก็เสียชีวิตไปอีกคน ลูกสองคนต้องเอาที่นาไปขายเพื่อนำเงินมาทำพิธีศพให้กับพ่อและหลังจากนั้นก็แยกย้ายพลัดพรากกันไปคนละทิศละทางอย่างน่าสงสาร รีนรู้สึกผิดหวังเสียใจที่ตนเองเป็นต้นเหตุแห่งความพินาศของครอบครัวอย่างไม่น่าให้อภัย เสียใจที่ที่บ้านและที่นาที่เคยเป็นของตนต้องกลายเป็นของคนอื่นและเสียใจที่ไม่ได้พบหน้าพ่อแม่อีกครั้งหลังจากรีนหนีตามผู้ชายเข้ากรุงเทพฯ ไป

นอกจากนี้ความผิดหวังหรือเสียใจของแม่ที่เกิดจากลูกก็สร้างความสะเทือนใจให้กับตัวละครได้มากเพราะความคาดหวังในตัวลูกมีมากเมื่อไม่สมหวังจึงผิดหวังเสียใจดังตัวอย่าง

“...สกาเวนหลังพิงพนัก เรือนร่างสันทัดผิวขาวซึ่งปีก่อนเคยท่วมนิต ๆ ปีนี้ค่อย ๆ บอบบางไป แก่ไปซีดเซียวไปจนลูกกลมกินลึกถึงประกายทุกประกายอันประกอบขึ้นเป็นชีวิตชีวาในตัวตน น้ำหล่อเลี้ยงความหวังอันได้แก่ความงามความดีของบุตรธิดาหลงอยู่เพียงครึ่ง อีกครึ่งก็ประหนึ่งว่าเป็นน้ำเสียที่จำใจลาดทิ้ง หรือมิฉะนั้นก็เก็บซ่อนใส่แก้วตั้งไว้ในมุมมืดที่ไม่มีผู้ใดล่วงรู้ สกาเวนิกไม่ออกกว่า ในชีวิตหนึ่งของคนเรา จะมีสิ่งไหนเลวร้ายตกต่ำดุจบิดามารดาผู้ได้พบความจริง...ลูกสุดที่รักของตนตกเป็นทาสยาเสพติด...” (กฤษณา โศกสิน, 2550, หน้า 55)

จากเรื่อง ข้ามสีทันดร แสดงให้เห็นถึงสาเหตุของความผิดหวังของตัวละครระหว่างแม่กับลูก จากตัวอย่างสกาเวนรู้ลึกถึงความผิดหวังเสียใจของคนเป็นแม่เมื่อทราบว่าลูกที่ตนเองรักมากที่สุดติดยาเสพติดเพราะลูกคือความหวังทุกอย่างของพ่อแม่แต่เมื่อลูกตกเป็นทาสของยาเสพติดความผิดหวังเสียใจจึงต้องมากเป็นธรรมดา และยังเป็นความผิดหวังเสียใจที่จะหาความเสียใจอะไรมาเปรียบไม่ได้เลย

นอกจากนี้ความล้มเหลวในชีวิตของตัวละครที่ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพก็เป็นสาเหตุแห่งความผิดหวังหรือเสียใจของตัวละครทำให้ตัวละครเกิดความท้อแท้ได้ ดังตัวอย่าง

“...หลังจากเสร็จ นุชกลับมองเห็นแต่ความล้มเหลวเหมือนเช่นงานก่อนหน้า คล้ายเกิดวิกฤตศรัทธาต่อความสามารถของตนเองลึกลับจิตใจก็ตกต่ำอย่างหนัก หวาดสะทก ว่าศักยภาพหรืออะไรก็ตามที่เคยมีกำลังมลายหาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นรุมเร้าเข้ามาในเวลาเดียวกัน ความไม่มั่นคงในสถานะทางการเงินอันสืบเนื่องมาจากรายได้ที่ยอบแยบในช่วงนี้ เธอได้เงินมาก่อนหนึ่งจากการขายรูป แต่นั่นหลายเดือนมาแล้วและไม่คิดพยายามจะขายงานที่เหลือแต่อย่างใด เธอนำมาเก็บมัดชิด ปิดประตูใส่กุญแจ ไม่ยอมให้ใครเข้าไปดูงานในสตูดิโอ

ตรงหลังบ้าน ระยะเวลาหลังเธอจำต้องยืมเงินจากเกริกหลายครั้ง บ่อยหนเข้า เกริกจึงโอนเงินมาให้ ทุกเดือนโดยไม่เคยทวงถาม เธอรู้สึกผิดหวังแต่ก็รับเงินมาอย่างไร้ทางเสือก ใจนี้ก็อยากจะกลับไปเขียนภาพแต่ความคิดกำลังตีบตัน จินตนาการถึงจุดอับเฉา เธอไม่เข้าใจว่าทำไมจู่ ๆ ถึงก้าวสะดุด ความล้มเหลวจะสะกดความล้าพองเสียจนไม่เหลือภาพลวงตาได้อีก...” (วิภาส ศรีทอง, 2555, หน้า 126-127)

จากตัวอย่างเรื่อง คนแคระ นุชเกิดความรู้สึกขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความผิดหวังเมื่องานที่ทำประสบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงทำให้เกิดความท้อแท้เพราะต้องดำเนินชีวิตด้วยความยากลำบากและสูญเสียความมั่นใจในการทำงาน ผิดหวังเสียใจเมื่อตนเองกลายเป็นคนไร้ศักยภาพและต้องต่อสู้กับปัญหาที่ถาโถมเข้ามาในชีวิต ความล้มเหลวในชีวิตกลายเป็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้งภายในใจของนุชในที่สุด

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจเพราะความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจเกิดขึ้นหลังจากที่ตัวละครพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นจากบุคคลที่ตนเองรัก เช่น ปิตามารดา บุตรและจากการกระทำของตนเองด้วย เป็นต้น ทำให้ตัวละครรู้สึกผิดหวังต่อพฤติกรรมเหล่านั้นและกลายเป็นความขัดแย้งที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครในที่สุด

2.5 ความอิจฉา

ความอิจฉาคือเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีแล้วไม่พอใจหรืออยากได้อยากมีเหมือนเขาบ้าง เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตัวละครเมื่อเห็นคนอื่นประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง ความรัก การงาน หรือครอบครัว จากการศึกษาค้นคว้าความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจ เพราะความอิจฉาในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดข้อขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะอิจฉาผู้อื่นที่สมหวังในความรักและมีครอบครัวที่อบอุ่นมากกว่าตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ทั้งนี้เพราะขณะที่รุจีเกิด พ่อกับแม่แยกกันอยู่ แม่พารุจีระหกระเหินไปต่างจังหวัดแต่ลำพัง ทั้งลูกคนโต ๆ ไว้กับพ่อ รุจีจึงอยู่มาท่ามกลางความป่าเถื่อนทุรกันดาร แม่พลอยเกลียดรุจี เพราะโทษว่าเกิดมาเป็นอุปมงคล จึงเลี้ยงหล่อนมาอย่างทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ จนกระทั่งรุจีได้หกขวบพ่อจึงมาตามง้อและรับแม่กลับบ้าน ปรากฏว่ารุจีฝังความดีด้านเกรไไว้ในนิสัยเสียแล้ว เมื่อกาลผ่านไปรุจีล่วงเข้าวัยสาว มีผู้ชายคนหนึ่งพึงพอใจในตัวหล่อนที่ความแก่นแก้วผิวดำอื่น แต่รุจีไม่ปรารถนา กลับไปชอบเอาชายอีกคนหนึ่ง ซึ่งมุ่งหมายเฉพาะหญิงที่อยู่ในกรอบของกุลสตรีที่ดีเท่านั้น รุจีจึงอยู่เป็นโสดต่อมา หล่อนซึ่งซังคั่งแค้นมากมายเมื่อเขาผู้นั้นแต่งงานไป นับแต่นั้นรุจีก็เกลียดคนทุกคนที่มีความสุข หล่อนอิจฉาเมื่อมองเห็นผิวเมียแม่ ลูกแสดงความรักต่อกันอย่างดูดี...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 142)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ความอิจฉาเกิดขึ้นกับรุจิกี่ครั้งที่เธอเห็นคนที่แต่งงานแล้วมีความสุขหรือเห็นครอบครัวของคนอื่นที่มีพ่อแม่ลูกเขามีความสุขและแสดงความรักต่อกันอย่างมีความสุข เพราะเธอครองตัวเป็นโสดไม่ได้แต่งงานทั้งที่ความจริงรุจิกี่ก็อยากแต่งงานอยากมีคนรัก อยากมีครอบครัวที่พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูก แต่เมื่อไม่สมหวังเธอจึงรู้สึกอิจฉาคนอื่นที่มีความสุข เนื่องจากตอนวัยเด็กพ่อกับแม่ของรุจิกี่เคยแยกกันอยู่ ทำให้ชีวิตวัยเด็กของเธอขาดความอบอุ่นและมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบากและพอโตเป็นสาวรุจิกี่ก็ยังไม่แต่งงาน ดังนั้น รุจิกี่จึงเกิดความอิจฉาทุกคนที่สมหวังในเรื่องความรักและในเรื่องครอบครัว เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เธอขาดหายไป

นอกจากนี้จากนวนิยายเรื่อง อยู่กับก๋ง หยกซึ่งอาศัยอยู่กับก๋งไม่มีพ่อกับแม่ จึงทำให้ขาดความอบอุ่นและขาดความรักที่เกิดจากพ่อกับแม่ ทำให้หยกรู้สึกอิจฉาเพื่อน ๆ ที่มีพ่อกับแม่อยู่กันพร้อมหน้ากลายเป็นความขัดแย้งภายในใจของหยกที่คิดว่าตัวเองเป็นคนน่าสงสาร ดังตัวอย่าง

“...เฮ้ย ไ้อ้หยก มึงไม่มีพ่อแม่หรือวะ” ฉันไม่มีคำตอบให้กับป้อม แต่สะทกสะเทือนอยู่ในอกตัวเองมาก ถ้าฉันจะกลายเป็นเด็กขี้อิจฉาริษยา ฉันก็จะขออิจฉาริษยาป้อมนั่นแหละ เพราะเขามีโอกาสอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นพร้อมหน้าพ่อแม่ลูกผัดกันกับฉันที่มีแต่ก๋งเท่านั้นในชีวิต...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 73)

จากตัวอย่าง อยู่กับก๋ง หยกรู้ดีว่าตั้งแต่เกิดมาชีวิตของเขาก็มีแค่ก๋งเพียงคนเดียวที่เลี้ยงดูมา หยกไม่มีพ่อแม่มาตั้งแต่เริ่มจำความได้ ไม่เคยได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ดังนั้นหยกจึงรู้สึกเกิดความอิจฉาเพื่อนที่มีพ่อกับแม่อยู่กันพร้อมหน้า อิจฉาเพื่อนที่มีครอบครัวที่อบอุ่นเพราะหยกขาดความอบอุ่นที่เกิดจากอ้อมแขนและอ้อมกอดของพ่อกับแม่มาตลอด หยกรู้ดีว่าความอิจฉาที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวเองเกิดเพราะเขาขาดในสิ่งที่เพื่อนของเขามีและเป็นสิ่งที่หยกเฝ้าฝันมาตลอดว่าอยากจะมีพ่อกับแม่เช่นเดียวกับเพื่อนคนอื่น ๆ

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความอิจฉาของตัวเองละครเกิดขึ้นเมื่อพบว่าคนอื่นได้รับความรักจากคนรักในขณะที่ตนเองไม่มีคนรักและความอบอุ่นที่เกิดจากความรักระหว่างพ่อแม่ลูกและตนเองก็ไม่เคยได้รับความอบอุ่นเช่นนั้นจึงทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกอิจฉาผู้อื่นกลายเป็นความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตที่ตัวละครต้องยอมรับในสิ่งที่ตนเองไม่เคยได้รับและจะไม่มีวันได้รับความรักเช่นนั้นตลอดไป

2.6 ความน้อยใจ

ความน้อยใจคือความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เสียใจที่ไม่สมหวังหรือความรู้สึกผิดหวังเมื่อรู้ว่าตัวเองต่ำต้อยหรือด้อยกว่าคนอื่นในด้านใดด้านหนึ่ง ความเสียใจที่ถูกมองว่าไร้ค่า

ไม่มีใครให้ความสำคัญ ถูกปล่อยให้ดำเนินชีวิตโดยลำพังหรือไม่ได้รับการเอาใจใส่ หรือการถูกดูถูกเหยียดหยามจากผู้อื่น จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจ เพราะความน้อยใจในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะน้อยใจคนรักและคนรอบข้างที่ไม่ให้ความสำคัญกับตนเองอย่างที่ควรจะเป็น ดังตัวอย่าง

“...คำสรรเสริญอย่างนี้เองหรือที่หมอกานต์ต้องการ หฤทัยคิดอย่างเจ็บใจ เป็นที่พึงแค้นคนยากจน ตัวหมเองเงินแทบจะไม่พอใช้ให้ชนเดือน แม้จะกระหมัดกระหม่อมอย่างที่สุด หฤทัยไม่เคยตัดเสื้อผ้าใหม่แม้แต่ชุดเดียวตั้งแต่มาอยู่ที่นี้ ถึงหล่อนจะเข้าใจซื้อผ้าราคาไม่แพงมาทำเสื้อผ้าเอาเองก็ตาม ค่าบ้านเช่าไม่ต้องเสีย ค่าน้ำไม่ต้องนึกถึงเพราะไม่มีประปา ค่าไฟก็ไม่ต้องคิดเพราะปั่นไฟใช้เองเปิดน้ำมันหลวง แต่กระนั้นหล่อนก็ต้องกระเปียดกระเสีรค่าใช้จ่ายในครอบครัวจุกจิกเกินกว่าที่หล่อนคิด...” (สุวรรณี สุคนธา, 2516, หน้า 164)

จากเรื่อง เขาชื่อกานต์ หฤทัยภรรยาหมอกานต์รู้สึกน้อยใจสามีที่เป็นหมอรักษาคนไข้เป็นอาชีพที่มีเกียรติเป็นที่เคารพนับถือแต่เธอผู้เป็นภรรยากลับไม่ได้อยู่อย่างสะดวกสบายเพราะสามีของเธอเป็นคนใจดีช่วยเหลือคนไข้โดยที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน บางครั้งช่วยเหลือคนยากจนโดยไม่คิดค่ารักษาพยาบาลเพราะความสงสารทั้งที่ตนเองและภรรยายังไม่พร้อมในด้านฐานะ เงินทองเพื่อใช้สอยในบ้านทำให้หฤทัยต้องระมัดระวังค่าใช้จ่ายโดยการใช้เงินอย่างประหยัดไม่เหมือนหมอกคนอื่น ๆ ที่มีรายได้พอจับจ่ายใช้สอยอย่างสบายแต่เธอกลับอยู่อย่างลำบากทั้งที่เป็นภรรยาของหมอกานต์

“...พักกับหม่ายสมทรงช่วยกันเปลี่ยนหลังคากระต๊อบเขาขึ้นไปนั่งบนหลังคานางคอยส่งดับจากและเส้นตอกให้ตามที่เรียกใช้ บางขณะหวอนนึกถึงเรื่องครั้งก่อนสมัยที่ยังเป็นหนุ่มตัวอย่างของตำบล ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนหลังคาบ้านหรือปลูกบ้าน พักไปช่วยคนอื่น ๆ ไม่เคยขาด ค่าแรงค่าจ้างไม่มีใครพูดถึง มันเป็นเรื่องของน้ำใจที่มีต่อกันในระหว่างคนตำบลเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงข้าวกลางวันเลี้ยงข้าวเย็น สาว ๆ คอยส่งน้ำใส่ยาอุทัยสีชมพูเรือแช่น้ำแข็งให้ยามร้อนยามกระหาย จะเป็นบ้านเหนือบ้านใต้เขาช่วยมาทั่ว เอาแรงเปลี่ยนแรง ใครเคยช่วยใครถึงเวลาถึงงานร่วมแรงมาช่วยกันกลับคืน บ้านผู้ใหญ่ บ้านทิศช่วย บ้านตาเปลว บ้านใครต่อใคร เปลี่ยนหลังคาสังกะสี หลังคาจาก หลังคากระเบื้อง เคยช่วยมาแล้วทั้งนั้น แต่ครั้งถึงวันนี้ วันที่พักเปลี่ยนหลังคากระต๊อบตัวเอง กลับมีเพียงเขากับหม่ายสมทรงเท่านั้นที่ช่วยเหลือกัน บางเวลาหมาวัดสองสามตัวมาหยุดยืนเอียงคอคอ แล้ววิ่งย่อง ๆ จากไป...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 60-61)

และจากตัวอย่างเรื่อง คำพิพากษา พักเกิดความน้อยใจเพื่อนบ้านที่ไม่มีใครใส่ใจและให้ความช่วยเหลือเขาเลยเมื่อพักมุงหลังคาบ้านใหม่ มีเพียงพักและสมทรงสองคนเท่านั้นที่ช่วยกันมุงหลังคาบ้านใหม่ทั้งที่พักเองเคยให้ความช่วยเหลือคนอื่น ๆ ทุกครั้งที่มุงงานให้ช่วยไม่ว่าจะงานยากลำบากเพียงไรพักเคยช่วยทุกคนมาแล้วทั้งนั้น แต่เมื่อถึงคราวที่พักมุงงานทุกคนกลับหายหน้าไปหมดและไม่เคยแม้แต่จะเหลียวมามองเขาเลย พักน้อยใจเพื่อนบ้านทุกคนที่ไม่มีใครมีน้ำใจต่อพักเลย คงเป็นเพราะความยากจนของพักและเพราะทุกคนเข้าใจผิดว่าพักได้เมียของพ่อเป็นเมียตัวเองจึงพากันรังเกียจและเริ่มตีตัวออกห่างจากพักไปที่ละน้อย ๆ จนพักรู้สึกที่ตัวเองไม่มีตัวตนอยู่ในหมู่บ้านนี้อีกแล้ว

จากเรื่อง มาลัยสามชาย ปรากฏตัวละครเกิดความน้อยใจเมื่อรู้ว่าตัวเองไม่มีความสำคัญและถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากการกระทำของสามี ดังตัวอย่าง

“...พี่ไม่ต้องนั่งเก้อคนเดียวดอกจ้ะ ก็มีศไปนั่งดูด้วย กับแม่ทองโพร้าอย่างไรเล่า เขาบอกว่าพี่เธอเป็นหวัดมาไม่ได้ รวากับไฟจี้ ลออรสะดั่งสุดตัว หน้าซีดเผือดลงทันที เธอรู้สึกว่าเหงื่อซึมออกมาทั่วทุกขุมขน สามีเธอพาเมียน้อยไปดูละคร ออกหน้าออกตาให้ใครต่อใครเห็นกันทั่วถึงเขาเป็นคนไม่ชอบดูความบันเทิงแบบนี้ ขนาดเขาเคยตามใจฉันมากมาย ตอนแต่งงานกันใหม่ เขาก็ตามใจอยู่ได้ไม่นาน ในที่สุดเขาก็ยอมรับว่าเบื่อหน่ายเกินกว่าจะฝืนใจได้ พาเธอไปส่งที่หน้าโรงหนังแล้วก็ออกมารับเมื่อละครเลิก แต่เขาพาแม่โพร้าไปดูละครนั่งเป็นเพื่อนหล่อน อดทนต่อสิ่งที่เขาไม่ได้ทำต่อเธอมานานนับปีแล้ว ดิฉันไม่นึกเลย เธอหลุดปากออกมาด้วยเสียงสั่นระริก น้ำตาซึ่งหักห้ามแล้ว ไหลพรากออกมาอย่างหมดทางอดกลั้น ว่าพี่ยศ จะทำได้ลงคอ พาเมียน้อยไปให้คนเห็นทั้งเมือง ไม่เห็นแก่หน้าดิฉัน...” (ว. วิจิตรชัยกุล, 2554ก, หน้า 102)

ลอออรน้อยใจสามีเพราะเธอรู้สึกว่าทรงยศไม่ให้เกียรติเธอทั้งที่ลอออรเป็นภรรยาถูกต้องตามกฎหมายและเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ทรงยศกลับพาทองโพร้าซึ่งทรงยศรับมาเป็นนางบำเรอไปไหนมาไหนด้วยอย่างเปิดเผยทำให้เธอรู้สึกอับอายและน้อยใจที่เขาไม่รักษาเกียรติเธอเลยและทรงยศยังแสดงออกต่อทองโพร้าอย่างที่ไม่เคยทำกับลอออรด้วยการพาทองโพร้าไปดูละครทั้งที่ทรงยศไม่ชอบดูละครเขาเคยพาลอออรไปดูละครเฉพาะตอนที่ทั้งคู่เพิ่งแต่งงานกันและหลังจากนั้นก็ไม่เคยพาเธอไปดูอีกเลยเมื่อลอออรรู้ว่าทรงยศพาทองโพร้าไปดูละครเธอจึงรู้สึกน้อยใจอย่างมาก

นอกจากนี้จากเรื่อง อยู่กับก๋ง ยังพบความน้อยใจของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเมื่อถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากคนอื่นเพียงเพราะไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงานและเกียรติยศชื่อเสียงตามความนิยมของคนในสังคมที่ชื่นชมคนมียศถาบรรดาศักดิ์เกียรติยศ

ชื่อเสียงในขณะที่เดียวกันก็กลับดูถูกคนที่มีความทะเยอทะยานและไม่มีเกียรติ ไม่มีฐานะทางสังคม ดังตัวอย่าง

“...เฮ้ย-ฮีนเหม่ออยู่ได้ เอาโซดามาสองขวด เสียงข้าราชการผู้หนึ่งตวาดมาที่ฉันจนต้องตื่นจากภวังค์กลับเข้าสู่ภาวะหน้าที่ ขณะที่ฉันงก ๆ เงิน ๆ ไปตามคำสั่งที่หลุดออกมาด้วยเสียงอันหยาบกระด้างนั้น เขาก็ส่ายบอออกมาอีกว่า เร็วนะไว้ย ไอ้ดี น้ำเสียงอันระคายและวางอำนาจนั้นเหมือนทรายที่ซัดเข้าซบน้ำเสียงหัวใจของฉันให้แห้งผาก ใช้สิ ในอาณาจักรของความจริง ฉันเป็นเพียงเด็กชายยากจนกลางตลาดห้องแถวที่ไม่มีใครรู้จักหัวนอนปลายตีนและเป็นเพียง “ไอ้ดี” ห้องแถวคนหนึ่งเท่านั้น!” (หยก บูรพา, 2536, หน้า 207)

จากตัวอย่าง หยกเกิดความรู้สึกน้อยใจเมื่อถูกผู้มาร่วมงานเลี้ยงส่งนายอำเภอที่เป็นข้าราชการใช้น้ำเสียงที่แสดงอำนาจและระคนดูหมิ่นหยกเพราะเห็นว่าเขาเป็นเพียงเด็กยากจนที่ไม่มีความสำคัญทางสังคมมากนักและมีหน้าที่ต้องทำตามที่เขาต้องการแต่เมื่อไม่พอใจก็กลับแสดงอำนาจและความมีเกียรติในสังคมเพื่อให้ได้ตามที่ตนเองต้องการเป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมที่คนมีอำนาจหรือมีเกียรติในสังคมมักดูถูกคนที่มีความต่ำต้อยกว่าด้วยการแสดงออกโดยวิธีต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจเพราะความน้อยใจของตัวละครเกิดขึ้นเพราะไม่ได้รับความรักจากคนรักไม่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคนรอบข้างและถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากผู้อื่นกลายเป็นความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตของตัวละครและเป็นปมด้อยภายในใจของตัวละครที่รู้สึกน้อยใจในการกระทำของผู้อื่นต่อตนเองอย่างน่าสงสาร

2.7 ความกลัว

ความกลัวหมายถึง การตอบสนองทางอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการคุกคามความรู้สึกของคนทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น กลัวถูกทำร้าย กลัวไม่ได้รับความรัก เป็นต้น นอกจากนี้ความกลัวยังมีผลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครให้เป็นไปอย่างยากลำบากภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ทำให้เกิดความกังวลและไม่สบายใจจากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความกลัวในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะกลัวไม่ได้รับความรักและกลัวว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของคนอื่น ดังตัวอย่าง

“...แต่แล้วต่อมาความรู้สึกแค้นแค้นแว้งแว้งเลี้ยวพลบ กลับแผ่ไปทั่วทุกชุมชน...ลูกของเรา ลูกกับผู้ชายคนนี้ ลูกซึ่งเธอไม่เคยคิดฝันถึงมาก่อนเลย ลูกกับคนที่ความรู้สึกของเธอยังครึ่ง ๆ กลาง ๆ ต่อสู้กันอย่างรุนแรงทั้งในด้านอ่อนหวานซาบซึ้งและด้านความเป็นศัตรูที่เธอฝังใจไว้เป็นเวลานาน ลูกกับคนที่ทุกคนในชาติไม่ยอมรับถึงสายสัมพันธ์อันบริสุทธิ์ นอกจาก

พยายามผูกพันคนทั้งสองไว้ในแง่การเมือง ลูกที่คนไทยจะไม่ยอมรับเชื้อสายของความเป็นไทย และทางญี่ปุ่นก็คงไม่ยอมรับว่าเป็นเลือดของชาวชาวอาทิตย์อุทัยที่ทุกคนภาคภูมิใจเป็นหนักหนา ลูกที่จะเกิดมาท่ามกลางทางสองแพร่งของความรักและความเกลียดอย่างรุนแรง!...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 798-799)

จากตัวอย่างเรื่อง คู่กรรม อังศุมาลินเกิดความรู้สึกกลัวและกังวลเมื่อคิดว่า ลูกของเธอและโกโบริที่กำลังจะเกิดมานั้นเกิดขึ้นมาท่ามกลางการแบ่งแยกระหว่างพ่อกับแม่ เนื่องจากความแตกต่างทางเชื้อชาติและความเป็นศัตรูกันในภาวะแห่งสงครามและความเกลียดชังที่เพิ่มขึ้นต่อฝ่ายของโกโบริ ความเกลียดชังระหว่างชาวบ้านกับโกโบริจะมีผลกระทบไปถึงลูกของเธอที่กำลังจะเกิดขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้วจะมีใครยอมรับลูกของเธอที่พ่อของเขาเป็นศัตรูกับทุก ๆ คน อังศุมาลินรู้สึกกลัวและกังวลว่าลูกของเธอจะเกิดมาพร้อมความเกลียดชังและไม่ได้รับการยอมรับจากทุกคนนั้นจะทำให้เขาไม่มีความสุขและมีปมด้อยติดตัวไปตลอด

“...เมื่อครั้งลูกเด็ก ๆ คุณแม่เคยสอนเสมอเวลาสวนทางกับศพที่เขาแห่มาตามถนนให้ดิฉันยกมือไหว้ไม่ว่าจะเป็นศพใคร ทั้งนี้เพราะเราถือกันว่าคนตายคือคนที่ควรเคารพ ดิฉันไปเพื่อเห็นแก่ผู้ตายไม่ได้เห็นแก่ผู้อยู่ ฉะนั้น คุณพ่อจะตัดเป็นตัดตายดิฉันเพราะเรื่องศพคุณแดง ดิฉันจะไม่ตกใจหรือเสียใจเลยจนนิดเดียวเพราะดิฉันทำถูก คุณพ่อนะแหละ ผิดไปเชื่อปากคำมนุษย์ที่เอาจิตใจเดียวรัจฉานมาใส่ตัว คุณน้ำทิพย์พูดจบก็หมุนตัวกลับวิ่งลงบันไดเรือนไปในทันที พระยาไชยากร นั่งตกตะลึงพรึงเพริด คำพูดของคุณน้ำทิพย์เสียดแทงหัวใจมากกว่าจะทำให้โกรธ เพราะท่านจำได้ว่านับแต่เป็นพ่อลูกกันมา คุณน้ำทิพย์ไม่เคยใช้คำแทนชื่อว่า ‘ดิฉัน’ กับท่านเลย แต่บัดนี้เธอใช้อย่างเต็มปากเต็มคำ แสดงถึงความมองอาจที่จะห่างเหินบิดาอย่างชัดแจ้ง หัวอกพ่อแม่แน่นอนอะไรจะมาซ้ำชอกเท่าลูกผู้เป็นเลือดเนื้อชาติความเชื่อถือเป็นมีมีแล้ว...” (รพีพร, 2536, หน้า 511-512)

จากเรื่อง ลูกทาส พระยาไชยากรเกิดความกลัวและกังวลต่อท่าทีของคุณน้ำทิพย์ผู้เป็นธิดาเมื่อคุณน้ำทิพย์แสดงออกทั้งทางกิริยาและวาจาว่าไม่เคารพยำเกรงพระยาไชยากร เพราะความน้อยใจ เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคุณน้ำทิพย์แสดงเคารพต่อบิดาด้วยดีเสมอมา รวมถึงเชื่อฟังและทำตามที่บิดาตักเตือนและคอยแนะนำสั่งสอนมาตลอดแต่การแสดงออกครั้งนี้ทำให้พระยาไชยากรกลัวและกังวลอย่างมากว่าคุณน้ำทิพย์จะไม่รักและเคารพตนเองอีกแล้วซึ่งสร้างความเจ็บปวดใจต่อพระยาไชยากรผู้เป็นบิดาอย่างมากและยังคอยห่วงใยต่อคุณน้ำทิพย์ว่าจะเกิดความน้อยใจต่อบิดา

“...เกรียงไผ่คิดวนเวียน เป็นอันว่ายายกำหนดหนีหายไปเมื่ออยู่กับคักดาพามาส่งบ้าน และได้กลับมามีอีกเลย เรื่องนี้วิลาวัณย์รับรู้และมิได้กระโตกกระตากทั้งยังไม่ทุกข์ไม่ร้อนอะไร แสดงว่าการที่ลูกสาวมิได้อยู่บ้านก็เป็นการรู้เห็นเป็นใจของเธอ แล้ววิลาวัณย์เอาลูกไปซ่อนไว้ที่ไหน? คิดจะทำอะไรต่อไป? เธอกลายเป็นคนที่สามารถตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหาได้เพียงลำพังไปตั้งแต่เมื่อไหร่? เหตุใดจึงเก็บเรื่องไว้เพียงคนเดียว?...การไม่บอกกล่าวนั้นเกรียงพอเข้าใจหากการที่ไม่บอกกล่าวรายงานกับพี่ ๆ ของเขานี้ซึ่งเป็นเรื่องแปลก คำถามเหล่านี้ผุดขึ้นมาในดวงความคิดของเขาซ้ำแล้วซ้ำเล่าคำถามพวกนี้พาเอาความโกรธ สลับกับความกลัว ผลัดกันมาเยือน...” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2547, หน้า 435)

จากเรื่อง ใต้เงาตะวัน ความกลัวและความกังวลว่าจะไม่ได้รับความรักและความเคารพจากภรรยาและบุตรสาวยังเกิดกับตัวละครเช่นกันเมื่อเกรียงคนที่เคยคิดและเข้าใจมาตลอดว่าภรรยาและลูกสาวอยู่ภายใต้การควบคุมของเขาเชื่อฟังและสนับสนุนความคิดเห็นของเขามาตลอดไม่เคยโต้แย้ง ไม่เคยทำให้เขารู้สึกหวาดระแวงแม้ครั้งเดียวว่าภรรยาและลูกสาวจะกล้ามีปากเสียงหรือโต้ตอบเขาด้วยพฤติกรรมหรือการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะคิดว่าตัวเองสามารถดูแลและควบคุมให้อยู่ในโอวาทได้ ภรรยาและบุตรสาวไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากเชื่อฟังและยินยอมตามที่เขาดต้องการเท่านั้น แต่ครั้งนี้ภรรยาและบุตรสาวของเขาหนีออกจากบ้านไปโดยที่เขาไม่รู้และไม่เคยระแคะระคายมาก่อนเลยทำให้เขาทั้งโกรธและรู้สึกกลัวว่าตัวเองจะไม่สามารถควบคุมภรรยาและบุตรสาวได้อีกต่อไป

นอกจากนี้จากเรื่อง ตึกตามนุษย์ ความกลัวที่เกิดขึ้นภายในใจของลูกชายที่มีต่อบิดาก็มีปรากฏ เพราะบิดาชื่นชมลูกชายคนโตที่เก่งกว่าจึงพลอยทำให้ไม่ชอบลูกชายคนเล็กคือพุนดวงที่มีอาการผิดปกติทางสมองและยังเรียนไม่เก่งทำให้พ่อเกิดความอับอายจึงระบายนความโกรธด้วยการลงมือทำร้ายพุนดวงเป็นประจำเมื่อไม่พอใจทำให้พุนดวงกลัวพ่อมาตลอดและรู้สึกกังวลและหวาดระแวงทุกครั้งที่จะต้องเผชิญหน้ากับพ่อพุนดวงจึงมักเลี่ยงการพบกับพ่อทุกครั้งที่สามารถทำได้ ดังตัวอย่าง

“...ลูกชายใหญ่นั้นเรียนเก่ง ถึงจะตี้มและเมาอย่างน่ากลัว ก็เปรี๊ยะปราดสมองสายนักเวลาคิดเรื่องธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน ถึงไม่ชอบใจเรื่องเมาและความก้าวร้าวบ้า ๆ บอ ๆ แต่พ่อแม่ไม่กล้าเอาเรื่องเพราะเกรงใจไอ้ลูกชายเล็กแสนโง่งานี่ซี เห็นที่ไรขวางที่นั่น...เลยโดนไล่เปี้ยระบายนอารมณ์ตามเคย ‘ฮี้...ฮี้...’ พุนดวงลุกขึ้นหัวเราะแทนคำตอบ ท่าทางเขาดูออกจะงอแง ๆ งะ ๆ เขากลับพ่อมาแต่ไหนแต่ไร เพราะนอกจากจะไม่ใช้ลูกรักแล้ว เขายังเคยถูกตบกนุกนุหนวกมาจนกระทั่งบัดนี้ โทษเพราะโดนหาว่าโง่ เรียนหนังสือไม่เก่ง ไม่เหมือนพี่ชายยอดฉลาดปราดเปรี๊ยะของเขา...” (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2533ก, หน้า 377-378)

และจากเรื่อง ตึกตามนุษย์ ความกลัวและความกังวลว่าลูกชายจะห่างเหินจากตัวเองเกิดขึ้นภายในใจของตัวละครที่เป็นมารดาคือชายาซึ่งเป็นแม่ของชรินชาติ ดังตัวอย่าง

“...ชายาเพิ่งรู้สึกถึงความห่างเหินระหว่างหล่อนกับลูกชายซึ่งทำให้หล่อนใจหายวูบนั้น เกิดความรู้สึกเหมือนหล่อนมีลูกออกมาเพียงเพื่อจะ ‘ปั้น’ เขาให้ดังงามที่สุดตามที่สังคมนิยามกันว่านั่นคืออุดมบุรุษ หล่อนผลักลูกให้ออกจากตัว ด้วยความทะเยอทะยานแทนลูก แต่ที่จริงแล้วก็คือความทะเยอทะยานของหล่อนเองกับพินิต ตัวเองเคยมีความหวังเมื่อไม่ได้ตั้งหวังก็อยากให้ลูกได้ทดแทนฟ้าแต่เคียวเซ็งญูให้ลูกเรียนเก่ง ๆ แล้วก็ผลักไสเขาเข้าสู่อ้อมอกของคนอื่น แล้วเขาก็กลายเป็นของคนอื่น จากโชติรสผู้อุปการะเลี้ยงดูมาอย่างดวงลักษณะภรรยาของเขา ลูกเห็นห่างหล่อนจนหล่อนรู้สึก แม่เขาจะไม่ได้แสดงออกมาด้วยกิริยาวาจา แต่หล่อนมีสัญชาตญาณรู้ว่าลึกลงไปในใจของเขา คือความรู้สึกว่าพอกับแม่ไม่ได้รักเขา...” (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2533ข, หน้า 605)

ชายารู้สึกกลัวว่าลูกชายจะไม่รักตัวเองหรือจะให้ความสำคัญกับคนอื่นมากกว่าพอกับแม่เพราะชายาส่งชรินชาติไปเรียนหนังสือยังต่างประเทศโดยมีโชติรสที่เป็นป้าเป็นผู้อุปการะและช่วยเหลือค่าใช้จ่ายทุกอย่างเพราะที่บ้านของชายาไม่มีเงินมากพอจะส่งเสียลูกชายให้เรียนสูง ๆ โชติรสจึงมีสิทธิ์ในการดูแลชรินชาติแทบทุกอย่างและเมื่อชรินชาติแต่งงานกับดวงลักษณ์ซึ่งเป็นหญิงสาวที่เอาแต่ใจอยากได้อะไรก็ต้องได้รวมถึงการอยากแต่งงานชรินชาติด้วย ดังนั้นด้วยสัญชาตญาณความเป็นแม่ทำให้ชายาอดกลัวและกังวลไม่ได้ว่าลูกชายจะให้ความสำคัญกับคนอื่นมากกว่าตนซึ่งเป็นมารดาเพราะความห่างเหินกับลูกชายเป็นเวลานาน

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความกลัวของตัวละครเกิดขึ้นเพราะกลัวไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม กลัวไม่ได้รับความรักจากบิดาและบุตร เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานทางสังคมที่มนุษย์ต้องการจากคนที่อยู่รอบข้างตน เมื่อกลัวว่าจะสูญเสียไปจึงทำให้เกิดความหวาดกลัว

2.8 ความบกพร่องทางร่างกาย

ความบกพร่องทางร่างกายคือมีความผิดปกติทางร่างกายเพราะอวัยวะไม่ครบ 32 ประการ หรือมีร่างกายไม่สมบูรณ์ครบ ทำให้ตัวละครได้รับความอับอายและทำให้ได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิต จากการศึกษานวนิยายไทยพบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะความบกพร่องทางร่างกาย ทำให้ตัวละครลำบากและเกิดความละอายเมื่อต้องใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น ดังตัวอย่าง

“...ความชิงชังเคียดแค้น ความรังทศชอกช้ำ คำพูดเยาะเย้ยที่ทิ่มแทงใจ เสียงหัวเราะและความอับยศอดสูทั้งหลายล้วนถูกกลืนหลอมรวมอยู่ในอารมณ์โกรธเกรี้ยว

คอยหล่อเลี้ยงเพลิงใจมิให้ดับมอด จิตใจของชายแคะหาได้ดูซึมเฉพาเพียงเคราะห์กรรมในยามนี้เท่านั้น แต่มันซบเอาชะตากรรมและความทุกข์ทรมานหม่นหมองทั้งหมดทั้งปวงในอดีตมาคลุกเคล้า น้ำหนักของสายตาทุกคู่ที่จับจ้องร่างกายพิกลพิการของตน สิ่งเหล่านี้เขาสูมมันเข้าไปในอกอย่างแข็งขัน ใ้เตี้ย ใ้แคะ ใ้เด็กหน้าเหี่ยว ใ้โง่งงดักดาน ใ้มนุษย์ไม่สมประกอบ ใ้คนเลี้ยงไม่รู้จักโต ใ้คนครึ่งคน อมนุษย์ ใ้ปัญญาอ่อน ใ้ตลกจำอวด ฯลฯ คนแคะขบเคี้ยวคำเจ็บปวดรวดร้าวทั้งหลาย วลีบั่นทอนประต้ามืดขึ้นไม่ขาดสายในหัวงคิด และกำลังครอบงำมันตาเขา มันกระเด็นออกมาแล้วกลับพุ่งตรงใส่ตัวเขาเอง หัวใจของเขาดำมืดและเปลวเปลี่ยวสุดแสน...” (วิภาส ศรีทอง, 2555, หน้า 231)

จากเรื่อง คนแคะ ตัวละครคือคนแคะมีร่างกายไม่สมประกอบโดยมีร่างกายเตี้ยกว่าคนปกติทั่วไปมากจึงมักถูกดูถูกดูหมิ่นและถูกเยาะเย้ยให้ได้รับความอับอายทำให้เกิดความรู้สึกโกรธแค้นและหดหู่ขึ้นภายในใจเพราะตนเองมีร่างกายพิการผิดปกติแตกต่างจากผู้อื่นจึงถูกพูดกระทบกระทั่งให้เกิดปมด้อยขึ้นภายในใจและต้องทนเก็บความรู้สึกเหล่านั้นให้อยู่แคในหัวงความคิดเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความบกพร่องทางร่างกายของตัวละครทำให้ตัวละครรู้สึกที่ตนเองมีปมด้อยและมักถูกรังแกจากผู้อื่นทำให้เกิดความรู้สึกคับแค้นใจและน้อยใจเมื่อถูกดูหมิ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 8 ด้าน คือ ศีลธรรม โชคชะตา ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา ความน้อยใจ ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย

โดยสรุป มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในปัญญานิยายชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครในปัญญานิยายชาดกต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การทำความดี โชคชะตา ความกลัว ความพลัดพรากและความบกพร่องทางร่างกาย ส่วนในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 8 ด้าน คือ ศีลธรรม โชคชะตา ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา ความน้อยใจ ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย

ตาราง 3 สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองที่ปรากฏ
ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
การทำความคิด	✓	×
โชคชะตา	✓	✓
ความกลัว	✓	✓
ความพลัดพราก	✓	×
ความบกพร่องทางร่างกาย	✓	✓
ศีลธรรม	×	✓
ความรู้สึกเกลียดชัง	×	✓
ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ	×	✓
ความอิจฉา	×	✓
ความน้อยใจ	×	✓

ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น

ผู้อื่นหรือบุคคลอื่นหมายถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับตัวละครหรือมีความสัมพันธ์กันบางอย่างใดอย่างหนึ่งกับตัวละครเช่น เกี่ยวข้องในฐานะพ่อ แม่ พี่ น้อง สามี ภรรยา ลูกหรือเพื่อนของตัวละคร เป็นต้น ซึ่งนับว่าใกล้ชิดและผูกพันโดยตรงหรือมีความเกี่ยวข้องทางใดทางหนึ่งในการดำเนินชีวิตของตัวละครในแต่ละวันซึ่งมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกโดยตรงในการก่อให้เกิดอารมณ์สุขหรือทุกข์แก่ตัวละคร ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากผู้อื่นนั้นมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกัน มีความเห็นต่างกัน หรือจากการกระทบกระทั่งกันในหน้าที่การงานหรือการดำเนินชีวิตทำให้เกิดความขัดแย้งดังกล่าว จากผลการศึกษาพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นในปัญญาสชาดก และนวนิยายไทย ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นในปัญญาสชาดก

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นที่ปรากฏในปัญญาสชาดกนั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งกันระหว่างตัวละครกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือกระทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นความขัดแย้งกันระหว่าง นายจ้าง ลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตัวละครทำให้เกิดอุปสรรคและความยุ่งยากแก่ตัวละคร จากการศึกษาปัญญาสชาดก

พบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นมี 5 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีนับภรรยา ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน เพื่อน และพ่อกับลูก ดังนี้

1.1 นายจ้างกับลูกจ้าง

ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างหรือนายกับบ่าวเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจหรือความโกรธที่นายมีต่อบ่าวและความกลัวของบ่าวที่มีต่อนายทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครอย่างยิ่ง เช่น บ่าวประสงค์ร้ายต่อนายจ้าง บ่าวหวาดกลัวโทษจากนายและนายจ้างทำร้ายและลงโทษบ่าว เป็นต้น ดังตัวอย่าง

“...พระมหาสัตว์เห็นว่าพราหมณ์นั้นขยันดีมีรับสั่งถามว่าเจ้าผู้กรากกรำลำบากอุปฐากเรา เจ้าจะต้องประสงค์สิ่งใดหรือ ฯ ข้าแต่มหाराชข้าพระบาทตั้งใจไว้ว่าเมื่อพระราชบิดาของพระองค์ทิวงคตไปแล้ว ข้าพระบาทจะขอรับบรรดาศักดิ์ตำแหน่งที่บุโรหิต ในกาลเมื่อพระองค์ดำรงราชย์แล้วนั้น พระมหาสัตว์ได้รับคำพราหมณ์นั้นไว้ ฝ่ายบุโรหิตซึ่งยังคงตำแหน่งอยู่รู้เรื่องนั้นเข้า คิดผูกเวรต่อพระมหาสัตว์เจ้าได้กราบทูลยุยงพระเจ้าอาทิจวงค์ว่า พระสุนทรราชโอรสคิดขบถต่อพระองค์จะปลงพระชนม์ซึ่งพหมายจะเป็นพระราชา พระราชบิดาได้ทรงฟังก็หาเชื่อบุโรหิตไม่...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 27)

จากเรื่อง สุนทรชาดก พระสุนทรกุมารโอรสของพระเจ้าอาทิจวงค์แห่งปัญจาปนนครเมื่อครั้งยังไม่ได้เสวยราชสมบัติเป็นพระราชาก็ให้พรแก่พราหมณ์อุปฐากกว่าหากเมื่อไรที่พระสุนทรกุมารได้เสวยราชสมบัติจะมอบตำแหน่งบุโรหิตแห่งเมืองปัญจาปนนครให้แก่พราหมณ์อุปฐากนั้น ต่อมาไม่นานเมื่อบุโรหิตแห่งเมืองปัญจาปนนครทราบก็ไม่พอใจ โกรธและผูกเวรอาฆาตต่อพระสุนทรกุมารคอยหาโอกาสที่จะกลั่นแกล้งอยู่ตลอดเวลาและได้กราบทูลพระเจ้าอาทิจวงค์ว่าพระสุนทรกุมารคิดทรยศหวังจะปลงพระชนม์พระราชบิดาและเป็นพระราชแห่งปัญจาปนนครเองเพื่อต้องการให้พระเจ้าอาทิจวงค์โกรธและลงโทษพระสุนทรกุมาร แต่พระเจ้าอาทิจวงค์ก็ไม่ทรงเชื่อถ้อยคำของพราหมณ์ จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าวคือพระสุนทรกุมารและบุโรหิตซึ่งจากความขัดแย้งดังกล่าวทำให้บุโรหิตประสงค์ร้ายต่อพระสุนทรกุมารเพราะต้องการแก้แค้นและระบายความโกรธของตนเองที่มีต่อพระสุนทรกุมาร

“...ราชธิดาทั้งหลายก็มีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ในพระโพธิสัตว์เป็นอย่างมาก ครั้นได้เวลาก็พากันตักน้ำกลับไป แต่พอเข้าไปภายในปราสาทกลิ่นมนุษย์ก็พุ่งตระหลบไปถึงนาสิกของนางยักษ์นี้ นางอัญชนวดียักษ์นี้จึงถามราชธิดาทั้งหลายว่า เหตุไฉนเมื่อท่านทั้งปวงเข้ามาปราสาทของเรา จึงมีกลิ่นมนุษย์ปรากฏพุ่งไปทั้งปราสาท ท่านทั้งหลายมิได้บอกความจริงแก่เรา ตั้งแต่วันวานนี้มาแล้ว ถ้าท่านทั้งปวงไม่บอกความจริงแก่เราในวันนี้เราจะไม่ให้ท่าน

ทั้งหลายมีชีวิตอยู่ต่อไป ความจริงอย่างไรจงบอกแก่เราอย่างนั้น ชีวิตของท่านทั้งหลายจึงจะมีต่อไป ราชธิดาทั้งหลายได้ฟังดังนั้น ก็มีความกลัวต่ออมรณภัยเป็นกำลังไม่อาจปิดบังความลับไว้ได้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 80-81)

จากเรื่อง สุธนุชาตก เป็นความขัดแย้งระหว่างนายคือนางอันัญชนวดียกขินีกับ บ่าวคือนางราชธิดาทั้งหลายที่มีหน้าที่คอยรับใช้ ซึ่งราชธิดาทั้งหลายเกิดความกลัวต่อโทษและอำนาจที่นางยกขินีซึ่งมีกำลังมากกว่าข่มขู่ว่าจะฆ่าให้ตายหากยังปิดบังความจริงเพราะนางอันัญชนวดียกขินีสงสัยว่าราชธิดาทั้งหลายแอบไปคบหากับมนุษย์คือสุธนกุมารเพราะนางอันัญชนวดียกขินีได้กลิ่นมนุษย์ที่ติดมากับนางราชธิดาทั้งหลายหลังจากกลับมาจากไปทำธุระข้างนอก เพราะความกลัวต่อภัยคือความตายจากนางยกขินีราชธิดาทั้งหลายจึงบอกความจริงเรื่องที่พวกตนแอบไปคบหากับพระสุธนกุมาร จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความกลัวของบ่าวที่กลัวต่อภัยจากนางอันัญชนวดียกขินีผู้เป็นนาย

“...ฝ่ายหญิงคนใช้ผู้รับสินบนนั้น ครั้นพระราชกุมารออกจากครรรภ์ก็เข้าอุ้มพระราชกุมารนั้นใส่ลงในหีบ แล้วรีบนำไปสู่ป่า ครั้นถึงใต้ต้นจันทน์แดง ก็ขุดหลุมเอาหีบใส่พระราชกุมารฝังลงในหลุมนั้นแล้วรีบไปเอาท่อนไม้มา เอาผ้าที่เปื้อนด้วยโลหิตพันท่อนไม้นั้นเข้าแล้วจึงร้องบอกว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า บุตรของพระแม่เจ้าเป็นท่อนไม้ เมื่อนางวลิกาอัครมเหสีได้ฟังดังนั้น จึงเงยขึ้นดูก็เห็นเป็นท่อนไม้ นางก็ทรงพระกรรแสงให้ปริเทวนาการอยู่ไปมา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 30)

จากเรื่อง วนาวนชาตก เป็นความขัดแย้งระหว่างนายคือนางวลิกาอัครมเหสีกับหญิงคนใช้ เนื่องจากหญิงคนใช้นั้นนำพระโอรสที่เพิ่งประสูติจากนางวลิกาอัครมเหสีไปฝังในป่าแล้วนำท่อนไม้มาแทนแล้วทูลอ้างว่าพระนางวลิกาอัครมเหสีประสูติพระโอรสออกมาเป็นท่อนไม้ เพื่อต้องการให้พระเจ้าโกมลราชโอรชและขับไล่นางวลิกาอัครมเหสีออกไปจากพระนครตามคำสั่งของนางกัณโถมาเทวีที่ให้สินบนแล้วสั่งกำชับไว้ เมื่อหญิงรับใช้นั้นนำพระโอรสไปฝังในป่าแล้วนำท่อนไม้มาทูลว่าพระนางวลิกาอัครมเหสีประสูติพระโอรสเป็นท่อนไม้พระนางก็ทรงกรรแสงและโคกเศร้าย่างที่สุด จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งระหว่างนายกับหญิงคนใช้ เพราะความโลภของหญิงคนใช้ที่ต้องการสินบนนั่นเอง

“...ครานั้นนางคารวิถูกความโศกถึงบุตรบีบคั้นจนเหน็ดเหนื่อย พระกายฝ่ายพอมดูจใบไม้แห้ง ไม่ได้ความสบายในพระทัยเลย ส่วนนางพันธุสาบันดาลความโกรธจูงหัตถ์นางเทวีไปเที่ยวบอกขายทั่วทุกบ้านจนชาวบ้านชาวเมืองพากันกล่าวว่า ดูกรยายเถ่าพันธุสา ทาสีของยายนี้ฝ่ายพอมถูกยายบีบคั้นนักจะทำการงานของข้าทั้งหลายอย่างไรได้ ข้าไม่ซื้อแล้ว

ยายเฝ้าพันธูสาโกรธตื่นางเทวีแล้วไล่ออกจากบ้าน กล่าวว่าร่ายยาเหลวไหลจะไปไหนก็ไปตามปรารถนาเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 591)

จากเรื่อง วรวงสชาติ เป็นความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าว คือนางพันธูสาหรือนางภูษาที่รับพระนางคารวิมาไว้ที่บ้านในฐานะคนรับใช้และด้วยความริษยาและความหึงหวงนางพันธูสาจึงทั้งตบตีและกลั่นแกล้งสารพัด ใช้ให้ทำงานหนักให้ได้รับความลำบากอย่างมาก และเมื่อพระนางคารวิประสูติพระโอรสนางพันธูสาก็นำพระโอรสไปทิ้งไว้ใกล้โรงทาน ทำให้นางคารวิเกิดความทุกข์ใจเสียใจอย่างมาก พระนางคารวิเมื่อต้องทำงานหนักจนเหน็ดเหนื่อยและยังเสียใจเรื่องพระโอรสทำให้พระวรกายซูบผอม นางพันธูสาเห็นเช่นนั้นก็นำนางคารวิไปเที่ยวขายเป็นทาสบ้านอื่นแต่เมื่อไม่มีใครรับซื้อนางก็ขับไล่พระนางคารวิออกจากบ้านไป พระนางคารวิต้องเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ ได้รับความลำบากกายอย่างมาก จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าวที่นายจ้างไม่มีคุณธรรม คอยรังแกและเอาเปรียบลูกจ้างและเมื่อหมดประโยชน์ก็ขับไล่ไปที่อื่นโดยไม่มีความเมตตาต่อคนรับใช้

นอกจากนี้ยังปรากฏความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าวที่ทำให้บ่าวหรือหญิงคนใช้ต้องถูกขับไล่ออกจากเรือนได้รับความลำบากเพราะนายใช้อำนาจของตัวเองโดยไม่มีคุณธรรม ดังตัวอย่างจากเรื่อง สีหนาทชาติ นางสุณภาติซึ่งเป็นหญิงรับใช้อาศัยอยู่บ้านนายคามาโกชกถูกนายไล่ออกจากเรือนเพราะนางตั้งครรภ์โดยไม่ได้ร่วมสังวาสกับบุรุษคนใดเลยแต่นางตั้งครรภ์เพราะต็มน้ำจากรอยเท้าช้างเมื่อนางสุณภาติเล่าเรื่องดังกล่าวให้นายคามาโกชกฟังนายคามาโกชกหาได้เชื่อตามกลับโกรธและขับไล่นางออกจากเรือนเพราะคิดว่านางโกหกเพราะแอบไปร่วมสังวาสกับบุรุษอื่นแน่นอนจนตั้งครรภ์ในที่สุดแต่กลับไม่ยอมรับ ด้วยความโกรธจึงใช้อำนาจนายจ้างขับไล่นางออกจากเรือนไป ดังตัวอย่าง

“...จำเดิมตั้งแต่กาลนั้นล่วงไปได้เดือนหนึ่ง จึงนางสุณภาติมีครรภ์ปรากฏแก่มหาชนทั่วไป นายคามาโกชกเห็นนางสุณภาติมีครรภ์จึงถามว่า ดูกรมแม่สุณภาติเจ้าทำสังวาสกิจกับบุรุษคนใด จงระบุชื่อบุรุษคนนั้นให้เรา รู้จัก เราจักทำบุรุษคนนั้นให้เป็นตัวของเจ้าเสียเถิดเดี๋ยวนี้ ข้าแต่นาย ดิฉันไม่ได้ทำสังวาสกิจกับบุรุษคนใด ดิฉันไม่อาจจะบอกบุรุษให้ท่านรู้จักได้ นายคามาโกชกนั้นโกรธเหลือเกินจึงบริภาษนางสุณภาติด้วยวาจาหยาบว่า ดูกรหญิงถ้อยหญิงคนใดไม่ได้สังวาสกับบุรุษ หญิงคนนั้นย่อมไม่มีครรภ์เลย เจ้ากล่าวมุสาวาทไม่สมควรจะอยู่ในบ้านเรือนของเรา เจ้าจงออกไปเสียให้พ้นจากบ้านเรือนของเรา...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 138-139)

จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง พบว่ามีความขัดแย้งเพราะสาเหตุต่าง ๆ กันหลายอย่าง เช่น ขัดแย้งเพราะความโกรธ ขัดแย้งเพราะความกลัวและ

ขัดแย้งเพราะเห็นแก่สินบนค่าจ้าง เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากทั้งทางกายและทางใจแก่ตัวละครซึ่งตัวละครที่เป็นฝ่ายถูกกระทำมีทั้งสองฝ่ายคือนายกับบ่าว และนอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าวยังแสดงถึงการใช้อำนาจและสิทธิของนายที่มีเหนือบ่าวและบ่าวเองต้องยอมรับผลของความขัดแย้งและถูกรังแกโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่มีอำนาจต่อรองแต่อย่างใด

1.2 สามีกับภรรยา

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาในปัญญาสชาดกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะสามีมีอำนาจมากกว่าภรรยาและใช้อำนาจข่มขู่ภรรยา เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะมีแนวคิดที่แตกต่างกัน การใช้อำนาจอย่างไม่มีคุณธรรมและเพื่อสนองความพอใจของตนเองหรือเพื่อระบายความโกรธหรือความไม่พอใจที่เกิดขึ้นซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นกษัตริย์กับมเหสี จากการศึกษาปัญญาสชาดกพบความขัดแย้งของตัวละครระหว่างสามีกับภรรยาเพราะความโกรธ ความหึงหวงและเพราะความน้อยใจ ดังตัวอย่าง

“...ปัญหาที่ข้าพเจ้าถามนี้ พระองค์จงแก้โดยเร็วพลัน ในภายในกำหนดเจ็ดปี เจ็ดเดือนเจ็ดวันดังนี้ แล้วตรัสต่อไปอีกว่า ถ้าพระองค์ทรงทราบจงกล่าวออกไปถ้าไม่ทรงทราบปัญหาของข้าพเจ้า เทวทัณฑ์ก็จักบังเกิดมีแก่พระองค์ เทวทัณฑ์นี้จักตกลงแก่พระองค์ ๗ ก็จักสิ้นพระชนม์ ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชแล้วก็เสด็จไปยังทิพยสถานของตน พระเจ้าโกรพยราช ได้สดับปัญหาที่ท้าวสักกเทวราชถามนั้น แล้วก็สะดุ้งหวาดพระทัยอยู่สิ้นราตรียั้งรุ่ง พระเจ้าโกรพยราชได้ทรงฟังถ้อยคำของชนเหล่านั้นแล้ว ก็สะดุ้งพระทัยว่าความตายจะมีแก่พระองค์เป็นแน่ จึงตรัสเรียกพระราชเทวีมาตรัสถามว่า ดูกรเจ้าผู้มีพักตร์อันเจริญ เทพยตามาถามปัญหาเรา เราหาทราบปัญหานั้นไม่ เจ้าจงพิจารณาปัญหานั้นดูเถิด พระราชเทวีจึงกราบทูลว่า ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาแล้วข้าพเจ้าหาทราบไม่ ข้าแต่เทวราชเจ้า ไฉนหนอมนุษย์ทั้งหลายจะวิสันาปัญหาของเทพยดาได้ พระเจ้าโกรพยราช ได้สดับถ้อยคำของพระราชเทวีแล้วก็ตกพระทัยสะดุ้งหวาดหวั่น กลับทรงพระพิโรธพิฆาตโทษพระราชเทวีถึงแก่จะฆ่าให้สิ้นชีพ จึงตรัสสั่งให้ภักษาคาจาริกอำมาตย์ จับพระราชเทวีไปประหารชีวิตเสีย...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 347)

จากเรื่อง ภักษาคาจารชาดก เป็นความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาซึ่งเกิดขึ้นเพราะความกลัวและความโกรธของตัวละครคือพระเจ้าโกรพยราชแห่งเมืองมิลินนครกับพระนางสุนนาราชเทวี เนื่องจากท้าวสักกเทวราชได้ถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชและให้เวลาในการทรงแก้ปัญหา นั่น เจ็ดปี เจ็ดเดือนและเจ็ดวัน หากไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าว

ได้พระเจ้าโกรพยราชจะต้องได้รับเทวทัณฑ์จากท้าวสักกเทวราช พระเจ้าโกรพยราชไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้จึงเกิดความกลัวและสะดุ้งพระทัยตลอดเวลาเมื่อทรงนึกถึงปัญหาของท้าวสักกเทวราช ถึงแม้จะป่าวประกาศเพื่อหาคนมาช่วยแก้ปัญหานั้นก็ไม่มีใครสามารถแก้ได้ ต่อมาด้วยกลัวต่อภัยคือความตายจึงเรียกพระราชเทวีมาช่วยแก้ปัญห แต่พระเทวีกลับกราบทูลว่าธรรมดาปัญหาของท้าวสักกเทวราชไม่มีมนุษย์คนใดสามารถตอบแก้ได้ คำตอบของพระนางสุนนาราชเทวีทำให้พระเจ้าโกรพยราชเกิดความหวาดกลัวต่อความตายมากยิ่งขึ้นและโกรพยราชเทวีจึงใช้อำนาจของความเป็นกษัตริย์สั่งให้นำพระนางสุนนาราชเทวีไปประหารชีวิต

“...พระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงพระดำริว่า พระนางเจ้าทูลด้วยความหึงหวงใคร่จักทรงทดลอง จึงตรัสว่า ดูก่อนพระน้องรัก ถ้าอย่างนั้นพี่จักนำมาตั้งให้เป็นอนุภรรยาเป็นคนรับใช้ของพระน้องจักพอพระทัยไหม พระนางเจ้าทูลว่าพระดำรัสแรกว่าจักทรงตั้งให้เขาเป็นอัครมเหสี พระดำรัสหลังว่าให้เป็นอนุภรรยารับใช้ของหม่อมฉัน ก็คนใช้ของหม่อมฉันที่บิดามารดาจัดให้มาแต่อนุภรรยาที่มืออยู่เพียงพอ โฉนพระองค์ผู้เป็นกษัตริย์จึงตรัสเป็นคำสองเช่นนี้ ธรรมดากษัตริย์ย่อมตรัสคำเดียว แต่ที่พระองค์มาตรัสเป็น 2-3 คำไป เมื่อพระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงสดับคำตัดพ้อเช่นนั้นก็ทรงพระพิโรธน้อยพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ได้ตรัสปรึกษาพระราชเทวีว่า ดูก่อนหญิงปากกล้า เหตุไรจึงกล่าววาจาหยาบคายต่อเราเช่นนี้ นะเจ้าหญิงกาลกรณี ครั้นตรัสแล้วดำรัสสั่งหม่อมอำมาตย์ทั้งหลายจงนำหญิงปากร้ายนี้ใส่แพปล่อยทิ้งเสียในแม่น้ำอจิรวดีอย่าได้ช้า อำมาตย์ทั้งปวงรับพระราชบัญชาแล้วได้เชิญพระอัครมเหสีลงสู่แพลอยไปตามกระแสที่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 564-565)

จากเรื่อง จันทคาชชาดก เป็นความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าสุทนต์สนจักรและพระนางพรหมจารีมเหสีซึ่งเกิดขึ้นเพราะความหึงหวงของพระนางพรหมจารีมเหสีต่อพระเจ้าสุทนต์สนจักรเนื่องจากพระเจ้าสุทนต์สนจักรต้องการนำหญิงอื่นมาเป็นมเหสีแต่เมื่อพระนางพรหมจารีไม่ยินยอมจึงตรัสว่าจะนำมาให้เป็นอนุภรรยาและคนรับใช้แก่พระนางพรหมจารีแต่พระนางพรหมจารีก็ยังไม่พอพระทัยและยังตรัสตำหนิพระเจ้าสุทนต์สนจักรว่าเป็นถึงกษัตริย์แต่ตรัสกลับไปกลับมาไม่หนักแน่นเพราะธรรมดากษัตริย์ย่อมตรัสเพียงครั้งเดียวและต้องปฏิบัติตามนั้น เนื่องจากที่แรกพระเจ้าสุทนต์สนจักรตรัสว่าจะนำพระนางเทวธิดาสังคามมาเป็นมเหสีแต่เมื่อเห็นว่าพระนางไม่พอใจก็กลับคำว่าจะให้เป็นเพียงอนุภรรยาหรือคนรับใช้ตนเองแทน พระเจ้าสุทนต์สนจักรเมื่อได้ฟังคำเช่นนั้นก็ไม่พอใจทรงพิโรธและตรัสปรึกษาต่อพร้อมสั่งอำมาตย์ให้นำพระนางพรหมจารีใส่แพนำไปลอยในแม่น้ำอจิรวดีซึ่งพระนางพรหมจารีก็ไม่สามารถขัดขืน

พระราชอำนาจได้ จากตัวอย่างแสดงถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครทั้งสองและมีผลทำให้เกิดความบาดหมางและการใช้อำนาจด้วยความโกรธต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน

“...ฝ่ายพระมหาสัตว์เจ้า ทรงพระดำริว่า เราจักดื่มน้ำตาลกรวด แล้วรับสั่งเรียกพระรัตนวดีราชเทวี ๆ มิทันได้ยิน ต่อรับสั่งเรียกถึง 2-3 ครั้ง พระรัตนวดีจึงได้รับสั่งแล้วกลับเข้ามาจัดน้ำตาลกรวดที่โอสถารสใส่ลงในขันทองคำ น้อมนำเข้าไปถวายพระมหาสัตว์เจ้า ๆ มีชัตติยมานะคิดว่า รัตนวดีดูหมิ่นเรานัก เกิดโทมนัสแล้วตรัสว่า ทุกข์ทั้งปวงเกิดมีแก่เราก็โทษของรัตนวดีนั่น แล้วทรงตัดพ้อรัตนวดีว่า สตรีดูหมิ่นสามีด้วยเหตุ 8 ประการ คือ สามียากจน 1 สามีเป็นโรค 1 สามีเฒ่าชรา 1 สามีเป็นนักเลงสุรา 1 สามีมือหงิกงอ 1 สามีเป็นบ้า 1 สามีทำการบ้านไม่เป็น 1 สามีไม่อาจทำการงานให้เกิดทรัพย์ 1 ตรัสดังนี้แล้วก็ห้ามเมียมิให้รับขันน้ำตาลกรวดไว้ ฝ่ายพระรัตนวดีเธอประสพดีในมหาตระกูล ได้สดับพระมหาสัตว์ตรัสพ้อก็มีความกลัวยิ่งนักหนา รวากับว่าเหตุร้ายจะทำลายไป 7 ภาค กราบลงพระบาทขอขมาว่าข้าแต่พระราชสามี ขอพระองค์จงอดโทษแก่หม่อมฉัน ๆ สาธุสนสงัดใจไปอื่นหาทันได้ยินไม่พระนางเธอวิวอนขอโทษ 2-3 ครั้ง ท้าวเธอก็ยังมีอนุญาตให้ นางก็เสด็จไปเฝ้ามารดาบิดากราบทูลตามเรื่องนั้นให้ทรงทราบ พระราชมารดาบิดาตรัสแก่พระรัตนวดีว่า ดูกรแม่รัตนวดี โฉนทำความโทมนัสให้เกิดแก่สามีเล่า พระรัตนวดีกราบทูลว่า วันนี้และหม่อมฉันจักทำสัตย์สาบานให้พระราชสามีอดโทษจนได้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 506)

จากเรื่อง สังข์ปัตตชาตก เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยาคือ พระสังข์ปัตตตะกับพระนางรัตนวดี ซึ่งพระสังข์ปัตตตะซึ่งเป็นพระสวามีเกิดความน้อยใจเพราะคิดว่าพระนางรัตนวดีดูหมิ่นดูแคลนพระองค์ที่มีพระเนตรบอดทั้งสองข้างเหตุเพราะเมื่อพระสังข์ปัตตตะปรารถนาจะดื่มน้ำตาลกรวดแต่เมื่อรับสั่งบอกพระนางรัตนวดีถึง 2-3 ครั้ง พระนางรัตนวดีกลับไม่ได้ยินเพราะมัวสนใจเรื่องอื่นอยู่ พระสังข์ปัตตตะเข้าใจว่าพระนางแกล้งไม่ได้ยินทำเป็นไม่สนใจสิ่งที่พระองค์รับสั่ง ด้วยถือพระองค์ว่าเป็นเชื้อสายกษัตริย์จึงเกิดโทมนัสและกล่าวตัดพ้อพระนางรัตนวดีด้วยสาเหตุที่สตรีดูหมิ่นสามี 8 ประการ ต่อมาเมื่อพระนางรัตนวดีจะทูลขอโทษและอ้อนวอนให้อดโทษให้พระสังข์ปัตตตะก็ไม่ทรงยอมอดโทษให้แก่พระนางที่ทูลอ้อนวอนขอโทษ จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเพราะความน้อยใจและถือตัวว่าเป็นกษัตริย์และเพราะสามีคิดว่าภรรยาดูหมิ่นดูแคลนไม่ปรนนิบัติสามีด้วยความเต็มใจ

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างสามีกับภรรยาพบว่า ความขัดแย้งเกิดจากความโกรธและความมีมานะว่าตนเป็นกษัตริย์ของฝ่ายสามีจึงใช้อำนาจข่มเหงและลงโทษฝ่ายภรรยาได้อย่างไม่มีใครสามารถคัดค้านได้เพียงเพราะไม่พอใจก็สั่งลงโทษซึ่งการลงโทษมีทั้งสั่งประหารชีวิตและเนรเทศขับไล่ออกไปเสียจากพระนคร

1.3 ภรรยาที่มีสามีคนเดียว

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวที่ปรากฏในปัญญาสชาดก เป็นความขัดแย้งระหว่างมเหสีของกษัตริย์ด้วยกันเองซึ่งเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะความ อิจฉาริษยาต้องการแย่งชิงความรักจากสามีและอำนาจในการปกครองเพราะกษัตริย์มีมเหสี หลายพระองค์จึงมักเกิดความขัดแย้งระหว่างมเหสีขึ้นเพราะความหึงหวงและแย่งชิงความรัก และนอกจากนี้ยังพบความขัดแย้งจากสาเหตุประการอื่นด้วย จากการศึกษาปัญญาสชาดกพบ ความขัดแย้งระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวใน 2 ลักษณะ คือ ความหึงหวงและอิจฉาริษยา และความขัดแย้งเพราะบุตร ดังนี้

1.3.1 ความหึงหวงและอิจฉาริษยา

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความหึงหวงระหว่างภรรยาหลายคนที่มี สามีคนเดียวเกิดขึ้นเพราะต่างฝ่ายต่างแย่งชิงความรักและต้องการเอาชนะภรรยาอีกคน หนึ่งของสามีและด้วยแรงอำนาจแห่งความอิจฉาริษยาที่มีต่ออีกฝ่ายทำให้เกิดความคิด ประทุษร้ายและกลั่นแกล้งอีกฝ่ายทุกวิถีทางเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและเพื่อให้อีกฝ่ายได้รับ ความเกลียดชังและถูกลงโทษ ซึ่งตัวละครที่เกิดความขัดแย้งล้วนเป็นพระมเหสีของกษัตริย์ซึ่ง กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจมาก ดังนั้นเมื่อจะลงโทษใครจึงไม่มีผู้ใดสามารถทัดทานหรือขอร้องได้ จากการศึกษาปัญญาสชาดกพบปัญหาความขัดแย้งเพราะความหึงหวงระหว่างภรรยาที่มีสามี คนเดียว ดังนี้

“...อยู่มาวันหนึ่ง ท่านपालกเสนาบดีเข้าไปสู่ที่เฝ้าพระเจ้าพรหมทัต ถวายบังคมแล้วจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช พระนางจันทาเทวีจะมีใจชื้อตรงต่อพระองค์ ก็หาไม่ ย่อมไปเสพกามคุณกับชนชาติต่ำช้า พระนางจันทาเทวีนั้นประพฤติการณ์การหา สมควรไม่ เมื่อลับหลังพระองค์ไปแล้วประพฤตินาจารเหมือนหญิงรุ่น ๆ สาวบ้าง เหมือนหญิง หมายบ้าง และหาเกรงกลัวพระราชอาญาฝ่าพระบาทไม่ เห็นว่าพระนางจันทานั้นไม่ควรจะให้ อยู่ในราชนิเวศน์ต่อไป เมื่อท่านपालกเสนาบดีทูลยุยงอย่างนี้แล้วก็กลับไป พระนางสุวรรณจัมปาก เทวีจึงชวนเข้าไปเฝ้าพระราชา ถวายบังคมแล้วทูลยุยงเสริมคำเสนาบดีอีกว่า ข้าแต่พระ มหาราช ถ้อยคำของपालกเสนาบดีที่กราบทูลนั้นหาเหลวไหล ไม่จริงที่เดียวนางจันทาเทวีนั้น จะตั้งใจบำเรอพระองค์ตามธรรมดาหามีได้ มักทำกรรมลามกด้วยบุรุษคนแล้ว นางจันทาเทวีมี ครรภ์นั้น จะได้เกิดด้วยอำนาจสัมภพของพระองค์เดียวหามีได้ ย่อมสาธาธารณ์ทั่วไปกับบุรุษ ชาวเมืองด้วยกัน พระเจ้ากรุงพรหมทัต ทรงสดับถ้อยคำपालกเสนาบดีและนางสุวรรณจัมปาก เทวีทูลบรรยายนั้น หาทรงวิจารณ์โทษของนางจันทาเทวีให้ได้ความเท็จจริงก่อนไม่ ทรงกริ้ว

กราดเป็นกำลัง จึงรับสั่งให้ขับไล่นางจันทาทะวีไปให้เสียจากนิเวศน์เรือนหลวง...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 165)

จากเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก พระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพรหมนครมีพระมเหสีสองพระองค์คือพระนางจันทาทะวีมเหสีฝ่ายขวาและพระนางสุวรรณจัมปากเทวีมเหสีฝ่ายซ้าย ต่อมาพระนางสุวรรณจัมปากเทวีร่วมมือกับपालกเสนนาบดีทูลยุยงให้พระเจ้าพรหมทัตกริ้วและทรงพิโรธต่อพระนางจันทาทะวีด้วยการใส่ร้ายว่าพระนางจันทาทะวีไม่ซื่อสัตย์ต่อพระเจ้าพรหมทัตด้วยการประพฤตินิดประเวณี เสพกามคุณกับบุรุษทั่วไปซึ่งเป็นการดูหมิ่นและไม่เกรงกลัวต่อพระราชอาญาของพระเจ้าพรหมทัตเลย เมื่อพระเจ้าพรหมทัตได้ยินคำทูลยุยงก็ทรงพิโรธและโดยไมทันได้พิจารณาโทษของพระนางจันทาทะวีว่ามีจริงหรือไม่จริงก็ทรงขับไล่พระนางจันทาทะวีออกไปเสียจากพระนครทำให้พระนางจันทาทะวีได้รับความลำบากในการดำรงชีวิตอย่างยิ่ง

“...สนมมารีเหล่าอื่นมีนางเขมาเทวีเป็นต้นปรึกษากันว่า นางสุภัททาเทวีผู้นี้ มาแย่งพระราชสามีของพวกเรา เขาทำพระราชสามีให้อยู่ในอำนาจของเขาได้ โฉนหนอพระราชมาอินดีรักใคร่นางสุภัททาเป็นนักรหน้า น่าสงสัยนัก นางสุภัททาหาสิริสมบัติได้ ทั้งเป็นคนผู้เดียวที่เยวกลางป่าอนาถาหาปัญญาดีไม่ ทำไมพระราชารักใคร่มาก พวกเราทั้งหลายช่วยคิดอุบายทำลายให้แตกร้างกันเสียให้ได้ พระนางเขมาเทวีจึงหาพราหมณ์โหราจารย์มาแล้ว ประทานทรัพย์ให้พันหนึ่ง จึงบอกว่าข้าแต่ลูก ถ้าหากว่าท่านอาจยังความปรารถนาของฉันทให้สำเร็จได้ไซ้ร้ ฉันทจักบูชาท่านให้ยิ่งกว่านี้อีก ข้าแต่พระแม่เจ้า จะให้ข้าพระบาททำอย่างไรหรือ ข้าแต่ท่านลูก ท่านไม่เห็นดอกหรือเล่า พระภัสดาเจ้าของฉันทท่านหลงเสน่ห์นางสุภัททาเสียแล้ว ท่านหลงรักนางสุภัททาแต่ผู้เดียวฉันทจะทำอย่างไรจักให้พระราชารักฉันทได้บ้าง ถ้าว่าท่านทำพระราชารักฉันทได้จนพระราชาละทิ้งนางสุภัททาเสียได้ไซ้ร้ ฉันทจักบูชาท่านให้ยิ่งกว่าทรัพย์ที่ให้ท่านนี้อีกหลายเท่า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 445)

จากเรื่อง วรรณุชชาดก เกิดความขัดแย้งระหว่างมเหสีของพระเจ้าเจตราชแห่งเมือง วิเทหะเพราะความหึงหวงและอิจฉาริษยาระหว่างพระนางเขมาเทวีมเหสีองค์เก่ากับพระนางสุภัททาเทวีมเหสีองค์ใหม่เพราะตั้งแต่พระเจ้าเจตราชรับนางสุภัททาเทวีเข้ามาเป็นมเหสีพระองค์ก็ทรงรักใคร่และเอ็นดูพระนางมากกว่ามเหสีและนางสนมคนอื่น ๆ ทำให้พระนางเขมาเทวีและสนมทั้งหลายไม่พอใจและเกิดความหึงหวงเพราะพวกตนไม่ได้รับความรักจากพระเจ้าเจตราชเลยนับตั้งแต่นางสุภัททาเทวีเข้ามาอยู่ในพระนครต่างปรึกษาหารือกันเพื่อจะหาทางทำให้พระเจ้าเจตราชทรงเบื่อหน่ายและไม่พอพระทัยพระนางสุภัททาเทวีและกลับมาให้ความรักแก่พวกตนดังเดิมพระนางเขมาเทวีจึงปรึกษากับโหราจารย์และได้อุบาย

ที่จะขับไล่พระนางสุภัททาเทวีให้พ้นจากพระนครและต่อมาเมื่อพระนางสุภัททาเทวีประสูติพระโอรสก็นำท่อนไม้มาถวายพระเจ้าเจตราชแทนพระโอรสและทูลว่าพระนางสุภัททาเทวีประสูติพระโอรสออกมาเป็นท่อนไม้พระเจ้าเจตราชจึงกริ้วและรับสั่งให้ขับไล่พระนางสุภัททาเทวีออกนอกพระนครโดยการไล่แพลงไปในมหานคร

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งเพราะความหึงหวง อิจฉาริษยา ในปัญญาสชาดกพบว่า เกิดความหึงหวงระหว่างมเหสีของกษัตริย์ที่พยายามแย่งชิงความรักจากพระสวามีคือกษัตริย์และความอิจฉาริษยาที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความรักจากพระสวามีมากกว่าตนซึ่งปรากฏว่าฝ่ายที่ไม่ได้รับความรักนั้นคิดหาทางกลั่นแกล้งและใส่ร้ายให้อีกฝ่ายถูกเข้าใจผิดเพื่อให้พระสวามีกริ้วและถูกลงโทษในที่สุดและปรากฏว่าฝ่ายที่ถูกขับไล่ออกจากพระนครมักถูกไล่แพลงไปในมหานครเหมือนกัน

1.3.2 ความขัดแย้งเพราะบุตร

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกัน เพราะขัดแย้งเรื่องบุตรเกิดขึ้นเนื่องจากเมื่อแต่งงานแล้วภรรยาทุกคนก็หวังว่าจะมีบุตรไว้สืบสกุลของสามีและเพื่อหวังให้สามีรักตนมากขึ้นหรือมากกว่าภรรยาคนอื่น ๆ ดังนั้นภรรยาทุกคนจึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อจะมีบุตร และหากบุตรที่เกิดมาเป็นชายก็จะเป็นที่รักของสามีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสตรีหลาย ๆ คนที่มีสามีคนเดียวกันเมื่อภรรยาคนใดคนหนึ่งตั้งครรภ์หรือมีบุตรแล้วจึงมักถูกเกลียดชังและโดนกลั่นแกล้งด้วยวิธีต่าง ๆ จากภรรยาอีกคนหนึ่งเสมอ จากการศึกษานโยบายความขัดแย้งระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกันที่เกิดขึ้นเพราะบุตรเป็นสาเหตุ ในปัญญาสชาดกพบว่า มเหสีของกษัตริย์ต้องการแย่งชิงความรักจากพระสวามีและแย่งชิงความเป็นใหญ่ในพระนครซึ่งภรรยาที่ไม่มีบุตรจะเกิดความริษยาและใส่ร้ายฝ่ายภรรยาที่มีบุตรจนได้รับโทษทัณฑ์โดยไม่มีความผิดและต้องประสบกับความลำบากในการดำรงชีวิต ดังตัวอย่าง

“...แต่ฝ่ายนางอัครมเหสีชื่อว่ากัณโถมาเทวีนั้นมีสันดานประกอบไปด้วย ความริษยา อันความวิหิงสาครอบงำอยู่เป็นนิตย์ นางจึงคิดโดยอุบายว่าบุตรของเราเป็นผู้มีบุญญาธิการน้อยและอายุก็สั้น เมื่อได้เสวยราชสมบัติเพียงสามปีเท่านั้นจักตาย ฝ่ายบุตรของนางวลิกาอัครมเหสีนั้นเป็นผู้มีปัญญาและบุญญาธิการมาก จักได้เสวยราชสมบัติในพระนครทั้งสอง อย่างกระนั้นเลย เราจักคิดอุบายฆ่าบุตรของนางวลิกาอัครมเหสีนั้นเสียเถิด ครั้นคิดดังนี้แล้วจึงเรียกหญิงคนใช้อันสนิทของนางวลิกาเทวีนั้นมา แล้วจึงสั่งกำชับว่าดูกรนางผู้เจริญ เจ้าจงปฏิบัติถ้อยคำของเราไว้ เราจะให้สิ่งของเป็นสินบนตอบแทนแก่เจ้า ในกาลเมื่อนางวลิกาอัครมเหสีคลอดบุตรออกมาแล้ว เจ้าจงเอาบุตรของนางนั้นใส่ลงในทึบแล้วนำเอาทึบนั้นไปซุดหลุมฝังไว้เสียในป่า แล้วเจ้าจงเอาท่อนไม้มาพันด้วยผ้าที่เปื้อนไปด้วยโลหิตแล้วจงกล่าวว่ นี่บุตรของ

พระอัศรมเหสีชื่อว่าวลิกา แล้วรีบไปทูลพระราชินีให้ทรงทราบ นางกำชับดังนี้แล้ว จึงให้ทรัพย์ แสนหนึ่งแก่หญิงคนใช้นั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 29)

จากเรื่อง วนาวนชาดก เกิดความขัดแย้งระหว่างมเหสีทั้งสองของพระเจ้า โทมลราชแห่งโกฏิมหานครคือพระนางวลิกาอัศรมเหสีกับพระนางกัณห์ลลิตาเทวีซึ่งมเหสีทั้งสอง เมื่อตั้งครุฑพระโอรสพราหมณ์ผู้ทำนายนิมิตได้ทำนายดวงชะตาของพระโอรสทั้งสองว่า พระโอรสของพระนางวลิกาอัศรมเหสีเป็นผู้มีปัญญาและบุญญาธิการมากมีความรอบรู้ใน สรรพวิชาการทั้งหลายและจะได้ครองราชสมบัติโดยแท้ฝ่ายพระโอรสของพระนางกัณห์ลลิตาเทวี นั้นมีบุญญาธิการน้อยและไม่รอบรู้ในสรรพวิชาจักได้ครองราชสมบัติเพียงสามปีเท่านั้นจัก ลิ้นพระชนม์ชีพ เมื่อได้ฟังคำทำนายดังกล่าวพระนางกัณห์ลลิตาเทวีเกิดความริษยาต่อบุตรของ พระนางวลิกาอัศรมเหสีจึงคิดอุบายที่จะฆ่าพระโอรสนั้นเสียเพื่อให้พระโอรสของตนได้ ครองราชสมบัติแทนจึงให้สินบนแก่หญิงรับใช้คนสนิทของพระนางวลิกาอัศรมเหสีด้วยทรัพย์ แสนหนึ่งพร้อมสั่งกำชับว่าเมื่อพระนางวลิกาอัศรมเหสีประสูติพระโอรสแล้วให้นำพระโอรสใส่ ในหีบไปฝังเสียในป่าแล้วให้นำเอาท่อนไม้มาพันด้วยผ้าที่เปื้อนด้วยโลหิตแล้วทูลว่านี่พระโอรส ของพระนางวลิกาอัศรมเหสีแล้วให้รีบไปกราบทูลพระราชินีให้ทรงทราบ เมื่อพระนางวลิกา อัศรมเหสีทรงครุฑครบสิบเดือนและให้ประสูติพระโอรสหญิงรับใช้คนสนิทก็ได้กระทำตาม คำสั่งของนางกัณห์ลลิตาเทวีทุกประการ เมื่อพระเจ้าโทมลราชทราบเรื่องก็รับสั่งให้ประหารชีวิต นางวลิกาอัศรมเหสีเพราะคิดว่าเป็นหญิงกาลกิณีแต่นางกัณห์ลลิตาเทวีทูลขอไว้และให้เป็นหญิง รับใช้ในโรงครัวตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดจากความ ริษยาเพราะเหตุแห่งบุตรนำมาซึ่งการกระทำกรรมชั่วโดยขาดความยั้งคิดและไม่มีคุณธรรมใน ใจหวังเพียงประโยชน์ที่ตนจะได้รับเท่านั้น

“...พระนางเขมาเทวีได้โอกาสอันดีแล้ว จึงเสด็จไปยังสำนักนางสุภัท ทาเทวี เล้าโลมทำมิให้กินแค้นแค้นใจ นางสุภัททาเทวีเสวยมหันตเวทนา ประสูติพระโอรสมาคู่หนึ่ง นางก็ถึงวิสัยญญาภาพ ในขณะนั้น พระนางเขมาเทวีจึงเอาโอรสองค์หนึ่งใส่ลงในหีบแล้ว ใช้ให้ทาสีผู้หนึ่งนำเอาไปทิ้งเสีย ณ ป่ามหาวัน แล้วเอาโอรสองค์หนึ่งใส่ลงในหม้อใบหนึ่งแล้ว บังคับให้ทาสีผู้หนึ่งนำเอาไปลอยน้ำเสียที่มหานที ฝ่ายทาสีทั้งสองรับเสาวนีย์แล้วก็พากันแยก ไปจัดการตามเสาวนีย์พระนางเขมาเทวี นางเขมาเทวีจึงให้เอาโลหิตทารูปท่อนไม้ตั้งไว้ ณ สุวรรณาภานะแล้วรับสั่งว่านางสุภัททาเทวีคลอดลูกเป็นท่อนไม้ เมื่อนางสุภัททาได้สติฟื้น ขึ้นมา นางเขมาเทวีจึงบอกว่า แนะแม่สุภัททาท่านจงดูลูกของท่าน นางสุภัททาเห็นลูกเป็นท่อน ไม้ก็ตกใจ ถามว่านี่เป็นอย่างไรแล้วทรงกรรแสงให้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 446)

จากเรื่อง วรรณชชาติก เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างมเหสีทั้งสอง พระองค์ของพระเจ้าเจตราช แห่งเมืองวิเทหะคือนางเขมาเทวีกับพระนางสุภัททาเทวีเนื่องจาก พระนางเขมาเทวีเมื่อทราบข่าวพระนางสุภัททาเทวีทรงครรภ์ก็เกิดความอิจฉาริษยาและเมื่อ พระนางสุภัททาเทวีใกล้จะประสูติพระโอรสก็เข้ามาทำที่สนิทสนมแสดงความห่วงใยให้คลาย ความระแวง เมื่อพระนางสุภัททาเทวีประสูติพระโอรสทั้งสองพระองค์ทำให้ได้รับความทุกข์ ทรมานอย่างมากจนถึงวิสัยัญญาพลบไป นางเขมาเทวีจึงส่งนางทาสีให้นำพระโอรสองค์หนึ่ง ใส่หีบแล้วนำไปทิ้งในป่าและสั่งบังคับนางทาสีให้นำพระโอรสอีกพระองค์หนึ่งใส่ในหม้อแล้ว นำไปลอยในมหาสมุทร ส่วนตนเอาโลหิตทาที่อนไม้เตรียมไว้และเมื่อพระนางสุภัททาเทวีฟื้นคืน สติขึ้นมาจึงบอกนางสุภัททาเทวีว่าให้ประสูติพระโอรสเป็นท่อนไม้ พระนางสุภัททาเทวีเมื่อได้ ฟังดังนั้นก็ทรงโศกเศร้าคร่ำครวญด้วยความเสียใจอย่างไม่มีอะไรมาเปรียบเทียบได้ จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกันเพราะ เหตุแห่งบุตรนำมาซึ่งความอิจฉาริษยาและการกระทำที่ผิดศีลธรรมโดยไม่คำนึงถึงโทษแห่ง การกระทำที่จะตามมาซึ่งกำลังแห่งความอิจฉาริษยาทำให้พระนางเขมาเทวีปลงพระชนม์ พระโอรสองค์หนึ่งและนำพระโอรสอีกองค์หนึ่งของนางสุภัททาเทวีใส่แพลอยไปในมหาสมุทร เพราะไม่ต้องการให้นางสุภัททาเทวีมีความสุขและได้รับความรักจากพระเจ้าเจตราชมากกว่า ตนนั่นเอง

“...ส่วนสุวรรณจัมปากเทวี เห็นพระราชาทรงปริดาภิรมย์ด้วยราช โอรส นางก็มีจิตริษยาตั้งหน้าพยายามแสวงหาโทษแก่พระโพธิสัตว์และนางจันทาเทวี ประสงค์จะให้ถึงความพินาศ วันหนึ่งนางสุวรรณจัมปากเทวีทราบข่าวพระโพธิสัตว์เกิดภายใน หอยสังข์ นางนึกขึ้นได้ว่าได้อุบายเรื่องนี้มีแก่เราหละ แล้วนางก็เข้าไปเฝ้าพระราชากราบทูลว่า ข้าแต่เทวดา นางจันทาเทวีเป็นหญิงกาลกัณณีออกลูกเป็นหอยสังข์ ฝ่ายपालกเสนาบดีก็ทูลซ้ำ ใส่โทษต่าง ๆ แก่พระนางจันทาเทวีต่อหน้าพระที่นั่งอีก พระเจ้ากรุงพรมหัทธามิปริชาไม่ หลงเชื่อถ้อยคำเสนาบดีและนางสุวรรณจัมปากเทวี ทรงพระพิโรธอย่างใหญ่จึงบังคับรับสั่ง อำมาตย์ว่า พวกอำมาตย์จงช่วยกันผูกแพให้ใหญ่ เอานางจันทากับกุมารใส่ไว้ในแพไปลอยเสีย ในแม่น้ำคงคา ฝ่ายพระนางจันทาเทวีและชนชาวบุรีทราบเหตุนี้แล้วก็พากันร่ำร้องให้ยกใหญ่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 168)

จากเรื่อง สุวรรณสังชชาติก ปราบกฏความขัดแย้งระหว่างมเหสีของ พระเจ้ากรุงพรมหัทธคือพระนางสุวรรณจัมปากเทวีที่เกิดจิตริษยาต่อพระนางจันทาเทวีที่มี พระโอรสประกอบด้วยบุญญาธิการมากและเป็นที่ยกใคร่ของพระราชบิดาจึงคิดหาโทษและ อุบายเพื่อทำให้พระนางจันทาเทวีและพระโอรสได้รับความเกลียดชังและถึงความพินาศ จึงได้

ร่วมมือกับ ปาลกเสนาบดีเพื่อกล่าวโทษพระนางจันทาเทวีที่ประสูติพระโอรสออกมาเป็นหยอสังข์ ว่าเป็นกาลกณีจะนำความฉิบหายและความไม่ดีมาสู่พระราชและพระนครเป็นเหตุทำให้พระเจ้าพรหมทัตทรงพิโรธรับสั่งให้อำมาตย์จับพระนางจันทาเทวีและพระโอรสใส่แพลอยไปแม่น้ำ ทำให้ชีวิตของพระนางจันทาเทวีและพระโอรสได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสอย่างน่าสงสาร แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะความอิจฉาริษยาที่มีอำนาจทำลายความดีให้หมดไปจากจิตใจของตัวละครได้เพราะถูกรอบงำด้วยอำนาจความชั่วเพียงเพราะต้องการให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ก็สามารถทำสิ่งชั่วร้ายได้อย่างไม่เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะตามมาให้ผลที่หลัง

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกันเพราะขัดแย้งเรื่องบุตรพบว่า ความขัดแย้งระหว่างมเหสีของกษัตริย์เกิดขึ้นเพราะความอิจฉาริษยาที่มเหสีอีกคนหนึ่งมีพระโอรสและได้รับความรักจากพระสวามีมากกว่าตนเองและจะหาวิธีหรืออุบายเพื่อกลั่นแกล้งให้พระสวามีทรงพิโรธและลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้เป็นทางทาสหรือขับไล่ออกนอกพระนคร เป็นต้น

1.4 เพื่อน

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนคือความขัดแย้งของเพื่อนที่คบหากันมาหรือเพื่อนที่กระทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นเพื่อนที่รักกันมาก่อนหรือมีความเชื่อใจแต่ถ้าหากเกิดความขัดแย้งกันขึ้นความไว้วางใจความเชื่อใจก็จะหมดไปกลายเป็นศัตรูที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกันและพร้อมที่จะกระทำอันตรายต่อกันฝ่ายใดตลอดเวลา จากการศึกษาศาสนาจากพบความขัดแย้งระหว่างเพื่อนที่เคยไว้วางใจกันมาแล้วกลับขัดแย้งกันเพราะเหตุผลต่าง ๆ กัน ดังตัวอย่าง

“...หงส์ฝ่ายหนึ่งก็ทำหงส์อีกฝ่ายหนึ่งให้เชื่อกันไม่ได้ เมื่อความแปลกใจเกิดแล้วแก่หงส์สองฝ่าย อำมาตย์ผู้นั้นดั้นด้นไปหาหงส์อยู่สองสามวัน แล้วไปคลุกเคล้าปรนปรีอหงส์อีกฝ่ายหนึ่ง ทำกิริยาอาการเหมือนที่ทำแล้วแก่หงส์ครั้งก่อนนั้น หงส์ฝ่ายหนึ่งจึงสอบถามบ้างหงส์ฝ่ายหนึ่งก็บอกความเหมือนกันดูจกกล่าวมาแล้วนั้น หงส์ของสองฝ่ายทำกันและกันให้เชื่อไม่ได้ เกิดทะเลาะกันยกใหญ่ต่างกล่าวกันว่า นมนานมาแล้วแม้โทษผิดที่ไม่พอใจหรือพลังพลาดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เราก็ไม่ได้ทำอะไรต่อกันและกันเลยคราวนี้ ท่านมาถือเอาถ้อยคำของคนที่มาพบประเดี๋ยวหนึ่ง จึงมาทิ้งความดีซึ่งตั้งอยู่บนน่านเสียได้ต่อไปนี้ท่านอย่าได้พูดกับเราเลยหงส์สองฝ่ายทำความทะเลาะให้ทวีมากขึ้น แล้วปริภาษคำว่าและยกปีกขึ้นกระพือจิกกัน ด้วยอำนาจความโกรธแรงกล้าสรีรกายก็แตกออกไปเป็นสองภาค...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 401)

จากเรื่อง พาราณสีราชชาดก หงส์ทองสองตัวที่เป็นเพื่อนรักกันมานาน ไม่เคยทะเลาะกันไม่เคยมีความบาดหมางใจกันมาก่อนแต่เมื่อถูกขยอกจากผู้อื่นทำให้ต่างฝ่ายต่างไม่เชื่อใจกันและกันจนกลายเป็นความขัดแย้งกันขึ้นและด่าว่าทะเลาะวิวาทกันและทำให้เกิดความแตกแยกกันได้ในที่สุด จากตัวอย่างแสดงให้เห็นโทษของความขัดแย้งกันคือการทะเลาะวิวาทที่มักจะนำความแตกแยกมาให้กับผู้ที่ทะเลาะกัน ความไม่ไว้ใจกันระหว่างเพื่อนเพราะผู้อื่นคอยพุดขยุงก็จะนำความเสียหายหรือความบาดหมางมาทำลายมิตรภาพระหว่างกันและกันจนกลายเป็นศัตรูกันไปในที่สุด

“...ตามปรกติพระโพธิสัตว์เจ้าเป็นผู้ไม่ระแวงและมีพระทัยดีทรงเห็นว่าพราหมณ์นั้นจะตอบแทนคุณก็ได้สงสัย จึงบรรทมลงบนตักพราหมณ์ พราหมณ์เห็นพระโพธิสัตว์หลับแล้วจึงรำพึงว่า จะคิดอุบายอะไรดีหนอจึงจะได้แหวนในนิ้วมืออีกวง 1 จึงคิดได้ว่าถ้าเราควักลูกตาเสียทั้งสองข้างก็จะหนีไปได้ตามสบายใจ คิดแล้วก็เอามือทั้งสองรัดรวบพระโพธิสัตว์ควักลูกพระเนตรออกเสีย พระมหาสัตว์เจ้าได้เสวยเวทนาเป็นอันมาก ก็ตัวตพราหมณ์เข้าไว้ด้วยพาหาทั้งสองข้าง พระองค์ทรงพระกำลังมากดั่งช้างสารบีบพราหมณ์เข้าไว้แน่นเหมือนดั่งหีบอ้อยพราหมณ์ได้รับความเจ็บปวดเหลือประมาณก็ตกใจกลัวความตาย...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 499)

จากเรื่อง สังขปัตตชาดก ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนจนนำมาสู่ความหายนะแก่พระสังขปัตตะเกิดขึ้นเพราะความไว้ใจและเชื่อใจพราหมณ์ที่มีจิตใจไม่ซื่อ คิดคดและหวังจะได้ประโยชน์อย่างเดียวในขณะที่พราหมณ์เมื่อได้รับความไว้ใจจากพระสังขปัตตะกลับมีใจทรยศคิดไม่ซื่อ และทำร้ายด้วยการควักลูกตาของพระสังขปัตตะทั้งสองข้างทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของเพื่อนที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็สามารถทำลายมิตรภาพที่เคยมีให้สิ้นสุดลงได้และนำความเสื่อมเสียหรือความเสียหายทั้งต่อทรัพย์สินและร่างกายมาสู่ทั้งสองฝ่ายด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนในปัญญาสาชชาดกพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นเกิดเพราะสาเหตุต่าง ๆ กันเช่น เกิดเพราะถูกขยุงให้แตกแยกกันเพื่อหวังประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งและเกิดขึ้นเพราะเพื่อนต้องการประโยชน์หรือทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้ทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมหรือโทษแห่งความผิดที่จะตามมาในภายหลังแต่ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนที่เกิดขึ้นจากทั้งสองสาเหตุก็นำความพินาศมาสู่ทั้งสองฝ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และต่างฝ่ายต่างสูญเสียมิตรภาพที่เคยมีไปเช่นเดียวกัน

1.5 พอกับลูก

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นระหว่างพอกับลูกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะความไม่พอใจของพ่อที่มีต่อลูกซึ่งเกิดขึ้นจากความโกรธและเพราะความเมมาจากการตีมีสุราของฝ่ายพ่อและนอกจากนี้ความขัดแย้งดังกล่าวยังเกิดขึ้นเพราะพ่อเมื่อได้รู้ความผิดของลูกแต่ไม่ทันได้พิจารณาความผิดนั้นของลูกให้ละเอียดก็เชื่อตามและลงโทษทันที ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวฝ่ายพ่อจะเป็นผู้กระทำโทษแก่ฝ่ายผู้เป็นลูกให้ได้รับความลำบากและต้องต่อสู้ในการดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก จากการศึกษาในปีญาสาชาดกพบความขัดแย้งของตัวละครระหว่างพอกับลูกที่เป็นพระราชากับพระโอรสและพระธิดา ดังตัวอย่าง

“...พระสิทธิสารกับบุญสารได้เป็นสหายกัน สองกุมารนั้นมีปัญญามากและกล้าหาญหากกลัวผู้อื่นไม่ สองกุมารเล่นอยู่กับหมู่กุมารอื่น รังแกต่อว่าทุบตีเขาต่าง ๆ พวกกุมารทั้งหลายร้องไห้ไปบอกแก่มารดาบิดา มารดาบิดาแห่งกุมารเหล่านั้น พวกมันไปเฝ้าพระราชากราบทูลให้ทรงทราบ พระราชาทรงทราบแล้วก็กริ้วใหญ่รับสั่งขับไล่สองกุมารเสีย พระนางวิมลมาเทวีทรงกรรแสงไปเฝ้าพระราชาราชินี วังวอนขออิทธิฤทธิ์ พระราชาก็มิได้โปรดประภาษประการใด พระสิทธิสารกุมารกับบุญสาร ทำอภิวันทนาบิดามารดาแล้วจึงออกจากนครพวกบริวารของพระมหาสัตว์ก็ตามออกไปส่ง...”(กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 429)

จากเรื่อง สิทธิสารชาดก เกิดความขัดแย้งระหว่างพระราชบิดาคือพระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพาราณสีกับพระโอรสคือพระสิทธิสารกุมาร เนื่องจากพระเจ้าพรหมทัตได้ทรงทราบว่าพระสิทธิสารกุมารรังแกกุมารคนอื่น ๆ ก็ทรงพิโรธจึงขับไล่สิทธิสารกุมารออกไปเสียจากพระนคร ถึงแม้พระราชมารดาจะทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ก็ไม่ทรงอดโทษ พระสิทธิสารกุมารจึงต้องเสด็จออกไปจากพระนครไปพจญกับความเหน็ดเหนื่อยลำบากกับบุญสารกุมารที่เป็นสหายตามลำพัง จากปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอำนาจของพระราชบิดาที่เป็นกษัตริย์ที่สามารถสั่งลงโทษผู้อื่นได้โดยทันทีและความขัดแย้งระหว่างพระราชบิดากับพระสิทธิสารกุมารยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของพระสิทธิสารกุมารอย่างยิ่ง เพราะต้องออกจากพระนครไปลำบากเพราะถูกขับไล่จากพระราชบิดา

“...วันนั้นพระราชาสวยสุราเมานักแล้ว เมื่อไม่เห็นพระราชธิดาขึ้นมาเฝ้าก็กริ้วใหญ่ฉวยพระแสงดาบได้เสด็จไปถึงปราสาทราชธิดา เปิดทวารเข้าไปทอดพระเนตรพวกสาวใช้ยังหลับอยู่ ตรัสปรึกษาพวกทาสีตกใจตื่นขึ้นกลัวพระอาชญาที่พากันหนีไป พระราชธิดาตื่นบรรทมแล้วเห็นพระราชบิดาทรงโกรธา ก็หมอบลงถวายบังคมบาทพระราชบิดา พระราชบิดาจึงประหารราชธิดาด้วยฝ่าบาท แล้วปรึกษาขับไล่ว่า เจ้าเป็นหญิงชั่วร้ายกาลกรรมนี้เจ้าไม่ใช่ลูกของเรา เจ้าเป็นลูกพวกโจรไพรเจ้าจงไปสู่สำนักพวกโจรเถิด ฝ่ายนางปุณณิราชธิดา

ถูกพระราชบิดาประหารและปรีภายขับไล่ เธอก็คิดโทมนัสน้อยพระทัยว่า พระราชบิดาหา
 เสน่หาเราไม่ได้โดยตีปรีภายเราถึงเพียงนี้ เราจะทนอยู่ต่อไปทำไมให้อายเขา เราจักไปยังราว
 ป่าตายเสียประเสริฐกว่า ดำริแล้วจึงเก็บเครื่องแต่งองค์และแก้วแหวนห่อเข้าดึบตี จึงทาสรีร
 อินทรีย์ให้ชมขมอมปลอมกายาออกไปสู่ป่า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 406)

จากเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก เป็นความขัดแย้งระหว่างพระราชบิดาคือพระ
 เจ้ายศกรราชแห่งเมืองอริยภูมิมหานครบุรีกับพระราชธิดาคือนางปุณณิราชธิดา เนื่องจากพระ
 เจ้ายศกรราชทรงโปรดการเสวยสุราเป็นนิจและวันหนึ่งทรงเสวยสุราจนเมาเมื่อไม่เห็นพระราช
 ธิดาเสด็จไปเข้าเฝ้าก็ทรงพิโรธหยาบพระแสงดาบแล้วเสด็จไปยังปราสาทของพระนางปุณณิ
 ทอดพระเนตรเห็นหญิงรับใช้ยังหลับกันอยู่ก็ตำปรีภายจนหญิงรับใช้เหล่านั้นวิ่งหลบหนีกัน
 ชุลมุน ส่วนพระนางปุณณิราชธิดาเห็นพระราชบิดาโกรธก็รีบเข้าไปกราบแทบพระบาทขออภัย
 โทษแต่พระเจ้ายศกรราชกลับประหารพระราชธิดาด้วยเท้าและขับไล่ออกจากพระนครด้วย
 ความโกรธ ทำให้พระนางปุณณิราชธิดาเสียพระทัยและรู้สึกละอายต่อคนอื่นเป็นอย่างมากจึง
 ตัดสินใจหนีออกจากพระนครไปในที่สุด

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างพ่อกับลูกพบว่า
 ความขัดแย้งระหว่างพระราชากับพระโอรสและพระธิดามีผลทำให้เกิดความแตกแยกและการ
 ตัดขาดจากสายสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกมาสู่ตัวละครทั้งสองฝ่ายและทำให้พระโอรสและ
 พระธิดายังต้องเสด็จออกจากพระนครไปใช้ชีวิตเพียงลำพังทำให้ได้รับความลำบากในการ
 ดำเนินชีวิตอย่างมากทั้งที่ความผิดที่กระทำก็มีเพียงเล็กน้อยแต่พระราชาก็ไม่พิจารณาโทษของ
 ความผิดที่กระทำอย่างยุติธรรมแต่กลับใช้อำนาจความโกรธในการตัดสินพระทัยและส่งผลให้
 เกิดความแตกแยกและตัดขาดกันไปในที่สุด

โดยสรุป ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับผู้อื่นในปัญญาชาดกพบว่า ตัว
 ละครในปัญญาชาดกประสบกับความขัดแย้ง 5 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา
 ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน เพื่อน และพ่อกับลูก

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นในนวนิยายไทย

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นที่ปรากฏในนวนิยายไทยนั้น
 เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันและความไม่เข้าใจกันของตัวละคร
 ความโกรธ ความไม่พอใจต่อผู้อื่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับ
 บุคคลอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือผู้ที่กระทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นความขัดแย้งกัน
 ระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อนกับเพื่อน พ่อกับลูกและแม่กับลูก เป็นต้น ซึ่ง
 ความขัดแย้งดังกล่าวมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตัวละครทำให้เกิดความยุ่งยากและ

ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจแก่ตัวละคร จากการศึกษานวนิยายไทยพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากผู้อื่น มี 6 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง ดังนี้

2.1 นายจ้างกับลูกจ้าง

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจหรือความโกรธที่นายจ้างมีต่อลูกจ้างเมื่อลูกจ้างทำงานไม่เป็นที่พอใจหรือบกพร่องในการทำงานบางอย่างใดอย่างหนึ่งและความกลัวต่ออำนาจของนายจ้างที่ลูกจ้างต้องยอมรับอำนาจนั้นอย่างไม่เต็มใจ การกดขี่ข่มเหงของนายจ้างทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่ายทำให้เกิดความหวาดกลัวหรือการถูกเอาเปรียบจากนายจ้างและการใช้กำลังในการลงโทษลูกจ้างอย่างไร้ความปราณี ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของลูกจ้างเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่าง

“...นवलวรรณตะโกนเรียกคนขับรถ พลงเดินลงไปส่งหมอนำตึก พอรรถเลี้ยวลับประตูออกไป นवलวรรณก็ส่งเสียงเล่นงานครีธาและคนในบ้านทุกคน เด็กแป๋วแหวนนะช่วย ๆ คูมันหนอยนะไวยศรี แกมันหน้าที่พระพี่เลี้ยง ทำไมถึงปล่อยให้มันจมน้ำจมน้ำทำได้ ไม่เอาไหนเสียเลยแถนะ ต่อไปนี้ทุกคนช่วยกันดูแลมันให้ดี รู้ก็ทั้งรู้ว่ามันช่วยตัวเองไม่ได้ ยังจะหละหลวมเด็กคนนี้ค่าตัวมันเป็นล้านนะไวย เพื่อเป็นอะไรลงไปละก็ลุงมันคงหาเรื่องฟ้องฉันยุบยับไปเลย เสียงคุณนายไม่ใช่เบา บุญนำอยู่หลังครัวกับป้าแจ่มปนกับป้าแจ่มว่า ก็พี่ครีธาเขามีหน้าที่ดูเด็ก คุณนายก็เรียกเขาไปใช้ ป้าก็มีหน้าที่ของป้า หนูก็มีหน้าที่ของหนูใครจะมานั่งเฝ้าแป๋วแหวนอยู่ตลอดเวลา...” (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2533ก, หน้า 53)

จากเรื่อง ตึกตามนุษย์ เป็นความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเนื่องจากนายจ้างเมื่อไม่พอใจการทำงานของลูกจ้างก็จะใช้อำนาจความเป็นนายจ้างตำหนิ ตวาด หรือต่อว่าด้วยความไม่พอใจซึ่งลูกจ้างไม่มีสิทธิ์ที่จะโต้เถียงหรือแก้ตัวเพราะด้วยฐานะทางสังคมที่ตัวเองด้อยกว่าและเพราะต้องอาศัยอยู่ในบ้านของนายจ้างหรือเพราะนายจ้างมีสิทธิ์เหนือกว่าคนรับใช้ในบ้านและยังให้ที่อยู่อาศัยแก่ลูกจ้างอีกด้วย ดังนั้นลูกจ้างจึงต้องอยู่ในสภาวะจำยอมให้ถูกตำหนิต่อว่าหรือการลงโทษด้วยวิธีอื่น ๆ ก็ตาม

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเนื่องจากนายจ้างมักใช้กำลังและใช้อำนาจที่ตนเองมีคอยข่มเหง รังแกลูกจ้างทุกครั้งเมื่อไม่พอใจหรือเมื่อรู้สึกโกรธเคืองโดยไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้างด้วยการลงโทษที่รุนแรง ไร้ความปราณี จนทำให้ลูกจ้างได้รับความเจ็บปวดทรมาน ดังตัวอย่าง

“...พระยาไชยากรสั่งหน้า โบกมือให้นางกึ่งถอยออกไป ตวาดท้วงว่า เอ็งอย่ามาต่อแย กูลั่นคำโตออกไป คำนั้นต้องตักดีลสิทธิ์มายังน้กูปครองเสี้ยงพวกเอ็งไม่ได้ บุญเจิมกับนางทองคนครัวต้องช่วยประคองนางกึ่งกลับไปนั่งร้องไห้ที่เดิม ท่านเจ้าคุณส่งหว่ายให้บุญมีพลาง กล่าวว่ กูลั่นว่จาไปแล้ว ผู้ใดไปติดต่อกับเรือนแพโน้นจะถูโบายยี่สิบที แต่ไ้แก้วสารภพกุดให้ จงโบายมันสิบห้าที แล้วจำไว้ในเรือนซ่งทาสจนกว่าข้าจะสั่งปล่อย ส่วนไ้คอกให้ซ่งไ้เจ็ดวันจงทำตามกูลั่นเดี๋ยวนี้...” (รพีพร, 2536, หน้า 326-327)

“...พระยาไชยากรคำรามออกมาว่า สันดานซี้ซ้า ให้เรียนให้อ่านจนเป็นกลับใช้วิชานั้นประหัตประหารกู นางทองพูดต่อไปซิ มันคุยอวดเอ็งว่ายังงั้บ่าง นางทองก็เล่าว่ที่กึ่งอวดเจ้าแก้วลูกชายว่อายุครบยี่สิบเอ็ดเมื่อใดก็ตองได้เป็นไทแน่นอนตามกฎหมายนี้ พระยาไชยากรหัวเราะแล้วว่ นังกึ่งเอี้ย เอ็งอย่าเชื่อลม ะ แล้ง ะ ไปเลย กฎหมายนั้นเขาใช้บังคับเมื่อไรเล่า เป็นแต่สำเนาเสนอขึ้นไป ก็ไม่ทรงโปรดเกล้าให้ใช้ สำหรับเอ็งฉลาดแคล้วอาญามานานแล้ว เอาเถิด ข้าจะช่วยให้ถูกเสียบ้าง ไ้มี เอาหว่ายลงหลังนังกึ่งฐานปากบอนครึ่งโหลเดี๋ยวนี้ บุญมีผูกคอกอย่างฉับไว กระตุกหว่ายออกมาจากซ่างฝาเรือนแล้วสั่งให้นางกึ่งนอนคว่ำหน้าลง แล้วกำลังบุญมีมีทาสชายก็ทุ้มเทลงไปที่หว่ายซ่งกระหน่ำลงบนหลังนางกึ่งจนครบหกครั้ง นางกึ่งสุขภาพไม่สู้ดีแล้ววัยก็ถึงห้าสิบแล้วจึงหมดกำลังสลบเพราะความเจ็บปวดนั้น...” (รพีพร, 2536, หน้า 48)

จากเรื่อง ลูกทาส พระยาไชยากรเป็นนายจ้างที่ไม่มีความเมตตาต่อบ่าวในบ้าน เอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงสารพัดวิธีเพื่อให้บ่าวทุกคนอยู่ใต้อำนาจของตน มักแสดงอารมณ์โกรธหรือโมโหอย่างรุนแรงเมื่อไม่พอใจและมักลงโทษบ่าวในบ้านด้วยวิธีรุนแรงที่ทำให้บ่าวได้รับความเจ็บปวดทรมาน ซึ่งจากการกระทำและพฤติกรรมดังกล่าวของพระยาไชยากรทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างนายกับคนรับใช้ที่อาศัยและทำงานอยู่ในบ้านของพระยาไชยากร ทำให้ไม่ได้รับความรักความเคารพจากคนรับใช้เพราะคนรับใช้ทุกคนล้วนทำงานเพราะกลัวจะถูกลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรงเท่านั้นส่วนคนที่ทำด้วยความรักและความซื่อสัตย์แทบไม่มีเลย จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนและยังส่งผลต่อความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายทำให้ไม่มีความสุขและหวาดระแวงต่อกันและกันอยู่ตลอดเวลาและความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป็นสาเหตุให้นายจ้างไม่มีความเมตตาต่อลูกจ้างส่วนลูกจ้างก็ไม่มีความรักและความภักดีต่อนายจ้าง

นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างยังมีปรากฏในลักษณะการคุกคามทางเพศโดยนายจ้างใช้อำนาจของตนบังคับขืนใจหรือแสดงเจตนาที่จะคุกคามทางเพศ

ต่อลูกจ้างหรือคนรับใช้ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่าง

“...คุณมาโนชโกรธจนขบฟัน ชี้น้ำเอาว่า เอ็งอย่ามาข่มขู่ข้านะ ข้ามีอำนาจที่จะโบยหลังเอ็งเล่นเมื่อไหร่ก็ได้ อีเจิมข้าไม่ชอบพูดอะไรมาก ครึ่งก่อนบอกผ่านไอ้มีมาที่หนึ่งว่าต้องการเอ็ง เอ็งก็ปดขำมากกับไอ้มีว่าเป็นทั้งเกลื่อนทั้งเหา ไอ้มีบอกข้าหมดว่า ไม่เห็นเอ็งจะเป็นอะไรสักอย่าง เอ็งสะอาดสะอาดพอ ฉะนั้น คินนี่สองท่อม เอ็งอาบน้ำแต่งกายให้สะอาดขึ้นไปห้องข้า ก่อนที่เอ็งจะไปเป็นเมียไอ้แก้วเอ็งจงเป็นของข้าก่อนเกิด บุญเจิมใจหายวาบ ตกตะลึง ไม่ทันจะตอบแก้ไขอย่างไร คุณมาโนชก็เดินหันหลังเดินตรงไปเรือนพักของเขา บุญเจิมจำต้องเดินใจลอยขึ้นไปบนเพิงที่อาศัย กอดเข้าครุ่นคิดอยู่คนเดียว...” (รพีพร, 2536, หน้า 69)

จากตัวอย่างเรื่อง ลูกทาส คุณมาโนชหลานชายของพระยาไชยากรซึ่งนับเป็นนายจ้างในบ้านของพระยาไชยากรเป็นคนไม่มีคุณธรรมและมักรังแกและกลั่นแกล้งคนรับใช้ในบ้านโดยวิธีต่าง ๆ อย่างไร้คุณธรรม คนรับใช้ในบ้านส่วนใหญ่ไม่ให้ความเคารพและรังเกียจในพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมเพราะมักบังคับคนรับใช้หญิงสาวให้มาบำเรอกามของตนเองอยู่เสมอถึงแม้บางคนจะแต่งงานแล้วแต่ถ้าคุณมาโนชชอบใจก็จะให้มารับใช้ตนให้ได้ บุญเจิมเป็นหญิงรับใช้ในบ้านที่คุณมาโนชพอใจอยากให้มาบำเรอกามตนเองจึงบังคับทุกวิธีที่จะได้บุญเจิมมาเป็นนางบำเรอทำให้บุญเจิมรู้สึกหวาดกลัวและไม่ปลอดภัยต้องคอยหลบหลีกให้พ้นจากการถูกคุณมาโนชรังแกด้วยความทุกข์ใจ

“...ที่แรกก็ไม่มีอะไร มาเมื่อต้นปีเมียเก่าแก่เขาไปคลอดลูกคนที่สี่ แก่แก่เขาเข้าหาหนู บุญรอดปล่อยโฮออกมา ครูอรพินสะดุ้งมองบุญรอดอย่างเวทนา เด็กสาวตัวพอมอายุสิบหกสิบเจ็ดเท่านั้นต้องมารองรับอารมณ์ใคร่ของนายจ้าง หนูไม่ยอมเขาก็ทั้งตบทั้งเตะ หนูไม่เคยไปไหนมาไหนเลย อยู่แต่ในครัวหนูกลัว เขาจะไล่หนูออกหนูอยากได้เงินเดือนไปช่วยแม่เลี้ยงน้อง เมียเขากลับมาเก่าแก่ก็ยังไม่เลิกยุ่งกับหนูจนเมียเขารู้ บุญรอดหยุดเล่า ยกหลังมือเขาเซ็ดน้ำตา เขาตบหนูเสียไม่มีดี แก่แก่เขาอ้างว่าหนูยั่วเขาอะ ครู แต่หนูไม่ได้ยั่วเลย เป็นความสัจ หนูไม่ได้ยั่ว หล่อนเสียงสั้น จริง ๆ อะครู หนูไม่ได้ยั่ว หนูทำงานอยู่แต่หลังร้าน ไม่ได้ยุ่งกับใครเลย แก่แก่เข้าหาหนูเอง...” (โบตัน, 2543, หน้า 15-16)

จากเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเนื่องจากบุญรอดซึ่งเป็นลูกจ้างถูกนายจ้างคือเก่าแก่ใช้กำลังปลุกปล้ำข่มขืนและหากครั้งใดที่บุญรอดไม่ยอมตามใจเก่าแก่ก็จะใช้อำนาจของเจ้านายข่มขู่ว่าจะไล่ออกจากงานหรือใช้กำลังตบตีทำร้ายร่างกายให้ได้รับความเจ็บปวดและยังบังคับไม่ให้นบุญรอดบอกเรื่องที่เกิดขึ้นกับคนอื่นอีกด้วย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสร้างความรู้สึกเจ็บปวดทั้งทางกายและทางใจให้

เกิดขึ้นแก่บุตรอดอย่างมากแต่เพราะกลัวถูกไล่ออกจากงานบุตรอดจึงต้องยอมทนอยู่และเพราะความจำเป็นเนื่องจากต้องการได้เงินค่าจ้างส่งกลับไปให้แม่ใช้เพื่อเลี้ยงดูน้อง ๆ เนื่องจากบ้านของบุตรอดมีฐานะยากจน เพราะเหตุผลดังกล่าวบุตรอดจึงถูกรังแกจากนายจ้างและต้องทนอยู่ด้วยความหวาดกลัวและรู้สึกไม่ปลอดภัยจากเก้าเก้าตลอดเวลา

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างพบว่า นายจ้างมักใช้อำนาจบังคับและดูต่ำต่อว่ารวมถึงลงโทษลูกจ้างอย่างทารุณให้ได้รับความเจ็บปวดและทรมานทั้งทางร่างกายและทางจิตใจอย่างไร้คุณธรรม นอกจากนี้ยังบีบบังคับข่มขืนใจลูกจ้างให้บำเรอกามให้กับตนเองซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมและน่ารังเกียจ ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นของนายจ้างทั้งหมดลูกจ้างไม่สามารถต่อสู้หรือขัดขืนได้เพราะไม่มีอำนาจและสิทธิ์ใด ๆ ในการต่อสู้ขัดขืนจึงต้องอยู่ในภาวะจำยอมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2 สามีกับภรรยา

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างสามีกับภรรยาเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกันและการทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา สามีทำร้ายร่างกายภรรยาหรือสามีมีภรรยาใหม่ทำให้ภรรยาเสียใจและเกิดความบาดหมางใจกันขึ้นภายในครอบครัวซึ่งเป็นสาเหตุความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นในหลายครอบครัว จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาเพราะการทะเลาะกันและความหึงหวงดังตัวอย่าง

“...ก็มันหน้าที่แก เมียก็ต้องดูแลตัว ดูแลลูกเต้า ดูแลบ้านช่อง แกจะบ่นหา หอกอะไร ‘เออ’ แม่กระแทกเสียง ประหนึ่งจะย่นคำ จะบ่นหาหอกอะไร กลับคืนพ่อ ‘เถียงคำ ไม่ตกปากนะมึง อย่างก้อย่ากินมันเลย’ พ่อลุกขึ้นยืน คว่าจวนข้าวเขวี้ยงออกไปนอกตัวบ้าน ได้ยินเสียงจวนหล่นแตกบนพื้น ‘เจ้า...เจ้าทำอะไร’ แม่ร้องเสียงสั่นปนสะอื้นให้ แกงคอยกับผมวิ่งไปหาแม่ด้วยความตกใจ พ่อเห็นเราถลันออกมาจึงตะคอกใส่ด้วยเสียงเฉียบขาดให้กลับเข้าไปในบ้าน เราสองชะงักเท่า ทรุดกายลงกองเหมือนผ้าเช็ดตัวสองผืนข่มรวมกัน หลบมุม อยู่หลังประตู นั่งชันเข่าร้องไห้ด้วยกันทั้งคู่ ‘ฟังไว้นะต่อแต่นี้ไปห้ามเด็ดขาด หากแกยังรังแก ทะลอนออกไปขายกับข้าวเดี๋ยวคอยดูว่าฉันจะทำอะไรกับแกได้บ้าง เตือนไว้แล้วนะ ‘รู้รีเปล่า’ ‘ทำไม เจ้าลิเห็ดหยิ่งข้อย ลองขึ้นเจ้าทำเจ้าได้เลี้ยงลูกเองแน่’ แม่พูดหลบเสียง ‘รู้รีเปล่า’ พ่อไม่ฟังคำ ‘รู้รีเปล่า ตอบมา’ พ่อคาดคั้น ‘รู้แล้ว’ แม่ตอบเสียงอ่อย ‘พูดรู้เรื่องแบบนี้แต่แรกก็หมดเรื่อง ต้องให้ขึ้นเสียงทุกทีสิน่า’ พูดจบพอนั่งลงที่เก้าอี้อีกครั้ง เงียบอยู่ครู่หนึ่ง แม่นั่งสะอื้นให้อยู่ตรงข้ามพ่อ เราสองพี่น้องได้ยินเสียงแม่ชัดเจน เพราะแผ่นหลังแม่กับแผ่นหลังของเรามีเพียงฝาบ้านกั้นกันเท่านั้น...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 174-175)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย เป็นความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาคือพ่อและแม่ของลับแลและแก่งคอยที่ทะเลาะกันเนื่องจากต่างฝ่ายต่างก็บ่นว่าตัวเองมีภาระที่ต้องรับผิดชอบและพ่อไม่พอใจแม่ที่มักบ่นว่าต้องเหนื่อยดูแลเรื่องภายในบ้านเพียงคนเดียวในขณะที่พ่อก็คิดว่าตัวเองเป็นคนหารายได้ทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในครอบครัวจึงทำให้ทั้งคู่ทะเลาะกัน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเมื่อสามีกับภรรยาเกิดความขัดแย้งกันจะส่งผลให้ครอบครัวไม่มีความสุขและลูก ๆ ก็จะไม่มีความสุขด้วยเช่นกันและส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ ยังปรากฏความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาเพราะสามีมีผู้หญิงคนอื่นทำให้ภรรยาเสียใจและทำให้ชีวิตคู่ชีวิตครอบครัวมีปัญหาเกิดขึ้นเพราะเมื่อสามีมีผู้หญิงคนอื่นนอกจากจะทำให้ภรรยาเจ็บช้ำใจแล้วยังจะนำปัญหาต่าง ๆ เข้ามาสู่ครอบครัวและภรรยาอีกเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่าง

“...หนึ่งในบรรดาผู้ระแวงระวังโรคภัย ก็คือสามีของเธอเอง เจ้าคุณปลุกบ้านให้ภรรยาอยู่อีกหลังหนึ่งห่างจากตึกใหญ่ อ้างว่าตรงนั้นใกล้คลอง อยู่สบายกว่าจะอุดู้อยู่บนตึกใหญ่หลังเก่าแก่สร้างมาตั้งแต่รัชกาลก่อน หลาย ๆ วันก็ลงมาเยี่ยมภรรยาสักที แล้วค่อย ๆ ห่างออกไปเป็นลำดับ จนถึงปีนี้ เรียกได้เต็มปากว่าต่างคนต่างอยู่ไม่เห็นหน้ากัน เพราะมีหญิงสาวคนใหม่หน้าตาสะสวยชื่อแม่พยอม เข้ามาอยู่บนตึกแทนที่คุณหญิงเสียแล้ว หล่อนเพิ่งจะคลอดลูกชาย กำลังอยู่ไฟ เจ้าคุณเห่ลูกชายจนออกหน้า ก็ยิ่งระมัดระวังที่จะไม่ลงเยี่ยมภรรยาหลง เกรงว่ากลับมาจะเอาโรคภัยไข้เจ็บติดไปถึงลูกชายด้วย ชาวเจ้าคุณมีลูกชาย ทำให้เจ้าคุณหญิงจำเรียงเปลี่ยนจากหม่นหมองเป็นหมดอาลัยตายอยากในชีวิต เธอได้แต่นอนซึมไม่แตะต้องอาหารซึ่งปกติก็แทบจะไม่ตักเข้าปากกินสองสามคำ...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ก, หน้า 15)

จากเรื่อง มาลัยสามชาย เกิดความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาเนื่องจากสามีมีภรรยาคนใหม่ พ่อของลอออคือท่านเจ้าคุณมีภรรยาคนใหม่และนำเข้ามาอยู่ในบ้านใหญ่และในขณะเดียวกันก็ปลุกเรือนหลังใหม่ให้ภรรยาคือคุณหญิงจำเรียงย้ายไปอยู่แทนทำให้คุณหญิงจำเรียงเสียใจต่อการกระทำของสามีมากซึ่งแรก ๆ ท่านเจ้าคุณก็ไปเยี่ยมไปหาบ้างแต่ค่อย ๆ เริ่มห่างไปและเมื่อภรรยาคนใหม่คลอดบุตรชายท่านเจ้าคุณก็ยังห่างหายไปทำให้คุณหญิงจำเรียงเจ็บช้ำใจกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างที่สุดเพราะไม่สามารถทำอะไรได้จึงได้แต่เสียใจและเจ็บปวดกับสิ่งที่ท่านเจ้าคุณกระทำ ซึ่งจากตัวอย่างความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาเป็นความขัดแย้งที่ฝ่ายสามีเป็นผู้กระทำทำให้ภรรยาต้องเสียใจ

“...ลลอออรอั้งไปอืดใจ เรื่องที่สามี่พูดไม่ใช่ประเด็นใหญ่สำหรับเธอ หญิงสาวคนนั้นจะอยู่ในฐานะบ่าว ส่วนเธอเป็นนาย สำคัญที่หล่อนเองก็ยั้งได้ชื่อว่าร่วมสามี่กับเธอต่างหาก ผู้หญิงคนไหนเล่าจะรับรู้เรื่องนี้ได้อย่างหน้าซื่อตาบาน น้องไม่เคยนึกเลย หญิงสาวหลุดออกมา ด้วยเสียงลั่นเครือ น้องนึกว่าพี่ศรั้งน้องคนเดียวเสียอีก เราอยู่กันมาก็ถนอมน้ำใจกันทุกอย่าง ไม่เคยมีเรื่องบาดหมาง น้องบกพร่องตรงไหน ทำหน้าที่เมียได้ไม่ครบอย่างไร พี่ศรั้งได้มีเมียที่สองตามมาอีกคน ชายหนุ่มทำหน้าที่ระอา ปนกลัดกลุ้ม แต่น้ำเสียงก็ยั้งปลอบโยน น้องจำ อย่างพี่ดีโพยตีพาย น้องของพี่เป็นผู้หญิงที่ดีที่สุด เป็นนางแก้วเป็นเมียสุดประเสริฐ พี่ไม่คิดจะเอาใครเป็นเมียพี่อีก นอกจากน้อง พูดถึงรักพี่ก็ไม่เคยรักใครนอกจากน้องคนเดียว เด็กคนนั้นพี่เลี้ยงไว้เพราะสงสาร พี่บอกแล้ว ลูกผู้หญิงตัวคนเดียวไม่มีที่พึ่ง ก็หวังพึ่งคนที่ซุบเลี้ยงอุปถัมภ์มัน มันก็อยู่ตามประสามัน พี่ก็ได้ใส่ใจนั้ก ‘สงสาร’ ลออออรทวนคำพี่ศรั้งสงสารแม่โพ แล้วไม่สงสารน้องหรือคะไม่นึกหรือว่าจะทุอะไรของสตรี ไม่เท่าตัวมีเมียน้อย น้องคิดว่าพี่ศรั้งเรียนมาจากเมืองฝรั่งมังค่า จะไม่ถือธรรมเนียมมีหลายเมีย...” (ว. วิจิฉัยกุล, 2554ก, หน้า 92)

จากตัวอย่างเรื่อง มาลัยสามชาย เป็นความขัดแย้งระหว่างสามี่กับภรรยาคือทรงยศกับลออออรเพราะฝ่ายสามี่คือทรงยศพาผู้หญิงคนใหม่คือทองโพรำเข้ามาอยู่ในบ้านทำให้ลออออรไม่พอใจและน้อยใจสามี่ที่ไม่ให้เกียรติเธอ ย่ำยัดศักดิ์ศรีของเธอทำให้เธอต้องอับอายต่อเพื่อน ๆ และญาติพี่น้องเพราะแสดงว่าเธอบกพร่องในหน้าที่ภรรยาและไม่ดีพอสามี่จึงนำผู้หญิงคนอื่นเข้ามาอยู่ในบ้านแทน จากตัวอย่างแสดงถึงความขัดแย้งที่เกิดจากฝ่ายสามี่เป็นผู้กระทำและทำให้เกิดความบาดหมางใจต่อกันระหว่างสามี่กับภรรยาและยังทำให้มีความสุขในครอบครัวเริ่มหายไปและมีแต่ปัญหาเข้ามาแทน

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างสามี่กับภรรยาพบว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากปัญหาภายในครอบครัวเป็นชนวนที่ทำให้สามี่กับภรรยาขัดแย้งกันคือความไม่เข้าใจกันของสามี่ภรรยาการทะเลาะกัน การไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเพราะสามี่มีผู้หญิงคนใหม่และนำเข้ามาอยู่ในบ้านในฐานะภรณยาน้อยก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นและนำไปสู่การหย่าร้างกันในที่สุดเพราะฝ่ายภรรยาไม่สามารถยอมรับได้เพราะถือว่าการไม่ให้เกียรติและดูหมิ่นศักดิ์ศรีของภรรยาอย่างมาก

2.3 เพื่อน

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเพื่อนเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากการกระทบกระทั่งกันของทั้งสองฝ่ายซึ่งเป็นชนวนของการทะเลาะกันและทำให้เรื่องราวลูกกลมใหญ่โตในที่สุดและเกิดขึ้นมาจากการหวังผลประโยชน์จากเพื่อนทำให้ทั้งสองฝ่าย

ขัดแย้งกันเพราะต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังผลประโยชน์จากกันและกันนำมาสู่ความขัดแย้งในที่สุด จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครระหว่างเพื่อน ดังนี้

“...อิทธิพลูกมึงทำมิดีมีร้ายกับลูกกู นี่ยังคืนะที่นั้งเป็ลไปเห็นเข้าก่อน ไม่อย่างนั้นกูเอาพวกมึงหนักกว่านี้แน่ นับแต่นี้ย้ายอิพวกมึงอย่าได้เหยียบย่างมาที่บ้านกูอีก จะเป็นจะตายก็เรื่องของพวกมึง จำใส่กะลาหัวเอาไว้ด้วย ้วยอิคุณวิเศษวิโส ใครเขาอยากจะคบหากับมึง กูอยากจะรากแตกก็ดีเหมือนกัน ไม่ต้องเผาผีแม่งกันเลย นับแต่นี้เป็นอันขาดกัน แม่ประกาศ บอกหัวหวงอกมึงไว้ด้วย ว่ามันกับไอ้เสริฐไม่มีอะไรติดค้างกันไม่ได้เป็นญาติโกโหติกาอีกต่อไปแล้ว เออดีวจะบอกให้ แม่ทำทาย ขณะนั้นเองลุงเสริฐก็เดินกระยองกระแย่งตามเข้ามาสมทบท่าทางแกลดูเอือมระอามากกว่าเห็นเป็นอารมณ์โกรธเกรี้ยว พอเถอะแม่ ให้มันแล้ว ๆ ต่อกัน ลุงเสริฐว่า คิดเสียว่าเด็กมันเล่นกัน แต่ไปก็ขาดกัน ต่อความยาวมากอับอาย ชาวบ้าน ยุ่งกับคนพวกนี้ก็มีแต่เป็อนมลทิน...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 314)

จากเรื่องลับแลแก่งคอย เกิดความขัดแย้งระหว่างเพื่อนที่สนิทสนมกันสองครอบครัวแต่ต้องขัดแย้งกันคือครอบครัวของลับแลและแก่งคอยและครอบครัวของลุงเสริฐซึ่งลุงเสริฐนับว่าเป็นเพื่อนสนิทที่สุดคนหนึ่งของพ่อของลับแลและแก่งคอยเพราะเป็นเพื่อนกันมานาน ซึ่งความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากป่าอุไรภรรยาของลุงเสริฐทะเลาะกับแม่ของลับแลและแก่งคอย สาเหตุเพราะว่าลับแลกับแก่งคอยทั้งสองคนเล่นหยอกล้อและจะปลุกปล้ำทำอณาจารลูกสาวของป่าอุไรทำให้ป่าอุไรโกรธมากและมาหาเรื่องแม่ทิพย์ถึงที่บ้านและเนื่องจากแม่ทิพย์ก็ไม่ค่อยชอบใจป่าอุไรมาก่อนเช่นกันทั้งสองจึงได้เถียง ตาทอและทะเลาะกันอย่างรุนแรงจนถึงขั้นตัดความสัมพันธ์เลิกคบหากันฉันทันเพื่อน ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวทำให้ทั้งสองครอบครัวกลายเป็นศัตรูกันไปในที่สุดและต่างฝ่ายต่างอยู่ด้วยความไม่สบายใจเพราะความเกลียดชังที่มีต่อกันและกัน

“...คืนนี้ ยศรู้สึกตะครันตะครอราวกับว่าเป็นไข้ นับตั้งแต่นั้นมณีให้คนมาเชิญเขาเข้าไปในห้องทำงาน เพื่อยื่นคำขาดกับเขาอย่างตรงไปตรงมา ด้วยท่าทีเย็นชา ไม่มีวีแววความพินอบพิเทาอย่างเก่าเหลืออยู่ คุณยศ คุณจะจัดการยังไ้กับหนี้สินที่ติดค้างผมอยู่รวมทั้งห้าใหม่ ๆ คุณสั่งมาจากนอกแต่ไม่มีเงินจ่าย ขอใช้หนี้ที่พอสมน้ำสมเนื้อ ดู ๆ แล้วก็คือบ้านของคุณกับที่ดิน 10 ไร่ เท่านั้น อย่าเอาบ้านพลาธรรมาเกี่ยวข้อง ยศตอบด้วยเสียงถืดตัว ‘ผมไม่มีวันยกให้ใครนอกจากทายาทของผม ซินมันเปลี่ยนมือไป ผมก็ถูกต่ายบว่าทำลายสมบัติของปู่ย่าตายาย’ นายมณีพ้นควันจากชิการ์มวนโต หัวเราะที ๆ ในลำคอ สายตาที่มองชายหนุ่มบอกแววสมเพช ‘ถ้าไม่แลกกับบ้าน ก็โปรดนำเงินมหาศาล หนึ่งล้านกว่าบาทที่เป็นหนี้

ผมอยู่ มาคืนด้วยเถิดขอรับ' ผมเองก็ไม่อยากให้สกุลพลาธรเกิดเรื่องอื้อฉาวต้องขึ้นโรงขึ้นศาล..." (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 411)

จากเรื่อง มาลัยสามชาย เป็นความขัดแย้งระหว่างเพื่อนที่คบหากันเพราะต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังผลประโยชน์จากอีกคนหนึ่ง ทรงยศคิดว่าตัวเองมีทรัพย์สินสมบัติมากมายก็ใช้จ่ายเงินโดยไม่ระมัดระวังและยิ่งคบเป็นเพื่อนกับนายมณีการใช้เงินของทรงยศยิ่งมากขึ้นกว่าเดิมเพราะนายมณีต้องการได้ทรัพย์สินสมบัติของทรงยศให้มากที่สุดจึงชักชวนให้ทรงยศเล่นการพนันแทบทุกชนิดจนทรงยศเป็นหนี้นายมณีจำนวนมากและต่อมานายมณีจึงทวงเงินที่ทรงยศเป็นหนี้เขาซึ่งมีจำนวนมากเมื่อทรงยศไม่มีเงินให้นายมณีจึงบอกว่าตัวเองต้องการบ้านพลาธรซึ่งเป็นบ้านประจำตระกูลพลาธรที่ทรงยศได้รับเป็นมรดกมาจากบิดามารดา แต่ทรงยศไม่ยอมและโกรธนายมณีเป็นอย่างมากที่หลอกให้ตัวเองเล่นการพนันและเป็นหนี้จำนวนมาก ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะความไม่จริงใจระหว่างเพื่อนโดยมุ่งหวังผลประโยชน์มากกว่ามิตรภาพระหว่างเพื่อนจึงเกิดความขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างเพื่อนในนวนิยายไทยพบว่า เกิดความขัดแย้งกันเพราะการทะเลาะวิวาทได้เถียงกันและความไม่พอใจกันของทั้งสองฝ่ายรวมถึงการคบหากันเพื่อต้องการผลประโยชน์จากอีกฝ่ายมากกว่าความเป็นเพื่อนที่รักใคร่กันจริง ๆ จึงนำมาสู่การตัดขาดจากความเป็นเพื่อนและความขัดแย้งที่รุนแรงแก่ทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจน

2.4 พ่อกับลูก

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างพ่อกับลูกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายและความคาดหวังของพ่อที่มีต่อลูกหรือความคาดหวังของลูกที่มีต่อพ่อเช่นกันเมื่อไม่เป็นไปตามที่หวังก็เกิดความขัดแย้งกันขึ้นในที่สุดซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครอย่างยิ่ง จากการศึกษานวนิยายไทยพบสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกหลายประการเช่น เพราะความโกรธ เพราะยาเสพติด เพราะความคาดหวังและความผิดหวังเสียใจ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

“...สิ้นคำพ่อก็หวดไม้กวาดตั้น ๆ ลงที่ตัวผมกับแก๊งคอยหวดทั่วตัวผมทั้งปลีน่องขาพับ ก้น และแผ่นหลัง หวดไม่ยั้งอย่างดุร้าย อย่างน่าสะพรึงกลัว ผมรู้สึกเหมือนร่างกายจะฉีกออกเป็นชิ้น ๆ กิ่ง ๆ จะหมดสติ ได้ยินเสียงแก๊งคอยกรีดร้อง เขาเริ่มตอบโต้พ่อโดยด่ากลับ ต่ำว่าเอาเลยตีให้หน้าใจ ตีให้เขาตายไปเสียจะได้ไม่เห็นหน้าพ่ออีก ต่ำว่า เกลียดพ่อ เกลียดหน้าหนา เลวร้ายถึงขนาดแข่งชักพ่อกับให้ตายดับพ่อพูดว่า ปากตีใช้มัยปากตั้นกมึงแล้วหวดไม้กวาดลงแผ่นหลังเขาไม่ยั้ง ไม้กวาดที่ทั้งแข็งทั้งตั้นแตกกร่อนออกเป็นเสียงกระจะตาคม

ไฉยตาย ๆ พ่อบักลับแลพอเถอะ พอที่ ยายข้างบ้านร้องอย่างสิ้นหวังแล้วเริ่มเรียกหาคนแถว ๆ นั้น บักชัย บักเป้าอยู่ใส ห้ามพ่อบักลับแลที่ ผีเข้าใหญ่แล้ว มันลีซ่าลูกมันแหละคราวนี้...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 322)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ความขัดแย้งอย่างรุนแรงเกิดขึ้นระหว่างพ่อกับลับแลและแก่งคอย เพราะพ่อโมโหมากเมื่อรู้ว่าลับแลและแก่งคอยกระทำเรื่องน่าอายคือกระทำอนาจารกับลูกสาวของลุงเสริฐและป้าอุไรจนป้าอุไรต้องตามมาด่าและโต้เถียงกับแม่ถึงที่บ้าน พ่อจึงลงโทษลับแลและแก่งคอยสองคนด้วยความโกรธโดยมัดทั้งสองไว้กับต้นเหินใหญ่แล้วใช้ด้ามไม้กวาดกระหน่ำตีเข้าที่ลำตัวอย่างไม่ปราณี ความเจ็บปวดอย่างรุนแรงทำให้แก่งคอยทนไม่ไหวตะโกนด่าพ่อและร้องว่าเกลียดพ่อไม่ขาดปาก ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดความบาดหมางภายในใจระหว่างพ่อกับลูกเพราะลับแลและแก่งคอยไม่เข้าใจว่าทำไมพ่อต้องลงโทษเขาทั้งสองอย่างรุนแรงมากมายถึงเพียงนี้จำเป็นไหมที่พ่อต้องตีเขาทั้งสองอย่างไม่ปราณี ในขณะที่พ่อคิดว่าเมื่อลูกทำผิดพ่อจะต้องเป็นคนลงโทษลูกให้สมกับความผิดที่ได้กระทำ

“...ถ้า ‘เล่น’ แล้วไปกินยา จะน็อก เขาไม่ให้เล่นก่อนกินยา แล้วนี่มึงเล่นอีกนั่นแหละ มึงเล่น บิดาลูกขึ้นยีน ผิดคล้ำกำลังจะเปลี่ยนเป็นเขียวอมม่วง เสียงที่แผ่วลงก็กลับตะเบ็งขึ้นอีกจนเส้นคอตึงเปรี้ยว ‘คุณคะ’ แม่ของเข้าพูดได้เพียงคำเดียวเท่านั้นจริง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยามเมื่อนายดำเกิงกำลังโกรธเกรี้ยวดุจไฟประลัยกัลป์ขนาดนี้ มึงเอาเงินที่ไหนไปซื้อ...หา... เขาอ้อมโต๊ะ ปราดเข้าตึงแกมกระซากร่างพอมในเสื้อกางเกงตัวโคร่งขึ้นจากเก้าอี้ สังขารของดวลติดมือบิดามาโดยง่ายเหมือนปลิดใบไม้แห้งออกจากก้าน ก็ค่าขนมแม่ให้นัยน์ตากลมโตแต่เลื้อนลอมองอีกฝ่ายอย่างไม่มีความรู้สึก ภูไม่เชื่อ นายดำเกิงตะคอกหากมือที่จับแขนบุตรชายนั้นกลับมีอันเป็นลั่นเทา ท้ายที่สุด เขาก็ปล่อยดวลให้หนึ่งแปะลงที่เดิม มุมปากสั่น หางตาดูเหมือนจะกระตุกถี่ เป็นอาการประจำตัวของเขาที่มักจะเกิดขึ้นเมื่อสะเทือนใจสุดขีด ท้ายที่สุด จึงพยักหน้า เอาเถอะ ถ้ารักจะระยำ ก็ระยำให้สุดฤทธิ์ ถูกตำรวจจับเมื่อไหร่ มึงอย่ามาอ้างว่าเป็นลูกกู ไม่ต้องใช้นามสกุลกู...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, หน้า 53-54)

จากเรื่อง ข้ามสีทันดร เกิดความขัดแย้งระหว่างนายดำเกิงกับลูกชายคือดวล เนื่องจากดวลติดยาเสพติดทำให้นายดำเกิงเสียใจและโกรธลูกชายอย่างมากเพราะทำให้ตนเองเสียชื่อเสียงและต้องอายเพื่อน ๆ หรือญาติคนอื่น ๆ ที่มีลูกชายติดยาเสพติด ทุกครั้งที่ดวลเสพยากลับบ้านจะต้องมีปัญหาทะเลาะโต้เถียงกับพ่อเป็นประจำและทุกครั้งที่โกรธมาก ๆ นายดำเกิงก็จะลงมือทำร้ายลูกชายด้วยความโมโห ซึ่งตั้งแต่ดวลเริ่มเสพยาและพ่อรู้ว่าเขาเสพยาดวลกับพ่อก็ทะเลาะกันมาตลอดเพราะพ่อรับไม่ได้ที่จะต้องมีคนมาว่าเขามีลูกชายติดยาเสพติด ความขัดแย้งระหว่างนายดำเกิงกับดวลทำให้เกิดปัญหาขึ้นภายในบ้านเพราะทุก

คนต่างก็เครียดและยิ่งเมื่อทั้งสองคนพ่อลูกทะเลาะกันความรุนแรงก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว ความสุขในครอบครัวก็หายไปมีแต่ความเครียด ความทุกข์ใจและความทรมานใจตลอดมา

นอกจากนี้ จากเรื่อง ใต้เงาตะวัน ยังปรากฏความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก เนื่องจากฝ่ายบิดาแอบนอกใจภรรยาแอบคบหาผู้หญิงคนอื่นทำให้ลูกสาวคือกสิกาไม่พอใจทั้งบิดาของตนเองและหญิงสาวที่พ่อแอบชอบและสงสัยเสียถึงจุดจนเกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างกสิกาและบิดาอย่างรุนแรง ดังตัวอย่าง

“...นี่พ่อทำอย่างนี้ได้อย่างไร? ทำได้ขณะที่แม่และลูกสาวคนเดียวนั่งอยู่ในงานห้างกันไม่กี่สัปดาห์ นี่พ่อคงนึกว่าโง่โง่ไม่มีอารมณ์ไม่มีปัญญาทั้งแม่ทั้งลูก พ่อคงมองว่าเราสองคนเป็นแค่หุ่นกระบอกสองตัวเท่านั้น! ความโกรธพุ่งปรู๊ดรวดเร็วและรุนแรงราวแรงระเบิดอย่างไม่รู้ตัว กสิกาถลันเข้าไปหาเมื่อได้ยินเสียงตนเองร้องกรีดตามด้วยคำคำทอหยาบคาย ชนิดที่ตัวคนตัวเองก็ยังงงว่าตนเองไปเก็บได้มาจากไหน พริบตาถัดมาเธอมองเห็นมือของตนเองจิกขยุ้มลงไปบนผมที่รวบตลบไว้เกือบกลางศีรษะของอีกฝ่าย...” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2547, หน้า 207)

“...ทำไมเราเป็นเด็กเลวอย่างนี้ซะ ยายกำ ทำไมไม่เอาอย่างแม่ แม่เราเขารู้หน้าที่ เรามันแย่มากนะ ทั้งยุ่งทั้งหยาบไม่เข้าท่า! ถ้อยคำนั้นคล้ายมีดที่เสียบลงบนเนื้ออ่อนปาดเนียนเอา ‘ปม’ ที่เด็กหญิงเพาะเลี้ยงเอาไว้ตั้งแต่รู้ความจนเลือดสาด พร้อม ๆ กับที่อ้าปากแผดเสียงร้องกรีดอย่างดั่งแค้นเจ้าหล่อนก็ตื่นรนโผนสะบัดจนเต็มกำลัง ทั้งจิก ตี หยิก ทั้ง กัด ทุกท่าทุกวิธีที่ทำได้ หากคราวนี้เป้าหมายไม่ใช่แค่แม่ดารานักร้องคนที่เคยเป็นขวัญใจเพียงคนเดียวอีกแล้ว ทว่ารวมเอาบิดาของตนเองไว้ด้วย เกรียงอุทานอยู่ในลำคอเมื่อรู้สึกถึงความเจ็บแสบที่มีมือและใบหน้า คงเป็นรอยเล็บของกสิกาที่นั่นแหละ...ช่วยไม่ได้เลยที่ความโมโหจนเหวี่ยงเกิดขึ้นและเขาก็คิดว่าจะต้องกำราบเด็กคนนี้ให้เด็ดขาดลงไปสักที อึดใจถัดมาเกรียงก็รวบสองแขนของเด็กหญิงไว้...” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2547, หน้า 210-211)

จากตัวอย่างเกิดความขัดแย้งกันระหว่างพ่อกับลูกคือเกรียงและกสิกา เนื่องจากกสิกาโกรธเมื่อทราบว่าพ่อแอบคบหาผู้หญิงคนอื่นโดยไม่สนใจความรู้สึกของแม่และตัวเธอทำให้เธอระงับความโกรธไม่ได้เข้าทำร้ายหญิงสาวที่พ่อรักทั้งตบ ตี จนเกรียงต้องรีบเข้ามาห้ามกสิกาและช่วยเหลือหญิงสาวที่ตนเองรักยิ่งทำให้กสิกาโกรธมากขึ้น นอกจากนี้เธอยังตำหนิบิดาของเธออย่างรุนแรงกับการกระทำดังกล่าว ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ครอบครัวขาดความอบอุ่นและเกิดความบาดหมางใจต่อกันระหว่างพ่อกับลูก

นอกจากนี้ ยังพบความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและพ่อลงมือทำร้ายลูกชายของตนเองด้วยความโมโหและอารมณ์โกรธอย่างที่สุด จากเรื่องมาลัยสามชาย พระยานราภิบาลจับได้ว่าลูกชายที่ตนเองรักมากที่สุดคือนรินทร์แอบลักลอบได้เสียและคบหากันฉันชู้สาวกับทองไพเราะหญิงสาวที่ตนเองนำมาชูปเลียงไว้บำเรอกามจนเป็นเหตุให้สองคนพ่อลูกทะเลาะกันอย่างรุนแรงเนื่องจากพ่อโกรธลูกชายที่มีความสัมพันธ์กับหญิงสาวที่ตนเองรักและเลียงดูอย่างลับ ๆ ส่วนลูกชายก็โกรธและน้อยใจที่พ่อด่าว่าและทำร้ายตนนรินทร์จึงทำทนายพ่อและประกาศว่าจะประจานความชั่วที่พระยานราภิบาลได้กระทำไว้ให้คนอื่นได้รับรู้ เพราะสาเหตุความขัดแย้งดังกล่าวทำให้พระยานราภิบาลไม่สามารถระงับอารมณ์โกรธไว้ได้จึงล้มตัวใช้ปืนยิงลูกชายของตนเองจนเสียชีวิตและเมื่อกลับได้สติจึงรู้สึกเสียใจมากในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป ดังตัวอย่าง

“...ถ้าคุณพ่อไม่นับผมเป็นลูก ผมก็ไม่นับคุณพ่อเป็นพ่อ พ่อที่โหดร้ายแกล้งรังแกเมีย ซ่าผมสิ ซ่าเลย ถ้าไม่ซ่า ผมก็จะเป็นชู้กับทองไพเราะต่อไปเอาให้คนรู้กันทั้งเมือง ประจานคุณพ่อ ไอนรินทร์! ประโยคท้ายของลูกชายทำให้พ่อแทบกระอักเลือด มึงกล้าทำทนายกู มึงเกิดมาเพื่อทำลายกูแท้ ๆ ไ้อัทรพี ใช้สิ! นรินทร์ตวาดพ่อ ในตอนนั้นเขาก็เลือดเข้าตาจนไม่เหลือสติยั้งคิด ที่คุณพ่อทำลายผมละ ถูกทำลายเสียบ้างจะได้รู้ ว่าคนอื่นมันเจ็บแค่ไหนถ้าคุณพ่อซ่าทองไพเราะ ผมจะตามแก้แค้น จะทำทุกอย่างให้คุณพ่อตกนรกทั้งเป็นเหมือน เขายังไม่ทันจบประโยคว่า เหมือนผม ปืนในมืออีกฝ่ายก็ระเบิดเปรี้ยงขึ้นจากโทสะที่เกินยับยั้งอีกต่อไป ต่อให้มีพญาช่างสารอยู่ในที่นั้นก็ไม้อาจจุดธูปนายตำรวจใหญ่ ให้รังมือเอาไว้ได้สำเร็จ เสียงปืนดังนัดเดียว ‘เปรี้ยง!’ ...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ข, หน้า 662)

“...คุณพ่อ ทำไมซ่าผมได้ลง สติกลับคืนมาสู่ตัว เสียงร้องออกจากลำคอของพ่อแหบโหยเจ็บปวดเหมือนสัตว์ถูกเขียด เป็นเสียงร้องที่ไม่เป็นคำ แต่บอกรบภัยแผลสาหัสในใจ เขายังกว่าบาดแผลที่ปลิดชีวิตลูกชาย เขาลนลาน มือสั่นเทา ใช้มือเข็ดเลือดจากบาดแผลเหมือนจะให้การกระทำนั้นเรียกชีวิตคืนมา เนื้อตัวนรินทร์ยังอ่อนและอุ่นเหมือนมีลมหายใจ พระยานราภิบาลลนลานใช้นิ้วรอใต้จมูก จับชีพจร เขย่าร่างลูกชายราวกับบ้าคลั่ง...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ข, หน้า 663)

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างพ่อกับลูกพบว่า ความขัดแย้งดังกล่าวต่างก็นำความแตกแยกมาสู่ครอบครัวและทำให้เกิดความบาดหมางใจต่อกันทั้งสองฝ่ายซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งมาจากฝ่ายลูกและฝ่ายพ่อ เช่น ลูกชายทำผิดพ่อลงโทษทำให้เกิดการทะเลาะกัน ลูกชายติดยาเสพติด พ่อฆ่าลูกชายตนเองเพราะความโกรธและพ่อก็

ภรรยาน้อย ซึ่งปัญหาความขัดแย้งทั้งหมดทำให้ตัวละครไม่มีความสุขและขาดความอบอุ่นจากความรักของพ่อและนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา ต่อไป

2.5 แม่กับลูก

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกันระหว่างแม่กับลูกในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การทะเลาะกันและความน้อยใจต่ออีกฝ่ายหนึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกห่างเหินกันออกไป จากการศึกษานวนิยายไทยพบสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกหลายประการ เช่น ขัดแย้งเพราะเข้าใจว่าแม่ไม่รักตนเอง ขัดแย้งในการเลือกคู่ครอง ขัดแย้งเพราะแม่มีสามีใหม่ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

“...คุณแม่เล่าให้ผมฟังว่าท่านเลี้ยงดูผมอย่างไรเมื่อผมยังเด็ก ท่านรักผมมากเท่าลูกคนอื่น ๆ ท่านเอาใจใส่ดูแลผมยิ่งกว่าเขา ขณะที่คุณแม่รักผม เขากลับแสดงความเฉื่อยชาต่อลูกของเขาเอง คุณรู้ไหม จิตใจของเขาพะวงอยู่กับความรัก กับอาไฟท์ คุณรู้ไหม อาไฟท์มีความสำคัญยิ่งกว่าลูกของเขาเอง อา คุณป้อม ผมขอเล่าความรู้สึกส่วนลึกของผมให้คุณฟังว่า ตลอดเวลาที่ผมเริ่มจำความได้ ผมได้รับความน้อยเนื้อต่ำใจจากน้ำแรม แม่แท้ ๆ ของผมเสมอ มันเป็นบาดแผลที่ไม่มีวันจะหายได้ ผมมองดูคนอื่น ๆ ที่มีแม่ ซึ่งให้ความรักต่อเขาอย่างดูดีเต็มแล้วเศร้าใจ ใคร ๆ ทุกคนว่า แม่ไม่มีวันจะใจร้ายกับลูกได้ ไม่จริงหรอก น้ำแรมใจร้ายต่อผมเหลือเกิน เขารักคู่รักยิ่งกว่าลูกในวัยของเขา เขาต้องการอาไฟท์ยิ่งกว่าผม จำไว้ เขาต้องการอาไฟท์ยิ่งกว่าผม...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 146)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา พณานต์รู้สึกน้อยใจและเสียใจมาตลอดเพราะคิดว่าแม่แท้ ๆ ที่ให้กำเนิดเขามาคือแรมไม่ได้รักเขาเลย ไม่ห่วงใยและยังทำเฉยชาต่อเขาตลอดมาเป็นความรู้สึกยากที่จะเข้าใจได้เมื่อแม่แท้ ๆ สนใจแต่เรื่องความรักของตนเองโดยปล่อยให้คนอื่นเลี้ยงเขามาแทนที่จะเป็นแม่แท้ ๆ เป็นผู้เลี้ยงดูและให้ความรักแก่เขาเหมือนแม่ลูกคนอื่น ๆ แต่ในขณะที่แรมเองก็ยังรักลูกของตัวเองมากเพียงแต่ไม่มีโอกาสได้บอกความรู้สึกนั้นของตนเองและไม่ได้แสดงความรู้สึกนั้นออกมาทั้งที่ในใจรักและอยากบอกความรู้สึกของความ เป็นแม่ที่รักลูกมาตลอด ความขัดแย้งระหว่างแรมกับพณานต์ทำให้ทั้งสองแม่ลูกดูห่างเหินกัน และต่างฝ่ายต่างมีความทุกข์ใจไม่กล้าที่จะบอกความรู้สึกภายในใจให้อีกฝ่ายรับรู้

“...แทนที่จะโอบอุ้ม มือทั้งสองข้างนี้แหละที่นางได้ใช้ทุบตีหยิกทั้งเด็กหญิงผู้นำเวทนานี้มาตลอดเวลาหรือทุกเวลาที่นางขุ่นเคือง อาจจะเพราะวิ่งไปซื้อเหล้าให้ไม่ทันใจหรือบ่อยครั้งที่อารมณ์ของนางบูดบึ้งมาจากโรงย้อมผ้า ก็จะมาออกตัวเข้ากับลูกในไส้ซึ่งนางแสนเกลียดชัง ตั้งแต่แบ่งมึงออกมาก็มีแต่ความช่วย สำนึกกะลาหัวไว้ด้วยนั่งวงเดือนกูจะเฉดมึง

เหมือนหมากลางถนนสักวัน นังละม่อมมักจะร้องด่าเช่นนี้เนื่องนิธย์ แล้วนางก็จะพาลด่าไปถึง นายเจือช่างไม้ซึ่งเป็นพ่อช่วย นางไม่เคยให้อภัยเขาเลยในข้อผิดที่เขาชิงจากโลกนี้ไปเสียก่อน...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 222)

จากเรื่อง สนิมสร้อย ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกเกิดขึ้นเพราะความเกลียดชังลูกในไส้แท้ ๆ ของตนเองของนางละม่อมที่มีต่อวงเดือนลูกสาวของหล่อนเพราะทั้งสองแม่ลูกอยู่ในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ทั้งยากไร้ และขาดพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวนางละม่อมจึงทั้งเกลียดทั้งชังวงเดือนอย่างที่สุดทุกปัญหาทุกความยุ่งยากที่เกิดขึ้นก็จะอ้างว่าเป็นเพราะวงเดือนทำให้เกิดขึ้นมา เป็นความน่าสงสารของวงเดือนที่ต้องกลายเป็นที่รองรับอารมณ์โกรธและเกรี้ยวกราดของแม่มาตลอด วงเดือนจึงรู้สึกถึงความโชคร้ายของตัวเองที่มีแม่แต่แม่ก็ไม่เคยแสดงความรักเหมือนแม่คนอื่น ๆ ที่เขารักลูกตัวเองเพราะแม่ของวงเดือนทั้งด่าว่า ทุบตีทุกครั้งที่มีโอกาสและเมื่อไม่พอใจต่อลูกสาวของตน

นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างวงเดือนกับแม่ก็มาถึงจุดรุนแรงที่สุดเมื่อนางละม่อมกลับบ้านและพบว่าลูกสาวของเธอกำลังถูกกอดรัดและปลุกปล้ำอยู่โดยสามีใหม่ของเธอซึ่งความจริงแล้วยอดซึ่งเป็นพ่อเลี้ยงเป็นคนเข้ามาข่มเหงรังแกวงเดือนแต่นางละม่อมกลับไม่เชื่อสิ่งที่ลูกสาวบอกแต่เชื่อสิ่งที่สามีใหม่พยายามแก้ตัวจนในที่สุดนางละม่อมก็ตัดขาดเยื่อใยกับวงเดือนและขับไล่ลูกสาวออกจากบ้านไปทำให้วงเดือนเสียใจมากที่แม่ไม่รักและไม่เชื่อสิ่งที่ตัวเองพยายามอธิบายจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านไปในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...กูไม่ใช่แม่มีง มึงไม่ใช่ลูกกู ขาดกันเสียแต่วันนี้ อีวงเดือน นางร้องเกือบตะโกนพลางแสร้งยิ้มบนใบหน้าอูมจู้ด้วยพิษเหล็ก เอ็งรู้ดีว่าย้อชกับกูรักใคร่กันเพียงไหน ใจเอ็งจะทำร้ายความสุขแม่บังเกิดเกล้าของมึงได้ลงคอเชียวนิ ฉันทแปล่า ออย่า มึงอย่าเถียง กูมองเห็นอยู่เต็มลูกกะตา ถ้ามึงไม่ย้วยวนเขามึงแก้ผ้าทำไม กลางวิากลางวันออกยังงี้บดสีบดเกลึง นังละม่อมยกมือขึ้นสุดแขนแล้วฟาดลงบนใบหน้าของเด็กสาวอายุสิบสี่ ลูกในไส้ของนาง ไปให้พันเดี๋ยวนี้นางตะโกนกราดเกรี้ยวและหมายความคั่งแค้นเช่นนั้น กูไล่มึงได้ยินไหม ออกไปเสียจากบ้านนี้ แล้วอย่ากลับมาอีก ถึงกูตายก็ไม่ต้องมาเผาผี เลือดก่อนเดี๋ยวกูตัดใจโยนให้หมากินได้ ลิ่นเชื้อลิ่นซากกันเสียที....” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 257)

นอกจากนี้จากนวนิยายเรื่อง ฟ้าสางที่กลางใจ ยังพบความขัดแย้งของตัวละครคือแม่กับลูกที่เกิดขึ้นเพราะแม่ไม่เห็นด้วยกับการเลือกคู่ครองของลูกจึงทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นโดยที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมและยืนยันในสิ่งที่ตนเองตัดสินใจว่าถูกต้องอย่างไม่ลดละ ดังตัวอย่าง

“...ช่างฉัน แต่แกไม่มีความคิดเลยเธอะ รู้ทั้งรู้ว่าฉันกับแม่ของมันเข้ากันไม่ได้ เด็ดขาด แล้วคิดยังไงเห็นดียังไงไปรักไปชอบกันโธ่ในพร แม่เรียกเขาดี ๆ ซิคะ ไปเรียกเขาว่า ไอ้ อย่างนั้นได้ยังไง เขาไม่เคยทำอะไรแม่สักหน่อย “ไม่ต้องมาสอนฉันนี่ยังไม่ทันไรก็เห็นมันดีกว่า แม่ของตัวเองแล้วพอดูเข้าเป็นไม่ได้ต้องไปเที่ยวกับมัน แกเลิกคบกับมันนะ ไม่งั้นเกิดเรื่อง เรารักกันคะและจะแต่งงานกัน คุณอาของเขาจะมาลู่ขอพรธจากแม่ บ้า บ้าที่สุด แกอย่าพูด เรื่องนี้กับฉันอีก ฉันไม่มีวันยอม ไม่มีวันยกให้...” (นรารตี, 2541, หน้า 88-89)

“...แม่ร้องว่า ต้องเรียกเขามาพูดกันให้เห็นดำเห็นแดงวันนี้แหละ!แม่ของเขา กับแม่นะ ยิ่งกว่าขมมันกับปูน แล้วลูกชายแอบมาจีบลูกสาวแม่ ฮี! วิกานดารีบปลีกตัวไปเข้า ห้องน้ำ ในขณะที่ฉันกับแม่ลงไปรออยู่ชั้นล่าง ไม่ช้าสาวใช้ก็กลับมา แม่ถามทันทีว่า บอกเขาแล้วยังนั่งจิว ว่าฉันให้มาพบ? บอกแล้วคะ แล้วทำไมเขายังไม่มา? แม่เขากำลังเอ็ดตะโรเขาคะ! นั่น!เห็นไหม? มันเคยคิดจะจ้อเราเสียเมื่อไหร่! มันเอ็ดว่ายังไง? แม่ตาวาว หนูฟังก็ไม่ค่อยจะรู้ เรื่องคะ เสี่ยงว่า ไปคบมันทำไม? ลูกอีผู้หญิงเฮงชวยอย่างนั้น! แม่สะดุ้งเฮือก แต่ก็ยังอยากรู้ ต่อไปแล้วยังไงอีก? เสี่ยงว่า ถ้าแข็งขึ้นไปแต่งงานกับลูกสาวมันแม่จะไปพังบ้านมัน จะจ้างคน ไปยืนด่ามันทุกวันที่บ้าน...” (นรารตี, 2541, หน้า 91-92)

จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างแม่กับลูกคืออรพรรณกับแม่ ของเธอ เนื่องจากแม่ของอรพรรณไม่ต้องการให้เธอแต่งงานจึงพยายามกีดกันเพื่อไม่ให้ อรพรรณได้แต่งงานซึ่งในขณะที่อรพรรณเองเธอกลับต้องการที่จะแต่งงานกับชายคนรักแต่ก็ ถูกขัดขวางจากแม่ของเธอทุกวิถีทางเพียงเพราะต้องการให้อรพรรณอยู่กับแม่เท่านั้นโดยอ้างว่า ไม่มีใครรักอรพรรณเท่ากับแม่ของเธออีกแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตของอรพรรณทำให้เธอรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากแม่เพราะในขณะที่เธอถูกแม่ขัดขวางทุกทางที่จะไม่ให้ได้แต่งงาน แต่กับลูกคนอื่น ๆ แม่กลับตามใจและทำตามทุกอย่างที่ลูกคนอื่น ๆ ต้องการหรืออยากได้ ทำให้ อรพรรณรู้สึกน้อยใจและเสียใจกับสิ่งที่แม่ทำต่อเธอมาตลอด

นอกจากนี้ ยังพบความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกคือลับแลและ แม่ที่สร้างความริ้วฉานให้เกิดขึ้นแก่ทั้งสองฝ่ายเนื่องจากลับแลไม่พอใจที่แม่พาสามีใหม่ขึ้นมา อยู่บนบ้านและนอนในห้องนอนที่พ่อของลับแลเคยนอนทำให้ทั้งสองคนทะเลาะกันอย่างรุนแรง เพราะลับแลจะไม่ยอมอย่างเด็ดขาดหากว่าแม่ยังจะให้สามีใหม่เข้ามาอยู่ในบ้านและนอนบนที่นอน ที่พ่อเคยนอนซึ่งก็ทำให้แม่ของลับแลไม่พอใจเช่นกันทั้งสองฝ่ายต่างทะเลาะกันและในที่สุดก็ไม่มีใครยอมให้กัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงมีแต่นำความทุกข์ใจให้เพียงอย่างเดียวเพราะทุกคน ยืนยันว่าความคิดและสิ่งที่ตัวเองกระทำนั้นถูกต้องแล้ว ดังตัวอย่าง

“...แม่กำลังทำอะไร ผมก็นั่งอยู่ที่นี่โท น่าจะละลายแกใจบ้าง นี่บ้านของพ่อแท้ ๆ ผมตำหนิแม่ตอนไอ้พันไม่อยู่ รูปพ่อก็ต้องอยู่บนหัวเตียง แม่ยังเอามันขึ้นมาบนบ้านอีก หนูอย่าคิดมาก ไม่มีอะไรในกอไผ่เลย แม่พูดแล้วยิ้ม ยิ้มเหมือนเช้าวันนั้นหลังจากแม่ถูกผีเข้า ผมเกลียดแม่อยู่แล้ว อย่าต้องให้เกลียดมากไปกว่านี้อีกเลย ผมชู้กรรโชก เข้าทำไมพุดอย่างเงี้ยละ ทำไมหนูทำร้ายจิตใจแม่นักลูกเอ๊ย แม่มีความสุขไปวันๆไม่ได้บ้างริลุ๊ก ไม่ได้ ผมประกาศกร้าว แม่จะมีความสุขไม่ได้ ในเมื่อแม่ยังอยู่ในบ้านหลังนี้ บ้านที่ทั้งหมดนี้เป็นของพ่อ ทำไมแม่ถึงคนนี้จะมีความสุขกับเขาบ้างไม่ได้ พ่อถึงก็ไปสุขสบายแล้ว แม่จะอยู่อย่างที่ยอยากอยู่ไม่ได้บ้างรีใจ...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 385-386)

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกพบว่า ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกปรากฏหลายลักษณะคือขัดแย้งเพราะลูกคิดว่าแม่ไม่รักตนเอง จึงเกิดความน้อยใจ แม่เกลียดชังและไม่ได้รักลูกของตนเองและไล่ลูกออกจากบ้านเพราะความหึงหวงสามีใหม่ ขัดแย้งกันเพราะแม่ไม่เห็นด้วยกับการเลือกคู่ของลูกและขัดแย้งกันเพราะแม่มีสามีใหม่ เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งทั้งหมดทำให้เกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวของตัวละครทำให้ต่างฝ่ายต่างทุกข์ใจและบาดหมางใจต่อกันและกัน

2.6 พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

การศึกษาปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะลูกเลี้ยงไม่พอใจที่แม่มีสามีใหม่และนำสามีใหม่หรือพ่อเลี้ยงเข้ามาอยู่ในบ้านทำให้เกิดความขัดแย้งกับลูกเลี้ยงและเพราะพ่อเลี้ยงไม่ดีพยายามปลุกปล้ำหมายจะทำอนาจารกับลูกเลี้ยงจึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่าย ดังตัวอย่าง

“...ผมเห็นไอ้ส้มพันธ์ผิวใหม่ของแม่นอนอยู่บนเตียงหลังนั้นร่วมกับแม่ มันสะดุ้งตื่นร้องอะอะเหมือนเห็นผี มันเลิกมุ้งออกมาเจอผมตรงปลายเตียง ในตอนนั้นแม่ก็สะดุ้งตื่นตามมันเช่นกัน ผมมองมันเขม็งแล้วบอกว่า มันไม่มีสิทธิ์เข้ามานอนกับเมียของผมในห้องนี้ มันตอบกลับอย่างเดี๋ยวดาลว่า นี่เป็นบ้านของมันมันหาบ้านให้แม่และผมได้อยู่อาศัยชุกหัวนอน มันไล่ผมออกไป เรียกผมว่าไอ้เด็กผีแล้วก็ยกเรื่องราวต่าง ๆ นานาที่อ้างว่าผมทำแต่เรื่องเดือดเนื้อร้อนใจให้แม่ มันว่ามันจะไม่ทนอีกแล้ว ผมว่ามึงจะทำไม มันว่าถ้ามึงโตกว่านี้อีกหน่อยมึงกับกูคงได้คุยกันอย่างลูกผู้ชาย ผมว่า เอลิโกไม่กลัวมึงหรอก ไอ้ขี้ตลกและนั่นเองมันถึงกับลงไม้ลงมือครั้งแรกกับผม มันถึงตบกึ่งเหวี่ยงมืออันหยาบเข้าหน้าผกผมจนผมเซไปกระแทกเข้ากับผนังห้อง ผมไม่รู้รู้สึกเจ็บสักนิด แต่รู้สึกซาบซึ้งไปทั้งหน้า น้ำตาผมเริ่มคลอขณะหันมองไปทางแม่ และแม่ก็เป็นเหมือนอย่างที่เคยเป็นเสมอมาเมื่อเกิดเหตุการณ์วิเวทเช่นนี้ แม่ไม่เคยเข้าข้างผม...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 9-10)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงคือ แก่งคอยและสามีใหม่ของแม่เพราะแก่งคอยไม่พอใจและรู้สึกโกรธมากที่พ่อเลี้ยงเข้ามาอยู่ในบ้านของเขาในฐานะพ่อคนใหม่ของแก่งคอยและยังนอนบนเตียงที่พ่อของแก่งคอยเคยนอน จนในที่สุดความอดกลั้นของทั้งสองคนก็ถึงที่สุดเมื่อแก่งคอยบอกกับพ่อเลี้ยงว่าพ่อเลี้ยงไม่มีสิทธิ์มานอนในห้องนอนกับแม่ของเขาเพราะพ่อเลี้ยงไม่ใช่พ่อของแก่งคอยทำให้ทั้งพ่อเลี้ยงและแก่งคอยทะเลาะกันอย่างรุนแรงและพ่อเลี้ยงก็ลงมือทำร้ายร่างกายของแก่งคอยทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ยิ่งแย่เข้าไปใหญ่ ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองจึงไม่มีทางที่จะราบรื่นและยอมรับในบทบาทและหน้าที่ของกันและกันได้เพราะทั้งแก่งคอยและพ่อเลี้ยงต่างก็เกลียดชังซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังพบความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงที่เป็นหญิงสาวซึ่งเกิดขึ้นเพราะพ่อเลี้ยงต้องการจะปลุกปล้ำลูกเลี้ยงเพื่อทำอนาจารทำให้ลูกเลี้ยงเกิดความหวาดกลัวและรู้สึกไม่ปลอดภัย ดังตัวอย่าง

“...อย่านะ อย่าแตะต้องหนู หล่อนร้องบอกเขา ถอยหลังเล็กน้อยคุมเชิงอยู่ แล้วยกหลังมือข้างหนึ่งปาดน้ำตาที่พรากมาตามร่องแก้ม หนูเพิ่งอายุสิบสี่เท่านั้น อย่านะอาร์ ลองอาร์ทำอะไรหนูสิ หนูจะไปบอกตำรวจ เป็นไรก็เป็นกันเถอะ ตารางเขามีไว้ชิงหมาเมื่อไหร่ละ ยอดเค้นหัวเราะอีก อย่ามาทำดีสำนวนเลยอีจี้กกระรอก พูตติ ๆ กันไม่ได้มันต้องยังงี้แหละ หนีไม่พ้นหรอก อย่า อย่าพยายามดีกว่า ชะ! ตำรวจ ภูถามหน้อยเถอะ ตำรวจคงเชื่อหรือกว่า เด็กผู้หญิงแถวนี้โดนข่มขืน ภูเห็นมันสำส่อนกันทั้งบางตั้งแต่อีแก่หัวหงอกจนชั้นเด็กหัวเท่า กำปับ อีนังม่อมแม่มีงั้นไ้ ฮะ...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 253)

จากเรื่อง สนิมสร้อย เกิดความขัดแย้งระหว่างวงเดือนกับสามีใหม่ของแม่คือ พ่อเลี้ยงของเธอเพราะพ่อเลี้ยงเป็นคนไม่ดีและคอยจ้องจะข่มเหงขืนใจเธอมาตลอดและทุกครั้งที่มีโอกาศก็จะลวนลามวงเดือนจนวงเดือนเกิดความรู้สึกหวาดกลัวไม่ไว้ใจพ่อเลี้ยงเพราะกลัวจะถูกพ่อเลี้ยงข่มขืน ความขัดแย้งระหว่างวงเดือนกับพ่อเลี้ยงทำให้วงเดือนรู้สึกไม่ปลอดภัยและทะเลาะกับพ่อเลี้ยงเป็นประจำทุกครั้งที่เธอถูกพ่อเลี้ยงพยายามลวนลามเพราะไม่มีใครที่จะช่วยเหลืวงเดือนได้เลย เธอจึงต้องระมัดระวังและป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากการกระทำของพ่อเลี้ยงให้ได้เท่านั้น

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงพบว่า เกิดขึ้นเพราะลูกเลี้ยงไม่ชอบพ่อเลี้ยงหรือสามีใหม่ของแม่จึงเกิดการทะเลาะกันขึ้นอย่างรุนแรงและขัดแย้งเพราะพ่อเลี้ยงต้องการได้ลูกเลี้ยงเป็นเมียอีกคนจึงพยายามลวนลามและจะข่มขืน

ลูกเลี้ยงทำให้ลูกเลี้ยงรู้สึกไม่ปลอดภัยและต้องระมัดระวังตนเองให้รอดพ้นจากการกระทำอันชั่วช้าของพ่อเลี้ยงด้วยความหวาดกลัวตลอดเวลา

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับผู้อื่นในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครประสบกับความขัดแย้ง 6 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

โดยสรุป มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับผู้อื่นในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกประสบกับความขัดแย้ง 5 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน เพื่อน และพ่อกับลูก ส่วนในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครประสบกับความขัดแย้ง 6 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

ตาราง 4 สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
นายจ้างกับลูกจ้าง	✓	✓
สามีกับภรรยา	✓	✓
ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน	✓	×
เพื่อน	✓	✓
พ่อกับลูก	✓	✓
แม่กับลูก	×	✓
พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง	×	✓

ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมหมายถึงตัวละครมีความขัดแย้งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตเพราะการอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากย่อมมีปัญหาความขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดาเพราะความไม่เข้าใจกันหรือเพราะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนเพียงหนึ่งคนในสังคมอาจจะมีผลกระทบต่อคนในสังคมทั้งหมดก็ได้ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันได้ จากผลการศึกษาพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในปัญญาสชาติ

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมที่ปรากฏในปัญญาสชาตินั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมรวมกันเป็นกลุ่มแล้วเกิดกระทบกระทั่งกัน เกิดความขัดแย้งทางการเมืองและการเกิดสงคราม หรือตัวละครต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตในสังคมเพราะขาดโอกาสในสังคมเนื่องจากตัวละครมีฐานะยากจน หรือเพราะตัวละครประพฤติผิดจารีตประเพณี เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตัวละครทำให้เกิดอุปสรรคและความยุ่งยากในการดำรงชีวิต จากการศึกษาในปัญญาสชาติพบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม มี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเพณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน ดังนี้

1.1 สงคราม

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในเรื่องการเมืองและการทำสงครามเป็นความขัดแย้งกันของพระราชชาติปกครองพระนครแล้วเกิดการกระทบกระทั่งกันจนบานปลายกลายเป็นชนวนให้เกิดสงครามขึ้นระหว่างสองพระนครเนื่องจากความไม่พอใจกันหรือมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในด้านต่าง ๆ เช่น การแย่งชิงราชสมบัติ การแย่งชิงสตรี เป็นต้น หรือเพราะความบาดหมางกันซึ่งสงครามทำให้เกิดความยากลำบากและความหวาดกลัวต่อชาวเมืองที่ต้องประสบและอยู่ในสถานการณ์การสู้รบในสงครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาปัญญาสชาติพบความขัดแย้งของตัวละครในเรื่องการเมืองและการทำสงคราม 2 ลักษณะ คือ การแย่งชิงราชสมบัติและการแย่งชิงสตรี ดังนี้

1.1.1 การแย่งชิงราชสมบัติ

การก่อสงครามเพราะต้องการแย่งชิงราชสมบัติคือการสู้รบกันของพระราชชาติหรือพระมหากษัตริย์เพื่อต้องการครองราชสมบัติในพระนครนั้นหรือเพราะต้องการครอบครองเมืองนั้น ๆ ที่ตนสามารถเอาชนะได้ให้ตกอยู่ในอำนาจหรือให้เป็นประเทศราชของตนเพื่อต้องการประกาศความยิ่งใหญ่และความเข้มแข็งของตนให้เมืองอื่น ๆ เกรงขามและเพื่อแย่งชิงราชสมบัติ ดังตัวอย่าง

“...ครั้นถึงเมืองโกฏิมหานครก็ให้หยุดพลตั้งค่าย และปลุกพลลับลาที่ประทับอยู่ ณ ภายนอกเมืองแล้วให้ราชทูตนำพระราชสาส์นเข้าไปถวายพระเจ้าโกมลราชในพระราชสาส์นนั้นว่าดูกรท้าวโกมลราช ตัวเราเป็นบุตรนางวลีการาชเทวี มีนามว่า วนาวนราช ถ้าพระองค์ทรงเชื่อจงให้เศวตฉัตรแก่เรา ถ้าไม่ทรงเชื่อ จงจัดโยธาหาญยกออกไปทำยุทธหัตถีชนช้างคู่มือกัน ท้าวโกมลราชได้ทรงทราบราชสาส์นดังนั้น ก็มีพระศออันแห่งผาก และมีความสะดุ้งตกพระทัยกลัวเป็นกำลัง จึงรับสั่งให้หาพระยากัณหวลราชบุตรขึ้นมาเฝ้าแล้วตรัส

ปรึกษาว่า คูกรพ่อผู้เป็นปิยบุตร บัดนี้จักมีกษัตริย์องค์หนึ่งยกพลมาล้อมพระนครของเรา แล้วมีราชสาส์นว่าเป็นบุตรนางวลิการาชเทวี มีนามว่าวนาวนราช จะมาทำยุทธสงครามชนช้างกับเรา ตัวบิดานี้เล่าก็แก่เฒ่าชราแล้ว ไม่สามารถจะออกไปสู้รบได้ ส่วนเจ้าเล่าก็ยังพึ่งรุ่นหนุ่มที่โหนจะออกไปสู้รบกับเขาได้ อหนึ่งเล่า เขามีโยธาหาญอันมากมายเป็นหลายเท่า เจ้าจะคิดอย่างไร จะมอบราชสมบัติให้เขาหรือเจ้าจะออกรบ...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 72)

จากเรื่อง วนาวนชาตก พระวนาวนราชโพธิสัตว์ยกกำลังพลจำนวนมากไปปิดล้อมเมืองโกฏินครเพราะต้องการสู้รบเพื่อแย่งชิงเอาราชสมบัติโดยส่งราชทูตนำราชสาส์นไปถวายพระเจ้าโกมลราชเพื่อแจ้งว่าพระวนาวนราชโพธิสัตว์เป็นพระโอรสของพระเจ้าโกมลราชกับพระนางวลิการาชเทวี ถ้าพระเจ้าโกมลราชทรงเชื่อก็ขอให้ยกราชสมบัติให้แต่ถ้าไม่เชื่อก็ให้มาทำสงครามชนช้างกันใครชนะก็จะได้ครอบครองเมืองโกฏินคร พระราชสาส์นดังกล่าวทำให้พระเจ้าโกมลราชทรงหวั่นพระทัยอย่างยิ่งเพราะทรงกลัวต่อภัยคือสงครามและมรณภัยได้แก่ภัยคือความตาย

“...พระเจ้าพาทิรราชทรงเห็นชอบด้วยอำมาตย์แล้ว จึงยกพลเสนาไปตั้งอยู่ใกล้เมืองจัมปาก แล้วส่งทูตให้ไปทูลพระเจ้ายศกิตติว่า ถ้าพระเจ้ายศกิตติจะใคร่รบกับเราก็คงให้ออกมารบกันนอกเมือง ถ้าไม่คิดจะรบก็จงมอบเศวตฉัตรให้แก่เราเสียโดยดี ตทา คราวนั้นพวกอำมาตย์ของพระเจ้ายศกิตติราชพันหนึ่ง ล้วนเป็นผู้แกล้วกล้าสามารถทุกคน เมื่อได้ฟังคำราชทูตดังนั้นก็มีความโกรธเป็นกำลั้ง จึงตระเตรียมอาวุธเครื่องรบเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระเจ้ายศกิตติราช จึงกราบทูลรับอาสา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 108)

จากเรื่อง สิริวิบุลยกิตติชาตก พระเจ้ายศกิตติ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองเมือง จัมปากนครและทรงสมทานยึดมั่นในศีลเป็นนิจไม่ขาด ดังนั้นเมื่อพระเจ้าพาทิรราชทรงทราบจึงยกกองทัพไปสู้รบเพื่อแย่งชิงเมืองจัมปากนครเมื่อล้อมเมืองไว้แล้วจึงส่งพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้ายศกิตติว่าถ้าจะรบกันขอให้พระเจ้ายศกิตติออกมาสู้รบกันนอกพระนครไม่เช่นนั้นก็ขอให้ยกเมืองจัมปากนครให้กับตนเสีย เป็นความขัดแย้งทางสงครามเพราะพระพาทิรราชต้องการแย่งชิงราชสมบัติของพระเจ้ายศกิตติมาเป็นของตนซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความสูญเสียแก่ทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ จากเรื่อง จันทคาธชาตก ก็ปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะการทำสงคราม ดังตัวอย่าง

“...ขณะนั้นชาวบ้านชาวเมืองแตกตื่น กลัวภัยหนีเตลิดเปิดเปิงไปชาวนี้ก็กระเจายออกไป พวกอำมาตย์ในอนุปมนครทราบเรื่องจึงกราบทูลพระเจ้าสุทนต์สนจักรว่า พระนางพรหมจารียังไม่ตาย บัดนี้ยกพลโยธามาฆ่าอำมาตย์พระนครของพระองค์ จับเป็นเฉลยบ้าง

ฆ่าเสียบ้าง พวกนั้น ๆ ก็แตกหนีมา พระเจ้าสุทนต์สนจักรและพระเจ้านันทกิตติราชได้ทรงสดับ
 ดังนั้นจึงตรัสปรึกษากัน รับสั่งหาเสนาบดีมาทรงบัญชาว่า จงให้ประชาชนมาอยู่กันภายในเมือง
 เสนาบดีก็จัดทำตามพระราชโองการ พระเจ้าสุทนต์สนจักรจึงเกณฑ์พลโยธินขึ้น...” (กรมศิลปากร,
 2552ข, หน้า 592)

“...พระเจ้าสุทนต์สนจักรรบในทักขิณทิต ส่วนพระเจ้านันทกิตติราชรบ
 ในอุตตรทิต และสิ้นพระชนม์ด้วยอานุภาพแห่งลูกศร ปฐวีวิชัยเห็นดังนั้นจึงตัดพระเศียรพระเจ้า
 นันทกิตติราช เหยียงเข้าไปให้พระเทวี แต่พระเจ้าสุทนต์สนจักรประทับนั่งอยู่บนหลังม้าพระที่นั่ง
 ภายในกำแพงเมืองชั้นที่ 3 เสด็จเที่ยวตรวจพล และประทานโอวาทว่า พวกท่านจงอย่า
 ประมาทจงรักษากำแพงชั้นนี้ไว้ให้ได้ ตทา จตุตทาโร ขณะนั้นแม่ทัพใหญ่ 4 นายของนาง
 พรหมจารีเทวี เข้าไปรบเองด้วยมุ่งใจว่าจะจับเป็นพระเจ้าสุทนต์สนจักรให้ได้ ทหารชาวพระนคร
 บางพวกก็รบ บางพวกก็ไม่รบ ทิ้งอาวุธบุตรภรรยาของตนไป บางพวกก็ออกมาไหว้ขอทาง
 ออกไป นอกเมืองแม่ทัพใหญ่ทั้ง 4 ต่างก็กระโดดเข้าไปในกำแพง ริงไล่จับพระสุทนต์สนจักร พอทัน
 ก็จับมัดไปแสดงแก่พระนางเทวี ชาวพระนครต่างร้องไห้รำพัน บุตรภรรยาพลัดจากบิดามารดา
 และสามี...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 595)

การสู้รบกันในสงครามมักทำให้เกิดความเดือดร้อนและความ
 หวาดกลัวแก่ชาวบ้านรวมถึงการสูญเสียกำลังพลทหารจากการสู้รบจำนวนมาก รวมถึงการ
 บาดเจ็บล้มตายไปในระหว่างสงคราม เป็นความโหดร้ายอย่างไร้ความปรานี ทำให้ความพลัด
 พรากจากคนที่รักจากครอบครัว ซึ่งเป็นผลมาจากการทำสงครามทั้งสิ้น การทำสงครามมัก
 ทำลายทั้งชีวิตและทรัพย์สินและสร้างความสูญเสียอย่างไม่สามารถประมาณค่าได้

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม
 เพราะแย่งชิงราชสมบัติพบว่า ความขัดแย้งเพราะสงครามสร้างความสูญเสียให้เกิดขึ้นกับตัว
 ละคร ทำให้เกิดความเดือดร้อนไปถึงประชาชนชาวบ้านเพราะความพลัดพรากและความ
 โหดร้ายในสงคราม

1.1.2 การแย่งชิงสตรี

การก่อสงครามเพราะต้องการแย่งชิงสตรีคือการสู้รบของพระราชชา
 หรือพระมหากษัตริย์เพื่อต้องการครอบครองสตรีรูปงามที่ตนเองพอใจ จึงยกกองทัพไปเพื่อ
 แย่งชิงเพียงเพราะต้องการได้สตรีที่ตนเองปรารถนาเท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมและความ
 ถูกต้อง ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าอังคเสนราชนั้นพระองค์ตั้งอยู่ในธรรม พระอัศรมหเสีของ
 พระองค์ทรงพระนามนางสุเมขลาราชเทวี พระนางบริบูรณ์ไปด้วยศีล มีพระรูปทรงงามยิ่งนัก

ในระหว่างกาลที่เป็นไปแล้วนั้นพระโพธิสัตว์เจ้าจตุตถกกุสุมิตพิภพมาถือเอาปฏิสนธิในพระครรภ์พระราชเทวีนั้น จำเดิมกาลตั้งแต่พระโพธิสัตว์เจ้าถือเอาปฏิสนธิในพระครรภ์แล้วพระราชเทวีเจ้ายังมีรูปทรงงามยิ่งขึ้นเปรียบประดุจนางเทพอัปสร ครั้นนั้นมหาชนทั้งหลายนำเครื่องราชบรรณาการมาถวายนับด้วยพัน ด้วยอาณาภาพของพระโพธิสัตว์เจ้า ในกาลนั้น ยังมีบรมกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามเจ้ากกุฏราช (พระยาโก่ง) ได้สดับข่าวสารการบอกเล่าของมนุษย์ทั้งหลาย ก็บังเกิดโลภจิต คิดจะไปชิงนางแก้วบริบูรณ์ไปด้วยลักษณะทั้งปวง จึงตรัสเรียกอำมาตย์ทั้งหลายมาสั่งว่า จะไปยึดเอาอังกควตินคร อำมาตย์ทั้งหลายได้ฟังกระแสรับสั่งดังนั้น ก็พร้อมใจกันรับพระราชโองการตามพระกระแสรับสั่งนั้น ลำดับนั้นพระเจ้ากกุฏราช ก็ให้ประชุมพลนิกายแควดล้อมไปด้วยจตุรงค์เสนาโยธาทัพยกไปยังอังกควตินคร ครั้นถึงแล้วก็ให้ตั้งค่ายลงในที่นั้น จึงส่งราชทูตให้เข้าไปบังคับว่า ถ้าพระสหายอังกควตินครปรารถนาจะรบกับเรา จงประชุมพลนิกายออกมารรบกับเรา ณ กาลบัดนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 330-331)

จากเรื่อง มหาปทุมชาดก เกิดความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสงครามเพื่อแย่งชิงสตรีนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชนจำนวนมากและสงครามยังทำให้เกิดการสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เนื่องจากพระเจ้ากกุฏราชเกิดความปรารถนาที่จะได้พระนางสุเมขลาราชเทวีซึ่งเป็นอัคมเหสีของพระเจ้าอังกควตินครแห่งเมืองอังกควตินคร มาเป็นมเหสีของตนจึงยกกองทัพเป็นจำนวนมากเพื่อไปแย่งชิงและสู้รบกันจนเกิดการสูญเสียกำลังพลทหารไปจำนวนมากสร้างความเดือดร้อนไปทั่ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพียงเพราะความปรารถนาในสตรีนางเดียวก็ยังมีผลให้เกิดการสูญเสียเป็นจำนวนมากและยังทำลายมิตรภาพลงได้อย่างสิ้นเชิง

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะการทำสงครามพบว่า สงครามได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้คนบาดเจ็บล้มตายและพลัดพรากจากคนรัก แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายไร้ความปรานีและจากการศึกษาในปัญญาสาชาดกพบว่าความขัดแย้งจากสงครามเกิดขึ้นด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ เพราะแย่งชิงราชสมบัติและเพราะแย่งชิงสตรี เพราะสาเหตุทั้งสองอย่างนี้มีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างยิ่งซึ่งสามารถกลายเป็นชนวนทำให้เกิดสงครามขึ้นได้

1.2 ความยากจน

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะความยากจนคือตัวละครต้องต่อสู้กับความลำบากเพราะครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ต้องประสบกับความอดอยากและความลำบากในการหาเลี้ยงชีพ ต้องดิ้นรนอย่างมากเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ จากการ

ศึกษาปัญญาสชาติพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะความยากจน ดังตัวอย่าง

“...ในอดีตกาลล่วงแล้วพระโพธิสัตว์เจ้าเมื่อท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ได้บังเกิดในตระกูลคนจนในพระนครพาราณสี ครั้นถ้วนทศมาสก็คลอดจากครรภ์มารดา ในครั้งนั้น ถึงวันตั้งชื่อ คนทั้งหลายจึงตั้งชื่อลูกบุตรนั้นว่า นรชิวะ เจ้านรชิวะนั้นครั้งเจริญวัยแล้วก็มีรูปงดงามเป็นที่ชวนดูเป็นผู้ชอบในทางกุศลกรรมบถทั้ง 10 ประการ สำเร็จการเลี้ยงชีพแต่ที่ชอบเลี้ยงมารดาบิดาด้วยความกตัญญู ครั้นกาลต่อไปบิดาของเจ้านรชิวะนั้น ถูกพยาธิตันใดอันหนึ่งมาเปิดเปียนก็กระทำกาลกิริยา ลำดับนั้น นรชิวะโพธิสัตว์ก็เลี้ยงแต่มารดาไป ในสมัยอื่นพระโพธิสัตว์เจ้า ประารถนาจะกระทำสิกรรมเพื่อจะเลี้ยงมารดา จึงเข้าไปหาผู้สำเร็จการงาน บอกว่า ข้าแต่เจ้า ข้าพเจ้าปรารถนาจะกระทำสิกรรมกับด้วยบริชนของท่าน ฯ ในกาลนั้นเศรษฐีจึงกล่าววาติละพ้อ ถ้ากระนั้นท่านจงทำตามสบายเถิด พระโพธิสัตว์เจ้ารับคำวาสาธุ แล้วก็กระทำการงานกับด้วยคนของเศรษฐี ภายหลังได้แบ่งข้าวให้เป็นส่วนกันแล้วก็ลาเศรษฐีมารดาอยู่สบายที่ใดก็เข้าไปสู่ที่นั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 310-311)

จากเรื่อง นรชิวะชาติ เกิดความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมเพราะความยากจนที่ทำให้ตัวละครต้องประสบกับความยากลำบากในการหาเลี้ยงชีพ คือ นรชิวะกุมารที่เกิดในตระกูลยากจนและต่อมาเมื่อบิดาเสียชีวิตขาดผู้นำครอบครัวทำให้ยังพบกับความขัดสนมากยิ่งขึ้น นรชิวะกุมารต้องไปขออาศัยรับจ้างทำงานจากบ้านของเศรษฐีเพื่อจะได้มีรายได้และอาหารพอประทังชีวิตของมารดาและตนเองแสดงให้เห็นถึงความลำบากและความอดอยากเมื่อตัวละครเกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจนซึ่งจะต้องอดทนและดิ้นรนมากกว่าผู้อื่น

นอกจากนี้ ความยากจนยังทำให้เกิดความเดือดร้อนและอดอยากแก่ตัวละครเพราะเมื่อครอบครัวไม่มีทรัพย์สินหรือสมบัติมากพอก็จะทำให้ขาดแคลนอาหารที่จะนำมาเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้อิ่มได้ในแต่ละวัน ซึ่งการบริโภคอาหารนับว่ามีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่งเมื่อขาดแคลนอาหารด้วยสาเหตุแห่งความยากจนก็จะส่งผลต่อตัวละครให้ต้องอดอยากและได้รับผลกระทบอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง

“...อยู่มาภายหลังภรรยาเศรษฐีก็ตั้งครรภ์ แต่ตั้งครรภ์เรื่อย ๆ มาในไม่ช้านักก็คลอดธิดาได้ถึงสิบสองคน ในกาลเมื่อธิดาเหล่านั้นยังเป็นเด็กเที่ยวไปเล่นไป จนภายหลังทรัพย์สินสมบัติมีทองและเงินเป็นต้นในเรือนของเศรษฐีก็ย่อยยับไป ทาสีทาสาก็พากันล้มตายไป นนทเศรษฐีกับภรรยาก็กลายเป็นคนยากจนเข็ญใจไป เศรษฐียังต้องหาข้าวต้มและข้าวสวดยมาเลี้ยงธิดาอีก อาหารมีข้าวต้มและข้าวสวดยเป็นต้นก็เปลืองไป ด้วยเหตุนี้เศรษฐีโกรธจึงพาเอา

ธิดาทิ้งสิบสองคนใส่เกวียนไปปล่อยเสียในป่า แล้วขับเกวียนกลับมายังเคหาสถานของตน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 620)

จากเรื่อง รถมณฑล ความขัดแย้งที่เกิดจากความยากจนปรากฏขึ้นแก่ครอบครัวนนทเศรษฐีเพราะหลังจากภรรยาของนนทเศรษฐีคลอดธิดาทิ้ง 12 คนออกมาทรัพย์สินสมบัติที่มีก็เริ่มหมดลงจนในที่สุด นนทเศรษฐีกลายเป็นคนยากจนต้องลำบากในการหาเลี้ยงภรรยาและธิดาทิ้งหมดจึงตัดสินใจนำธิดาทิ้ง 12 คน ไปปล่อยในป่าเพราะไม่สามารถเลี้ยงดูต่อไปได้ จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความยากจนที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะเมื่อยากจนย่อมขัดสนในการหาเลี้ยงชีพตนและครอบครัว

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมคือ ความยากจนในปัญญาสชาดกพบว่า ตัวละครที่ประสบปัญหาความยากจนต้องดิ้นรนอย่างมากในการหาเลี้ยงชีพ ทั้งการทำงานรับจ้างเพื่อแลกกับอาหารให้พอประทังชีวิตและเพราะความยากจนตัวละครต้องยอมเสียสละนำธิดาไปปล่อยทิ้งเสียในป่าเพราะตัวเองไม่สามารถจะเลี้ยงดูได้จึงต้องนำไปปล่อยทิ้งให้ดิ้นรนเอาตัวรอดตามยถากรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความลำบากเมื่อตัวละครต้องประสบกับภาวะความยากจน

1.3 ผิดประเวณี

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะประพฤติผิดประเวณีเกิดขึ้นจากตัวละครหญิงประพฤติผิดศีลธรรม ไม่รักษานวลสงวนตัวปล่อยตัวให้บุรุษอื่นเซยชมได้โดยง่ายซึ่งนับว่าขัดแย้งกับธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามที่สตรีจะต้องไม่ประพฤติสำล่อนในกามารมณ์ จากการศึกษปัญญาสชาดกพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะผิดประเวณี ดังตัวอย่าง

“...ในลำดับนั้น นางสุทตตราชิตายังพระเจ้าลิไลราชให้ยินดีแล้วจึงทูลว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า พระองค์จงเสด็จขึ้นสู่เรือนอยู่ให้เป็นสุขสำราญเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าลิไลราชก็เสด็จขึ้นสู่เรือนกับพระราชธิดา แล้วเสวยโภชนาหารอันมีรสเลิศต่าง ๆ แล้วก็อยู่ร่วมสมัครสังวาสกับพระราชธิดาแต่นั้นมา จนนางสุทตตราชิตาทรงพระครรภ์ ฝ่ายพระราชเทวีผู้เป็นมารดาของพระนางสุทตต ได้ทราบพฤติเหตุนั้นก็มีความโทมนัสน้อยพระทัย จึงเสด็จไปหาพระราชธิดาแล้วทรงกรรแสงร่ำไห้ว่า ดูกรมแม่เจ้าเป็นธิดายอดรักของมารดา แม่สุดส่าห์บำรุงเลี้ยงเจ้ามาเติบโตใหญ่ถึงเพียงนี้ ปรารถนาจะตบแต่งให้เจ้ามีสามีที่มีชาติตระกูลเสมอกันแล้วจะให้ปันทาสกรรมกรและเงินทองทั้งหลาย มิให้ความละอายแก่คนทั้งปวง เจ้ามาทำใจเร็วหาสามีโดยลำพังตนเอง มิได้มีความกลัวเกรงพระราชบิดาและมารดา มาขอขบใจจากอันมีชาติตระกูลต่ำช้ามาจากประเทศอื่น กระทำให้แม่มีความละอายแก่ทาสกรรมกรและชน

ทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นประธานพระราชเทวีร่ำปริเทวนาการดังนี้แล้ว ก็เสด็จกลับเข้าสู่พระราชนิเวศน์...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 550)

จากเรื่อง ลิโสรชาตก เกิดการประพาศติพิตรกรรมนิยมจาริตประเพณีที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานของตัวละครคือพระนางสุทนต์ตราชิตาซึ่งยังเป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ยังมิได้แต่งงานแต่กลับมีใจยินดีแอบคบหากับพระเจ้าลิโสรราชฉันทูสาวและร่วมสังวาสกันตามความต้องการของอารมณ์และยังอาศัยอยู่ด้วยกันจนพระนางสุทนต์ตราชิตาทรงครรภ์ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตามจาริตประเพณีที่มีมาช้านานในสังคมและหากถูกเปิดเผยออกไปให้คนอื่นรับรู้ก็จะนำความเสื่อมเสียให้เกิดขึ้นแก่พระนางสุทนต์ตราชิตาและพระราชบิดาพระราชมารดาอย่างมาก เพราะความประพาศติดังกล่าวทำให้พระราชมารดาทรงเสียพระทัยและรู้สึกละอายเมื่อได้ทราบถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ การประพาศติผิดประเวณียังเป็นเรื่องที่น่าอับอายและน่าอับอายอย่างยิ่งสำหรับสตรีที่ยังมิได้แต่งงานมีสามีตามจาริตประเพณีแต่กลับไปร่วมประเวณีหรือมีความสัมพันธ์กับบุรุษอื่นโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและวัตรปฏิบัติที่กุลสตรีพึงทำดังตัวอย่าง

“...เมื่อกฤษณกุมารเจริญวัยมีรูปร่างแข็งแรง ไม่ช้ำโรค มีกำลังเรี่ยวแรงมากพออายุได้ 7 ขวบก็สามารถไปเก็บผักหักพินและผลไม้ต่าง ๆ มาเลี้ยงยายกับมารดาชื่อเสียงของกฤษณกุมารก็เล็ดลือไปทั่วพระนครว่า เด็กลูกไม่มีพ่อ ชื่อกฤษณ เป็นเด็กที่แข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมีลักษณะท่าทางดี มีกำลังเรี่ยวแรง สามารถไปป่าเก็บผักหักพินและผลไม้ต่าง ๆ มาเลี้ยงยายกับมารดาได้ ตลอดถึงการงานอื่นก็ทำได้ทั้งหมด ครั้งนั้น บรรดาหญิงในเมืองนั้นเมื่อได้ทราบเกียรติคุณของกฤษณกุมารก็อยากจะได้ลูกที่ไม่มีพ่อเหมือนกับลูกของนางเหมรังสีโดยเข้าใจว่าลูกไม่มีพ่อเป็นคนดีจึงพากันเที่ยวคบชายทำอนาจารไม่มีวางอายคล้ายกับสุนัขสุกร แพะ แกะ ต่อมาหญิงเหล่านั้นจึงปรึกษากันว่าพวกเราไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ทั้งคนทั้งหลายก็ดูถูกพวกเรา เพราะฉะนั้น พวกเราควรจะไปอยู่ป่าหรือไปอยู่บ้านอื่นเมืองอื่นเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 537-538)

จากเรื่อง จันทศรชาตก ปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะประพาศติผิดประเวณีเนื่องจากหญิงสาวจำนวนมากเกิดความเข้าใจผิดว่าการมีลูกโดยที่ยังไม่มีสามีหรือไม่รู้ว่าเป็นใครเป็นพ่อของลูกจะทำให้ลูกเป็นคนเก่ง มีความสามารถจึงพากันเที่ยวประพาศติผิดอนาจารร่วมสังวาสกับบุรุษทั่วไปโดยไม่มีความอับอายและไม่คำนึงถึงศีลธรรมจนตั้งครรภ์และมีลูก ต่อมาหญิงสาวเหล่านั้นกลับถูกประณามและถูกตีเตียนจากคนทั่วไปว่าเป็นหญิงเลวทรามไม่มีความละอายจนในที่สุดไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ต้อง

พากันหนีเข้าไปอยู่ในป่าหรือหนีไปเมืองอื่นแทน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสังคมที่หญิงสาวได้รับเมื่อประพาศติผิดประเวณีทำให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งต่อตนเองและวงศ์ตระกูล

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะประพาศติผิดประเวณีในปัญญาชนชาดกพบว่า การประพาศติผิดประเวณีของบุรุษหรือสตรียังเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพราะผิดศีลธรรม ดังนั้นสตรีหรือบุรุษที่ประพาศติผิดประเวณีดังกล่าวจะถูกลดคุณค่าในสายตาคนอื่นให้ได้รับความอับอายและเสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของบุรุษหรือสตรีนั้นอีกด้วย การประพาศติผิดประเวณีจึงเป็นเรื่องต้องห้ามสำหรับบุรุษหรือสตรีทั่วไป

1.4 ฆ่าตัวตาย

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครฆ่าตัวตายเกิดจากตัวละครเกิดปัญหาในชีวิตขึ้นแล้วไม่สามารถหาทางแก้ไขและหาทางออกไม่ได้หรือเพราะเกิดจากความเสียใจเพราะสูญเสียบุคคลที่รักจนไม่สามารถระงับอารมณ์เศร้าและความเสียใจได้จึงตัดสินใจหรือพยายามที่จะฆ่าตัวตาย จากการศึกษานิพนธ์ชาดกพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครฆ่าตัวตาย ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าวงศ์ราชเมื่อพระองค์จะให้พระราชบุตรทั้งสองอดโทษจึงตรัสว่า พ่อลูกรักบิดานี้ผิดจริงแล้ว เหตุทั้งนี้ไซ้รักเพราะบิดาเชื่อถ้อยฟังคำของนางกาไวย จึงสั่งให้เพชฌฆาตประหารชีวิตพ่อทั้งสองผู้ไม่มีความผิด ดูกรพ่อลูกรักจงกระทำโทษกรรมกรรมแก่บิดาตามปรารถนาเถิด พระราชบุตรทั้งสองได้ฟังตรัสของพระราชบิดาก็บรรเทาความโกรธลงแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราชเจ้า นครของข้าพระบาทมีอยู่ ข้าพระบาทจะไปครองราชย์สมบัติในประเทศนั้น ลำดับนั้นพระเจ้าวงศ์ราชจึงพาพระราชบุตรทั้งสองเข้าไปยังพระนคร ครั้นนางกาไวยราชเทวีจึงรำพึงในพระทัยว่าพระราชบุตรทั้งสองเป็นปัจจามิตรเรา ครั้นได้ครองราชสมบัติแล้วก็จะฆ่าเราเสีย เราจะกลืนยาพิษให้ตายเสียดีกว่า นางรำพึงแล้วก็กลืนยาพิษสิ้นชีพแล้ว แลก็ไปเกิดในอเวจีมหานรก...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 600-601)

จากตัวอย่างเรื่อง วรรณคดีชาดก ปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะเมื่อตัวละครถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ไม่สามารถหลบหนีจากโทษหรือความผิดที่ทำได้จึงตัดสินใจเลือกทางออกด้วยการฆ่าตัวตายเพื่อหนีจากความผิดที่ตนเองได้กระทำไว้คือนางกาไวยราชเทวี เมล็ดสิ่งครองของพระเจ้าวงศ์ราชแห่งเมืองกุสานนครเพราะความริษยาต่อพระนางวงศ์สุริยราชเทวีอัครมเหสีของพระเจ้าวงศ์ราชที่ได้พระโอรสมีบุญญาธิการมากเพราะพระโพธิสัตว์มาประสูติในพระครรภ์ของพระนางวงศ์สุริยราชเทวี

จึงวางแผนให้พระเจ้าวรวงศาธิราชสังหารพระโอรสทั้งสองของพระนางวงศ์สุริยราชเทวี แต่เพราะเป็นผู้มีบุญมากโอรสทั้งสองจึงรอดพ้นจากความตายและหลบหนีออกไปจากพระนครได้ ต่อมาเมื่อความจริงปรากฏและพระนางกาไวยราชเทวีกลัวโทษของความผิดที่ได้กระทำจึง ตัดสินใจสิ้นกนิยาพิษฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดที่ได้กระทำมาเพราะตัวเองทำความผิดที่มี โทษมากไว้

นอกจากนี้ ยังพบตัวละครที่คิดจะฆ่าตัวตายเพราะความเสียใจเมื่อทราบว่า คนรักของตนเสียชีวิตไปแล้วเพราะไม่สามารถระงับความเศร้าโศกได้ ดังตัวอย่าง

“...อนึ่งได้ยินว่าพระลูกเจ้าเป็นพุทธานุกร หวังจะโปรดสัตว์ทั่วไปไม่เลือก หน้า ทำไมไม่ทรงพระเมตตาแก่หม่อมฉันผู้ชนคนเดียวเล่า ถึงพระลูกเจ้าจะไม่โยติมาทิ้งหม่อมฉันไว้ให้เป็นหม้ายจึงไม่เสด็จมาบรรเทาทุกข์หม่อมฉันหรือพระลูกเจ้าสิ้นพระชนม์เสียจริงจึง กระมัง เมื่อเสด็จไปปรโลกแล้วหม่อมฉันจะประโยชน์อะไรด้วยโกศและชีวิตเล่า พระลูกเจ้ามา ต้องอันตรายในสมุทรีก็เพราะเหตุตัวหม่อมฉัน นางเธอรำพันฉะนี้แล้ว จึงเอาภูษาทำให้เป็นบ่วง ผูกเข้ากับเสาอิฐทพระบาทลูกเจ้าแล้วตรัสว่า ข้าแต่พระลูกเจ้า หม่อมฉันขอตามไปเป็นทาสี บำเรอบาทพระองค์ในปรโลกด้วยสร้อยร่างกายนี้ คราวนั้นพระพี่เลี้ยงของรัตนวดีชื่อว่าวิชายาณีอยู่ที่ ประตูห้องนางก็พลออกไปไม่ทันดู ครั้นเห็นกิริยารัตนวดีแล้วร้องไห้ น้ำตาไหล ร้องทูลห้ามว่า นางทาริกาเช่นนี้จะฆ่าตัวตายตามภัสดาหาประโยชน์ไม่ รัตนวดีเข้าไปใกล้เสอาหาหัดถลาบ และตบพระอุระตรัสสอนตนว่า ท่านอยากแล้วเจ้าจักได้ไปพร้อมกับสังขปัตตแน่ แล้วนางเธอก็ บรรณาที่จะให้พระศอของตนเข้าไปในบ่วง ณ ขณะนั้น วิชยาธาตีวิ่งผลุนมาเข้าไปประคอง รัตนวดีด้วยพาหาทั้งสองร้องห้ามว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ไฉนเล่าพระองค์ทำกรรมสาหัสอย่างนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 494)

จากเรื่อง สังขปัตตชาดก พระนางรัตนวดีราชธิดาเมื่อทราบว่าพระสังขปัตต กุมารสิ้นพระชนม์เพราะเรือแตกในท่ามกลางมหาสมุทรก็ทรงโศกเศร้ารำพันรำพันไม่สามารถ ระงับความเสียใจได้จึงพยายามที่จะผูกคอตัวเองให้ตายตามพระสังขปัตตกุมารไปแต่ได้รับการ ช่วยเหลือจากหญิงคนใช้ไว้ได้

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะ ตัวละครฆ่าตัวตายพบว่า ตัวละครตัดสินใจฆ่าตัวเองเพราะหนีโทษจากความผิดที่ตนเองได้ กระทำไว้และตัดสินใจจะฆ่าตัวตายเพราะความเสียใจเมื่อทราบว่าคนรักเสียชีวิตจึงไม่สามารถ ระงับความเศร้าเสียใจได้จึงตัดสินใจที่จะฆ่าตัวเองให้ตายตามคนรักไป

1.5 รับสินบนหรือคอร์รัปชัน

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครรับสินบนหรืออามิสสินจ้างเพื่อแลกกับการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการงดเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งถือว่าเป็นความผิดเพราะละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เป็นความขัดแย้งทางสังคมเพราะแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ของผู้ที่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่นั้น จากการศึกษาปัญหาสาเหตุพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะรับสินบน ดังตัวอย่าง

“...เมื่อพระราชเทวีพ้นจากวิสัยบุญแล้วก็ทรงกรรแสงปริเทวนาการคร่ำครวญแล้วทรงดำริว่า จำเราจักให้ทองคำพันตำลึงแก่เพชรฆาตจะให้เขาปล่อยบุตรเราไปครั้นทรงจินตนาการดังนี้แล้ว จึงใช้ให้นางปริจาริกาที่สนิทคนหนึ่งนำเอาทองคำไปให้เพชรฆาตแล้วส่งไปตามความประสงค์ทุกประการ นางปริจาริกาก็นำเอาทองคำนั้นไปให้เพชรฆาตแล้วแจ้งข้อความให้เพชรฆาตทราบทุกประการ ส่วนเพชรฆาตเหล่านั้นเกิดความยินดีปรีดา รับเอาทองคำพันตำลึงไว้ด้วยโลภเจตนาแล้วบอกว่า คืนวันนี้เราจะพาพระราชกุมารทั้งสองไปนอกพระนคร แล้วจะฆ่าโจรที่มีโทษหนักเสียสักสองคน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 567)

จากตัวอย่างเรื่อง รวงงาช้าง พบว่าเพชรฆาตรับสินบนจากนางปริจาริกาของพระนางวงศ์สุริยราชเทวีเพื่อให้ปล่อยตัวพระโอรสทั้งสองไปแล้วนำโจรคนอื่นมาประหารแทน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความไม่ซื่อสัตย์ของเพชรฆาตเพราะเห็นแก่อามิสสินจ้างจึงรับสินบนและไม่ทำตามหน้าที่ของตนซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีปรากฏอยู่ในสังคม

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะรับสินบนหรือคอร์รัปชันพบว่า ตัวละครเรียกรับผลประโยชน์เพื่อแลกกับการทุจริตในหน้าที่ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมและไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตน

จากการศึกษาพบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมตัวละครประพฤติผิดจากธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีซึ่งขัดแย้งกับความถูกต้องของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ในปัญหาสาเหตุ มี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในนวนิยายไทย

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมที่ปรากฏในนวนิยายไทยนั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งกันหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันรวมถึงการกระทำที่ผิดจากธรรมเนียมปฏิบัติของคนหมู่มากในสังคม ซึ่งจะทำให้เป็นที่ตำหนิหรือถูกดูหมิ่นดูแคลนได้ ความยากจนของตัวละครก็เป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่ตัวละครสามารถรับรู้และรู้สึกได้ จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพ

สังคมมี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชั่น ดังนี้

2.1 สงคราม

ในนวนิยายไทยปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม เพราะสงครามระหว่างประเทศซึ่งสร้างความเสียหายอย่างมากต่อชาวบ้านที่ต้องสูญเสียรายได้ พี่ชไร้พี่ชว่นรวมถึงทรัพย์สินอื่น ๆ และความลำบากในการดำรงชีวิตในภาวะสงคราม ความอดอยาก ข้าวของขึ้นราคาซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านทั้งสิ้น จากการศึกษานวนิยายไทย พบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสงครามซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตมากมาย ความโหดร้าย บังเกิดขึ้นต่อความรู้สึกของตัวละครเมื่อได้รับรู้และเห็นผลของสงคราม ทั้งภาพของ คนเจ็บและคนตายเป็นที่น่าหวาดเสียวและชวนสยดสยองยิ่งนัก ดังตัวอย่าง

“...สงคราม หญิงสาวถอนใจยาว...ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ดูเหมือนว่าประชาชน จะต้องเป็นผู้ได้รับความพินาศทั้งขึ้นและลง เป็นครั้งแรกที่ความรู้สึกซึ่งซึ่งนั้นมิได้จำเพาะเจาะจงลงไปแต่ฝ่ายที่เธอเคยถือเป็น คู่สงคราม เพียงฝ่ายเดียว ระลอกที่สองกลับจากการ โจมตีฝั่งพระนคร กราดปืนกลระไปตามเส้นทางบินอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับมีเสียงระเบิดใน ระยะใกล้ดังขึ้น คราวนี้ท่ามกลางเสียงกระหึ่มก้องฟ้าหญิงสาวได้ยินเสียงเอะอะบงการกัน วุ่นวายชัดเจน น่ากลัวจะลงที่อู่ มันใกล้เหลือเกินคุณอรพิมพ์่าทั้ง ๆ ที่หน้ายังชบอยู่กับพื้นดิน อังคมาลินแทบจะผุดลุกขึ้นทันควันเพราะจับที่มาแห่งเสียงนั้นได้ถนัด...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 713)

“...อังคมาลินพยายามผลักดันเรือรอบ ๆ เข้าไปให้จงได้ความร้อนและความเหนียวทำให้เหงื่อไหลท่วมตัว แต่หัวใจที่จดจ้องยังคนอันเป็นที่รัก ทำให้หญิงสาวมิได้พะวงถึงอะไรรึอื่น นอกจากพยายามค้นหาเขานั่นให้จงได้ เสียงคนบนเรือดับเพลิงร้องตะโกนลั่น อย่าเข้าไป อย่าเข้าไป แต่หญิงสาวอื้อเสียแล้ว ดวงตาสอดส่ายไปเบื้องหน้าอย่างร้อนรน หัวใจเต้นระริกอยู่แต่คำว่า “โกโบริ โกโบริ” เรือลำเล็กพุ่งเข้าเทียบทุ่นท่านี้ ซึ่งจมเอียงตะแคงอยู่ครึ่ง ๆ สะพานยาวเอียงเทไปข้างหนึ่ง แต่ยังไม่พออาศัยเดินได้คนที่วิ่งลงชวักไขว่ล่วนแต่ห้ามคนเจ็บมาส่งยังเรือเพื่อจะนำไปศิริราช บางคนก็เพ็งลั่นใจถูกทิ้งสุ่ม ๆ ไว้ริมตลิ่งบ้างข้างทางเดินบ้าง ที่อาคารหนักจนหมดหวังถูกหามมาวางไว้เรียงรายใกล้ผนังอาคารซึ่งเหลือแต่กำแพงด้านเดียว นอกนั้น ทลายราบกลายเป็นกองอิฐปูนสูง แสงไฟสว่างจ้าราวกับกลางวันส่องให้เห็นร่างที่แดงฉานไปด้วยเลือด บางแห่งอวัยวะมนุษย์กระจัดกระจายไม่เป็นรูปเป็นร่าง กลิ่นเนื้อถูกไฟไหม้เหม็นเขียวคละคลุ้ง หญิงสาวเกร็งแขนเหนียวเสาทีเอียงกระแท่เร่ขึ้นไปบนทุ่น พลังเบี่ยงตัวหลบ

บุรุษพยาบาลที่ห้ามเปลววิ่งสวนสนามมาร่างที่อาบโชคด้วยเลือดครางครอกแล้วก็เงยไป...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 950-951)

จากเรื่อง คู่กรรม ปราบกฏปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมเพราะแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของสงคราม ความพินาศย่อยยับที่เกิดขึ้นจากสงคราม ความพลัดพรากจากคนที่รักสิ่งเหล่านี้นำมาสู่ความเกลียดชังต่อศัตรูผู้มารุกราน ความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความบาดเจ็บล้มตายของผู้คน ภาพของคนเจ็บและคนตายทำให้เห็นความน่ากลัวของสงครามอย่างยิ่งและยังทำให้เกิดความหดหู่อย่างหาที่สุดมิได้ ภาพความสูญเสีย ความทุกข์ใจความกระวนกระวายใจของตัวละครคืออังคณาลินที่พยายามตามหาชายคนรักด้วยความรู้สึกกังวลใจและห่วงใยในความปลอดภัยทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร และเกิดความเวทนาในสิ่งที่อังคณาลินกำลังกระทำ นอกจากนี้สงครามยังทำลายมิตรภาพของทั้งสองประเทศให้หมดสิ้นไปอีกด้วย

จากการศึกษาความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะสงครามพบว่าสงครามทำให้เกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของตัวละครและทำให้เกิดความหวาดกลัว และสงครามยังทำลายทุกอย่างให้พังทลายและนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน

2.2 ความยากจน

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะความยากจนคือตัวละครต้องต่อสู้กับความยากลำบากเพราะครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ต้องประสบกับความอดอยาก และความลำบากในการหาเลี้ยงชีพ และยังถูกดูหมิ่นดูแคลนจากผู้อื่นเพราะความยากจน รวมถึงต้องดิ้นรนอย่างมากเพื่อดำรงชีวิตอยู่ จากการศึกษานวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะความยากจน ดังตัวอย่าง

“...เกิดมาเป็นคนจนบางครั้งก็ไม่มีทางให้เลือกเดินมากสาयนัก เพื่อนบ้านของฉันบางครอบครัวมีลูกเต้าหลายคน ตัวพ่อแม่จะกินที่หลังลูก ๆ ปล่อยให้ลูกกินให้อิ่มเสียก่อนจึงกินต่อ ซึ่งบางครั้งเหลือเพียงข้าวกับน้ำผักผักกั้นจานเท่านั้นเพราะลูก ๆ ล้วนอยู่ในวัยกิน ตัวเองกินเพียงครึ่งช้อนดีกว่าให้ลูกได้กินเพียงครึ่งห้อง ส่วนครอบครัวคนไทยฉันเห็นเขาตั้งสำรับกลางนอกจานกินรวมกันทั้งครอบครัว เป็นภาพที่อบอุ่นเหลือเกิน ภาพอย่างนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในชีวิตของฉัน!” (หยก บูรพา, 2536, หน้า 29)

จากเรื่อง อยู่กับก๋ง เกิดความขัดแย้งทางสังคมที่แสดงถึงความแตกต่างทางฐานะระหว่างความรวยกับความยากจนซึ่งหยกบูรพาและเข้าใจดีว่าตัวเองและเพื่อนคนไทยเชื้อสายจีนอีกหลายคนมีฐานะยากจนบางครั้งต้องประหยัดอย่างมากในการใช้จ่ายเงินทองหรือแม้แต่เรื่องการกินอยู่ก็ต้องอดมื้อกินมื้อบ้างเพราะไม่มีให้เลือกมากนักโดยเฉพาะครอบครัวของหยก

เองซึ่งหยกอาศัยอยู่กับก๋งเพียงสองคนไม่มีใครช่วยในการหาเลี้ยงครอบครัวจึงต้องอดทนและต่อสู้กับสภาพความเป็นอยู่ในท่ามกลางสังคมที่คนอื่นอาจจะมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเพราะมีฐานะร่ำรวยกว่า

“...หญิงสาวชี่มือไปทางกลุ่มขอทานชาวตะวันออกเฉียงเหนือฝั่งตรงข้าม คงจะเป็นพ่อแม่พี่น้องกัน ผู้ชายเป่าแคน ผู้หญิงอุ้มเด็กมือถือขัน พ่อแม่แก่ ๆ หัวถุงผ้าสีมอ ๆ เดินตามหลัง บุญล้ำชำเลืองมองน้ำตาซึม เขาลำบากกว่าเรามากนัก โอกาสก็ไม่มี อย่างรอดอย่างพี่ยังมีโอกาสดีกว่าเขา บ้านเราจะนาล่อมอย่างไรก็ไม่ลำบากอย่างพวกนี้ เพราะเรายังมีโอกาส จะเข้ามาหางานทำในกรุงก็ยิ่งง่ายกว่าเพราะพูดภาษากลางเหมือนกัน พวกนี้ถ้าบ้านนอกจริง ๆ แล้วภาษาพูดก็พูดกับคนกรุงไม่ค่อยเข้าใจ จะว่าเขาโง่ก็ไม่ใช้หรือจนะรอด แต่เขาไม่รู้ พวกบ้านเรายังดีกว่า เขาหนีอดตายกันเข้ามาทั้งครอบครัว แล้วพี่ละจ๊ะ พี่มีครอบครัวอยู่แล้วพี่จะไม่กลับไปหาครอบครัวหรือฉันดูสิหน้าพี่อยากจะหลบหน้าฉันไป ไปตามทางของพี่ไม่กลับไปอยู่กับเรานะอีก ฉันดูออกนะจนกระทั่งเวลานี้ออกจากโรงพยาบาลแล้วพี่ก็ยังไม่ยอมให้ฉันไปเอาเสื้อผ้าข้าวของของพี่ที่บ้านพัก พี่คิดจะหลบอยู่ทุกขณะ ฉันดูออก...” (โบตัน, 2543, หน้า 275-276)

จากตัวอย่างเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด แสดงให้เห็นสภาพของความขัดแย้งของคนในสังคมที่บางครอบครัวต้องดิ้นรนอย่างมากเพื่อเอาตัวรอดหรือเพื่อหาเลี้ยงชีพไปวัน ๆ ภาพของขอทานที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าน่าจะเป็นตัวละครที่เดินทางมาจากภาคอีสานของไทยต้องลำบากในการเอาตัวรอดซึ่งนอกจากการดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพแล้วยังต้องทนกับการถูกดูหมิ่นเหยียดหยามหรือการถูกเปรียบเทียบ จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงตัวละครที่ต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดในสภาพสังคมที่คนอื่นสามารถยืนหยัดได้ด้วยวิธีการมีอาชีพของตนเอง แต่ขอทานยังต้องดิ้นรนในการดำรงชีวิตในรูปแบบของตนเองที่ต้องรอดความเมตตาจากผู้อื่น

จากการศึกษาพบว่า ความยากจนของตัวละครกลายเป็นความขัดแย้งที่ทำให้ตัวละครต้องดิ้นรนในการดำรงชีวิตและความยากจนยังทำให้ตัวละครรู้สึกว่าตนเองเป็นคนด้อยโอกาสในสังคมเพราะความไม่ทัดเทียมกับผู้อื่นทำให้ทุกอย่างในชีวิตขาดเงินนำมาซึ่งความรู้สึกท้อแท้ในบางครั้ง

2.3 ผิดประเวณี

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะประพฤติดีดจริตประเพณีหรือผิดประเวณีเกิดขึ้นจากตัวละครประพฤติดีดศีลธรรม ไม่รักนวลสงวนตัวปล่อยตัวให้บุรุษอื่นเซยชมได้โดยง่ายซึ่งนับว่าขัดแย้งกับธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามที่สตรีจะต้องไม่ประพฤติดีดสำส่อนในกามารมณ์ จากการศึกษานวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัว

ละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครประพฤติผิดจารีตประเพณีและผิดประเวณี ดังตัวอย่าง

“...วันใหม่ต่อมาคุณก็ตื่นขึ้นตอนเช้ามีดอีกครั้ง เพราะมีเสียงป่าขาวเมียลุงใหญ่มาเรียกพ่อให้เปิดประตูไว้ ๆ เมื่อพ่อเปิดประตู ป้าขาวจึงบอกพ่ออย่างตื่นเต็นว่า ‘ควายเขามาเข้าสวนเราแล้ว พ่อบักคุณเอ๋ย’ ‘ควายตัวไหน ของใคร’ แม่ถามก่อนพ่อ ‘ก็ควายของลุงเมฆนั่นแหละ’ ป้าขาวว่า ‘เดี๋ยวนี้มันอยู่มัย’ พ่อถามต่อ ‘ยังอยู่ในห้องอีค่างอนนั่นแหละ พ่ออีค่างอน ยืนถือพริกขาวประตูไว้แล้วให้เข้ามาบอกพี่ ๆ น้อง ๆ’ ต่อจากนั้นก็มีการปรึกษากัน คุณจับความได้ว่าทิดจุ่นลูกชายลุงเมฆไปนอนกับเอี้ยยค่างอนในห้องตั้งแต่เมื่อคืน พอถึงยามไก่อกระโดดลงจากคอนเอี้ยยค่างอนก็บอกให้แม่รู้ว่าทิดจุ่นเข้านอนด้วยเมื่อลุงใหญ่ผู้พ่อรู้เรื่องก็ฉวยอิได้ไปยืนขวางประตูไว้ เพื่อไม่ให้ทิดจุ่นโดดเรือนหนีเหมือนที่ทำกับลูกสาวคนอื่น ๆ...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 50)

จากเรื่อง ลูกอีสาน ปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมเพราะประพฤติผิดจารีตประเพณีเนื่องจากทิดจุ่นกับค่างอนยังไม่ได้แต่งงานเป็นสามีภรรยาตามธรรมเนียมของชาวบ้านแต่ทิดจุ่นกลับลักลอบเข้าไปนอนกับค่างอนถึงในห้องนอนทำให้พ่อแม่ของค่างอนต้องเรียกพ่อแม่ของทิดจุ่นมาคุยตกลงกันในสิ่งที่ทิดจุ่นได้ทำผิดจารีตผิดประเพณีซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำเพราะขัดแย้งกับธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมและจะทำให้ฝ่ายค่างอนถูกติฉินนินทาหรือถูกดูหมิ่นดูแคลนจากคนอื่นได้

“...นั่งคำพลอยมันหนีไปแล้ว มันตามคุณเชียรไป คำพลอยหนีไป ตามนายเชียรคนนั้นไปด้วย เป็นข่าวใหม่อันกะทันหันซึ่งมีผลให้ทั้งหฤทยาและเพ็จต้องรีบเข้าบ้านโดยเร็ว จึงแลเห็นรุจีกำลังสะอึกสะอื้น ร่างของหล่อนโงนเงนไปมาระหว่างประตู จะล้มล้มล้มแหล่หฤทยาต้องก้าวเข้าไปประคองไว้และถามว่า คุณทราบได้ยังไงว่าคำพลอยหนีตามคุณเชียรไป พิมพาบอก แกเห็นเขาพากันไปขึ้นรถ แกจำได้ รุจิบอกเสียงสะอื้น...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 170-171)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ปรากฏความขัดแย้งทางสังคมของตัวละครเพราะฝ่ายหญิงหนีตามผู้ชายไปซึ่งเป็นเรื่องผิดธรรมเนียมประเพณีของไทยที่ชายหญิงจะต้องแต่งงานกันตามประเพณีเท่านั้นจึงจะสามารถอยู่กินกันฉันสามีภรรยาได้ไม่เช่นนั้นก็จะถูกนินทาและถูกดูหมิ่นจากคนอื่นได้แต่คำพลอยเองตัดสินใจหนีตามเชียรเพื่อไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันเพราะความรักที่คำพลอยมีให้ต่อเชียรแสดงให้เห็นว่าหญิงสาวยอมทำทุกอย่างเพื่อความรักเพื่อคนที่ตนเองรักถึงแม้จะขัดแย้งกับครรลองของสังคมก็ตามไม่ได้กลัวต่อคำนินทาหรือคำดูหมิ่นดูแคลนจากสังคมเพราะคิดว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญกว่าเรื่องอื่นใด

นอกจากนี้ ในนวนิยายไทยยังปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมเพราะตัวละครกระทำในเรื่องที่สังคมมองว่าเป็นการไม่ให้เกิดติดต่อสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ซึ่งหากฝ่ายชายไปไหนมาไหนกับฝ่ายหญิงสองต่อสองหรืออยู่ในที่ลับหูหรือลับตาผู้อื่นรวมทั้งการถูกเนื้อต้องตัวหญิงสาว การค้างคืนในสถานที่เดียวกันหรือที่บ้านของฝ่ายหญิงก็ถือว่าฝ่ายชายไม่ให้เกิดติดหญิงสาวคนนั้นทั้งยังจะทำให้ครอบครัวของฝ่ายหญิงได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากการกระทำของฝ่ายชายด้วยเพราะสังคมไทยยังยึดติดอยู่กับบรรทัดฐานเดิมเก่าที่เคยปฏิบัติกันมาว่าชายหญิงจะต้องแต่งงานกันก่อนเท่านั้นจึงจะสามารถใกล้ชิดกันได้ การถูกตำหนิหรือถูก ดูหมิ่นดูแคลนจึงมักเกิดขึ้นแก่ฝ่ายหญิง ดังปรากฏในตัวอย่างจากเรื่อง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา

“...พ่อลี นางปุยเล่นงานทิดที่สึกใหม่ได้เพียงสองวันทันทีที่พบหน้า พ่อลีนะ บวชแล้วเรียนแล้วผู้คนเขาก็นับถือจึงเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ทำไมจึงทำกับน้องอย่างนี้ ถ้าเป็นเด็กเล็ก ๆ อย่างไ้บ่ดแม่ตีไม่นับเลย สีนวัตรนึ่งกั่มหน้าเฉย เขาทราบว่ามีมารดากำลังโกรธเต็มที่ ปล่อยให้ท่านว่าไปคนเดียวพักหนึ่งก็คงเหนื่อยหมดแรงจะพูดไปเอง และดูเหมือนว่าอุบายของเขาก็กำลังจะประสิทธิผลเสียด้วย เห็นดีเห็นงามยังงี้ จึงไปนอนพักค้างอ้างแรมที่บ้านเขา เห็นเขาเป็นผู้หญิงไม่มีแรงจะสู้รบตบมือกับเรา นึกชอบใจจะขู่ขู่อย่างงี้ก็ได้นั้นระนะ นางปุยคายขานหมากลงกระโถนแล้วกระแทกกระโถนปัง สีนวัตรสะดุ้งนึกว่าถูกบอมบ์ด้วยระเบิดมือของ ขยับจะหลบ ถึงเราจะเป็นคู่หมั้นก็ทำอย่างนั้นไม่ได้ ยังไม่ได้แต่งงาน มันน่าเกลียดรู้ไหม ใคร ๆ เขาก็จะเอาไปสื่อ ยิ่งเราเป็นผู้ใหญ่ลี ทำอะไรนิดอะไรหน่อยมันต้องเป็นข่าวทุกที คราวนี้ละ จะเอาหน้าไปไว้ตรงไหนยะพ่อตัวดี...” (กาญจนา นาคนันทน์, 2555, หน้า 470)

และจากนวนิยายเรื่อง หนึ่งในร้อย ความใกล้ชิดสนิทสนมกันเกินไประหว่างชายหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานกันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามจารีตประเพณี และยิ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อฝ่ายหญิงได้ ดังตัวอย่าง

“...ซัดถอนมือจากพี่ชาย หันไปจับมือจันทร์รั้งให้มายืนคู่กับตนแล้วจึงว่าเรื่องเกิดจากเมื่อคืนนี้ การที่จันทร์ไปกับผมนั้นคุณอุไรไม่พอใจ แต่ก็ไม่ได้ว่าอะไรมาก เป็นแต่ถามจันทร์ว่าจันทร์กับผมนะชอบพอกันแค่ไหน พูดงาย ๆ ว่าเรารักกันหรือเปล่า ถ้ารัก ผมควรจัดการให้ถูกตามประเพณี แทนที่จะพาจันทร์ไปควงเล่นตามใจ แต่ถ้าไม่ได้รักกันการติดต่อรหว่างผมกับจันทร์เวลานี้เป็นการน่าเกลียดไปแล้ว ต่อไปจันทร์จะสนิทสนมกับผมอย่างแต่ก่อนไม่ได้ พระอรรณคดีขเหสีอบตาจากที่ตำมองดูหน้าหญิงสาว สบดวงตาผู้ที่ตนเคยเฟ่งด้วยความพิศวาส ให้ร้อนในอกดังจะพองพุงขึ้นในบัดนั้นทนดูต่อไปไม่ได้จึงมองเลยไปเสียทางอื่น...” (ดอกไม้สด, 2541, หน้า 281)

นอกจากนี้การอยู่ด้วยกันระหว่างชายหญิงเพียงลำพังสองต่อสองถือว่าเป็น พฤติกรรมไม่เหมาะสมและถูกตำหนิติเตียนว่าเป็นเรื่องน่าละอาย ดังตัวอย่างจากเรื่อง คู่กรรม

“...เฮ้ย ใครไวยมายืนอยู่มีด ๆ เสียงห้าว ๆ ร้องทัก แถมกราดไฟฉายไปทั่ว ตัวบุคคลทั้งสอง พูหญิงกับพูชายนี่มันใครกันละ เสียงผู้หญิงวัยกลางคนสอดขึ้นมาอย่าง กระตือรือร้น อ้าว...แม่อั่ง พูชายนะใคร มายืนทำอะไรกันมีด ๆ หา ประโยคนั้นทำให้หญิงสาว ใจหายวูบสะบัดตัวออกจากวงแขนนั้นโดยเร็ว ฉันทเองแหละน้ำเสียนไปบ้านลุงบัวมา เฮ้..นั่นมัน นายช่างที่อูนี่ อ้อ...ยังงี้เองมีนาที่บ้านถึงได้มีตาห่านญี่ปุ่นขึ้นกันคึก ๆ เจ็บใช้ได้ป่วยมีหมอมารักษา บ้านเขยวนิ อังศุมาลินยืนตัวแข็ง ร่างสูงตรงที่ยืนตระหง่านอยู่ใกล้ ๆ ก็พลอยนั่งไปด้วย ไปเถอะ พ่อไอ้หนู ไหนเคยออกมารับแทนลูกสาวบ้านโน้นเป็นวรรคเป็นเวรนักใจละว่าเก่ง ฮี เห็นกะตาละ ว่ามันเก่งจริง ๆ...” (ทมยันตี, 2551ก, หน้า 398)

จากตัวอย่างอังศุมาลินและโกโบริแสดงความสนิทสนมกันมากเกินไปและอยู่ในที่ลับตาผู้อื่นทำให้ได้รับการตำหนิหรือถูกนินทาจากชาวบ้านหรือสังคมเพราะถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติแก่ฝ่ายหญิงรวมถึงครอบครัวของฝ่ายหญิงด้วยและหมายรวมถึงอังศุมาลินเอง วางตัวไม่เหมาะสมแก่ความเป็นกุลสตรีให้ความสนิทสนมกับฝ่ายชายคือโกโบริอย่างใกล้ชิดเกินไป

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคม เพราะประเพณีจารีตประเพณีและผิดประเพณีในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครฝ่ายชายได้ ประพฤติผิดประเพณีเพราะแอบเข้าหาหญิงสาวที่ตนเองรัก และฝ่ายหญิงหนีตามผู้ชายไปอยู่ กินด้วยกันฉันสามีภรรยาพร้อมทั้งการกระทำของฝ่ายชายที่ไม่ให้เกียรติผู้หญิงในการแสดงออก ด้วยความใกล้ชิดสนิทสนมกับฝ่ายหญิงมากเกินไปทำให้ฝ่ายหญิงรวมทั้งครอบครัว พ่อแม่ ได้รับการดูถูกหรือตินินทาไปด้วย

2.4 ฆ่าตัวตาย

เกิดขึ้นเนื่องจากตัวละครที่มีปัญหาในชีวิตแล้วไม่สามารถหาทางแก้ไขหรือหาทางออกได้หรืออาจจะเกิดจากความเสียใจเพราะสูญเสียบุคคลที่รักมากจนไม่สามารถ ระวังอารมณ์เศร้าและความเสียใจได้จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายซึ่งเป็นทางออกเดียวที่ตัวละคร คิดว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ จากการศึกษานวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิด จากสภาพสังคมเพราะตัวละครฆ่าตัวตาย ดังตัวอย่าง

“...มองไปเบื้องหน้า มองเห็นเรื่องอื้อฉาวสนั่นเมือง เห็นการพิจารณาคดีที่ เขาต้องวิ่งเต้นทุกอย่างเพื่อไม่ให้เป็นจำเลยหรือถ้าพลาดพลั้งถูกลงโทษ ก็จะต้องหาทาง บรรเทาโทษ ชีวิตคงไม่มีวันขึ้นถึงความรุ่งเรืองอย่างเดิมอีกแล้ว มีแต่เดือตื้นทุรนทุรายทุกลม

หายใจมีแต่เสียงประณามจากทุกสารทิศ คนอย่างเขาไม่มีวันยอมรับสภาพเช่นนั้นได้เป็นอันขาด มองร่างหญิงสาวที่จมกองเลือดอยู่หน้าประตู พระยานราภิบาลเมินจากหล่อนเหมือนเห็นของโสโครก สวมกอดลูกชายแนบแน่นในวงแขนอีกครั้ง กระซิบกับร่างไร้ลมหายใจ ยกโทษให้พ่อ ด้วยลูกรักพ่อจะชดใช้บาปที่ก่อให้เจ้า ประตูถูกกระแทกซ้ำครั้งสุดท้าย กลอนหลุดกระเด็น บานประตูเปิดผางออกมา ผู้ชายหลายคนถลาเข้ามาในห้อง ปืนพกที่ยังเหลือกระสุนอยู่ในลำกล้อง ทำหน้าที่ของมันเป็นครั้งสุดท้าย ‘เปรี้ยว’ กระสุนเจาะเข้าขมับ ท่ามกลางเสียงร้องสุดเสียงของชาวบ้านที่บุกเข้ามาในห้องนอน ร่างของชายวัยกลางคน พับลงทับบนร่างชายหนุ่ม สวมกอดไว้แน่น บอกบ่งความตั้งใจแน่วแน่ในการติดตามอีกฝ่ายไปสู่ปรโลก...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 667)

จากตัวอย่างเรื่อง มาลัยสามชาย พระยานราภิบาลตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดที่ตัวเองยิงลูกชายคืออนรินทร์จนเสียชีวิตเพราะไม่ต้องการถูกสังคมลงโทษด้วยกฎหมายทั้งที่ด้วยอำนาจหน้าที่ของพระยานราภิบาลสามารถที่จะช่วยทำให้ตัวเองพ้นผิดได้แต่ถึงแม้จะพ้นผิดไปได้พระยานราภิบาลเองก็ทราบดีว่าสังคมก็ยังไม่ยอมรับและตราหน้าว่าเขาฆ่าลูกชายตัวเองตายเพราะแย่งผู้หญิงซึ่งเขาคงทนอับอายต่อเรื่องดังกล่าวไม่ได้และเพราะความเสียใจที่ตนเองลงมือฆ่าลูกชายตายจึงทำให้พระยานราภิบาลเสียใจอย่างที่สุดและเมื่อหาทางออกอื่นไม่ได้พระยานราภิบาลจึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิด

“...กลิ่นกายของหล่อนยังอวลอบอยู่ กลิ่นกะทิสดคันใหม่ ๆ ของหล่อนบนเตียงที่ว่างเปล่ามีแต่รอยนอนเหลืออยู่บนพูก บนหมอนหนุนข้าพเจ้าได้กลิ่นแชมพูที่หล่อนใช้สระผมประจำ และผมดำยาวสองสามเส้นหล่นอยู่บนผ้าปูเตียงสีชมพูอ่อน ลีรี โธ่เอ๋ย... ลีรี ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณสิ่งรอบตัวหมุนคว้าง จนต้องกางมือถลันเข้าไปเกาะฝาไว้ เสียงฝีเท้าวิ่งอลหม่านยังดังอยู่ข้างนอก คงจะเป็นเด็ก ๆ จากเรือนหลังใหญ่นั้นเอง ข้าพเจ้าหน้ามืดจะเป็นลมเสียให้ได้ ใจหิวว่อน ตัวเย็นเฉียบ อ่อนเปลี้ยสิ้นเรี่ยวแรง สายไปเสียแล้ว ลีรีคนอาภัพ ข้าพเจ้าไม่อาจช่วยหล่อนได้แม้แต่จะเอื้อมมือไปแก้หล่อนลงมาจากกรอบหน้าต่างบน... เต็มไปด้วยความมึนงง ข้าพเจ้าไม่อาจมองหล่อนได้อีกเลย หันหลังพยายามเดินให้พ้นไปจากห้องนั้น พร้อมกับที่รู้สึกว่าคุณเศร้าได้แผ่กระจายอยู่ทั่วบ้านของเรา...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 384-385)

จากตัวอย่างเรื่อง สนิมสร้อย ลีรีหญิงขายบริการตัดสินใจฆ่าตัวตายเพราะเสียใจที่ชายคนรักที่กำลังจะแต่งงานกันคือเซลาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตทำให้เธอเสียใจมากจนไม่สามารถระงับความเสียใจได้จึงตัดสินใจผูกคอตายเพื่อหนีให้พ้นจากความเสียใจ เป็นความขัดแย้งทางสังคมเพราะการฆ่าตัวตายของตัวละครแสดงให้เห็นว่าสังคมไม่สามารถช่วยเหลือ

เธอได้เมื่อตัวละครสูญเสียคนรักที่เป็นที่พึ่งอาศัยไปแล้วและขาดที่พึ่งอื่นในสังคม ตัวละครจึงเลือกที่จะกระทำอย่างนั้นถึงแม้จะผิดศีลธรรมที่ฆ่าตัวตายเพราะถูกมองว่าเป็นบาปแต่ทางออกเดียวที่มีให้เลือกได้สิริจึงตัดสินใจกระทำเพราะไม่ต้องการทนอยู่กับความเสียใจไปตลอดเพียงคนเดียว

“...ร่างของหล่อนสั้นเต็ม ขนลุกเกรียวไปทั้งกายขณะที่กล่าวตอบ นึกไม่ได้หรอกสิพี่ริน ตรงนั้นนะ ป่าช้าที่ฝั่งศพพวกบ้านนี้แต่ไหนแต่ไร แขนข้างหนึ่งของเขาโอบหล่อนไว้โดยมิได้เอ่ยตอบประการใด ไม่มีความจำเป็นอะไรที่เขาจะต้องตอบ เข้าใจดีเสียยิ่งกว่าจะฟังคำอธิบายต่อไปในความหมายที่หล่อนอุทาน เป็นไปได้ถึงเพียงนั้นทีเดียวหรือ สุดใจ? เขากระซิบอีกหลายอึดใจต่อมา ‘เป็นไปได้ทีเดียวหรือ’ แต่คำตอบที่เขาได้รับมีแต่ความเงิบงัดเหมือนป่าช้าที่ปกคลุมอยู่ในห้องนั้นและอากาศที่เย็นจัดขึ้นเป็นลำดับในยามที่น้ำค้างตกหนักอยู่ข้างนอก สุดใจกอดเขาแน่นขึ้น ขณะนั้นเองรีนจึงได้ยินเสียงสะอื้นออกมาจากลำคอของหล่อนถนัด เขาและชาวคลองสวนหมากได้ เข้าไปพบผู้ใหญ่นุชแดงอยู่ข้างกระาะของแกที่ต้นหมัน ข้างป่าช้าปากโนนในวันรุ่งขึ้น นัยน์ตาทั้งคู่ถลน ลิ้นห้อยออกมาคาปาก แต่มือของแกยังคงกำไม้ที่ตีไว้แน่น เหมือนเป็นสายใยเส้นสุดท้ายที่ชีวิตและหัวใจของแกแขวนอยู่...” (เรียบเรียง, 2549, หน้า 216)

และจากตัวอย่างเรื่อง ทุงมหหาราช ผู้ใหญ่พูนตัดสินใจหนีปัญหาชีวิตด้วยการผูกคอตายเป็นภาพที่น่าสลดสังเวชเพราะผู้ใหญ่นุชแดงไม่มีกำลังใจเนื่องจากบ้านถูกไฟไหม้และความเสียใจอย่างอื่นทำให้ผู้ใหญ่นุชแดงตัดสินใจผูกคอตายเพื่อหนีปัญหาต่าง ๆ

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครฆ่าตัวตายในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครไม่สามารถหาทางออกอื่นได้จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายดังกล่าวถึงแม้จะรู้ว่าผิดหลักศีลธรรมแต่เมื่อหาทางออกอื่นไม่ได้ตัวละครจึงตัดสินใจกระทำเพราะไม่มีทางเลือกอื่นและยังแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของสังคมที่ไม่สามารถเยียวยาให้กับผู้ที่มีปัญหาในชีวิตได้ทำให้ตัวละครต้องตัดสินใจฆ่าตัวตายซึ่งนับเป็นความผิดพลาดอย่างหนึ่งในการตัดสินใจของตัวละคร

2.5 รับสินบนหรือคอร์รัปชัน

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครรับสินบนหรืออามิสสินจ้างเพื่อแลกกับการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการงดเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งถือว่าเป็นความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เป็นความขัดแย้งทางสังคมเพราะแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ของผู้รับผิดชอบงานของ

ราชการ จากการศึกษานวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะ
รับสินบนหรือคอร์รัปชัน ดังตัวอย่าง

“...รีน่า ผมจะช่วยกานต์นะ ทันที้ที่ได้ข่าวเขา ถึงอย่างไรเขาก็เป็นพี่ชาย
ของผม ผมไม่มีวันทิ้งเขา ไม่มีวันปล่อยให้เขาลำบากได้ มีวิธีตั้งมากมาย ด้วยเงิน ด้วยอิทธิพล
ด้วยพรรคพวกที่มีอยู่ในทุกวงการ ขอแต่เพียงให้ได้พบตัวกานต์เท่านั้นแหละกรรมเชื่อว่าเขา
และคนในครอบครัวสามารถจัดการให้กานต์กลับเข้ามาสู่คดี หรือมิเช่นนั้นก็อาจชุกซ่อนตัวอยู่
เงิบ ๆ ที่ไหนก็ได้ตามแต่เขาจะต้องการจนกว่าจะหมดอายุความ เพียงแค่ให้เขาติดต่อกลับมา!...ทว่า
กรรมก็รับรู้ลึกล้ำอยู่ในใจว่า พี่ชายของเขาจะไม่มีวันหวนคืน...” (ปิยะพร คักดีเกษม,
2547, หน้า 740)

จากตัวอย่างเรื่อง ใต้เงาตะวัน แสดงให้เห็นถึงอำนาจของเงิน และเกียรติยศ
สามารถทำเรื่องที่เกิดให้กลายเป็นสิ่งถูกต้องได้ในสังคมไทยซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดและไม่ควร
กระทำให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเพราะจะทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่ยุติธรรมในสังคมหาก
มีการรับสินบนของเจ้าพนักงานเพื่อช่วยเหลือคนผิดให้พ้นจากความผิดได้

“...คุณหมอบเบิกเงินหลวงซื้อก็ได้ นายมีแนะนำ นายอำเภอเน้นยังใช้เงินหลวงซื้อ
ทันว่าเบิกในค่าพาหนะหรืออะไรนี่แหละ กานต์อดขันไม่ได้ ข้าราชการที่ไหน ๆ ก็เหมือนกัน
ทั้งนั้น คือพยายามเบิกเงินหลวงให้ได้ทุกทางเท่าที่สามารถถ้าโกงได้ก็ยิ่งดี ยิ่งเบิกเงินหลวงใช้
ซื้อข้าวของเครื่องใช้ เป็นของตนได้มากเท่าไรจะดูยิ่งมีความสามารถเท่านั้น ในสมัยนี้ ถ้าใคร
ไม่หารายได้หรือเบียดบังเงินหลวงละก้อจะถูกตราหน้าว่าโง่งมยิ่งกว่าควาย เมื่อมีทางได้ทำไม
จะไม่เอา...” (สุวรรณี สุคนธา, 2516, หน้า 239-240)

จากเรื่อง เขาชื่อกานต์ แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางสังคมเพราะตัวละคร
แสดงเจตนาชัดเจนในการคอร์รัปชันของข้าราชการไทยซึ่งจะทำให้ประเทศได้รับความเสียหาย
และจะถูกสังคมดูถูกเหยียดหยามและตราหน้าได้ว่าทุจริตโกงชาติบ้านเมืองเพื่อเบียดบังเอา
ทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตนเอง

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคม
เพราะการรับสินบนหรือคอร์รัปชันในนวนิยายไทยพบว่า มีการรับสินบนของเจ้าหน้าที่และการ
คอร์รัปชันของข้าราชการไทยซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบราชการไทยได้

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคม
เพราะตัวละครประพฤติผิดจากธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีของสังคมที่ตนเองอาศัย
อยู่ในนวนิยายไทยพบว่ามี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเพณี ข่าวดัวตาย และรับ
สินบนหรือคอร์รัปชัน

โดยสรุป มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดความขัดแย้งกับสภาพสังคม 5 ด้านเหมือนกัน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน

ตาราง 5 สรุปมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมที่ปรากฏในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาชนชาติ	นวนิยายไทย
สงคราม	✓	✓
ความยากจน	✓	✓
ผิดประเวณี	✓	✓
ฆ่าตัวตาย	✓	✓
รับสินบนหรือคอร์รัปชัน	✓	✓

บทที่ 5

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งกำหนดไว้ว่าเพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทยนั้น หลังจากผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลและจัดเก็บระบบข้อมูลเรียบร้อยแล้วก็นำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์กลวิธีที่ผู้เขียนใช้วิธีการอย่างไรในการเล่าเรื่องให้ดำเนินไปตามโครงเรื่องที่ผู้กวีทำให้เรื่องราวมีความสมจริงและสนุกสนานน่าสนใจ นำติดตามโดยเล่าผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการนำเสนอคือโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาและน้ำเสียงของผู้แต่ง องค์ประกอบเหล่านี้มีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากปัญญาสชาดกจำนวน 61 เรื่อง และนวนิยายไทยที่คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่ได้รับรางวัลประเภทต่างๆหรือถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์โดยแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งหมด จำนวน 24 เรื่อง โดยใช้วิธีอ่านและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างละเอียด จากการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งทั้งหมด 4 ประเภท คือ

1. กลวิธีทางโครงเรื่อง
2. กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร
3. กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา
4. กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง

กลวิธีทางโครงเรื่อง

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องคือ กลวิธีการเล่าเรื่องที่เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเพื่อแสดงชีวิตของตัวละครอย่างมีจุดมุ่งหมายโดยผู้เขียนเลือกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อตัวละครซึ่งมักมีความขัดแย้งมาเป็นตัวขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคแก่ตัวละครทำให้ตัวละครได้รับผลกระทบต่างๆ จากความขัดแย้งเหล่านั้นและตัวละครต้องหาวิธีแก้ปัญหาหรือหาทางแก้ปมขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ด้วยตนเองให้ได้ ฉะนั้น โครงเรื่องจะต้องมีคำอธิบายเป็นเหตุเป็นผลได้ว่าทำไมผู้เขียนจึงเขียนเช่นนั้น โครงเรื่องจะมีคำอธิบายสาเหตุ ซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครแฝงอยู่และอธิบายให้เข้าใจชัดเจนขึ้นและจะต้องตั้งคำถามว่า ทำไม เพราะอะไร มีสาเหตุอะไร (ยุรฉัตร บุญสนิท, 2538, หน้า 22)

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทยพบประเด็นกลวิธีทางโครงเรื่อง จำแนกผลการวิจัยได้ 2 ประการ คือ 1) กลวิธีทางโครงเรื่องในปัญญาชนชาติ และ 2) กลวิธีทางโครงเรื่องในนวนิยายไทย ดังรายละเอียดและตัวอย่างต่อไปนี้

1. กลวิธีทางโครงเรื่องในปัญญาชนชาติ

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยผ่านโครงเรื่องเป็นการแสดงเหตุและผลของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อตัวละครทำให้ตัวละครต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตโดยการเรียบเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นชีวิตของตัวละครได้ตามที่ผู้เขียนต้องการจะบอก

จากการศึกษาในปัญญาชนชาติพบกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องมี 3 ด้าน คือ 1) ความอิจฉาริษยา 2) การแย่งชิงราชสมบัติ และ 3) ความยากจน ดังต่อไปนี้

1.1 ความอิจฉาริษยา

การสร้างโครงเรื่องที่เกิดขึ้นจากความอิจฉาริษยาของตัวละครเพื่อเล่าเรื่องหรือเพื่อเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวละครและทำให้ตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงและความขัดแย้งนั้นมีผลทำให้ตัวละครได้รับความยากลำบากในการดำรงชีวิตเป็นเหตุให้ผู้ถูกริษยาต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างมากเพื่อเอาตัวรอดจากปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผลของความขัดแย้งดังกล่าว จากการศึกษานิปัญญาชนชาติพบว่า ความอิจฉาริษยาเกิดขึ้นแก่ตัวละครเมื่อตัวละครได้รู้ว่าผู้อื่นหรือผู้ที่ตัวเองเกลียดชังประสบกับความโชคร้ายหรือได้รับสิ่งที่ดีกว่าตน ดังตัวอย่าง

ตาราง 6 แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความ
อิจฉาริษยาที่ปรากฏในปัญญาสชาดก

ลำดับที่	เรื่อง	ประเด็นโครงเรื่องที่ขัดแย้ง
1.	วนาวนชาดก	<p>1) พระนางกัณ्हลิมาทวีอิจฉาริษยาพระนางวลิกาอัครมเหสี</p> <p>2) โอรสของพระนางกัณ्हลิมาทวีมีความแค้นต่อโอรสของพระนางวลิกาอัครมเหสีและต่อสู้กันจนโอรสของพระนางกัณ्हลิมาทวีมีเหสีรองสิ้นพระชนม์</p> <p>3) หญิงรับใช้ทรยศหักหลังพระนางวลิกาอัครมเหสี</p>
2.	สุวรรณสังขชาดก	<p>1) นางสุวรรณจัมปากเทวีมีเหสีฝ่ายซ้ายอิจฉาเมื่อทราบว่าพระนางจันทาทวีจะให้ประสูติพระโอรสในขณะที่ตนเองจะให้ประสูติพระธิดา</p> <p>2) นางสุวรรณจัมปากเทวีบอกให้पालกเสนาบดีกราบทูลยุยงพระเจ้ากรุงพรมห์คิดว่าพระนางจันทาทวีประพฤติผิดประเวณีกับบุรุษอื่นทำให้พระเจ้ากรุงพรมห์ทรงพิโรธขับไล่นางจันทาทวีออกนอกพระนคร</p>
3.	โสณันทชาดก	<p>นางกาลกัณ्हณีมีความรักและปรารถนาที่จะได้พระโสณันท์เป็นสามีดังนั้นเมื่อนางปทุมมาวดีได้พระโสณันท์เป็นสามีนางกาลกัณ्हณีจึงเกิดความอิจฉาริษยาวางแผนให้คนอื่นเข้าใจว่านางปทุมมาวดีเป็นยักษ์จนนางปทุมมาวดีโดนขับไล่ออกนอกพระนครได้รับความลำบากทุกขเวทนาและตนเองก็ได้พระโสณันท์เป็นสามีสมความปรารถนาแต่ชีวิตกลับไม่มีความสุขและสุดท้ายได้รับผลกระทบที่ตนเองได้กระทำในที่สุด</p>

1.2 การแย่งชิงราชสมบัติ

การสร้างโครงเรื่องให้เกิดขึ้นเพราะการแก่งแย่งราชสมบัติหรือความเป็นใหญ่ของตัวละครที่เป็นกษัตริย์มักปรากฏในปัญญาสชาดกและจากผลของการแย่งชิงราชสมบัติหรือการก่อสงครามดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามมาทำให้ตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงและต้องผจญกับความลำบากหรือการพลัดพรากจากที่

อยู่อาศัยและญาติพี่น้อง จากการศึกษาพบกลวิธีการสร้างโครงเรื่องที่เสนอความขัดแย้งของตัวละครเพราะการแก่งแย่งราชสมบัติหรือการทำสงครามเพื่อแย่งชิงบ้านเมืองของตัวละครมักนำความเดือดร้อนมาสู่ตัวละครทำให้ต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิต ดังตัวอย่าง

ตาราง 7 แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากการแย่งชิงราชสมบัติที่ปรากฏในปัญญาสชาดก

ลำดับที่	เรื่อง	ประเด็นโครงเรื่องที่ขัดแย้ง
1.	สุกมิตตชาดก	พระราชนิภูลอสุกมิตรวางแผนแย่งชิงราชสมบัติของพระเจ้าสุกมิตโรพิธิสัตว์โดยเกลี้ยกล่อมอำมาตย์และเสนาบดีให้ร่วมมือกับตนแย่งชิงราชสมบัติทำให้พระเจ้าสุกมิตโรพิธิสัตว์และพระมเหสีพร้อมด้วยพระโอรสหนีออกจากพระนครได้รับความลำบากในการดำรงพระชนม์ชีพอย่างมาก
2.	สุวรรณกุมารชาดก	พระเจ้าสิงหลบรมกษัตริย์ยกกองทัพไปสู้รบกับพระเจ้าภัตตราชเพื่อชิงราชสมบัติของกรุงสาวัตถีทำให้เกิดสงครามสร้างความโกลาหลวุ่นวายประชาชนได้รับความเดือดร้อน
3.	สิริวิบุลกิตติชาดก	พระเจ้าพาหิรราชยกทัพไปสู้รบและสามารถแย่งชิงเอาราชสมบัติของพระเจ้ายศกิตติแห่งเมืองจัมปาคนคร

1.3 ความยากจน

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องซึ่งกำหนดให้ตัวละครประสบกับปัญหาความยากจนหรือมีฐานะยากจนซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงกำหนดให้ตัวละครได้รับความยากลำบากอย่างมากในการดำเนินชีวิต ความอดอยากและหิวโหยทำให้ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดเพื่อให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ จากการศึกษาพบกลวิธีการสร้างโครงเรื่องที่เสนอความขัดแย้งของตัวละครเพราะความยากจนดังกล่าวพบว่าตัวละครจะต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ต้องยอมเหน็ดเหนื่อยและอดทนกับความยากจนอย่างที่สุดดังตัวอย่าง

ตาราง 8 แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความยากจนที่ปรากฏในปัญญาสชาดก

ลำดับที่	เรื่อง	ประเด็นโครงเรื่องที่ขัดแย้ง
1.	รถเสนชาดก	นนทเศรษฐีกับภรรยาเมื่อมีธิดามากถึง 12 คน จากที่เคยร่ำรวยมีทรัพย์สมบัติมาก สมบัติก็เริ่มเหลือน้อยลงจนกลายเป็นคนยากจนในที่สุดไม่สามารถจะเลี้ยงดูธิดาทั้ง 12 คน ได้จึงนำธิดาทั้งหมดไปปล่อยทิ้งในป่า ตั้งแต่นั้นมาธิดาของนนทเศรษฐีก็ประสบกับความลำบากในการดำรงชีวิต อดอยากและหิวโหยในการหาเลี้ยงชีพและต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดด้วยความทุกข์ยาก
2.	สุวรรณนิลราชาดก	พระสุวรรณนิลสาโพธิสัตว์เกิดในตระกูลจันทาล บิดามารดาเป็นคนยากจนเข็ญใจและบิดาก็เสียชีวิตตั้งแต่พระโพธิสัตว์ยังอยู่ในครรภ์มารดา จึงดำรงตนอยู่ด้วยความลำบากเพื่อช่วยมารดาหาเลี้ยงชีพต้องต่อสู้และดิ้นรนอย่างมากในการดำรงอยู่เพราะความยากจนทำให้พระโพธิสัตว์กับมารดาต้องลำบากอย่างมาก
3.	นรชิวชาดก	พระนรชิวโพธิสัตว์เกิดในตระกูลคนยากจน บิดาเสียชีวิตต้องอยู่กับมารดาเพียงลำพังดำรงชีวิตด้วยความลำบาก อดอยากเพราะฐานะยากจน พระโพธิสัตว์ต้องรับจ้างทำนาช่วยคนงานของเศรษฐีเพื่อให้ได้ส่วนแบ่ง คือ ข้าวจากการทำงานนั้นมาประทังชีวิตตลอดเวลาทั้งสองแม่ลูกต่างก็อดอยากและลำบากอย่างมากแต่ต้องอดทนทำงานเพื่อความอยู่รอดและเพื่อดำรงชีวิตอยู่

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องในปัญญาสชาดก พบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการดำเนินเรื่องไปตามที่ต้องการมี 3 ด้าน คือ ขัดแย้งเพราะความอิจฉาริษยาของตัวละคร ขัดแย้งเพราะแย่งชิงราชสมบัติและขัดแย้งเพราะความยากจน ซึ่งโครงเรื่องของความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้นทำให้เกิดเรื่องราวขึ้นภายในเรื่องและสามารถดำเนินเรื่องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

2. กลวิธีทางโครงเรื่องในนวนิยายไทย

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยผ่านโครงเรื่องเป็นการแสดงเหตุและผลของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยดำเนินไปตามที่ผู้เขียนต้องการเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการนำเสนอนวนิยาย ทำให้เรื่องน่าติดตามและน่าตื่นเต้นทำให้ทราบว่าจะเกิดเรื่องราวอะไรขึ้นกับตัวละคร อะไรทำให้ตัวละครต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตโดยการเรียบเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นชีวิตของตัวละครได้ตามที่ผู้เขียนต้องการจะบอก

จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องมี 2 ด้าน คือ 1. ความยากจน และ 2. จารีตประเพณี ดังต่อไปนี้

2.1 ความยากจน

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องซึ่งผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครประสบกับปัญหาความยากจนหรือมีฐานะยากจนทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นโดยใช้ความยากจนหรือให้ตัวละครเอกของเรื่องมีฐานะยากจนต้องต่อสู้ในการดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก ความอดอยากและหิวโหยทำให้ต้องดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดเพื่อให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ จากการศึกษากลวิธีการสร้างโครงเรื่องที่เสนอความขัดแย้งของตัวละครเพราะความยากจนดังกล่าวพบว่า ตัวละครจะต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ต้องยอมเหน็ดเหนื่อยและอดทนกับความยากจนอย่างที่สุด ดังตัวอย่าง

ตาราง 9 แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความยากจนที่ปรากฏในนวนิยายไทย

ลำดับที่	เรื่อง	ประเด็นโครงเรื่องที่ขัดแย้ง
1.	ลูกอีสาน	ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งขึ้นแก่ตัวละครในเรื่องให้ประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตเพราะต้องอยู่ในถิ่นทุรกันดารทำให้ตัวละครมีฐานะยากจนต้องใช้ชีวิตโดยอาศัยการเอื้ออำนาจของธรรมชาติ เกิดความอดอยากและลำบากในการหาอาหารเพื่อเลี้ยงชีพ ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงชีวิต
2.	อยู่กับก๋ง	ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเป็นการสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของตัวละครที่เป็นชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกคือหยกและก๋งมีฐานะยากจน เลี้ยงชีพด้วยความอดทนมีความเป็นอยู่ตามสภาพของสังคมที่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนอพยพมาเช่นเดียวกัน เพราะความยากจนดังกล่าวตัวละครจึงต้องดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ความกดดันทั้งจากสภาพครอบครัวที่ลำบากผิดเคืองและจากการดูหมิ่นดูแคลนจากบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำใจด้วยความอดทน
3.	ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด	ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งขึ้นโดยกำหนดให้ตัวละครเอกคือ บุญรอด ต้องดิ้นรนอย่างมากเพื่อความอยู่รอด ผู้เขียนใช้ความยากจนของตัวละครเอกเป็นโครงเรื่องหลักในการดำเนินเรื่องและเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะความยากจนบีบบังคับทำให้บุญรอดต้องต่อสู้กับการดำเนินชีวิตที่ยากลำบากชีวิตที่ขาดพ้อซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัว บุญรอดจึงต้องลำบากกว่าคนอื่น ๆ ในการต่อสู้ชีวิตเพื่อปากท้องของตนเอง แม่และน้อง ๆ อีกหลายคน

2.2 จารีตประเพณี

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องซึ่งผู้เขียนใช้เงื่อนไขทางสังคมด้านศีลธรรม จารีตประเพณีเป็นปมความขัดแย้งระหว่างตัวละคร โดยกำหนดให้จารีตประเพณีเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งทางกายและใจ ผู้ทำผิดจารีตประเพณีจะต้องถูกสังคมดูถูกเหยียดหยามและประณามถูกบีบคั้นทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานทางใจและต้องต่อสู้กับความขัดแย้งนั้นด้วยตัวเอง จากการศึกษากลวิธีการสร้างโครงเรื่องที่เสนอความขัดแย้งของตัวละครกับจารีตประเพณีดังกล่าวพบว่า ตัวละครจะต้องต่อสู้ กับความรู้สึกของคนในสังคมและการถูกเกลียดชังรวมทั้งความรู้สึกภายในใจของตนเอง ดังตัวอย่าง

ตาราง 10 แสดงกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความยากจนที่ปรากฏในนวนิยายไทย

ลำดับที่	เรื่อง	ประเด็นโครงเรื่องที่ขัดแย้ง
1.	คำพิพากษา	ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งขึ้นต่อตัวละครเอกของเรื่อง ซึ่งจุดเริ่มต้นเกิดจากข่าวลือว่าฟักได้แม่เลี้ยงเป็นเมียทำให้ชาวบ้านมองว่า ฟัก เป็นคนไม่ดีออกตัญญูต่อพ่อ ถูกชาวบ้านนินทา ดูหมิ่นเหยียดหยามให้ได้รับความเสื่อมเสีย ผู้เขียนใช้เงื่อนไขทางสังคมด้านศีลธรรมเพราะการละเมิดศีลข้อสามคือการประพฤติผิดประเวณีของตัวละครเอก เป็นปมความขัดแย้งระหว่างฟัก กับชาวบ้านจนทำให้ ฟัก ต้องถูกสังคมประณาม
2.	ข้างหลังภาพ	ผู้เขียนได้เขียนโครงเรื่องให้กลายเป็นปมเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องคืออนพพรและหม่อมราชวงศ์กীরติ ความใกล้ชิดระหว่างทั้งสองกลายเป็นความรักที่เกิดขึ้นท่ามกลางอุปสรรคคือจารีตประเพณีที่ขัดขวางไม่ให้แสดงออกได้อย่างที่ใจต้องการเพราะหม่อมราชวงศ์กীরติแต่งงานแล้วกับท่านเจ้าคุณอธิการบดีในขณะที่นพพรเองก็เคารพรักท่านเจ้าคุณอธิการบดีเป็นอย่างมาก แต่ความรักที่เกิดขึ้นบางครั้งก็ทำให้ทั้งสองเผลอใจมองข้ามความถูกต้องของจารีตประเพณีและบางครั้งก็ถูกขัดขวางด้วยสำนึกในศีลธรรม

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องทั้งในปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยพบว่า ในปัญญาสชาติกมีประเด็นความขัดแย้งผ่านทางโครงเรื่อง 3 ด้าน คือ ความอิจฉาริษยา การแย่งชิงราชสมบัติ และความยากจน ส่วนในนวนิยายไทยพบประเด็นความขัดแย้งผ่านทางโครงเรื่อง 2 ด้านคือ ความยากจนและจารีตประเพณี ซึ่งความขัดแย้งทั้งหมดเป็นชนวนเหตุของการดำเนินเรื่องที่ผู้เขียนได้วางไว้โดยมีความขัดแย้งเป็นเงื่อนไขในการดำเนินเรื่องราวทั้งหมด

ตาราง 11 สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่อง
ที่ปรากฏในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาติก	นวนิยายไทย
ความอิจฉาริษยา	✓	×
การแย่งชิงราชสมบัติ	✓	×
ความยากจน	✓	✓
จารีตประเพณี	×	✓

กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านตัวละครคือกลวิธีการเล่าเรื่องปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยใช้ตัวละครเป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่องผ่านแนวคิด ทักษะคติ พฤติกรรม การกระทำและบทบาทของตัวละครที่ตัวละครแสดงออกมาในด้านต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งโดยอาจจะมาจากลักษณะนิสัยของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครมีบุคลิกเฉพาะประจำของตัวละครแต่ละตัวและบุคลิกเหล่านั้นกลายมาเป็นปมขัดแย้งที่ทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น ภายในเรื่องเพื่อความสมจริงของการเล่าเรื่องและเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานจากเรื่องที่อ่านเพราะตัวละครคือองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อเรื่องนั่นเอง จากผลการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านตัวละครทั้งในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทย ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในปัญญาสชาติก

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยผ่านตัวละครในเรื่องซึ่งผู้เขียนสร้างตัวละครขึ้นมาให้มีลักษณะนิสัย พฤติกรรมและบทบาทที่แตกต่างกันตามบุคลิกของตัวละครแต่ละตัวซึ่งบุคลิกด้านต่าง ๆ ของตัวละครอาจเป็นสาเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเองได้และยังนำไปสู่ความขัดแย้งกับตัวละครอื่นตามความรุนแรง

ของแต่ละปัญหา จากการศึกษาในปัญญาสชาติกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยผ่านตัวละครมี 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร ดังนี้

1.1 แนวคิดของตัวละคร

แนวคิดของตัวละครเป็นสิ่งที่ผู้เขียนกำหนดสร้างขึ้นเพื่อแสดงความแตกต่างของตัวละครแต่ละตัวโดยมีจุดประสงค์ให้ตัวละครนั้นได้แสดงออกผ่านคำพูดและการกระทำซึ่งจะมีผลต่อความรู้สึกของตัวละครอื่นหรืออาจจะเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งกับตัวละครอื่นเพราะแนวคิดที่แสดงออกผ่านการกระทำของตัวละครอาจจะไม่เป็นที่พอใจของตัวละครอื่นได้จากการศึกษาในปัญญาสชาติกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะแนวคิดของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเวลาจะคลอตพระโพธิสัตว์ทรงตรีกว่า ถ้าเราจะคลอตจากห้องออกไปให้เหมือนทารกเขาคนอื่น มารดาของเราเป็นคนอนาถาก็จักลำบาก ด้วยต้องต้มน้ำร้อนให้อาบ ด้วยต้องหาน้ำเย็นมาให้ เพราะฉะนั้นเราจะซ่อนกายเสียให้เห็นปรากฏแต่หัวออกจากห้องมารดาคิดแล้วจึงทรงอธิษฐานว่าบุคคลที่ได้สิ่งสมมานี้ก็ดี ด้วยอธิษฐานบารมีและสัจจบารมีนี้ก็ดีขอให้กายเข้าไปปรากฏอยู่ในหัวของเรา อย่าให้ออกมาปรากฏอยู่ภายนอก ในลำดับอธิษฐานเสร็จร่างกายอันงามดุจดั่งสีทองปรากฏอยู่ในห้องมารดาก็หายเข้าไปอยู่ในศิระษอันงามดุจดั่งว่าสีทอง จริงอยู่ความประสงค์ของพระสัพพัญญูโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมสำเร็จได้โดยหมาย เมื่อพระโพธิสัตว์อธิษฐานให้กายเข้าไปอยู่ในหัวแล้วก็คลอตจากครรภ์มารดา นางมารดาเห็นลูกมีแต่หัวก็ละอายแก่มหาชนที่มีลูกผิวเสมอกัน จึงซ่อนเลี้ยงหัวนั้นไว้ในห้องมิให้ชนทั้งหลายเห็น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 2)

จากเรื่อง สุวรรณสังฆชาติก พระโพธิสัตว์เมื่อจะลงมาเกิดในครรภ์ของมารดาในโลกมนุษย์และทราบว่ามีมารดาเป็นคนยากจน อนาถาจึงกลัวว่าหากตนเองลงมาเกิดตามปกติด้วยร่างกายครบ 32 ประการ บริบูรณ์เหมือนมนุษย์คนอื่นทั่วไปก็จะทำให้มารดาต้องลำบากในการดูแลเลี้ยงดูเพราะมารดานั้นมีฐานะยากจนจึงอธิษฐานจิตเพื่อให้ตนเองคลอตออกมามีเฉพาะศิระษเท่านั้นเพื่อที่มารดาจะได้ไม่ต้องลำบากในการดูแลรักษาและสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ง่ายมากขึ้น แต่เมื่อมารดาคลอตพระกุมารสุวรรณสังขโพธิสัตว์ออกมาแล้วปรากฏว่ามีเฉพาะศิระษกลายเป็นความขัดแย้งทางแนวคิดที่เกิดขึ้นกับมารดาเมื่อพบว่าบุตรมีเฉพาะศิระษนางก็เกิดความละอายต่อผู้อื่นจึงเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังไม่ให้บุคคลอื่นพบเห็นบุตรของตนเองเพราะบุตรของตนมีเพียงศิระษไม่มีร่างกายส่วนอื่น ๆ ซึ่งผิดปกติจากคนทั่วไปและมารดาก็มีความหวังใ้บุตรอย่างยิ่งเพราะกลัวว่าบุตรจะลำบากในการดำรงชีวิต

“...จอมมเหสีบาลเจตราชตรัสประภาษว่า ดูก่อนแม่เจริญ แม่อย่าโศกเศร้า เสียใจไปเลย เราจะรับเจ้าไปในนคร จะตั้งไว้ให้เป็นอัครมเหสี จะทำให้เป็นใหญ่ยิ่งกว่าสนมมารี หมิ่นหกพันตำรัสตั้งนั้นแล้วจึงให้นางกนิษฐรังจากต้นไม้ ทรงประคองให้ขึ้นหลังอาชาไนยเสด็จ พาไปถึงที่פקองพลโยธาแล้วให้เคลื่อนจตุรงค์เสนากลับคืนเข้าพระราชสถานทรงทำอภิสิญจนการ พิธีอภิเษกนางสุภัททาเทวีเป็นอัครมเหสี พระนางสุภัททาเทวีนั้นก็ได้เป็นที่โปรดปรานยิ่งของ พระเจ้าเจตราช ๗ ก็มีได้เหลือวแลอาลัยแต่สนมมารีเหล่าอื่นเลย สนมมารีเหล่าอื่นมีนางเขมาเทวี เป็นต้นปรึกษากันว่า นางสุภัททาเทวีผู้นี้ มาแย่งพระราชสามีของพวกเรา เขาทำพระราชสามี ให้อยู่ในอำนาจของเขาได้ โฉมหนอพระราชามาอินตริรักใคร่นางสุภัททาเทวีเป็นนักหนา น่าสงสัยนัก นางสุภัททาเทวีหาสิริมิได้ ทั้งเป็นคนผู้เดียวเที่ยวกลางป่าอนาถาหาญาติไม่ ทำไมพระราชารักใคร่มาก พวกเราทั้งหลายช่วยคิดอุบายทำลายให้แตกร้างกันเสียให้ได้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 445

และจากเรื่อง วรรณชชาติก นางเขมาเทวีมีเหลือของพระเจ้าเจตราชและเหล่านางสนมเมื่อรู้ว่าพระเจ้าเจตราชให้ความรักใคร่และทรงโปรดปรานต่อนางสุภัททาเทวีมากกว่า พวกตนก็เกิดความคิดริษยาเพราะต่างก็คิดว่าพวกตนมียศศักดิ์ดีนาเหนือกว่านางสุภัททาเทวี จึงพากันคิดหาอุบายเพื่อทำให้พระเจ้าเจตราชเกิดความบาดหมางกับนางสุภัททาเทวีและให้ ทรงกลับมารักใคร่และโปรดปรานพวกตนเหมือนเดิม จากตัวอย่างแสดงถึงแนวคิดของนางเขมาเทวีและเหล่านางสนมของพระเจ้าเจตราชที่ไม่ต้องการให้คนอื่นมีความสุขมากกว่าตนเอง และยอมทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยไม่สนใจว่าจะทำให้ผู้อื่นเกิดความทุกข์ใจหรือ ได้รับความเดือดร้อนอย่างไรก็ตาม

และนอกจากนี้ยังพบตัวละครที่มีแนวคิดเพียงหวังอยากจะได้เงินรางวัลตอบแทน เพียงน้อยนิดเท่านั้นแต่กลับสามารถทรยศหักหลังสามีของตนเองเพราะความโลภซึ่งทำให้เกิด ความขัดแย้งต่อทั้งตนเองและสามีในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...ครั้นภรรยา กลับจากจ่ายตลาดมาถึงบ้านแล้ว พระโพธิสัตว์แกล้งกล่าว มุสาวว่าเราจับหงส์ทองของพระราชามาฆ่าได้ต้มแกงไว้อย่างนี้ ภรรยาได้ฟังดังนั้นก็ร้องไวยวาย ว่าท่านไม่รู้จักรกรรมอันหนัก จับเอาหงส์ที่เขาให้มาได้หรือ คราวนั้นพวกชาวบ้านก็เล่าลือกัน ต่อไปว่า หงส์ทองพระราชายาไปราชบุรุษก็เที่ยวค้นหาทั่วไปได้ประกาศว่า ใครรู้จักคนที่ ลักหงส์ทองไป จงมารับเอาทองคำพันกษาปณ์นี้ ตโต ตลส ภริยา ลำดับนั้น ภรรยาของพระ โพธิสัตว์คิดจะใคร่อยู่กับชายอื่นและคิดจะเอาทองพันกษาปณ์ด้วย จึงบอกอำมาตย์ว่า ข้าพเจ้ารู้จักตัวผู้ลักจับหงส์ทองไป ท่านจงให้ทองแก่ข้าพเจ้าใครเล่าจับหงส์ทองไปฯ สามีของ ข้าพเจ้าเองจับไปเอาหงส์ทองไปฯจริงกระนั้นหรือฯ ข้าแต่ท่าน จริงดังนั้น อำมาตย์ทั้งหลายจึง

นำความไปกราบทูลพระราชอาชฎราชว่า ถ้ากระนั้นจงไปจับตัวมา อำมาตย์ทั้งหลายจึงไปจับกุม ทู๊กัมนานิกบุตรกฏุมพีจำด้วยเครื่องห้าประการ ประหารด้วยหาวแล้วนำไปถวายให้พระราช ทอดพระเนตร...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 186)

จากตัวอย่างเรื่องทู๊กัมนานิกชาตก ทู๊กัมนานิกโพธิสัตว์ซึ่งเป็นบุตรของกฏุมพี แต่งงานกับหญิงที่ผ่านการมีสามีมาแล้วสามครั้งเพราะมีแนวคิดว่าการจะทดสอบดูว่าหญิง ที่เคยผ่านการแต่งงานมาแล้วสามครั้งจะเป็นคนไม่ดีหรือเป็นคนไว้ใจไม่ได้จริงตามที่บิดาบอกไว้ ก่อนตายหรือไม่ซึ่งเมื่อพระโพธิสัตว์จะทดลองใจภรรยาจึงโกหกภรรยาว่าตนเองฆ่าหงส์ทอง ของพระราชบิดาตาย ดังนั้นเมื่อภรรยาทราบว่าเป็นพระราชบิดาให้รางวัลแก่คนที่สามารถบอก ได้ว่าใครเป็นคนฆ่าหงส์ทองของพระราชบิดาจะได้รางวัลทองพันกษาปณ์ เพราะความโลภอยากได้ รางวัลภรรยาของทู๊กัมนานิกโพธิสัตว์จึงนำเรื่องดังกล่าวไปบอกแก่อำมาตย์และอำมาตย์ก็มา จับตัวของทู๊กัมนานิกโพธิสัตว์ไปจองจำและลงโทษให้ได้รับความเจ็บปวดทรมานแล้วนำตัวไป ให้พระราชบิดาพิจารณาโทษต่อไป จากแนวคิดที่ต้องการทดสอบคำสอนของบิดาทำให้พระ โพธิสัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานจากการถูกจองจำและถูกลงโทษในที่สุด

จากการศึกษาพบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่าน แนวคิดของตัวละครเกิดขึ้นเพราะการกระทำที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของตัวละครเป็นสาเหตุของ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผู้อื่นทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับผลกระทบหรือได้รับความ เดือดร้อนตามมาภายหลัง

1.2 พฤติกรรมของตัวละคร

พฤติกรรมคือการประพฤติตัวหรือการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของตัวละครที่ กระทำอยู่ตลอดเวลาจนกลายเป็นกิจวัตรหรือความเคยชิน พฤติกรรมของตัวละครเป็นสิ่งที่ผู้เขียน เขียนขึ้นเพื่อต้องการบอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมอย่างไรทั้งที่แสดงออก ในด้านดีและไม่ดีซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีผลกระทบทั้งต่อตัวละครเองและต่อผู้อื่นด้วยเช่นกัน จากการศึกษานิพนธ์สาธิตพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะ พฤติกรรมของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้ายสกราชนั้นเสวยสุราปานเป็นนิจกาลเมื่อเสด็จออกประทับ ณ ท่ามกลางหมู่อำมาตย์ ได้ให้พระราชธิดานั่งบนพระเพลาของพระองค์ทรงอภิรมย์ด้วย พระราชบุตรประทับวินิจฉัยความ พระราชบุตรมีชันษาได้สิบห้าสิบหกปีมีผิวพรรณงดงาม ดังสีสุวรรณ พระราชธิดานั้นอยู่ในสำนักพระราชบิดาจนถึงเวลาตีก็ ครั้นเวลาปัจจุสมัยจึงได้ กลบไปบรรทมยังปราสาทของเธอ ทรงบรรทมหลับไปจนตะวันสายหาตื่นไม่ พกทาสีสมน นารีพระพี่เลี้ยงก็พากันนอนหลับไปหมดด้วยกัน วันนั้นพระราชเสวยสุราเมานักแล้ว เมื่อไม่

เห็นพระราชธิดาขึ้นมาเผ้าก็กริ้วใหญ่ฉวยพระแสงดาบได้เสด็จไปถึงปราสาทราชธิดา เปิดทวารเข้าไปทอดพระเนตรพวกสาวใช้ยังหลับอยู่ ตรัสปรึกษาพวกทาสีตกใจตื่นขึ้นกลัวพระอาชญา ก็พากันหนีไป พระราชธิดาตื่นบรรทมแล้วเห็นพระราชบิดาทรงโกรธาก็หมอบลงถวายบังคม พระบาทพระราชบิดา ๆ จึงประหารราชธิดาด้วยฝ่าเท้า แล้วปรึกษา रखสั่งขับไล่ว่า เจ้าเป็นหญิงชั่วร้ายกาลกรรม เจ้าไม่ใช่ลูกของเรา เจ้าเป็นลูกพวกโจรไพร เจ้าจงไปสู่สำนักพวกโจรเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 406)

จากเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก พระเจ้ายศกรราชทรงโปรดการเสวยสุราเป็นประจำและทุกครั้งที่เสด็จออกว่าราชการจะให้พระนางปุณณิราชธิดาเข้าเผ้าทุกครั้ง วันหนึ่งพระเจ้ายศกรราชทรงเสวยสุราจนเมาหนักและไม่เห็นพระราชธิดาเข้าเผ้าจึงกริ้วถือพระขรรค์เสด็จไปที่ปราสาทพระนางปุณณิด้วยอารมณ์โกรธเมื่อพระราชธิดาทรงทอดพระเนตรเห็นพระราชบิดากริ้วจึงหมอบกราบแทบพระบาทขอพระราชทานอภัยโทษแต่พระเจ้ายศกรราชกลับทรงด่าปรึกษาและใช้เท้าประหารพระราชธิดาและทรงขับไล่ออกจากพระนครไป พระนางปุณณิราชธิดาเมื่อถูกพระราชบิดาทรงขับไล่ก็เกิดความโทมนัสคิดว่าพระราชบิดาไม่รักจึงเสด็จออกจากพระนครหนีไป จากตัวอย่างความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะพระเจ้ายศกรราชทรงโปรดการเสวยสุราเป็นนิสัยจนเมาและขาดสติและเมื่อทรงเมาอย่างหนักก็ไม่สามารถทรงสติไว้ได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อพระนางปุณณิราชธิดาทำให้พระราชธิดาทรงเสียพระทัยและเสด็จออกจากพระนครไปในที่สุด

“...พระราชาทรงสติบความแล้วจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้น เราทั้งหลายจักชวนกันไปชมสวนจักให้สามีของลูกตีมน้ำชัชบานอันเจือด้วยยาพิษ (คิดจะแหวะเอาแก้วในท้อง) ดำรัสแล้วจึงรับสั่งให้เตรียมพลเสนาเสร็จ แล้วจึงเสด็จออกไปยังราชอุทยาน ประทับ ณ ราชบัลลังก์ ณ โคนไทรต้น ทรงเสวยน้ำชัชบานและโภชนาหารให้พนักงานมโหรีสพบรรเลงดนตรีแล้วลอบใส่ยาพิษให้บุญสารกิน บุญสารถึงเวทนามาก พระราชาทอดพระเนตรเห็นบุญสารทนทุกขเวทนาจึงให้ปกปิดบุญสารไว้แล้วเสด็จหนีไป...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 433)

จากเรื่อง สิทธิสารชาดก พระราชาแห่งเมืองกุสุมาปุรีเป็นผู้มีความประพฤติโลกมากเมื่อทรงทราบว่าพระราชธิดาของพระองค์ทรงรักใคร่กับบุญสารกุมารจึงทรงโสมนัสจัดพิธีอภิเษกให้กับพระราชธิดากับบุญสารกุมารต่อมาพระราชาทรงทราบว่าบุญสารกุมารเป็นผู้มีบุญญาธิการมากเพราะเมื่อจะพูดหรือยิ้มแย้มก็ตามก็จะมีแก้วเจ็ดประการร่วงออกมาจากปาก เพราะความโลภอยากได้แก้วเจ็ดประการจึงบอกพระราชธิดาขอแก้วเจ็ดประการจากบุญสารกุมาร ๆ ก็คายแก้วเจ็ดประการออกจากปากมอบให้ พระราชธิดานำไปถวายพระราชบิดาและทูลเรื่องให้ทรงทราบพระราชบิดาเกิดความโลภจึงวางอุบายใส่ยาพิษให้บุญสารกุมารกิน

หวังจะเอาแก้วเจ็ดประการในท้องบุญสารกุมารทั้งหมด แต่เมื่อเห็นบุญสารกุมารกินยาพิษแล้ว เกิดทุกข์เวทนามากก็เกิดความกลัวซ่อนบุญสารกุมารไว้แล้วพากันหลบหนีไป จากตัวอย่างเกิดความขัดแย้งระหว่างบุญสารกุมารกับพระราชินีเพราะความประพฤติกโธมมากของพระราชินีทำให้บุญสารกุมารต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส

นอกจากนี้จากเรื่อง นรชิวกฐินชาตก กุมารของเศรษฐีจำนวนมากมีพฤติกรรมไม่ดีเพราะประพฤติกโธมธรรมโดยไม่รู้จักรงกัฏฐ์ต่อบาปได้แสดงพฤติกรรมอันกระทำให้เกิดความขัดแย้งกับตัวละครอื่น ดังตัวอย่าง

“...เมื่อพาดิชนั้นอยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้วมีนาน มีกุมารเศรษฐีบุตรประมาณพันคน เป็นผู้ไม่มีศีลและกระด้างด้วยมานะตั้งอยู่ในอำนาจแห่งอวิชา เป็นผู้ไม่รู้จักบาปบุญคุณและโทษปรึกษากันว่า พวกเราชวนกันไปอยู่ในเรือนเศรษฐีคฤกษีกับพาดิชนิดเยี่ยงกวนหลอกหลวงเศรษฐี ด้วยวาจาพรรณนาถึงภัยต่างๆให้เศรษฐีฟัง ปรึกษากันแล้วจึงกรูกันไปกล่าวโทษพาดิชนในสำนักเศรษฐีว่า แนะนำมหาเศรษฐี พาดิชนลูกเขยของท่านผู้นี้ เดิมก็เป็นคนจน บัดนี้เป็นคนมั่งมีขึ้นแล้ว การที่พาดิชนมั่งมีทรัพย์ขึ้นก็เพราะได้มาทางโจรกรรม พาดิชนได้มาอยู่ที่เรือนของท่านก็จะพาทรัพย์สมบัติของท่านให้หนีหายไปท่านจงรู้ตามคำเรา จะบอกให้ว่า ทรัพย์สมบัติของท่านยังจักถาวรอยู่ตราบไต่ เราทั้งหลายจึงพากันนั่งนานอยู่เข้าไม่ได้ จักพากันปลอบโยนจับเอาพาดิชนไปปล่อยเสียในป่าทิมวันต์ทรัพย์สมบัติของท่านก็จักตั้งมั่นอยู่ตราบนั้นดังนี้แล...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 444)

จากตัวอย่างพาดิชนุ่มได้แต่งงานกับธิดาของเศรษฐีเมืองพาราณสีต่อมา กุมารของเศรษฐีคนอื่น ๆ ที่มีใจปฏิพัทธ์รักใคร่ธิดาของเศรษฐีนั้นเกิดความอิจฉาพาดิชนุ่มและเพราะธรรมดาเป็นผู้ประพฤติกโธมโดยปกติจึงวางอุบายที่จะพุดหลอกหลวงให้เศรษฐีเกิดความระแวงและเกลียดชังพาดิชนุ่มเพื่อจะได้ขับไล่พาดิชนุ่มออกจากบ้านส่วนพวกตนก็จะได้มีส่วนในสมบัติของเศรษฐีนั้น จึงบอกแก่เศรษฐีว่าเดิมนั้นพาดิชนุ่มเป็นคนยากจนแต่เพราะประพฤติกโธมจึงมีทรัพย์ร่ำรวยขึ้นมาได้และต่อไปก็จะขโมยทรัพย์สมบัติของท่านไปจนหมดอย่างแน่นอน เมื่อเศรษฐีได้ฟังคำลวงจึงเกิดความหวาดกลัวและหลงเชื่อคำของกุมารเศรษฐีเหล่านั้น ต่อมาจึงร่วมมือกับกุมารเศรษฐีจับพาดิชนุ่มขับไล่ออกจากบ้านให้ไปอยู่ในป่าเพียงลำพังทำให้ได้รับความลำบากอย่างมาก

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านพฤติกรรมของตัวละครพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะการกระทำที่เกิดจากพฤติกรรมของตัวละครเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผู้อื่น เช่น ตัวละครที่มึนสุราจนเมามาย

ขาดสติแล้วแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทำให้ผู้อื่นไม่พอใจหรือมีความโลภและอิจฉาผู้อื่น กระทำการแย่งให้เกิดความเข้าใจผิดกัน เป็นต้น

1.3 บทบาทของตัวละคร

บทบาทของตัวละครหมายถึงหน้าที่ที่ตัวละครได้รับในบทบาทที่แตกต่างกัน ไปซึ่งบทบาทของตัวละครนั้นมีผลต่อการดำรงชีวิตหรือการตัดสินใจของตัวละครอื่นเช่น ตัวละครที่ได้รับบทบาทเป็นพระราชา พ่อ แม่ หรือบทบาทอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อตัวละครอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีความสัมพันธ์กันด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น จากการศึกษาใน ปัญญาสชาติกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะบทบาทของ ตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...คราวนั้น ภัสดาของราชธิดาทิ้งหกพាក់ดิเตียนด้วยเหตุต่าง ๆ ว่า บุรุษผู้นี้ รูปร่างชั่วช่าลามกไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของมหาชนทำความครหาให้เกิดขึ้นแก่พวกเรา ทำวสามนตราชทั้งหลายพากันนำดอกไม้เงินทองมาถวายพระราชาของเรา เขาเห็นบุรุษทรพล คนนี้เข้าเขาจักดิเตียนได้ กิตติศัพท์ก็จักกระปือไปต่าง ๆ แม้พระนครก็จักถึงความพินาศไป พากัน ดิเตียนดังนี้แล้วก็ชวนกันไปเฝ้าพระราชากราบทูลว่า ผัวของนางคันธาเทวี รูปร่างชั่วช่าลามก ไม่เหมือนคนเมืองนี้เลย (เป็นกาลกิณี) แม้พระนครจักถึงความพินาศไปเพราะผัวนางคันธาเทวี พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงสดับดังนั้นจึงตรัสว่า พ่อเขยทิ้งหก เราจักคิดทำอย่างไรจะเจ้าบุรุษ รูปพิกลผัวลูกสาวของเรา ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ พระองค์จงขับไล่ผัวเมียสองคนไปอยู่ เสียไกล ๆ พระราชาก็ให้ขับไล่พระโพิธัสต์ว์กับนางคันธาเทวีไปตามถ้อยคำอำมาตย์กราบทูล...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 179)

จากเรื่อง สุวรรณสังขชาติก เกิดความขัดแย้งระหว่างตัวละครเพราะ ทำวสามนตราชในฐานะบทบาทของพระราชาผู้ปกครองกรุงพาราณสี มีอำนาจสามารถตัดสินใจ หรือสั่งบังคับให้ใคร ๆ ทำตามคำสั่งโดยไม่สามารถขัดขืนได้ ดังนั้นเมื่อเขยทิ้งหกไม่พอใจ พระโพิธัสต์ว์ซึ่งเป็นภัสดาของนางคันธาเทวีจึงพากันดิเตียนว่าเป็นผู้มีรูปร่างอัปลักษณ์ไม่เป็นที่ชอบใจของมหาชนทำให้เกิดข้อครหาทั้งแก่พระเจ้าสามนตราชและพวกตน เขยทิ้งหกจึงพากัน เข้าไปกราบทูลพระเจ้าสามนตราชว่าพระสุวรรณสังข์เป็นคนกาลกิณีจักทำให้บ้านเมืองพินาศ ไม่ควรให้อาศัยอยู่ในเมืองพาราณสีควรขับไล่ไปอยู่ที่อื่น พระเจ้าสามนตราชก็ขับไล่พระสุวรรณ สังข์และพระนางคันธาเทวีออกไปอยู่นอกพระนครทำให้ทั้งสองพระองค์ได้รับความลำบาก ในการดำรงพระชนม์ชีพอย่างมาก

“...พระเจ้าสุทนต์จักรได้เสด็จประพาสพระราชอุทยานผ่านบ้านบุปผาคาม ไปทอดพระเนตรเห็นพระนางเทวธิดาสังกาเสด็จไปสรองน้ำที่ท่ากบยายปริสุทธีทรงมีพระหฤทัย

ปฏิพัทธ์ครั้นเสด็จกลับพระราชวังในเพลายืนได้ทรงเล่าให้พระนางพรหมจารีฟังว่า ดูกรพระน้องรัก วันนี้พี่ได้เห็นบุตรของยายปรีสุทธีสวยมาก พี่จักนำมาตั้งให้เป็นอัครมเหสี พระน้องรักของพี่ จะพอพระทัยไหม พระนางพรหมจารีกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ก็เมื่อมีหญิงที่ สมบูรณ์ด้วยลักษณะอยู่ในพระนครนี้ เหตุใดพระชนกชนนีของพระองค์จึงทรงขอหม่อมฉันมาจากอนูราชบุรี อันเป็นบ้านเมืองไกลและตั้งไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี ภายหลังพระองค์จักลดลง ให้เป็นอนุภรรยาเช่นนี้ หม่อมฉันไม่ปรารถนา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 564)

และจากเรื่อง จันทคาชชาดก พระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงอภิเษกกับพระนางพรหมจารีแต่ต่อมาได้พบกับนางเทวติสังกาเกิดความรักใคร่อยากได้มาเป็นอัครมเหสีจึงตรัสบอกแก่พระนางพรหมจารีว่าพระองค์มีความประสงค์จะนำนางเทวติสังกามาเป็นอัครมเหสีองค์ใหม่ทำให้พระนางพรหมจารีไม่พอใจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างทั้งสองพระองค์และพระเจ้าสุทนต์สนจักรจึงขับไล่นางพรหมจารีออกไปจากพระนครในที่สุด จากตัวอย่างพระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงมีมานะว่าพระองค์เป็นกษัตริย์หากประสงค์จะให้หญิงใดมาเป็นอัครมเหสีก็ย่อมได้และไม่มีใครสามารถจะคัดค้านพระองค์ได้ ดังนั้นเมื่อพระนางพรหมจารีไม่พอใจและทรงปรึกษาพระองค์ด้วยคำหยาบคายพระเจ้าสุทนต์สนจักรจึงขับไล่นางออกไปจากพระนครได้ในฐานะที่พระเจ้าสุทนต์สนจักรเป็นกษัตริย์มีอำนาจเหนือใคร ๆ ทั้งปวง

นอกจากนี้จากเรื่อง วรรณุชชาดก ยังปรากฏบทบาทของตัวละครในฐานะผู้มีอำนาจเป็นที่หวาดเกรงของผู้อื่นทำให้ตัวละครอื่น ๆ ต่างเกรงกลัวในอำนาจดังกล่าว ดังตัวอย่าง

“...ครานั้น พวกยักษ์ทาสีได้ปรึกษากันว่า ถ้าพวกเราปิดบังอำพรางไว้ไซ้ร้ พระราชาทรงทราบความที่ติดาสังวาสกับกุมารนี้แล้วจักทำอะไรแก่กุมารเข้า ชีวิตพวกเราก็จะไม่ดีต่อไปเพราะฉะนั้นไซ้ร้ พวกเราควรจะทูลพระราชาให้ทราบเสียดีกว่า ปรึกษาเห็นพร้อมกันแล้วจึงพากันไปทูลพระยายักษ์ว่า พระเทวราช มีมนุษย์มาณพผู้หนึ่งเจริญรุ่งเรือง มีมหิทิมหาบุภาพยิ่งใหญ่ได้มาอยู่ในปราสาทพระราชธิดาของพระองค์ มาณพมนุษย์เป็นบุตรของใคร นามกรชื่อไร้มันมาแต่ไหน พระเทวราช ข้าพระบาทหาได้รู้จักภูมิประเทศและสกุลวงศ์มารดาบิดาของมนุษย์นั้นไม่ แต่มนุษย์นั้นไซ้ร้รนามว่าวรรณุช ดังนี้ พระเจ้าข้า ยักษ์ราชาโกธาใหญ่ อุปไมยตั้งนาคราชมีผู้มาตีที่ชนดทางฉะนั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 469)

จากตัวอย่างพระวรรณุชกุมารแอบสมัครสังวาสกับนางสุวรรณคันธาธิดาของท้าวมิ่งกุญณ์ตย์กษแห่งเมืองสีหกุญณ์นคร เหล่านางทาสีทั้งหลายเมื่อช่วยกันปิดบังเรื่องไว้ต่างก็เกรงกลัวอำนาจของพระยายักษ์ ดังนั้นจึงตัดสินใจนำเรื่องที่พระวรรณุชกุมารแอบมารวมสังวาสกับพระนางสุวรรณคันธาไปกราบทูลแก่พระเจ้าสิหกุญณ์ตย์กษ เมื่อพระยายักษ์ทรงทราบเรื่องจึงกริ้วมากดำรัสสั่งให้บริวารไปจับพระวรรณุชกุมารซึ่งไว้แต่พระวรรณุชกุมารก็สามารถหลบหนีออกไปได้

และเกิดการสู้รบกันระหว่างพระยาอภัยกับพระวรวงศ์มาร จากตัวอย่างพระเจ้าสิงหนวัติ อภัยในบทบาทของบิดาย่อมรู้สึกโกรธเมื่อทราบว่ามิชายอื่นแอบมาอยู่ในห้องและเสพสังวาส กับบิดาของตนกลายเป็นชนวนเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างพระองค์กับพระวรวงศ์มารในที่สุด

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่าน บทบาทของตัวละครพบว่า การแสดงอำนาจตามบทบาทของตัวละครมักทำให้เกิดความขัดแย้ง กับผู้อื่นและทำให้เกิดผลกระทบทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เช่น บทบาทของความเป็นกษัตริย์ บทบาทของสามีและบทบาทของพ่อที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นทำให้เกิดความขัดแย้งและนำความ เดือดร้อนมาให้ตัวละคร

โดยสรุป กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านตัวละครในปัญญาชนาคก พบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้สามารถ ดำเนินเรื่องไปตามที่ต้องการมี 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และ บทบาทของตัวละคร ซึ่งความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็นการแสดงถึงบทบาทของตัวละคร แต่ละตัวที่มีส่วนในการดำเนินเรื่องทำให้เกิดเรื่องขึ้นและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

2. กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในนวนิยายไทย

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครโดยผ่านตัวละครในเรื่อง ซึ่งผู้เขียนสร้างตัวละครขึ้นมาให้มีลักษณะนิสัย พฤติกรรมและบทบาทที่แตกต่างกันตามบุคลิก ของตัวละครแต่ละตัวซึ่งบุคลิกด้านต่าง ๆ ของตัวละครอาจเป็นสาเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้ง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเองได้และยังนำไปสู่ความขัดแย้งกับตัวละครอื่นตามความรุนแรง ของแต่ละปัญหา ตัวละครคือผู้ที่ถูกสมมติขึ้นเพื่อให้ดำเนินเรื่องหรือทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ซึ่งผู้เขียนพยายามทำให้ตัวละครมีความสมจริงมากที่สุดเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อว่าตัวละคร นั้นมีตัวตนจริง มีความรู้สึกดีใจ เสียใจ เศร้าใจได้จริงเหมือนคนทั่วไป จากการศึกษาใน นวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของผ่านตัวละครมี 3 ด้าน คือ แนวคิด ของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร ดังนี้

2.1 แนวคิดของตัวละคร

แนวคิดของตัวละครเป็นสิ่งที่กำหนดความแตกต่างของตัวละครแต่ละตัว โดยมีจุดประสงค์ให้ตัวละครนั้นได้แสดงออกผ่านคำพูดและการกระทำซึ่งจะมีผลต่อความรู้สึก ของตัวละครอื่นหรืออาจจะเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งกับตัวละครอื่นเพราะแนวคิดที่ แสดงออกผ่านการกระทำของตัวละครอาจจะไม่ใช่ที่พอใจของตัวละครอื่นได้และนอกจากนี้ ความขัดแย้งที่เกิดจากแนวคิดของตัวละครอาจมาจากความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาของ ตัวละครที่ต้องประสบชะตากรรมบางอย่างโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ซึ่งมีผลนำ

ความลำบากทั้งทางกายและใจมาสู่ตัวละคร จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการ นำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะแนวคิดของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...เฮ้อ พ่อ เอาหวังมาทิ้งไว้ให้ข้าแท้ ๆ ถ้าไม่มีนางเสียคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องเป็นทุกข์วุ่นวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่เหลือแล้ว หหมดแล้ว เอาเมียพ่อทำเสียตัวเอง ไม่มีใครเชื่อเลยสักคนว่าข้าไม่เคยยุ่งกับเมียพ่อ พ่อรู้อยู่ใช้ไหมว่าข้าไม่เคยยุ่งจริง ๆ แล้วทำไมไม่มีใครเชื่อข้าล่ะ ครูใหญ่ยังไม่ยอมเชื่อเลย นางก็ปากไวเดินไปด่านางละม้ายเขาเข้า ไม่รู้พูดออกมาได้ยังไง น่าอายจริง เฮ้อ ถ้าได้ผู้หญิงคนอื่นเป็นเมียก็คงไม่มีอะไร หรือว่าจะไล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้วภูหนิกกลับมาคนเดียวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกุลาออกจากภารโรง บวชไม่ต้องสึกเลยดีมัย เออดี ชาวบ้านเขาจะได้ว่ามึงว่า พ่อได้แล้วก็ทิ้งถีบหัวส่งให้เมียกระเซอะกระเซิงนำสงสาร เลวหนักกว่าเขาเข้าไปอีก...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 47-48)

จากเรื่อง คำพิพากษา ตัวละครเอกคือฟักเกิดความรู้สึกว่าตัวเองกลายเป็นคนแบกรับภาระทุกอย่างของพ่อโดยไม่ได้ตั้งใจ ฟักไม่ได้โทษว่าพ่อเป็นฝ่ายโยนภาระทั้งหมดให้แก่ตัวเองแต่ฟักเองที่เสียอกจะนำทุกสิ่งที่เป็นของพ่อมาเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบโดยเฉพาะแม่เลี้ยงของฟักคือสมทรงซึ่งฟักยังต้องดูแลเพราะความสงสารว่านางไม่มีที่พึ่งอื่นนอกจากฟักคนเดียวถึงแม้ว่าฟักจะถูกชาวบ้านตำหนิและแสดงความเกลียดชังว่าฟักได้แม่เลี้ยงเป็นเมียทั้งที่ไม่ใช่ความจริง แต่เพราะไม่สามารถแก้ต่างเรื่องดังกล่าวได้ฟักจึงต้องปล่อยเลยตามเลยซึ่งสิ่งที่ชาวบ้านเข้าใจเป็นสิ่งผิดจารีตประเพณี เป็นพฤติกรรมที่นำชีวิตของฟักให้ตกต่ำพบกับความพินาศล้มเหลว ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมรวมทั้งไม่มีคนคบค้าสมาคมด้วยชีวิตฟักต้องโดดเดี่ยวอย่างน่าสงสาร ฟักเองรู้ดีว่าเพราะแม่เลี้ยงสมทรงชีวิตของฟักจึงล้มเหลวไม่มีแม่แต่เพื่อน ไม่มีใครยอมรับซึ่งเป็นความโหดร้ายสำหรับชีวิตของฟักอย่างมากแต่ถึงแม้ฟักจะได้รับแรงกดดันจากสังคมมากแค่ไหนฟักเองกลับไม่ยอมทอดทิ้งให้สมทรงต้องลำบากเพียงคนเดียวยังคงดูแลสมทรงเพื่อให้มีชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป

“...ลูกชายใหญ่นั้นเรียนเก่ง ถึงจะตีและเมาอย่างน่ากลัว ก็เปรี๊ยะปราดสมองใสนักเวลาคิดเรื่องธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน ถึงไม่ชอบใจเรื่องเมาและความก้าวร้าวบ้า ๆ บอ ๆ แต่พ่อแม่ไม่กล้าเอาเรื่องเพราะเกรงใจ ใ้ลูกชายเล็กแสนโง่งานี่ซี เห็นที่ไรขวางที่นั่นเลยโดนไล่เปี้ยระบายอารมณ์ตามเคย แกมานั่งอยู่แถวนี้ทำไมวะ พูน คุยกับเขารู้เรื่องด้วยเรอะ ‘ฮี้..ฮี้..’ พูนดวงลุกขึ้นหัวเราะแทนคำตอบ ท่าทางเขาดูออกจะงอแง ๆ งะ ๆ เขากลับพ่อมาแต่ไหนแต่ไร เพราะนอกจากจะไม่ใช้ลูกรักแล้ว เขายังเคยถูกตบกหนุจนหูหนวกมาจนกระทั่งบัดนี้

โทษเพราะโดนหาว่าโง่ เรียนหนังสือไม่เก่ง ไม่เหมือนพี่ชายยอดฉลาดปราดเปรื่องของเขา...”
(ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2533, หน้า 377-378)

จากเรื่อง ตึกตามนุษย์ ปัญจะมีแนวคิดเกี่ยวกับลูกชายทั้งสองของตนเองแตกต่างกันเพราะพี่คนโตคือเพิ่มบุญเป็นคนเก่งเป็นที่ภาคภูมิใจของปัญจะทั้งเรื่องการเรียนและการทำงานแต่พฤติกรรมส่วนตัวกลับไม่ได้ดีเหมือนการทำงานเพราะเพิ่มบุญชอบดื่มเหล้าและเมื่อเมาแล้วควบคุมตัวเองไม่ได้มักทำให้พ่อกับแม่ลำบากใจหลายครั้งเพราะปัญหาเรื่องไม่สามารถควบคุมตัวเองได้และมักแสดงอารมณ์โมโหเมื่อไม่พอใจเรื่องต่าง ๆ แต่ปัญจะก็ยังชื่นชมในความเก่งของเพิ่มบุญในขณะที่พูนดวงลูกชายอีกคนกลับเรียนหนังสือไม่เก่งเพราะมีความผิดปกติทางสมองมักทำให้พ่อกับแม่ต้องอายและขายหน้าคนอื่นตลอด ปัญจะแสดงออกชัดเจนว่าไม่ชอบพูนดวงซึ่งเป็นสาเหตุทำให้พูนดวงก็ไม่ชอบพ่อของตัวเองเช่นกัน เพราะพูนดวงรู้ว่าพ่อคิดอย่างไรกับตนเองซึ่งทำให้พูนดวงกับพ่อเกิดความขัดแย้งทางแนวคิดที่ต่างฝ่ายต่างไม่พอใจซึ่งกันและกันและกลายเป็นความห่างเหินระหว่างพ่อกับลูกในที่สุด

นอกจากนี้ จากเรื่อง เขาชื่อกานต์ ยังปรากฏวิธีการสร้างแนวคิดที่ไร้ศีลธรรมของตัวละครที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้เพราะเมื่อแนวคิดต่างกันพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่เกิดจากแนวคิดนั้นย่อมทำให้เป็นที่ไม่พอใจของอีกฝ่ายเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้เพราะความขัดแย้งทางความคิด ดังตัวอย่าง

“...อย่าไปเอาออกเลยนะ กานต์ตัดสินใจพูดขึ้นหลังจากที่คิดแล้วคิดอีกว่า ควรจะพูดดีหรือไม่ ทำโมหละ ให้มันโย้ขึ้นมาประจานผมหรือ ไม่แต่ผมคนเดียวนะนา เชื้ออยู่บ้านหมอไม่ใช่หรือ กานต์หน้าเข้มขึ้น ใ้ซ้อนั่นนะช่างเถอะ คนจะล้อกันว่ายังไงก็ช่างมัน คุณไม่เลี้ยงออกมาผมจะเลี้ยงเองก็ได้ หมอนี้จะบ้าแล้ว เวลานี้มันยังไม่เป็นตัวด้วยซ้ำไป เขามันออกดีก็ว่า จะปล่อยไว้ให้เป็นตัวออกมา ผมสงสาร ลูกคุณแท้ ๆ นะคุณดำเกิง กานต์เรียกชื่อเขาเป็นครั้งแรกถึงแม่มันจะเป็นเพียงเชื้อเด็กคนใช้ของผม มีตาเป็นภารโรง แต่คุณก็เป็นพ่อ ถ้าไม่มีคุณไ้เด็กคนนี้ก็เกิดขึ้นมาไม่ได้ คุณน่าจะมีความเวทนาอยู่บ้าง ผมไม่นึกอย่างนั้นหรอก นายตำรวจแย่งมันยังไม่มีมือมีตีน เป็นแต่เพียงก้อนเลือด เราตัดไฟตั้งแต่ต้นลมดีกว่า...” (สุวรรณี สุคนธา, 2516 หน้า 488-489)

ผู้เขียนแสดงความขัดแย้งของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นว่าตัวละครมีแนวคิดที่แตกต่างกันซึ่งแนวคิดดังกล่าวแสดงถึงความไร้ศีลธรรมขาดความรับผิดชอบของตัวละครคนหนึ่งและตัวละครอีกคนหนึ่งกลับมีแนวคิดที่ตรงข้ามกันคือคำนึงถึงความถูกต้องและมนุษยธรรม จากตัวอย่างดำเกิงซึ่งเป็นนายตำรวจมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวคนหนึ่งจนเธอตั้งท้องขึ้นมาโดยไม่ได้ตั้งใจเมื่อทราบเรื่องดำเกิงจึงหาวิธีที่จะให้หญิงสาวไปทำแท้งเพราะไม่

ต้องการให้เด็กคลอออกมาซึ่งแสดงถึงความไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำและขาดศีลธรรม ดังนั้นเมื่อกานต์ทราบเรื่องดังกล่าวจึงพยายามโน้มน้าวให้คำเกิงเปลี่ยนใจเพื่อที่จะไม่ทำร้ายเด็กในครรภ์ซึ่งเป็นลูกของเขาเพื่อปิดความรับผิดชอบของตัวเอง ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นจากแนวคิดของตัวละครที่ขาดความรับผิดชอบต่อไม่มีมนุษยธรรมและไร้ศีลธรรม ในขณะที่หมอกานต์พยายามให้คำเกิงนึกถึงความถูกต้องและแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป

จากการศึกษาพบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านแนวคิดของตัวละครเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากแนวคิดของตัวละครเองเป็นสาเหตุแห่งการนำความขัดแย้งมาสู่ตนเองและขยายไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งนับว่าตัวละครได้รับผลกระทบจากแนวคิดของตัวเองซึ่งแนวคิดดังกล่าวขัดแย้งกับทั้งผู้อื่นและสังคม

2.2 พฤติกรรมของตัวละคร

พฤติกรรมคือการแสดงออกหรือการกระทำต่าง ๆ ของตัวละครที่กระทำอยู่ตลอดจนกลายเป็นกิจวัตรหรือความเคยชิน พฤติกรรมของตัวละครเป็นสิ่งที่ผู้เขียน เขียนขึ้นเพื่อต้องการบอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมอย่างไรทั้งที่แสดงออกในด้านดีและไม่ดีซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีผลกระทบทั้งต่อตัวละครเองและต่อผู้อื่นด้วยเช่นกัน จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะพฤติกรรมของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ก็มันหน้าที่แก เมียก็ต้องดูแลตัว ดูแลลูกเต้า ดูแลบ้านช่อง แกจะบ่นหาหอกอะไร เออ แม่กระแทกเสียง ประหนึ่งจะย่นคำ จะบ่นหาหอกอะไร กลับคืนพ่อเถียงคำไม่ตกปากนะมึง อย่างกขอย่ากินมันเลย พ่อลุกขึ้นยืน คว่าจวนข้าวเขวี้ยงออกไปนอกตัวบ้าน ได้ยินเสียงจวนหล่นแตกบนพื้น เจ้า...เจ้าทำอะไร แม่ร้องเสียงสนั่นปนะอื่นให้ แกงคอยกับผมวิ่งไปหาแม่ด้วยความตกใจ พ่อเห็นเราถลันออกมาจึงตะคอกใส่ด้วยเสียงเฉียบขาดให้กลับเข้าไปในบ้าน เราสองชะงักเท่า ทรวดกายลงกองเหมือนผ้าเช็ดตัวสองผืนข่มขู่รวมกัน หลบมุมอยู่หลังประตูนั่งชันเข่าร้องไห้ด้วยกันทั้งคู่ ฟังไว้นะต่อแต่นี้ไปห้ามเด็ดขาด หากแกย้งรันตะลอนออกไปขายกับข้าวเดี๋ยวคอยดูว่าฉันจะทำอะไรกับแกได้บ้าง เตือนไว้แล้วนะ รู้รีเปล่า ทำไม เจ้าลิเฮ็ดหยังซ้อยลองขึ้นเจ้าทำเจ้าได้เลี้ยงลูกเองแน่ แม่พูดหลบเสียง รู้รีเปล่า พ่อไม่ฟังคำ รู้รีเปล่า ตอบมาพ่อคาดคั้น รู้แล้ว แม่ตอบเสียงอ่อย พูดรู้เรื่องแบบนี้แต่แรกก็หมดเรื่อง ต้องให้ขึ้นเสียงทุกทีลิหน้าพูดจบพอนั่งลงที่เก้าอี้อีกครั้ง เจียบอยู่ครู่หนึ่ง แม่นั่งสะอื้นให้อยู่ตรงข้ามพ่อ เราสองพี่น้องได้ยินเสียงแม่ชัดเจน เพราะแผ่นหลังแม่กับแผ่นหลังของเรามีเพียงฝาบ้านกางกันเท่านั้น...”

(อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 174-175)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ผู้เขียนแสดงพฤติกรรมของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของตัวละครคือพ่อกับแม่ของลับแลและแก่งคอยที่มักเกิดปัญหาทะเลาะกันเป็นประจำเพราะพ่อมักอ้างสิทธิ์ในฐานะสามีว่าเป็นผู้นำครอบครัวและเป็นผู้หารายได้ทั้งหมดสำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ดังนั้นทุกคนในบ้านรวมทั้งแม่ของลับแลและแก่งคอยจะต้องเชื่อฟังและทำตามสิ่งที่พ่อบอกถ้าไม่เช่นนั้นพ่อจะไม่ยอมเด็ดขาดและทุกครั้งที่แม่ของลับแลและแก่งคอยไม่ทำตามคำของพ่อก็ต้องทะเลาะกันถึงขั้นพ่อดบตีทำร้ายร่างกายแม่และใช้อำนาจและกำลังบังคับแม่ให้ทำตามที่พ่อต้องการจนแม่เองต้องยอมในที่สุดทั้งที่บางครั้งแม่เองกลับรู้สึกว้าวุ่นใจที่แม่ทำก็เพื่อครอบครัวแต่เมื่อพ่อไม่พอใจสิ่งที่แม่ทำก็กลายเป็นความผิดในที่สุด ความขัดแย้งระหว่างแนวคิดของตัวละครมักทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่ายเพราะความขัดแย้งเกิดจากพฤติกรรมและการกระทำที่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมแพ้ซึ่งกันและกันของตัวละครทั้งสองฝ่ายนั่นเองดังนั้นเมื่อไม่พอใจจึงมักเกิดการทะเลาะวิวาทตามมาในที่สุด

“...แก้วตอบว่า ช่างเขาเถอะแม่ ใครเขาจะพูดอย่างไรให้เขาพูด ลำคัญเราอย่าพูดเสียดีกว่า คนอย่างนังอ่อนนะสิ้นคนแล้วละ ใคร ๆ เขารู้ ไ้ไบเอ็งมันก็ว่าไม่ติดมีลูกด้วยกันมันฆ่าเสียนานแล้ว ฉันที้แหละห้ามมัน เอาไว้ เพราะความเลวร้ายของเรื่องนี้ อยู่ที่นังอ่อนคนเดียวเมื่อไหร่ คุณมาโนชนะแหละตัวดีได้มันก่อนแล้วเปื้อนนายไล่ส่งมาจนมันมาได้เสียมีลูกมีเต้ากับเจ้าไบเข้า กลับนึกถึงรสชาติของมันอีก หวนเรียกให้ไปบ่าเรอตัว แล้วกลับบ่าเรอใจมันด้วยเงินทองอย่างนี้ คุณมาโนชช่วมมากกว่าอ้ออ่อนเป็นไหน ๆ นางกึ่งฟังแล้วหัวเราะชอบใจชี้หน้าแก้วเอาว่า เอ็งห้ามไม่ให้แม่พูดเรื่องที่คนอื่นเขาพูด แต่แล้วเอ็งก็พูดมันออกมามากกว่าที่แม่พูดเสียอีก...” (รพีพร, 2536, หน้า 160)

จากเรื่อง ลูกทาส ผู้เขียนแสดงพฤติกรรมของตัวละครคือมาโนชที่กระทำการผิดศีลธรรม ผิดประเพณีเพราะมาโนชซึ่งเป็นนายในบ้านแต่กลับมีความสัมพันธ์กับคนใช้คืออ้ออ่อนซึ่งมีสามีมีลูกแล้วโดยไม่รู้สึกละอายใจซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งผิดศีลธรรมแต่ทั้งสองกลับไม่รู้สึกละอายใจกับสิ่งที่ตนเองกระทำและไม่สนใจคำครหานินทาจากคนอื่น ยังคงคบหากันเช่นเดิมและแสดงพฤติกรรมที่น่ารังเกียจโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง จากตัวอย่างผู้เขียนแสดงถึงพฤติกรรมของตัวละครที่ไม่ดีและขัดแย้งกับหลักปฏิบัติของสังคมซึ่งผลที่ได้รับจากสังคมคือการตำหนิและเหยียดหยามและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพราะพฤติกรรมเสื่อมทรามประพฤติผิดศีลธรรมด้วยความตั้งใจ

นอกจากนี้ พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกมาก็มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้งกับตัวละครอื่นได้เพราะหากเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมและไม่ควรกระทำ

ดั่งตัวอย่างจากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ศาลยา หญิงสาวที่แต่งงานแล้วแต่กลับไม่ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีไปคบหากับชายอื่นจนทำให้เกิดความขัดแย้งกับคนสามีและต้องเลิกรักกันไปในที่สุด ดั่งตัวอย่าง

“...แต่ความจริง...ความสุขก็คือความสุข ความรักก็คือความรัก ไฟทเข้าใจ ผิดถนัดว่าเขาสามารถจะรักศาลยาได้ในโอกาสต่อไป เทียบเท่ากับที่เขาเคยรักแรม เมื่อแต่งงานกันแล้วเขาจึงรู้ว่าเขาไม่สามารถจะรักศาลยาได้เพราะหล่อนมีธรรมชาติที่เขาไม่พึงปรารถนา ลึกลงไปในความสุขของหล่อนนั่นคือความไร้คุณค่าของผู้หญิง เมื่ออยู่กันมาได้ 3 ปี ก็เป็นที่เปิดเผยขึ้นว่าศาลยามีชู้ ไฟทสาปแช่งโลก สาปแช่งชีวิต เขาชิงชังชุนแค้นผู้หญิง...หญิงที่ทำให้เขาทุกข์ทรมานตลอดมา เมื่อคราวมีแรม เขาต้องทรมานเนื่องจากหัวใจต้องสูญเสียความรัก แต่ถึงคราวศาลยา เขาต้องการทรมานด้วยเกียรติยศของเขาต้องตกเป็นอาหารปากของสังคม หัวใจของไฟทจึงซาเหี้ยนต่อความรักและผู้หญิงด้วยประการดังนี้...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 48)

ไฟทแต่งงานกับศาลยาด้วยความรักแต่เมื่อมารู้ทีหลังว่าศาลยาแอบไปมีชู้ ทำให้ไฟทโกรธแค้นชิงชังและชีวิตถูกความทุกข์ครอบงำเพราะไฟทรู้สึกว่าการผิดกรรมที่ศาลยากระทำนั้นทำให้เขาต้องได้รับความบอบช้ำและยังต้องเสื่อมเสียเกียรติเมื่อทราบว่าการรยาของตนเองแอบคบชู้และช้ำยังถูกคนอื่นนินทาให้ได้รับความอับอายเพราะการคบชู้ของหญิงหรือชายที่แต่งงานแล้วเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจและถูกสังคมประณามเหยียดหยามขาดความเคารพจากคนอื่น ดังนั้นไฟทจึงโกรธแค้นต่อศาลยามากในพฤติกรรมที่เธอกระทำเพราะเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามศักดิ์ศรีของเขาโดยตรง พฤติกรรมของศาลยาจึงเป็นชนวนเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างไฟทและศาลยาจนทำให้ทั้งสองคนเลิกรักกันไปในที่สุด

จากการศึกษาทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านพฤติกรรมของตัวละครพบว่า พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผู้อื่น เช่นตัวละครที่มีพฤติกรรมชอบใช้ความรุนแรงมักมีเรื่องทะเลาะวิวาทหรือตัวละครที่แสดงพฤติกรรมทางเพศที่ผิดศีลธรรมมักได้รับการดูถูกเหยียดหยามและไม่ได้ได้รับความเคารพจากผู้อื่น

2.3 บทบาทของตัวละคร

บทบาทของตัวละครหมายถึงหน้าที่ที่ตัวละครได้รับในบทบาทที่แตกต่างกันไปซึ่งบทบาทของตัวละครนั้นมีผลต่อการดำรงชีวิตหรือการตัดสินใจของตัวละครอื่นเช่นตัวละครที่ได้รับบทบาทเป็น พ่อ แม่ หรือบทบาทอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อตัวละครอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีความสัมพันธ์กันด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น บางครั้งตัวละครอาจมีความ

ขัดแย้งกับตัวละครอื่นเพราะบทบาทหน้าที่ที่ผู้เขียนกำหนดให้ จากการศึกษาในนวนิยายไทย พบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะบทบาทของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ชายนี้เป็นของหล่อนแท้ ๆ คุณจะต้องเป็นของรีน ถ้าหากรีนจะมีใจเหมือนหญิงที่เห็นแก่ตัวบางคน วิทย์ขา ทูนหัวของรีนนี้เป็นหญิงที่โลกซีดหน้ากาชื่อว่า เป็นหญิงใจทราม หญิงชั่วช้าอัปลักษณ์ ยากที่จะห่วงแหนเหนียวรั้งคุณมาได้เป็นของตัวเองคนเดียวได้เกียรติยศชื่อเสียงและคุณงามความดีของคุณต้องเป็นใหญ่กว่าความปรารถนาของรีน แม้รีนเป็นแต่เพียงหญิงธรรมดาสามัญ ไม่ใช่หญิงชั่วอย่างที่กำลังเลวทรามต่ำช้าถึงเพียงนี้ วิทย์หรือจะไปเป็นของคนอื่น คุณจะต้องเป็นของรีนคนเดียว รีนจะต้องต่อสู้ สู้จนวินาทีสุดท้ายของชีวิต ครอบครองอยู่ในคอคด้วยความระทมใจ กลืนสะอื้นลงไว้อย่างลำบากยากเย็น เมื่อแว่วเสียงแขกยามร่ำแผ่นเหล็กห้าครั้งมาแต่ไกล พลังกัมลงกระซิบแผ่ว ๆ ที่หูของผู้ที่กำลังนอนหลับสนิทเป็นเชิงปลุก...” (ก. สุรางคนางค์, 2480, หน้า 233)

จากเรื่อง หญิงคนชั่ว รีน หญิงขายบริการซึ่งเป็นอาชีพที่ถูกคนอื่นดูหมิ่นว่าชั่วช้าต่ำทรามและไร้ซึ่งเกียรติยศเพราะเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปหรือไม่มีใครอยากเกี่ยวข้องกับเป็นเพื่อนหรือในฐานะใด ๆ ก็ตามแต่ถึงแม้ว่ารีนจะเป็นหญิงขายบริการที่ถูกมองว่าเป็นคนไม่ดีแต่รีนก็ยังมีความรักเหมือนคนทั่วไป รีนรักผู้ชายที่เป็นลูกค้าของเธอ วิทย์คือชายหนุ่มที่รีนหลงรักและมอบกายมอบใจให้แต่ความรักของรีนไม่ราบรื่นเท่าใดนักเพราะรีนคือหญิงโสเภณีที่ไม่มีใครยอมรับได้หากจะต้องแต่งงานกับวิทย์ญาติพี่น้องของวิทย์คงไม่ยอมรับและวิทย์ก็จะพลอยเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงเพราะรีนอย่างแน่นอนหากมีคนรับรู้ว่าภรรยาของวิทย์เคยเป็นหญิงคนชั่วมาก่อน ความขัดแย้งของตัวละครเกิดขึ้นกับรีนเพราะเธอเป็นหญิงคนชั่วความรักของเธอจึงมีอุปสรรคเพราะฐานะของเธอไม่เหมาะสมกับวิทย์และไม่คู่ควรที่จะแต่งงานกับเขาเพียงแต่คำว่า รัก ของคนสองคน รีนจึงรู้สึกถึงความเจ็บปวดและเสียใจกับชะตากรรมของตนเองอย่างไม่มีทางแก้ไขใด ๆ ได้เลย

“...คำสรรเสริญอย่างนี้เองหรือที่หมอกานต์ต้องการ หฤทัยคิดอย่างเจ็บใจเป็นที่พึงแก่คนยากจน ตัวหมเองเงินแทบจะไม่พอใช้ให้ชนเดือน แม้จะกระหมัดกระแห่มอย่างที่สุด หฤทัยไม่เคยตัดเสื้อผ้าใหม่แม้แต่ชุดเดียวตั้งแต่มาอยู่ที่นี่ ถึงหล่อนจะเข้าใจซื้อผ้าราคาไม่แพงมาทำเสื้อผ้าเอาเองก็ตาม ค่าบ้านเช่าไม่ต้องเสีย ค่าน้ำไม่ต้องนึกถึงเพราะไม่มีประปา ค่าไฟก็ไม่ต้องคิดเพราะปั่นไฟใช้เองเบิกน้ำมันหลวง แต่กระนั้นหล่อนก็ต้องกระเปียดกระเสียดค่าใช้จ่ายในครอบครัวจุกจิกเกินกว่าที่หล่อนคิด...” (สุวรรณณี สุขคนธา, 2516, หน้า 164)

จากเรื่อง เขาชื่อกานต์ หมอกานต์เป็นหมอมที่มีน้ำใจและมีเมตตาต่อผู้ป่วย เพราะรู้ว่าผู้ป่วยมีฐานะยากจนและส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านจึงไม่ค่อยเก็บค่ารักษาจากชาวบ้าน และเก็บเพียงนิดเดียวทำให้เป็นที่รักของชาวบ้านและได้รับคำยกย่องชมเชยจากชาวบ้าน อยู่เสมอ ความเป็นคนใจดีมีเมตตาของหมอกานต์กลับสร้าง ความขัดแย้งให้เกิดกับเหตุการณ์ ภรรยาของหมอกานต์เพราะเธอคิดว่าครอบครัวของเธอยังไม่ร่ำรวยพอที่จะแบ่งปันหรือช่วยเหลือผู้อื่นอย่างที่มีชื่อของเธอกำลังทำจึงทำให้เหตุที่ไม่ค่อยพอใจในสิ่งที่หมอกานต์ ทำเท่าใดนักในขณะที่หมอกานต์กลับรู้สึกมีความสุขและภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้ช่วยเหลือผู้ป่วย ที่ยากไร้ในฐานะที่ตนเองเป็นหมอซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่น

จากการศึกษากรณีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่าน บทบาทของตัวละครพบว่า บทบาทที่ตัวละครได้รับมีผลต่อการทำให้เกิดความขัดแย้ง เช่น รื่นซึ่งเป็นหญิงคนชั่วถึงแม้จะมีความรักเหมือนคนอื่นทั่วไปแต่บทบาทหรือสถานะทางสังคม ก็เป็นอุปสรรคต่อความรักของรินผลสรุปของความรักของหญิงคนชั่วมักจบลงด้วยความ ผิดหวัง

จากการศึกษากรณีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัว ละครในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกำหนด ขึ้นเพื่อให้เกิดการดำเนินเรื่องไปตามที่ต้องการมี 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรม ของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร

โดยสรุป กรณีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัวละครทั้ง ในปัญญาสชาติกและนวนิยายไทย พบประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากตัวละครทั้งหมด 3 ด้าน เหมือนกัน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร ซึ่งความ ขัดแย้งทั้ง 3 ด้าน ในปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยสามารถทำให้การดำเนินเรื่องเป็นไป อย่างสมจริงและน่าติดตามเพราะความขัดแย้งของตัวละครทั้ง 3 ประเด็น มีส่วนช่วยให้ การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างสมจริงและสร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับผู้อ่าน

ตาราง 12 สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัวละคร
ที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
แนวคิดของตัวละคร	✓	✓
พฤติกรรมของตัวละคร	✓	✓
บทบาทของตัวละคร	✓	✓

กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาคือกลวิธีการเล่าเรื่องทีเล่าผ่านคำพูดของตัวละครทำให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะนิสัยของตัวละครแต่ละตัวผ่านการสนทนากันเพราะการสนทนาจะบอกลักษณะนิสัยของตัวละครชัดมากขึ้น การสนทนายาระหว่างตัวละครยังแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครว่ามีความผูกพันและเกี่ยวข้องกันในฐานะใดบ้าง เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก เพื่อนหรือประกอบอาชีพใด รวมทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวละครก็สามารถแสดงออกผ่านบทสนทนาได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้อุปนิสัยของตัวละครที่แสดงออกผ่านบทสนทนาอาจจะเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกันได้จากการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทย ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาดก

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาเพื่อบ่งบอกลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครทำให้เรารู้จักตัวละครมากขึ้นโดยสังเกตได้จากคำพูดในบทสนทนา นอกจากนี้บทสนทนายังแสดงฐานะของตัวละครในเรื่องผ่านคำสนทนายาระหว่างตัวละครทั้งสองฝ่ายรวมทั้งบทสนทนายังช่วยดำเนินเรื่องให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล จากการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาดกมี 3 ด้าน คือ บอกฐานะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง ดังนี้

1.1 บอกฐานะของตัวละคร

ฐานะของตัวละครคือตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานะทางสังคมที่แสดงออกให้คนอื่นทราบได้ว่าตัวละครนั้น ๆ เป็นใครมีบทบาทและความสำคัญอย่างไรในเรื่องรวมถึงมีอิทธิพลต่อตัวละครอื่นอย่างไรบ้างเช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา หรือรวมทั้งสถานะความเป็นอยู่ทางสังคม เช่น ร่ำรวยหรือยากจน เป็นต้น จากการศึกษาในปัญญาสชาดก

พบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาเพื่อบอกฐานะของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...กาลล่วงมาภายหลัง นางสิปปชนีก็มีครรภ์ ครั้นถ้วนทศมาสวุฒกุมารผู้มีโกรธเคืองด้วยกรณีเหตุอันใดอันหนึ่ง ปริภาส แนะนำนางสิปปชนีเจ้าได้เราเป็นสามีเพราะหม้อเก่าหม้อเดียว เจ้ามีสัญชาติเป็นคนชั้นทุคคะธอนาถา หาที่พึ่งบ่มีได้อาศัยซึ่งทรัพย์ของเรา จึงได้นามว่าเป็นภรรยาเศรษฐี ถ้าไม่เช่นนั้น เจ้าจะเป็นผู้ไร้ทรัพย์สมบัติขัดสน นางสิปปชนีได้ฟังคำพรูสวาทดังนั้น น้อยใจร้องไห้รำไรดิ้นไปมา จึงตั้งสัตยาธิษฐานในราตรีกาลนั้นว่า บุตรก็ตามธิดาก็ตาม ในท้องของเรา ถ้าว่าจะมีบุญมีวาสนาก็จงอย่าอยู่ในตระกูลนี้ อย่าได้คลอดออกทางทวารเบื้องต่ำ เหมือนสตรีอื่น จงออกโดยมุขทวาร...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 113-114)

จากเรื่อง โสนันทชาดก ปรากฏบทสนทนาที่สร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นสามีภรรยากันเพราะวุฒกุมารผู้เป็นสามีดูถูกภรรยาตนเองคือนางสิปปชนีว่าเป็นคนอนาถา มีฐานะยากจนมาก่อนแต่เพราะอาศัยตนจึงทำให้ชีวิตได้รับความสะดวกสบายและได้ครอบครองทรัพย์สมบัติจำนวนมาก เพราะคำพูดดูถูกของสามีทำให้นางสิปปชนีไม่พอใจและโกรธมากจึงปรารถนาให้ลูกชายของตนที่กำลังจะเกิดมาไม่ให้อยู่ในตระกูลสามีและความปรารถนาของนางสิปปชนีก็เป็นความจริง จากตัวอย่างความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะวุฒกุมารมีมานะในความเป็นสามีว่ามีอำนาจเหนือภรรยาและเพราะคิดว่าภรรยาต้องอาศัยตนเองในการดำรงชีวิตเพราะตนเองเป็นบุตรของเศรษฐีมีทรัพย์สมบัติมากมายจึงพูดจาดูถูกภรรยาว่าเป็นคนยากจนเข็ญใจ เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างทั้งสองคน

นอกจากนี้ยังปรากฏบทสนทนาที่แสดงความมีมานะของตัวละครที่เป็นกษัตริย์และทรงมีดำริว่าพระองค์ดำรงอยู่ในฐานะที่สูงศักดิ์เป็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าสิโรราชได้ทรงสดับคำพยากรณ์ดังนั้น ก็ทรงพระพิโรธเป็นกำลัง ประดุจดั่งว่าพระยานาคที่มีผู้มาประหารลงที่ชนดหาง มีพระสุรสีหนาทรัสปริภาพราหณ์เหล่านั้นว่า ดูกรพราหณ์อันชั่วร้าย เหตุไฉนพวกเอ็งทั้งหลายจึงมาวิงวอนให้เรากราบไหว้บูชาพระเสาร์ พระเสาร์นั้นเป็นเทพบุตร ตัวเราก็เป็นเทพาบริบูรณ์ด้วยจาดรงค์เสนา เมื่อพระเสาร์นั้นมาในกาลใด เราจะออกไปต่ออยู่ทักกับพระเสาร์ด้วยจาดรงค์เสนาในกาลนั้น ถ้าผู้ใดมีกำลังอำนาจมากความชนะก็จักมีแก่ผู้นั้น เราไม่ยอมที่จะกราบไหว้บูชาพระเสาร์เทพบุตรนั้นเป็นอันขาด พราหณ์ทั้งหลายจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสมมติเทวราช พระเสาร์เทพบุตรนั้นเมื่อมาก็มิได้แสดงตนให้เห็นประจักษ์ เป็นแต่ฉายาคือเงาของพระเสาร์นั้นมาทับลัดันของพระองค์เท่านั้น ขอพระองค์อย่าทรงมานะอหังการแก่พระเสาร์ เทวราชจงจัดการรับพระเสาร์

ด้วยเครื่องสักการบูชา ตามคำข้าพระบาททั้งหลายเกิด ความสุขสิริสวัสดิ์จักบังเกิดแก่ พระองค์สืบไป พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าลิโลธราชก็มีได้ยอมกระทำพิธีกรรมตามคำวิงวอนของ พราหมณ์...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 529)

จากเรื่อง ลิโลธราชตก ปราบภูตความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนา ระหว่างพระเจ้า ลิโลธราชกับพราหมณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นบริวารของพระเจ้าลิโลธราชเอง เมื่อ พราหมณ์ทั้งหลายกราบทูลว่าพระเจ้าลิโลธราชจะมีบาปเคราะห์เพราะพระเสาร์เทพบุตร จะมาร่วมราศีทับลัดนาทำให้พระเจ้าลิโลธราชมีเคราะห์ในช่วงเวลานั้นจะต้องแก้ไขด้วยการทำ พิธีกรรมแก่พระเสาร์เทพบุตรแต่พระเจ้าลิโลธราชไม่ทรงเชื่อเพราะมีมานะว่าตนเป็นกษัตริย์ เป็นสมมติเทพมียศไม่ด้อยกว่าพระเสาร์เทพบุตรไม่จำเป็นต้องทำพิธีกรรมตามที่พราหมณ์ บอก จากตัวอย่างบทสนทนาแสดงให้เห็นถึงฐานะของพระเจ้าลิโลธราชที่เป็นกษัตริย์มีอำนาจ และเป็นที่ยำเกรงของราชบริวารและสามารถตัดสินพระทัยด้วยพระองค์เอง ไม่มีใครสามารถ บังคับให้ทำอะไรได้ถ้าไม่ต้องการจะทำสิ่งนั้น เพราะความมีมานะในฐานะความเป็นกษัตริย์ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าลิโลธราชกับบริวาร

นอกจากนี้ยังปรากฏบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครมีฐานะยากจนและ มักถูกดูหมิ่นจากบุคคลอื่นเพราะความยากจนนั้น ดังตัวอย่าง

“...ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์นอนหลับไปก่อนจนเที่ยงคืนจึงตื่นขึ้น นอนตริ๊กไปว่า ทำไฉนหนอเราจักได้นางกุมารีที่มีบุญมากอุดมด้วยรูป บริบูรณ์ด้วยลักษณะ 64 ประการ ประดับด้วยเบญจกัลยาณี เมื่อตริตริ๊กเช่นนี้ พอรุ่งเช้าก็เข้าไปอ้อนวอนมารดาว่า แม่ ลูกอยาก ได้นางกุมารีที่มีบุญ มารดาก็ห้ามว่า ลูกรัก เราเป็นคนอนาถา ทุกคนเข้ญใจ จะหานางกุมารีที่มี บุญมากแต่ที่ไหน อนึ่งเล่าเจ้าก็ไม่มีกายมีแต่ศีรษะ จักทำอะไรกับภริยาได้ เมื่อนางห้ามปราม อย่างนี้ พระโพธิสัตว์ก็เฝ้าวิงวอนอยู่รำไป...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 11-12)

จากเรื่อง สุวรรณสิริสาขาดก พระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์กล่าวอ้อนวอน มารดาเพราะปรารถนาจะได้นางกุมารีมาเป็นภรรยาแต่ถูกมารดาปฏิเสธไม่ยอมช่วยเหลือ ตามที่ต้องการพร้อมให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธนั้น จากตัวอย่างบทสนทนามารดาบอก แก่ สุวรรณสิริสากุมารว่าตนเองเป็นคนอนาถา ยากจนเข้ญใจ ยากจะหานางกุมารีที่ไหนดมารักได้ ทำให้พระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์เสียใจเป็นอย่างมาก เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากบทสนทนาที่ แสดงฐานะของตัวละครว่าเป็นคนยากจน ต่ำต้อยซึ่งจะทำให้ถูกผู้อื่นดูถูกดูแคลนได้เพราะเป็น คนเข้ญใจไม่ทัดเทียมผู้อื่น คงไม่มีสตรีคนใดยอมแต่งงานด้วยแต่พระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์ ก็ยังอ้อนวอนมารดาตลอดเวลาถึงแม้มารดาจะคอยพูดย้ำเรื่อย ๆ ว่า ตนเองเป็นคนยากจน ไม่เป็นที่ปรารถนาของหญิงใด

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาบอกฐานะของตัวละครพบว่า ตัวละครมักมีทัศนคติในฐานของตนเองทำให้กลายเป็นชนวนเหตุแห่งความขัดแย้งและบทสนทนายังบอกให้รู้ว่าตัวละครมีฐานะยากจนซึ่งความยากจนมักทำให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นเพราะถูกดูถูกดูหมิ่นนั่นเอง

1.2 บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร

บทสนทนาสามารถบอกให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะนิสัยของตัวละครได้ว่าเป็นอย่างไร เช่นเป็นคนจิตใจดีหรือมีจิตใจโหดร้าย ชอบใช้อำนาจหรือกำลังรังแกคนอื่น เห็นแก่ตัว ชอบเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น รวมถึงตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหยิ่งทะนงในตนเอง ดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่น ซึ่งลักษณะนิสัยของตัวละครดังกล่าวเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งของตัวละครได้เพราะการกระทบกระทั่งกันระหว่างตัวละคร จากการศึกษาในปัญญาสาตกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาที่สามารถบอกลักษณะนิสัยของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าอาทิจวงค์ทรงตรัสสั่งอำมาตย์ทั้งหลายให้รีบช่วยหาสัตว์สี่เท้าสองเท้าไว้ให้พร้อมเราจักทำบุญชายัญ อำมาตย์ทั้งหลายนั้นได้บังคับพวกพรานให้จัดการหาสัตว์สี่เท้าสองเท้ากับทั้งบุรุษและสตรีนำมารวมไว้ในโรงพิธียัญพร้อมเสร็จแล้ว ได้กราบทูลให้ทรงทราบทุกประการ พระราชาจึงตรัสแก่พราหมณ์ปุโรหิตว่า ดูกรพราหมณ์สิ่งสรรพสัตว์ที่ได้จัดไว้พร้อมแล้วจงรีบทำพิธีเถิด ข้าแต่เทวบิดร ยังขาดอยู่สิ่งหนึ่งยังทำพิธีไม่ได้ ดูกรพราหมณ์ยังขาดอะไรอีกเล่า ข้าแต่เทวบิดร ยังขาดกินนรอีกอย่างหนึ่ง กินนรนั้นหาได้ยากนัก หาไม่ยากนักมีอยู่ในนครนี้คือนางมโนราห์ นางมโนราห์เทวีเป็นคู่ชีวิตของสุชนเขาไม่ควรเอามาฆ่าบุญชายัญ ข้าแต่เทวบิดร การจะควรหรือไม่ควรนั้น พระองค์จงทรงพิจารณาให้ดีกว่าก่อน จงเห็นความทุกข์ร้อนอันเกิดแก่พระองค์และราชเทวีถึงที่สุดราชสมบัติก็จักพินาศไป ดูกรปุโรหิตเราจักฆ่าอัครมเหสีของสุชนกุมารลูกของเราตามถ้อยคำของปุโรหิตไม่ได้ ข้าแต่พระมหाराช พระองค์จงทรงฟังที่ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูล บุคคลได้สละบุตรภรรยาเป็นที่รักทำการบุญชายัญแล้ว บุตรและภรรยาทั้งหลายนั้นย่อมตามรักษาตนผู้สละนั้นให้ถึงซึ่งความเจริญ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 29)

จากเรื่อง สุชนชาตก ปรากฏบทสนทนาที่แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครที่มีจิตใจโหดร้าย ไร้ความเมตตาปราณีเห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นหลักจากการสนทนากันระหว่างพระเจ้าอาทิจวงค์กับปุโรหิตซึ่งปุโรหิตต้องการให้พระเจ้าอาทิจวงค์นำนางมโนราห์เทวีซึ่งเป็นมเหสีของพระสุชนมาบุญชายัญเบื้องต้นพระเจ้าอาทิจวงค์ไม่ทรงทำตามแต่ปุโรหิตก็ยังกราบทูลเหตุผลต่าง ๆ เพื่อให้พระเจ้าอาทิจวงค์ทรงเห็นด้วยและทำตามที่ตนเองต้องการซึ่งใน

ที่สุดพระเจ้า อาทิจวงค์ก็ทรงให้นำนางมโนราห์เทวีมาบูชาัญตามทีบุโรหิตแนะนำ จากตัวอย่างบทสนทนาแสดงถึงเจตนาของบุโรหิตที่ต้องการจะประหารนางมโนราห์เทวีเพราะความที่บุโรหิตเป็นคนจิตใจโหดร้าย หยาบกระด้างและไร้คุณธรรม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าอาทิจวงค์กับพระมเหสีและทำให้พระสุนทรกุมารกับนางมโนราห์เทวีต้องพลัดพรากกันที่สุดในที่สุด

และในปัญญาสชาดกเรื่อง ลีโลธชาดก ยังปรากฏตัวละครที่มีนิสัยโหดร้าย รังแกผู้อื่นที่ไม่มีทางสู้โดยไม่มีความสงสาร ไร้ความปรานี จนทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยิ่งใหญ่ ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าลีโลธราชโพธิสัตว์ตรัสตอบว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ เรานี้มิได้เป็นโจร ลักสิ่งใดสิ่งหนึ่งของท่านเลย นิมงกุฏของเราแท้ ๆ มิใช่กระบวยของท่าน เหตุไฉนท่านจึงมากล่าวตู่มงกุฏของเราว่าเป็นกระบวยของท่านดังนี้เล่า บุรุษชวานาได้ฟังดังนั้น ก็มีความโกรธมากขึ้น จึงคุกคามบริภาษว่า ดูกรอ้ายโจรผู้ร้ายกระบวยของกูครอบหัวมึงอยู่เห็นประจักษ์ แก่นัยน์ตา ยังมีหน้ามาเถียงอีกเล่า น้ำหน้ามึงจะได้มงกุฏมาแต่ไหน เหตุไรจึงปากแข็งเถียงกูดังนี้ ว่าแล้วก็เอาประจุกแทงปากพระโพธิสัตว์อีก พระโพธิสัตว์ลีโลธราชถูกตีแทงด้วยประจุก ก็มีโลหิตอันไหลโรยพระวรกายเสวยทุกขเวทนาเจ็บปวดเป็นสาหัส จึงมีพระราชดำรัสว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ นิมงกุฏของเราจริง ๆ เมื่อท่านเห็นว่าเป็นกระบวยของท่าน ๆ จงเอาไปเถิดขอแต่ชีวิตไว้เท่านั้นท่านจงมีความกรุณาให้ท่านชีวิตแก่เราเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 532)

จากตัวอย่างพระเจ้าลีโลธราชโพธิสัตว์สนทนากับชวานาด้วยคำพูดที่โพล้เพล้ แต่ชวานากลับด่าว่าและทำร้ายทุบตีทำให้ได้รับความเจ็บปวดทรมานและนำสงสารอย่างยิ่ง จากบทสนทนาแสดงถึงลักษณะนิสัยและจิตใจของบุรุษชวานาที่ไม่มีความเมตตาและมีจิตใจโหดเหี้ยมแข็งกระด้างและยังพูดจาด้วยถ้อยคำไม่สุภาพ หยาบคาย รังแกคนที่ไม่มีทางสู้โดยไม่มีเหตุผลและไร้ความปรานี เป็นบทสนทนาที่แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ในปัญญาสชาดกเรื่อง วรวงสชาดก ยังปรากฏตัวละครที่มีทิฐิมานะมีนิสัยมักคู้หมิ่นดูแคลนผู้อื่นทำให้ตัวเองต้องประสบกับความพินาศในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าวงศาธิราชได้สดับแล้วก็ให้จัดพลนิกรให้ไวยทัตกุมาร ไวยทัตกุมารขึ้นขี่ช้างคุมพณิกายออกจากพระนคร ขับพลนิกายบันลือลั่นสนั่นมา พระเจ้าวรวงค์ได้เห็นไวยทัตกุมารแล้ว ตรัสว่า เจ้าไวยทัตเอ๋ย เจ้ากระทำแต่ความยากลำบาก เจ้าจะรบกับเราหรือ ชีวิตของเจ้าจะไม่มีเสียแล้ว ถ้าเจ้าอดความโกรธแก่เรา เราจะให้ชีวิตแก่เจ้า ไวยทัตกุมาร

ตอบว่า เราไม่รู้ว่าท่านทั้งสองยังมีชีวิตอยู่ ท่านไปข้างไหนมาไม่ครองราชย์สมบัติของพระบิดา แล้วดาพระโพธิสัตว์ว่า ตัวท่านกับทั้งพลนิกายจะไม่มีชีวิตแล้ว เราจะไม่ให้ท่านกลับไป บ้านเมืองอีกแล้ว พระเจ้าวรวงศ์ก็ไสข้างเข้ารบกับไวยทัตถกุมาร บรรดาพลนิกายทั้งสองฝ่าย ก็กระทำมหายุทธนาการกันเป็นโกลาหล ไวยทัตถกุมารก็ถูกตัดศีรษะตกลงเหนือพื้นพสุธา พลนิกายทั้งปวงเห็นดังนั้นก็พากันหนีเข้าพระนคร...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 594-595)

จากเรื่อง วรวงศ์ชาดก ปรากฏบทสนทนาแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครคือ พระเจ้า วรวงศ์กับไวยทัตถกุมารที่ต่างฝ่ายต่างมีทิฐิมานะคูหมั่นดูแลกันและกัน และมีความกล้าหาญไม่มีใครยอมแพ้ใครต่างปรารถนาจะสู้รบกันให้ถึงที่สุดทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นและทั้งสองก็เข้าทำการสู้รบกันเป็นเหตุให้ไวยทัตถกุมารเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และสิ้นพระชนม์ในสนามรบ จากตัวอย่างความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะตัวละครต่างมีลักษณะนิสัยที่มีมานะในความเป็นกษัตริย์และเป็นนักรบ ไม่ต้องการที่จะพ่ายแพ้ปรารถนาที่จะตัดสินด้วยการสู้รบเท่านั้นจนนำมาสู่ความพินาศของไวยทัตถกุมารในที่สุด

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาบอก ลักษณะนิสัยของตัวละครพบว่า ตัวละครมักมีทิฐิมานะในความเป็นกษัตริย์และมีจิตใจโหดร้าย ไร้ความปรานีทำให้เกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นและประสบกับความพินาศเพราะลักษณะนิสัยของตนเอง

1.3 ช่วยดำเนินเรื่อง

บทสนทนายระหว่างตัวละครช่วยดำเนินเรื่องให้ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วซึ่งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนไม่ต้องบรรยายซ้ำหรือเป็นรูปแบบการเขียนที่เปลี่ยนบรรยากาศให้ผู้อ่านได้อ่านบทสนทนาของตัวละครแทนการอ่านบทบรรยายของผู้เขียนซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้และทำให้เนื้อเรื่องเกิดความสมจริงน่าติดตามและบางครั้งบทสนทนานอกจากจะช่วยดำเนินเรื่องได้เป็นอย่างดีแล้วยังช่วยสะท้อนปัญหาความขัดแย้งของตัวละครให้ปรากฏได้อย่างเด่นชัดเช่นกัน จากการศึกษาในปัญญาสาชดกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาที่มีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่องในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ฝ่ายบุญสารกุมารจึงอำลาเทวดาสวมใส่สุวรรณปาตุกาเหาะไปลงยังปราสาทราชธิดา ๆ เห็นบุญสารกลับมาได้ตกใจกลัวรีบออกไปต้อนรับแล้วไปกราบทูลพระราชินีให้ทรงทราบ พระราชินีจึงตรัสถามพระราชธิดาว่า ภัสดาของเจ้าเขาได้อะไรมาบ้างหรือไม่ ข้าแต่พระบิดา ภัสดาได้คนที่กับหาบและรองเท้ามาสวมอย่าง ภัสดาของลูกเอาคนที่กับหาบและรองเท้ามาจักทำประโยชน์อะไรได้ ข้าแต่พระบิดา สิ่งของที่ภัสดาได้มานั้นมีคุณวิเศษต่างกันคือว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้ว รินน้ำในคนที่รดสัตว์ที่ตายก็กลับกลายเป็นขึ้น

หาบนั้นถ้าเอาสัมภาระใส่เข้า สัมภาระนั้นก็กลายเป็นเงินเป็นทองไป ถ้าผู้ใดใครจะไปในอากาศ ผู้นั้นสวมใส่รองเท้าแล้วก็เหาะไปได้ ถ้ากระนั้น บิดาจะออกอุบายให้ ลูกยาจงพูดกะภัสตาว่า ฉันทอยากจะไปเที่ยวป่าหิมพานต์ ช่วยพาไปสักครั้งหนึ่ง ครั้นภัสตาเขาพาไปถึงหิมวันต์ ภัสตานั้นเพลอตัวแล้ว เจ้าจงสวมปาตุกาพาเอาของสองอย่างนั้นมาเสีย พระราชธิดาก็รับจะทำตาม พระราชบิดาดำรัสสั่งทุกประการ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 434-435)

จากเรื่อง สิทธิสารชาตก ปรากรฎบทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจ ได้โดยผู้เขียนไม่ต้องบรรยายแต่ให้ตัวละครเป็นผู้สนทนาแทน จากตัวอย่างเป็นการสนทนาดังนี้ ระหว่างพระราชอาแห่งเมืองกุสุมาปุรีกับพระราชธิดาซึ่งเป็นมเหสีของบุญสารกุมาร บทสนทนา ระหว่างคนทั้งสองกล่าวว่าบุญสารกุมารได้ของวิเศษมาสามอย่างคือ หนึ่งคือคนทีน้ำ ถ้ามีคน เสียชีวิตหากใช้น้ำในคนที่รดคนผู้นั้นก็จะฟื้นคืนมาได้ สองคือหาบ หากนำสัมภาระอะไรก็ตาม ใส่ในหาบสัมภาระนั้นก็กลายเป็นเงินและทองไปและสามคือรองเท้า หากผู้ใดประสงค์ จะเที่ยวไปในอากาศหากสวมรองเท้านั้นก็สามารเหาะไปในที่ต่าง ๆ ได้ พระราชาทราบ ดั่งนั้นจึงอยากได้ของวิเศษทั้งสามอย่างจึงวางอุบายให้พระราชธิดาลวงบุญสารกุมารให้พาไป เที่ยวป่าหิมพานต์เพื่อจะลวงเอาของวิเศษทั้งสามอย่างนั้นเอง จากตัวอย่างบทสนทนาดังกล่าว ช่วยดำเนินเรื่องให้เป็นไปอย่างราบรื่นแต่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุญสารกุมารกับมเหสี เพราะฝ่ายมเหสีคิดประทุษร้ายต่อบุญสารกุมารและเป็นผู้ทำอันตรายแก่บุญสารกุมารตามคำ ของพระราชบิดาที่ออกอุบายให้นั่นเอง

“...พระสุวรรณสังขุมารได้สดับเสียงยักษ์มารด่าร้องไห้และวิงวอนให้ พระองค์กลับ พระองค์จึงร้องตอบว่า ข้าพเจ้าไม่อาจอยู่กับมารดาได้ เขียมารดากลับเสียเถิด ข้าพเจ้าเคยมาเป็นบุตรของมารดาเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าข้าพเจ้ากลับไปก็จักได้ความละอาย ในสำนักภวภวสาวใช้ มารดาจึงกลับไปแสวงสมบัติปกครองชาวรัฐวาสิให้เป็นสุขสำราญเถิด ข้าพเจ้าจักไม่กลับไปกับมารดาจริงแล้ว พ่อลูกรักของแม่ ถ้าหากว่าพ่อไม่กลับไปกับแม่ไซ้ แม่ก็จักตายอยู่ที่นี้ พ่อจงมาเรียนเอาทิพมนต์ไป แม่จะให้ทิพมนต์แก่พ่อ จะได้เอาไปไว้เป็นที่พึ่ง ต่อไปภายหลัง พระสุวรรณสังขุมาร สดับฟังมารดาบอกให้เรียนทิพมนต์ก็ดีใจ จึงให้ยักษ์เทวี บอกรัตน์ภักดิ์เรียนได้แล้วจึงถามว่า มนต์นี้มีประโยชน์อย่างไร ดูกรพ่อ มนต์นี้มีอิทธิวิเศษวิเศษ นักถ้าหากว่าพ่อต้องการปลาหรือเนื้อไซ้ พ่อจงรำมนต์เป่าไปอย่างนี้ว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด จะเป็นปลาก็ดีเนื้อก็ดีบรรดามีในน้ำและในป่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นถ้าว่ามีกรรมได้ทำไว้ แล้วจงมาสู่สำนักเรา ถ้าว่าไม่ได้ทำกรรมไว้และไม่ควรจะตายจงพากันหนีไปเสียที่อื่น พระสุวรรณ สังขุมารเรียนมนต์ได้ก็บอกลายักษ์เทวีผู้มารดาว่า ข้าแต่มารดา เขียมารดากลับไปเมืองจงมี อายุเจริญยืนนาน ข้าพเจ้าจักพราจากมารดาแล้วแต่นี้ไปนานลูกแก้วจักไม่ได้กลับมาเห็น

มารดาอีกต่อไป พระสุวรรณสังขุมารลามารดาแล้วก็เหาะลอยไปในอากาศ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 173-174)

จากเรื่อง สุวรรณสังขชาติ เป็นบทสนทนาระหว่างนางยักษ์เทวีพระมารดา เลี้ยงกับพระสุวรรณสังขุมารซึ่งบทสนทนาดังกล่าวช่วยดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า นางยักษ์เทวีอ้อนวอนให้พระสุวรรณสังขุมารกลับไปอยู่ด้วยในพระนครเช่นเดิมแต่พระสุวรรณสังขุมารไม่ยอมกลับไปตามคำอ้อนวอนเมื่อรู้ว่าพระสุวรรณสังขุมารคงไปกลับไปด้วยแน่นอนแล้วนางยักษ์เทวีจึงสอนทิพยมนต์สำหรับเรียกเนื้อและเรียกปลาให้กับพระสุวรรณสังขุมาร พร้อมกับวิธีใช้ทิพยมนต์ทั้งสองให้ด้วย เมื่อพระสุวรรณสังขุมารเรียนมนต์ได้จนชำนาญแล้ว จึงอำลานางยักษ์เทวีมารดาเลี้ยงแล้วเหาะไปจากที่นั่น ส่วนนางยักษ์เทวีเมื่อเห็นพระสุวรรณสังขุมารเหาะหนีไปก็หัวใจสลายสิ้นชีพอยู่ ณ ที่นั่นนั่นเอง จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้ง ระหว่างมารดาที่เป็นยักษ์กับพระสุวรรณสังขุมารที่เป็นมนุษย์เพราะไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ จึงทำให้พระสุวรรณสังขุมารหนีไปและทำให้นางยักษ์เทวีเสียใจและหัวใจสลายเพราะความรัก ที่มีต่อพระสุวรรณสังขุมารเปรียบดังบุตรที่เกิดแต่อกของตนจริง ๆ จนทำให้นางยักษ์เทวี สิ้นชีพไปเพราะความอาลัยรักในบุตรจนหัวใจสลาย

“...คราวนั้นพระเจ้าแผ่นดินราช ผู้ปกครองมหาปัญจาละ ทอดพระเนตรพระนคร มีราษฎรน้อยไปได้ตรัสถามพวกอำมาตย์ว่า ราษฎรของเราพากันไปไหนเกือบหมดแล้ว ข้าแต่ พระมหाराชเจ้า เขาพากันไปอยู่เมืองอูตรปัญจาละ เขาพากันไปด้วยเหตุผลอย่างไรเล่า พระเจ้าข้า เขาพากันไปด้วยเมืองอูตรปัญจาละหาอาหารบริโภคง่าย ก็เหตุไรเล่าอูตรปัญจาละจึงหาภิกษาหารง่าย พระเจ้าข้า ชมพูจิตรนาคราชเขาช่วยคุ้มครองรักษา มหาชนได้ความสุขความเจริญเพราะ อำนาจนาคราช พระเจ้ามหาปัญจาละนั้นทราบดีคิดปรารถนาจะฆ่าชมพูจิตรนาคราชได้ปรึกษากับราษฎรทั้งหลายว่า เราจักฆ่านาคราชนั้นได้ด้วยอุบายอย่างไร พระเจ้าข้า มนุษย์สามัญด้วยกันแล้ว ไม่อาจฆ่านาคราชนั้นได้ ถ้าหากว่ามีพราหมณ์ผู้ร้ายมนตร์นั้นและอาจผจญเช่นฆ่า พระยานาคได้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 18-19)

จากเรื่อง สุชนชาติ เป็นบทสนทนาระหว่างพระเจ้าแผ่นดินราชกษัตริย์ ผู้ปกครองกรุงมหาปัญจาละกับอำมาตย์ซึ่งสนทนากันว่าทำไมประชาชนในกรุงมหาปัญจาละ จึงมีจำนวนน้อยลงฝ่ายอำมาตย์กราบทูลว่าเพราะประชาชนส่วนใหญ่หนีไปอยู่เมืองอูตรปัญจาละ เพราะที่เมืองอูตรปัญจาละนั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารบริโภคมีมากมาย พิษพรรณ ธัญญาหารก็บริบูรณ์ดี ที่เป็นเช่นนั้นเพราะมีพระยาชมพูจิตรนาคราชเป็นผู้ช่วยบันดาลให้ เพราะเหตุผลดังกล่าวพระเจ้าแผ่นดินราชจึงประสงค์จะฆ่าพระยาชมพูจิตรนาคราชแต่มหาชนก็ทูล ว่ามนุษย์สามัญธรรมดาไม่สามารถฆ่าพระยาชมพูจิตรนาคราชได้ต้องเป็นพราหมณ์ผู้มีมนต์

เท่านั้นจึงจะฆ่าพระยาชมพุกิจิตรนาคราชได้ จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย แต่ก็ยังเป็นชนวนเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าันนทราชกับพระยาชมพุกิจิตรนาคราช

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาช่วยดำเนินเรื่องทำให้เห็นบทสนทนาที่เป็นการดำเนินเรื่องให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและในบทสนทนานั้นยังแสดงถึงความขัดแย้งของตัวละครให้ผู้อ่านได้รับรู้เช่น การสนทนาของพระเจ้าันนทราชกับอำมาตย์เพื่อต้องการฆ่าพระยาชมพุกิจิตรนาคราชนั่นเอง

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาติพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากประเด็นต่าง ๆ ผ่านบทสนทนา มี 3 ด้าน คือ บอกลักษณะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง ซึ่งความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากบทสนทนาของตัวละครมีส่วนทำให้การดำเนินเรื่องเป็นไปได้อย่างราบรื่นและสมจริง

2. กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาในนวนิยายไทย

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาเป็นการบ่งบอกลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครทำให้เรารู้จักตัวละครมากขึ้นโดยสังเกตได้จากคำพูดในบทสนทนา บทสนทนาของตัวละครในนวนิยายเป็นการโต้ตอบกันของตัวละครเพื่อทำให้เรื่องดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและบทสนทนายังบ่งบอกถึงลักษณะนิสัย รวมทั้งแนวคิดและพฤติกรรมของตัวละครอีกด้วย จากการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในนวนิยายไทยมี 3 ด้าน คือ บอกลักษณะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง ดังนี้

2.1 บอกลักษณะของตัวละคร

ฐานะของตัวละครคือบทบาท ตำแหน่ง หน้าที่หรือสถานะทางสังคมที่แสดงออกให้คนอื่นทราบได้ว่าตัวครนั้น ๆ เป็นใครมีบทบาทและความสำคัญอย่างไรในเรื่อง รวมถึงมีอิทธิพลต่อตัวละครอื่นอย่างไรบ้างเช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา หรือรวมทั้งสถานะความเป็นอยู่ทางสังคม เช่น ร่ำรวยหรือยากจน เป็นต้น จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาเพื่อบอกลักษณะของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ฉันคุกเข่าลงแทบเท้าของท่านศึกษาผู้ทรงอำนาจ ดอกไม้ในมือฉันระริกด้วยความขมขื่น ฉันไม่ผิด แต่ต้องกราบดินขอโทษเขา ฉันก้มหน้าผากลงจรดกับมือที่ถือดอกไม้ มือที่ไม่ได้พนม ฉันค่อย ๆ ลุกขึ้นยืนครู่ใหญ่รับกำดอกไม้ในมือฉันไปโยนโครมลงบน

โต๊ะอย่างไม้แฉสหายตาและความรู้สึกของ ‘ท่าน’ แล้วจึงฉันไปยื่นตรงหน้าสมเกียรติ พุดขึ้นว่า หยก ถึงแม้ว่าหยกจะป้องกันตัว ไม่ผิด แต่ได้ทำให้สมเกียรติเขาบาดเจ็บและต้องเสียการเรียน ขอโทษเขาเสียและจะได้เป็นมิตรกันต่อไป เอ้า พุดสั้น ๆ ก็พอ ขอโทษ ฉันหลุดคำพุดออกไป อย่างยากเย็น แม้ว่ามันจะสั้นเพียงสองพยางค์เท่านั้น ขอโทษ ‘ท่าน’ ลากแขนลูกชายผลุนผลันออกไปจากห้อง คงเจ็บอายไม่น้อยเหมือนกันที่ไม่สามารถสำแดงเดชได้เต็มอัตรา ที่โรงเรียนนี้ เดินลงชั้นออกไปโดยไม่ยอมรับไหว้ใครเลย ฉันกลืนน้ำตาไว้ไม่อยู่ มันรินไหลลงมา จนผ่าวร้อนไปทั้งสองข้างแก้ม หยก ไม่ต้องเสียใจ บางครั้งเราต้องยอมรับความขมขื่นทั้ง ๆ ที่เราไม่ผิด เราเป็นเจ้านาย เรามีอำนาจ ลืมเสียชีวิตของคนจนอย่างเราจะต้องได้พบความ ยุติธรรมอีกมากนั้ ครอบครองศตบเบา ๆ ที่ไหล่ของฉัน ไป-ครูจะทำความสะอาดแล้วใส่ยาให้ เย็นนี้ครูจะไปส่งที่ตลาด จะได้อธิบายให้ก่งฟังว่าหยกไม่ผิด...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 137)

จากเรื่อง อยู่กับก๋ง เป็นบทสนทนาที่แสดงถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของ ตัวละครที่มีอิทธิพลเป็นที่เกรงใจและยำเกรงของคนอื่นโดยแสดงออกว่าตัวละครนั้นมีอำนาจเหนือคนอื่นและทุกคนต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจของเขาและยอมรับในสิ่งที่ตัวละครนั้นคิดหรือ พุดอย่างปฏิเสธไม่ได้ซึ่งบทสนทนาดังกล่าวครูใหญ่พยายามบอกให้หยกขอโทษท่านศึกษา ซึ่งเป็นบิดาของสมเกียรติเพื่อนของหยกเองแต่ทั้งสองทะเลาะกันและหยกเป็นฝ่ายทำร้าย สมเกียรติทั้งที่ความเป็นจริงสมเกียรติเป็นฝ่ายผิดแต่เพราะท่านศึกษา ไม่พอใจหยกที่ทำร้าย ลูกชายตนเองจึงบังคับให้หยกขอโทษ หยกต้องจำใจเอ่ย ขอโทษ ทั้งที่ตนเองไม่ได้เป็นฝ่ายผิด จากตัวอย่างบทสนทนาแสดงถึงการยอมรับความมีอำนาจบารมีของท่านศึกษา ที่ทำให้ ครูใหญ่และครูบรรองค์ต่างต้องการให้จบเรื่องจึงให้หยกเอ่ยคำขอโทษเพื่อให้เรื่องจบไม่ยาก ให้เรื่องทะเลาะระหว่างหยกกับสมเกียรติต้องบานปลายใหญ่โตไปกว่านี้จึงพยายามเกลี้ยกล่อม หยกให้ขอโทษทั้งที่รู้ว่าหยกต้องฝืนความรู้สึกแคไหนก็ตาม

นอกจากนี้ ในเรื่อง อยู่กับก๋ง ยังปรากฏบทสนทนาที่แสดงถึงฐานะของ ตัวละครว่ามีสถานภาพทางสังคมอย่างไรโดยสังเกตจากน้ำเสียงของตัวละครในขณะสนทนา กันซึ่งมักปรากฏพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครผ่านการสนทนาพร้อมทั้งน้ำเสียงที่ แสดงอำนาจผ่านการสนทนาด้วย ดังตัวอย่าง

“...เฮ้ย-ฮีนหม่อมอยู่ได้ เอาไซตามาสองขวด เสียงข้าราชการผู้หนึ่งตวาดมาที่ฉัน จนต้องตื่นจากภวังค์กลับเข้าสู่ภาวะหน้าที่ ขณะที่ฉันง ก ๆ เงิน ๆ ไปตามคำสั่งที่หลุดออกมา ด้วยเสียงอันหยาบกระดังงั้น เขาก็ส่าทบออกมาอีกว่า เร็วนะไว้ย ใด้ดี น้ำเสียงอันระคายและ วางอำนาจนั้นเหมือนทรายที่ซัดเข้าซับน้ำเสียงหัวใจของฉันให้แห้งผาก ไซ้ลี-ในอาณาจักรของ

ความเป็นจริง ฉันเป็นเพียงเด็กชายยากจนกลางตลาดห้องแถวที่ไม่มีใครรู้จักหัวนอนปลายตีน และเป็นเพียง ‘ไอ้ดี’ ห้องแถวคนหนึ่งเท่านั้น...” (หยก บูรพา, 2536, หน้า 207)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาระหว่างข้าราชการคนหนึ่งกับหยกซึ่งเป็นเพียงเด็กชาวบ้านที่ทั้งการแต่งกายและบุคลิกแสดงให้เห็นว่ามีฐานะยากจน บทสนทนาดังกล่าวเป็นการออกคำสั่งและมีน้ำเสียงแสดงการตำหนิซึ่งแสดงอำนาจของข้าราชการนายนั้นเพียงเพราะอยากให้หยกบริการในสิ่งที่ตนเองต้องการเมื่อรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับการบริการที่ดีเท่าที่ควร จากตัวอย่างบทสนทนาแสดงความแตกต่างระหว่างคู่สนทนาอย่างชัดเจนเพราะข้าราชการนายนั้นย่อมมีทุกอย่างที่เหนือกว่าทั้งอำนาจบารมีและเกียรติยศชื่อเสียงในขณะที่หยกเป็นเพียงเด็กชาวบ้านจน ๆ คนหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ จากเรื่อง คำพิพากษา บทสนทนาระหว่างตัวละครยังแสดงความแตกต่างกันระหว่างฐานะของตัวละครทั้งสองและเพราะฐานะที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดความขัดแย้งเมื่อตัวละครที่คิดว่าตัวเองเหนือกว่าคู่สนทนาทุกอย่างทั้งฐานะทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียงการได้รับการยอมรับจากคนในสังคมจึงเปิดเผยตัวตนในด้านไม่ได้ออกมาเพราะคิดว่าคนอื่นจะเชื่อและคล้อยตามในสิ่งที่ตนเองพูดและเชื่อในการกระทำของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ไม่มี ไม่เห็นมีสมมุติที่เก่า เอ๊ แกฝากฉันไว้แน่เหอะ คิดดูให้ดีนะ ไม่เอาน่า เมาแล้วก็กลับไปนอนเถอะ อย่มาล้อฉันเล่นเลย ฉันไม่ค่อยมีเวลา ครูใหญ่ยังคงพูดด้วยน้ำเสียงเรียบ จริงจังและไม่มีท่าทางล้อเล่นกับพี่เลย พี่ใจสั้น เขาอ่อน รู้สึกหมดหวังกับเงินของเขาที่ฝากไว้ แต่อีกใจยังคิดอยู่ว่า ไม่จริง ไม่จริง เป็นไปไม่ได้ที่ครูใหญ่จะโกงกู โธ่ อย่ล้อผมเล่นเลยครั้นครูใหญ่ เอามาให้ผมเถอะครั้น ผมจะได้รับกลับ น้ำเสียงของพี่ฟังคล้ายกับอ้อนวอนขอ ฉันจะล้อแกเล่นทำไม เสียเวลาฉัน สีหน้าครูใหญ่เคร่งขรึม พี่คิดว่ามันซักไม่ชอบมาพากลเสียแล้ว ครูใหญ่คงคิดไม่ซื่อกับเงินของเขาแน่ ครูจะโกงผมเหอะ พี่ถามเสียงจริงจังขึ้นมาบ้าง อ้าว พูดให้สวณะนายพี่ ทำไมปากพล่อยอย่างนี้ละ ฉันบอกแล้วว่าฉันไม่เคยรับฝากเงินแกไว้ นี่ฉันเห็นว่าแกมานะ ถึงได้ใจเย็นกับแกอยู่ เอะละ ถ้าไม่มีธุระอื่นก็ไปได้แล้ว ทีหลังอย่าเอาเรื่องบ้า ๆ อย่างนี้มาล้อฉันเล่นอีก ฉันไม่ชอบ จำเอาไว้...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 252)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาแสดงความขัดแย้งกันระหว่างครูใหญ่กับพี่ เนื่องจากพี่ได้ทวงถามเงินที่ตนเองได้ฝากไว้กับครูใหญ่แต่ครูใหญ่กลับปฏิเสธว่าไม่เคยได้รับฝากเงินจากพี่เลยถึงแม้พี่จะอ้อนวอนอย่างไรครูใหญ่ก็ไม่เห็นใจทำให้พี่โมโหและโกรธที่ครูใหญ่โกงเอาเงินของตนเองไปอย่างหน้าตาเฉยจึงแสดงน้ำเสียงไม่พอใจและครูใหญ่เองก็แสดงความไม่พอใจด้วยเช่นกันพร้อมยังแสดงอำนาจด้วยการสั่งห้ามพี่พูดถึงเรื่องฝากเงินไว้กับตนเองอีกด้วย จากบทสนทนาผู้เขียนได้เปิดเผยตัวจริงของครูใหญ่ว่าแท้จริงแล้วเป็น

คนไม่ซื่อตรงและคอยเอาวัดเอาเปรียบและหาประโยชน์จากพักมาตลอด ครูใหญ่ใช้ความเป็นคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และความน่าเชื่อถือของพักไปอย่างไม่รู้สึกละอายและไม่สำนึกในความผิดที่ตนเองได้กระทำแม้เพียงนิดเดียว

จากการศึกษาทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาบอกฐานะของตัวละครแสดงพบว่า ตัวละครมักแสดงอำนาจเพราะคิดว่ามีฐานะทางสังคมเหนือกว่าคนอื่นซึ่งการแสดงอำนาจหรือฐานะทางสังคมเพื่อเอาชนะหรือเพื่อข่มขู่ผู้อื่นมักนำความขัดแย้งมาสู่ตัวละครในที่สุดซึ่งอาจทำให้ไม่เป็นที่เคารพนับถือของคนอื่นเช่นท่านศึกษาที่บังคับให้หยกขอโทษทั้งที่หยกไม่ได้เป็นฝ่ายผิด เป็นต้น

2.2 บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร

บทสนทนาสามารถบอกให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะนิสัยของตัวละครได้ว่าเป็นคนมีจิตใจเช่นไร เห็นแก่ตัว ซอบเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น รวมถึงตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหยิ่งทะนงในตนเอง ดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่นและบางครั้งบทสนทนายังบอกว่าตัวละครมักแสดงอาการเหยียดหยามผู้อื่นหรือเยาะเย้ยถากถางเพื่อความสะใจ ซึ่งลักษณะนิสัยของตัวละครดังกล่าวเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาบอกลักษณะนิสัยของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...พักบอกใครต่อใครที่อยู่ในร้าน เล่าความจริงทั้งหมดที่ครูใหญ่โกงเงินเขา ยิ่งเมามายก็ยิ่งเพิ่มความรำคาญให้คนอื่นมากขึ้น และบ้าเชื่อก็ยิ่งหัวนเกรงข้าวของในร้านจะเสียหาย จึงไล่พักออกจากร้าน พักเดินหนีขวิดเหล่าแอ่นระแ่นออกมา จากไปไม่ติดกับหมาตัวหนึ่งที่โดนคนเตะเปิดไล่ เมื่อคล้อยหลังแล้วบ้าเชื่อจึงพูดขึ้น ไม่อยากขายให้มันหรอก แต่ทนรำคาญไม่ไหว ใ้มันจะบ้าหรือเปล่านั้นไม่รู้ เสียงตาแมนตั้งข้อสงสัย ประสาทมันกลับมั้ง ผัวบ้าเชื่อพูดแล้วหัวเราะ มีอย่างไหนหาว่าครูใหญ่โกงเงิน ฉันทว่าไอ้พักนี่มันคงแค้นที่โดนไล่ออกเลยหาเรื่องป้ายสีครูใหญ่ เสียงบ้าเชื่อว่ากับผัว นั้นนะสิ คนอย่างครูใหญ่จะโกงใครเป็น แกดียังกะพระ บ้าลำไยออกความเห็นขึ้นบ้าง ก็สมน้ำหน้ามันแล้วนี่ทำตัวยังงั้นใครเขาจะเอามันไว้ละ นำสมรหันมารวมวงด้วย นี่คงจะหมดเงินเข้าแล้วสิ ถึงได้เล่นลูกไม้กับครูใหญ่ บ้าลำไยคาดคะเนแล้วตั้งข้อสงสัยว่า คนอย่างมันนะระเอะ จะมีเงินตั้งสี่ห้าพัน จะไปซื้ออะไรมันขนาดหลวงพ่อมันยังโกหกเอาได้ นับประสาอะไรกับคนอย่างเรา ๆ ไอ้เวรนี้มันพูดได้ทั้งนั้นแหละ มันมีปาก มันนึกจะพูดก็พูด เสียงตาแมนว่า นั้นนะสิ สงสารแต่ครูใหญ่ ถ้าใครไม่รู้ความจริงเกิดไปเชื่อไอ้พักมันเข้า แกจะเสียหาย ไ้ย ใครเขาจะไปเชื่อ แกคิดมากไปได้ บ้าเชื่อผัว...”

(ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 274-275)

จากเรื่อง คำพิพากษา แสดงบทสนทนาให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครที่แสดงออกผ่านคำพูดเชิงดูหมิ่นดูแคลนפקว่าเป็นคนไม่ดี ชอบดื่มเหล้าเมามาจนไม่สามารถควบคุมสติอารมณ์ของตนเองได้และที่เลวร้ายกว่านั้นคือการที่פקใส่ร้ายครูใหญ่ว่าโกงเงินตัวเองไปซึ่งทุกคนที่ได้ยินפקพูดเรื่องนี้ต่างไม่มีใครเชื่อפקเลย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากบทสนทนานั้นยังแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครให้เห็นชัดเจนจากการถูกפקผ่านบทสนทนาคือกล่าวหาว่าפקใส่ร้ายป้ายสีครูใหญ่ ไม่เชื่อว่าפקจะมีเงินเก็บมากขนาดนี้ פקเองติดเหล้าจนแทบจะกลายเป็นคนบ้าไปแล้ว คำดูถูกดั่งกล่าวที่เกิดจากบทสนทนาของตัวละครมาจากลักษณะนิสัยของตัวละครที่มักเหยียบย่ำผู้อื่นเมื่อล้มเหลวเหมือนที่ชีวิตของפקกำลังประสบในขณะนี้

“...แล้วพ่อจะจัดการอย่างไรให้ฉันล่ะ เพราะฉันจะเจ็บเปล่าไม่ได้เป็นอันขาด ตาเรื่องสั้นท่าพูดอุป ๆ อับ ๆ กับลูกสาว เจ้าเรียมดันใจเพราะเจ้าขวัญคนรักก็เจ็บมาก ที่ไหนมันจะยอมง่าย ๆ เจ้าเรียมเดินเข้ามาหาใจคอไม่ปกติ นึกว่าเห็นแก่ฉันเกิดพิชั้วญ เมื่อเห็นเจ้าขวัญนิ่ง ตาเรื่องจึงสอดขึ้นมั่งว่า นึกว่ายกให้พ่อเถอะขวัญเอ๋ย อ้ายเรียมมันก็ผิดไปแล้ว เออเถอะ พ่อจะจัดการให้ มันสมควรจะมาเจ้าที่หลัง เจ้าขวัญพูด ไม่ออกสันดานนักเลงของมัน ทำให้คล้ายโมโห ใจคอตื่นตันเมื่อเห็นตาเรื่องพูดโง่งอนและก็เพราะความรักความสงสาร เจ้าเรียมกลัดกลุ้มอยู่ในหัวใจ เมื่อพ่อขอ ฉันจะยกให้ แต่อ้ายจ้อยนะฉันต้องจำจนวันตายที่เดียวว่ามันถีบหน้าฉัน แล้วจึงหันมาพูดเป็นนัยเพื่อเตรียมให้เจ้าเรียมระลึกได้ว่า ฉันไม่ลืมคำหрокเรียม ฉันได้สาบานไว้แล้วว่าอย่างไรก็อย่างนั้น เรียมดูโน่นก็แล้วกัน แล้วจำไว้ด้วยว่า นั่นมันเป็นเครื่องเช่นของฉัน มันเป็นพยานที่เข้าได้สาบานให้เจ้าจำไว้ เรียมสะอึกสะอื้น เจ้าขวัญใจช่างซื่อในความรักเสียจริง ๆ เสียอดมัน รักอยู่ที่เจ้าเรียมคนเดียว ฉันก็ได้ลืมเลยจะพิชั้วญ ฉันจะจำใส่ใจไว้ว่า เราสาบานว่า จะรักจะรอกันตลอดชีวิตต่อหน้าเจ้าพ่อ แล้วเจ้าก็ร้องไห้โฮ ๆ ต่อหน้าตาเรื่อง...” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 37-38)

จากเรื่อง แผลเก่า ผู้เขียนได้แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครผ่านบทสนทนาซึ่งทำให้เห็นว่าตัวละครมีนิสัยอย่างไรซึ่งจากตัวอย่างเจ้าขวัญเป็นตัวละครที่มีนิสัยมุทะลุแต่รักความยุติธรรมมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ถึงแม้จะมีอารมณ์โมโหบ้างแต่ก็ไม่ได้ขาดสติจนยังคิดไม่ทันมีความเป็นลูกผู้ชายและถึงแม้เจ้าขวัญจะเป็นผู้ชายที่มักใช้กำลังต่อยตีตามประสาวัยรุ่นที่มักมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันแต่ถึงอย่างไรในความแข็งแกร่งและความดุตันอย่างชายชาติตรีทั่วไปเจ้าขวัญก็ยังเป็นผู้ชายที่ยึดมั่นในความรักภายนอกที่ดูแข็งแกร่งต่างก็ยังมีความรักที่อ่อนโยนและจริงใจปรากฏอยู่ภายในใจเจ้าขวัญเช่นกับคนอื่น ๆ ทั่วไป

นอกจากนี้ จากเรื่อง สนิมสร้อยยังปรากฏบทสนทนาที่แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครให้ปรากฏออกมาให้ผู้อื่นรู้ว่าตัวละครมีแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างไรซึ่งบทสนทนาที่ผู้เขียนนำเสนอสามารถสื่อลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านรู้ได้เป็นอย่างดีดังตัวอย่าง

“...อย่านะ—อย่าแต่จะต้องหนู หล่อนร้องบอกเขา ถอยหลังเล็กน้อยคุมเชิงอยู่ แล้วยกหลังมือข้างหนึ่งปาดน้ำตาที่ปรากมาตามร่องแก้ม หนูเพิ่งอายุสิบสี่เท่านั้น อย่านะอาร์ลองอาร์ทำอะไรหนูสิ หนูจะไปบอกตำรวจ เป็นไรก็เป็นกันเถอะ ตารางเขามิไฉนชิงหมาเมื่อไหร่ละ ยอดเคนหัวเราะอีก อย่ามาทำตีสำนวนเลขอีจี้กกระรอก พูตตี ๆ กันไม่ได้มันต้องยังมีทะเลหนีไม่พันหรรอก อย่า อย่าพยายามดิกว่า ชะ! ตำรวจ ภูถามหนอยเถอะ ตำรวจคงเชื่อหรรอกว่า เด็กผู้หญิงแถวนี้โดนข่มขืน ภูเห็นมันสำสอนกันทั้งบางตั้งแต่อีแก่หัวหงอกจนชั้นเด็กหัวเท่ากำปั้น อีนังม่อมแม่มึงนั่นไง ฮะ ฮะ...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 253)

จากเรื่อง สนิมสร้อย ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของตัวละครคือ ยอดซึ่งเป็นพ่อเลี้ยงของวงเดือนว่าเป็นคนไม่ดี มีนิสัยกักขฬะหยาบกระด้างและมักมากในกามารมณ์ เมื่อมีโอกาสก็พยายามรังแกวงเดือนโดยวิธีใช้กำลังข่มขู่หมายจะข่มขืนเด็กสาวซึ่งจากพฤติกรรมที่แสดงออกของยอดผ่านบทสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้นิสัยของตัวละครอย่างชัดเจนเพราะจากบทสนทนาแสดงให้เห็นว่ายอดเป็นคนมีจิตใจหยาบช้าไม่เห็นใจผู้อื่น จากการสังเกตลักษณะนิสัยของยอดผ่านบทสนทนาทำให้รู้ว่ายอดเป็นบุคคลอันตรายมีนิสัยอันธพาลและเป็นภัยต่อคนอื่นและสังคมเพราะไม่มีจิตสำนึกฝ่ายดีและมักแสดงกิริยาหยาบช้าต่อตัวละครอื่น

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาบอกลักษณะนิสัยของตัวละครพบว่า ตัวละครมักถูกผู้อื่นและมองคนแค่จากภายนอก เช่น พัก ทั้งที่พูดความจริงแต่ชาวบ้านกลับไม่เชื่อคำพูดของพักโกหกเพราะคิดว่าพักเป็นคนจนไม่น่าเชื่อถือและนอกจากนี้บทสนทนายังบอกให้รู้ถึงลักษณะนิสัยที่ไม่ดีและไร้คุณธรรมและศีลธรรมของตัวละครคือยอดพ่อเลี้ยงของวงเดือน

2.3 ช่วยดำเนินเรื่อง

บทสนทนายระหว่างตัวละครช่วยดำเนินเรื่องให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นซึ่งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนไม่ต้องบรรยายซ้ำหรือเป็นรูปแบบการเขียนที่ช่วยให้ผู้อ่านได้อ่านบทสนทนาของตัวละครแทนการอ่านบทบรรยายของผู้เขียนซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้และทำให้เนื้อเรื่องเกิดความสมจริงน่าติดตาม จากการศึกษานวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอ

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาที่มีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่องในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...วันใหม่ต่อมาคุณก็ตื่นขึ้นตอนเช้ามีอีกครั้ง เพราะมีเสียงป่าขาวเมียงใหญ่ มาเรียกพ่อให้เปิดประตูไว้ ๆ เมื่อพ่อเปิดประตู ป่าขาวจึงบอกพ่ออย่างตื่นเต็นว่า ควายเขามา เข้าสวนเราแล้ว พ่อบักคุณเอ๋ย ควายตัวไหน ของใคร แม่ถามก่อนพ่อ ก็ควายของลุงเมฆนั่นแหละ ป่าขาวว่า เดี่ยวนี้มีมันอยู่มัย พ่อถามต่อ ยังอยู่ในห้องอีค้ำกอนนั่นแหละ พ่ออีค้ำกอนยื่นถือพร้า ขวางประตูไว้แล้วให้เข้ามาบอกพี่ ๆ น้อง ๆ ต่อจากนั้นก็มีการปรึกษากัน คุณจับความได้ว่า ทิดจุ่นลูกชายลุงเมฆไปนอนกับเอี้ยยค้ำกอนในห้องตั้งแต่เมื่อคืน พอถึงยามไก่อกระโดดลงจาก คอนเอี้ยยค้ำกอนก็บอกให้แม่รู้ว่าทิดจุ่นเข้านอนด้วยเมื่อลุงใหญ่ผู้พ่อรู้เรื่องก็ฉวยอิได้ไปยื่น ขวางประตูไว้ เพื่อไม่ให้ทิดจุ่นโดดเรือนหนีเหมือนที่ทำกับลูกสาวคนอื่น ๆ พ่อให้ป่าขาวไปบอก พ่อแม่ฝ่ายทิดจุ่นก่อนจะไปชวนลุงเข้มผัวป่าขาวไปตามหลังแล้วป่าขาวก็ลงเรือนหายไป เมื่อพ่อหญิงฝ่ายขาวมาพาดบ่าลงเรือนไปอีกคน คุณจึงถามแม่ว่า ที่นี้ทิดจุ่นอยู่เรือนกับเอี้ยยค้ำกอน แล้วใช้ไหม ใช้แล้วลูก เขาไม่แต่งงานมีคนไปกินเหล้ากันหรือ เขาไม่ทำแบบนั้นแล้ว แบบนี้เขา เรียกว่า ผู้บ่าวชู้ผู้สาว ทิดจุ่นชู้เอี้ยยค้ำกอน อ้อ แม่ว่าแล้วไปปลุกยี่สุนกับบุญหลายน้องสาว ของคุณให้ลูก...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 50)

จากเรื่องลูกอีสาน ผู้เขียนใช้บทสนทนายระหว่างตัวละครเพื่อดำเนินเรื่องเป็น การสนทนากันระหว่างป่าขาวแม่ของค้ำกอนกับพ่อของคุณว่าทิดจุ่นแอบลักลอบเข้าไปนอน ในห้องของค้ำกอนตั้งแต่เมื่อคืนจนปานนี้ก็ยังไม่ออกมา ดังนั้นป่าขาวจึงมาบอกพ่อของคุณเพื่อจะ ได้รับรู้และได้ช่วยกันแก้ไขเรื่องราวที่เกิดขึ้น และบทสนทนายระหว่างคุณกับแม่ที่พูดถึงเรื่องการ ชูสาวซึ่งเป็นวิธีการอยู่ครองรักกันของคนหนุ่มสาวในสมัยก่อนอีกวิธีหนึ่งโดยฝ่ายชายแอบเข้า ห้องฝ่ายหญิงในบ้านของฝ่ายหญิงไม่ให้พ่อแม่รับรู้แต่เป็นการแสดงถึงความพึงพอใจของหนุ่ม สาวทั้งสองภายหลังญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายค่อยมาตกลงเรื่องการดำเนินงานต่อไป ซึ่งเป็นบท สนทนาที่เล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้เป็นรูปแบบการดำเนินเรื่องอีกวิธีหนึ่งซึ่งรูปแบบ ดังกล่าวแสดงถึงความสำคัญของบทสนทนา

“...เป็นยังงี้คะกับข้าวฝีมือแม่พิน พอจะทานลงไหม อ้อ ไม่เลวเชียวครับ สู้ป่าปุยได้ไหมคะ? พอพืดพอเหวี่ยงกันละ แต่น้ำพริกแม่พินสู้ของป่าปุยไม่ได้จริง ๆ ค่ะ เพราะเหตุนี้ กระมังแม่พินจึงต้องเป็นแม่ร้าง แหม น้ำพริกนั้นสำคัญถึงเพียงนั้นเชียวหรือคะมาลิ้นขมวดคิ้ว จนเกิดรอยย่นที่หว่างคิ้ว เปลา เปลา ผมพูดเล่น คุณแม่ก็เคยพูดคะ ว่าผู้ชายส่วนมากเห็นแก่กิน ถ้าได้กินสบายนอนสบายแล้วก็ไม่ไปไหนเสีย แต่คุณพ่อก็ยังแอบไปหาเศษหาเลยอยู่เสมอ จนคุณแม่อ้อนใจเลยเหมาว่า เลี้ยงไม่เชื่อง สามีของแม่พินเป็นยังงี้บ้างคะ? อ้อ สบาย

เขากำลังอยู่กับเมียคนที่สี่ ตาย ตาย อีกสองคนไปไหนล่ะคะ? อยู่ ต่างคนต่างอยู่บ้านของเขา มีลูก เมียก็เลี้ยงไป เขาก็ตั้งหน้าหาเมียไป เขาคุยว่าจะต้องหาให้ได้ดีให้ได้ หมายความว่าคนที่สี่นี้ก็ยังไม่ถูกใจเขางั้นหรือคะ? คงงั้นแหละคุณ โธ่-เวรแท้ ถ้าไม่สงสารเมียก็ควรสงสารลูกบ้าง ช่างทอดทิ้งได้ลงคอ เขาคิดของเขาไม่เลวนะคุณ เขาว่าตัวเขาเองก็ดีนรจนได้เลื่อนฐานะถึงเพียงนั้น เขาเชื่อว่าลูกของเขาจะต้องเหมือนเขา มันจะต้องดีนรจนต่อสู่ชีวิตต่อไป ถ้ามันอยากจะทำอย่างเขาบ้าง ถ้ามันไม่ต่อสู้ก็ช่างมันสิ เรื่องของมัน แหม คนอะไรใจดำจริง แม่พิน แกก็ดีนะ ไม่มีปากมีเสียง...” (กาญจนา นาคนันทน์, 2555, หน้า 222)

และจากเรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา ผู้เขียนนำเสนอบทสนทนาระหว่างตัวละครเอกคือ ลินวัตรกับมาลินี ซึ่งสนทนากันเรื่องของแม่พิน แม่บ้านของมาลินีว่าเคยแต่งงานและเลิกกับสามี แม่พินต้องเลี้ยงลูกเองส่วนสามีหนีไปแต่งงานกับภรรยาใหม่ซึ่งมีทั้งหมดสี่คนแต่สามีของแม่พินไม่มีความรับผิดชอบทำให้แม่พินต้องลำบากเลี้ยงลูกตามลำพังต้องมาอาศัยอยู่บ้านของมาลินีเพื่อทำงานบ้านและได้อาศัยเลี้ยงลูกที่เกิดจากสามีเก่าด้วย จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาที่เล่าถึงความเป็นมาของแม่พินแม่บ้านของมาลินีนั่นเองและในบทสนทนายังบอกถึงความเห็นแก่ตัวและพฤติกรรมที่ไม่ดีของสามีแม่พินและเล่าถึงพฤติกรรมและความเป็นคนดี มีความเข้มแข็งและการต่อสู้ชีวิตของแม่พินด้วย

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านบทสนทนาช่วยดำเนินเรื่องทำให้เห็นบทสนทนาที่เป็นการดำเนินเรื่องให้ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว คือ บทสนทนาระหว่างแม่กับคุณซึ่งแม่ของคุณเล่าเรื่องการชู้สาวให้ฟังผ่านบทสนทนาและบทสนทนาระหว่างลินวัตรกับมาลินีซึ่งสนทนากันเรื่องคนรักของแม่พินที่เลิกกันไป

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการดำเนินเรื่องไปอย่างสนุกสนานและมีความสมจริงมากที่สุดผ่านบทสนทนา มี 3 ด้าน คือ บอกฐานะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง

โดยสรุป การศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาทั้งในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทย พบประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากบทสนทนาของตัวละครเหมือนกันทั้ง 3 ด้าน คือ บอกฐานะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง

ตาราง 13 สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนา
ที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
บอกฐานะของตัวละคร	✓	✓
บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร	✓	✓
ช่วยดำเนินเรื่อง	✓	✓

กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งคือกลวิธีการเล่าเรื่องผ่านทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและความคิดเห็นของผู้เขียนที่ต้องการสะท้อนเรื่องใดเรื่องหนึ่งผ่านงานเขียนโดยใช้ตัวละครเป็นสื่อในการสะท้อนเรื่องนั้น ๆ โดยผู้เขียนจะแสดงท่าทีต่อเรื่องที่ต้องการนำเสนอโดยจะแฝงความคิดเห็นของตนเองแทรกลงในลักษณะต่าง ๆ กันในบทบาทของตัวละครหรือบางที่อาจจะปรากฏในลักษณะปมความขัดแย้งของตัวละครจากการศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทย ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในปัญญาสชาดก

น้ำเสียงของผู้แต่งมักปรากฏอยู่ในงานเขียนโดยแฝงไว้ในเนื้อเรื่องหรือในการเล่าเรื่องซึ่งเป็นการแสดงถึงทัศนคติ ความคิดเห็นหรือท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งผู้อ่านจะต้องพิจารณาจากเรื่องที่อ่านโดยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็นหรือท่าทีของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งมักปรากฏในประเด็นต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับผู้แต่งที่ต้องการแสดงความคิดเห็นเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์ออกมาโดยผ่านตัวละครในเรื่อง จากการศึกษาในปัญญาสชาดกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งมี 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน ดังนี้

1.1 ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผลของการกระทำกรรมชั่วของตัวละครผู้เขียนมักแสดงให้เห็นปรากฏในขณะที่ตัวละครกำลังลงมือทำกรรมชั่วและเมื่อกรรมชั่วนั้นให้ผลตอบสนองคืนแล้วนอกจากนี้ผู้แต่งยังถ่ายทอดความรู้สึกเพื่อแสดงถึงความน่ากลัวและความรุนแรงของโทษที่ตัวละครได้รับจากผลของการกระทำกรรมชั่ว

นั้นด้วย จากการศึกษาในปัญญาสชาตคพบกวิถีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ครั้นรุ่งเช้า พระเจ้าพรหมทัตมิได้เห็นราชบุตรและมีได้เห็นพระโพธิสัตว์ กับนางอรพิมพ์ในที่ปราสาท จึงมีพระราชดำรัสถามพวกอำมาตย์ว่า พระราชโอรสของเรา กับทั้งปาจิตตกุมารและนางอรพิมพ์ ไปอยู่ ณ ที่ใด จึงมิได้เห็นอยู่ในปราสาท ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระองค์ถูกปลงพระชนม์ชีพเสียแล้ว แต่ปาจิตตกุมารกับ นางอรพิมพ์นั้น ข้าพระองค์ทั้งหลายมิได้เห็น พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสถามว่า พระราชโอรสของเรา ถูกปลงพระชนม์ชีพด้วยเหตุไร อำมาตย์ที่รู้เหตุผลจึงทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระองค์พาสตรีคนหนึ่งมาไว้ ชะรอยสตรีผู้นั้นจะปลงพระชนม์ให้ตักษย พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงฟังประพฤติเหตุดังนั้นก็ทรงนั่งอยู่มิได้ตรัสประการใด ด้วยทรงทราบใน พระทัยว่า พระโอรสของพระองค์มิได้ดำรงอยู่ในสุจริตธรรม ประพฤติแต่ในทางที่ไม่ควร ประพฤติ จึงต้องสิ้นชีพตักษยเป็นธรรมดา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 460)

จากเรื่อง ปาจิตตกุมารชาตค ผู้เขียนแสดงน้ำเสียงผ่านความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วที่ตามให้ผลแก่ผู้กระทำผ่านความรู้สึกของตัวละครคือพระเจ้าพรหมทัต เมื่อพระองค์ทรงทราบว่าพระโอรสคือพรหมทัตกุมารถูกนางอรพิมพ์ปลงพระชนม์ก็ทรงนั่งมิได้ ตรัสแสดงความรู้สึกใด ๆ ออกมาเพราะทรงทราบว่าพระโอรสของพระองค์มิได้ดำรงอยู่ในสุจริตธรรม แต่กลับฝึกฝนกามคุณ มักประพฤติผิดประเวณีกับหญิงทั่วไป พระองค์ทรงดำริไว้แล้วว่าวันหนึ่งพระโอรสคงจะได้รับผลกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ จากตัวอย่างพรหมทัตกุมาร เห็นนางอรพิมพ์รูปสวยจึงจับมาขังไว้ในปราสาทของพระองค์หมายจะให้เป็นภรรยาถึงแม้จะ ทรงทราบว่านางอรพิมพ์เป็นภรรยาของปาจิตตกุมารก็ตามแต่เพราะถูกกามคุณครอบงำ พรหมทัตกุมารจึงมิได้เกรงกลัวต่อกรรมชั่วที่ตนเองกระทำ ต่อมานางอรพิมพ์จึงปลงพระชนม์ พรหมทัตกุมารเพราะกลัวจะถูกพรหมทัตกุมารรังแกและเพราะต้องการหนีไปกับปาจิตตกุมาร ผู้เป็นสามี พรหมทัตกุมารจึงรับชดใช้ผลกรรมที่ตนเองกระทำในที่สุด

“...ฝ่ายपालกเสนาบดีก็ไม่อาจดำรงตนอยู่ได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระขรรค์แก้ว ลิริชัยจึงพลัดจากคอข้างตกลงไป ณ พื้นปฐพี วิบากแห่งอกุศล ความอกตัญญูให้ผลปฐพีตกลง อันหาได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์ก็เปิดช่องให้ ปาลกเสนาบดีก็จมลงไปไหม้อยู่ในอเวจีนรก เตน วุตต์ เพราะเหตุนั้น พระโบราณาจารย์ท่านได้กล่าวสอนไว้แล้วว่า บุคคลผู้ใดกล่าวมุสาวาทใส่โทษผู้อื่นก็ดี แก่ญาติเผ่าพันธุ์มิตรสหายก็ดีหรือใส่โทษแก่ครูอาจารย์หรือท่านผู้มีคุณแก่ตนก็ดี บุคคลผู้นั้นครั้นตายแล้วก็จักไปเกิดในอเวจีนรกเหมือนปาลกเสนาบดีฉะนั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 198)

จากเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก ผู้เขียนแสดงทัศนคติเรื่องการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วและบุคคลทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จากตัวอย่างपालกเสนาบดีเคยร่วมมือกับนางสุวรรณจัมปากเทวีทูลยุยงให้พระเจ้าพรหมทัตขับไล่พระนางจันทาเทวีและพระสุวรรณสังฆกุมารออกจากพระนครด้วยคำเท็จต่าง ๆ ทำให้พระสุวรรณสังฆกุมารได้รับความลำบากและต่อมายกกองทัพมาหวังจะปลงพระชนม์พระสุวรรณสังฆกุมารแต่เพราะกรรมชั่วให้ผลपालกเสนาบดีจึงเสียชีวิตด้วยอำนาจพระขรรค์แก้วสิริชัยของพระสุวรรณสังฆกุมารและจมลงสู่เวจีมหานรกถูกไฟในอเวจีเผาไหม้ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัสเพราะผลแห่งการประทุษร้ายผู้อื่นและความอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณคือพระเจ้าพรหมทัตและพระนางจันทาเทวี ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเรื่องการทำกรรมชั่วว่าผลของกรรมชื่อนั้นติดตามผู้กระทำอยู่ตลอดรอเวลาตามสนองคืนให้ผลของกรรมชั่วต่อผู้กระทำอยู่ทุกเมื่อ

นอกจากนี้ จากเรื่อง สุวรรณกัจฉปชาดก ผู้เขียนยังได้แสดงน้ำเสียงต่อการกระทำของตัวละครที่อกตัญญูต่อผู้มีพระคุณจนในที่สุดต้องได้รับผลของความอกตัญญูนั้น ซึ่งผู้เขียนต้องการบอกผู้อ่านว่าคนที่กตัญญูรู้คุณต่อผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือแก่ตนแม้เพียงครั้งเดียวมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองในชีวิตและในขณะเดียวกันผู้ที่อกตัญญูต่อผู้มีพระคุณนั้นมีแต่จะพบกับความฉิบหายและความเสื่อมในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...ข้าแต่ทวมหาราช เมื่อครั้งน้ำท่วมเมืองยกใหญ่ อำมาตย์ 1 กับสัตว์ 3 คือ เสือ 1 วานร 1 งูเห่า 1 ได้อาศัยแพข้าพระพุทธเจ้าอยู่ ครั้นน้ำแห้งสนิทแล้ว งูเห่ารู้จักคุณ นำแก้วมณีมาให้ วานรนำนาฬิกามาให้ เสือนำนาฬิกามาให้ข้าพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น เสือได้นำเตียบทอง (หรือลั้งทอง) มาให้ข้าพระพุทธเจ้าไว้ ข้าพระพุทธเจ้าหาได้เป็นโจรไม่ อนึ่ง เมื่อเกิดข้าแวงครั้งหลังอำมาตย์ผู้นี้ไปหาข้าพระพุทธเจ้าอาศัยบริโภคอาหารอยู่กับข้าพระพุทธเจ้าเป็นนิত্যบัดนี้เขาคิดทำอุปการะตอบแทนคุณข้าพระพุทธเจ้าและให้นำข้าพระพุทธเจ้ามาขังไว้ ณ เรือนจำ จนได้ประกอบโอสถถวายพระราชบิดา แน่ตายายเราเข้าใจว่าตายายเป็นโจรจริงตามคำเขายกเล่าเราทำโทษแก่ตายายผิดไป ตายายจึงให้อภัยเราเสียเถิด ตรัสแล้วจึงรับสั่งให้ตายายอาบน้ำชำระกายด้วยน้ำหอมแล้วประทานผ้าราคาแพงให้นุ่งห่ม ถอดอำมาตย์ผู้นั้นทำให้เป็นทาสของตายาย ประทานส่วยช้างม้าและรถให้เป็นรางวัล แล้วทรงตั้งตานั้นไว้ในตำแหน่งเสนาบดี...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 296)

อำมาตย์ของพระเจ้ากรุงพาราณสีเป็นคนชั่วช้า ไม่รู้บุญคุณผู้มีพระคุณต่อตนเองเคยได้อาศัยแพของตายายอยู่เมื่อครั้งเกิดน้ำท่วมใหญ่และเมื่อครั้งเกิดยุคข้าวยากหมากแพงก็เคยได้อาศัยกินข้าวที่บ้านของตายายเพื่อประทังชีวิตแต่กลับอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณนำตายายไปขังไว้และกราบทูลพระเจ้ากรุงพาราณสีว่าสองตายายฆ่าคนทำอาหารของ

พระราชชายาแล้วขโมยเตียงทองคำไว้เป็นของตนเอง แต่เมื่อพระราชชายาทรงสอบสวนและทรงทราบความจริงว่าตายายไม่ได้เป็นขโมยและอำมาตย์ของพระองค์เป็นคนอกตัญญูต่อกับยาย ดังนั้นเพื่อตอบแทนคุณของตายายที่ช่วยรักษาตาของพระธิดาของพระเจ้ากรุงพาราณสีให้หายบอดได้พระเจ้ากรุงพาราณสีจึงทรงแต่งตั้งให้ตาเป็นเสนาบดีและลงโทษอำมาตย์ผู้ชั่วช้าอกตัญญูด้วยการปลดออกจากตำแหน่งอำมาตย์และให้เป็นทาสรับใช้สองตายายต่อไป ผู้เขียนแสดงความเชื่อเรื่องการทำความชั่วของตัวเองจะต้องได้รับผลตอบแทนผ่านน้ำเสียงในเรื่องเพื่อตอกย้ำให้ผู้อ่านเห็นสังกรรมที่เกิดขึ้นจริงว่าคนทำดีย่อมได้ดีและคนทำชั่วย่อมได้รับผลของกรรมชั่วเช่นเดียวกัน

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่กระทำความชั่วจะต้องได้รับผลของการกระทำชั่วนั้นสนองคืนอย่างแน่นอนและกรรมชั่วยังคงติดตามเพื่อให้ผลแก่ผู้กระทำอยู่ทุกเมื่อ เช่น พรหมทัตกุมารถูกปลงพระชนม์เพราะอำนาจของกามคุณซึ่งเป็นผลจากการกระทำกรรมชั่ว เป็นต้น

1.2 อำนาจของกามคุณ

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับอำนาจของกามราคะหรือความใคร่ ความฟุ้งเฟ้อในกามคุณที่มีมนุษย์ส่วนใหญ่มุ่งหวนและยังติดอยู่ในปวงกามจนเป็นเหตุให้เกิดความมัวหมองหรือเกิดปัญหาความขัดแย้งโดยผู้เขียนจะสะท้อนผ่านตัวละครเพื่อแสดงให้เห็นว่าโทษของกามคุณจะเป็นเหตุนำความเดือดร้อนเสื่อมเสียมาสู่ตัวละครได้ในที่สุดหรือนำความขัดแย้งมาสู่ตัวละครอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษานิพนธ์สาธิตพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเพื่อแสดงถึงอำนาจของกามคุณ ดังตัวอย่าง

“...พระอภัยราชกุมารและพระนางจันทน์กุมารีสนทนากันปราศรัยซึ่งกันและกันต่างก็มีจิตคิดรักใคร่ได้ถึงซึ่งสังวาสกิจต่อกันและกันเพราะเหตุดังนั้น ธรรมตาของโลกจึงกล่าวไว้ดังนี้ว่า ชายหนุ่มหญิงสาวอยู่ในที่ลับสองต่อสองแล้วเมื่อเพ่งซึ่งกันและกันด้วยราคะฤดีย่อมมีความเยื่อใยเกิดขึ้นด้วยเหตุกันบ่อย ๆ เพราะเหตุดังนั้นพระอภัยราชกุมารกับพระนางจันทน์กุมารีจึงมีความรักใคร่ได้ร่วมอภิรมย์ด้วยโลกธรรมต่อกันและกัน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 322-323)

จากเรื่อง เทวัญชาดก ผู้เขียนแสดงให้เห็นอำนาจของกามคุณว่ามีกำลังมากกว่าอำนาจใด ๆ หนุ่มสาวหากได้ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากเกินไปจะทำให้เกิดความรักและมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงได้ง่าย จากตัวอย่างพระอภัยราชกุมารและนางจันทน์กุมารี

อาศัยความใกล้ชิดระหว่างบุรุษกับสตรีจึงได้เกิดความรักและร่วมสังวาสกันตามปกติโลกีย์วิสัย เพราะห้ามอำนาจสัมผัสแห่งกามคุณไม่ได้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่อรสแห่งกามคุณว่ามีอำนาจครอบงำมนุษย์ที่ยังเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏและยังเป็นปุถุชนอยู่ว่ายังลุ่มหลงในกามคุณ และกามคุณเองก็ยังเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งสำหรับมนุษย์ปุถุชน

“...ในขณะนั้นเป็นเวลาอาทิตย์อัษฎางค์ พระองค์ก็ได้ทราบเพื่อจะเสด็จไป เบื้องหน้าทรงพระโคการ่าให้ เมื่อจะดิเตียนตนของพระองค์ได้ทรงตรัสพระวาทาว่า เราอาศัย อีผู้หญิงจึงมาละทิ้งพระบิดามารดาผู้มีอุปการะมาเสีย ได้มาเสวยทุกข์ลำบากอย่างใหญ่ครวนี้ เราจะไปทางไหนได้แล้ว พระบรมโพธิสัตว์เจ้าก็เกิดความสังเวชสลดใจอยู่ดังนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 40)

จากเรื่อง สุชนชาตก พระสุชนกุมารเมื่อทราบวามโนราห์เทวีนหีสขของตนหนีออกจากเมืองปัญจาละนครเพื่อกลับไปยังภูเขากโรลาสจึงเกิดความโหม่นสลดใจอย่างมากทูลลาพระมารดาจันทาทวีเพื่อจะไปตามหานางมโนราห์ แม้ถูกพระมารดาทรงห้ามเพราะทราบว่าการเดินทางไปยังเขากโรลาสลำบากมากแต่พระสุชนกุมารก็ไม่เชื่อฟังตัดสินใจเดินทางเพื่อตามหานางมโนราห์ เมื่อพระสุชนกุมารเสด็จออกเดินทางหลายวันก็ยังไม่ถึงภูเขากโรลาสทั้งยังได้รับความลำบากและเหน็ดเหนื่อยอย่างที่สุดจึงดิเตียนตนเองและโทษตนเองที่ไม่เชื่อฟังมารดาอาศัยความรักใคร่ในนางมโนราห์และเพราะอำนาจความใคร่ในกามคุณในสตรีทำให้ทิ้งบิดามารดา มาประสบกับความลำบากอย่างมาก ผู้เขียนแสดงทัศนคติให้เห็นว่าเพราะกามคุณทำให้พระสุชนกุมารได้รับความลำบากและรู้สึกสังเวชสลดใจกับการตัดสินใจทิ้งพระราชบิดามารดาเพื่อตามหานางมโนราห์จนทำให้ประสบกับความทุกข์กายทุกข์ใจอย่างหาที่สุดมิได้

นอกจากนี้ กามคุณยังมีอำนาจทำให้เกิดความเลื่อมต่อผู้ลุ่มหลงในรสแห่งกามและเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างตัวละคร ดังตัวอย่าง

“...พระราชอาพาราณสีเสด็จขึ้นประทับหลังมฤติ ๆ นั้นก็วิ่งเล่นพาเข้าป่าไปหลายวัน เนื้อและพระราชานั้นอ่อนกำลังลงเดินเซซังไปถึงเมือง ๆ หนึ่ง พระราชาหิวหอบบอบกายเสด็จจากหลังมฤคเข้าอาศัยบ้านหนึ่งอยู่ในเมืองนั้น มีหญิงนครโสเภณีรูปสวยคนหนึ่ง บุรุษใดไปร่วมภิรมย์ด้วยนางนครโสเภณีนั้นคืนหนึ่ง บุรุษคนนั้นต้องให้ทรัพย์พันหนึ่งทุกคืนไป นางนครโสเภณีคนนั้นเห็นพระราชารูปงามนางคิดว่าบุรุษผู้นี้มีลักษณะดีหาใช้คนเลวทรามไม่นางให้นี้กรักใคร่ได้นำกระยาหารมาถวายและชวนให้นอนด้วย นางก็บำเรอพระราชาด้วยกามคุณทั้งสิ้นราตรีหนึ่ง พอรุ่งเช้าพระราชาก็จะเสด็จไป หญิงนั้นก็ห้ามไม่ให้ไปทรงจะเอา

ทรัพย์พันหนึ่งกับพระราชฯ ก็ไม่มีทรัพย์ให้ นางจึงกักตัวไว้แล้วคิดว่าดีร้ายบุรุษนี้น่าจะเป็นพระราชฯ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 240)

จากเรื่อง สุรพิภพชาติก พระเจ้าเวชมาทิตได้ร่วมอภิกรมย์เสพกามคุณกับหญิงโสเภณี เมื่อนางหญิงโสเภณีได้บำเรอกามคุณแก่พระเจ้าเวชมาทิตแล้วพระองค์ไม่มีทรัพย์จำนวนพันหนึ่งเพื่อเป็นค่าบำเรอกามคุณสำหรับหญิงโสเภณี นางหญิงโสเภณีจึงกักขังพระองค์ไว้ไม่ให้ไปที่อื่นทำให้ได้รับความเสื่อมเสียและความทุกข์กายทุกข์ใจอย่างยิ่ง ผู้เขียนพยายามแสดงโทษของกามคุณว่ามีอำนาจทำให้บุรุษและสตรีลุ่มหลงได้และเมื่อลุ่มหลงในรสกามคุณแล้วทั้งความเสื่อมและปัญหาความขัดแย้งอื่น ๆ ก็จะตามมาเพราะโทษของกามคุณนั่นเอง

จากการศึกษาทวิวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงอำนาจของกามคุณพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่ากามคุณมีอำนาจเหนือมนุษย์ยังครอบงำให้มนุษย์ลุ่มหลงทำให้ได้รับความเสื่อมเกียรติยศชื่อเสียงและได้รับความเดือดร้อนเพราะอำนาจของกามคุณ เช่น พระสุนทรภู่และพระเจ้าเวชมาทิต เป็นต้น

1.3 ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร

ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ถูกถ่ายทอดผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเมื่อต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรมักปรากฏเมื่อตัวละครคือบุตรระลึกถึงพระคุณของมารดาบิดาเมื่อต้องพลัดพรากจากกันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมารดาบิดากับบุตรและความกตัญญูของบุตรที่มีต่อมารดาบิดา จากการศึกษาในปัญญาสาตกพบทวิวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งโดยแสดงความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ท้าวทุมราชาทอดพระเนตรเห็นอัศจรรย์ดังนั้น ทรงโลม่นัสตรัสสั่งให้ทำอภิเชกมณฑป แล้วให้เอาสุวรรณหิรัญรัตนมากองลง ณ หน้าพระลานหลวง ได้พร้อมกันอภิเชกพระมหาสัตว์กับมโนราห์เทวีให้ครอบครองราชย์สมบัติต่อไป พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้สมัครสังวาสกับมโนราห์สมความปรารถนาอยู่มาไม่ช้านัก คินวันหนึ่งพระมหาสัตว์เมื่อจะทรงบรรทมได้ระลึกถึงพระชนกชนนีมีพระหฤทัยสังเวชติเตียนพระองค์ว่า โอเรานี้หารู้จัก คุณพระชนกชนนีไม่ เราได้เกิดมาเพราะอาศัยบิดามารดาก่อน บิดามารดามีคุณยิ่งหาสิ่งจะเปรียบมิได้แผ่นดินและแม่น้ำภูเขจักรวาล จะว่าหนาและลึกกว้างสูงก็หาเท่าคุณบิดามารดาไม่ เรานี้ช่างละทิ้งพระชนกชนนีผู้มีคุณมาเสียได้ จำเราจักต้องไปเฝ้าพระบิดามารดา ทรงติเตียนพระองค์แล้วทรงโคกร้าให้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 45)

จากเรื่อง สุทรชาติก พระสุนทรภู่เมื่อได้อภิเชกกับนางมโนราห์ที่เขาไกรลาสและอยู่สมัครสังวาสกับนางมโนราห์อย่างมีความสุขสมปรารถนาแล้ววันหนึ่งพระสุนทรภู่

ระลึกถึงพระราชมารดาและพระราชบิดาเกิดความโทมนัสและดิถียืนตนเองว่าไม่รู้จักพระคุณ บิดามารดาที่มีคุณยิ่งใหญ่หาอะไรมาเทียบมิได้แม้แต่เสวยสุขเพียงคนเดียวพลอยให้พระราช มารดาและพระราชบิดาอยู่เพียงลำพังจึงมีพระประสงค์จะกลับไปเฝ้าพระราชมารดาและ พระราชบิดาทิ้งสอง ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันระหว่างบุตรธิดากับ บิดามารดาว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างสายเลือดแยกจากกันไม่ได้ถึงแม้จะอยู่ห่างไกล กันแต่ความผูกพันยังคงมีอยู่และมั่นคงแน่นแฟ้นหาอะไรมาเทียบความรักระหว่างบิดามารดา กับบุตรมิได้

“...พระโพธิสัตว์จึงตรัสว่า ดูกรเจ้าผู้มีพักตร์อันเจริญ ตัวพินี้พลัดพรากจาก พระราชมารดามา ถ้าไม่ได้กลับไปเห็นพระพักตร์พระราชมารดาแล้ว พี่ก็ไม่สามารถจะดำรง พระชนม์ชีพอยู่ได้ พี่จะขอลาพระน้องไปเฝ้าพระราชมารดา พอได้ทราบทุกข์ของพระราช มารดาแล้ว จะกลับมาอยู่กับพระน้องในเมืองนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 65)

จากเรื่อง สุธนูชาดก ผู้เขียนแสดงทัศนคติเรื่องความรักความผูกพันระหว่าง บิดามารดาและบุตรว่าถึงแม้ว่าบุตรจะพลัดพรากจากบิดามารดาเป็นเวลานานแค่ไหนก็ตาม หรือแต่งงานมีสามีภรรยาแล้วก็ตามแต่ความผูกพันทางสายเลือดระหว่างบิดามารดากับ บุตรก็ยังลึกซึ้งและเป็นสายใยสัมพันธ์ที่สำคัญในการชักนำให้บิดามารดาและบุตรได้กลับมา พบกันและสร้างความรักความผูกพันภายในครอบครัวให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นได้ แสดงให้เห็นว่า ความรักความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรมีความลึกซึ้งกว่าความรักชนิดอื่นใดทั้งหมด

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังแสดงทัศนคติเรื่องความรักความผูกพันระหว่างบิดา มารดาและบุตรว่าเป็นความรักความผูกพันที่ตัดขาดกันไม่ได้ และความกตัญญูของบุตรที่มีต่อ บิดามารดาเป็นการแสดงความรักความผูกพันที่ลึกซึ้งอย่างที่สุดและแสดงถึงคุณของบิดา มารดาว่ายิ่งใหญ่หาอะไรจะเทียบเท่ามิได้ ดังตัวอย่าง

“...ส่วนเราเป็นมนุษย์ พระมารดาได้อุ้มท้องประคองมาถึง 10 เดือน ครั้นคลอด จากครรภ์สมโนรธปรารถนาแล้ว ก็อุตสำหรับบำรุงรักษาด้วยชिरธารอันบังเกิดแต่อก อาบน้ำ ป้อนข้าววันละสามเวลา บำรุงรักษามาด้วยความยากจนเติบโตใหญ่ถึงเพียงนี้ เรายังละทิ้ง พระมารดาผู้มีพระคุณมาได้เพราะเหตุจะใคร่ได้ซึ่งหญิงและราชสมบัติ เมื่อพระโพธิสัตว์ ทรงระลึกถึงพระมารดา อันทรงพระกรแสงศรวญคร่ำมีน้ำพระอัสสสุชลเต็มพระเนตร์เวลาที่ พระองค์ทูลลาตั้งนี้แล้ว ก็ทรงพระโคกาทรงพระบิดามารดาด้วยความกตัญญูทุกเวลาที่ทรง ปรีเทวนาการนำสงสาร...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 495-496)

จากตัวอย่างเรื่อง สังข์ปัตตชาดก ผู้เขียนกล่าวถึงความผูกพันระหว่างความรัก ของมารดาบิดาว่ายิ่งใหญ่ บุตรธิดาต่างระลึกถึงค่าน้ำนมที่มารดาเคยให้ลูกดื่มว่าเป็นสายใย

แห่งความรักความผูกพันที่ยึดเหนี่ยวหัวใจของคนในครอบครัวให้เป็นหนึ่งเดียว ผู้เขียนกล่าวถึง พระสังขปัดตกุมารที่แสดงความเสียใจที่ตนเองละทิ้งพระราชมารดาและพระราชบิดามาเพราะความใคร่จะได้อภิเษกกับพระนางรัตนวดีและพระราชสมภพดีจึงรู้สึกเสียใจเมื่อต้องประสบเคราะห์กรรมเรืออัปปางและต้องลอยคอในมหาสมุทรได้รับความลำบากจึงทำให้ระลึกถึงพระคุณของพระราชมารดาและพระราชบิดาเพราะความผูกพันทางสายโลหิตและเพราะสามารถคุ้มภัยเวลาบุตรมีภัยดังนั้นพระสังขปัดตกุมารจึงระลึกถึงพระราชมารดาและพระราชบิดาทั้งสองเมื่อตนประสบเคราะห์กรรม

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง แสดงความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าความรักระหว่างมารดาบิดาและบุตรไม่มีความรักอื่นใดเทียบได้เพราะมีความปรารถนาดีและจริงใจกว่าความรักชนิดอื่น ๆ ความกตัญญูของบุตรเป็นการแสดงออกถึงความรักความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรอย่างชัดเจน เช่น พระสุชนกุมารที่ระลึกถึงพระคุณบิดากับมารดา เป็นต้น

1.4 โทษของการพนัน

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติเกี่ยวกับโทษของการพนันโดยผ่านตัวละคร เป็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครและมีผลกระทบไปถึงสังคมที่ตัวละครอาศัยอยู่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะกลายเป็นความขัดแย้งของตัวละครทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้แต่งจึงต้องการแสดงถึงโทษของการพนันว่าจะทำให้เกิดโทษและเป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์สินหากตัวละครยุ่งเกี่ยวกับการพนัน จากการศึกษาในปัญญาสชาดกพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งโดยแสดงโทษของการเล่นการพนันดังตัวอย่าง

“...ครานั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งใฝ่ใจแต่ในการเป็นนักเลง จนต้องเป็นหนี้เขา ตั้งแสน เจ้าหนี้ทักท้วงหนักเข้าก็ไม่สามารถจะใช้ให้ได้ คิดจะฆ่าตัวเสียให้ตายจึงออกจากในเมืองในเวลาราตรีเข้าไปสู่ป่า ทำเชือกให้เป็นปวงถือเข้าไปด้วย ไปจนถึงที่ใกล้พระโพธิสัตว์ แล้วก็ปีนขึ้นไปบนต้นไม้ เอาเชือกปวงผูกกิ่งไม้เข้าแล้วก็เริ่มจะผูกคอ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 497)

จากเรื่อง สังขปัดตชาดก ผู้เขียนแสดงทัศนคติเรื่องอบายมุขเพื่อให้อ่านได้เห็นโทษของการพนันว่ามีแต่จะชักนำผู้ที่มัวเมาอบายมุขให้ชีวิตตกต่ำพบกับความล้มจมและพินาศ ทำให้เสียทรัพย์สินและเข้าสู่ทางแห่งความเสื่อมหากใครกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการพนันไม่ว่าจะเป็นการพนันชนิดใดก็ตามก็จะทำให้ชีวิตพบแต่ความหายนะเป็นหนี้เป็นสิน และเมื่อ

ถล่ำเข้าไปแล้วยากที่จะถอนตัวออกมาและสิ้นเนื้อประดาตัวในที่สุดจากตัวอย่างพราหมณ์คนหนึ่งเล่นการพนันจนเป็นหนี้มากมายไม่สามารถนำเงินมาใช้หนี้ได้จึงหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติถึงโทษของการพนันว่าสุดท้ายจะพบกับความฉิบหายเมื่อไม่มีทางแก้ไขก็ทำให้หลายคนตัดสินใจคิดสั้นด้วยการฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาเหล่านั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครโดยผู้เขียนสะท้อนกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมทั่วไปที่เป็นทาสของการพนันจนถอนตัวไม่ขึ้นและทำให้ชีวิตพบกับความล้มเหลวในที่สุด

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงโทษของการพนันพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าการพนันมีแต่จะทำให้ผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับความ ฉิบหาย ล่มจมไม่มีใครสามารถสร้างฐานะให้มั่นคงได้ด้วยการเล่นพนันเพราะการพนันมีแต่จะนำความเสื่อมมาให้ เช่น พราหมณ์เล่นการพนันจนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

โดยสรุป กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในปัญญาสชาติพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้แต่งผ่านบทบาทของตัวละครโดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อและค่านิยมของสังคมในลักษณะต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน

2. กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในนวนิยายไทย

น้ำเสียงของผู้แต่งคือทัศนคติของผู้เขียนที่ต้องการสื่อสารประเด็นสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายให้ผู้อ่านได้รู้ว่าผู้เขียนต้องการสื่อแนวคิดใดหรือผู้เขียนได้แฝงแง่คิดและแนวปฏิบัติของมนุษย์ในสังคมอย่างไรบ้างผ่านการบรรยายหรือการเล่าในนวนิยายเรื่องนั้น ๆ กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งมักปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนว่าต้องการแสดงความคิดเห็นเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์ออกมาโดยผ่านตัวละครในเรื่อง จากการศึกษานวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง มี 5 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร โทษของการพนัน และความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ ดังนี้

2.1 ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผลของการกระทำกรรมชั่วของตัวละครผู้เขียนมักแสดงให้เห็นปรากฏในขณะที่ตัวละครกำลังลงมือกระทำกรรมชั่วและเมื่อกรรมชื่อนั้นให้ผลตอบสนองคืนแล้ว นอกจากนี้ผู้แต่งยังแสดงถึงความน่ากลัวและความรุนแรงของโทษที่ตัวละครได้รับจากผลของการกระทำกรรมชื่อนั้นด้วย จากการศึกษา

ในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่สะท้อนด้วยการแสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...มองไปเบื้องหน้า มองเห็นเรื่องอื้อฉาวนั่นเมือง เห็นการพิจารณาคดีที่เขาต้องวิ่งเต้นทุกอย่างเพื่อไม่ให้เป็นจำเลยหรือถ้าพลาดพลั้งถูกลงโทษ ก็จะต้องหาทางบรรเทาโทษ ชีวิตคงไม่มีวันขึ้นถึงความรุ่งเรืองอย่างเดิมอีกแล้ว มีแต่เดือดร้อนทรมานทุรายทุกลมหายใจมีแต่เสียงประณามจากทุกสารทิศ คนอย่างเขาไม่มีวันยอมรับสภาพเช่นนั้นได้เป็นอันขาด มองร่างหญิงสาวที่จมกอดเลือดอยู่หน้าประตู พระยานราภิบาลเมินจากหล่อนเหมือนเห็นของโสโครกสวมกอดลูกชายแนบแน่นในวงแขนอีกครั้ง กระซิบกับร่างไร้ลมหายใจ ยกโทษให้พ่อด้วยลูกรัก พ่อจะชดใช้บาปที่ก่อให้เจ้า ประตุถูกกระแทกซ้ำครั้งสุดท้าย กลอนหลุดกระเด็น บานประตูเปิดผางออกมา ผู้ชายหลายคนถลาเข้ามาในห้อง ปีนพกที่ยังเหลือกระสุนอยู่ในลำกล้อง ทำหน้าที่ของมันเป็นครั้งสุดท้าย ‘เปรี้ยว’ กระสุนเจาะเข้าขมับ ท่ามกลางเสียงร้องสุดเสียงของชาวบ้านที่บุกเข้ามาในห้องนอน ร่างของชายวัยกลางคน พับลงทับบนร่างชายหนุ่ม สวมกอดไว้แน่น บอกรบความตั้งใจแน่วแน่ในการติดตามอีกฝ่ายไปสู่ปรโลก...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554, หน้า 667)

จากเรื่องมาลัยสามชาย ผู้เขียนได้แทรกความเชื่อเรื่องผลแห่งกรรมไว้ในการเล่นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้ว่าการกระทำความกรรมเช่นไรมักได้ผลเช่นนั้น จากตัวอย่างพระยานราภิบาลเมื่อรู้ว่าลูกชายของตนคืออนรินทร์แอบลักลอบได้เสียกับทองไพเราะหญิงสาวที่พระยานราภิบาลนำมาเลี้ยงไว้เพื่อบำเรอกามจึงโกรธแค้นอย่างมากจนระงับอารมณ์โกรธไม่ไหวตัดสินใจยิงอนรินทร์ลูกชายของตนเองจนเสียชีวิต เมื่อพระยานราภิบาลรู้ว่าอนรินทร์เสียชีวิตแล้วจึงรู้สึกตัวว่าตนเองทำผิดอย่างมากที่ฆ่าลูกชายที่ตนเองรักมากที่สุดและยังเป็นการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วยเมื่อพระยานราภิบาลไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้และเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นที่คิดว่าพระยานราภิบาลจึงตัดสินใจยิงตัวเองเพื่อให้ตายตามลูกชายไป ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติเรื่องการกระทำกรรมชั่วแทรกไว้ในเรื่องว่าเมื่อตัวละครกระทำกรรมชั่วเช่นไรย่อมได้รับผลกรรมชั่วเช่นนั้น ดังนั้นเมื่อพระยานราภิบาลฆ่าลูกชายตนเองตายไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือด้วยอารมณ์โกรธแค้นก็ตามสุดท้ายพระยานราภิบาลก็ต้องตายด้วยปืนกระบอกเดียวกับที่ยิงลูกชายตนเองนั่นเอง

“...บางครั้งหล่อนเพื่ออะไรฟังไม่ได้ศัพท์ แต่บางครั้งหล่อนก็หวีดร้องโหยหวนจนแม้แต่นางพยาบาลก็สะดุ้งไปตาม ๆ กัน เป็นเสียงที่บอกความเจ็บปวดแสนสาหัสเมื่อหล่อนได้สติ ครึ่งหลับครึ่งตื่นจากยาแก้ปวดและระงับพิษไข้ที่นายแพทย์ฉีดเข้าไปให้ หญิงสาวก็เฝ้าแต่คร่ำครวญ ‘โหย! หอก...ดาบ...หาว...มันแทง...มันทะลวง เจ็บเหลือเกิน...เจ็บ...เจ็บกลัวแล้ว...กลัวแล้ว อย่าทำฉัน...กลัวแล้ว ไหว้แหละท่านเจ้าขา เจ็บเหลือเกิน พัน...ฝ่า...ร่าง

ของทองโพร้าทำไม...’ เสียงกรีดร้องขอความช่วยเหลือของหล่อนก้องไปทั่วศึก ทั้งหวาดกลัว และเจ็บปวดกับอาวุธสารพัดชนิดระดมตีเมฆ ทั้งกรีดและฟ່าร่างหล่อนออกเป็นเสียง ๆ เสียงของหล่อนเจ็บปวดบอกความสยดสยอง แม้แต่แพทย์พยาบาลผู้ชินกับความเจ็บป่วยของคนไข้ ต่างก็ไม่วายมองหน้ากัน อย่างนึกสยงใจ...” (ว. วิณิชญกุล, 2554, หน้า 768)

จากเรื่องมาลัยสามชาย ผู้เขียนได้แสดงผลกรรมของตัวละครที่ทำการมั่วชั้วไว้ว่าเมื่อใดที่กรรมชั้วให้ผลไม่ว่าผู้กระทำจะยังมีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้วผลของกรรมชั้วนั้นช่างน่ากลัวน่าสยดสยองยิ่งนัก จากตัวอย่างทองโพร้าหญิงสาวที่มีวเมาลุ่มหลงอยู่กับกามารมณ์ ถูกไฟแห่งราคะครอบงำจนทำให้ชีวิตของเธอพบกับความล้มเหลวเพราะประพฤติดิศีลธรรม ผิดประเวณีโดยไร้ซึ่งสามัญสำนึก ทองโพร้าปล่อยกายให้ผู้ชายทุกคนได้เซยชมตามความพอใจของตนเองโดยไม่เลือกว่าผู้ชายคนนั้นเป็นใคร เธอเป็นชู้กับสามีคนอื่นและนอกใจสามีของตนเองไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นโดยไม่รู้ลึกผิดหรือกระดากอายต่อพฤติกรรมของตนเอง ความชั้วที่ทองโพร้าได้กระทำไว้มากมายยิ่งนัก ดังนั้นเมื่อทองโพร้าใกล้จะเสียชีวิตเธอจึงเพื่อประหนึ่งว่ากำลังได้รับผลของการประพฤติดิศีลธรรมข้อประพฤตินอกใจสามีเพราะเธอร้องคร่ำครวญเหมือนถูกตีเมฆด้วยหอก เหล็กหลาวในนรกที่กำลังลงทัณฑ์คนทำผิดและกรีดร้องประหนึ่งว่าได้รับความเจ็บปวดจากการถูกรุมทาบด้วยเครื่องทรมานในนรกภูมิ สร้างความสยดสยองน่ากลัวให้กับผู้ที่ได้ยินเสียงร้องและเสียงเพ้อของเธออย่างยิ่ง ผู้เขียนได้แสดงความรู้สึกของตนเองผ่านเรื่องราวของตัวละครเพื่อสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงผลของกรรมชั้วว่าวันหนึ่งกรรมชั้วที่เคยกระทำไว้จะตามให้ผลแก่ผู้กระทำโดยไม่มีใครสามารถหลบหนีให้พ้นจากกรรมนั้นได้เลย

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง แสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั้วพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่กระทำกรรมชั้วจะต้องได้รับผลของการกระทำชั้วนั้นสนองคืนอย่างแน่นอนโดยไม่มีทางหนีพ้นได้เหมือนพระยานราภิบาลเมื่อฆ่าลูกชายของตนเองตายแล้วก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายตามซึ่งเป็นเพราะผลของกรรมชั้วนั่นเอง

2.2 อำนาจของกามคุณ

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติเกี่ยวกับอำนาจของกามราคะ ความฝักใฝ่ในกามคุณที่มนุษย์ส่วนใหญ่ยังลุ่มหลงจนเป็นเหตุให้เกิดความมัวหมองหรือเกิดปัญหาความขัดแย้งโดยผู้เขียนจะสะท้อนผ่านตัวละครเพื่อแสดงความคิดเห็นที่มีต่อโทษของกามคุณว่าจะป็นเหตุนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวละครหรือนำความขัดแย้งมาสู่ตัวละครอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเพื่อแสดงถึงอำนาจของกามคุณ ดังตัวอย่าง

“...ขอบคุณคุณมาลีนามาก เศรษฐีใหญ่พยักหน้าและเบนสายตามาทางเด็กสาว ยิ่งง้างก็อย่าลืมที่ลุงพูดนะ มันคงน่าเสียดายมาก ถ้าหากบ้านที่เรารักต้องตกเป็นของคนอื่น เอแคลร์จึงมองผู้พูดด้วยสายตาเคียดแค้นชิงชัง หล่อนมุขลุกขึ้นเดินตัวตรงออกไปจากห้อง โดยไม่ยอมยกมือไหว้ลา ผมฝากเรื่องเอแคลร์ด้วยก็แล้วกัน พ่อเลี้ยงยังส่งเสียดายตามหลัง ก็ตั้งใจไว้ว่าจะอุปการะเลี้ยงดูแกอย่างดีที่สุด ใ้แม่หัวงู เด็กสาวก็ตรึมฝิปากตัวเองเพื่อระงับความโกรธที่พลุ่งพล่าน มันเห็นว่าเราขาดพ่อก็เลยดูถูกเหยียดหยามได้ตามใจ ต่อให้อดตายฉันก็ไม่มัววัน จะรับความเมตตาจอมปลอมของแก...” (ประภัสสร เสวิกุล, 2551, หน้า 137)

จากเรื่องลำเนาทอง ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายมักดูถูกผู้หญิงว่าผู้หญิงบางคนต้องการเงินมาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้นซึ่งบางครั้งก็ต้องยอมแลกกับสิ่งอื่นที่จะต้องสูญเสียไป เช่น การยอมใช้ตัวเข้าแลกเพื่อให้ได้เงินมาเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้หญิงบางคนยอมทำ จากตัวอย่างพ่อเลี้ยงวงศ์ยื่นข้อเสนอจะอุปการะเลี้ยงดูเอแคลร์ในฐานะภรรยาของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการไม่ต้องขายบ้านของเธอ ซึ่งเงื่อนไขของพ่อเลี้ยงวงศ์เกิดจากความมักมากในกามารมณ์ทำให้กลายเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงวงศ์กับเอแคลร์ ผู้เขียนพยายามสะท้อนพฤติกรรมของคนในสังคมปัจจุบันที่ผู้ชายหลายคนมักยื่นข้อเสนอให้ฝ่ายหญิงยอมบำเรอกามให้ตนเองเพื่อแลกกับเงินหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ จากฝ่ายชาย ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมของทั้งสองฝ่าย

“...คุณแดงจึงใช้สองมือของเธอประคองดวงตาแก้วขึ้นไว้อย่างทะนุถนอม ปากน้อย ๆ ของเธอพร่ำเสียงที่เคียดแค้นจะขาดใจออกมาว่า แก้วจ๋า ทำไมหนอ แก้วไม่เกิดมาเป็นคนสามัญมาเกิดเป็นทาสเขาทำไมกันรู้ไหมว่า ความแตกต่างระหว่างเราทั้งสอง แท้จริงคืออาวุธร้ายที่คอยบั่นทอนความสุขของฉันมิให้ยั่งยืน แก้วแสนจะอ่อนใจกับคำรำพันนั้น เขาเปลือตัวจับมือคุณแดงไว้จูบลงตรงกลางใจมือทั้งคู่แล้วทุกนิ้วเล็ก ๆ ซึ่งอ่อนละมุนน่าทะนุถนอม คุณแดงก็สะท้อนไปทั้งกาย ถือโอกาสที่ว่า แม่เจ้าอันคนใช้ประจำของคุณพระก็ได้หลับไหลไปนานแล้ว จึงทอดกายลงบนตักของแก้วทันที คุณแดงไม่รู้สึกรู้สีกตัวเลยว่า อะไรทำให้เธอสิ้นอายุ ใช้สองแขนคล้องรอบคอแก้วไว้เอียงแก้มให้เขาจูบ แล้วจูบตอบเขาพลางเอ่ยปากกระซิบที่หูแก้วว่า แก้วจ๋า เนื้อหนังของทาสโฉนจึงไร้กลิ่นสบของไพร่ มีแต่กลิ่นเนื้อคนที่จรัญใจฉันอยู่...” (รพีพร, 2536, หน้า 321)

จากเรื่องลูกทาส ผู้เขียนแสดงทัศนคติเรื่องความรักและความใคร่ว่าไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างชายหญิง ไม่มีความละเอียดมาเป็นสิ่งกีดกัน เพราะความรักไม่ว่าจะแตกต่างกันเพียงใดก็ไม่ใช่อุปสรรคต่อความรักหรือก็ต้องพ่ายแพ้ต่อความปรารถนาในกามเช่นกัน จากตัวอย่างคุณแดงยอมรับว่ารักแก้วอย่างเปิดเผยและแสดงออกโดยไม่ละอายเพราะ

อำนาจของความรักความใคร่ ทำให้เธอไม่ดูถูกว่าแกวเป็นทาส เธอเป็นชนชั้นสูง ไม่ต้องรู้สึก
ละอายที่จะต้องรักกับทาสผู้ด้อยกว่า เพราะผู้เขียนต้องการแสดงทัศนคติต่ออำนาจของความรัก
และความใคร่ว่ายิ่งใหญ่กว่าอำนาจใด ๆ และไม่มีอำนาจใดจะมาขัดขวางได้

“...คุณมาโนชถึงกับอึ้ง อึ้ง หวนละอายใจที่คุณน้ำทิพย์พูดความจริงที่ปฏิเสธ
มิได้เลย ยิ่งนึกละอายใจหนักเมื่อนึกถึง เมื่อคืนนี้พออรบุญเจิมไม่ขึ้นไป เขามีนเหล้าอยู่เล็กน้อย
เดินไปที่ห้องอาศัยนั่งทองก้อนเห็นกำลังเปิดนมให้ลูกกินอยู่เจ้าผูกผ้าไปเดินยามเวร คุณมาโนช
เกิดอารมณ์กำหนัดรุนแรงขึ้นมากก็ดึงมือมันไปขึ้นเรือนของตัวเสียเป็นพักใหญ่ ถึงลูกร้องนั่งทองก้อน
จึงหน้ายิ้มแย้มลงมา เพราะมีเหรียญหนึ่งบาทเสียบอกเสื่อมาด้วย คุณมาโนชแน่ใจว่าไม่มีใครรู้
พฤติกรรมนี้ เขาจึงพูดย่อนคุณน้ำทิพย์ว่า น้ำทิพย์จะให้พี่เอาอย่างคุณเอาได้อย่างไร เพราะ
ท่านไปแอบมีเมียน้อยไว้ที่ไหนใครจะไปรู้ ค่า ๆ ท่านนั่งรถม้าออกไปบ่อย ๆ ไม่เชื่อถามไอ้เข้มดู
บ้างเถิด คุณน้ำทิพย์ตวาดแห้วว่า ออย่ามาดูถูกคุณพ่อของฉันทนะ พี่มาโนช ถึงจะมีเมียน้อยอยู่
จริง ก็ต้องสรรเสริญท่านที่รักลูกคือฉันทมากเสียจนไม่พาเมียน้อยมาเป็นแม่เลี้ยงฉันทที่บ้านนี้
ไหนจะเหมือนคุณลุงซึ่งเป็นพ่อของพี่เล่า คุณบ้ายังสวย แข็งแรงอยู่เป็นหลักทั้งคน ยังมีเมียเด็ก ๆ
ได้ตั้งสามสี่คน ไซ้ใหม่...” (รพีพร, 2536, หน้า 91)

จากเรื่องลูกทาส ผู้เขียนได้แสดงอำนาจของกามหรือความใคร่ที่ครอบงำ
จิตใจมนุษย์ให้ลุ่มหลงและมัวเมาโดยไม่รู้ผิดชอบชั่วดีและแสดงทัศนคติเกี่ยวกับความใคร่
ทางกามารมณ์ผ่านตัวละครว่าต้องการสนองความใคร่ของตัวเองเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศ
เท่านั้น จากตัวอย่างคุณมาโนชเป็นตัวละครที่แสดงพฤติกรรมด้านไม่ดีและมักผิดประเวณี
กับทาสในบ้านโดยไม่ได้สนใจว่าทาสหญิงที่ตนให้มาบำเรอกามนั้นมีสามีมีลูกแล้วเพราะคุณมา
โนชเองที่มักมากในกามารมณ์และพ่ายแพ้ต่ออำนาจความใคร่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของ
กามราคะที่สามารถครอบงำส่วนลึกในจิตใจมนุษย์และจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ผู้ที่ตกเป็น
ทาสของกามราคะในที่สุด

นอกจากนี้ ด้วยอำนาจแห่งกามราคะที่เผาผลาญอยู่ภายในใจของตัวละคร
เป็นเหตุให้ตัวละครกระทำพฤติกรรมที่ไร้จริยธรรมและขัดต่อศีลธรรม ไม่คำนึงถึงจิตใจผู้อื่น
เพียงเพราะต้องการระบายความใคร่ของตนเองเท่านั้นจึงได้ข่มเหงรังแกผู้อื่นโดยไร้ซึ่งสำนึกใน
ความถูกต้อง ดังตัวอย่าง

“...เมื่อหลวงบริหารบอกความปรารถนาของเขาให้ภรรยาฟัง คุณนายก็ใจดี
พอที่จะเห็นดีเห็นชอบตาม หล่อนเริ่มจูงใจน้องสาวด้วยวิธีต่าง ๆ นานา แต่แรมไม่เคยคล้อย
ตามวิธีเหล่านั้น เมื่อคุณนายบริหารเห็นว่าถ้าพูดอย่างดี ๆ กันแล้วคงจะทำให้น้องสาวผู้ใจแข็ง
ยินยอมใจเป็นไปไม่ได้ จึงใช้ไม้ตายครั้งสุดท้ายให้คุณหลวงสามจัดการเอาเองโดยพลการ

ซึ่งเป็นของแน่เหลือเกินว่าต้องสำเร็จ ในเมื่อแรมเป็นเหมือนหนึ่งลูกกวางที่ตกอยู่ในแควของ นายพราน แต่นั่นมา แรมเศร้าโศกและเสียชีวิตความเป็นสาวที่ต้องสูญเสียไป แม่หลวงบริหารฯ ขณะนั้นจะเป็นหนุ่มที่สวยพอคุณ แต่หัวใจของหล่อนอยู่ที่ไฟทเสียแล้ว ไม่มีอำนาจใดจะมา ถอนความรักครั้งแรกที่บริสุทธิ์ผุดผ่องของหล่อน แม้แต่เงินของหลวงบริหารฯ หรือยศถาบรรดาศักดิ์...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 45)

จากเรื่องชีวิตเป็นของเรา หลวงบริหารฯ เพียงเพราะต้องการได้แรมซึ่งเป็น น้องสาวของคุณนายภรรยาของคุณหลวงเองหลวงบริหารฯ จึงพยายามทำทุกวิถีที่จะ สมปรารถนาแม้กระทั่งปรึกษากับคุณนายบริหารฯซึ่งคุณนายบริหารฯผู้เป็นภรรยาก็เห็นด้วย และพยายามช่วยเกลี้ยกล่อมให้แรมยินยอมแต่เมื่อรู้ว่าแรมไม่มีทางยอมตามที่คุณหลวงบริหารฯ ปรารถนาจึงใช้กำลังบังคับแรมจนหญิงสาวต้องสูญเสียความสาวและตกเป็นภรรยาของหลวง บริหารฯ ด้วยความไม่เต็มใจและเสียใจอย่างมากต่อสิ่งที่คุณหลวงบริหารฯ และพี่สาวกระทำ ต่อตนเอง ผู้เขียนพยายามแสดงอำนาจของกามราคะว่ามีกำลังมากพอที่จะทำให้ตัวละคร ที่หมกมุ่นอยู่ในกามสามารถกระทำทุกอย่างเพียงเพื่อให้ตนเองได้ระบายความใคร่โดยไม่สนใจ ต่อศีลธรรมหรือความถูกต้องใด ๆ ทั้งสิ้น

จากการศึกษาทวิวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง แสดงอำนาจของกามคุณพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่ากามคุณมีอำนาจครอบงำให้มนุษย์ ลุ่มหลงและฝังใ้ในกามคุณจนได้รับความเสื่อมเกียรติยศชื่อเสียงและได้รับความเดือดร้อน เพราะอำนาจของกามคุณ เช่น คุณมาโนชและหลวงบริหารฯ เป็นต้น

2.3 ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร

ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรเป็นความผูกพันทางสายเลือดที่ แน่นแฟ้นไม่มีทางตัดขาดได้ซึ่งเป็นความรักและความอบอุ่นที่ไม่มีอะไรจะเทียบเท่า การถ่ายทอด ความรู้สึกผูกพันระหว่างตัวละครที่เป็นมารดาบิดาและบุตรผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเป็น ความรู้สึกที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความรักความผูกพันที่ไม่มีวันเลือนหายเพราะรักใด ๆ ก็ไม่ ยิ่งใหญ่เท่ารักของมารดาและบิดา จากการศึกษานวนิยายไทยพบทวิวิธีการนำเสนอปัญหา ความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งโดยแสดงความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและ บุตรในลักษณะต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...คุณน้ำทิพย์กล่าวแล้วเดินออกไปเสียจากห้องซัง ทิ้งให้นางกึ่งนอนยิ้ม ทั้งน้ำตาอยู่คนเดียวบนแครงนั้น ความหวังของนาง ไกลเข้ามาอมรแล้ว แม้วางเองจะมอง ไม่เห็นแสงแห่งอิสราภาพกับเขาก็ตาม ขอเพียงให้ลูกชายผู้เป็นแก้วตาได้หลุดพ้นไปจากแอกอัน ทรมาณชั่วร้ายนี้ด้วยเถิด แลหากว่าบุญของนางยังพอมี สมกับที่เกิดมาเป็นคนกับเขาชาติหนึ่ง

แล้ว นางกิงสวตมณฑ์ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ให้บันดาลให้นางได้พบลูกชายอยู่ใน
ผ้ากาสาหวัดร์ของบวรพุทธศาสนาก่อนนางจะสิ้นใจไปจากโลกนี้ด้วย...” (รพีพร, 2536, หน้า
436)

จากเรื่องลูกทาส ผู้เขียนแสดงความผูกพันระหว่างมารดาและบุตรว่ายิ่งใหญ่
หาอะไรเปรียบมิได้เพราะมารดาคือผู้ที่หวังดีและปรารถนาดีต่อบุตรมากที่สุดและพลอยยินดี
ด้วยเสมอหากได้ทราบว่าบุตรจะได้รับโอกาสและสิ่งที่ดีในชีวิต จากตัวอย่างนางกิงแม่ของแก้ว
ทราบว่าอีกไม่นานแก้วจะพ้นจากความเป็นทาสจึงดีใจมากที่จะได้เห็นแก้วเป็นอิสระถึงแม้
ตนเองจะไม่มีโอกาสในการเป็นอิสระก็ตามขอแค่ลูกชายคนเดียวหลุดพ้นจากชีวิตทาสนางกิงก็
ดีใจยิ่งนักและนางกิงยังหวังจะได้เห็นลูกชายบวชพระและมาเยี่ยมผู้เป็นแม่สักครั้งคงจะเป็น
ความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของแม่ ผู้เขียนพยายามแสดงทัศนคติเรื่องความรักความผูกพัน
ระหว่างมารดาและบุตรผ่านตัวละครคือนางกิงและแก้วผู้เป็นลูกชายถึงแม้จะไม่ได้เจอกันแต่
ความผูกพันยังทำให้นางกิงคิดถึงและห่วงใยลูกชายอยู่ตลอดเวลา

“...สกาเวนหลังพิงพนัก เรือนร่างสันทัดผิวขาวซึ่งปีก่อนเคยท่วมนิต ๆ ปีนี
ค่อย ๆ บอบบางไป แก่ไปซิดเซียวไปจนลูกกลมกินลึกถึงประกายทุกประกายอันประกอบ
ขึ้นเป็นชีวิตชีวาในตัวตน น้ำหล่อเลี้ยงความหวังอันได้แก่ความงามความดีของบุตรธิดาหลงอยู่
เพียงครึ่ง อีกครึ่งก็ประหนึ่งว่าเป็นน้ำเสียที่จำใจสาดทิ้ง หรือมิฉะนั้นก็เก็บซ่อนใส่แก้วตั้งไว้ใน
มุมมืดที่ไม่มีผู้ใดล่วงรู้ สกาเวนไม่ออกว่า ในชีวิตหนึ่งของคนเรา จะมีสิ่งไหนเลวร้ายตกต่ำดุจ
บิดามารดาผู้ได้พบความจริง ลูกสุดที่รักของตนตกเป็นทาสยาเสพติด...” (กฤษณา อโศกสิน,
2550, หน้า 55)

จากเรื่องข้ามสีทันดร ผู้เขียนสะท้อนความรักความผูกพันระหว่างแม่กับลูก
โดยแสดงให้เห็นว่าความรักของแม่ยิ่งใหญ่แค่ไหนและคาดหวังในตัวลูกเพียงใดถ้าแม่รู้ว่าลูก
เดินผิดทางหรือผิดพลาดในชีวิตนั้นก็คือความเจ็บปวดที่สุดในชีวิตของผู้เป็นแม่ จากตัวอย่าง
สกาเวนแม่ของดวลเป็นทุกข์ใจอย่างมากตั้งแต่รู้ว่าลูกชายติดยาเสพติดและพยายามทุกวิธีที่จะให้
ดวลเลิกเสพยาให้ได้ เพราะเธอรู้ดีว่าความรักความผูกพันที่มีให้กับลูกชายมีมากแค่ไหนความ
ทุกข์ใจเมื่อรู้ว่าลูกชายติดยาเสพติดก็มีมากเท่านั้นเช่นกัน ดังนั้นการที่ดวลติดยาเสพติดและยัง
เลิกไม่ได้จึงกลายเป็นความทุกข์ของสกาเวนอย่างมากเช่นกัน ผู้เขียนพยายามสื่อให้ผู้อ่านเห็น
ความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก แม้ไม่เคยคิดที่จะทอดทิ้งไม่ว่าลูกจะเป็นคนดีหรือร้าย
อย่างไรแม่ก็ยังอยู่ข้าง ๆ ลูกเสมอ

จากการศึกษาทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง
แสดงความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าความรัก

ระหว่างมารดาและบุตรยิ่งใหญ่หารักใดมาเทียบไม่ได้เพราะเป็นความรักที่เต็มไปด้วยความปรารถนาดีและห่วงใยตลอดเวลา เช่น ความรักของนางกิงกับแก้วลูกชายเพียงคนเดียวและความรักของสกาวิกกับลูกชายที่ติดยาเสพติดคือดวล เป็นต้น

2.4 โทษของการพนัน

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติเกี่ยวกับโทษของการพนันโดยผ่านตัวละครเป็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครซึ่งปัญหาดังกล่าวจะกลายเป็นความขัดแย้งของตัวละครทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้แต่งจึงต้องการแสดงถึงโทษของการพนันว่าจะทำให้เกิดโทษและเป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์สินหากตัวละครยุ่งเกี่ยวกับการพนัน จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งโดยแสดงโทษของการเล่นการพนัน ดังตัวอย่าง

“...คุณวิศาลเตือนให้เลิก หนักเข้าก็หงุดหงิด ใครจะมาหาอีก ที่นี่ก็สมใจ นายมณีนีเจ้าคะ ชักชวนให้ไปเข้าบ่อนเล่นไพ่แทบไม่เว้นแต่ละวัน คุณวิศาลว่าเขาเก่ง เห็นคุณยศเธอถือตัว คนไม่มีหัวนอนปลายตีนเธอไม่สูงลิ้นด้วย เขาก็เอาใจหาลูกผู้ดีมีเชื้อสายเข้าวงไพ่ แต่ก็ถูกผู้ดีแบบเหลือขอ พ่อแม่อดทนระอาใจ เป็นนักเลงกันทั้งนั้น คุณยศเธอจะไปทันอะไร เล่นเฮฮากันไปเธอก็มีแต่เสีย คึนละเป็นพัน ๆ เห็นเขาวางเงินทองที่พ่อแม่ให้ไว้ระหมดแล้ว ตอนนี่เริ่มขายเพชรขายทองอยู่ไม่เว้นแต่ละเดือน ลอจอร์ใจหายด้วยความเสียตายแทนเมื่อได้ยินเธอรู้อีว่าเงินทองที่ท่านผู้หญิงพลาธรแบ่งปันปันส่วนให้บุตรชายมีมากมายมหาศาล ถ้าหากว่ายศใช้จ่ายอย่างคิดหน้าคิดหลัง ก็คงพอกินไปตลอดชีวิต ไม่ต้องอนาทรร้อนใจหารายได้เพิ่มเติมแต่นี้...เขายังไม่ถึงวัยกลางคนเสียด้วยซ้ำไป มรดกก็ร่อยหรอเสียแล้ว...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554, หน้า 270-271)

จากเรื่องมาลัยสามชาย ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติแทรกไว้ในเรื่องเกี่ยวกับการพนันว่ามีแต่จะทำให้คนที่มัวเมาในการเล่นพนันล่มจมไม่มีโอกาสสร้างรอยหรือได้รับความสำเร็จจากการเล่นพนันและหากไม่รีบถอนตัวเสียก่อนก็จะทำให้ชีวิตพบเจอความพินาศและสิ้นเนื้อประดาตัวในที่สุด จากตัวอย่างทรงยศถูกชักนำให้เล่นการพนันจนติดและทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ค่อย ๆ หมดไป ยิ่งกว่านั้นทรงยศติดการพนันแบบถอนตัวไม่ขึ้นมีทรัพย์สินสมบัติอะไรก็ยินดีที่จะขายเพื่อนำเงินไปเล่นการพนันจนทำให้คนใกล้ชิดพลอยห่วงใยและเสียตายทรัพย์สินทั้งหมดไปกับการเล่นพนันของทรงยศด้วย ผู้เขียนพยายามให้ผู้อ่านได้เห็นโทษของการพนันว่าร้ายแรงแค่ไหนและเมื่อหลวมตัวเล่นการพนันแล้วก็ยากที่จะเลิกได้มีแต่จะทำให้สูญเสียทรัพย์สินและเป็นหนี้เพราะการพนันในที่สุด การพนันจึงเป็นอบายมุขที่ไม่ควรยุ่งเกี่ยวไม่ว่าจะทางใดก็ตาม

นอกจากนี้ จากเรื่องสนิมสร้อย ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพนันว่าเป็นอบายมุขที่ไม่ควรหลวมตัวไปยุ่งเกี่ยว การตกเป็นทาสการพนันนั้นมีแต่จะทำให้ชีวิตพบกับความฉิบหายไม่มีคุณมีเฉพาะโทษเท่านั้น จึงควรหลีกเลี่ยงให้ห่างและไม่ยุ่งเกี่ยว ดังตัวอย่าง

“...การพนันก็เหมือนกัน เป็นสิ่งสุดท้ายของชีวิตที่ไม่มีความหมาย เหมือนฟางสักเส้นเดียวของคนที่กำลังจะจมจ้ำ พี่สมรไม่สนับสนุนจนออกหน้าออกตา แต่ก็ทำมองไม่เห็นเสีย หรือบ่นว่าบางพอไม่ให้เสียผู้ใหญ่ พี่สมรมีรายได้จากดอกเบีย้ออกเงินให้กู้ภายในบ้านนี้เอง จำนวนไม่ใช่เล็กน้อยต่อเดือน จากวงกบดำกบแดง บางทีก็เผลอหรือยี่สิบเอ็ด เหล้าและมอร์ฟีนด้วย อย่างหลังเป็นสิ่งร้ายแรง นานท ๆ เราจะมีเด็กสักคนที่ติดมันงอมแงม ส่วนมากติดมันมาแล้วจากที่อื่น บนเส้นชีวิตอันโชกโชนของหล่อน ‘ไม่มีอะไรจะร้ายเท่าอิพวกนี้’ พี่สมรเคยพูด ‘...มันยิ่งเสียดกว่าติดผู้ชาย’ จึงจะต้องเป็นคนสวยปราดเปรียวและทำเงินได้คล่องจริง ๆ พี่สมรจึงจะรับไว้ในบ้านของเรา...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 26-27)

จากตัวอย่างผู้เขียนเล่าถึงตัวละครที่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมีแต่จะทำให้ชีวิตพบกับความล่มจมฉิบหาย จึงควรห่างให้ไกลรวมทั้งการพนันด้วยไม่ว่าจะเป็นการพนันชนิดใดก็ตามก็ทำลายชีวิตของผู้ที่เล่นการพนันชนิดนั้นให้พบกับความพินาศได้เช่นกัน เป็นการสะท้อนสภาพสังคมที่ชาวบ้านมักมัวเมาในการพนันเพราะเข้าใจผิดว่าจะทำให้ตัวเองมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเพราะส่วนหนึ่งคนไทยติดการพนันจนถอนตัวไม่ขึ้นโดยไม่รู้ตัวตนเองต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติไปกับการเล่นพนันมากเพียงใด ซึ่งแท้จริงแล้วการพนันมีแต่จะทำให้เกิดปัญหาทั้งแก่ตนเองและครอบครัวและลูกหลานกลายเป็นปัญหาของสังคมได้ในที่สุด

จากการศึกษาทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงโทษของการพนันพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าการพนันมีแต่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับความ ฉิบหาย ล่มจมการพนันมีแต่จะนำความเสื่อมมาให้และเผาผลาญทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ให้หมดไปเท่านั้น เช่น ทรงแยศที่เล่นการพนันจนหมดเนื้อหมดตัวกลายเป็นคนอนาถา เป็นต้น

2.5 ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ

น้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติเรื่องอำนาจลึกลับพิเศษเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทยซึ่งกระจายอยู่ในทุกกลุ่มชนและเป็นความเชื่อที่มีมานานโดยฝังลึกอยู่ในความรู้สึกที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าวได้จนความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพิเศษเหล่านั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยไปโดยปริยาย จากการศึกษาในนวนิยายไทยพบทฤษฎีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งโดยแสดงประเด็นความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ ดังตัวอย่าง

“...จันทน์ พัง เจ้าพังคำพิไฉนจะเรียกเอาละพีจะสาบานดัง ๆ ให้เจ้าได้ยิน เจ้าขวัญ หลับตาสำรวจใจครู่หนึ่งแล้วก็กล่าวคำสาบานขึ้น ดัง ๆ ว่า ‘เจ้าประคุณ-ข้าขอให้เจ้าพ่อไทร เป็นพยานด้วย ข้าชื่อเจ้าขวัญ ขำรักนางเรียกหนักหนาปานชีวิต แต่มีเหตุขัดข้องที่จะยังไม่ได้กัน ข้าขอสาบานว่าข้าจะไม่ยุ่งกับหญิงอื่นเป็นอันขาด ข้าจะรักข้าจะรอเจ้าเรียกจนกว่าจะสม ประสงค์หรือชีวิตหาไม่ ถ้าแม่นข้าทำผิดคำสาบานที่ว่าไว้นี้ ขอให้ชีวิตข้าเป็นอันตรายต่าง ๆ อยาแคล้วเขี้ยวแคล้วงาต่าง ๆ สาดราวุธหอกดาบอย่าฟันสามวันเจ็ดวันเลย ถ้าแม่นข้าตั้งอยู่ในศีล ในสัตย์ด้วยความซื่อตรง ขอให้ข้าได้อยู่กินกับเรียกสมใจทั้งชาตินี้และชาติหน้า ศัตรูคิดร้าย ขอให้พ่ายแพ้วอดวายไปเถิด’ เจ้าขวัญก็มลงกราบและหมอบนิง” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 28-29)

จากเรื่องแผลเก่าผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องคำสาบานซึ่งเป็นคำสัญญา ระหว่างขวัญกับเรียกว่าจะรักกันมั่นคงโดยขวัญเป็นผู้เอ่ยคำสาบานว่าจะรักเรียกคนเดียวไม่ยุ่งเกี่ยว หญิงอื่นถ้าผิดคำสาบานขอให้ชีวิตมีอันเป็นไป ซึ่งผู้เขียนใช้คำสาบานเป็นเงื่อนไขในการสัญญา ซึ่งแสดงถึงความจริงจังและมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงโดยเด็ดขาดเพราะตามความเชื่อของคนไทย คำสาบานจะไม่พูดกันเล่น ๆ เพื่อความสนุกสนานเพราะหากผิดคำสาบานผลของการผิดคำ สาบานจะรุนแรงและน่ากลัวตามความเชื่อของคนไทย

“...ในห้องมีแต่ความเงียบ เว้นแต่เสียงสะอื้นเบา ๆ พร้อมหยาดน้ำตาหลังริน ไม่ขาดสายจากทองไพล่า หล่อมองยศด้วยสายตาวังวอน แต่อีกฝ่ายก็เมินหน้าไปเสียอีกทาง ใจคอบทวิธอย่างบอกไม่ถูก ครูเดียว ชายรับใช้ก็ประคองพระพุทธรูปทองคำองค์ย่อม ๆ เข้ามา ประยงค์ชี้ให้นำไปวางบนโต๊ะกลาง เขาก็คลานขาแข้งสั้นไปวางตามคำสั่ง ก่อนจะถอย กรูดกลับไป ประยงค์เอ่ยด้วยเสียงสง่า มีอำนาจ ต่อหน้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ของเก่าแก่ โบราณของบ้านนี้ องค์นี้ละศักดิ์สิทธิ์นัก สาบานมาเดี๋ยวนี้ถ้าแกกล้าพูด ถ้าแกคบขู้ขี้ชาย ตนลูกแกสองคนเป็นลูกชายขู้ ไม่ใช่ลูกของยศ ขอให้แกวิบัติฉิบหายในสามวันเจ็ดวัน ให้ตายโหง ด้วยคมหอกคมดาบ อย่าได้ตายตาหลับอย่าสาธุชน...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554, หน้า 431)

จากเรื่องมาลัยสามชายผู้เขียนก็นำเสนอความขัดแย้งของตัวละครโดยใช้ ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับคือคำสาบานเป็นเงื่อนไขเมื่อประยงค์พี่สาวของทรงยศบังคับให้ ทองไพล่าสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าไม่ได้คบขู้ขี้จนมีลูกถึงสองคนถ้าผิดคำสาบานขอให้ ทองไพล่าพบความวิบัติและเสียชีวิตอย่างอนาถ ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องคำสาบานมาสร้าง เงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างตัวละครทำให้เกิดความน่ากลัวสำหรับตัวละครเพราะคำสาบาน ตามความเชื่อของคนไทยเป็นเรื่องลึกลับและไม่ควรลบหลู่ จากตัวอย่างเป็นการแสดงทัศนคติ

ด้านความเชื่อของผู้เขียนที่มีต่ออำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของคำสาบานซึ่งเป็นที่หวาดกลัวของคนไทยมาแต่อดีต

“...ต่อจากนั้นแกก็ถลกผ้าโสร่งที่นุ่งขึ้นเหนือเตี่ยว จันตีชูได้ข้าวสองโกลี ๆ ก็เห็นลายลักตามต้นขาและตามตัวอย่างชัดเจน พอแกก้าวขึ้นถึงฉานเรือนก็เดินไว้ ๆ ไปที่ชายคนหนึ่งที่นอนยิ้มอยู่ จึงนั่งลงจับข้อมือชายคนนั้นทั้งสองข้าง ในพลันนั้นชายคนนั้นก็ร้องขึ้นโอย ๆ และบิดตัวไปมาเหมือนเจ็บปวด ลุงกาถามว่ามึงชื่ออะไร มาจากไหน คนป่วยก็บอกเสียงสั้น ๆ ว่า ชื่อหมุดอยู่บ้านหนองศาลา ลุงกาเอามือตบหน้าอกของแกสามทีอย่างแรง ถามอีกว่ามึงยันกูบ่ มึงสู้จักกูบ่ สู้แล้ว ยันแล้ว กูสิหนีแล้วคนป่วยว่าเท่านั้นก็ร้องโอยขึ้นทีหนึ่ง แล้วนอนนิ่งไม่ไหวจริง ในขณะที่ทุกคนเจียบอยู่ นั้น ลุงกาก็ลงเป่าหัวคนป่วยพรีด ๆ แล้วพูดตั้ง ๆ ว่า เสียตายแท้ ๆ ยังบ่ทันได้ถามว่ามันมากับใคร ใครใช้ให้มา มันก็หนีเสียแล้ว แล้วเสียงแข็งแซ่ของชาวบ้านก็ดังขึ้น คนป่วยงัวเจียวขึ้นมา นั่งหันซ้ายขวาทำให้คุณกับจันตีนั่งเบียดกันเข้าไปอีก แต่เมื่อแกพูดเสียจ้อย ๆ จึงหายใจได้สะดวก คุณจับความได้ว่าคนป่วยเป็นไข้ตัวร้อนมาสามวันแล้ว ให้เมียไปขอมะพร้าวในวัดมาให้กินหนึ่งลูกยามบ่ายพอดกเย็นก็หนาวสะท้านขึ้นแล้วมีผีปอบเข้ามาสิง เมื่อพูดกันอยู่นานลุงกาจึงพูดว่า เอาละข้อยสิกลับไปหาปลาอีก วันมื่อฮื้อนี้ข้อยสิขอลากลับแล้ว เก่งแท้ ๆ สมกับมีอาจารย์เป็นคนหลวงพระบาง ผู้ใหญ่บ้านว่าแล้วหัวเราะที ๆ ...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 245-246)

จากเรื่องลูกอีสาน ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดความเชื่อเรื่องผีปอบซึ่งเป็นความเชื่อที่มีในสังคมไทยมานานโดยเฉพาะสังคมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน จากตัวอย่างผู้เขียนเล่าเรื่องการขับไล่ผีปอบที่เข้าสิงร่างของคนป่วยและจะทำให้คนป่วยเสียชีวิตในเวลาต่อมาจึงต้องเชิญหมอผีมาขับไล่ผีปอบให้ออกจากร่างผู้ป่วย ผู้เขียนได้แสดงความเชื่อของตนต่อเรื่องผีปอบเข้าสิงร่างคนป่วยจึงนำเรื่องดังกล่าวมานำเสนอผ่านงานเขียนเพื่อเล่าเรื่องความเชื่อดังกล่าวให้ผู้อ่านได้รับรู้เกี่ยวกับอำนาจลึกลับพิเศษที่เกิดขึ้นในสังคมชนบท

นอกจากนี้ ยังปรากฏความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพิเศษเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณเข้าสิงร่างมนุษย์ในเรื่อง ลับแลแกงคอย ซึ่งเป็นเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติและเป็นอำนาจพิเศษที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ดังตัวอย่าง

“...ร่างนั้นเหยียดมือจนสุดลำแขนแล้วชี้ตรงแนวมายังตำแหน่งที่หน้าพ้อยืนอยู่ มึงทำอะไรกับกูไว้ขอมรู้อยู่แกใจมึงดี กูเจ็บปวดนัก ตั้งแต่บ่ปกป้องรักษาที่นี้มา ไม่เคยมีใครลบหลู่กูได้เท่ามึง พอกันที กูถูกยำยีมากพอแล้ว กูมานี้เพื่อเด็ดหัวมึง เอามึงไปอยู่ด้วย กลุ่มคนทั้งหมดหันมองพ้อเป็นตาเดียว ป่าไปลบหลู่อะไรแม่เฒ่า ร่างนั้นส่ายยิ้มอย่างน่าเกลียดน่ากลัว มันเยี้ยวรดหัวกูทุก ๆ คืนหลายปี เมื่อคืนนี้มันก็เยี้ยวใส่หัวกูอีก มึงกับกูจับกัน คราวนี้กูจะเอา

ตัวมึงไป แม่เต๋มาใจเย็น ๆ อย่าถึงกับต้องเอาชีวิตกันเลย ป่าเองก็ทำอะไร ๆ ให้ที่นี่ไว้เยอะ แค่ดักเตือนกันก็พอ ต่อไปป่าจะไม่ทำแล้ว พอกล่าวจบผู้พูดหันมองหน้าพ่อเป็นเชิงให้รับปากไม่ พวกลูกเลือกเอาว่าจะเอาภูหรือเอามันร้างนั่นตะโกนกร้าว มันหักหาญภู กุสิดักหาญมันบ้าง ให้รู้ดำรู้แดงกันไป ฮีม...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 351)

ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องวิญญาณที่มีอำนาจพิเศษเข้าถึงร่างมนุษย์เพื่อสื่อสารกับมนุษย์เพื่อตักเตือนหรือแสดงความไม่พอใจต่อสิ่งที่มนุษย์กระทำล่วงเกินตนเองหรือบอกสิ่งที่ตนเองต้องการและบังคับให้มนุษย์ทำตามที่ต้องการซึ่งเป็นความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต จากตัวอย่างผีเจ้าที่ที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นสมอภิเพกเข้าถึงร่างของทิพย์แม่ของลับแลและแก่งคอยเพราะโกรธแค้นที่พ่อของลับแลและแก่งคอยลบหลู่ตนมาเป็นเวลานานโดยการถ่มน้ำลายรดบ้างและเหยี่ยวรดบ้างซึ่งเป็นการแสดงความไม่เคารพ ดังนั้นผีเจ้าที่จึงต้องมาสิงร่างของทิพย์เพื่อตักเตือนพ่อของลับแลและแก่งคอยให้ไปขอขมาและเลิกกระทำพฤติกรรมที่เป็นการดูหมิ่นต่อตนอีกต่อไป ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องวิญญาณที่มีอำนาจพิเศษเพื่อสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีของสังคมไทยว่ามีมาตั้งแต่อดีตทุกยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบันเป็นเหตุให้คนไทยมีความเคารพยำเกรงและไม่ดูหมิ่นอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังมา

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง แสดงความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังมีความเชื่อเรื่องลึกลับที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ วิญญาณหรือผีและอำนาจอื่น ๆ ที่เชื่อถือมาแต่อดีตว่ายังครอบงำแนวคิดให้เกิดความกลัวและไม่ควรลบหลู่เพราะหากไม่เคารพก็จะถูกลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น พ่อของลับแลและแก่งคอยที่ลบหลู่ผีเจ้าที่จนถูกลงโทษหรือความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของคำสาบาน เป็นต้น

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้แต่งโดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อและค่านิยมของสังคมไทยในลักษณะต่าง ๆ มี 5 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร โทษของการพนัน และความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ

โดยสรุป กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งทั้งในปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยพบว่า ในปัญญาสชาติกปรากฏความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้แต่งผ่านบทบาทของตัวละครโดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อและค่านิยมของสังคมไทยในลักษณะต่าง ๆ มี 4 ด้าน คือ ความเชื่อ

เรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน ส่วนในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้แต่ง มี 5 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร โทษของการพนัน และความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ

ตาราง 14 สรุปกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่ปรากฏในปัญหาสาตกกับนวนิยายไทย

ประเด็นปัญหา	ปัญหาสาตก	นวนิยายไทย
ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว	✓	✓
อำนาจของกามคุณ	✓	✓
ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร	✓	✓
โทษของการพนัน	✓	✓
ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ	×	✓

บทที่ 6

เปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอ ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่าเพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทยนั้น หลังจากผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลและศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดแล้วก็นำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยและศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

การศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลระหว่างปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบผลของการศึกษา ใน 2 ประเด็น คือ

1. มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย
2. กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

การศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากปัญญาสชาดกจำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง และศึกษานวนิยายไทยที่คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่ได้รับรางวัลประเภทต่าง ๆ หรือถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์โดยแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งหมดจำนวน 24 เรื่องโดยใช้วิธีอ่านและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างละเอียด และศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทิ้ง และการสร้างใหม่ ดังนี้

1. การผลิตซ้ำ

การผลิตซ้ำ หมายถึง ประเด็นมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นซ้ำกันหรือมีเหมือนกันทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยถึงแม้ว่าปัญญาสชาดก

และนวนิยายไทยจะเป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลาแต่ก็ปรากฏปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งของตัวละครเหมือนกันแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อและจารีตประเพณีของสังคมไทยที่สะท้อนออกมาผ่านตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทยอย่างชัดเจน

การผลิตซ้ำมูลเหตุปัญหาคความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้เขียนที่ต้องการถ่ายทอดวิถีชีวิต จารีตประเพณีและสภาพสังคมผ่านตัวละครโดยให้ปรากฏในงานเขียนทั้งสองประเภทซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครถึงแม้จะต่างยุคสมัยกันแต่ผลกระทบจากความขัดแย้งก็ยังปรากฏในลักษณะเดียวกัน จากการศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาคความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำปัญหาคความขัดแย้ง มี 5 ด้าน คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง 4) ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น และ 5) ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม ดังนี้

1.1 ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ

การผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย พบการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ มี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย และความเจ็บไข้ ดังนี้

1.1.1 ความแห้งแล้ง

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาคความขัดแย้งของตัวละครกับธรรมชาติที่เกิดจากสภาพความแห้งแล้งของธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครได้ประสบกับสภาพความแห้งแล้งเป็นสาเหตุให้ได้รับความลำบาก อดอยากและยังทำให้เกิดความเจ็บไข้ล้มตายเพราะโรคร้ายที่เกิดต่อเนื่องจากความแห้งแล้งนั้นเป็นที่น่าเวทนายิ่งนักดังตัวอย่างในปัญญาสชาดกเรื่อง กนกวรรณราชชาดกและจันทคาชชาดก ดังนี้

“...พระเจ้ากนกวรรณราชาเจ้าได้ทรงทราบประมาณข้าวเปลือกในชมพูทวีปทั้งสิ้นแล้วก็บริจาคพระราชทรัพย์ซื้อไว้เป็นของหลวง สำหรับได้แจกจ่ายในเวลาเมื่อเกิดทุกข์ภัยตามสมควร ครั้นถึงกำหนดลืปลีแล้ว ย่างเข้าปีที่ลืปลีแล้ว น้ำฝนมาตรทว่าหยาดหนึ่งก็มิได้ตกในชมพูทวีป มนุษย์ชาวเมืองทั้งหลายถูกทุกข์ภัยเบียดเบียนอดอยากอาหารล้มตายลงเป็นอันมากขึ้นทุกวันบางที่ตายวันละร้อยคน พื้นชมพูทวีปทั้งสิ้นฟุ้งกระจายไปด้วยกลิ่นซากศพของมนุษย์ ประดุจดั่งว่าสุสานะประเทศป่าช้า เป็นที่น่าพิลึกสะพรึงกลัวยิ่งนัก...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 229)

“...คราวเมื่อหญิงเหล่านั้นหนีไปหมดแล้ว เมื่อนั้นก็เป็นเหมือนเมืองร้าง และเผชิญเกิดฝนแล้งข้าวแพง อหิวาตกโรคชุกชุมขึ้น ชาวเมืองเดือดร้อนอยู่ด้วยภัย 3 ประการ คือ ข้าวแพง ปีศาจเบียดเบียน และโจรผู้ร้าย กับภัยอย่างอื่นอีกเป็นอันมากอยู่ถึง 12 ปี จึงพร้อมกันไปประชุมที่หน้าพระลานหลวง ร้องประกาศแก่พระราชาราชว่า ข้าแต่มหाराช ภัยได้เกิด แก่มหาชนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 538)

และในนวนิยายเรื่อง ทุ่งมหाराช ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความแห้งแล้ง ที่รุนแรงและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครที่ต้องอดอยากและเจ็บป่วยล้มตายด้วยโรคภัย อย่างน่าเวทนา ดังตัวอย่าง

“...ความแล้งอย่างทารุณของปีนั้นทำให้ไม่สามารถจะลงพีชอะไรอีกได้ ในที่สุด เมื่อไม่มีพีชจะเก็บจากไร่ ไม่มีข้าวใหม่จะเกี่ยวจากนา และเข้าตาจนทุกคนก็หันเข้าป่า ฟังธรรมชาติ บรรดาเผือก มันและกลอย ถูกขูดฟานตากแห้งสำหรับหุงปนกับข้าวตามวิธีและความเคยชินที่ปู่ย่าตายายของพวกเขาปฏิบัติกันมาแต่ไหนแต่ไร แต่พืชพันธุ์ธัญญาหารซึ่งเกิด ด้วยน้ำมือธรรมชาติมิใช่จะมีปริมาณไม่จำกัดหรือมีทุกหนทุกแห่งไปด้วยประการฉะนี้เอง แต่ละหุ่มบ้านและแต่ละครอบครัวจึงต้องใช้ชีวิตของพระธุดงค์ ตั้งชุมนุมลงที่หนึ่งชั่วคราว พยายามอยู่และกินอย่างดีที่สุดและนานที่สุดที่เขาจะสามารถพยายามได้เมื่อป่าไม่มีอะไรให้ ต่อไป การอพยพไปสู่ภูมิประเทศและตำบลใหม่ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ผู้คนล้มตายและความเจ็บไข้ หลายครัวตายเพราะความอดอยากและหลายสิบครัวก็เพราะเมากลวย ซึ่งเป็น สารทำนองเดียวกับผักหวานและทำนองเดียวกับมันบางชนิด...” (เรียบเรียง, 2549 หน้า 424-425)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในด้าน ความขัดแย้งกับความแห้งแล้งพบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกต้องต่อสู้กับความแห้งแล้ง ปรากฏในเรื่องกนกวรรณราชชาดกและจันทคาธชาดกส่วนในนวนิยายไทยปรากฏในเรื่อง ทุ่งมหाराช เป็นต้น

1.1.2 อุทกภัย

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร กับธรรมชาติที่เกิดจากอุทกภัยคือน้ำท่วมในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละคร ประสบกับอุทกภัยหรือภัยน้ำท่วมทำให้ตัวละครต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดและประสบกับ ความยากลำบาก ความหวาดกลัวและเสียชีวิตจากอุทกภัยเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่าง

“...ครั้นเวลาเย็นวันนั้น มหาเมฆใหญ่ก็ตั้งขึ้นทั่วทิศภาค ฝนก็ตกลงมา ไม่ขาดสายน้ำฝนท่วมขึ้นมาที่แรกเพียงข้อเท้าและเพียงแข้งเพียงสะเอวตลอดถึงหัวเจ็ดลำตาล

มหาชนทั้งหลายเห็นน้ำท่วมขึ้นมาตั้งนั้นพากันตกใจกลัวต่อมรณภัยแสวงหาที่พึ่งอาศัย ลูกกระลอกพัดพามหาชนลอยไปทำให้ถึงความพินาศ ส่วนพระเจ้ามหาราชกับนางนาฏเทวี ก็เสด็จขึ้นเรือได้แล้ว ลูกคลื่นใหญ่ก็พัดพานาวาให้ลอยไปตามกระแสน้ำ พระราชเทวีสิทธิทรงพระ ครรรักษ์แก่และเป็นหญิงฉลาดไม่อาจจะดำรงกายอยู่ได้ ทรงพระกรรแสงน้ำพระเนตรไหลโหมทร พระพักตรา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 95)

“...พระโพธิสัตว์ทูลลาพระราชอาและพระอัครมเหสี แล้วเสด็จลงเรือ พร้อมด้วยพระนางเทวีสั่งกาพระอัครชายา โปรดให้ออกเรือในเวลาได้พระฤกษ์ดี แล่นเรือ ออกจากอ่าว 7 วัน ก็ถึงมหาสมุทร เรือได้อัปปางในท่ามกลางมหาสมุทรด้วยกำลังลมและ คลื่นใหญ่ คนทั้งหลายในเรือได้เป็นเหยื่อแห่งเต่าปลาทั้งสิ้น ส่วนพระโพธิสัตว์และพระนาง เทวีสั่งกาทรงได้กระดานแผ่นหนึ่ง ทรงเกาะแผ่นกระดานข้างละองค์ลอยไปตามกระแส น้ำไม่ซำก็หลุดจากแผ่นกระดานพลัดกันไปองค์ละทาง...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 561)

จากตัวอย่างในปัญญาสาตกเรื่อง รัตนปิณฑชาตกและจันทคาชตก ตัวละครประสบกับอุทกภัยคือฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำท่วมและถูกคลื่นในทะเลพัดเรือ จนอัปปางทำให้ตัวละครได้รับความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เป็นที่น่าเวทนาสงสาร

และจากนวนิยายเรื่อง คู่กรรม ก็ปรากฏเหตุการณ์ที่ตัวละคร ต้องประสบกับปัญหาอุทกภัย ฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำท่วมสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สิน ของชาวบ้าน ดังตัวอย่าง

“...ความยุ่งยากแห่งสงครามที่ตั้งเค้าขึ้นนั้นมิได้ทำความเสียหาย ให้มากเท่ากับน้ำเหนือที่ป่าลงมาอย่างรวดเร็ว จนท้ายสุดทุกหนทุกแห่งก็เจ็ไปด้วยน้ำ สวมทุกสวน ล่มหายไป มีแต่ต้นไม้ใหญ่เท่านั้นที่ยังเหลือชูก้านกิ่งใบอยู่ได้ ทิวมะพร้าว น้ำหอมโผล่พ้นน้ำ ขึ้นมาเพียงครึ่งเดียว ต้นจำปาท้ายสวนเหลือแต่กิ่งก้านโกร๋นเกร๋น ต้นส้มทั้งหมดเหลือแต่ยอด ปริ่มน้ำ ตัวบ้านแบบไทยโบราณใต้ถุนสูง ทำให้รอดจากน้ำท่วมอย่างหวุดหวิด การคมนาคม ต้องใช้ทางเรือเป็นสำคัญโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทุกแห่งปิดหมด พร้อมกับนั้นค่าครองชีพ ก็ถีบตัวขึ้นสูงสุด ระยะนั้นเองที่รายได้ของครอบครัวสามแม่ลูกต้องตกต่ำลง ได้แต่อาศัย กินทุนเดิมไปวันหนึ่ง ๆ พลังภาวนาให้น้ำลดลงเสียที แต่ครั้งน้ำลดลง น้ำก็กวาดทุกสิ่งทุกอย่าง ไปด้วย เรือกสวนเหลือแต่ดินโคลนและ ๆ พืชผลทุกอย่างสูญสิ้นไม่มีเหลือ...” (ทมยันตี, 2551ก, หน้า 100-101)

และจากเรื่อง ทูมหาราช ฝนตกหนักทำให้เกิดพายุพัดจนเรืออัปปาง ทำให้ตัวละครเกิดความหวาดกลัวและต้องดิ้นรนอย่างที่สุดเพื่อเอาตัวรอด ดังตัวอย่าง

“...ชั้นแรกก็เพียงแต่กระแสน้ำอันเชี่ยวกราก ที่หัวค้ำสุดท้ายใต้บางแก้ว พุ่งเข้าใส่กลางลำเรือเมล์ซึ่งเหวี่ยงเรือออกกลางแม่น้ำ แทนที่จะแล่นเกาะฝั่งเข้าไว้อย่างที่ปฏิบัติตลอดมา น้ำไหลซู่เข้ากราบซ้ายซึ่งเอียงกระเท่เร่ กำลังที่นายท้ายเรือผู้เสียหลักพยายามฝืนเรือจะให้ตรง ผู้โดยสารที่ขวัญอ่อนและเปียกปอนไปตาม ๆ กันก็เสมาที่กราบขวา ถูกคลื่นอีกก้อนหนึ่งกระแทกโครมเข้ามา ก็เสกกลับมากราบซ้ายเสียงร้องกรีดเซ็งแซ่พังไม่ได้ศัพท์ ก้องไปในกลางเสียงคลื่นเสียงลมและเสียงร้องห้ามของผู้จัดการ อยู่หนึ่ง ๆ ใจดี ๆ ไว้... หนึ่ง ๆ เขาร้องจนเสียงหลงแต่ก็สายเสียแล้วเพราะน้ำที่ท่วมอยู่เกือบครึ่งลำ ทำให้เป็นการสุดวิสัยที่ผู้โดยสารคนใดจะมองเห็นสวัสดิภาพของตนบนเรือลำนั้นได้อีกต่อไป หลายคนตะเกียกตะกายกลับมาทางกราบตรงกันข้าม และเกือบทุกคนก็ติดตามไปเป็นครั้งสุดท้าย ทันใดนั้นเองเรือทั้งลำก็จมวูบลงท่ามกลางเสียงกระแสน้ำและความมืดอันดำเหมือนสีหมึก...” (เรียบเรียง, 2549 หน้า 253)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในด้านความขัดแย้งกับอุทกภัยพบว่า ตัวละครในปัญญาสชาติกต้องต่อสู้กับอุทกภัยคือฝนตกหนัก พายุพัดและน้ำท่วมปรากฏในเรื่องรัตนปิณฑชาตกและจันทคาธชาตกส่วนในนวนิยายไทยปรากฏในเรื่อง ทูมหาราชและคู่กรรม เป็นต้น

1.1.3 ความเจ็บไข้

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับธรรมชาติที่เกิดจากความเจ็บไข้หรือโรคภัยต่าง ๆ ในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครประสบกับโรคภัยที่เบียดเบียนร่างกายทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานและต้องต่อสู้กับความเจ็บป่วยอย่างน่าสงสาร ดังตัวอย่าง

“...คราวเมื่อหญิงเหล่านั้นหนีไปหมดแล้ว เมืองนั้นก็เหมือนเมืองร้าง และเผชิญเกิดฝนแล้งข้าวแพง อหิวาตโรคชุกชุมขึ้น ชาวเมืองเดือดร้อนอยู่ด้วยภัย 3 ประการ คือ ข้าวแพง ปีศาจเบียดเบียน และโจรผู้ร้าย กับภัยอย่างอื่นอีกเป็นอันมากอยู่ถึง 12 ปี จึงพร้อมกันไปประชุมที่หน้าพระลานหลวง ร้องประกาศแก่พระราชว่าข้าแต่มหाराช ภัยได้เกิดแก่มหาชนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 538)

จากตัวอย่างเรื่อง จันทคาธชาตก เกิดโรคร้ายคืออหิวาตโรคทำให้ชาวเมืองเกิดล้มตายเป็นจำนวนมากและทำให้เกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นที่น่าเวทนาอย่างยิ่ง

และจากนวนิยายเรื่อง ทุ่งมหาธาต เกิดโรคร้ายระบาดขึ้นคือโรคฝีดาษ ทำให้ประชาชนล้มป่วยเป็นจำนวนมากและโรคดังกล่าวไม่สามารถรักษาให้หายได้ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากเป็นที่น่าสงสารและเวทนาอย่างมาก ดังตัวอย่าง

“...ชาวนั้นแพร่ออกไปทั่วลานดอกไม้ ซึ่งมีอยู่เพียงไม่ถึง 20 หลังคาเรือน เหมือนไฟไหม้ป่าผู้คนที่เคยลงอาบน้ำที่ตื่นท่าหายไ้ ใคร ๆ ที่เคยไปมหาสู่ตลอดเวลาที่เรือของรืนแวงจอดอยู่ที่นั่นพากันออกห่าง การเดินทางไปที่ท่าไม้แดงและคลองเมืองต้องงดโดยเด็ดขาด รุ่งเช้าของวันต่อมา รืนก็ตื่นขึ้นพบประกาศติดอยู่ที่หน้าท่า ซึ่งเรือของเขาจอดถูกผู้ใหญ่เป็นฝีดาษ รีบไปเสียจากที่นี่ มิฉะนั้นจะเกิดเรื่อง รืนอ่านลายมือชุกขยิกนั้นโดยปราศจากความรู้สึกคุ้นเคือง ฝีดาษมีความหมายร้ายกาจเกินไปที่ชาวบ้านนั้นและชาวบ้านทั้งหลายสองฝั่งแม่ปิงซึ่งเคยผ่านมาแล้วหลายครั้งหลายคราจะสามารถทนรับได้ ร้ายเสียยิ่งกว่ารากสาด ร้ายเสียยิ่งกว่าอหิวาต์-โรคห่า สำหรับความเข้าใจของคนในสมัยนั้น...” (เรียบเรียง, 2549 หน้า 284)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในด้านความขัดแย้งกับความเจ็บไข้พบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกต้องต่อสู้กับโรคภัยคือ อหิวาตโรคปรากฏในเรื่องจันทคาชชาดกส่วนในนวนิยายไทยก็มีปรากฏว่าตัวละครเกิดเจ็บป่วยด้วยอหิวาตโรคเช่นกันคือมีในเรื่อง ทุ่งมหาธาต เป็นต้น

โดยสรุป การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำที่ทำให้ตัวละครในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยประสบกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติเหมือนกัน มี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัย และความเจ็บไข้

1.2 ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

การผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย จากการศึกษายเปรียบเทียบพบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติเพียงด้านเดียวคือ ผลของกรรมชั่ว

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติคือผลของกรรมชั่วในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย พบการผลิตซ้ำการแสดงผลกระทบของตัวละครที่กระทำทางกาย วาจาและทางใจที่เกิดจากอกุศลกรรมทำให้ตัวละครได้รับผลของกรรมชั่วนั้นซึ่งน่ากลัวเป็นอย่างยิ่ง ปรากฏในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก พระเจ้าจิตตวงศ์คิดประทุษร้ายพระโพธิสัตว์และปรารถนาจะได้มเหสี

ของพระโพธิสัตว์มาเป็นมเหสีของตน ดังนั้นด้วยจิตที่เป็นอกุศลพระเจ้าจิตตวงศ์จึงถูกธรณีสูบให้เสวยทุกข์ในนรกอย่างน่าสยดสยอง ดังตัวอย่าง

“...ชาวพระนครทั้งหลายและเศรษฐีคหบดีมีอำมาตย์เป็นต้น เห็นรัตนวิมานลอยอยู่บนอากาศนึกประหลาดใจ ประชุมชวนกันพูดว่า โอน่าอัศจรรย์จริง แต่ก่อนไม่เคยเห็นรัตนวิมานมาลอยอยู่อย่างนี้เลย พระโพธิสัตว์โผล่พระองค์กึ่งหนึ่งแต่สิงห์บุตรให้มหาชนเห็นแล้วตรัสว่า ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเอาบันไดพาดขึ้นมารับเราด้วย มหาชนทั้งหลายเห็นแล้วก็จำได้พากันดีใจแล้วพูดว่า โอ รัตนวิมานนี้เป็นของพระราชาราชกุมาร อำมาตย์ทั้งหลายเห็นอุปราชาก็จำได้ พากันไปกราบทูลพระราชาราชกุมารว่า ข้าแต่ท้าวพระอุปราชเสด็จมาแล้ว มีหมู่สุภกัญญาธรรมาภิรมย์อยู่ ณ รัตนวิมานอันลอยอยู่บนอากาศ พระเจ้าจิตตวงศ์ราชทรงสดับแล้วใครจะทอดพระเนตรพระโพธิสัตว์ จึงเสด็จขึ้นยังรัตนวิมานทัศนากการเห็นนางสุภกัญญาธรรมาภิรมย์ประจักษ์ใจแล้วมีความอยากได้แล้วดำริว่าทำใจเราจักหาอุปราชานี้เสียได้แล้ว แต่พอดำริเท่านั้น ก็พลัดตกวิมานลงมานอนนิ่งเหนือปฐพีแล้วจมลงไปในแผ่นดิน ลึนพระชนม์แล้วไปเกิดในนรกใหญ่ ด้วยประการฉะนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 424-425)

และในนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ทองโพร้า เคยทำความเข้าใจประพาศพิณศีลธรรมข้อที่สามคือผิดประเวณีกับชายอื่นโดยไม่รู้สึกละอายใจเมื่อใกล้จะเสียชีวิตจึงได้รับผลกรรมชั่วของตนที่เคยทำไว้ ทองโพร้าบ่นเพื่อละเมอประหนึ่งถูกลงโทษในนรกอเวจีเป็นที่น่าสยดสยองและน่าเวทนาสำหรับผู้พบเห็น ดังตัวอย่าง

“...บางครั้งหล่อนเพื่ออะไรฟังไม่ได้ศัพท์ แต่บางครั้งหล่อนก็หวีดร้องโหยหวนจนแม้แต่นางพยาบาลก็สะดุ้งไปตาม ๆ กัน เป็นเสียงที่บอกความเจ็บปวดแสนสาหัสเมื่อหล่อนได้สติ ครึ่งหลับครึ่งตื่นจากยาแก้ปวดและระงับพิษไข้ที่นายแพทย์ฉีดเข้าไปให้ หญิงสาวก็เฝ้าแต่คร่ำครวญ ‘โอย! หอก...ดาบ...หอลว...มันแทง...มันทะลวง เจ็บเหลือเกิน...เจ็บ...เจ็บกลัวแล้ว...กลัวแล้ว อย่าทำฉัน...กลัวแล้ว ไหว้แหละท่านเจ้าขา เจ็บเหลือเกิน พัน...ฝ่า...ร่างของทองโพร้าทำไม...’ เสียงกรีดร้องขอความช่วยเหลือของหล่อนก้องไปทั่วตึก ทั้งหวาดกลัวและเจ็บปวดกับอาวุธสารพัดชนิดระดมตีแทง ทั้งกรีดและฝ่าร่างหล่อนออกเป็นเสียง ๆ เสียงของหล่อนเจ็บปวดบอกความสยดสยอง แม้แต่แพทย์พยาบาลผู้ชินกับความเจ็บป่วยของคนไข้ต่างก็ไม่วายมองหน้ากัน อย่างนึกสยงใจ...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 768)

จากการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า การผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้ง

ของตัวละครกับผลของกรรมชั่วเป็นที่น่าหวาดกลัวและสยดสยองอย่างยิ่งในปัญญาสชาดกปรากฏในเรื่องสุวรรณวงศ์ชาดกส่วนในนวนิยายไทยก็มีปรากฏในเรื่อง มาลัยสามชาย เป็นต้น

1.3 ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง

การผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย พบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเอง มี 3 ด้าน คือ โชคชะตา ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย ดังนี้

1.3.1 โชคชะตา

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะโชคชะตาเป็นการแสดงความน้อยใจในวาสนาของตัวละครที่ต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตและความไม่สมหวังในสิ่งที่ตนเองปรารถนาหรือต้องการในปัญญาสชาดกเรื่อง มหาปทุมชาดก พระนางสุเมษลาราชาเทวีพระอัครมเหสีของพระเจ้าอังคเสนราชแห่งอังควดินคร ทรงรำพึงด้วยความเสียพระทัยเพราะทรงประสูติพระโอรสในป่าเพียงลำพังพระองค์เดียวทำให้ประสบกับความลำบากทั้งที่พระโอรสเป็นถึงเชื้อสายแห่งกษัตริย์แต่กลับต้องมาลำบากเพราะโชคชะตาลบลันดาลให้เป็นเช่นนั้น ดังตัวอย่าง

“...ดูกรลูกน้อย ถ้าเจ้าเกิดในอังควดินคร หมู่พระประยูรญาติทั้งหลายก็จะประชุมกันอภิเษกเจ้าเป็นบรมกษัตริย์ความทุกข์ข้อนี้เป็นความทุกข์ครั้งสอง เป็นดังลูกศรเสียบหทัยแม่ แม่ไม่เห็นพระภัสตวาทิดเห็นแต่ลูกคนเดียว...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 337)

จากเรื่อง สังข์ปัดตชาดก พระนางรัตนวดีราชธิดาเมื่อทราบข่าวว่าพระสังข์ปัดตกุมารประสบภัยเรืออัปปางท่ามกลางมหาสมุทรในขณะที่กำลังเดินทางมาเพื่อพบกับตนเองก็เกิดความเสียใจและน้อยใจในวาสนาของตนเองที่ต้องอาภัพกับความรักเป็นหญิงหม้ายทั้งที่ยังไม่ได้แต่งงานนับเป็นความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาของตนเองของตัวละคร คือ พระนางรัตนวดีราชธิดา ดังตัวอย่าง

“...ณ ขณะนั้น พระรัตนวดีราชธิดา ทรงเครื่องอาภรณ์จะเสด็จไปเฝ้าพระบิดา ครั้นสดับเรื่องราวพระมหาสัตว์แล้ว ก็เปลื้องเครื่องเสวยทรงกรรแสงให้ ระบายอัสสาส ปัสสาวาร้อน ๆ เสร้าโศกถึงพระมหาสัตว์ นางปัลลวิกาคนใช้ทูลห้ามว่า พระแม่เจ้าจะโศกเศร้าทำไม พระสังข์ปัดตก็อยู่ไกล ทำไมพระแม่จะเห็นเล่า ดูกรเจ้าปัลลวิกา หัวอกสตรีที่วาสนาน้อยก็ยอมจะเดือดร้อนเป็นธรรมดา ข้าแต่พระแม่เจ้า อย่าตรัสดังนี้เลยพระแม่เจ้า มีโภคสมบัติก็มาก ทั้งมีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ เป็นราชธิดาของพระเจ้ายสราชจะวาสนาน้อยอย่างไร ดูกรแม่ปัลลวิกา ถ้าว่ามีวาสนามากแล้วพระภัสตวาทิดจะมาให้เห็นหน้า นี้ก็มาหายไปถึงให้เราเป็นหม้าย ข้าแต่พระแม่เจ้า ๆ พระราชบิดาก็ยังมิได้ประทานให้ผู้อื่นก่อน จะเรียกเป็นหม้าย

อย่างไรได้ เจ้าปลวก เราเป็นหม้ายจริง เมื่อก่อนพระราชบิดาทรงปฏิญาณไว้ว่าเราจะให้ราชธิดาแก่พระสังขปัตตกระนี้ พระแม่เจ้า ลักแต่ว่าพูดปากเปล่าเท่านั้นจะเป็นหลักฐานอย่างไร พระนางรัตนวดีตอบว่า ปฏิญาณวาจານี้ยอมเป็นยุติธรรมของกุลบุตรทั้งหลาย...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 493)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา พักเกิดความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาของตนเองที่ต้องรับภาระดูแลนางสมทรง แม่เลี้ยงหลังจากพ่อเสียชีวิตแล้วซึ่งจากความใกล้ชิดระหว่างพักกับสมทรงกลายเป็นสาเหตุทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิดว่าพักได้แม่เลี้ยงเป็นเมีย พักต้องกลายเป็นคนไม่ดีในสายตาชาวบ้านและถูกเกลียดชังทั้งที่ตนเองไม่ได้ทำอะไรผิดทั้งที่ตั้งใจทำความดีแต่กลับไม่ได้รับผลดีตอบแทน ดังตัวอย่าง

“...เฮ้อ พ่อเอาห่วงมาทิ้งไว้ให้ข้าแท้ ๆ ถ้าไม่มีนางเลี้ยงคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องเป็นทุกข์วนวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่เหลือแล้ว หมดแล้ว เอาเมียพ่อทำเมียตัวเอง ไม่มีใครเชื่อเลยสักคนว่าข้าไม่เคยยุ่งกับเมียพ่อ พ่อรู้อยู่ใช้ไหมว่าข้าไม่เคยยุ่งจริง ๆ แล้วทำไมไม่มีใครเชื่อข้าล่ะ ครูใหญ่ยังไม่ยอมเชื่อเลย นางก็ปากไวตันไปต่านางละมัยเขาเข้าไม่รู้พูดออกมาได้ยังไง น่าอายจริง เฮ้อ ถ้าได้ผู้หญิงคนอื่นเป็นเมียก็คงไม่มีอะไร หรือว่าจะไล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้วกูหนีกลับมาคนเดียวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกูลาออกจากภารโรง บวชไม่ต้องสึกเลยดีมัย เออดีชาวบ้านเขาจะได้ว่ามึงว่า พ่อได้แล้วก็ทิ้งีบหัวส่งให้เมียกระเซอะกระเซิงน่าสงสาร เลวหนักกว่าเขาเข้าไปอีก...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 47-48)

และจากนวนิยายเรื่อง หญิงคนชั่ว รื่นเกิดความรู้สึกน้อยใจในโชควาสนาที่ตนเองเป็นหญิงโสเภณีเมื่อมีความรักก็ไม่สมหวังเพราะตนเองเป็นหญิงคนชั่ว ความรักก็กลับมีอุปสรรคเพียงเพราะความไม่คู่ควรระหว่างเธอกับคนรักและหากแต่งงานก็จะทำให้คนรักถูกคนอื่นดูหมิ่นว่าแต่งงานกับหญิงคนชั่วทำให้รื่นเจ็บปวดใจอย่างที่สุด ดังตัวอย่าง

“...วิทย์ทำให้หล่อนทะเลาะทะเลาะยานในการมีชีวิตอันแท้จริง ในการไต่สูงจากการอาชีพที่ชั่วช้า ทำให้รื่นรู้สึกว่า ตัวของหล่อนค่อยเป็นผู้เป็นคนกับเขาบ้าง ที่ยังอุตสาห์มีความสุขความร่าเริงชื่นบาน ในเมื่อเวลาที่วิทย์มาหาหล่อน และความรู้สึกเช่นนี้เองก็ยังชื่นชดอยู่กับความรู้สึกที่จะให้ชีวิตของคนทีหล่อนรักบูชา เจริญสุขไสไปเบื้องหน้า แทนที่จะมาอับเฉาขาดคนเคารพนับถือ เป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนโดยการมาอยู่ร่วมกับหล่อน โดยการที่ได้หล่อนเป็นภรรยาอย่างออกหน้าออกตา รื่นเป็นอะไร? รื่นเป็นหญิงคนชั่ว คำว่า ‘หญิงคนชั่ว’ ทำให้รื่นที่กำลังนอนหลับตานิ่งอยู่ด้วยความอ่อนเพลียละเหยใจ ถอนสะอื้นขึ้นมาอย่างหนักอก ‘หญิงคนชั่ว-หญิงโสเภณี’ คงกังวลอยู่ในหูของรื่นผู้มีกรรมตลอดเวลา เป็นคนที่แสดงอาการเยาะและ

หยั่งอยู่แล้ว ความสุขซึ่งจวนจะได้รับอยู่ เป็นความสุขที่ทรมาณใจเหลือเกิน...” (ก. สุรางคนางค์, 2480, หน้า 249)

จากการศึกษาพบว่า การผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับโชคชะตาทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยทำให้ตัวละครประสบกับความผิดหวังในชีวิตที่ตนเองได้รับโดยเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพราะโชคชะตาบันดาลให้ต้องได้รับชะตากรรมเช่นนั้นซึ่งตัวละครเหล่านั้นรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับความยุติธรรมและเป็นเพราะโชคชะตาทำให้ชีวิตของตนเองต้องประสบกับชะตากรรมเช่นนั้น

1.3.2 ความกลัว

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเพราะความกลัวในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย เป็นความรู้สึกภายในใจของตัวละครเมื่อรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือถูกคุกคาม ในปัญญาสชาดกเรื่อง เทวธชาดก พระเทวธกุมารและพระนางจันทนเทวีเมื่อทราบว่ามีพายุของพระองค์ทั้งสองตายแล้วก็เกิดความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายเพราะไม่รู้จะเดินทางต่อไปได้อย่างไรเมื่อไม่มีพายุจึงเกิดความกลัวต่อมรณภัยคือความตาย ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเจ้ายักษ์กลับไปถึงนครแล้ว นิโครธพุกษเทวดาจึงเปิดโพรงไม้ไทรให้สองดรุณราชกุมารออกมา สองดรุณราชกุมารกุมารี่จึงเสด็จเที่ยวตามหาม้า ได้เห็นม้านั้นตายหาศรัษะไม่ ทรงกรรแสงรำไห่รำพันว่า เราพี่น้องสองรามามาฉิบหายเสียแล้ว บัดนี้ชีวิตของเราจะหาเมื่อต่อไปไม่ได้มาพลัดพรากจากม้าเสียแล้ว ใครเล่าเขาจะพาเราไป เราจะไปที่ไหนดี ณ ครั้งนี้ แม้ถึงเราจะดันดันไปก็มีรู้จักทิศทางจะไปในป่าหรือชนบท ชีวิตก็จะปลิดปลงลงในป่านี้เอง สองราชกุมารกุมารี่ทรงกรรแสงด้วยเสียงอันดังอย่างนี้ ก็พากันถึงวิสัยวิญญาพลบลง...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 319)

จากเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก นางเอกปุณณิถูกพระราชจิตตวงศ์ใช้เล่ห์อุบายบังคับให้เข้าเฝ้าเพราะปรารถนาด้วยกามารมณ์กับพระนาง นางเอกปุณณิจึงให้คนใช้ทูลโกหกพระราชจิตตวงศ์ว่าตนเองมีครรภ์แก่ไม่สามารถเข้าเฝ้าได้เพราะกลัวพระราชจิตตวงศ์จะข่มเหงรังแก ดังตัวอย่าง

“...จะกล่าวถึงพระราชจิตตวงศ์ เมื่อส่งพระโพธิสัตว์ไปหาดอกกมุทแล้วนั้น ครั้นนานมาพระราชจิตตวงศ์ประสงค์จะใคร่ได้นางเอกปุณณิจึงดำริว่า บัดนี้พระสุวรรณวงศ์กุมารไปนานได้ห้าเดือนแล้ว เห็นจักตายเสียในกลางป่าแน่ทีเดียว ครั้นรุ่งขึ้นวันหนึ่งจึงรับสั่งใช้นางสนมให้พาตัวนางเอกปุณณิชายาพระสุวรรณวงศ์ขึ้นมาเฝ้า นางเอกปุณณิทราบความจากนางสนมมารีแล้วดำริว่า พระราชาองค์นี้เป็นอธรรมสันดานมากด้วยบาป แก่ลั้งใช้ให้

ภัสดาเราไปยังนาคพิภพ บัดนี้รับสั่งให้เราไปเฝ้า เราไปเฝ้าแล้วก็จักข่มเหงเรา คิดแล้วจึงบอก กะนางสนมว่า บัดนี้เรามีครรรภ์แก่ ไม่อาจไปเฝ้าได้ ท่านทั้งหลายจงรับอภิวาทน์ของเราไป กราบทูลแก่พระราชาด้วยเถิด พวกนางสนมทั้งหลายรับถ้อยคำของนางเอกปุณณีย์ แล้วกลับมา กราบทูลให้ทรงทราบตามถ้อยคำของนางเอกปุณณีย์นั้น พระราชาทรงฟังแล้วก็นั่งอยู่หาตรัส ประภาษาอย่างใดไม่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 423)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง คู่กรรม อังศุมาลินเกิดความกลัวเมื่อตนเอง จะต้องมีลูกกับโกโบริ ชายหนุ่มที่เป็นศัตรูของคนในชาติเพราะโกโบริเป็นทหารญี่ปุ่นที่เข้ามา รุกรานแผ่นดินไทย แต่เธอกลับจะต้องแต่งงานและมีลูกกับโกโบริ ทำให้เกิดความกลัวว่าลูก ของเธอจะถูกเกลียดชังและจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนอื่นเพราะเป็นลูกของศัตรู ดังตัวอย่าง

“...แต่แล้วต่อมาความรู้สึกแคว้งคว้างเลี้ยวปลาบ กลับแพไปทั่วทุกซอก ซน...ลูกของเรา ลูกกับผู้ชายคนนี้ ลูกซึ่งเธอไม่เคยคิดฝันถึงมาก่อนเลย ลูกกับคนที่ความรู้สึก ของเธอยังครั้ง ๆ กลาง ๆ ต่อสู้กันอย่างรุนแรง ทั้งในด้านอ่อนหวานซาบซึ้ง และด้านความเป็น ศัตรูที่เธอฝังใจไว้เป็นเวลานาน ลูกกับคนที่ทุกคนในชาติไม่ยอมรับถึงสายสัมพันธ์อันบริสุทธิ์ นอกจากพยายามผูกพันคนทั้งสองไว้ในแง่การเมือง ลูกที่คนไทยจะไม่ยอมรับเชื้อสายของ ความเป็นไทยและทางญี่ปุ่นก็คงไม่ยอมรับว่าเป็นเลือดของชาวชาวอาทิตย์อุทัยที่ทุกคน ภาควุมิใจเป็นหนักหนา ลูกที่จะเกิดมาท่ามกลางทางสองแพร่งของความรักและความเกลียดชัง อย่างรุนแรง!...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 798-799)

และจากนวนิยายเรื่อง ตึกตามนุษย์ พูนดวงลูกชายที่ไม่เคยได้รับความรักจากพ่อเลยและยังเคยถูกทำร้ายเพื่อระบายอารมณ์ใส่อยู่บ่อยครั้งจึงทำให้พูนดวงเกิด ความรู้สึกกลัวพ่อของตนเองเพราะเหตุผลเพียงแต่พูนดวงมีปมด้อยคือเรียนไม่เก่ง ไม่สามารถ เชิดหน้าชูตาให้กับพ่อได้และไม่เป็นที่พอใจของพ่อเท่านั้นเองทำให้พ่อแสดงอาการไม่พอใจต่อ พูนดวงอย่างเปิดเผยและทำร้ายเมื่อรู้สึกไม่พอใจ ดังตัวอย่าง

“...ลูกชายใหญ่นั้นเรียนเก่ง ถึงจะตี้มและเมาอย่างน่ากลัว ก็เปรี๊ยะปราด สมองสายนักเวลาคิดเรื่องธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน ถึงไม่พอใจเรื่องเมาและความก้าวร้าวบ้า ๆ บอ ๆ แต่พ่อแม่ไม่กล้าเอาเรื่องเพราะเกรงใจไอ้ลูกชายเล็กแสนโง่งานี่ซี เห็นที่ไรขวางที่นั่น... เลยโดนไล่เปี้ยระบายอารมณ์ตามเคย ‘ฮึ...ฮึ...’ พูนดวงลุกขึ้นหัวเราะแทนคำตอบ ท่าทาง เขาดูออกจะงอแง ๆ งะ ๆ เขากลับพ่อมาแต่ไหนแต่ไร เพราะนอกจากจะไม่ใช้ลูกรักแล้ว เขายัง เคยถูกตบกักหนุจนหูหนวกมาจนกระทั่งบัดนี้ โทษเพราะโดนหาว่าโง่ เรียนหนังสือไม่เก่ง ไม่เหมือนพี่ชายยอดฉลาดปราดเปรี๊ยะของเขา...” (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2533ก, หน้า 377-378)

จากการศึกษาพบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งภายในใจตนเองของตัวละครเพราะความกลัวปรากฏทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยทำให้ตัวละครประสบกับความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองและเป็นความหวาดกลัวภายในใจที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของตัวละครอย่างรุนแรงมีผลทำให้ตัวละครได้รับความกดดันซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของตัวละคร

1.3.3 ความบกพร่องทางร่างกาย

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความบกพร่องทางร่างกายในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย เป็นความรู้สึกภายในใจของตัวละครที่รู้สึกภายในร่างกายของตนเองหรือคนใกล้ชิดเพราะความผิดปกติทางร่างกายที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไปทำให้การดำเนินชีวิตแตกต่างจากผู้อื่นและบางครั้งถูกหัวเราะเยาะเย้ยสร้างความ อุดสูใจแก่ตัวละคร ดังตัวอย่าง

“...ส่วนพระโพธิสัตว์กับนางสุวรรณคันธามีได้ตามเสด็จเหลืออยู่ปราสาทแต่สองคนนางสุวรรณคันธา ก็นั่งร้องไห้บ่นว่าพระราชบิดาไปชมสวนด้วยประชาชนและราชวงศ์นักสนมมิได้เหลือใครไว้ เสด็จไปทรงประพาสสำราญ เหลือเราผู้เดียวมิได้ไปเที่ยวสวนอุทยาน เพราะอายเพื่อนฝูงด้วยมีผิวมิได้มีรูปกาย ถ้าผิวเรามีอินทรีย์บริบูรณ์มีรูปกายเต็มทีก็จะได้ตามเสด็จพระราชบิดาด้วยยานม้า ส่วนเราก็จะได้ตามเสด็จพระบิดาด้วยเหล่านางกุลกุมารีที่เป็นบริวารเต็มหน้หมดทางที่จะได้ไป พระโพธิสัตว์เห็นนางร้องไห้ จึงถามว่า เจ้าร้องไห้ทำไม นางก็เล่าให้ฟังตามความคิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 18-19)

จากเรื่อง สุวรรณสิริสาชาดก นางสุวรรณคันธาเกิดความละอายเพราะสามีคือพระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์มีร่างกายผิดปกติจากผู้อื่นไม่สามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนคนปกติทั่วไปทำให้นางเกิดความเสียใจและอับอายผู้อื่นเมื่อจะต้องพาสามีไปไหนมาไหนเหมือนคนอื่นทั่วไปกลายเป็นปมด้อยภายในใจนางสุวรรณคันธาตลอดมา

และจากนวนิยายเรื่อง คนแคะ ตัวละครเกิดความรู้สึกน้อยใจและไม่พอใจเมื่อถูกคนอื่นแสดงอาการดูหมิ่นดูแคลนและกลั่นแกล้งตนเองเพราะมีร่างกายพิการทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดใจและอดสูใจอย่างน่าสงสาร ดังตัวอย่าง

“...ความชิงชังเคียดแค้น ความรันทดชอกช้ำ คำพูดเยาะเย้ยที่ทิ่มแทงใจ เสียงหัวเราะและความอับอายต่อสูทั้งหลายล้วนถูกกลืนหลอมรวมอยู่ในอารมณ์โกรธเกรี้ยวคอยหล่อเลี้ยงเพลิงใจมิให้ดับมอด จิตใจของชายแคะหาได้ดูดีซึ้งเฉพาะเพียงเคราะห์กรรมในยามนี้เท่านั้น แต่มันขับเอาชะตากรรมและความทุกข์ทรมานโหม้ทั้งหมดทั้งปวงในอดีตมาคลุกเคล้า น้ำหนักของสายตาทุกคู่ที่จับจ้องร่างกายพิกลพิการของตน สิ่งเหล่านี้เขาสูมมัน

เข้าไปในอกอย่างแข็งขัน ใต้เตี้ย ใต้แคระ ใต้เด็กหน้าเหี่ยว ใต้โง้งงัดกาน ใต้มนุษย์ ไม่สมประกอบ ใต้คนเลี้ยงไม่รู้จักโต ใต้คนครึ่งคน อมนุษย์ ใต้ปัญญาอ่อน ใต้ตลกจำอวด ฯลฯ คนแคระขบเคี้ยวคำเจ็บปวดรวดร้าวทั้งหลาย วลีบทอนประดามีผุดขึ้นไม่ขาดสายในหัวงคิด และกำลังครอบงำนัยน์ตาเขา มันกระเด็นออกมาแล้วกลับพุ่งตรงใส่ตัวเขาเอง หัวใจของเขา ดำมืดและเปล่าเปลี่ยวสุดแสน...” (วิภาส ศรีทอง, 2555, หน้า 231)

จากตัวอย่าง ตัวละครคือคนแคระมีร่างกายไม่สมประกอบโดยมีร่างกายเตี้ยกว่าคนปกติทั่วไปมากจึงมักถูกดูถูกดูหมิ่นและถูกเยาะเย้ยให้ได้รับความอับอาย ทำให้เกิดความรู้สึกโกรธแค้นและหดหู่ขึ้นภายในใจเพราะตนเองมีร่างกายพิการผิดปกติ แตกต่างจากผู้อื่นจึงถูกพุดจากระทบกระทั่งให้เกิดปมด้อยขึ้นภายในใจและต้องทนเก็บความรู้สึกเหล่านั้นให้อยู่แต่ในหัวงความคิดเท่านั้น

จากการศึกษาการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งภายในใจของ ตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของ ตัวละคร มี 3 ด้าน คือ โชคชะตา ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย

1.4 ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่น ในปัญญาสชาติและนวนิยายไทย พบการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น มี 4 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน และพ่อกับลูก ดังนี้

1.4.1 นายจ้างกับลูกจ้าง

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป็นการใช้อำนาจของความเป็นนายจ้างทำร้ายร่างกายทุบตีและใช้แรงงานลูกจ้างอย่างไม่ปรานี ซึ่งทำให้ลูกจ้างได้รับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ในปัญญาสชาติเรื่อง วรรณสชาติ นางคารวิญญูคนายจ้างคือนางพันธุสาใช้แรงงานอย่างหนัก จนร่างกายผอมโซและยังทุบตีทำร้ายร่างกายทุกครั้งเมื่อไม่พอใจทำให้นางคารวิญญูได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมาก ดังตัวอย่าง

“...ครานั้นนางคารวิญญูความโศกถึงบุตรบีบคั้นจนเห็นดเห็นน้อย พระกายผ่ายผอมดูจิบไม่แห้ง ไม่ได้ความสบายในพระทัยเลย ส่วนนางพันธุสาบันดาลความโกรธ จูงหัตถ์นางเทวีไปเที่ยวบอกขายทั่วทุกบ้านจนชาวบ้านชาวเมืองพากันกล่าววว่า ดูกรยายเถ่า พันธุสา ทาสีของยายนี้ผ่ายผอมถูกยายบีบคั้นนักจะทำการงานของข้าทั้งหลายอย่างไรได้ ข้าไม่ซื้อแล้ว ยายเถ่าพันธุสาโกรธตีนางเทวีแล้วไล่ออกจากบ้าน กล่าววว่าหญิงร้ายเหลวไหล จะไปไหนก็ไปตามปรารถนาเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 591)

และจากนวนิยายเรื่อง ลูกทาส พระยาไชยากรก็ใช้อำนาจความเป็น นายจ้างลงโทษลูกจ้างซึ่งเป็นบ่าวในเรือนโดยการเสียนด้วยหวายทำให้ลูกจ้างได้รับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ดังตัวอย่าง

“...พระยาไชยากรคำรามออกมาว่า สันดานขี้ข้า ให้เรียนให้อ่าน จนเป็นกลับใช้วิชานั้นประหัตประหารกู นางทองพุดต่อไปซิ มันคุยอวดเอ็งว่ายังงัยบ้าง นางทอง ก็เล่าว่า พี่กึ่งอวดเจ้าแก้วลูกชายว่าอายุครบยี่สิบเอ็ดเมื่อใดก็ต้องได้เป็นไทแน่นอนตาม กฎหมายนี้ พระยาไชยากรหัวเราะแล้วว่า นังกึ่งเอ๊ย เอ็งอย่าเชื่อลม ๆ แล้ง ๆ ไปเลย กฎหมายนั้น เขาใช้บังคับเมื่อไรเล่า เป็นแต่สำเนาเสนอขึ้นไป ก็ไม่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ สำหรับเอ็งฉลาดแคล้ว อาญามานานแล้ว เอาเถิด ข้าจะช่วยให้ถูกเสียบ้าง ใ้อมี เอาหวายลงหลังนังกึ่งฐานปากบอน ครึ่งโหลเดี๋ยวนี้ บุญมีผูกคอกอย่างฉับไว กระตุกหวายออกมาจากข้างฝาเรือนแล้วสั่งให้นางกึ่ง นอนคว่ำหน้าลง แล้วกำลังบุญมีมีทาสชายก็ทุ้มเพลงไปที่หวายซึ่งกระหน่ำลงบนหลังนางกึ่ง จนครบหกครั้ง นางกึ่งสุขภาพไม่สู้ดีแล้ววัยก็ถึงห้าสิบแล้วจึงหมดกำลังสลบเพราะความ เจ็บปวดนั้น...” (รพีพร, 2536, หน้า 48)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับ ลูกจ้างในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทยพบว่า ลูกจ้างถูกนายจ้างบังคับและกดขี่ข่มเหงให้ ทำงานตามความพอใจของตนเองและยังทำร้ายลูกจ้างเมื่อตนเองไม่พอใจหรือเพื่อระบาย อารมณ์ของตนเองทำให้ลูกจ้างเกิดความทุกข์ใจและไม่ได้รับความยุติธรรมจากนายจ้าง

1.4.2 สามีกับภรรยา

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ระหว่างสามีกับภรรยาเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความหึงหวงของภรรยาเมื่อทราบว่าสามี ของตนกำลังปันใจให้กับหญิงอื่นจึงทำให้ภรรยาไม่พอใจและน้อยใจในการกระทำของสามี ในปัญญาสชาติกเรื่อง จันทศาดชาตก พระเจ้าสุทนต์สนจักรประสงค์จะนำนางเทวธิดาสังกามาไว้ในตำแหน่งอัครมเหสีแทนพระนางพรหมจารีทำให้พระนางพรหมจารีไม่พอใจและต่อว่า ทิ้งตำหนิพระเจ้าสุทนต์สนจักรในที่สุดพระเจ้าสุทนต์สนจักรก็ขับไล่นางพรหมจารีออกจากพระนคร เพราะความโมโห ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงพระดำริว่า พระนางเจ้าทูลด้วยความหึงหวง ใครจักทรงทดลอง จึงตรัสว่า ดูก่อนพระน้องรัก ถ้าอย่างนั้นพี่จักนำมาตั้งให้เป็นอนุภรรยา เป็นคนรับใช้ของพระน้องจักพอพระทัยไหม พระนางเจ้าทูลว่าพระดำรัสแรกว่าจักทรงตั้ง ให้เขาเป็นอัครมเหสี พระดำรัสหลังว่าให้เป็นอนุภรรยารับใช้ของหม่อมฉัน ก็คนใช้ของหม่อมฉันที่บิดามารดาจัดให้มาแต่อนุภรรยาบุรีก็มีอยู่เพียงพอ ไฉนพระองค์ผู้เป็นกษัตริย์จึงตรัส

เป็นคำสองเช่นนี้ ธรรมดากษัตริย์ย่อมตรัสคำเดียว แต่นี่พระองค์มาตรัสเป็น 2-3 คำไป เมื่อพระเจ้าสุทนต์สนจักรทรงสดับคำตัดพ้อเช่นนั้นก็ทรงพระพิโรธน้อยพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ได้ตรัสปรึกษาพระราชเทวีว่า คุณก่อนหญิงปากกล้า เหตุไรจึงกล่าววาทจาหยาบคายต่อเราเช่นนั้นนะเจ้าหญิงกาลกรรณี ครั้นตรัสแล้วด่าร้ายสั่งหม้ออำมาตย์ว่าคุณก่อนอำมาตย์ทั้งหลายจงนำหญิงปากร้ายนี้ใส่แพปล่อยทิ้งเสียในแม่น้ำอจิรวดีอย่าได้ช้า อำมาตย์ทั้งปวงรับพระราชบัญชาแล้วได้เชิญพระอัศวมเหสีลงสู่แพลอยไปตามกระแสที่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 564-565)

และจากนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ลอออรารู้สึกเจ็บปวดเมื่อรู้ว่า ทรงยศสามีของตนได้พาทองโพร้าหญิงสาวคนใหม่เข้ามาอยู่ในบ้านในฐานะอนุภรรยาทำให้ ลอออร ทั้งเสียใจและน้อยใจต่อสามีอย่างยิ่งเพราะถือว่าเป็นการเหยียดหยามดูหมิ่นและไม่ให้เกียรติเธอในฐานะภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังตัวอย่าง

“...ลออออร อึ้งไปอืดใจ เรื่องที่สามีพูดไม่ใช่ประเด็นใหญ่สำหรับเธอ หญิงสาวคนนั้นจะอยู่ในฐานะบ่าว ส่วนเธอเป็นนาย สำคัญที่หล่อนเองก็ยังสามารถร่วมสามีกับเธอต่างหาก ผู้หญิงคนไหนเล่าจะรับรู้เรื่องนี้ได้อย่างหน้าซื่อตาบาน น้องไม่เคยนึกเลย หญิงสาวหลุดออกมา ด้วยเสียงลั่นเครือ น้องนึกว่าพี่ศรั้งน้องคนเดียวเสียอีก เราอยู่กันมาก็ถนอมน้ำใจกันทุกอย่าง ไม่เคยมีเรื่องบาดหมาง น้องบอกพร่องตรงไหน ทำหน้าที่เมียได้ไม่ครบอย่างไร พี่ศรั้งได้มีเมียที่สองตามมาอีกคน ชายหนุ่มทำหน้าที่ระอา ปนกลัดกลุ่มแต่น้ำเสียงก็ยังปลอบโยน น้องจำ ออย่าฟังตีโพยตีพาย น้องของพี่เป็นผู้หญิงดีที่สุด เป็นนางแก้ว เป็นเมียสุดประเสริฐ พี่ไม่คิดจะเอาใครเป็นเมียพี่อีก นอกจากน้อง พูดถึงรักพี่ก็ไม่เคยรักใคร นอกจากน้องคนเดียว เด็กคนนั้นพี่เลี้ยงไว้เพราะสงสาร พี่บอกแล้ว ลูกผู้หญิงตัวคนเดียวไม่มีที่พึ่ง ก็หวังพึ่งคนที่ซบเลี้ยงอุปถัมภ์มัน มันก็อยู่ตามประสามัน พี่ก็ไม่ได้ใส่ใจนัก ‘สงสาร’ ลอออร ทวนคำ พี่ศรั้งสงสารแม่โพ แล้วไม่สงสารน้องหรือคะไม่นึกหรือว่าจะทุกข์อะไรของสตรี ไม่เท่าพี่มีเมียน้อย น้องคิดว่าพี่ศรั้งเรียนมาจากเมืองฝรั่งมังค่า จะไม่ถือธรรมเนียมมีหลายเมีย...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ก, หน้า 92)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยา ในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาเกิดขึ้นเพราะความหึงหวงเนื่องจากสามีมีผู้หญิงคนใหม่ทำให้ภรรยาไม่พอใจและเกิดความน้อยใจนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองคนในที่สุด

1.4.3 เพื่อน

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างเพื่อนเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะทั้งสองฝ่ายทะเลาะกันทำให้เกิดความบาดหมางใจและขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในปัญญาสชาติกเรื่อง พาราณสีราชชาติก ตัวละคร คือ หงส์ซึ่งเป็นเพื่อนกันมีตัวติดกันแต่ถูกยูแยงให้ระแวงซึ่งกันและกันทำให้ไม่ไว้วางใจกันเหมือนเดิม และต่อมาหงส์ทั้งสองก็ทะเลาะกันจนตัดขาดความเป็นเพื่อนกันไปในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...หงส์ฝ่ายหนึ่งก็ทำหงส์อีกฝ่ายหนึ่งให้เชื่อกันไม่ได้ เมื่อความแปลกใจเกิดแล้วแก่หงส์สองฝ่าย อามาศย์ผู้นั้นดไม่ไปหาหงส์อยู่สองสามวัน แล้วไปคลุกเคล้าปรนปรีอหงส์อีกฝ่ายหนึ่ง ทำกิริยาอาการเหมือนที่ทำแล้วแก่หงส์ครั้งก่อนนั้น หงส์ฝ่ายหนึ่งจึงสอบถามบ้าง หงส์ฝ่ายหนึ่งก็บอกความเหมือนกันดูจกล่าวมาแล้วนั้น หงส์ของสองฝ่ายทำกันและกันให้เชื่อไม่ได้ เกิดทะเลาะกันยกใหญ่ต่างกล่าวกันว่า นมนานมาแล้วแม่โทษผิดที่ไม่พอใจหรือพลังพลาดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เราก็ไม่ได้ทำอะไรต่อกันและกันเลยคราวนี้ ท่านมาถือเอาถ้อยคำของคนที่มาพบประเดี๋ยวหนึ่ง จึงมาทิ้งความดีซึ่งตั้งอยู่นมนานเสียได้ต่อไปนี้ท่านอย่าได้พูดกับเราเลยหงส์สองฝ่ายทำความทะเลาะให้ทวีมากขึ้น แล้วปริภาษคำว่าและยกปีกขึ้นกระพือจิกกัน ด้วยอำนาจความโกรธแรงกล้าสิริกายาก็แตกออกไปเป็นสองภาค...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 401)

และจากนวนิยายเรื่อง ลับแลแก่งคอย ก็ปรากฏตัวละครที่เคยเป็นเพื่อนกันเคยเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันมาตลอดแต่ภายหลังทะเลาะกันและตัดขาดมิตรภาพระหว่างเพื่อนในที่สุดคือทิพย์ แม่ของลับแลและแก่งคอยที่ทะเลาะกับป้าวิไลภรรยาของลุงเสริฐทำให้ทั้งสองครอบครัวกลายเป็นศัตรูและตัดขาดความสัมพันธ์ที่เคยมีมาในนาน ดังตัวอย่าง

“...อิทธิพลูกมึงทำมิดีมีร้ายกับลูกกู นี่ยังดินะที่นิ่งเป็ลไปเห็นเข้าก่อนไม่อย่างนั้นกูเอาพวกมึงหนักกว่านี้แน่ นับแต่นี้ถ้าอิทธิพลูกมึงอย่าได้เหยียบย่างมาที่บ้านกูอีกจะเป็นจะตายก็เรื่องของพวกมึง จำใส่กะลาหัวเอาไว้ด้วยไว้ยอิศุณวิเศษวิโส ใครเขาอยากจะคบหากับมึง กูอยากจะรากแตกก็ดีเหมือนกัน ไม่ต้องเผาผีแม่งกันเลย นับแต่นี้เป็นอันขาดกันแม่ประกาศ บอกหัวหงอกมึงไว้ด้วย ว่ามันกับไอ้เสริฐไม่มีอะไรติดค้างกันไม่ได้เป็นญาติโกโหติกาอีกต่อไปแล้ว เออดีจะบอกให้ แม่ทำทาย ขณะนั้นเองลุงเสริฐก็เดินกระเียงกระเียงตามเข้ามาสมทบท่าทางแกลดูเอือมระอามากกว่าเห็นเป็นอารมณ์โกรธเกรี้ยว พอเถอะแม่ ให้มันแล้ว ๆ ต่อกัน ลุงเสริฐว่า คิดเสียว่าเด็กมันเล่นกัน แต่ไปก็ขาดกัน ต่อดความยาวมากอับอายชาวบ้าน ยุ่กับคนพวกนี้ก็มิแต่เป็อนมลทิน...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552 หน้า 314)

นอกจากนี้มิตรภาพระหว่างเพื่อนก็กลายเป็นความขัดแย้งได้เพราะความโลภและเพราะเพื่อนต้องการผลประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่ง ในปัญญาสชาดกเรื่องสังขปัตตชาดก พระสังขปัตตกุมารเป็นผู้มีจิตใจดีและเมตตาต่อผู้อื่นได้สงเคราะห์ช่วยเหลือพราหมณ์ไว้และคบหาเป็นเพื่อนร่วมทางแต่พราหมณ์เกิดความโลภอยากได้แหวนของพระสังขปัตตกุมารจึงทำร้ายและควักนัยน์ตาของพระสังขปัตตกุมารเพราะหวังต่อทรัพย์สินคือแหวนเท่านั้นทำให้พระสังขปัตตกุมารได้รับความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ดังตัวอย่าง

“...ตามปรกติพระโพธิสัตว์เจ้าเป็นผู้ไม่ระแวงและมีพระทัยดีทรงเห็นว่าพราหมณ์นั้นจะตอบแทนคุณก็ได้สงสัย จึงบรรทมลงบนตักพราหมณ์ พราหมณ์เห็นพระโพธิสัตว์หลับแล้วจึงรำพึงว่า จะคิดอุบายอะไรดีหนอจึงจะได้แหวนในนี้ว่ามีอีกวง 1 จึงคิดได้ว่า ถ้าเราควักลูกตาเสียทั้งสองข้างก็จะหนีไปได้ตามสบายใจ คิดแล้วก็เอามือทั้งสองรัดรวบพระโพธิสัตว์ควักลูกพระเนตรออกเสีย พระมหาสัตว์เจ้าได้เสวยเวทนาเป็นอันมาก ก็ควัดพราหมณ์เข้าไว้ด้วยพาหาทั้งสองข้าง พระองค์ทรงพระกำลังมากดังช้างสารบีบพราหมณ์เข้าไว้แน่นเหมือนดังหีบอ้อยพราหมณ์ได้รับความเจ็บปวดเหลือประมาณก็ตกใจกลัวความตาย...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 499)

และจากนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ก็ปรากฏพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นเพื่อนกันเพียงเพราะหวังผลประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่งคือทรงยศถูกมณีหลอกให้เล่นการพนันจนหมดทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมากและกลายเป็นลูกหนี้ของมณี สุดท้ายทรงยศก็ไม่เหลือทรัพย์สมบัติใด ๆ เพราะบ้านก็ถูกยึดเพื่อใช้หนี้ต้องกลายเป็นคนเร่ร่อนอนาถาในที่สุดเพราะคบเพื่อนที่หวังเพียงประโยชน์จากตนเอง ดังตัวอย่าง

“...คืนนี้ ยศรู้สึกตะครันตะครอราวกับว่าเป็นไข้ นับตั้งแต่นั้นมณีให้คนมาเชิญเขาเข้าไปในห้องทำงาน เพื่อยื่นคำขาดกับเขาโดยตรงไปตรงมา ด้วยทำที่เย็นชา ไม่มีวีแววความพิทอบพิเทาอย่างเก่าเหลืออยู่ คุณยศ คุณจะจัดการยังไงกับหนี้สินที่ติดค้างผมอยู่รวมทั้งม้าใหม่ ๆ คุณสั่งมาจากนอกแต่ไม่มีเงินจ่าย ขอใช้หนี้ที่พอสมน้ำสมเนื้อ ดู ๆ แล้วก็คือบ้านของคุณกับที่ดิน 10 ไร่ เท่านั้น อย่าเอาบ้านพลารมาเกี่ยวข้อง ยศตอบด้วยเสียงถืดตัวผมไม่มีวันยกให้ใครนอกจากทายาทของผม ชินมันเปลี่ยนมือไป ผมก็ถูกตាប់ว่าทำลายสมบัติของปู่ย่าตายาย นายมณีพนศวันจากชิการ์มวนโต หัวเราะหึ ๆ ในลำคอ สายตาที่มองชายหนุ่มบอบแหววสมเพศ ถ้าไม่แลกกับบ้าน ก็โปรดน้ำเงินมหาศาล หนึ่งล้านกว่าบาทที่เป็นหนี้ผมอยู่มาคืนด้วยเถิดขอรับ ผมเองก็ไม่อยากให้สกุล พลารเกิดเรื่องอื้อฉาวต้องขึ้นโรงขึ้นศาล...” (ว. วิจิตรกุล, 2554, เล่ม 2 หน้า 411)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งระหว่างเพื่อน ใน ปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนเกิดขึ้นเพราะการทะเลาะกัน การคบหากันเพราะมุ่งหวังผลประโยชน์โดยไม่มีความจริงใจต่อกันจึงนำความขัดแย้งมาสู่ทั้งสองฝ่ายในที่สุด

1.4.4 พอกับลูก

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร ระหว่างพอกับลูกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะตัวละครที่เป็นพ่อไม่พอใจพฤติกรรมของลูก จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายทะเลาะกันทำให้เกิดความบาดหมางใจกันขึ้น ในปัญญาสชาติกเรื่อง สิทธิสารชาตค พระราชบิดาของพระสิทธิสารกุมารกริ้วพระโอรสที่ใช้กำลังรังแกลูกบุตรคนอื่น ๆ จึงมีรับสั่งขับไล่พระสิทธิสารกุมารออกจากพระนคร ดังตัวอย่าง

“...พระสิทธิสารกับบุญสารได้เป็นสหายกัน สองกุมารนั้นมีปัญญา มากและกล้าหาญหากแล้วผู้อื่นไม่ สองกุมารเล่นอยู่กับหมู่กุมารอื่น รังแกดำวาทูบตีเขาต่าง ๆ พวกกุมารทั้งหลายร้องให้ไปบอกแก่มารดาบิดา มารดาบิดาแห่งกุมารเหล่านั้น พวกกันไปเฝ้า พระราชากราบทูลให้ทรงทราบ พระราชาทรงทราบแล้วก็กริ้วใหญ่รับสั่งขับไล่สองกุมารเสีย พระนางวิมลมาเทวีทรงกรรแสงไปเฝ้าพระราชา วิงวอนขออภิกรรมโทษ พระราชาก็มิได้โปรด ประทาศประการใด พระสิทธิสารกุมารกับบุญสาร ทำอภิวันทนาบิดามารดาแล้วจึงออกจากราชนครพวกบริวารของพระมหาสัตว์ก็ตามออกไปส่ง...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 429)

และจากนวนิยายเรื่อง ข้ามสีทันดร คำเก็งพ่อของดวลโคจรธมากที่รู้ว่า ดวลไม่พยายามเลิกเสพยาจึงดูดำและทะเลาะกับดวลและพูดตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างพอกับลูกในที่สุดเพราะความโมโห ดังตัวอย่าง

“...ถ้า ‘เล่น’ แล้วไปกินยา จะน็อก เขาไม่ให้เล่นก่อนกินยา แล้วนี่มึง เล่นอีกงั้นเรอะ มึงเล่น บิดาลูกขึ้นยีน ผิดคล้ากำลังจะเปลี่ยนเป็นเซียวรอมร่อ เสียงที่แผ่วลงก็ กลับตะเบ็งขึ้นอีกจนเส้นคอตึงเปรียะ ‘คุณคะ....’ แม่ของเข้าพูดได้เพียงคำเดียวเท่านั้นจริง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยามเมื่อนายคำเก็งกำลังโกรธเกรี้ยวดุจไฟประลัยกัลป์ขนาดนี้ มึงเอาเงินที่ ไหนไปซื้อ หา เขาอ้อมโต๊ะ ปราดเข้าตึงแกมกระชากร่างพอมในเสื่อกางเกงตัวโคร่งขึ้นจาก เก้าอี้ สังขารของดวลติดมือบิดามาโดยง่ายเหมือนปลิดใบไม้แห่งออกจากก้าน ก็คำขนม แม่ให้ นัยน์ตากลมโตแต่เลื่อนลอยมองอีกฝ่ายอย่างไม่มีความรู้สึก ‘กูไม่เชื่อ’ นายคำเก็งตะคอกหาก มือที่จับแขนบุตรชายนั้นกลับมีอันเป็นสันเทา ทำยที่สุด เขาก็ปล่อยดวลให้นั่งแปะลงที่เดิม มุมปากสั่น หางตาดูเหมือนจะกระตุกถี่ เป็นอาการประจำตัวของเขาที่มักเกิดขึ้นเมื่อ สะเทือนใจสุดขีด ทำยที่สุด จึงพยักหน้า ‘เอาเถอะ’ ถ้ารักจะระยำ ก็ระยำให้สุดฤทธิ์ ถูกตำรวจ

จับเมื่อไหร่ มึงอย่ามาอ้างว่าเป็นลูกกู ไม่ต้องใช้นามสกุลกู...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, หน้า 53-54)

นอกจากนี้ยังปรากฏความขัดแย้งระหว่างพระราชบิดากับพระราชธิดา ในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณวงศชาดก พระเจ้ายสกะแห่งเมืองอริภูมิมหานครบุรีทรงเสวยสุราเป็นนิจวันหนึ่งทรงเมาสุราอย่างหนักไม่เห็นพระราชธิดาปุณนิเสด็จเข้าเฝ้าจึงกริ้วและประหารพระราชธิดาด้วยเท้าและทรงขับไล่ออกนอกพระนครทำให้พระราชธิดาเสียพระทัยและเสด็จออกจากพระนครไป ดังตัวอย่าง

“...วันนั้นพระราชชาเสวยสุรามานักแล้ว เมื่อไม่เห็นพระราชธิดาขึ้นมาเฝ้าก็กริ้วใหญ่ฉวยพระแสงดาบได้เสด็จไปถึงปราสาทราชธิดา เปิดทวารเข้าไปทอดพระเนตรพวกสาวใช้ยังหลับอยู่ ตรัสปรึกษาพวกทาสีตกใจตื่นขึ้นกลัวพระอาชญาที่พากันหนีไปพระราชธิดาตื่นบรรทมแล้วเห็นพระราชบิดาทรงโกรธา ก็หมอบลงถวายบังคมบาทพระราชบิดา พระราชบิดาจึงประหารราชธิดาด้วยฝ่าบาท แล้วปรึกษาขับไล่ขับไล่ว่า เจ้าเป็นหญิงชั่วร้ายกาลกรรณิ เจ้าไม่ใช่ลูกของเรา เจ้าเป็นลูกพวกโจรไพรเจ้าจงไปสู่นักพวกโจรเถิด ฝ่ายนางปุณนิราชธิดาถูกพระราชบิดาประหารและปรึกษาขับไล่ เธอก็คิดโทมนัสน้อยพระทัยว่า พระราชบิดาหาเสนาหาเราไม่ได้โดยตีปรึกษาเราถึงเพียงนี้ เราจะทนอยู่ต่อไปทำไมให้อายเขา เราจักไปยังราวป่าตายเสียประเสริฐกว่า ดำริแล้วจึงเก็บเครื่องแต่งองค์และแก้วแหวนห่อเข้าดิบตี จึงทาสวีรอินทรียให้ขมบขมอมปลอมกายาออกไปสู่ป่า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 406)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ใต้เงาตะวัน เกรียงไม่พอใจที่กสิกาบุตรสาวแสดงกิริยาไม่สุภาพและทำร้ายร่างกายเพื่อนสาวของเกรียงเพราะไม่พอใจที่พ่อไปสนิทสนมกับผู้หญิงอื่นทำให้เกรียงโมโหทั้งสองจึงทะเลาะกันและเกรียงใช้ฝ่ามือฟาดไปที่ตัวกสิกา ทำให้กสิการู้สึกเสียใจมากที่ถูกพ่อตี ดังตัวอย่าง

“...เกรียงอุทานอยู่ในลำคอเมื่อรู้สึกถึงความเจ็บแสบที่มือและใบหน้าคงเป็นรอยเล็บของกสิกาแน่นแหวะ...ช่วยไม่ได้เลยที่ความโมโหฉุนเฉียวเกิดขึ้นและเขาก็คิดว่าจะต้องกำราบเด็กคนนี้ให้เด็ดขาดลงไปสักที อึดใจถัดมาเกรียงก็รวบสองแขนของเด็กหญิงไว้เมื่ออีกฝ่ายตะถิบเป็นพัลวันเขาก็ยกร่างบางนั้นขึ้นรวบไว้แน่นก่อนก้าวยาว ๆ พาลูกสาวคนเดียวออกมาয়ที่สุดมุมทางเดินอีกด้านหนึ่ง จุดประสงค์ก็เพียงให้ห่างจากคูกรณิให้มากที่สุด คล้ายจะเป็นการตอกย้ำอำนาจความเป็นใหญ่ในครอบครัวของตนเอง เหมือนกำลังข่มขู่ว่านี่พ่อนะ อย่าอวดดีไป เกรียงฟาดฝ่ามือลงอย่างแรงสองที่ซ็อน ๆ ที่ขาอ่อนของอีกฝ่าย ก่อนวางร่างของแกลง เหมือนถูกสาปให้กลายเป็นหิน กสิการู้สึกว่าร่างกายทุกส่วนของตนเองแข็งเกร็งเธอแทบหยุดหายใจ ยืนตงตะลึงงันอยู่ในความปวดร้าวอย่างไม่มีสิ่งใดเปรียบปาน ยิ่งเมื่อ

ผู้เป็นบิดาสำทับก่อนชาเย็นก่อนจับบ่าเธอหม่นแล้วพลักร่างให้ออกห่าง ถ้าจะทำตัวอย่างนี้ก็ไปเลยค่า ไปให้พ้น อย่ากลับมาให้พ่อเห็นหน้าอีก...” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2547, หน้า 211-212)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก ในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกเกิดขึ้นเพราะความไม่พอใจกันของทั้งสองฝ่ายซึ่งต่างฝ่ายต่างไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นฝ่ายผิดและเพราะการทะเลาะกันเมื่อพ่อเห็นว่าลูกทำไม่ถูกต้องและไม่ทำตามที่ตนเองต้องการ

โดยสรุป การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำความขัดแย้งกับผู้อื่นมี 4 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน และพ่อกับลูก

1.5 ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมมี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน ดังนี้

1.5.1 สงคราม

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะการทำสงครามเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะความต้องการแย่งชิงอำนาจทางการปกครองและมีผลทำให้ตัวละครได้รับผลกระทบคือความลำบากในการดำรงชีวิต ในปัญญาสชาติกเรื่อง จันทคาธชาติก เกิดการสู้รบระหว่างสองเมืองทำให้ประชาชนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากตัวละครหวาดกลัวต่างหลบหนีสงครามกันอย่างโกลาหล ดังตัวอย่าง

“...ขณะนั้นชาวบ้านชาวเมืองแตกตื่น กลัวภัยหนีเตลิดเปิดเปิงไปชว่นนี้ก็กระจายออกไป พวกอำมาตย์ในอนุปมนตรีทราบเรื่องจึงกราบทูลพระเจ้าสุทนต์สนจักรว่า พระนางพรหมจารียังไม่ตาย บัดนี้ยกพลโยธามาย่ำยีพระนครของพระองค์ จับเป็นเฉลยบ้าง ฆ่าเสียบ้าง พวกนั้น ๆ ก็แตกหนีมา พระเจ้าสุทนต์สนจักรและพระเจ้านันทกิตติราชได้ทรงสดับดังนั้นจึงตรัสปรึกษากัน รับสั่งหาเสนาบดีมาทรงบัญชาว่า จงให้ประชาชนมาอยู่กันภายในเมืองเสนาบดีก็จัดทำตามพระราชโองการ พระเจ้าสุทนต์สนจักรจึงเกณฑ์พลโยธินขึ้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 592)

และจากนวนิยายเรื่อง คู่กรรม ตัวละครก็ได้รับผลกระทบจากสงคราม ทำให้เกิดการสูญเสียทั้งต่อทรัพย์สินและชีวิตทำให้เกิดความหวาดกลัว ตัวละครต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหวาดระแวงและรู้สึกไม่ปลอดภัยทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังตัวอย่าง

“...‘สงคราม’ หญิงสาวถอนใจยาว ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายใดก็ดูเหมือนว่าประชาชนจะต้องเป็นผู้ได้รับความพินาศทั้งขึ้นและลง เป็นครั้งแรกที่ความรู้สึกชิงชังนั้นมิได้จำเพาะเจาะจงลงไปแต่ฝ่ายที่เธอเคยถือเป็ คู่สงคราม เพียงฝ่ายเดียว ระลอกที่สองกลับจากการโจมตีฝั่งพระนคร กราดปืนกลระไปตามเส้นทางบินอีกครั้งหนึ่งพร้อมกัมีเสียงระเบิดในระยะใกล้ดังขึ้น คราวนี้ท่ามกลางเสียงกระหึ่มก้องฟ้าหญิงสาวได้ยินเสียงเอะอะบงการกัน วุ่นวายชัดเจน น่ากลัวจะลงที่อู่ มันใกล้เหลือเกิน คุณอรพิมพ์่าทั้ง ๆ ที่หน้ายังชบอยู่กับพื้นดิน อังศุมาลินแทบจะผุดลุกขึ้นทันควันเพราะจับที่มาแห่งเสียงนั้นได้ถนัด...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 713)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในด้านความขัดแย้งเพราะสงครามพบว่า ในปัญญาสาชาดกและในนวนิยายไทยมีการทำสงครามซึ่งนำความเดือดร้อนและความสูญเสียมาสู่ตัวละครทำให้ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหวาดกลัวและลำบากอย่างยิ่งเพราะผลกระทบที่เกิดจากสงครามนั้น

1.5.2 ความยากจน

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมคือความยากจน ซึ่งตัวละครที่มีฐานะยากจนมักเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเพราะขาดสิ่งสนับสนุนอำนวยความสะดวกคือทรัพย์สินเงินทองซึ่งมีความสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของตัวละคร ในปัญญาสาชาดก ปรากฏตัวละครที่มีฐานะยากจนต้องดิ้นรนและใช้แรงงานเพื่อแลกค่าจ้างมาใช้ในการประทังชีวิตเป็นที่น่าสงสาร ดังตัวอย่าง

“...ในอดีตกาลล่วงแล้วพระโพธิสัตว์เจ้าเมื่อท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ได้บังเกิดในตระกูลคนจนในพระนครพาราณสี ครั้นถ้วนทศมาสก็คลอจากครรรภ์มารดาในครั้งนั้นถึงวันตั้งชื่อ คนทั้งหลายจึงตั้งชื่อกุลบุตรนั้นว่า นรชิวะ เจ้านรชิวะนั้นครั้นเจริญวัยแล้วก็มีรูปงดงามเป็นที่ชวนดูเป็นผู้ชอบในทางกุศลกรรมบถทั้ง 10 ประการ สำเร็จการเลี้ยงชีพแต่ที่ชอบ เลี้ยงมารดาบิดาด้วยความกตัญญู ครั้นกาลต่อไปบิดาของเจ้านรชิวะนั้น ถูกพยาธิอันใดอันหนึ่งมาเบียดเบียนก็กระทำกาลกิริยา ลำดับนั้น นรชิวะโพธิสัตว์ก็เลี้ยงแต่มารดาไปในสมัยอื่นพระโพธิสัตว์เจ้า พรารณาจะกระทำกสิกรรมเพื่อจะเลี้ยงมารดา จึงเข้าไปหาผู้สำเร็จการงาน บอกว่า ข้าแต่เจ้า ข้าพเจ้าพรารณาจะกระทำกสิกรรมกับด้วยบริชนของท่าน ในกาลนั้นเศรษฐีจึงกล่าววาดีละพ่อ ถ้ากระนั้นท่านจงทำตามสบายเถิด พระโพธิสัตว์เจ้ารับคำวา

สาธุแล้วก็กระทำการงานกับด้วยคนของเศรษฐี ภายหลังได้แบ่งข้าวให้เป็นส่วนกันแล้วก็ลาเศรษฐี มารดาอยู่สบายที่ใดก็เข้าไปสู่ที่นั่น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 310-311)

จากเรื่อง นรชิวชาตก พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลคนยากจนและต่อมาไม่นานเมื่อบิดาเสียชีวิตลงพระนรชิวโพธิสัตว์ต้องลำบากมากขึ้นเพราะต้องเลี้ยงชีพด้วยการรับจ้างผู้อื่นจึงจะได้ข้าวหรืออาหารเพื่อมาประทังชีวิตของตนเองกับมารดา

“...อยู่มาภายหลังภรรยาเศรษฐีก็ตั้งครรภ์ แต่ตั้งครรภ์เรื่อย ๆ มาในไม่ช้านักก็คลอดธิดาได้ถึงสิบสองคน ในกาลเมื่อธิดาเหล่านั้นยังเป็นเด็กเที่ยวไปเล่นไปจนภายหลังทรัพย์สมบัติมีทองและเงินเป็นต้นในเรือนของเศรษฐีก็ย่อยยับไป ทาสีทาสากัปกันล้มตายไป นนทเศรษฐีกับภรรยาก็กลายเป็นคนยากจนเฉยใจไป เศรษฐียังต้องหาข้าวต้มและข้าวสวยมาเลี้ยงธิดาอีก อาหารมีข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้นก็เปลืองไป ด้วยเหตุนี้เศรษฐีโกรธจึงพาเอาธิดาทั้งสิบสองคนใส่เกวียนไปปล่อยเสียในป่า แล้วขับเกวียนกลับมายังเคหสถานของตน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 620)

จากเรื่อง รตเสนชาตก นนทเศรษฐีเมื่อมีลูกสาวมากถึงสิบสองคนทำให้ฐานะยากจนลงเรื่อย ๆ จนในที่สุดทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไปทำให้ชีวิตลำบากจึงนำลูกสาวทั้งสิบสองคนไปปล่อยในป่าทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานน่าสงสาร

และจากนวนิยายเรื่อง อยู่กับก๋ง ผู้เขียนแสดงภาพของตัวละครที่มีฐานะยากจนที่ต้องอดทนอย่างมากในการดำรงชีวิตเพราะต้องอึดบ้งอดบ้งในการกินข้าวในบางมื้อเพราะความยากจนทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสุขสบายเหมือนครอบครัวที่มีฐานะดี ดังตัวอย่าง

“...เกิดมาเป็นคนจนบางครั้งก็ไม่มีทางให้เลือกเดินมากสายนัก เพื่อนบ้านของฉันบางครั้งมีลูกเต้าหลายคน ตัวพ่อแม่จะกินทีหลังลูก ๆ ปล่อยให้ลูกกินให้อิ่มเสียก่อนจึงกินต่อ ซึ่งบางครั้งเหลือเพียงข้าวกับน้ำผัดผักกันจวนเท่านั้นเพราะลูก ๆ ส่วนอยู่ในวัยกิน ตัวเองกินเพียงครึ่งช้อนดีกว่าให้ลูกได้กินเพียงครึ่งช้อน ส่วนครอบครัวคนไทยฉันเห็นเขาตั้งสำรับกลางนอกชานกินรวมกันทั้งครอบครัว เป็นภาพที่อบอุ่นเหลือเกิน ภาพอย่างนั้นไม่เคยมีเกิดขึ้นในชีวิตของฉัน!...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 29)

นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ก็ปรากฏตัวละครที่มีฐานะยากจนต้องเร่ร่อนขอทานจากความเมตตาของคนอื่นเพื่อประทังชีวิตและครอบครัวเป็นภาพของตัวละครที่ประสบกับความยากจนและดิ้นรนอย่างมากเพื่อการดำรงชีวิต ดังตัวอย่าง

“...หญิงสาวซึ่งมือไปทางกลุ่มขอทานชาวตะวันออกเฉียงเหนือฝั่งตรงข้าม คงจะเป็นพ่อแม่พี่น้องกัน ผู้ชายเป่าแคน ผู้หญิงอุ้มเด็กมือถือขัน พ่อแม่แก่ ๆ หัวหงุ้งฟ้าสีมอ ๆ เดินตามหลัง บุญล้ำซ่าเลื่องมอมน้ำตาซึม เขาลำบากกว่าเรามากนัก โอกาสก็ไม่มี อย่างรอด อย่างที่ยังมีโอกาสดีกว่าเขา บ้านเราจะนาล่มอย่างไรก็ไม่ลำบากอย่างพวกนี้ เพราะเรายังมีโอกาส จะเข้ามาหางานทำในกรุงก็ง่ายกว่าเพราะพูดภาษากลางเหมือนกัน พวกนี้ถ้าบ้านนอกจริง ๆ แล้วภาษาพูดก็พูดกับคนกรุงไม่ค่อยเข้าใจ จะว่าเขาโง่ก็ไม่ใช้หรือจนระมัด แต่เขาไม่รู้ พวกบ้านเรายังดีกว่า เขาหนีอดตายกันเข้ามาทั้งครอบครัว...” (โบตัน, 2543, หน้า 275-276)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะความยากจนพบว่า ตัวละครในปัญญาชนชาดกและในนวนิยายไทยต่างประสบกับความยากจนทำให้ต้องดิ้นรนอย่างมากในการดำรงชีวิตและต้องต่อสู้กับความอดอยาก หิวโหยเพราะฐานะยากจน เช่น ในปัญญาชนชาดกเรื่อง นรชิวชาดกและรถเสนชาดกส่วนในนวนิยายไทย เรื่อง อยู่กับก๋งและผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เป็นต้น

1.5.3 ผิดประเวณี

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะผิดประเวณี เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกทางเพศอย่างไม่เหมาะสมเพราะล่วงละเมิดศีลข้อที่สามในพระพุทธศาสนาข้อประพฤตินิดในกามซึ่งนับว่าเป็นการประพฤติผิดจารีตประเพณีอันดีงามของไทยและเป็นเรื่องน่าอับอายในสังคมไทย ในปัญญาชนชาดกเรื่อง จันทดาชชาดก หญิงสาวในเมืองจำนวนมากเที่ยวคบหาชายหนุ่มและกระทำอนาจารประพฤติผิดประเวณีอย่างไม่ละอาย ทำให้ชาวเมืองพากันดูถูกดูหมิ่นหญิงสาวทั้งหลายจึงต้องพากันหลบหนีเข้าไปอยู่ในป่าเพราะทนความอับอายไม่ได้ ดังตัวอย่าง

“...เมื่อกฤษณกุมารเจริญวัยมีรูปร่างแข็งแรง ไม่ชี้โรค มีกำลังเรี่ยวแรงมาก พออายุได้ 7 ขวบก็สามารถไปเก็บผักหักพินและผลไม้ต่าง ๆ มาเลี้ยงยายกับมารดาชื่อเสียงของกฤษณกุมารก็เล็ดลือไปทั่วพระนครว่า เด็กลูกไม่มีพ่อ ชื่อกฤษณ เป็นเด็กที่แข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมีลักษณะท่าทางดี มีกำลังเรี่ยวแรง สามารถไปป่าเก็บผักหักพินและผลไม้ต่าง ๆ มาเลี้ยงยายกับมารดาได้ ตลอดถึงการงานอื่นก็ทำได้ทั้งหมด ครั้งนั้น บรรดาหญิงในเมืองนั้นเมื่อได้ทราบเกียรติคุณของกฤษณกุมารก็อยากจะได้ลูกที่ไม่มีพ่อเหมือนกับลูกของนางเหมวังสี โดยเข้าใจว่าลูกไม่มีพ่อเป็นคนดีจึงพากันเที่ยวคบหาชายทำอนาจารไม่มีอายคล้ายกับสุนัขสุกร แพะ แกะ ต่อมาหญิงเหล่านั้นจึงปรึกษากันว่าพวกเราไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ทั้งคนทั้งหลายก็ดูถูกพวกเรา เพราะฉะนั้น พวกเราควรจะไปอยู่ป่าหรือไปอยู่บ้านอื่นเมืองอื่นเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 537-538)

และในนวนิยายเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ตัวละครกระทำพฤติกรรมที่ผิดจารีตประเพณีไทยเพราะฝ่ายหญิงหนีตามฝ่ายชายไปด้วยอำนาจของความรักและกามคุณคือคำพลอยหนีออกจากบ้านไปกับเชิรชายหนุ่มที่เข้ามาติดพันคำพลอยทำให้คำพลอยเด็กสาวผู้ยังไร้เดียงสาต่อความรักลุ่มหลงจนไม่สามารถระงับใจไว้ได้ตัดสินใจหนีไปกับเชิรในที่สุดดังตัวอย่าง

“...นังคำพลอยมันหนีไปแล้ว มันตามคุณเชิรไป คำพลอยหนีไปตามนายเชิรคนนั้นไปด้วย เป็นข่าวใหม่อันกะทันหันซึ่งมีผลให้ทั้งหฤทยาและเพ็ชร์ต้องรีบเข้าบ้านโดยเร็ว จึงแลเห็นรุจีกำลังสะอึกสะอื้น ร่างของหล่อนโงนเงนไปมาระหว่างประตู จะล้มล้มล้ม หลุ่ยหลุ่ยต้องก้าวเข้าไปประคองไว้และถามว่า คุณทราบได้ยังไงว่าคำพลอยหนีตามคุณเชิรไป พิมพาบอก แกเห็นเขาพากันไปขึ้นรถ แกจำได้ รุจีบอกเสียงสะอื้น...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 170-171)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในด้านความขัดแย้งเพราะผิดประเพณีพบว่า ตัวละครประพฤติผิดประเพณีทำให้ถูกนิโทษเพราะประพฤติผิดจารีตประเพณีทำให้เกิดความอับอายปรากฏทั้งในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทย

1.5.4 ซ่าตัวตาย

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครซ่าตัวตาย ในปัญญาสชาติกเรื่อง วรวงษชาติกนางกาไวยราชเทวีเคยได้กระทำความผิดโดยการใส่ร้ายพระวรวงศ์ราชกุมารและพระวงศ์สุริยามาศกุมารว่ากระทำการชมเหงตนเองทำให้พระโอรสทั้งสองถูกพระราชบิดาขับไล่ออกจากเมืองไปและเมื่อต่อมาความจริงทุกอย่างเปิดเผยนางกาไวยกลัวความผิดจึงกลืนยาพิษซ่าตัวตายเพื่อหนีความผิด ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าวงศาธิราชเมื่อพระองค์จะให้พระราชบุตรทั้งสองอดโทษ จึงตรัสว่า พ่อลูกรักบิดานี้ผิดจริงแล้ว เหตุทั้งนี้ไซ้รักก็เพราะบิดาเชื่อถ้อยฟังคำของนางกาไวย จึงสั่งให้เพชฌฆาตประหารชีวิตพ่อทั้งสองผู้ไม่มีความผิด ดูกรพ่อลูกรักจงกระทำโทษกรรมกรรมแก่บิดาตามปรารถนาเถิด พระราชบุตรทั้งสองได้ฟังตรัสของพระราชบิดาก็บรรเทาความโกรธลงแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราชเจ้า นครของข้าพระบาทมีอยู่ ข้าพระบาทจะไปครองราชย์สมบัติในประเทศนั้น ลำดับนั้นพระเจ้าวงศาธิราชจึงพาพระราชบุตรทั้งสองเข้าไปยังพระนคร ครั้นนางกาไวยราชเทวีจึงรำพึงในพระทัยว่าพระราชบุตรทั้งสองเป็นปัจเจกมิตรเราครั้นได้ครองราชสมบัติแล้วก็จะซ่าเราเสีย เราจะกลืนยาพิษให้ตายเสียดีกว่า

นางรำพึงแล้วก็กลืนยาพิษสิ้นชีพแล้ว แลก็ไปเกิดในอเวจีมหานรก...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 600-601)

และในนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย พระยานราภิบาลระงับอารมณ์โกรธไม่ได้จึงฆ่าลูกชายของตนเองจนเสียชีวิตและต่อมาเมื่อรู้ตัวว่าได้ทำผิดไปและไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาก็จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดที่ตนเองได้กระทำ ดังตัวอย่าง

“...พระยานราภิบาลเมินจากหล่อนเหมือนเห็นของโสโครก สวมกอดลูกชายแนบแน่นในวงแขนอีกครั้ง กระจับกับร่างไร้ลมหายใจ ยกโทษให้พ่อด้วยลูกรักพ่อ จะชดใช้บาปที่ก่อให้เจ้า ประตุถูกกระแทกซ้ำครั้งสุดท้าย กลอนหลุดกระเด็น บานประตูเปิดผางออกมา ผู้ชายหลายคนถลาเข้ามาในห้อง ปีนพกที่ยังเหลือกระสุนอยู่ในลำกล้อง ทำหน้าที่ของมันเป็นครั้งสุดท้าย ‘เปรี้ยว’ กระสุนเจาะเข้าขมับ ท่ามกลางเสียงร้องสุดเสียงของชาวบ้านที่บุกเข้ามาในห้องนอน ร่างของชายวัยกลางคน พับลงทับบนร่างชายหนุ่ม สวมกอดไว้แน่น บอกรบความตั้งใจแน่วแน่ในการติดตามอีกฝ่ายไปสู่ปรโลก...” (ว. วิมลฉัยกุล, 2554ข, หน้า 667)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในด้านความขัดแย้งเพราะตัวละครฆ่าตัวตายพบว่า ตัวละครได้รับความกดดันเมื่อเจอปัญหาซึ่งไม่สามารถจะแก้ไขได้หรือหาทางออกไม่ได้จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดที่ได้กระทำปรากฏในปัญญาสชาดกเรื่องวรรณสาชดกและในนวนิยายไทยเรื่องมาลัยสามชาย

1.5.5 รับสินบนหรือคอร์รัปชัน

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมเพราะตัวละครรับสินบนหรือคอร์รัปชันเป็นความผิดที่เกิดขึ้นเพราะความโลภและเพราะตัวละครต้องการสิ่งของหรือเงินทองเพื่อประโยชน์ของตนเอง ในปัญญาสชาดกเรื่อง วรรณสาชดก ปรากฏตัวละครรับสินบนเพื่อปล่อยพระวรรณศรีราชกุมารและพระวงศ์สุริยามาศกุมารไม่ให้ถูกประหารแลกกับทองคำพันตำลึง ทำให้พระกุมารทั้งสองยังคงพระชนม์ชีพอยู่โดยน่านักโทษคนอื่นไปประหารแทน ดังตัวอย่าง

“...เมื่อพระราชเทวีพ้นจากวิสัยแล้วก็ทรงกรรแสงปริเทวนาการคร่ำครวญแล้วทรงดำริว่า จำเราจักให้ทองคำพันตำลึงแก่เพชรฆาตจะให้เขาปล่อยบุตรเราไป ครั้นทรงจินตนาการดังนี้แล้ว จึงใช้ให้นางปริจาริกาที่สนิทคนหนึ่งนำเอาทองคำไปให้เพชรฆาตแล้วสั่งไปตามความประสงค์ทุกประการ นางปริจาริกาก็นำเอาทองคำนั้นไปให้เพชรฆาตแล้วแจ้งข้อความให้เพชรฆาตทราบทุกประการ ส่วนเพชรฆาตเหล่านั้นเกิดความยินดีปรีดา รับเอาทองคำพันตำลึงไว้ด้วยโลภเจตนาแล้วบอกว่า คินวันนี้เราจะพาพระราช

กุมารทั้งสองไปนอกพระนคร แล้วจะฆ่าโจรที่มีโทษหนักเสียสักสองคน...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 567)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ใต้เงาตะวัน ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงวิธีการช่วยผู้กระทำผิดให้พ้นโทษได้ด้วยการใช้เงินและอิทธิพลแสดงให้เห็นว่ามี การรับสินบนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ดังตัวอย่าง

“...รีน่า ผมจะช่วยกานต์นะ ทันทึที่ได้ข่าวเขา ถึงอย่างไรเขาก็เป็นพี่ชายของผม ผมไม่มีวันทิ้งเขา ไม่มีวันปล่อยให้เขาลำบากได้ มีวิธีตั้งมากมาย ด้วยเงินด้วยอิทธิพล ด้วยพรรคพวกที่มีอยู่ในทุกวงการ ขอแต่เพียงให้ได้พบตัวกานต์เท่านั้นแหละกรรมเชื่อว่าเขาและคนในครอบครัวจะสามารถจัดการให้กานต์กลับเข้ามาสู่อ้อมอก หรือมีเช่นนั้นก็อาจซุกซ่อนตัวอยู่เงียบ ๆ ที่ไหนก็ได้ตามแต่เขาจะต้องการจนกว่าจะหมดอายุความ เพียงแค่ให้เขาติดต่อกลับมา!... ทว่า กรรมก็รับรู้ลึกล้ำอยู่ในใจว่า พี่ชายของเขาจะไม่มีวันหวนคืน...” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2547, หน้า 740)

และจากนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของข้าราชการที่เบียดบังทรัพย์สินสมบัติของราชการไปใช้ส่วนตัวทั้งทรัพย์สินและเงินทองแสดงให้เห็นถึงการคอร์รัปชันที่ยังมีอยู่ในระบบข้าราชการของไทย ดังตัวอย่าง

“...คุณหมอเบิกเงินหลวงซื้อก็ได้ นายมีแนะนำ นายอำเภอนั้นยังใช้เงินหลวงซื้อ ทันทึว่าเบิกในค่าพาหนะหรืออะไรนี่แหละ กานต์อดขันไม่ได้ ข้าราชการที่ไหน ๆ ก็เหมือนกันทั้งนั้นคือพยายามเบิกเงินหลวงให้ได้ทุกทางเท่าที่สามารถถ้าโกงได้ก็ยิ่งดี ยิ่งเบิกเงินหลวงใช้ซื้อข้าวของเครื่องใช้เป็นของตนได้มากเท่าไรจะดียิ่งมีความสามารถเท่านั้นในสมัยนี้ ถ้าใครไม่หารายได้หรือเบียดบังเงินหลวงละก้อจะถูกตราหน้าว่าโกงยิ่งกว่าควายเมื่อมีทางได้ทำไมจะไม่เอา...” (สุวรรณณี สุขคนธา, 2516 หน้า 239-240)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคมในด้านความขัดแย้งเพราะรับสินบนหรือคอร์รัปชันพบว่า ตัวละครมีเจตนาทุจริตในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเรียกรับประโยชน์หรือหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่การงานของตนปรากฏในปัญญาสชาติกรเรื่องวรรณคดี และในนวนิยายไทยเรื่องใต้เงาตะวันและเขาชื่อกานต์

โดยสรุป การผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคมในปัญญาสชาติกรกับนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครในปัญญาสชาติกรกับนวนิยายไทยขัดแย้งกับสภาพสังคมใน 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน

2. การรื้อฟื้น

การรื้อฟื้น หมายถึงประเด็นมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในปัญญานิยายแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทยซึ่งเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในด้านช่วงเวลาของวรรณกรรมทั้งสองประเภททำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และสภาพสังคมที่ผู้เขียนได้สะท้อนผ่านบทบาทของตัวละครและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเขียนจึงทำให้ประเด็นความขัดแย้งในปัญญานิยายแต่ไม่มีปรากฏในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย

จากการศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญานิยายกับนวนิยายไทยพบการรื้อฟื้นปัญหาความขัดแย้ง มี 3 ด้าน คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง และ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น ดังนี้

2.1 ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

การรื้อฟื้นความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีปรากฏในปัญญานิยายแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย มี 3 ด้าน คือ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และยักษ์ ดังนี้

2.1.1 อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ เป็นอำนาจที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากมนุษย์แต่เกิดขึ้นจากอำนาจความศักดิ์สิทธิ์หรือพลังเหนือธรรมชาติมักปรากฏเพื่อปกป้องหรือคุ้มครองตัวละครจากภัยอันตรายต่าง ๆ จากการศึกษาค้นคว้าเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญานิยายกับนวนิยายไทยพบการรื้อฟื้นอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีปรากฏในปัญญานิยายแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...เมื่อนางอรพิมพ์ปริเทวนาการรำไรด้วยถ้อยคำดังนี้เป็นต้น พรหมทัตกุมารก็เข้าไปในปราสาท ประราธนาจะอภิรมย์สัมผัสด้วยราตฤดี นางอรพิมพ์เทวีก็ปริภาสตัดพ้อพรหมทัตกุมารด้วยถ้อยคำมีประการต่าง ๆ แล้วจึงกล่าวคาถาว่า

น ทิสวา ภูมิपालปุตโต น ผุสสุปาทาปี อิจฺฉามิ

อหํ ตว กุสริรกาโย มุตตกริสปริภูณฺสทิสํ

ความว่า ท่านเป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เราไม่ประราธนาจะดูท่าน สรรกายของท่านเต็มไปด้วยมูลและกสิสเราไม่ประราธนาที่จะถูกต้องด้วยเท้าของเรา

เมื่อนางอรพิมพ์เทวีกล่าววบริภาษตัดพ้อดังนี้ พรหมทัตฤมารก็ไม่สามารถจะข่มขืนนางได้ เมื่อเข้าไปใกล้นางก็ให้ร่อนรอนพันกำลังนักจึงเดินออกมาพักอยู่ภายนอกปราสาท...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 459)

จากตัวอย่างเรื่อง ปาจิตตฤมารชาดก พรหมทัตฤมารเป็นผู้มีจิตใจชั่วช้าเลวทรามจับนางอรพิมพ์มาขังไว้เพราะปรารถนากามราคะ แต่พรหมทัตฤมารไม่สามารถข่มเหงนางอรพิมพ์ได้เพราะนางอรพิมพ์เป็นผู้มีบุญญาธิการและพรหมทัตฤมารเป็นผู้มีใจหยาบช้าจึงไม่สามารถกระทำกรรมอันลามกด้วยกามราคะได้เพราะนางอรพิมพ์ได้รับความคุ้มครองจากอำนาจพิเศษของสิ่งเหนือธรรมชาติที่คอยปกป้องรักษานางอรพิมพ์ให้พ้นจากสิ่งเลวร้าย

นอกจากนี้ จากเรื่อง สีหนาทชาดก นางสุญภาติ เป็นหญิงไม่มีสามีแต่นางดื่มน้ำที่รอยเท้าช้าง ด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติทำให้นางตั้งครรภ์โดยที่ไม่ได้ร่วมสังวาสกับบุรุษคนใดและได้บุตรที่มีบุญญาธิการมากมาเกิดในครรภ์ของนางแต่เพราะนางไม่มีสามีนางจึงถูกตำหนิว่าแอบไปเสกสังวาสกับบุรุษคนใดคนหนึ่งทั้งที่ยังไม่แต่งงานจนตั้งครรภ์ขึ้นมา ดังตัวอย่าง

“...นางก็ติดตามรอยเท้าช้างไปด้วยกำลังโกรธก็หาพบช้างนั้นไม่เห็นย่อหอบบอบข้ำทั้งกระหายน้ำเป็นกำลังจึงหวนกลับมา เห็นวาริอันมีอยู่ในรอยเท้าช้างนางก็กวรวารินั้นดื่มกิน คราวนั้นพระโพธิสัตว์พิจารณาดูพระมารดาด้วยทิพจักขุแล้วเห็นนางสุญภาติเคยเป็นมารดาของพระองค์มา จึงจตุจากเทวโลกถือปฏิสนธิในครรภ์ของนางสุญภาติ ในวันที่นางนั้นดื่มวาริในรอยเท้าช้างนั้น ในราตรีวันนั้นนางสุญภาตินิมิตฝันเห็นว่า มีลมกองหนึ่งพัดมาแต่ทิศทั้งสี่พัดหอบเอานางสุญภาติไปวางไว้ ณ ยอดภูเขาสรรพรุกขชาติ ภูเขานั้นก็วินาศลงด้วยกำลังลมพัด นางสุญภาติตื่นขึ้นกลัวจนตัวสั่น ครั้นรุ่งเช้าเข้าบริโภคอาหารแล้วก็ถือเอาข้าวตอกดอกไม้เป็นต้นไปสู่สำนักท่านผู้รู้ท่านายพัน เล่าความฝันที่ตนเห็นนั้นให้ท่านฟังแล้วก็นั่งอยู่ส่วนหนึ่ง ท่านผู้รู้ท่านายพันจึงพยากรณ์ว่า คุณแม่สุญภาติ ท่านนี้มีได้สมครสังวาสกับบุรุษคนใดแต่จะได้ ลูกชายอันเลิศผู้หนึ่ง ลูกชายของท่านกับตัวท่านจักได้เป็นใหญ่ในสากลทวีปเทียงแท้ นางสุญภาติทราบดังนั้นก็ลากลับมายังกระท่อมของตนคิดตรองไปว่า เราจะได้สังวาสบุรุษคนใดก็หาไม่ ท่านผู้รู้บอกกะเราว่าจะได้ลูกผู้ชายดังนี้ ความขอนี้น่าอัศจรรย์ใจนัก...” (กรมศิลปากร, 2552ข, เล่ม 2 หน้า 138)

จากการศึกษาพบว่า การรื้อทึงปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติในปัญญาสชาดกแสดงพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถควบคุมและบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้นอกเหนือความสามารถของมนุษย์และคอยตาม

รักษาตัวละครที่มีบุญญาธิการให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงและบันดาลสิ่งพิเศษให้เกิดขึ้นแก่ตัวละครด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2.1.2 เทวดา

เทวดา คือ เทพที่อยู่ในภพภูมิที่สูงกว่ามนุษย์หรือที่เรียกว่า สวรรค์ เทวดามีอำนาจพิเศษเหนือกว่ามนุษย์สามารถเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ได้ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับเทวดาในปัญญาสชาดกมีปรากฏในลักษณะต่าง ๆ เพราะในวรรณกรรมชาดกมนุษย์มีความเชื่อว่าเทวดามักให้ความเชื่อเหลือและเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ตามความต้องการอยู่เสมอและในปัญญาสชาดกยังปรากฏว่าเทวดาได้สร้างความขัดแย้งกับมนุษย์อีกด้วย จากการศึกษา พบการรื้อฟื้นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับเทวดาคือมีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่ไม่มีในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...ปัญหาที่ข้าพเจ้าถามนี้ พระองค์จงแก้โดยเร็วพลัน ในภายในกำหนดเจ็ดปีเจ็ดเดือนเจ็ดวันดังนี้ แล้วตรัสต่อไปอีกว่า ถ้าพระองค์ทรงทราบจงกล่าวออกไป ถ้าไม่ทรงทราบปัญหาของข้าพเจ้า เทวทัณฑ์ก็จักบังเกิดมีแก่พระองค์ เทวทัณฑ์นี้จักตกลงแก่พระองค์ ๆ ก็จักสิ้นพระชนม์ ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชแล้วก็เสด็จไปยังทิพยสถานของตน พระเจ้าโกรพยราช ได้สดับปัญหาที่ท้าวสักกเทวราชถามนั้น แล้วก็สะดุ้งหวาดพระทัยอยู่สิ้นราตรียิ่งรุ่ง พระเจ้าโกรพยราชได้ทรงฟังถ้อยคำของชนเหล่านั้นแล้วก็สะดุ้งพระทัยว่าความตายจะมีแก่พระองค์เป็นแน่ จึงตรัสเรียกพระราชเทวีมาตรัสชกถามว่า คุณกรเจ้าผู้มีพักตรอันเจริญ เทพยดาถามปัญหาเรา เราหาทราบปัญหานั้นไม่ เจ้าจงพิจารณาปัญหานั้นดูเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 347)

จากเรื่อง ภัณฑาคารชาดก ท้าวสักกเทวราชถามปัญหากับพระเจ้าโกรพยราชโดยกำหนดให้ตอบปัญหาให้ได้ภายใน เจ็ดวัน เจ็ดเดือนและเจ็ดปี หากไม่สามารถตอบปัญหาได้ก็จะลงโทษทัณฑ์พระเจ้าโกรพยราชให้ถึงแก่ชีวิตสร้างความหวาดกลัวแก่พระเจ้าโกรพยราชเป็นอย่างยิ่งเพราะรู้ว่าตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาคือเทวดาได้อย่างแน่นอน

“...ฝ่ายนางกัณ्हลิมายัศครมเหสีที่สองนั้น ครั้นถึงเวลาจะคลอดบุตร ลมกัมมชวาตที่ในครรภ์ก็จลนาการหวั่นไหว เทวดาที่รักษาพระนครนั้นไซ้รู้มีความโกรธ เพราะโทษที่นางกระทำแก่นางวลิกาเทวีกับทั้งวิบากกรรมที่นางกระทำนั้นมาปีบต้นครรภ์ของนางจึงหลงซัดไม่คลอดถึง 7 วัน นางได้รับความทุกข์เวทนาอันหยาบช้ำสาหัสปานประหนึ่งว่าจะถึงมรณพิบัติ ฉะนั้น ท้าวโกมลราชได้ทรงทราบความ จึงรับสั่งให้หาแม่มดเข้ามาแล้วตรัสถามว่าเป็นดังนี้ด้วยเหตุอะไร หญิงแม่มดทูลว่า เทวดารักษาพระนครมีความโกรธ เพราะโทษที่นางกัณ्हลิมายัศครมเหสีได้กระทำการหยาบช้ำแก่นางวลิกาเทวีนั้น ถ้าพาพระนางกัณ्हลิมายัศครมเหสีไปหานางวลิกาเทวี

แล้วให้กราบไหว้วิงวอนขอน้ำล้างเท้ามารดบนศีรษะของนางบุตรนั้นจะคลอดจากพระกรรม์โดยง่าย...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 31-32)

จากตัวอย่างเรื่อง วนาวนชาติก นางกัลลหิมาเทวีมีเหลือที่สงของพระเจ้าโกมลราชเคยทำกรรมชั่วโดยสั่งให้นางทาสีนำพระราชกุมารซึ่งเป็นหน่อพุทธังกูรไปฝังไว้ใต้ต้นจันทร์แดง ทำให้รุกขเทวดาที่สิงสถิต ณ ต้นจันทร์แดงโกรธมากจึงบันดาลให้นางไม่สามารถคลอดบุตรได้ตามปกติและได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมาก เพราะกรรมที่เคยทำเทวดาจึงลงทัณฑ์แก่นางให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน

จากการศึกษาพบว่า การรื้อทึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับเทวดาในปัญญาสชาติกเกิดขึ้นเพราะความเชื่อเรื่องเทวดามีอิทธิพลต่อมนุษย์มากในสมัยของวรรณกรรมชาติกแต่ในสมัยปัจจุบันถึงแม้ความเชื่อและความเคารพในอำนาจของเทวดายังมีความเชื่อของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ไม่ปรากฏปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับเทวดาในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย

2.1.3 ยักษ์

ยักษ์เป็นอมมนุษย์ที่เป็นปรปักษ์กับมนุษย์เพราะมนุษย์เชื่อว่ายักษ์เป็นศัตรูของมนุษย์และมักทำร้ายมนุษย์มากกว่าช่วยเหลือทำให้ยักษ์เป็นที่หวาดกลัวสำหรับมนุษย์จากการศึกษา พบการรื้อทึงความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับยักษ์ที่มีปรากฏในปัญญาสชาติกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...คราวนั้นในชมพูทวีป มีพวกปีศาจและพวกยักษ์ไปสู่สำนักท้าวเวสสุวรรณพากันบำรุงท้าวเวสสุวรรณด้วยความอุตสาหะมากสิ้นกาลช้านาน ปีศาจและยักษ์บางพวกร้องขออาณาเขตในป่ากะท้าวเวสสุวรรณแล้ว จับสัตว์และมนุษย์ที่เที่ยวไปในอาณาเขตนั้นกินเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกร้องขอกระดิ่งเหล็ก กะท้าวเวสสุวรรณ สามารถจะครอบสัตว์เป็นให้ตายกินเนื้อเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกของไม้เท้ามีฤทธิ์มากกะท้าวเวสสุวรรณอันสามารถชี้ข้างต้นให้ตายชี้ข้างปลายให้เป็นปีศาจและยักษ์บางพวกขอกายของตนกะท้าวเวสสุวรรณ ให้สามารถเหิรไปในอากาศได้ และให้สามารถกระทบกายมนุษย์ตายกินเนื้อเป็นอาหาร ปีศาจและยักษ์บางพวกขอพรกะท้าวเวสสุวรรณไว้เพื่อให้มีสิริระกายใหญ่ยิ่ง สามารถอาจวิ่งไล่มนุษย์กินได้ง่าย...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 136)

จากตัวอย่างเรื่อง สีหนาทชาติก ปีศาจและพวกยักษ์ได้รับพรท้าวเวสสุวรรณเพื่อจะสามารถจับมนุษย์หรือสัตว์ที่หลงเข้ามาในอาณาเขตของตนกินเป็นอาหารได้แสดงถึงอำนาจของปีศาจและยักษ์ที่มีกำลังเหนือกว่ามนุษย์และใช้กำลังทำร้ายและฆ่ามนุษย์จำนวนมากล้มตายลงและมนุษย์ที่เหลือก็เป็นอยู่อย่างหวาดกลัว

“...คราวนั้น มียักษ์นิรตนหนึ่งมักมากด้วยราคะฤดีเที่ยวแสวงหาสามีไปในป่าใหญ่เดินมาถึงต้นไทรนั้นแล้วหยุดพักอาศัยอยู่ใต้ต้นไทรนั้น ได้เห็นพระนางสุวรรณเกสรานั่งอยู่ที่คาบไม้จึงถามว่านั่นคือใคร พระราชาได้ฟังนางยักษ์นิรตนสำคัญว่าเป็นหญิงมนุษย์จึงตอบว่า เราชื่อสุวรรณเกสรเทวี เหตุไรท่านจึงมาอยู่ ณ ที่นี้ เรามากับพระวันธราชาภัสตาของเราแล้วพระนางเล่าความหลังตั้งแต่ต้นให้ยักษ์นิรตน ฟัง ๆ แล้วจึงคิดว่าเราจักฆ่านางเทวีผู้นี้เสียแล้วนฤมิตรรูปของเราให้เหมือนนางเทวีไปอยู่ร่วมราคะฤดีกับพระวันธราชาตามาจักได้เป็นมเหสีมีอิสระยิ่งกว่านางกิตติ นางยักษ์นิรตนคิดแล้วจึงขึ้นไปบนต้นไทรได้ทูลบอกโบายตีปริภาชตัดพ้อว่า ไฉนเจ้าจึงมาแย่งเอาผิวเรา นางสุวรรณเกสรเทวีถูกยักษ์นิรตนประหารตีตำว่าเสวยทุกขเวทนากรรมแสงให้ได้ร้องขอโทษแล้วสลบลง นางยักษ์นิรตนสำคัญว่านางเทวีถึงกาลแล้วจึงลากไปทิ้งเสียในคงคา นางยักษ์ก็กลับมานฤมิตรกายให้เหมือนพระเทวีนั่งอยู่ที่ต้นไทร...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 341-342)

จากตัวอย่างเป็นความขัดแย้งระหว่างนางยักษ์นิรตนที่ใช้กำลังประทุษร้ายนางสุวรรณเกสรเทวีโดยมีเจตนาจะให้เสียชีวิตเพราะต้องการแย่งสามีของนางสุวรรณเกสรมาเป็นของตนเองซึ่งมนุษย์ไม่มีกำลังและฤทธิ์ที่จะต่อสู้กับยักษ์ได้ต้องพ่ายแพ้ต่อยักษ์ในที่สุด

จากการศึกษาการรื้อทึ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับยักษ์ในปัญญาสชาดกพบว่า ความเชื่อเรื่องยักษ์มีปรากฏในสมัยของวรรณกรรมชาดกแต่ในสมัยปัจจุบันความเชื่อเรื่องยักษ์อาจจะมีปรากฏในรูปแบบเรื่องเล่าในนิทานพื้นบ้านหรือเรื่องปรัมปราเพียงเท่านั้นแต่ไม่ปรากฏปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับยักษ์ในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย

โดยสรุป การรื้อทึ่งความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทยมี 3 ด้าน คือ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และยักษ์

2.2 ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง

การรื้อทึ่งความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากตนเองเป็นการเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองที่มีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย จากการศึกษารื้อทึ่งความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดกมี 2 ด้าน คือ การทำความดี และความพลัดพราก ดังนี้

2.2.1 การทำความดี

การรื้อฟื้นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเมื่อจะต้องตัดสินใจในการทำความดีนั้นเพราะผลจากการกระทำอาจทำให้ตัวละครได้รับโทษอย่างใดอย่างหนึ่งจึงต้องตัดสินใจเลือกกระทำโดยผ่านความรู้สึกขัดแย้งภายในใจของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...ครั้นเสร็จภัตตกิจแล้ว นางปรารภจะฟังพระธรรมเทศนา จึงวิงวอนพระเถรเจ้าให้แสดงธรรม พระเถรเจ้าก็แสดงพระธรรมเทศนาอันประเสริฐคือทานถา สีสถา ลักคกถาแล้วแสดงพระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ แก่พระราชเทวีนั้น ส่วนพระราชเทวีครั้นได้เสวนาการพระธรรมเทศนานั้นแล้วก็มีจิตเลื่อมใส จึงทรงจินตนาการว่า พระมหากษัตริย์เจ้าพระองค์นี้ จะทิ้งเราหรือจะขับไล่เราเสีย จะขายเราเสียหรือจะจองจำเรากี่ดี พระองค์ปรารภจะทำเราอย่างไรอย่างไร ก็จึงทำเราอย่างนั้นอย่างนั้นเถิดแล้วพระราชเทวีก็ถวายผ้าที่มีราคาถึงแสนตำลึงนั้นให้เป็นธรรมบูชา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 298)

จากเรื่อง จาคทานชาดก พระนางกาญจนเทวีมีเหลือของพระเจ้าอชิตมหาราชแห่งเมือง อชิตปุรนคร เกิดศรัทธาอยากบูชาพระธรรมเทศนานั้นด้วยผ้าราคาหนึ่งแสนตำลึงที่พระเจ้า อชิตมหาราชประทานให้แต่ก็เกรงว่าพระเจ้าอชิตมหาราชทรงทราบอาจริ้วและลงโทษ ถ้าเป็นเช่นนั้นชีวิตเราจะต้องถึงคราวลำบากแน่แท้ แต่ในที่สุดพระนางกาญจนเทวีก็ตัดสินใจถวายผ้าราคาหนึ่งแสนตำลึงเพื่อบูชาพระธรรมเทศนา

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะการทำความดีเป็นสิ่งที่มิปรากฏในปัญญาชาดกซึ่งเป็นเรื่องการให้ทานด้วยของที่มีมูลค่ามากทำให้ตัวละครต้องตัดสินใจในการกระทำซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย

2.2.2 ความพลัดพราก

การรื้อฟื้นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเมื่อต้องพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักทำให้ระลึกถึงและเป็นความทุกข์ใจอย่างที่สุด จากการศึกษาเปรียบเทียบความขัดแย้งภายในใจของตัวละครในปัญญาชาดกกับนวนิยายไทยพบการรื้อฟื้นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครที่เกิดจากความพลัดพรากเพราะต้องพลัดพรากจากบุตรและบิดามารดาผู้เป็นที่รัก ดังตัวอย่าง

“...ความพินาศจักมีแก่เราเพราะจากลูก ชีวิตของเราจักไม่มีเป็นแท้ เราสำคัญมั่นหมายว่าจักถึงชีวิต เพราะพลัดพรากจากลูกของเรา หัวใจเราเต็มไปด้วยความเศร้า ใครจักนำเราให้พ้นจากทุกข์ได้ ใครจักพูดกับเจรจาถ้อยคำเป็นที่รักกับเรา และเราจักพูดจากับผู้ใดนางคร่ำครวญตั้งนี้แล้วก็นอนหลับไป...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 7)

จากตัวอย่างเรื่อง สุวรรณสิริชาดก นางจันทาลบัณฑิตคร่ำครวญ คิดถึงบุตรชายคือพระสุวรรณสิริสาโพธิสัตว์ที่เดินทางไปค้าขายกับนายสำเภา ความคิดถึงและความห่วงใยทำให้นางคร่ำครวญถึงบุตรตลอดเวลาเพราะความรักของมารดาที่มีต่อบุตรมีกำลังมาก ความเศร้าโศก ความอาลัยรักจึงเกิดขึ้นแก่นางอย่างมากยากจะหาทุกข์ใดมาเทียบได้

“...ความว่า ดูกรลูกรักของมารดา เจ้าพากันไปเสียช่างโหด ช่างมาทำมารดาให้อนาถาหาที่พึ่งมิได้ มารดามีได้เห็นลูกรักทั้งสองราหวัใจของมารดาก็จักแตกทำลายไป ณ บัดนี้...” (กรมศิลปากร, 2552ช, หน้า 318)

จากตัวอย่างเรื่อง เทวัญชาดก พระนางวิมลมาเทวีเมื่อทราบข่าวพระเทวัญกุมารและพระนางจันทกุมารี พระโอรสและพระธิดาทั้งสองหนีออกจากพระนครไปก็เกิดความทุกข์ความเศร้า ความคิดถึงลูกนั้นประหนึ่งดวงหทัยของพระนางจักแตกสลายเพราะความอาลัยต่อบุตรีธิดา

นอกจากนี้ ความโศกเศร้าที่เกิดจากความเพราะพลัดพรากจากบิดามารดา ยังปรากฏในปัญญาชาดกเรื่อง เทวัญชาดก ดังตัวอย่าง

“...ครั้นกาลนานล่วงไปไว้ 7 ปี พระนางสุวรรณเกสรเทวีมีพระครรภ์ขึ้นมาได้ 6 เดือนครึ่ง นางจึงระลึกถึงพระชนกชนนีขึ้นมา จึงเข้าไปเฝ้าพระมหาสัตว์เจ้ากราบทูลว่า พระมหาราช หม่อมฉันพลัดพรากจากพระราชมารดาบิดามาได้ถึง 7 ปี บัดนี้ หม่อมฉันประสงค์จะไปเยี่ยมเยือนพระมารดาบิดา พระองค์จงได้กรุณาพาไปยังโกสัยนคร พระมหาสัตว์เจ้าทรงรับรองแล้วจึงตรัสว่าพระน้องผู้เจริญเราจักดำเนินไปพร้อมกับ มหันตโยธาเป็นอันมาก ก็ยากที่จะข้ามมหานทีกันดารไปได้ เราจักต้องไปด้วยนาวาจึงสะดวกดี...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 350)

จากตัวอย่างพระนางสุวรรณเกสรเทวี พระธิดาแห่งโกสัยนครมาอยู่ ณ เมืองพาราณสีเมื่อเวลาล่วงเลยมาถึงปีที่ 7 พระนางสุวรรณเกสรเทวีเกิดความคิดถึงพระราชมารดาบิดาเพราะพลัดพรากมานานถึง 7 ปี จึงทุกข์ใจเศร้าโศกเพราะหนีจากพระราชมารดาบิดาทั้งสองมาจึงกราบทูลขอพระเจ้าเทวัญราชให้พากลับไปเยี่ยมพระราชมารดาบิดาทั้งสองของตน

จากการศึกษาการรื้อฟื้นความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเอง ในปัญญาชาดกพบว่า การรื้อฟื้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจตนเอง มี 2 ด้าน คือ การทำความดี และความพลัดพราก

2.3 ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น

การรื้อฟื้นความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากผู้อื่นเป็นการเปรียบเทียบ ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นที่มีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย จากการศึกษาพบการรื้อฟื้นความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นจากผู้อื่นในปัญญาสชาดกมีเพียงประเด็นเดียวคือ ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน ดังนี้

2.3.1 ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวกันที่ปรากฏในปัญญาสชาดกเป็นความขัดแย้งระหว่างมเหสีของกษัตริย์ด้วยกันเอง จากการศึกษาการรื้อฟื้นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นในปัญญาสชาดกพบความขัดแย้งระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวกันใน 2 ลักษณะ คือความหึงหวงและอิจฉาริษยา และความขัดแย้งเพราะบุตร ดังนี้

1) ความหึงหวงและอิจฉาริษยา การรื้อฟื้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความหึงหวงระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกันเกิดขึ้นด้วยแรงอำนาจแห่งความอิจฉาริษยาที่มีต่ออีกฝ่ายทำให้เกิดความคิดประทุษร้ายและกลั่นแกล้งอีกฝ่ายทุกวิถีทางเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและเพื่อให้อีกฝ่ายได้รับความเกลียดชังและถูกลงโทษ จากการศึกษาปัญญาสชาดกพบการรื้อฟื้นปัญหาความขัดแย้งเพราะความหึงหวงระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวกัน ดังตัวอย่าง

“...อยู่มาวันหนึ่ง ท่านपालกเสนาบตีเข้าไปสู่ที่เฝ้าพระเจ้าพรหมทัต ถวายบังคมแล้วจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาราช พระนางจันทาเทวีจะมีใจซื่อตรงต่อพระองค์ ก็หาไม่ ย่อมไปเสพกามคุณกับชนชาติต่ำช้า พระนางจันทาเทวีนั้นประพฤติกการหาสมควรไม่ เมื่อลับหลังพระองค์ไปแล้วประพฤติดอนาจารเหมือนหญิงรุ่น ๆ สาวบ้าง เหมือนหญิงหม้ายบ้าง และหาเกรงกลัวพระราชอาญาฝ่าพระบาทไม่ เห็นว่าพระนางจันทานั้นไม่ควรจะให้อยู่ในราชนิเวศน์ต่อไป เมื่อท่านपालกเสนาบตีทูลยุยงอย่างนี้แล้วก็กลับไป พระนางสุวรรณจัมปากเทวีจึงชวนเข้าไปเฝ้าพระราชชา ถวายบังคมแล้วทูลยุยงเสริมคำเสนาบตีอีกว่า ข้าแต่พระมหาราช ถ้อยคำของपालกเสนาบตีที่กราบทูลนั้นหาเหลวไหล ไม่จริงที่เดียวนางจันทาเทวีนั้นจะตั้งใจบำเรอพระองค์ตามธรรมดาหาได้ มักทำกรรมลามกด้วยบุรุษคนเลว นางจันทาเทวีมีกรรมนั้น จะได้เกิดด้วยอำนาจ สัมภพของพระองค์เดียวหาได้ ย่อมสาธารณ์ทั่วไปกับบุรุษชาวเมืองด้วยกัน พระเจ้ากรุงพรหมทัต ทรงสดับถ้อยคำपालกเสนาบตีและนางสุวรรณจัมปากเทวี ทูลบรรยายนั้น หาทรงวิจารณ์โทษของนางจันทาเทวีให้ได้ความเท็จจริงก่อนไม่ ทรงกริ้วกราดเป็นกำลัง จึงรับสั่งให้ขับไล่นางจันทาเทวีไปให้เสียจากนิเวศน์เรือนหลวง...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 165)

จากเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก พระนางสุวรรณจัมปากเทวีร่วมมือกับ ปาลกเสนาบดีทูล ยุยงให้พระเจ้าพรหมทัตกริ้วและทรงพิโรธต่อพระนางจันทาเทวีด้วยการใส่ร้าย ว่าพระนางจันทาเทวีไม่ซื่อสัตย์ต่อพระเจ้าพรหมทัตด้วยการประพาศติผิตประเวณี เสพกามคุณ กับบุรุษทั่วไปซึ่งเป็นการดูหมิ่นและไม่เกรงกลัวต่อพระราชอาญาของพระเจ้าพรหมทัต พระเจ้าพรหมทัตไม่ทันได้พิจารณาโทษของพระนางจันทาเทวีว่ามีจริงหรือไม่ก็ทรงขับไล่พระนางจันทาเทวี ออกไปเสียจากพระนคร

“...นางสุภัททาหาสิริสมบัติ ทั้งเป็นคนเดียวที่แยกกลางป่าอนาถา หามีญาติไม่ ทำไมพระราชารักใคร่มาก พวกเราทั้งหลายช่วยคิดอุบายทำลายให้แตกร้างกัน เสียให้ได้ พระนางเขมาเทวีจึงหาพราหมณ์โหราจารย์มาแล้วประทานทรัพย์ให้พันหนึ่ง จึงบอกว่า ข้าแต่ลุง ถ้าหากว่าท่านอาจยังความปรารถนาของฉันทให้สำเร็จได้ไซ้ร้ ฉันทจักบูชาท่านให้ยิ่งกว่า นี้อีก ข้าแต่พระเจ้า จะให้ข้าพระบาททำอะไรหรือ ข้าแต่ท่านลุง ท่านไม่เห็นดอกหรือเล่า พระภัสดาเจ้าของฉันทท่านหลงเสน่ห์นางสุภัททาเสียแล้ว ท่านหลงรักนางสุภัททาแต่ผู้เดียวฉันท จะทำอะไรจักให้พระราชารักฉันทได้บ้าง ถ้าว่าท่านทำพระราชาให้รักฉันทได้จนพระราชาละทิ้ง นางสุภัททาเสียได้ไซ้ร้ ฉันทจักบูชาท่านให้ยิ่งกว่าทรัพย์ที่ให้ท่านนี้อีกหลายเท่า...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 445)

จากเรื่อง วรรณสังฆชาดก มเหสีของพระเจ้าเจตราชแห่งเมืองวิเทหะ เกิดความหึงหวงและอิจฉาริษยาระหว่างพระนางเขมาเทวีมเหสีองค์เก่ากับพระนางสุภัททาเทวี มเหสีองค์ใหม่เพราะพระเจ้าเจตราชทรงรักใคร่และเอ็นดูพระนางสุภัททาเทวีมากกว่ามเหสี และนางสนมคนอื่น ๆ ต่อมาเมื่อพระนางสุภัททาเทวีคลอดบุตรก็นำที่นอนไม้มาถวายพระเจ้าเจตราชแทนพระโอรสและทูลว่าพระนางสุภัททาเทวีประสูติพระโอรสออกมาเป็นที่นอนไม้ พระเจ้าเจตราชจึงรับสั่งให้ขับไล่พระนางสุภัททาเทวีออกนอกพระนครโดยการใส่แผลรอยไปใน มหานที

จากการศึกษาการรื้อทึ่งปัญหาความขัดแย้งเพราะความหึงหวง และอิจฉาริษยาในปัญญาสชาดกพบว่า เกิดขึ้นเพราะความหึงหวงระหว่างมเหสีของกษัตริย์ที่ พยายามแย่งชิงความรักจากพระสวามีและความอิจฉาริษยาที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความรักจาก พระสวามีมากกว่าตนซึ่งปรากฏว่าฝ่ายที่ไม่ได้รับความรักนั้นคิดหาทางกลั่นแกล้งและใส่ร้าย ให้อีกฝ่ายถูกเกลียดชังซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวไม่ปรากฏในนวนิยายไทย

2) ความขัดแย้งเพราะบุตร การรื้อทึ่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ระหว่างภรรยาหลายคนที่มีสามีคนเดียวกันเพราะขัดแย้งเรื่องบุตรในปัญญาสชาดกพบว่า การ

รื้อทั้งปัญหาความขัดแย้งเพราะบุตรเกิดจากความริษยาและการให้ร้ายภรรยาที่มีบุตรจนได้รับโทษทัณฑ์โดยไม่มีความผิดและต้องประสบกับความลำบากในการดำรงชีวิต ดังตัวอย่าง

“...แต่ฝ่ายนางอัครมเหสีชื่อว่ากัณห์ลลิตาเทวีนั้นมีสันดานประกอบไปด้วยความริษยา อันความวิหิงสาครอบงำอยู่เป็นนิตย์ นางจึงคิดโดยอุบายว่าบุตรของเราเป็นผู้มีบุญญาธิการน้อยและอายุก็สั้น เมื่อได้เสวยราชสมบัติเพียงสามปีเท่านั้นก็จักตาย ฝ่ายบุตรของนางวลิกาอัครมเหสีนั้นเป็นผู้มีปัญญาและบุญญาธิการมาก จักได้เสวยราชสมบัติในพระนครทั้งสอง อย่างกระนั้นเลย เราจักคิดอุบายฆ่าบุตรของนางวลิกาอัครมเหสีนั้นเสียเถิด ครั้นคิดดังนี้แล้ว จึงเรียกหญิงคนใช้อันสนิทของนางวลิกาเทวีนั้นมา แล้วจึงสั่งกำชับว่าดูกรนางผู้เจริญ เจ้าจงปฏิบัติถ้อยคำของเราไว้ เราจะให้สิ่งของเป็นสินบนตอบแทนแก่เจ้า ในกาลเมื่อนางวลิกาอัครมเหสีคลอดบุตรออกมาแล้ว เจ้าจงเอาบุตรของนางนั้นใส่ลงในหีบแล้วนำเอาหีบนั้นไปซุกหลุมฝังไว้เสียในป่า แล้วเจ้าจงเอาท่อนไม้มาพันด้วยผ้าที่เปื้อนไปด้วยโลหิต แล้วจงกล่าววว่า นี่บุตรของพระอัครมเหสีชื่อว่าวลิกา แล้วรีบไปทูลพระราชอาให้ทรงทราบ นางกำชับดังนี้แล้ว จึงให้ทรัพย์แสนหนึ่งแก่หญิงคนใช้นั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 29)

จากเรื่อง วนาวนชาดก พระนางวลิกาอัครมเหสีอิจฉาพระนางกัณห์ลลิตาเทวีที่ตั้งครรภ์พระโอรสที่มีปัญญาและบุญญาธิการมากมีความรอบรู้ในสรรพวิชาการทั้งหลายและจะได้ครองราชสมบัติฝ่ายพระโอรสของพระนางกัณห์ลลิตาเทวีนั้นมีบุญญาธิการน้อย จึงคิดอุบายที่จะปลงพระชนม์พระโอรสนั้นเสียเพื่อให้พระโอรสของตนได้ครองราชสมบัติแทน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดจากความริษยาเพราะเหตุแห่งบุตรนำมาซึ่งการกระทำกรรมชั่วโดยไม่เกรงกลัวบาปกรรม

“...ส่วนสุวรรณจัมปากเทวี เห็นพระราชอาทรงปริศนากรรมด้วยราชโอรสนางก็มีจิตริษยาตั้งหน้าพยายามแสวงหาโทษแก่พระโพธิสัตว์และนางจันทาเทวี ประสงค์จะให้ถึงความพินาศ วันหนึ่งนาสุวรรณจัมปากเทวีทราบวว่าพระโพธิสัตว์เกิดภายในหอยสังข์ นางนึกขึ้นได้ว่าได้อุบายเรื่องนี้มีแก่เราหละ แล้วนางก็เข้าไปเฝ้าพระราชอากราบทูลว่า ข้าแต่เทวดา นางจันทาเทวีเป็นหญิงกาลกัณโณอกลูกเป็นหอยสังข์ ฝ่ายปาลกเสนาบดีก็ทูลซ้ำใส่โทษต่าง ๆ แก่พระนางจันทาเทวีต่อหน้าพระที่นั่งอีก พระเจ้ากรุงพรหมทัตหามีปริชาไม่ หลงเชื่อถ้อยคำเสนาบดีและนางสุวรรณจัมปากเทวี ทรงพระพิโรธอย่างใหญ่จึงบังคับรับสั่งอำมาตย์ว่า พวกอำมาตย์จงช่วยกันผูกแพให้ใหญ่ เอานางจันทากับกุมารใส่ไว้ในแพไปลอยเสียในแม่น้ำคงคา ฝ่ายพระนางจันทาเทวีและชนชาวบุรีทราบเหตุนั้นแล้วก็พากันร่ำร้องไห้ยกใหญ่...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 168)

จากเรื่อง สุวรรณสังขชาติ พระนางสุวรรณจัมปากเทวีเกิดจิตริษยาต่อพระนางจันทาเทวีที่มีพระโอรสประกอบด้วยบุญญาธิการมากและเป็นที่ยกใคร่ของพระราชบิดาจึงคิดหาโทษและอุบายทำให้พระนางจันทาเทวีและพระโอรสได้รับความเกลียดชังและถูกจับใส่แพลอยไปในมหานครที่ให้ได้รับความลำบาก

จากการศึกษาการรื้อทึ่งปัญหาความขัดแย้งเพราะบุตรในปัญญาสชาติพบว่า เกิดขึ้นระหว่างมเหสีทั้งสองของกษัตริย์ เพราะเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งมีบุตรที่มีบุญญาธิการมากจึงพยายามกลั่นแกล้งและใส่ร้ายให้ได้รับความผิดและถูกลงโทษเพื่อที่บุตรของตนจะได้รับความรักและราชสมบัติแทนซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวไม่ปรากฏในนวนิยายไทย

โดยสรุป การศึกษาการรื้อทึ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างภรรยาที่มีสามีคนเดียวกันที่ปรากฏในปัญญาสชาติเป็นความขัดแย้งระหว่างมเหสีของกษัตริย์ใน 2 ด้าน คือ ความหึงหวงและอิทธิริษยา และความขัดแย้งเพราะบุตร

3. การสร้างใหม่

การสร้างใหม่ หมายถึงประเด็นมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติแต่มีปรากฏในนวนิยายไทยซึ่งเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในด้านช่วงเวลาของวรรณกรรมทั้งสองประเภททำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมและสภาพสังคมและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเขียนจึงทำให้ประเด็นความขัดแย้งบางประเด็นไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติแต่มีปรากฏในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย

จากการศึกษาเปรียบเทียบการสร้างใหม่มูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติแต่มีปรากฏในนวนิยายไทยมี 4 ด้าน คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง และ 4) ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น ดังนี้

3.1 ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ

การสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ หมายถึงการสร้างประเด็นความขัดแย้งของตัวละครกับธรรมชาติที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติแต่มีในนวนิยายไทยจากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติพบการสร้างใหม่ความขัดแย้งเพียงประเด็นเดียวเท่านั้นคือ อัคคีภัย

อัคคีภัยเป็นภัยทางธรรมชาติที่สร้างความเสียหายให้กับมนุษย์ได้มากจากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอัคคีภัยในนวนิยายไทยพบว่า

ความขัดแย้งเพราะอคติภัยเกิดจากไฟไหม้ป่าแล้วลูกกลมเข้ามาทำลายบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งทรัพย์สินอื่น ๆ ของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ทำให้ตัวละครที่ประสบอัคคีภัยได้รับความลำบาก ความอดอยากและหิวโหย ดังตัวอย่างจากเรื่อง พุ่มมหาราช ดังนี้

“...ชาวบ้านอีกคนหนึ่งส่ายหน้า ‘ไฟป่าไฟบออะไรก็ไม่รู้ ชักหม้อข้าวเดือดได้ กระมัง ทิดอินกลับจากป่า บอกว่าไฟไหม้ป่าไฟวังกระทะ เดี่ยวเดียวแหละลามมาถึงดงเศรษฐีนาตาเลิศ แล้วก็ตงหญ้าคา ถ่าลมยังแรงอยู่ยงี้เดี่ยวก็ถึงที่นี่’ รื่นรู้ว่าถ่าลมยังพัดแรงอยู่อย่าง ในขณะนั้น ไม่มีอะไรเลยจะช่วยหมู่บ้านคลองสวนหมากได้เพียงหยิบมือเดียวไว้ได้จากเปลวไฟที่พวยพุ่งอยู่หลังม่านควันทางหลังบ้านออกไป เขาพอจะคิดว่าสภาพได้ว่า ป่าหญ้าคาป่านั้น จะไม่ผิตอะไรเลยกับแดนนรก ไม่มีอะไรจะสกัดกั้นมันไว้ได้ไม่มีอะไรจะเป็นเครื่องกีดขวาง มันจะลูกกลมแลบเสี้ยไหม้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ต่อหน้าจนกว่าจะหมดเชื้อ...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 198-199)

“...ต่อจากนั้นทุกคนและทุกสิ่งอย่างก็เต็มไปด้วยความโกลาหลอลหม่าน ไม่มีใครรู้ว่าเรือนหลังไหนถูกลูกไฟติดขึ้นก่อน แต่ทันใดที่มันลุกฮือ และลมส่งท้ายแผกและหญ้าคา ซึ่งเป็นเชื้อเพลิงอย่างดีในฤดูร้อนจัดเช่นนั้นก็ลามติดกันต่อ ๆ ไปภายในไม่ถึงชั่วโมง เรือน 4-5 หลังในละแวกบ้านของผู้ใหญ่พูนก็กลายเป็นทะเลเพลิง...” (เรียมเอง, 2549, หน้า 203)

จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติคืออัคคีภัย พบว่า อัคคีภัยหรือภัยจากไฟไหม้มีปรากฏในนวนิยายไทยซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของตัวละครทำให้ตัวละครต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตและเป็นความแตกต่างในด้านความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย

3.2 ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

การสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายไทยเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอำนาจหรือพลังของเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ จากการศึกษการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 4 ด้าน คือ คำสาบาน อำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ และวิญญาณหรือผี ดังนี้

3.2.1 คำสาบาน

คำสาบาน คือคำกล่าวสาปแช่งตัวเองให้เป็นไปในทางไม่ดี ทำให้ตนเองประสบเคราะห์กรรมตามที่เปล่งวาจาหรือไม่เจริญรุ่งเรืองในชีวิตตามที่ควรจะเป็นหากกระทำผิดคำสาบานหรือไม่กระทำตามที่กล่าวคำสาบานไว้ จากการศึกษการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับคำสาบานในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครได้กล่าวคำสาบาน

และมีควมกังวลต่อคำสาบานเพราะหวาดกลัวต่อผลของคำสาบานหากกระทำผิดไปจากที่ได้สาบานไว้ ดังตัวอย่าง

“...จั้นฟัง เจ้าฟังคำพิไฉนจะเรียนเอาละที่จะสาบานตั้ง ๆ ให้เจ้าได้ยิน เจ้าขวัญหลับตาสำรวมใจครู่หนึ่งแล้วก็กล่าวคำสาบานขึ้น ดัง ๆ ว่า เจ้าประคุณ-ข้าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานด้วย ข้าชื่อเจ้าขวัญ ขำรักนางเรียนหนักหนาปานชีวิต แต่มีเหตุขัดข้องที่จะยังไม่ได้กัน ข้าขอสาบานว่าข้าจะไม่ยุ่งกับหญิงอื่นเป็นอันขาด ข้าจะรักข้าจะรอเจ้าเรียนจนกว่าจะสมประสงค์หรือชีวิตหาไม่ ถ้า मैं ข้าทำผิดคำสาบานที่ว่าไว้นี้ ขอให้ชีวิตข้าเป็นอันตรายต่าง ๆ อย่าแคล้วเฉียวแคล้วงาต่าง ๆ สาตราวุธหอกดาบอย่าฟันสามวันเจ็ดวันเลย ถ้า मैं ข้าตั้งอยู่ในศีลในสัตย์ด้วยความซื่อตรง ขอให้ข้าได้อยู่กินกับเรียนสมใจทั้งชาตินี้และชาติหน้า ศัตรูคิดร้าย ขอให้พ่ายแพ้วอดวายไปเถิด เจ้าขวัญก้มลงกราบและหมอบนิง...” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 28-29)

จากเรื่อง แผลเก่า เจ้าขวัญได้กล่าวคำสาบานเพื่อยืนยันรักแท้ต่อเรียนหญิงคนรักจึงสาบานต่อหน้าเจ้าพ่อไทรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเจ้าขวัญกล่าวคำสาบานว่าขอให้เจ้าพ่อไทรเป็นพยานในความรักระหว่างตนเองกับเรียน จะไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงคนอื่นนอกจากเรียนไปตลอดชีวิตและหากผิดคำสาบานขอให้ได้รับอันตรายจากอาวุธศาสตรา หอกดาบเสียชีวิตภายในสามวันเจ็ดวัน

นอกจากนี้ จากเรื่อง มาลัยสามชาย ทองไพเราะถูกบังคับให้กล่าวคำสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าถ้าทองไพเราะคบชู้จนมีลูกด้วยกันถึงสองคนหรือลูกทั้งสองคนไม่ใช่ลูกของทรงยศขอให้ทองไพเราะวิบัติฉิบหาย ตายด้วยคมหอกคมดาบ ซึ่งเป็นคำสาบานที่น่ากลัวน่าสยดสยองอย่างยิ่ง เพราะคนไทยมีความเชื่อว่าต่อหน้าพระพุทธรูปจะไม่พูดคำโกหก ดังตัวอย่าง

“...ในห้องมีแต่ความเงียบ เว้นแต่เสียงสะอื้นเบา ๆ พร้อมหยาดน้ำตาหลังรินไม่ขาดสายจากทองไพเราะ หล่นมองยศด้วยสายตาวิงวอน แต่อีกฝ่ายก็เมินหน้าไปเสียอีกทาง ใจคอวาบหวืออย่างบอกไม่ถูก ครูเดียว ชายรับใช้ก็ประครองพระพุทธรูปทองคำองค์ย่อม ๆ เข้ามา ประยงค์ชี้ให้นำไปวางบนโต๊ะกลาง เขาก็คลานขาแข้งสั้นไปวางตามคำสั่งก่อนจะถอยกรูดกลับไป ประยงค์เอ่ยด้วยเสียงสง่า มีอำนาจ ต่อหน้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของเก่าแก่โบราณของบ้านนี้ องค์นี้ละศักดิ์สิทธิ์นัก สาบานมาเดี๋ยวนี้ถ้าแกกล้าพูด ถ้าแกคบชู้ผู้ชาย จนลูกแกสองคนเป็นลูกชายชู้ ไม่ใช่ลูกของยศ ขอให้แกวิบัติฉิบหายในสามวันเจ็ดวันให้ตายโหงด้วยคมหอกคมดาบ อย่าได้ตายตาหลับอย่าสาธุชน...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 431)

จากตัวอย่างทั้งหมดแสดงถึงความหวาดกลัวของมนุษย์ที่มีต่อคำสาบานที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเกินความควบคุมของมนุษย์ในขณะเดียวกันคำสาบานกลับมีอำนาจครอบงำจิตใจของมนุษย์อย่างยิ่ง ทำให้เกิดความหวาดกลัว ไม่มีใครกล้าลบหลู่หรือล้อเล่นเพราะความเชื่อเรื่องคำสาบานมีอิทธิพลต่อคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งมีปรากฏในนวนิยายไทยแต่ไม่มีปรากฏในปัญญาสาตก

3.2.2 อำนาจลึกลับ

ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับคือพลังอำนาจพิเศษที่เกิดจากความเชื่อของคนไทย จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครมีความเชื่อและไม่กล้าลบหลู่ความเชื่อในอำนาจลึกลับที่ถูกปลูกฝังมานานในสังคม ความหวาดกลัวต่อคำพูดและการกระทำในเรื่องต้องห้ามที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นสิ่งต้องห้ามไม่ให้พูดหรือกระทำเพราะจะมีผลต่อผู้พูดหรือผู้กระทำโดยตรง ดังตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับต่อไปนี้

“...ขอบคุณที่คุณอุตล่ำหิ้งไปดูผมเมื่อคืน มือที่จับมือใหญ่ ล้ำสัน กระชากแรงยิ่งขึ้น แต่คงทำให้ต่อไปโดยไม่ปริปากตอบ ถ้าผมตาย คุณจะร้องไห้ไหม? ‘ไม่’ ผมจะคอยดู น้ำเสียงมีแววขี้ขี้ คนไทยเราถือ ถืออะไร หมายถึงความว่ายังไง? ถ้ามองหน้าเป๋ออย่างไม่เข้าใจ เขาไม่พูดเล่น ๆ กันถึงเรื่องตาย จันพูดกันถึงเรื่องจริง ๆ ที่ผมยังเป็นอยู่คราวนี้ จะอ้างว่าไปอยู่ที่อื่นก็ได้แล้ว เพราะเรื่อนพังไม่มีเหลือเลยคราวนี้ผมจะทำยังไงดีละ คุณช่วยผมคิดหน่อยซิ...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 720)

จากตัวอย่างเรื่อง คู่กรรม ความเชื่อในอำนาจลึกลับที่แทรกอยู่ในจิตใจได้สำนึกของตัวละครที่ถูกปลูกฝังมานานทำให้อังศุมาลินห้ามไม่ให้โกโบริพูดคำที่เป็นกลางบอกเหตุไม่ดีโดยเฉพาะคำว่า “ตาย” ซึ่งเป็นคำต้องห้ามไม่ให้นำมาพูดเล่นเพราะกลัวว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นจริง ๆ เพราะอิทธิพลของความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังมา

นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเรื่องการกระทำที่เป็นกลางบอกเหตุร้าย เช่น เชื่อว่าการซื้อหรือเตรียมของใช้เด็กทารกในขณะที่ยังไม่คลอดจะเป็นกลางไม่ดีอาจทำให้เกิดอะไรขึ้นกับลูกในท้อง จากเรื่อง มาลัยสามชาย ลอยอรธักผ้าห่มสำหรับเด็กไว้ให้กับลูกของสราญ ซึ่งเธอกำลังตั้งครรภ์และนำผ้าห่มนั้นมาให้ดูทั้งสองต่างก็คุยกันว่าการเตรียมของไว้ให้เด็กล่วงหน้าก่อนที่จะคลอดนั้นคนโบราณอาจจะไม่เห็นด้วยเพราะคิดว่าไม่ถูกต้องธรรมเนียมดังตัวอย่าง

“...สราญยิ้มน้อย ๆ ก้มลงดูครรภ์ซึ่งใหญ่จนคำท้องเวลาลูกนั่ง ผิวพรรณซึ่งเคยผ่องใส บัดนี้มีรอยฝ้าจาง ๆ เหงื่อออกจนหน้ามัน หล่อนเองก็คงรำคาญเนื้อตัว

อยู่ไม่น้อย จึงใช้สารพัดกระพืออยู่ไม่ขาดระยะ คุณแม่ท่านถือเรื่องโบราณ ห้ามเตรียมลวงหน้า ผ้าห่มนี้ก็ต้องแอบซ่อนไม่ให้เห็น โชคดีของพี่ มีเธอทำให้หมดทุกอย่างตั้งแต่ผ้าอ้อมไปจนถึงมุ้งคลุมเตียงเด็ก ลอฮอร์พับผ้าห่มไว้ตามเดิมอย่างระมัดระวัง ดิฉันถือติดมือมาให้พี่สราญดูอย่างนั้นละคะ จะเอากลับไปเก็บไว้ก่อน คุณป้าท่านได้ไม่เห็น หญิงสาวหัวเราะเบา ๆ ก่อนพูดต่อท่าทางท่านอยากได้หลานคนใหม่มาก น่าเห็นใจ...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ก, หน้า 183-184)

นอกจากนี้ จากเรื่อง มาลัยสามชาย ยังมีความเชื่อเรื่องห้ามไม่ให้คนที่กำลังตั้งท้องไปร่วมงานศพเพราะเชื่อกันว่างานศพเป็นงานเศร้าหมอง เมื่อคนตั้งท้องไปร่วมงานศพก็จะทำให้สภาพจิตใจเศร้าหมอง ร้องไห้และเครียดไปด้วยซึ่งจะส่งผลต่อบุตรในครรภ์ ดังตัวอย่าง

“...มาทราบเมื่อคุณป้าประดับให้คนถือหนังสือมาเรียนคุณย่าว่าคุณป้าเสียแล้วคุณย่าท่านไม่ออกจากบ้านไปไหนมานานแล้วจึงให้พี่ศักดิ์กับหนูเป็นตัวแทน พี่ศักดิ์ก็เกิดถือธรรมเนียมอะไรไม่ทราบ ไม่ยอมให้คนท้องไปงานศพ เลยกันอยู่นานตกลงเขาไปคนเดียว หนูเลยไม่ทราบรายละเอียด พี่ศักดิ์กลับมาเล่าเพียงสั้น ๆ ว่ามีแต่ญาติสนิทกันเป็นส่วนใหญ่...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 761)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพบว่า อำนาจลึกลับเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมหรือบังคับได้ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ถูกรอบงำด้วยความเชื่อดั้งเดิมและความหวาดกลัว จึงปรากฏเป็นการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครต่อความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับในนวนิยายไทยซึ่งไม่ปรากฏในปัญญาสชาดก

3.2.3 พระภูมิเจ้าที่

พระภูมิหรือเจ้าที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยให้ความเคารพนับถือ เพราะไม่ว่าจะทำอะไรคนไทยก็ไม่ลืมนึกถึงพระภูมิเจ้าที่ด้วยการเซ่นไหว้สักการะขอพรอยู่เป็นประจำเพื่อให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง และไม่แสดงอาการลบหลู่ใด ๆ ทั้งสิ้นเพราะเชื่อว่าการไม่เคารพหรือลบหลู่พระภูมิเจ้าที่จะทำให้ประสบกับสิ่งไม่ดีหรือถูกลงโทษด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งจากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพระภูมิเจ้าที่ในนวนิยายไทยพบตัวละครมีพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการล่วงเกินและได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงซึ่งแสดงถึงอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

“...ชาวบ้านที่สังเกตการณ์บางคนเดินเข้าไปหาคนถือเสื่อ แลลงไขเรื่องความศักดิ์สิทธิ์นานาของไม้ต้นนี้ แต่คนจากหน่วยงานหาฟิงไม้ ยังคงมุ่งมั่นที่จะโค่นต้นแห่นลงให้ได้ เมื่อจรดเสื่อยนต์ลงบนเนื้อไม้อีกครั้ง คราวนี้ไซ้จากเสื่อยนต์ขาดสะบั้นฉวัดเฉวียน

เข้าตัดหัวนิ้วมือของผู้ถือเลื่อยจนขาด เป็นที่สยดสยองสร้างความเสียหายในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ลับดาห์ต่อมาหน่วยราชการล้มพับโครงการโค่นต้นนี้ลงโดยย้ายไปขยายถนนจากพื้นที่ ฟากตรงข้ามแทน แทนต้นนี้เป็นที่เคารพเลื่อมใสของผู้คนตั้งแต่บัดนั้นมา และได้มีการสร้าง ศาลเล็ก ๆ ใต้ต้นไม้...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 138-139)

จากตัวอย่างเรื่อง ลับแลแก่งคอย ความศักดิ์สิทธิ์ของพระภูมิเจ้าที่ ที่สถิตอยู่ที่ต้นแทนใหญ่ ทำให้ชาวบ้านต่างวิจารณ์กันไปถึงความศักดิ์สิทธิ์ในที่สุดหน่วยงาน ราชการก็หยุดโครงการโค่นต้นแทนลงย้ายไปขยายถนนส่วนอื่นแทน และต่อมาก็มีผู้สร้าง ศาลเล็ก ๆ ขึ้นที่ต้นแทนนั้นเพื่อกราบไว้บูชาต่อไป

นอกจากนี้ จากเรื่อง อยู่กับก๋ง ปรากฏความขัดแย้งระหว่างตัวละคร กับพระภูมิเจ้าที่ที่สถิตอยู่ที่ลำน้ำตามความเชื่อของชาวบ้านว่าทุก ๆ ปีที่ลำน้ำนั้นจะต้อง มีเด็กเสียชีวิตอย่างน้อยปีละหนึ่งคนเพื่อเป็นการสังเวยให้กับเจ้าที่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า เทพเจ้าแห่งลำน้ำ ดังตัวอย่าง

“...สำหรับฉันยังเยาว์เกินกว่าจะคิดหาคำตอบใด ๆ ได้ จึงได้แต่ ครุ่นคิดสงสัย อาถรรพณ์แห่งลำน้ำสายนี้มีจริงหรือ-อาถรรพณ์ที่ว่าปีหนึ่ง ๆ เด็กในตลาด ของเราอย่างน้อยคนหนึ่งจะต้องให้ชีวิตเป็นเครื่องสังเวย จากอกอันอบอุ่นของพ่อแม่ญาติมิตร ลงไปสู่ก้นบึ้งอันเย็นและมีดมืดของท้องน้ำ มันเป็นโศกนาฏกรรมที่ชาวตลาดอำเภอของฉันหนี ไม่พ้นจริง ๆ หรือ...” (หยก บูรพา, 2536, หน้า 106)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับพระภูมิเจ้าที่พบว่า ความเชื่อ เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระภูมิเจ้าที่ตามความเชื่อของสังคมไทยมีมานานซึ่งมนุษย์จะต้องให้ ความเคารพโดยไม่แสดงอาการล่วงเกินหรือต้องทำพิธีกรรมหรือบวงสรวงเช่นไหว้เพื่อให้ปกป้อง รักษาให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขไม่มีภัยอันตรายใด ๆ มาเบียดเบียน แต่หากลบหลู่ก็ได้รับโทษ หรือถูกลงโทษด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งจากพระภูมิเจ้าที่นั่น ความเชื่อดังกล่าวปรากฏเป็นการ สร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครต่อพระภูมิเจ้าที่ที่มีปรากฏในนวนิยายไทยไม่มีใน ปัญญาสาตก

3.2.4 วิญญาณหรือผี

สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีทั้งที่แสดงตนให้เห็นด้วยตา และไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาซึ่งถูกปลุกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษยากที่จะแยกออกจาก ความคิดของคนไทย จากการศึกษการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับวิญญาณ หรือผีในนวนิยายไทยพบความเชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติคือวิญญาณหรือผีที่ทำให้ เกิดความขัดแย้งกับตัวละคร ดังตัวอย่าง

“...ลุงกาถามว่ามึงชื่ออะไร มาจากไหน คนป่วยก็บอกเสียงสั้น ๆ ว่าชื่อหมุดอยู่บ้านหนองศาลา ลุงกาเอามือตบหน้าอกของแกสามทีอย่างแรง ถามอีกว่า มึงยันกูบ มึงสู้จักกูบ สู้แล้ว ยันแล้ว กูลิหนึ่แล้ว คนป่วยว่าเท่านั้นก็ร้องโอยขึ้นทีหนึ่ง แล้วนอนนิ่งไม่ไหวจริง ในขณะที่ทุกคนเจียบอยู่นั้น ลุงกาก็ลงเป่าหัวคนป่วยพรีด ๆ แล้วพูดตั้ง ๆ ว่าเสียชีวิตแท้ ๆ ยังบ่ทันได้ถามว่ามันมากับใคร ใครใช้ให้มันนั้นก็หนีเสียแล้ว แล้วเสียงเซ็งแซ่ของชาวบ้านก็ดังขึ้น คนป่วยงัวเงียขึ้นมา นั่งหันซ้ายขวาทำให้คุณกับจันตืนั่งเบียดกันเข้าไปอีก แต่เมื่อแกพูดเสียจ้อย ๆ จึงหายใจได้สะดวก คุณจับความได้ว่าคนป่วยเป็นไข้ตัวร้อนมาสามวันแล้ว ให้เมียไปขอ มะพร้าวในวัดมาให้กินหนึ่งลูกยามบ่ายพอดกเย็นก็หนาวสะท้านขึ้นแล้วมีผีปอบเข้ามาสิง เมื่อพูดกันอยู่นานลุงกาจึงพูดว่า เอาละข้อยสิกลับไปหาปลาอีก วันมื่อฮื้อนี้ข้อยสิขอลากลับแล้ว เก่งแท้ ๆ สมกับมีอาจารย์เป็นคนหลวงพระบาง...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 245–246)

จากเรื่อง ลูกอีสาน แสดงความเชื่อเรื่องผีปอบซึ่งเป็นผีชนิดหนึ่งที่มีอยู่ตามความเชื่อของชาวบ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะเข้าสิงคนและกินตับไตไส้พุงผู้ถูกเข้าสิงจนตายแล้วผีปอบก็จะหนีไปเข้าสิงคนอื่นเรื่อย ๆ ทำให้เป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้าน

นอกจากความเชื่อเรื่องผีปอบที่เข้าสิงร่างคนแล้วจากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ยังปรากฏว่ามีผีอีกประเภทหนึ่งที่เข้าสิงร่างคนที่อ่อนแอได้และทำให้เป็นที่หวาดกลัวแก่ชาวบ้านนั่นคือผีกองกอย ดังตัวอย่าง

“...บทยอดสูงแม่เห็นผีกองกอยตนหนึ่งนั่งยอง ๆ อยู่บนกิ่งไม้ ดวงตาแดงก่ำของมันเหมือนมีเลือดคั่งอยู่ทั้งสองตา แม่ตกใจจนถึงแก่เป็นลมหมดสติรู้สึกตัวอีกทีเมื่ออยู่บนเรือนที่บ้าน เนื้อตัวเปียกไปด้วยน้ำ รู้สึกเจ็บราวไปทั่วทั้งตัว ตามแขนขาและแผ่นหลังเต็มไปด้วยรอยช้ำแดงและรอยไหม้ของไม้ที่หวดตีลงบนตัวแม่ พ่อเฒ่าเหลียมว่าแม่โดนผีเข้าว่าแม่เป็นคนชั่วอ่อนถูกวิญญาณเข้าสิงสู่ได้ง่าย พ่อเฒ่าเหลียมถามหาความเอาที่ปีตนนั้นและลงมือลงไม้ไปหลายรอบ จนในที่สุดผียอมออกจากร่างแม่ และยังได้บอกเลขเด็ดทิ้งท้ายให้คนทั้งหมู่บ้านได้ถูกหวยในงวดถัดมา จากนั้นทุก ๆ เดือนแม่จะเกิดอาการผีเข้าเสียครั้งหนึ่ง พอผ่านไปสามสิ่งวดเลขที่ให้เริ่มไม่แม่น ผีที่เข้าสิงแม่บอกว่าต้องสร้างศาลให้มันที่ใต้ต้นข่อย พอมันมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแล้วก็ไม่มาใช้ร่างแม่สื่อสารอีกเลย...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 77)

จากตัวอย่างเรื่อง ลับแลแก่งคอย ตัวละครถูกผีกองกอยเข้าสิงชาวบ้านจะต้องขับไล่หรือหากไม่สามารถขับไล่ได้จะต้องสร้างศาลให้เป็นที่พักพิงผีกองกอยจึงจะไม่มารบกวนอีก

นอกจากนี้ จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ยังมีความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับวิญญาณหรือผีที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่ชาวบ้านเพราะมีอำนาจหรือพลังมากสามารถทำให้มนุษย์ถึงแก่ความตายได้ ดังตัวอย่าง

“...ร่างนั้นเหยียดมือจนสุดลำแขนแล้วชี้ตรงแนวมายังตำแหน่งหน้าที่พอยืนอยู่ มึงทำอะไรกับกูไว้ยอมรู้อยู่แกใจมึงดี กูเจ็บปวดนัก ตั้งแต่ปกปักษ์รักษาที่นี้มา ไม่เคยมีใครลบหลู่กูได้เท่ามึง พอกันที กูถูกขี้ยามากพอแล้ว กูมานี้เพื่อเด็ดหัวมึง เอมึงไปอยู่ด้วยกลุ่มคนทั้งหมดหันมองพ่อเป็นตาเดียว ป่าไปลบหลู่อะไรแม่เฒ่า ร่างนั้นส่ายยิ้มอย่างน่าเกลียดน่ากลัว มันเหยยวรรคหัวกูทุก ๆ คืบหลายปี เมื่อคืบนี้มันก็เหยยวใส่หัวกูอีก มึงกับกูจบกัน คราวนี้กูจะเอาตัวมึงไป แม่เฒ่าใจเย็น ๆ อย่าถึงกับต้องเอาชีวิตกันเลย ป่าเองก็ทำอะไร ๆ ให้ที่นี้ไว้เยอะ แค่ดักเตือนกันก็พอ ต่อไปป่าจะไม่ทำแล้ว พอกล่าวจบผู้พูดหันมองหน้าพ่อเป็นเชิงให้รับปากไม่พวงสุเลือกเอาว่าจะเอากูหรือเอามันร่างนั้นตะโกนกร้าว มันหักหาญกู กูสิหักหาญมันบ้างให้รู้ตัวรู้แดงกันไป ฮีม...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 351)

จากการศึกษาความขัดแย้งของตัวละครกับวิญญาณหรือผีพบว่า ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีมีอยู่ในสังคมไทย มนุษย์ยังต้องยำเกรงและหวาดกลัวต่ออิทธิฤทธิ์ที่มีเหนือมนุษย์ ความเชื่อดังกล่าวจึงปรากฏเป็นการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครต่อวิญญาณหรือผีที่มีปรากฏในนวนิยายไทยแต่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาดก

โดยสรุป การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติในนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ทำให้ตัวละครต้องประสบกับความหวาดกลัวต่ออำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 4 ด้าน คือ คำสาบาน อำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ และวิญญาณหรือผี

3.3 ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง

ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองหรือที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเป็นความขัดแย้งที่ตัวละครเกิดความรู้สึกน้อยใจในสิ่งที่ตนเองได้รับจากคนรอบข้างหรือจากสังคมที่ดูถูกเหยียดหยามและไม่ให้ความสำคัญต่อตัวละคร จากการศึกษพบการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทยมี 5 ด้าน คือ ศีลธรรม ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา และความน้อยใจ ดังนี้

3.3.1 ศีลธรรม

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครในด้านศีลธรรมคือความรู้สึกผิดหรือความรู้สึกละอายใจเมื่อตนเองกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ผิดครรลองคลองธรรม จากการศึกษาการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้น จากตนเองในด้านศีลธรรมในนวนิยายไทยพบตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจตนเอง ดัง ตัวอย่าง

“...ข้าพเจ้าได้พรรณาคำความรักของข้าพเจ้าแก่เธอ ข้าพเจ้าได้ทำไป ถึงปานนั้นเจียวหรือบังอาจบอกความรักและจุมพิตหม่อมราชวงศ์กิริติซึ่งเป็นภรรยาของเจ้าคุณ อธิการบดี ผู้เป็นที่นับถืออย่างสูงของข้าพเจ้าเจียวหรือ ข้าพเจ้าได้ทำไปถึงปานนั้นแล้วจริง ๆ ข้าพเจ้าเสียใจหรือเป็นสุขที่ได้กระทำไปเช่นนั้น...” (ศรีบูรพา, 2551, หน้า 90-91)

จากเรื่อง ข้างหลังภาพ นพพรผู้ตัวว่าแอบหลงรักคุณหญิงกิริติผู้เป็น ภรรยาของท่านเจ้าคุณอธิการบดี ผู้ที่นพพรเคารพมาก ซึ่งความรักของนพพรที่มีต่อคุณหญิง กิริตินั้นทำให้นพพรรู้สึกเสียใจต่อการกระทำของตนเองอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรม และจารีตประเพณีจึงทำให้เกิดความสับสนในสิ่งที่ตนเองคิดและกระทำที่ผิดศีลธรรมดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า การสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร ในด้านศีลธรรมที่มีปรากฏในนวนิยายไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักที่เกิดขึ้นอย่างไม่เหมาะสม ของตัวละครทำให้ตัวละครรู้สึกผิดและละอายใจต่อความรู้สึกของตน

3.3.2 ความรู้สึกเกลียดชัง

ในนวนิยายไทยมีการสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจตนเองของ ตัวละครเพราะความรู้สึกเกลียดชังต่ออีกบุคคลอื่น จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้ง ของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความรู้สึกเกลียดชังในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิด ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความเกลียดชังบุคคลที่ทำให้เจ็บช้ำใจและเพราะความรู้สึก ผิดหวังเสียใจ ดังตัวอย่าง

“...เขาเดินจากมาพร้อมกับคำรามในคำ จนกว่าจะพบกันอีก ช่างพูด ออกมาได้ หล่อนควรจะรู้ตัวบ้างซิว่า หล่อนไม่ควรหาทางพบปะกับเขา ไม่ว่าในโอกาสใด ๆ เพราะเขาเคยเป็นัวที่หล่อนทรยศ! ไผ่ยิ่งรู้สึกหยามหน้าหน้าภรรยาเก่าของเขาอย่างรุนแรง มีความสะอิดสะเอียนอย่างบอกไม่ถูก ในใบหน้าที่เคยสอมาชานนั้น...หน้าที่สวยเข้ม ๆ และยวนเสน่ห์ อย่างน่ากลัว ยิ้มที่จะสร้างอารมณ์หลงให้เกิดขึ้นกับผู้ชายอย่างง่ายดาย และยิ้มนี้เองที่จะทำให้ลาย ทุกอย่างของผู้ชายให้ย่อยยับ ปากนั้นสร้างแต่คำสุภาพที่คมคาย และปากนี้อีกที่โกหกปกคลุม อย่างน่าเกลียด ความสวยทั้งหมดของหม่อมศาลยาไม่ผิดกับเครื่องดักสัตว์ เมื่อสัตว์ทั้งหลาย เห็นอาหารโอชะวางล่ออยู่ที่กับนั้นก็พากันกระโจนเข้าไปเพื่อลิ้มรส แต่แล้วในที่สุดต้องทน ความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส แทบจะถึงแก่ความตาย ผู้ชายทั้งหลายก็คือสัตว์เหล่านั้น ถ้าหม่อมศาลยาคือกับสำหรับดัก...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 210)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา ไผ่รู้ดีว่าตนเองมีความรู้สึกเกลียดชังหม่อมศาลยาหลังจากหย่ากันไปแล้วหลายปีเพราะเธอคบชู้ซึ่งหยามศักดิ์ศรีหยามเกียรติของลูกผู้ชาย จากความโกรธเมื่อนานวันเข้ากลายเป็นความเกลียดชัง ไผ่แทบไม่ยอมมองหน้าหล่อนอีกเลย

นอกจากนี้ จากเรื่อง คู่กรรม ความเกลียดชังที่มีสาเหตุมาจากความรักยังได้เกิดขึ้นภายในใจของอังศุมาลินหญิงสาวชาวไทยที่ต้องแต่งงานกับหนุ่มชาวญี่ปุ่นคือโกโบริที่อังศุมาลินไม่ชอบมาตั้งแต่แรกที่พบกันและเขายังเป็นชาวญี่ปุ่นซึ่งเข้ามารุกรานแผ่นดินไทยเป็นที่เกลียดชังของชาวไทย ดังตัวอย่าง

“...เขาผู้นั้นเคยรุกรานเธอด้วยอารมณ์ของผู้ชนะไม่ผิดกับทหารเลวทั้งหลายและบัดนี้ อีกไม่นานนักเธอจะต้องผูกพันกับคนแบบนั้นคนที่เพื่อนร่วมชาติเชื่อเดียวกับเขากระทำการโหดร้ายทารุณกับเพื่อนร่วมชาติเดียวกับเธอเองอังศุมาลินรู้สึกเย็นวาบ ลึกลงไปในทรวงอก ความขยะเขยงซึ่งซัง พลุุ่งขึ้นมา เธอชิงชังเขา แม้แต่ปลายนิ้วที่จะมาแตะต้อง!...” (ทมยันตี, 2551ข, หน้า 549)

จากการศึกษาพบว่า การสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความรู้สึกเกลียดชังของตัวละครเกิดขึ้นเพราะความเจ็บช้ำใจเพราะถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีและเพราะความแค้นใจทำให้ตัวละครเกลียดชังผู้ที่เคยได้กระทำให้ตนเองเกิดความไม่พอใจซึ่งมีปรากฏเฉพาะในนวนิยายไทยไม่มีปรากฏในปัญญาสาตก

3.3.3 ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ

ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่คาดหวังไว้ไม่เป็นอย่างที่คิดทำให้เกิดความผิดหวังหรือเสียใจต่อพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงออกมาไม่เหมือนกับที่ตนเองคาดหวังไว้ จากการศึกษาค้นคว้าการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...แต่พ่อกลับเลือกตบผลัวะเข้าที่มีอแม่จนมีตหลุดกระเด็นลงพื้นชั่วขณะนั้นแม่ร้องด้วยความเจ็บปวด ด้วยความเสียขวัญ ด้วยความเสียใจเหมือนว่าความหมายแท้ ๆ ที่แม่สื่อผ่านเจ้ามีตบอบบางที่ทำได้แค่บอกเปลือกผลไม้นั้นถูกตีความในด้านย่อยยับไม่เหลือดี ชั่วแวบเดียววันนั้นเองพ่อตบฉาดเข้าที่หน้าแม่จนทรุดลงไปกองกับพื้น ผมยืนตรงนั้น ได้ยินเสียงระเบิดภูเขา แม้เพียงแผ่วเบา แต่ดังชัดเจนในโลตประสาทของผม พื้นบ้านที่ผมเหยียบยืนอยู่สั่นเทิ้ม ร่างผมตั้งรวงกระแทกพื้น พร้อมกับเสียงกังวานในสำนึกของผมว่าพ่อตบแม่...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 342)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ลับแลเสียใจมากที่เห็นพ่อกับแม่ทะเลาะกัน และพ่อทำร้ายแม่ด้วยการตบเข้าที่ใบหน้าการกระทำดังกล่าวของพ่อทำให้ลับแลเห็นพฤติกรรมที่รุนแรงที่เขาไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นจากพ่อตั้งนั้นพฤติกรรมที่พ่อแสดงออกสร้างความผิดหวังเสียใจให้กับลับแลอย่างมาก

นอกจากนี้ ความผิดหวังหรือเสียใจของแม่ที่เกิดจากลูกก็สร้างความสะเทือนใจให้กับตัวละครได้มากเพราะความคาดหวังในตัวลูกมีมากเมื่อไม่สมหวังจึงผิดหวังเสียใจ ดังตัวอย่าง

“...สกาเวนหลังพิงพนัก เรือนร่างลั่นทัดผิวขาวซึ่งปีก่อนเคยท่วมนิต ๆ ปีนี้ค่อย ๆ บอบบางไป แก่ไปซีดเซียวไปจนลูกกลามกินลึกถึงประกายทุกประกายอันประกอบขึ้นเป็นชีวิตชีวาในตัวตน น้ำหล่อเลี้ยงความหวังอันได้แก่ความงามความดีของบุตรธิดาหลงอยู่เพียงครึ่ง อีกครึ่งก็ประหนึ่งว่าเป็นน้ำเสียที่จำใจสาดทิ้ง หรือมิฉะนั้นก็เก็บซ่อนใส่แก้วตั้งไว้ในมุมมืดที่ไม่มีผู้ใดล่วงรู้ สกาเวนก็ไม่ออกว่า ในชีวิตหนึ่งของคนเรา จะมีสิ่งไหนเลวร้ายตกต่ำดุจบิดามารดาผู้ได้พบความจริง...ลูกสุดที่รักของตนตกเป็นทาสยาเสพติด...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, หน้า 55)

จากเรื่อง ช้ามสีทันดร สกาเวนรู้สึกผิดหวังเมื่อทราบว่าลูกที่ตนเองรักมากที่สุดติดยาเสพติดเพราะลูกคือความหวังทุกอย่างของพ่อแม่แต่เมื่อลูกตกเป็นทาสยาเสพติดความผิดหวังเสียใจจึงต้องมากเป็นธรรมดา และยังเป็นความผิดหวังเสียใจที่จะหาความเสียใจอะไรมาเปรียบไม่ได้เลย

จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความผิดหวังหรือเสียใจของตัวละครในนวนิยายไทยพบว่า ความผิดหวังหรือเสียใจของตัวละครเกิดขึ้นเพราะการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้อื่นที่ตัวละครไม่คาดคิดว่าจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่น่ากระทำออกมาได้และเป็นการกระทำของบุคคลที่รักหรือมีความใกล้ชิดกับตัวละครทั้งสิ้น

3.3.4 ความอิจฉา

ความอิจฉาเกิดขึ้นเมื่อตัวละครเห็นผู้อื่นได้ดีทำให้ไม่พอใจหรืออยากได้ อยากมีเหมือนเขาบ้าง เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตัวละครเมื่อเห็นคนอื่นประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง ความรัก การงาน หรือครอบครัว จากการศึกษาพบการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความอิจฉาในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...ทั้งนี้เพราะขณะที่รุจีเกิด พ่อกับแม่แยกกันอยู่ แม่พารุจีระหกระเหินไปต่างจังหวัดแต่ลำพัง ทั้งลูกคนโต ๆ ไว้กับพ่อ รุจีจึงอยู่มาท่ามกลางความป่าเถื่อนทุรกันดาร

แม่พลอยเกลียดรุจี เพราะโทษว่าเกิดมาเป็นอัปมงคล จึงเลี้ยงหล่อนมาอย่างทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ จนกระทั่งรุจีได้หกขวบพ่อจึงมาตามง้อและรับแม่กลับบ้าน ปรากฏว่ารุจีฟังความคือด้านเกรไว้ใบนิสัยเสียแล้ว เมื่อกาลผ่านไปรุจีล่วงเข้าวัยสาว มีผู้ชายคนหนึ่งพึงพอใจในตัวหล่อนที่ความแก่นแก้วผิดหญิงอื่น แต่รุจีไม่ปรารถนา กลับไปชอบเอาชายอีกคนหนึ่ง ซึ่งมุ่งหมายเฉพาะหญิงที่อยู่ในกรอบของกุลสตรีที่ดีเท่านั้น รุจีจึงอยู่เป็นโสดต่อมา หล่อนชิงชังดั่งแค้นมากมายเมื่อเขาผู้นั้นแต่งงานไป นับแต่นั้นรุจีก็เกลียดคนทุกคนที่มีความสุข หล่อนจึงจ้องมองเห็นผู้เมียแม่ลูกแสดงความรักต่อกันอย่างดูดี...” (กัญญาชลา, 2557, หน้า 142)

จากเรื่อง ชีวิตเป็นของเรา รุจีรู้สึกอิจฉาทุกคนที่แต่งงานแล้วมีความสุขหรือเห็นครอบครัวของคนอื่นที่มีพ่อแม่ลูกเขาแสดงความรักต่อกันอย่างมีความสุข เพราะเธอครองตัวเป็นโสดไม่ได้แต่งงานทั้งที่ความจริงรุจีก็อยากจะแต่งงานอยากมีคนรักอยากมีครอบครัวที่พร้อมหน้ากันทั้ง พ่อแม่ลูก แต่เมื่อไม่สมหวังเธอจึงรู้สึกอิจฉาคนอื่น

“...เฮ้ย ไอ้หยก มึงไม่มีพ่อแม่หรือวะ ฉันไม่มีคำตอบให้กับป้อม แต่สะทกสะเทือนอยู่ในอกตัวเองมาก ถ้าฉันจะกลายเป็นเด็กขี้อิจฉาริษยา ฉันก็จะขออิจฉาริษยาป้อมนั่นแหละ เพราะเขามีโอกาสอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นพร้อมหน้าพ่อแม่ลูกผิดกันกับฉันที่มีแต่ก่งเท่านั้นในชีวิต...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 73)

จากเรื่อง อยู่กับก่ง หยกอิจฉाप้อมเพราะป้อมมีครอบครัวที่อบอุ่นมีพ่อแม่ลูกอยู่กันพร้อมหน้า หยกไม่มีพ่อแม่มาตั้งแต่เริ่มจำความได้ ไม่เคยได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ดังนั้นหยกจึงเกิดความรู้สึกอิจฉาเพื่อนที่มีพ่อกับแม่อยู่ด้วยกันพร้อมหน้า

จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความอิจฉาของตัวเองละครในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดความรู้สึกอิจฉาผู้อื่นที่ชีวิตมีความสุขและมีครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ในสิ่งที่ต้องการแต่ตนเองกลับไม่เคยได้รับความสุขเช่นนั้นเลย ซึ่งความสุขที่เกิดจากครอบครัวและความรักเป็นสิ่งที่ตัวละครต้องการมากกว่าความสุขจากสิ่งอื่น ๆ

3.3.5 ความน้อยใจ

ความน้อยใจคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครรู้ว่าตนเองไม่ได้รับความเอาใจใส่ หรือเสียใจเมื่อรู้ว่าตัวเองต่ำต้อยหรือด้อยกว่าคนอื่น ถูกปล่อยให้ดำเนินชีวิตโดยลำพังหรือไม่มีใครเห็นอกเห็นใจรวมถึงการถูกดูถูกเหยียดหยามจากผู้อื่น จากการศึกษาพบการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นภายในใจเพราะความน้อยใจในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนหลังคาบ้านหรือปลุกบ้าน พักไปช่วยคนอื่น ๆ ไม่เคยขาด ค่าแรงค่าจ้างไม่มีใครพูดถึง มันเป็นเรื่องของน้ำใจที่มีต่อกันในระหว่างคนตำบลเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงข้าวกลางวันเลี้ยงข้าวเย็น สาว ๆ คอยส่งน้ำใส่ยาอุทัยสีชมพู เรือแข่งน้ำแข็งให้ยามร้อนยามกระหาย จะเป็นบ้านเหนือบ้านใต้เขาช่วยมาทั่ว เอาแรงเปลี่ยนแรง ใครเคยช่วยใครถึงเวลาถึงงานร่วมแรงมาช่วยกันกลับคืน บ้านผู้ใหญ่ บ้านทิดช่วย บ้านตาเปลว บ้านใครต่อใคร เปลี่ยนหลังคาสังกะสี หลังคาจาก หลังคากระเบื้อง เคยช่วยมาแล้วทั้งนั้น แต่ครั้นถึงวันนี้ วันที่พักเปลี่ยนหลังคากระเบื้องของตัวเอง กลับมีเพียงเขากับหม้ายสมทรงเท่านั้นที่ช่วยเหลือกัน บางเวลามีหมาวัดสองสามตัวมาหยุดยืนเอียงคอดู แล้ววิ่งย่อง ๆ จากไป...”

(ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 60-61)

จากเรื่อง คำพิพากษา พักเกิดความน้อยใจเพื่อนบ้านที่ไม่มีใครใส่ใจ และให้ความช่วยเหลือเขาเลยเมื่อพักมุงหลังคาบ้านใหม่ มีเพียงพักและสมทรงสองคนเท่านั้นที่ช่วยกันมุงหลังคาบ้านใหม่ทั้งที่พักเองเคยให้ความช่วยเหลือคนอื่น ๆ ทุกครั้งแต่เมื่อถึงที่ที่พักมุงงานทุกคนกลับหายหน้าไปหมดและไม่เคยแม้แต่จะเหลียวมามองเขาเลย พักน้อยใจต่อเพื่อนบ้านทุกคนที่ไม่มีใครมีน้ำใจต่อพักเลย

นอกจากนี้ ยังปรากฏความน้อยใจที่เกิดขึ้นกับตัวละครเพราะความหึงหวงเมื่อรู้ว่าสามีให้ความสำคัญกับหญิงอื่นมากกว่าตน ดังตัวอย่าง

“...พี่ไม่ต้องนั่งเก้อคนเดียวดอกจ๋า ก็มีศไปนั่งดูด้วย กับแม่ทองไพร่า อยากรู้เล่า เขาบอกว่าพี่เธอเป็นหวัดมาได้ รวากับไฟจี้ ลออรสะดุ้งสุดตัว หน้าซีดเผือดลงทันที เธอรู้สึกว่เหงื่อซึมออกมาทั่วทุกซอกซอก สามีเธอพาเมียน้อยไปดูละคร ออกหน้าออกตาให้ใครต่อใครเห็นกันทั่วถึงเขาเป็นคนไม่ชอบดูความบันเทิงแบบนี้ ขนาดเขาเคยตามใจฉันมากมายตอนแต่งงานกันใหม่ เขาก็ตามใจอยู่ได้ไม่นาน ในที่สุดเขาก็ยอมรับว่าเพื่อนายเกินกว่าจะผินใจได้ พาเธอไปส่งที่หน้าโรงหนังแล้วก็ออกมารับเมื่อละครเลิก แต่เขาพาแม่ไฟไปดูละครนั่งเป็นเพื่อนหล่อน อดทนต่อสิ่งที่เขาไม่ได้ทำต่อเธอมานานนับปีแล้ว... ‘ฉันไม่นึกเลย..’ เธอหลุดปากออกมาด้วยเสียงสั่นระริก น้ำตาซึ่งหักห้ามแล้ว ไหลพรากออกมาอย่างหมดทาง อดกลั้น ว่า พี่ยศจะทำได้ลงคอ พาเมียน้อยไปให้คนเห็นทั้งเมือง ไม่เห็นแก่หน้าดิฉัน...”

(ว. วรินทร์กุล, 2554ก, หน้า 102)

จากเรื่อง มาลัยสามชาย ลออรน้อยใจสามีเพราะเธอรู้สึกว่ทรงยศไม่ให้เกียรติเธอทั้งที่ลออรเป็นภรรยาถูกต้องตามกฎหมายและเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ทรงยศกลับพาทองไพร่าซึ่งทรงยศรับมาเป็นนางบำเรอไปไหนมาไหนด้วยอย่างเปิดเผยทำให้เธอรู้สึกอับอายและน้อยใจที่เขาไม่รักษาเกียรติเธอเลย

จากการศึกษาการสร้างใหม่ความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะความน้อยใจของตัวละครในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครเกิดความรู้สึกน้อยใจเมื่อตนเองไม่ได้รับความสำคัญจากคนอื่น และเมื่อตนเองต้องลำบากต้องการความช่วยเหลือกลับไม่มีใครสนใจและน้อยใจเพราะความหึงหวงเมื่อรู้ว่าสามีเอาใจใส่หญิงอื่นมากกว่าตน

โดยสรุป การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทยทำให้ตัวละครได้รับความอึดอัดใจและเกิดความลำบากใจในการดำรงชีวิต มี 5 ด้าน คือ ศีลธรรม ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา และความน้อยใจ

3.4 ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น

การสร้างใหม่ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งกันระหว่างตัวละครซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจและขัดแย้งกันขึ้นจากการศึกษาพบการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทย มี 2 ด้าน คือ แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง ดังนี้

3.4.1 แม่กับลูก

การสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกันระหว่างแม่กับลูกในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การทะเลาะกันและความน้อยใจต่ออีกฝ่ายหนึ่งซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกห่างเหินกันออกไป จากการศึกษามพบการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกในนวนิยายไทย ดังตัวอย่าง

“...ช่างฉัน แต่แกไม่มีความคิดเลยเระอะ รู้ทั้งรู้ว่าฉันกับแม่ของมันเข้ากันไม่ได้เด็ดขาด แล้วคิดยังไงเห็นดียังไงไปรักไปชอบกันไฉนพร แม่เรียกเขาดี ๆ ซิคะไปเรียกเขาว่า ไอ้ อย่างนั้นได้ยังไง เขาไม่เคยทำอะไรแม่สักหน่อย ไม่ต้องมาสอนฉันนี่ยังไม่ทันไรก็เห็นมันดีกว่าแม่ของตัวเองแล้วพอว่างเข้าเป็นไม่ได้ต้องไปเที่ยวกับมัน แกเลิกคบกับมันนะ ไม่งั้นเกิดเรื่อง เราชักกันคะและจะแต่งงานกัน คุณอาของเขาจะมาสู่ขอพรธจากแม่ บ้า บ้า ที่สุด แกอย่าพูดเรื่องนี้กับฉันอีก ฉันไม่มีวันยอม ไม่มีวันยกให้...” (นราวดี, 2541, หน้า 88-89)

จากนวนิยายเรื่อง ฟ้าสาบที่กลางใจ ความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกเกิดขึ้นเพราะแม่ไม่เห็นด้วยกับการเลิอกคู่ครองของลูกจึงทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นโดยที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมและยืนยันในสิ่งที่ตนเองตัดสินใจว่าถูกต้องอย่างไม่ลดละเนื่องจากแม่ของอรพรรณไม่ต้องการให้เธอแต่งงานจึงพยายามกีดกันทุกวิถีในขณะ

อรพรรณเองต้องการที่จะแต่งงานกับชายคนรักแต่ก็ถูกขัดขวางจากแม่ของเธอเป็นความขัดแย้งที่ทำให้อรพรรณรู้สึกน้อยใจและเสียใจกับสิ่งที่แม่ทำต่อเธอมาตลอด

นอกจากนี้ ยังพบความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกเพราะลูกไม่พอใจที่แม่มีสามีใหม่และพาสามีใหม่เข้ามาอยู่ในบ้าน ดังตัวอย่าง

“...แม่กำลังทำอะไร ผมก็นั่งอยู่ที่นี่โท่ น่าจะละอายแก่ใจบ้าง นี่บ้านของพ่อแท้ ๆ ผมตำหนิแม่ตอนไอ้พันไม่อยู่ รูปพ่อก็ตั้งอยู่บนหัวเตียง แม่ยังเอามันขึ้นมาบนบ้านอีก หนูอย่าคิดมาก ไม่มีอะไรในกอไผ่เลย แม่พูดแล้วยิ้ม ยิ้มเหมือนเช้าวันนั้นหลังจากแม่ถูกผีเข้า ผมเกลียดแม่อยู่แล้ว อย่าต้องให้เกลียดมากไปกว่านี้อีกเลย ผมชู้กรรโชก เข้าทำไมพุดอย่างงี้ละ ทำไมหนูทำร้ายจิตใจแม่นักลูกเอ๊ย แม่มีความสุขไปวัน ๆ ไม่ได้บ้างรึลูก ‘ไม่ได้’ ผมประกาศกร้าว แม่จะมีความสุขไม่ได้ ในเมื่อแม่ยังอยู่ในบ้านหลังนี้ บ้านที่ทั้งหมดนี้เป็นของพ่อ ทำไมแม่มีงคนนี้จะมีความสุขกับเขาบ้างไม่ได้ พ่อมีงก็ไปสุขสบายแล้ว แม่จะอยู่อย่างที่ยากอยู่ไม่ได้บ้างรึ...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 385-386)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย ลับแลไม่พอใจอย่างมากที่แม่แต่งงานใหม่และพาสามีใหม่เข้ามาอยู่ในบ้านเพราะลับแลไม่ยอมรับสามีใหม่ของแม่จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับแม่ทำให้แม่กับลับแลต้องทะเลาะกันเป็นประจำเพราะต่างฝ่ายต่างมีความเห็นและความต้องการที่ไม่ตรงกันทำให้เกิดความขัดแย้งเพราะความไม่เข้าใจกัน

จากการศึกษาการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างแม่กับลูกในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะแม่ไม่เห็นด้วยกับการเลือกคู่ของลูกและขัดแย้งกันเพราะแม่มีสามีใหม่ ซึ่งความขัดแย้งทั้งหมดทำให้เกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวของตัวละครทำให้ต่างฝ่ายต่างทุกข์ใจและบาดหมางใจต่อกันและกัน

3.4.2 พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

การสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากแม่มีสามีใหม่และนำสามีใหม่หรือพ่อเลี้ยงเข้ามาอยู่ในบ้านทำให้พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงทะเลาะวิวาทกันและเพราะพ่อเลี้ยงพยายามปลุกปล้ำหมายจะข่มขืนลูกเลี้ยงจึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่าย ดังตัวอย่าง

“...ผมเห็นไอ้สัมพันธ์ผิวใหม่ของแม่นอนอยู่บนเตียงหลังนั้นร่วมกับแม่ มันสะดุ้งตื่นร้องอะอะเหมือนเห็นผี มันเลิกมุ้งออกมาเจอผมตรงปลายเตียง ในตอนนั้นแม่ก็สะดุ้งตื่นตามมันเช่นกัน ผมมองมันเขม็งแล้วบอกว่า มันไม่มีสิทธิ์เข้ามาอนกับเมียของพ่อผมในห้องนี้ มันตอบกลับอย่างเด็ดดาลว่า นี่เป็นบ้านของมันมันหาบ้านให้แม่และผมได้อยู่อาศัยซุกหัวนอน มันไล่ผมออกไป เรียกผมว่าไอ้เด็กผีแล้วก็ยกเรื่องราวต่าง ๆ นานาที่อ้างว่า

ผมทำแต่เรื่องเดือดเนื้อร้อนใจให้แม่ มันว่ามันจะไม่ทนอีกแล้ว ผมว่ามึงจะทำไม มันว่าถ้ามึง โตกว่านี่อีกหน่อยมึงกับกูคงได้คุยกันอย่างลูกผู้ชาย ผมว่า เอาสิกูไม่กลัวมึงหรอก ไอ้ชู้ครอก และนั่นเองมันถึงกับลงไม้ลงมือครั้งแรกกับผม มันกึ่งตบกึ่งเหวี่ยงมืออันหยาบซ่าหนาสาทมาที่ หน้าผมจนผมเซไปกระแทกเข้ากับผนังห้อง ผมไม่รู้รู้สึกเจ็บสักนิด แค่รู้สึกขาไปทั้งหน้า น้ำตาผม เริ่มคลอ...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 9-10)

จากเรื่อง ลับแลแก่งคอย เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับ ลูกเลี้ยงเพราะแก่งคอยไม่พอใจและโกรธมากที่พ่อเลี้ยงเข้ามาอยู่ในบ้านของเขาในฐานะพ่อคนใหม่ ของแก่งคอยทำให้ทั้งพ่อเลี้ยงและแก่งคอยทะเลาะกันอย่างรุนแรงและพ่อเลี้ยงก็ลงมือทำร้าย ร่างกายของแก่งคอย ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองจึงไม่มีทางที่จะราบรื่นและยอมรับกันและ กันได้เพราะทั้งแก่งคอยและพ่อเลี้ยงต่างก็เกลียดชังซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ยังพบความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงที่เป็นหญิงสาว ซึ่งเกิดขึ้นเพราะพ่อเลี้ยงต้องการจะปลูกป่าชำขึ้นลูกเลี้ยงทำให้เกิดความหวาดกลัวและรู้สึก ไม่ปลอดภัย ดังตัวอย่าง

“...อย่างนะ—อย่าแตะต้องหนู หล่อนร้องบอกเขา ถอยหลังเล็กน้อย คุ่มเชิงอยู่ แล้วยกหลังมือข้างหนึ่งปาดน้ำตาที่ปรากมาตามร่องแก้ม หนูเพิ่งอายุสิบสี่เท่านั้น อย่างนะอาวี ลองอาวีทำอะไรหนูสิ หนูจะไปออกตำรวจ เป็นไรก็เป็นกันเถอะ ตำรวจเขามีไว้ขังหมา เมื่อไหร่ละ ยอดเค้นหัวเราะอีก อย่างมาทำดีสำนวนเลขอิจักกะรีอก พุดดี ๆ กันไม่ได้มันต้อง ยังงี้แหละ หนีไม่พ้นหรอก อย่า อย่าพยายามดิกว่า ฮะ! ตำรวจ กูถามหน่อยเถอะ ตำรวจคงเชื่อ หรือกว่าเด็กผู้หญิงแถวนี่โดนชำขึ้น กูเห็นมันล่าสอนกันทั้งบางตั้งแต่อีแก่หัวหงอกจนชั้นเด็กหัว เท่ากำป็น อีนั่งม่อมแม่มึงนั่นไง ฮะ ฮะ...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 253)

จากเรื่อง สนิมสร้อย วงเดือนเกิดความหวาดกลัวสามีใหม่ของแม่คือ พ่อเลี้ยงของเธอเพราะพ่อเลี้ยงเป็นคนไม่ดีและคอยจ้องจะข่มเหงขึ้นใจเธอมาตลอดและ ทุกครั้งที่มีโอกาสก็จะลวนลามวงเดือนจนวงเดือนเกิดความรู้สึกหวาดกลัวไม่ไว้ใจพ่อเลี้ยง เพราะกลัวจะถูกพ่อเลี้ยงชำขึ้น

จากการศึกษาการสร้างใหม่ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครระหว่าง พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงในนวนิยายไทยพบว่า ความขัดแย้งเกิดเพราะพ่อเลี้ยงใช้กำลังทำร้ายและ ข่มเหงลูกเลี้ยงและเพราะลูกเลี้ยงไม่ยอมรับพ่อเลี้ยงทำให้เกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวของ ตัวละคร เกิดความบาดหมางใจต่อกันและกันและขาดความเคารพยำเกรงซึ่งกันและกันทั้ง สองฝ่าย

การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาติก แต่มีปรากฏในนวนิยายไทยทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของตัวละคร มี 2 ด้าน คือ แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

โดยสรุป การศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยพบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทึ้ง และการสร้างใหม่

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทย

การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทย ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากปัญญาสชาติกจำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง และศึกษานวนิยายไทยที่คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่ได้รับรางวัลประเภทต่าง ๆ หรือถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์และภาพยนตร์โดยแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งหมด จำนวน 24 เรื่อง โดยใช้วิธีอ่านและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างละเอียดและศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทึ้ง และการสร้างใหม่ ดังนี้

1. การผลิตซ้ำ

การผลิตซ้ำ หมายถึง ผู้เขียนใช้กลวิธีอย่างเดียวกันในการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครทั้งในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทยถึงแม้ว่าปัญญาสชาติกและนวนิยายไทยจะเป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลาแต่ผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งของตัวละครเหมือนกันแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกและในนวนิยายไทยอย่างชัดเจน

การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเขียนในงานเขียนทั้งสองประเภทที่ปรากฏในลักษณะเดียวกัน จากการศึกษารูปแบบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งมี 4 ด้าน คือ 1) กลวิธีทางโครงเรื่อง 2) กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร 3) กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา และ 4) กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง ดังนี้

1.1 กลวิธีทางโครงเรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องเพียงประเด็นเดียว คือ ความยากจน ดังนี้

การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องเพราะความยากจน ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครประสบกับปัญหาความยากจนในครอบครัวเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่องให้ตัวละครต้องต่อสู้กับความยากลำบากในการใช้ชีวิตในปัญญาสชาดกเรื่อง นรชิวชาดก ผู้เขียนกำหนดให้พระนรชิวโพธิสัตว์เกิดในตระกูลยากจนและใช้ชีวิตด้วยความยากลำบากเป็นวิถีในการดำเนินเรื่องตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนตั้งเอาไว้ ส่วนในนวนิยายเรื่อง อยู่กับก๋ง ผู้เขียนกำหนดให้หยกและก๋งมีฐานะยากจนและใช้ชีวิตตามวิถีของชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยความอดทนต่อความยากจนและการถูกดูหมิ่นดูแคลน เป็นต้น ดังตารางเปรียบเทียบ

ตาราง 15 แสดงการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากความยากจนที่ปรากฏในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย

ประเด็นการผลิตซ้ำโครงเรื่อง	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
ความยากจน		
ผู้เขียนใช้ความยากจนของตัวละครเอกเป็นโครงเรื่องหลักในการดำเนินเรื่องและเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ผ่านตัวละครที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยความอดทนมีความเป็นอยู่ตามสภาพของสังคม	รถเสนชาดกสุวรรณ สิริสาชาดกนรชิวชาดก	อยู่กับก๋งผู้หญิงคนนั้น ชื่อบุญรอดลูกอีसान

จากการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอเพียงประเด็นเดียวคือการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะความยากจนซึ่งผู้เขียนได้เล่าผ่านโครงเรื่องโดยกำหนดให้ตัวละครเอกประสบกับความยากจนใช้ชีวิตด้วยความลำบากดิ้นรนตามสภาพสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่

1.2 กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยคือกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้ง

ของตัวละครที่มีปรากฏทั้งในปัญญาสชาดกและในนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครใน 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร ดังนี้

1.2.1 แนวคิดของตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะแนวคิดของตัวละครเป็นวิธีการนำเสนอที่ผู้เขียนแสดงความขัดแย้งผ่านแนวคิดของตัวละครทำให้ตัวละครได้รับผลกระทบคือเกิดความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก พระโพธิสัตว์ก่อนจะคลอดจากครรภ์มารดา มีความคิดว่ามารดาของเราเป็นคนยากจนหากคลอดบุตรมาแล้วต้องเลี้ยงดูเหมือนมารดาคนอื่น ๆ จะต้องลำบากจึงอธิษฐานให้ตนเองคลอดจากครรภ์มารดามีเฉพาะศีรษะเพื่อมารดาจะไม่ต้องลำบากในการเลี้ยงดู แต่เมื่อมารดาคลอดพระโพธิสัตว์ออกมาแล้วกลับเกิดความละอายเพราะบุตรของตนมีเพียงศีรษะและพระโพธิสัตว์เองก็ลำบากในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเวลาจะคลอดพระโพธิสัตว์ทรงตรัสว่า ถ้าเราจะคลอดจากท้องออกไปให้เหมือนทารกเขาคนอื่น มารดาของเราเป็นคนอนาถาก็จักลำบาก ด้วยต้องต้มน้ำร้อนให้อาบด้วยต้องหาน้ำเย็นมาให้ เพราะฉะนั้นเราจะซ่อนกายเสียให้เห็นปรากฏแต่หัวออกจากท้องมารดาคิดแล้วจึงทรงอธิษฐานว่าบุคคลที่ได้สั่งสมมานี้ก็ดี ด้วยอธิษฐานบารมีและ สัจจบารมีนี้ ก็ดีขอให้กายเข้าไปปรากฏอยู่ในหัวของเรา อย่าให้ออกมาปรากฏอยู่ภายนอก ในลำดับอธิษฐานเสร็จร่างกายอันงามดุจดั่งสีทองปรากฏอยู่ในท้องมารดาก็หายเข้าไปอยู่ในศีรษะอันงามดุจดั่งว่าสีทอง จริงอยู่ความประสงค์ของพระสัมพันธโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมสำเร็จได้โดยหมาย เมื่อพระโพธิสัตว์อธิษฐานให้กายเข้าไปอยู่ในหัวแล้วก็คลอดจากครรภ์มารดานางมารดาเห็นลูกมีแต่หัวก็ละอายแก่มหาชนที่มีลูกผิวเสมอกัน จึงซ่อนเลี้ยงหัวนั้นไว้ในห้องมิให้ชนทั้งหลายเห็น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 2)

และในนวนิยายเรื่องคำพิพากษา ความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตเกิดขึ้นกับตัวละครเพราะแนวคิดของตัวละครเองที่มีส่วนทำให้ตนเองได้รับความขัดแย้งจากสังคม ดังตัวอย่าง

“...เฮ้อ พ่อ เอาห่วงมาทิ้งไว้ให้ข้าแท้ ๆ ถ้าไม่มีนางเสียคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องเป็นทุกข์วุ่นวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่เหลือแล้ว หมดแล้วเอาเมียพ่อทำเมียตัวเอง ไม่มีใครเชื่อเลยสักคนว่าข้าไม่เคยยุ่งกับเมียพ่อ พ่อรู้อยู่ใช่ไหมว่าข้าไม่เคยยุ่งจริง ๆ แล้วทำไมไม่มีใครเชื่อข้าล่ะ ครูใหญ่ยังไม่ยอมเชื่อเลย นางก็ปากไวดันไปตำนางละม้ายเขาเข้า ไม่รู้พูดออกมาได้ยังไง น่าอายจริง เฮ้อ ถ้าได้ผู้หญิงคนอื่นเป็นเมียก็คงไม่มีอะไร หรือว่า

จะโล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้ววูหนึกลับมากคนเดียวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกู ลากออกจากภารโรง บวชไม่ต้องสึกเลยตี๋มัย เออดี ชาวบ้านเขาจะได้ว่ามึงว่าพอได้แล้วก็ทิ้ง ถีบหัวส่งให้เมียกระเซอะกระเซิงน่าสงสาร เลวหนักกว่าเขาเข้าไปอีก...” (ชาติ กอบจิตติ, 2548, หน้า 47-48)

จากตัวอย่างแนวคิดของตัวละครในนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา ทำให้ตัวละครคือ พัก เกิดความขัดแย้งกับสังคมเมื่อพอเสียชีวิตแล้วได้ตัดสินใจดูแลแม่เลี้ยงคือ สมทรงต่อจากพ่อโดยที่ไม่มีความผูกพันทางสายเลือดหรือไม่ได้เป็นญาติกันและไม่เคยกระทำ สิ่งผิดศีลธรรมตามที่ชาวบ้านเข้าใจแต่ชาวบ้านก็พากันเกลียดชังและไม่พอใจพฤติกรรมของพัก กับแม่เลี้ยงแต่ถึงอย่างนั้นพักก็ยอมให้ชาวบ้านดูหมิ่นและเกลียดชังตนเองโดยไม่ยอมขับไล่ สมทรงให้ไปอยู่ที่อื่นเพราะสงสารและคิดว่าหากพักไม่ช่วยดูแลคงไม่มีใครสงสารและเลี้ยงดู สมทรงแน่นอนอนชีวิตของนางก็คงจะลำบากมากกว่าอยู่กับตนเอง

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในด้าน ความขัดแย้งเพราะแนวคิดของตัวละครพบว่า ตัวละครเกิดความขัดแย้งในการดำเนินชีวิต เพราะแนวคิดของตนเองทำให้ได้รับผลกระทบและลำบากในการดำรงชีวิตจากแนวคิดของตนเองปรากฏในปัญญาสชาดกเรื่องสุวรรณวงศ์ชาดก และในนวนิยายเรื่องคำพิพากษา

1.2.2 พฤติกรรมของตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความ ขัดแย้งของตัวละครเพราะพฤติกรรมของตัวละครเป็นกลวิธีการนำเสนอที่ผู้เขียนแสดงความ ขัดแย้งผ่านพฤติกรรมของตัวละครทำให้เกิดปัญหาขึ้น เพราะพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออก มีผลกระทบต่อผู้อื่น ในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณวงศ์ชาดก พระเจ้ายสกราชเสวยสุราเป็นนิจ และเสวยมากจนเมาเป็นประจำ วันหนึ่งเพราะความเมาทำให้พระเจ้ายสกราชกริ้วพระราชธิดา จึงใช้ฝ่าเท้าประหารพระราชธิดาและขับไล่พระราชธิดาออกจากพระนคร ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้ายสราชนั้นเสวยสุราบานเป็นนิจกาลเมื่อเสด็จออกประทับ ณ ท้ามกลางหมู่อำมาตย์ ได้ให้พระราชธิดานั่งบนพระเพลาของพระองค์ทรงอภิรมย์ด้วย พระราชบุตรีประทับวินิจฉัยความ พระราชบุตรีมิชนะหาได้ลิบห้าลิบหกปีมิพิดพรณงดงามดังสี สุวรรณ พระราชธิดานั้นอยู่ในสำนักพระราชบิดาจนถึงเวลาตีง ครั้นเวลาปัจจุสมัยจึงได้กลบ ไปบรรทมยังปราสาทของเธอ ทรงบรรทมหลับไปจนตะวันสายหาตื่นไม่ พวกทาสีสนมมารี พระพี่เลี้ยงก็พากันนอนหลับไปหมดด้วยกัน วันนั้นพระราชเสวยสุราเมานักแล้ว เมื่อไม่เห็น พระราชธิดาขึ้นมาเผ้าก็กริ้วใหญ่ฉวยพระแสงดาบได้เสด็จไปถึงปราสาทราชธิดา เปิดทวารเข้าไป ทอดพระเนตรพวกสาวใช้ยังหลับอยู่ ตรัสปริภาษพวกทาสีตกใจตื่นขึ้นกลัวพระอาชญา ก็พากัน

หนีไป พระราชธิดาตื่นบรรทมแล้วเห็นพระราชบิดาทรงโกรธาก็หมอบลงถวายบังคมพระบาทพระราชบิดา ๆ จึงประหารราชธิดาด้วยฝ่าเท้า แล้วบริภาษรับสั่งขับไล่ว่า เจ้าเป็นหญิงชั่วร้าย กาลกรรมนี้ เจ้าไม่ใช่ลูกของเรา เจ้าเป็นลูกพวกโจรไพร เจ้าจงไปสู่นักพวกโจรเถิด...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 406)

และในนวนิยายเรื่อง ลับแลแก่งคอย พ่อของลับแลและแก่งคอยมักมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ ดูร้าย โมโหง่ายและทะเลาะกับแม่ของลับแลและแก่งคอยเป็นประจำ วันหนึ่งพ่อลงโทษลับแลโดยใช้ไม้กวาดพาดที่แผ่นหลังและตามร่างกายอย่างรุนแรงทำให้ลับแลทั้งเจ็บปวดและโกรธแค้นเกลียดชังพ่อเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นระหว่างทั้งสองคน ดังตัวอย่าง

“...สิ้นคำพ่อก็หวดไม้กวาดตัน ๆ ลงที่ตัวผมกับแก่งคอยหวดทั่วตัวผม ทั้งปลีน้องซาพับ ก้น และแผ่นหลัง หวดไม่ยั้งอย่างดูร้าย อย่างน่าสะพรึงกลัว ผมรู้สึกเหมือนร่างกายจะฉีกออกเป็นชิ้น ๆ กิ่ง ๆ จะหมดสติ ได้ยินเสียงแก่งคอยกรี๊ดร้อง เขาเริ่มตอบโต้พ่อ โดยตอกลับ ต๋าว่าเอาเลยตีให้หน้าใจ ตีให้เขาตายไปเสียจะได้ไม่เห็นหน้าพ่ออีก ต๋าว่า เกลียดพ่อ เกลียดหนักหนา เลวร้ายถึงขนาดแข่งชักพ่อให้ตายดับพ่อพูดว่า ปากตีใช้มัยปากตีนักมึง แล้วหวดไม้กวาดลงแผ่นหลังเขาไม่ยั้ง ไม้กวาดที่ทั้งแข็งทั้งตันแต่กร้วนออกเป็นเสียงกระจะตามผม ไอ้อายตาย ๆ พ่อบักลับแลพอเถอะ พอที่ ยายข้างบ้านร้องอย่างสิ้นหวังแล้วเริ่มเรียกหาคนแถว ๆ นั้น บักชัย บักเป้าอยู่ใส ห้ามพ่อบักลับแลที่ ผีเข้าใหญ่แล้ว มันลิซ่าลูกมันแหละ คราวนี้...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 322)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในด้านความขัดแย้งเพราะพฤติกรรมของตัวละครพบว่า พฤติกรรมของตัวละครทำให้เกิดความขัดแย้งเพราะตัวละครใช้ความรุนแรงกับผู้อื่นเมื่อไม่พอใจหรือไม่ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการและเพราะประพฤติกรรมไม่เหมาะสมจึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นปรากฏในปัญญาสชาดก เรื่องสุวรรณวงศ์ชาดกและในนวนิยายไทยเรื่องลับแลแก่งคอย

1.2.3 บทบาทของตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครเพราะบทบาทของตัวละครเป็นการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอที่ผู้เขียนแสดงความขัดแย้งผ่านบทบาทของตัวละครที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นระหว่างตัวละคร ในปัญญาสชาดก เรื่อง วรรณุชชาดก ท้าวสิงฐานตย์กษัตริย์ราชาเมื่อทราบว่าพระวรรณุชแอบเข้ามาอยู่ร่วมและเสพสังวาสกับธิดาของตนก็กริ้วและแสดงความไม่พอใจต่อพระวรรณุชในฐานะที่ตนเป็นบิดาของพระนางสุวรรณคันธาและได้สู้รบกันทำให้ท้าวสิงฐานตย์กษัตริย์ราชสิ้นพระชนม์ในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...คราวนั้น พวกยักษ์ทาสีได้ปรึกษากันว่า ถ้าพวกเราปิดบังอำพรางไว้ไซ้ร้ พระราชาทรงทราบความที่ธิดาสังวาสกับกุมารนี้แล้วจักทำอะไรแก่กุมารเข้า ชีวิตพวกเราก็จะไม่มีต่อไปเพราะฉะนั้นไซ้ร้ พวกเราควรจะทูลพระราชาให้ทราบเสียดีกว่า ปรึกษาเห็นพร้อมกันแล้วจึงพากันไปทูลพระยายักษ์ว่า พระเทวราช มีมนุษย์มาณพผู้หนึ่งเจริญรุ่งเรือง มีมหิทฺธิมหาอนุภาพยิ่งใหญ่นิได้มาอยู่ในปราสาทพระราชธิดาของพระองค์ มาณพมนุษย์เป็นบุตรของใครนามกรชื่อไร มันมาแต่ไหน พระเทวราช ข้าพระบาทหาได้รู้จักภูมิประเทศและสกุลวงศ์มารดาบิดาของ มนุษย์นั้นไม่ แต่มนุษย์นั้นไซ้ร้รนามว่าวรรณุช ดั่งนี้พระเจ้าข้า ยักษ์ราชาโกธาใหญ่อุปไมยดั่งนาคราชมีผู้มาตีที่ชนดทางฉะนั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 469)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน ผู้เขียนกำหนดให้เกิดความขัดแย้งเพราะตัวละครแสดงบทบาทของตนเองเพื่อความถูกต้องและรักษาคำศักดิ์ศรีให้กับตนเองและครอบครัวคือเมื่อทิดจุ่นแอบเข้าไปนอนในห้องของ ค่ำกองตลอดคืนจนรุ่งเช้าและเมื่อลุงใหญ่และป้าขาวพ่อแม่ของค่ำกองทราบเรื่องทั้งสองก็แสดงความไม่พอใจ ลุงใหญ่ยื่นขวางประตูห้องนอนไว้ไม่ให้ทิดจุ่นหนีออกไปได้ส่วนป้าขาวก็รีบไปบอกญาติพี่น้องรวมทั้งพ่อกับแม่ของทิดจุ่นมาตลกกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในฐานะของพ่อกับแม่ซึ่งเป็นบทบาทของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นผู้ดำเนินเรื่อง ดังตัวอย่าง

“...วันใหม่ต่อมาคุณก็ตื่นขึ้นตอนเช้ามีตึกอีกครั้ง เพราะมีเสียงป้าขาวเมียลุงใหญ่มาเรียกพ่อกให้เปิดประตูไว้ ๆ เมื่อพ่อกเปิดประตู ป้าขาวจึงบอกพ่อกอย่างตื่นเต็นว่า ควายเขามาเข้าสวนเราแล้ว พ่อกักคุณเอ๊ย ควายตัวไหนของใคร แม่ถามก่อนพ่อก ก็ควายของลุงเมฆนั้นแหละ ป้าขาวว่า เตียนนี้มันอยู่ใหม่ พ่อกถามต่อ ยังอยู่ในห้องอีค่ำกองนั้นแหละ พ่อกอีค่ำกองยื่นถือพร้าขวางประตูไว้ แล้วให้เข้ามาบอกพี่ ๆ น้อง ๆ ต่อจากนั้นก็มีการปรึกษากัน คุณจับความได้ว่าทิดจุ่นลูกชายลุงเมฆไปนอนกับเอื้อยค่ำกองในห้องตั้งแต่เมื่อคืน พ่อกถึงยามไ้กระโดดลงจากคองเอื้อยค่ำกองก็บอกแม่ให้รู้ว่าทิดจุ่นเข้านอนด้วยเมื่อลุงใหญ่ผู้พ่อกู้เรื่อง ก็ฉวยอิโต้ไปยื่นขวางประตูไว้ เพื่อไม่ให้ทิดจุ่นโดดเรือนหนีเหมือนที่กำกับลูกสาวคนอื่น ๆ...” (คำพูน บุญทวี, 2550, หน้า 50)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในด้านความขัดแย้งเพราะบทบาทของตัวละครพบว่า ตัวละครที่เป็นพ่อพยายามแสดงบทบาทของพ่อด้วยการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลเมื่อลูกสาวถูกย่ำยีจากชายอื่นดั่งนั้นตัวละครที่เป็นพ่อจึงต้องปกป้องเกียรติยศของลูกสาวและวงศ์ตระกูลของตนเองไม่ให้ถูกดูถูกเหยียดหยามได้ปรากฏในปัญญาสชาดกเรื่องวรรณุชชาดกและในนวนิยายไทยเรื่องลูกอีสาน

โดยสรุป การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอเหมือนกันใน 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร

1.3 กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาใน 3 ด้าน คือ บอกลักษณะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง ดังนี้

1.3.1 บอกลักษณะของตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาบอกลักษณะของตัวละครเป็นการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาที่แสดงฐานะของตัวละครและการสนทนานั้นเป็นสาเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ ในปัญญาสชาดกเรื่อง โสณนทชาดก ปรากฏบทสนทนายาระหว่างนางสิปปณีและสามีคืออุทุมมกุมารโดยที่ฝ่ายสามีกล่าวดูถูกนางสิปปณีว่าเป็นคนยากจนทำให้นางสิปปณีเกิดความเสียใจจึงอธิษฐานจิตให้บุตรที่เกิดมาไม่ให้อยู่ในตระกูลของสามีให้ไปอยู่ที่อื่นและให้คลอดออกโดยทางปากไม่ให้คลอดเหมือนทารกทั่วไป ซึ่งคำอธิษฐานของนางสิปปณีก็เป็นจริงทุกประการ ดังตัวอย่าง

“...กาลล่วงมาภายหลัง นางสิปปณีก็มีครรภ์ ครั้นถ้วนทศมาสอุทุมมกุมารผู้สามีเฝ้าครรภ์ด้วยกรณียเหตุอันใดอันหนึ่ง บริภาษ แนะนำนางสิปปณีเจ้าได้เราเป็นสามี เพราะหม้อเก่าหม้อเดียว เจ้ามีสัญชาติเป็นคนชั้นทุกคตะอนาถา หาที่พึ่งบ่มีได้อาศัยซึ่งทรัพย์ของเราจึงได้นามว่าเป็นภรรยาเศรษฐี ถ้าไม่เช่นนั้น เจ้าจะเป็นผู้ที่ไร้ทรัพย์สมบัติขัดสน นางสิปปณีได้ฟังคำพรูสวาทดังนั้น น้อยใจร้องให้รำไรตื่นไปมา จึงตั้งสัตยาธิษฐานในราตรีกาลนั้นว่า บุตรก็ตามธิดาก็ตาม ในท้องของเรา ถ้าว่าจะมีบุญมีวาสนาก็จงอย่าอยู่ในตระกูลนี้ อย่าได้คลอดออกทางทวารเบื้องต่ำ เหมือนสตรีอื่น จงออกโดยมุขทวาร...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 113-114)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง อยู่กับก๋ง ผู้เขียนก็นำเสนอบทสนทนาที่แสดงว่าตัวละครมีฐานะยากจนคือหยกได้มาช่วยบริการในงานเลี้ยงและถูกข้าราชการนายหนึ่งที่เข้าร่วมงานเลี้ยงใช้น้ำเสียงตวาดอย่างไม่เห็นใจและใช้ถ้อยคำเชิงเหยียดหยามคนว่ามาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ดังตัวอย่าง

“...เฮ้ย-ฮีนเหม่ออยู่ได้ เอาโซดามาสองขวด เสียงข้าราชการผู้หนึ่ง ตวาดมาที่ฉันจนต้องตื่นจากภวังค์กลับเข้าสู่ภาวะหน้าที่ ขณะที่ฉันงง ๆ เจิน ๆ ไปตามคำสั่งที่ หลุดออกมาด้วยเสียงอันหยาบกระด้างนั้น เขาก็ล่ำท้อออกมาอีกว่า เร็วนะไว้ย ไอ้ดี น้ำเสียง อันระคายและวางอำนาจนั้นเหมือนทรายที่ซัดเข้าซับน้ำเสียงหัวใจของฉันให้แห้งผาก ใช้สิ-ในอาณาจักรของความเป็นจริง ฉันเป็นเพียงเด็กชายยากจนกลางตลาดห้องแถวที่ไม่มี ใครรู้จักหัวนอนปลายตีน และเป็นเพียง ‘ไอ้ดี’ ห้องแถวคนหนึ่งเท่านั้น!” (หยก บูรพา, 2536, หน้า 207)

นอกจากนี้ ในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทยยังปรากฏการผลิตซ้ำ กลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งที่เกิดจากบทสนทนาที่แสดงฐานะทางสังคมและตำแหน่งของ ตัวละคร เช่นในปัญญาสชาติเรื่อง ลีโลราชคก พระเจ้าลีโลราชแม้ถูกพราหมณ์ทูลให้ทรง กราบไหว้พระเสาร์เพื่อความป็นมงคล แต่พระเจ้าลีโลราชก็ไม่ทรงทำตามเพราะมีที่ลี้ลับว่า พระองค์เป็นกษัตริย์มีอำนาจยิ่งใหญ่ไม่ต้องเกรงกลัวใครและยังตรัสต่าบริภาษพราหมณ์และ บริวารอีกด้วยต่อมามีพระเจ้าลีโลราชก็ได้ประสพกับความทุกข์อันยิ่งใหญ่ในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าลีโลราชได้ทรงสดับคำพยากรณ์ดังนั้น ก็ทรงพระพิโรธ เป็นกำลังประดุจดั่งว่าพระยานาคที่มีผู้มาประหารลงที่ชนดหาง มีพระสุรสีหนาทรัสบริภาษ พราหมณ์เหล่านั้นว่า ดูกรพราหมณ์อันชั่วร้าย เหตุไฉนพวกเอ็งทั้งหลายจึงมาวิงวอนให้เรา กราบไหว้บูชาพระเสาร์ พระเสาร์นั้นเป็นเทพบุตร ตัวเราก็เป็นเทวบริบูรณ์ด้วยจตุรงค์เสนา เมื่อพระเสาร์นั้นมาในกาลใด เราจะออกไปต่อยุทธ์กับพระเสาร์ด้วยจตุรงค์เสนาในกาลนั้น ถ้าผู้ใดมีกำลังอำนาจมากความชนะก็จักมีแก่ผู้นั้น เราไม่ยอมที่จะกราบไหว้บูชาพระเสาร์ เทพบุตรนั้นเป็นอันขาด พราหมณ์ทั้งหลายจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสมมติเทวราช พระเสาร์เทพบุตรนั้นเมื่อมาก็มิได้แสดงตนให้เห็นประจักษ์ เป็นแต่ฉายาคือเงาของพระเสาร์นั้น มาทับลัดคนของพระองค์เท่านั้น ขอพระองค์อย่าทรงมานะอหังการแก่พระเสาร์ เทวราชจง จัดการรับพระเสาร์ด้วยเครื่องสักการบูชา ตามคำข้าพระบาททั้งหลายเถิด ความสุขสิริสวัสดิ์ จักบังเกิดแก่พระองค์สืบไป พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าลีโลราชก็มิได้ยอมกระทำพิธีกรรมตาม คำวิงวอนของพราหมณ์...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 529)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง อยู่กับก๋ง ก็ปรากฏบทสนทนาที่แสดงอำนาจและ ตำแหน่งใหญ่โตทางสังคมทำให้ตัวละครไม่เกรงกลัวใครของท่านศึกษา เพียงเพราะต้องการ ให้หยกกราบขอขมาที่ทำร้ายลูกชายของท่านทั้งที่หยกไม่ได้เป็นฝ่ายผิด ครูใหญ่จึงต้องบอกให้ หยกขอขมาท่านศึกษาเพราะความเกรงใจและเพราะท่านศึกษา มีตำแหน่งใหญ่โตและมี อำนาจมากกว่าทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้องในหน้าที่การงาน ดังตัวอย่าง

“...ฉันคุกเข่าลงแทบเท้าของท่านศึกษาผู้ทรงอำนาจ ดอกไม้ในมือฉันระริกด้วยความขมขื่น ฉันไม่ผิด แต่ต้องกราบดินขอโทษเขา ฉันก้มหน้าผากลงจรดกับมือที่ถือดอกไม้ มือที่ไม่ได้พนม ฉันค่อย ๆ ลูกขึ้นยื่นครุใหญ่รับกำดอกไม้ในมือฉันไปโยนโครมลงบนโต๊ะอย่างไม่แยแสสลายตาและความรู้สึกของ ‘ท่าน’ แล้วจึงฉันไปยืนตรงหน้าสมเกียรติ พุดขึ้นว่า ยก ถึงแม้ว่าหยกจะป้องกันตัว ไม่ผิด แต่ได้ทำให้สมเกียรติเขาบาดเจ็บและต้องเสียการเรียนขอโทษเขาเสียและจะได้เป็นมิตรกันต่อไป เอ้า พุดสั้น ๆ ก็พอ ขอโทษ ฉันหลุดคำพุดออกไปอย่างยากเย็น แม้วามันจะสั้นเพียงสองพยางค์เท่านั้น ขอโทษ ‘ท่าน’ ลากแขนลูกชายพลุนพลันออกไปจากห้อง ดงเจ็บบายไม่น้อยเหมือนกันที่ไม่สามารถสำแดงเดชได้เต็มอัตราที่โรงเรียนนี้เดินลงชั้นออกไปโดยไม่ยอมรับไหว้ใครเลย ฉันกลืนน้ำตาไว้ไม่อยู่ มันรินไหลลงมาจนผ่าวร้อนไปทั้งสองข้างแก้ม หยกไม่ต้องเสียใจ บางครั้งเราต้องยอมรับความขมขื่นทั้ง ๆ ที่เราไม่ผิด เราเป็นเจ้านาย เรามีกษัตริย์ ส้มเสี้ยวชีวิตของคนจนอย่างเราจะต้องได้พบความยุติธรรมอีกมากนัก ครุบรรยงค์ตบเบา ๆ ที่ไหล่ของฉัน ไป-ครุจะทำความสะอาดแล้วใส่ยาให้ เย็นนี้ครุจะไปส่งที่ตลาดจะได้อธิบายให้ก่งฟังว่าหยกไม่ผิด...” (หยก บุรพา, 2536, หน้า 137)

จากการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาบอกฐานะของตัวละครพบว่า ตัวละครที่มีฐานะยากจนมักถูกดูถูกจากผู้อื่นให้เกิดความน้อยใจ ส่วน ตัวละครที่มีตำแหน่งทางสังคมมักมีทิฐิว่าตนเองมีอำนาจมากกว่าผู้อื่นและมักใช้อำนาจเพื่อแสดงว่าตนเองเหนือกว่าคนอื่นและคนอื่นต้องยอมรับในอำนาจที่ตนเองมีอย่างไม่มีทางเลือก

1.3.2 บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาบอกลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครเป็นผู้มีลักษณะนิสัยแข็งกร้าว ไม่ยอมแพ้อะไรและไม่แสดงความอ่อนแอให้ศัตรูเห็นเป็นผู้มีทิฐิมานะในตนเองสูง ในปัญญาสชาดกเรื่อง วรวงสชาดก ไวยทตุมารสนทนากับพระเจ้าวรวงศ์ด้วยน้ำเสียงที่แสดงความอึดอัดมีลักษณะนิสัยแข็งกระด้าง หยิ่งในศักดิ์ศรีก่อนที่ทั้งสองจะสู้รบกันและไวยทตุมารเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และถูกพระเจ้าวรวงศ์ปลงพระชนม์ในที่สุด ดังตัวอย่าง

“...พระเจ้าวรวงศาธิราชได้สดับแล้วก็ให้จัดพลนิกรให้ไวยทตุมาร ไวยทตุมารขึ้นขี่ช้างคุมพณิกายออกจากพระนคร ขั้พณิกายบันลือลั่นสนั่นมา พระเจ้าวรวงศ์ได้เห็นไวยทตุมารแล้ว ตรัสว่า เจ้าไวยทตอเอ๋ย เจ้ากระทำแต่ความยากลำบาก เจ้าจะรบกับเราหรือ ชีวิตของเจ้าจะไม่มีเสียแล้ว ถ้าเจ้าอดความโกรธแก่เรา เราจะให้ชีวิตแก่เจ้า ไวยทตุมาร

ตอบว่า เราไม่รู้ว่าท่านทั้งสองยังมีชีวิตอยู่ ท่านไปข้างไหนมาไม่ครองราชย์สมบัติของพระบิดา แล้วดาพระโพธิสัตว์ว่า ตัวท่านกับทั้งพลนิกายจะไม่มีชีวิตแล้ว เราจะไม่ให้ท่านกลับไปบ้านเมืองอีกแล้วพระเจ้าวรวงศ์ก็ไล่ข้างเข้ารบกับไวยทัตกุมาร บรรดาพลนิกายทั้งสองฝ่ายก็กระทำมหายุทธนาการกันเป็นโกลาหล ไวยทัตกุมารก็ถูกตัดศีรษะตกลงเหนือพื้นพสุธา พลนิกายทั้งปวงเห็นดังนั้นก็พากันหนีเข้าพระนคร...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 594-595)

และในนวนิยายเรื่อง แผลเก่า ผู้เขียนได้แสดงกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาที่แสดงลักษณะนิสัยของขวัญว่าเป็นคนใจนักเลงไม่เกรงกลัวใครแต่รักความยุติธรรมและมีความเคารพยำเกรงผู้ใหญ่และคนมีคุณธรรม ดังตัวอย่าง

“... แล้วพ่อจะจัดการอย่างไรให้ฉันล่ะ เพราะฉันจะเจ็บเปล่าไม่ได้เป็นอันขาด ตาเรื่องสั้นท่าพูดอุป ๆ อับ ๆ กับลูกสาว เจ้าเริ่มตันใจเพราะเจ้าขวัญคนรักก็เจ็บมากที่ไหนมันจะยอมง่าย ๆ เจ้าเริ่มเดินเข้ามาหาใจคอไม่ปกติ นึกว่าเห็นแก่ฉันเกิดพี่ขวัญ เมื่อเห็นเจ้าขวัญนิ่ง ตาเรื่องจึงสอดขึ้นมั่งว่า นึกว่ายกให้พ่อเถอะขวัญเอ๊ย อ้ายเรียมมันก็ผิดไปแล้วเอาเถอะ พ่อจะจัดการให้ มันสมัครสะมาเจ้าทีหลัง เจ้าขวัญพูด ไม่ออกสันดานนักเลงของมันทำให้คล้ายโมโห ใจคอตื่นตันเมื่อเห็นตาเรื่องพูดโง่งอนและก็เพราะความรักความสงสารเจ้าเรียมกลัดกลุ้มอยู่ในหัวใจ เมื่อพ่อขอ ฉันจะยกให้ แต่อ้ายจ้อยนะฉันต้องจำจนวันตายทีเดียวว่ามันถีบหน้าฉัน แล้วจึงหันมาพูดเป็นนัยเพื่อเตรียมให้เจ้าเรียมระลึกได้ว่า ฉันไม่ลืมคำหอรอกเรียม ฉันได้สาบานไว้แล้วว่าอย่างไรก็อย่างนั้น เรียมดูโน่นก็แล้วกัน แล้วจำไว้ด้วยว่านั่นมันเป็นเครื่องเซ็นของฉัน มันเป็นพยานที่เข้าได้สาบานให้เจ้าจำไว้ เรียมสะอีกสะอื่น เจ้าขวัญใจช่างซื่อในความรักเสียจริง ๆ เสียดมัน รักอยู่ที่เจ้าเรียมคนเดียว ฉันก็ไม่ได้ลืมเลยจะพี่ขวัญฉันจะจำใส่ใจไว้ว่า เราสาบานว่า จะรักจะรอกันตลอดชีวิตต่อหน้าเจ้าพ่อ แล้วเจ้าก็ร้องไห้โฮ ๆ ต่อหน้าตาเรื่อง...” (ไม้ เมืองเดิม, 2521, หน้า 37-38)

จากการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาบอกลักษณะนิสัยของตัวละครพบว่า ตัวละครมักใช้อวดในศักดิ์ศรีและไม่ยอมพ่ายแพ้ให้กับศัตรูได้ง่ายเพราะต่างก็มีทิฐิว่าตนมีความกล้าหาญและมีความสามารถไม่ยิ่งหย่อนกว่าใครโดยเฉพาะฝ่ายที่เป็นศัตรูของตนเอง

1.3.3 ช่วยดำเนินเรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาช่วยดำเนินเรื่องในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณสังขชาดก ปรากฏบทสนทนายกษัตริย์กับพระสุวรรณสังขกุมารเพราะนางยักษมารดาต้องการให้พระสุวรรณสังขกุมารกลับไปด้วยแต่พระสุวรรณสังขกุมารไม่ยอมกลับนางจึงสอนมนต์เรียก

ปลาและเนื้อให้กับพระสุวรรณสังขุมารด้วยความรักและสิ้นใจตายในเวลาต่อมาเพราะความเสียใจ เป็นการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาช่วยดำเนินเรื่องทำให้ผู้อ่านทราบการดำเนินเรื่องได้จากการอ่านบทสนทนา ดังตัวอย่าง

“...พระสุวรรณสังขุมารได้สดับเสียงยักษ์มารด่าร้องไห้และวิงวอนให้พระองค์กลับ พระองค์จึงร้องตอบว่า ข้าพเจ้าไม่อาจอยู่กับมารดาได้ เชิญมารดากลับเสียเถิด ข้าพเจ้าเคยมาเป็นบุตรของมารดาเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าข้าพเจ้ากลับไปก็จักได้ความละอายในสำนักพวกสาวใช้ มารดาจึงกลับไปเสวยสมบัติปกครองชาวรัฐวาสิให้เป็นสุขสำราญเถิด ข้าพเจ้าจักไม่กลับไปกับมารดาจริงแล้ว พ่อลูกรักของแม่ ถ้าหากว่าพ่อไม่กลับไปกับแม่ไซร์ แม่ก็จักตายอยู่ที่นี้ พ่อจงมาเรียนเอาทิพมนต์ไป แม่จะให้ทิพมนต์แก่พ่อ จะได้เอาไปไว้เป็นที่พึ่งต่อไปภายหน้า พระสุวรรณสังขุมาร สดับฟังมารดาบอกให้เรียนทิพมนต์ก็ดีใจ จึงให้ยักษ์เทวีบอกคัมภีร์มนต์เรียนได้แล้วจึงถามว่า มนต์นี้มีประโยชน์อย่างไร ดูกรพ่อ มนต์นี้มีอิทธิวิธวิเศษนักถ้าหากว่าพ่อต้องการปลาหรือเนื้อไซร์ พ่อจงรำยมนต์ไปไปอย่างนี้ว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นปลาที่ดีเนื้อก็ดีบรรดามีในน้ำและในป่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นถ้าว่ามีกรรมได้ทำไว้แล้วจงมาสู่สำนักเรา ถ้าว่าไม่ได้ทำกรรมไว้และไม่ควรจะตายจงพากันหนีไปเสียที่อื่น พระสุวรรณสังขุมารเรียนมนต์ได้ก็บอกลายักษ์เทวีผู้มารดาว่า ข้าแต่มารดา เชิญมารดากลับไปเมืองจงมีอายุเจริญยืนนาน ข้าพเจ้าจักพรากจากมารดาแล้วแต่จะไปนานลูกแก้วจักไม่ได้กลับมาเห็นมารดาอีกต่อไป พระสุวรรณสังขุมารลามารดาแล้วก็เหาะลอยไปในอากาศ...” (กรมศิลปากร, 2552, เล่ม 2 หน้า 173-174)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ผู้ใหญ่สีกับนางมา เป็นบทสนทนายาระหว่างมาลีนีกับสินวัตรเล่าเรื่องชีวิตครอบครัวของแม่พินแม่บ้านของมาลีนีถึงสาเหตุที่แม่พินเลี้ยงลูกเองตามลำพังโดยที่ไม่มีสามีช่วยเลี้ยงเหมือนคนอื่นซึ่งชีวิตของแม่พินต้องลำบากกว่าหญิงทั่วไปเพราะไม่มีสามีคอยช่วยเหลือในการดูแลเลี้ยงดูบุตร ดังตัวอย่าง

“...เป็นยังไงคะกับข้าวฝีมือแม่พิน พอจะทานลงไหม อ้อ ไม่เลวเชียวครับ ลูบปากได้ไหมคะ? พอปวดพอเหวี่ยงกันละ แต่น้ำพริกแม่พินลูบของปากไม่ได้จริง ๆ ค่ะ เพราะเหตุนั้นกระมังแม่พินจึงต้องเป็นแม่ร้าง แหม น้ำพริกนั้นสำคัญถึงเพียงนั้นเชียวหรือคะมาลีนี ขมวดคิ้วจนเกิดรอยย่นที่หว่างคิ้ว เปล่า เปล่า ผมพูดเล่น คุณแม่ก็เคยพูดคะ ว่าผู้ชายส่วนมากเห็นแก่กิน ถ้าได้กินสบายนอนสบายแล้วก็ไม่ไปไหนเสีย แต่คุณพ่อก็ยังแอบไปหาเศษหาเลยอยู่ เสมอจนคุณแม่อ่อนใจเลยเหมาว่า ‘เลี้ยงไม่เชื่อง’ สามีของแม่พินเป็นยังไงบ้างคะ? อ้อ สบาย เขากำลังอยู่กับเมียคนที่สี่ ตาย ตาย อีกสองคนไปไหนล่ะคะ? อยู่ ต่างคนต่างอยู่บ้านของเขา มีลูกเมียก็เลี้ยงไป เขาก็ตั้งหน้าหาเมียไป เขาคุยว่าจะต้องหาให้ได้ดีให้ได้ หมายความว่าคนที่สี่นี่ก็ยัง

ไม่ถูกใจเขานั่นรีคะ? คงนั่นแหละคุณ โอ้-เวรแท้ ถ้าไม่สงสารเมียก็ควรสงสารลูกบ้าง ช่างทอดทิ้งได้ลงคอ เขาคิดของเขาไม่เลวนะคุณ เขาว่าตัวเขาเองก็ดี๊นรจนจนได้เลื่อนฐานะถึงเพียงนั้น เขาเชื่อว่าลูกของเขาจะต้องเหมือนเขา มันจะต้องดี๊นรจนต่อสู้อชีวิตต่อไป ถ้ามันอยากจะทำอย่างเขาบ้าง ถ้ามันไม่ต่อสู้อก็ช่างมันสิ เรื่องของมัน แหม คนอะไรใจดำจริง แม่พินแกก็ดีนะ ไม่มีปากมีเสียง...” (กาญจนา นาคินทร์, 2555, หน้า 222)

จากการศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนาช่วยดำเนินเรื่องพบว่า บทสนทนาที่แสดงความขัดแย้งของตัวละครช่วยดำเนินเรื่องให้สมบูรณ์ได้โดยที่ผู้เขียนไม่ต้องบรรยายซ้ำอีกโดยอาศัยบทสนทนาของตัวละครก็สามารถสื่อเนื้อหาของเรื่องได้อย่างสมบูรณ์

โดยสรุป การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอเหมือนกันใน 3 ด้าน คือ บอกฐานะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง

2. กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย พบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งใน 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน ดังนี้

2.1 ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ในปัญญาสชาดกเรื่อง ปาจิตตกุมารชาดก พรหมทัตกุมารเป็นผู้ฝึกฝนในกามคุณไม่ประพฤติอยู่ในศีลธรรมและมักประพฤติผิดประเวณีเป็นประจำ วันหนึ่งพรหมทัตกุมารเกิดความพอใจในนางอรพิมพ์จึงบังคับให้มาอยู่ในปราสาทของตนหวังจะได้นางเป็นมเหสี ต่อมาพรหมทัตกุมารซึ่งมีจิตอกุศลหวังจะบังคับข่มเหงนางอรพิมพ์ถูกนางอรพิมพ์ประหารจนสิ้นพระชนม์ ซึ่งเป็นเพราะผลกรรมที่ไม่ทรงดำรงตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมนั่นเอง ดังตัวอย่าง

“...ครั้นรุ่งเช้า พระเจ้าพรหมทัตมิได้เห็นราชาบุตรและมีได้เห็นพระโพธิสัตว์กับนางอรพิมพ์ในที่ปราสาท จึงมีพระราชดำรัสถามพวกอำมาตย์ว่า พระราชาโอรสของเรากับทั้งปาจิตตกุมารและนางอรพิมพ์ ไปอยู่ ณ ที่ใด จึงมิได้เห็นอยู่ในปราสาท ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชาโอรสของพระองค์ถูกปลงพระชนม์ชีพเสียแล้ว แต่ปาจิตตกุมารกับนางอรพิมพ์นั้น

ข้าพระองค์ทั้งหลายมิได้เห็น พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสถามว่า พระราชาโอรสของเรา ถูกปลงพระชนม์ชีพด้วยเหตุไร อำมาตย์ที่รู้เหตุผลจึงทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชาโอรสของพระองค์พาสตรีคนหนึ่งมาไว้ ชะรอยสตรีผู้นั้นจะปลงพระชนม์ให้ตักษัย พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงฟังประพฤติเหตุตั้งนั้นก็ทรงนั่งอยู่มิได้ตรัสประการใด ด้วยทรงทราบในพระทัยว่า พระโอรสของพระองค์มิได้ดำรงอยู่ในสุจริตธรรม ประพฤติแต่ในทางที่ไม่ควรประพฤติ จึงต้องสิ้นชีพตักษัยเป็นธรรมดา...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 460)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ผู้เขียนสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นผลของการกระทำชั่วว่าจะติดตามและให้ผลต่อผู้กระทำโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เหมือนพระยานราภิบาลซึ่งมักประพฤติผิดประเวณีและใช้อำนาจบังคับข่มขู่ผู้อื่นและยังมัวเมาในกามคุณลุ่มหลงทองไพบราจนเกิดความหึงหวงและฆ่าลูกชายของตนเองจนเสียชีวิตและในที่สุดพระยานราภิบาลก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากรรมชั่วที่กระทำได้สนองกลับคืนแก่พระยานราภิบาลได้อย่างน่ากลัว ดังตัวอย่าง

“...คนอย่างเขาไม่มีวันยอมรับสภาพเช่นนั้นได้เป็นอันขาด มองร่างหญิงสาวที่จมกองเลือดอยู่หน้าประตู พระยานราภิบาลเมินจากหล่อนเหมือนเห็นของโสโครก สวมกอดลูกชายแนบแน่นในวงแขนอีกครั้ง กระซิบกับร่างไร้ลมหายใจ ยกโทษให้พ่อด้วยลูกรักพ่อจะชดใช้บาปที่ก่อให้เจ้า ประตุถูกกระแทกซ้ำครั้งสุดท้าย กลอนหลุดกระเด็น บานประตูเปิดผางออกมา ผู้ชายหลายคนถลาเข้ามาในห้อง ปืนพกที่ยังเหลือกระสุนอยู่ในลำกล้อง ทำหน้าที่ของมันเป็นครั้งสุดท้าย ‘เปรี้ยง’ กระสุนเจาะเข้าขมับ ท่ามกลางเสียงร้องสุดเสียงของชาวบ้านที่บุกเข้ามาในห้องนอน ร่างของชายวัยกลางคน พับลงทับบนร่างชายหนุ่ม สวมกอดไว้แน่น บอกรบงความตั้งใจแน่วแน่ในการติดตามอีกฝ่ายไปสู่ปรโลก...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ข, หน้า 667)

นอกจากนี้ ในปัญญาสชาดกเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก ผู้เขียนยังได้แสดงแนวคิดเรื่องผลของกรรมชั่วตามให้ผลแก่ผู้กระทำอย่างน่ากลัว น่าสยดสยองยิ่งนักเหมือนปาลกเสนาบดีที่เคยทูลยุยงต่อพระราชาวาพระสุวรรณสังฆกุมารเป็นกาลกิณีและให้ขับไล่ออกจากพระนครทำให้พระสุวรรณสังฆกุมารต้องลำบากในการดำรงพระชนม์ชีพและปาลกเสนาบดียังกล่าวหาพระนางจันทาเทวีว่าประพฤติผิดประเวณีกับชายอื่นซึ่งเป็นการแสดงความอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณของตนเองเมื่อเสียชีวิตแล้วปาลกเสนาบดีก็จมลงสู่เวจิมหานรกอย่างน่าสยดสยอง ดังตัวอย่าง

“...ฝ่ายปาลกเสนาบดีก็ไม่อาจดำรงตนอยู่ได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระขรรค์แก้วสิริชัยจึงพลัดจากคอข้างตกลงไป ณ พื้นปฐพี วิบากแห่งอกุศล ความอกตัญญูให้ผลปฐพีตกลง

อันหนาได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์ก็เปิดช่องให้ ปาลกเสนาบดีก็จมลงไปไหม้อยู่ในอเวจีจรก เตน วุดต์ เพราะเหตุนั้น พระโบราณาจารย์ท่านได้กล่าวสอนไว้แล้วว่า บุคคลผู้ใดกล่าวมุสาวาทใส่โทษผู้อื่นก็ดี แก่ญาติเผ่าพันธุ์มิตรสหายก็ดีหรือใส่โทษแก่ครูอาจารย์หรือท่านผู้มีคุณแก่ตนก็ดี บุคคลผู้นั้นครั้นตายแล้วก็จักไปเกิดในอเวจีจรกเหมือนปาลกเสนาบดีจะนั้น...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 198)

และในนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ก็ปรากฏตัวละครกระทำกรรมชั่ว ประพฤติผิดในกามคุณ ร่วมประเวณีกับชายอื่นทั่วไป ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมเมื่อเสียชีวิตไปแล้ว ก็ต้องรับผลกรรมชั่วที่ตนได้กระทำเป็นที่น่าเวทนาและน่ากลัวอย่างยิ่ง ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดผ่านตัวละครคือทองโพร้าที่มีใจฝักใฝ่ในกามารมณ์คบชู้โดยไม่เกรงกลัวตัวบาปกรรมเมื่อใกล้จะเสียชีวิตจึงพรวดเพื่อประหนึ่งได้รับโทษทัณฑ์ในนรกถูกทรมานด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นที่น่าสยดสยองต่อผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ดังตัวอย่าง

“...บางครั้งหล่อนเพื่ออะไรฟังไม่ได้ศัพท์ แต่บางครั้งหล่อนก็หวีดร้องโหยหวนจนแม้แต่นางพยาบาลก็สะดุ้งไปตาม ๆ กัน เป็นเสียงที่บอกความเจ็บปวดแสนสาหัสเมื่อหล่อนได้สติ ครึ่งหลับครึ่งตื่นจากยาแก้ปวดและระงับพิษไข้ที่นายแพทย์ฉีดเข้าไปให้หญิงสาวก็เฝ้าแต่คร่ำครวญ ‘โอย! หอก...ดาบ...หาว...มันแทง...มันทะลวง เจ็บเหลือเกิน เจ็บ เจ็บ กลัวแล้ว กลัวแล้ว อย่าทำฉัน กลัวแล้ว โห้วแหละท่านเจ้าขา เจ็บเหลือเกิน พัน ผ่า ร้างของทองโพร้าทำไม’ เสียงกรีดร้องขอความช่วยเหลือของหล่อนก้องไปทั่วตึก ทั้งหวาดกลัวและเจ็บปวดกับอาวุธสารพัดชนิดระดมตีมันแทง ทั้งกรีดและผ่าร่างหล่อนออกเป็นเสียง ๆ เสียงของหล่อนเจ็บปวดบอกความสยดสยอง แม้แต่แพทย์พยาบาลผู้ชินกับความเจ็บป่วยของคนไข้ต่างก็ไม่วายมองหน้ากัน อย่างนึกสยของใจ...” (ว. วิจิตรกุล, 2554ข, หน้า 768)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงผลบาปกรรมที่ทองโพร้าได้รับเพราะกรรมชั่วที่เคยได้กระทำไว้โดยแสดงผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเพื่อต้องการให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความน่ากลัวของกรรมชั่วและเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการทำความชั่วผู้กระทำย่อมได้รับผลของกรรมที่ตนเองกระทำโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพราะกรรมชั่วนั้นคอยตามให้ผลแก่ผู้กระทำอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งสะท้อนความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่วในปัญญาสาตกกับในนวนิยายไทยพบว่าตัวละครมักประพฤติผิดประเวณีและฝักใฝ่ในกามคุณทำให้ต้องได้รับผลของการกระทำนั้นอย่างน่าเวทนาซึ่งผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่ากามคุณเป็นกรรมชั่วที่ต้องหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลใครที่ลุ่มหลงหรือหลงผิดก็จะได้รับผลกรรมที่น่ากลัวน่าสยดสยองอย่างยิ่ง

2.2 อำนาจของกามคุณ

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องอำนาจของกามคุณที่ครอบงำตัวละครในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบว่า ในปัญญาสชาดกเรื่อง เทวธชาดก พระอภัยราชกุมารอาศัยความใกล้ชิดและสนิทสนมสนมระหว่างชายหญิงจึงเกิดความรักใคร่และร่วมเสพสังวาสกับนางจันทนกุมารีด้วยอำนาจของกามคุณที่ครอบงำทั้งสองโดยที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ดังตัวอย่าง

“...พระอภัยราชกุมารและพระนางจันทนกุมารีสนทนาปราศรัยซึ่งกันและกัน ต่างก็มีจิตติดรักใคร่ได้ถึงซึ่งสังวาสกิจต่อกันและกันเพราะเหตุดังนั้น ธรรมตาของโลกจึงกล่าวไว้ดังนี้ว่า ชายหนุ่มหญิงสาวอยู่ในที่ลับสองต่อสองแล้วเมื่อเพ่งซึ่งกันและกันด้วยราคะติดย่อมมีความเยื่อใยเกิดขึ้นด้วยเหตุกันบ่อย ๆ เพราะเหตุดังนั้นพระอภัยราชกุมารกับพระนางจันทนกุมารีจึงมีความรักใคร่ได้ร่วมอภิรมย์ด้วยโลกธรรมต่อกันและกัน...” (กรมศิลปากร, 2552ข, หน้า 322-323)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ลูกทาส อำนาจของกามคุณครอบงำตัวละครจนไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีและขาดคุณธรรมทำให้ไม่เกรงกลัวต่อกรรมชั่วเพราะประพฤติผิดประเวณีทำให้ตัวละครเกิดความเศร้าหมองและขาดความเคารพยำเกรงจากผู้อื่น ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดดังกล่าวผ่านพฤติกรรมของตัวละครคือมาโนช ที่มักมากในกามคุณและไม่ตั้งมั่นในศีลข้อห้ามประพฤติผิดในกาม มักใช้อำนาจบังคับทาสหญิงในเรือนให้บำเรอกามคุณแก่ตนเอง ทำให้มาโนชเป็นที่รังเกียจของผู้อื่นและถูกดูหมิ่นดูแคลนและถูกเกลียดชัง ดังตัวอย่าง

“...คุณมาโนชถึงกับอึ้ง อึ้ง หวนละอายใจที่คุณน้ำทิพย์พูดความจริงที่ปฏิเสธมิได้เลย ยิ่งนึกละอายใจหนักเมื่อนึกถึง เมื่อคืนนี้พออบบุญเจิมไม่ขึ้นไป เขามีนเหล้าอยู่เล็กน้อยเดินไปที่ห้องอาศัยนั่งทองก้อเห็นกำลังเปิดนมให้ลูกกินอยู่เจ้าผูกผ้าไปเดินยามเวร คุณมาโนชเกิดอารมณ์กำหนัดรุนแรงขึ้นมากก็ดึงมือมันไปขึ้นเรือนของตัวเสียเป็นพักใหญ่ ถึงลูกร้องนั่งทองก้อจึงหน้ายิ้มแย้มลงมา เพราะมีเหรียญหนึ่งบาทเสียบอกเสื่อมาด้วย คุณมาโนชแน่ใจว่าไม่มีใครรู้พฤติการณ์นี้ เขาจึงพูดขอร้องคุณน้ำทิพย์ว่า น้ำทิพย์จะให้พี่เขาอย่างคุณอาได้อย่างไร เพราะท่านไปแอบมีเมียหน่อยไว้ที่ไหนใครจะไปรู้ ค่า ๆ ท่านนั่งรถม้าออกไปบ่อย ๆ ไม่เชื่อถามไอ้เข้มดูบ้างเถิด...” (รพีพร, 2536, หน้า 91)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงอำนาจของกามคุณในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบว่า ผู้เขียนพยายามแสดงแนวคิดเรื่องกามคุณว่ามีกำลังและอิทธิพลครอบงำตัวละคร เพราะมีอำนาจเหนือจิตใจ

ของตัวละครทำให้เกิดความลุ่มหลงและมัวเมาจนทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับผู้อื่นเพราะ
 ความคุณได้

2.3 ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของ
 ตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรในปัญญาสชาดก
 กับในนวนิยายไทย ผู้เขียนต้องการแสดงความขัดแย้งของตัวละครเมื่อบุตรต้องพลัดพรากจาก
 มารดาบิดาต่อมาระลึกถึงพระคุณของมารดาบิดาทำให้เกิดความทุกข์ใจและเป็นอุปสรรคใน
 การดำเนินชีวิตของตัวละคร ในปัญญาสชาดกเรื่อง สุธนชาดก สุธนกุมารเมื่อได้อภิเษกกับ
 นางมโนราห์และเสวยราชสมบัติไม่นานก็ระลึกถึงพระราชบิดาและพระราชมารดาทำให้เกิด
 ความทุกข์ใจอยากจะได้กลับไปหาพระราชบิดาและพระราชมารดาทั้งสองเพราะความ
 ผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรมีอำนาจมากกว่าความผูกพันใด ๆ ในโลก ดังตัวอย่าง

“...ท้าวทุมราชาทอดพระเนตรเห็นอัศจรรย์ดังนั้น ทรงโสมนัสตรัสสั่งให้ทำ
 อภิเษกมณฑป แล้วให้เอาสุวรรณหิรัญรัตนมากองลง ณ หน้าพระลานหลวง ได้พร้อมกัน
 อภิเษกพระมหาสัตรกับมโนราห์เทวีให้ครอบครองราชย์สมบัติต่อไป พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้
 สัมผัสสังวาสกับมโนราห์สมความปรารถนาอยู่มาไม่ช้านัก คืบวันหนึ่งพระมหาสัตรเมื่อจะทรง
 บรรทมได้ระลึกถึงพระชนกชนนีมีพระหฤทัยสังเวชทีเดียวพระองค์ว่า โอเรานี้หารู้จักคุณ
 พระชนกชนนีไม่ เราได้เกิดมาเพราะอาศัยบิดามารดาก่อน บิดามารดามีคุณยิ่งหาสิ่งจะเปรียบ
 มิได้แผ่นดินและแม่น้ำภูเขาจักรวาล จะว่าหนาและลึกกว้างสูงก็หาเท่าคุณบิดามารดาไม่ เรานี้
 ช่างละทิ้งพระชนกชนนีผู้มีคุณมาเสียได้ จำเราจักต้องไปเฝ้าพระบิดามารดา ทรงดีเถียน
 พระองค์แล้วทรงโศการ่าให้...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 45)

และในปัญญาสชาดกเรื่อง สุธนชาดก นางเกตน์ราชเทวีทรงคร่ำครวญ
 พรรณนาความรักความผูกพันในพระโอรสสุธนกุมารปานประหนึ่งพระราชหฤทัยจะขาดไป
 หากพระสุธนกุมารจะเสด็จหนีไปไม่กลับมาเพราะความรักในบุตรมีกำลังยิ่งใหญ่สำหรับมารดา
 ดังตัวอย่าง

“...ความว่า หahaha ตุกรพ่อผู้เป็นปียบุตร พ่อจงกลับมาหามารดาอย่าทำให้
 มารดาอนาถาทรพลเลย ถ้ามารดาได้เห็นพระปิโยรสในวันนี้ ดวงหทัยของมารดาก็จะแตก
 ทำลายออก 7 ภาค แล้วจะเลยทิวคตอยู่ ณ ประตูประราชนิเวศน์นี้...” (กรมศิลปากร, 2552ก,
 หน้า 54-55)

ส่วนในนวนิยายเรื่อง ลูกทาส ผู้เขียนแสดงแนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน
 ระหว่างแม่กับลูกผ่านตัวละครคือนางกิ้ง ทาสในเรือนของพระยาไชยากรที่คิดถึงและห่วงใยต่อ

แก้วลูกชายคนเดียวของนางกึ่งโดยปรารถนาให้แก้วได้กลับมาเยี่ยมตนเองสักครั้งพร้อมความหวังว่าจะได้เห็นลูกชายบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา ก่อนที่นางจะสิ้นใจ ดังตัวอย่าง

“...คุณน้ำทิพย์กล่าวแล้วเดินออกไปเสียจากห้องซัง ทิ้งให้นางกึ่งนอนยิ้มทั้งน้ำตาอยู่คนเดียวบนแคร่นั้น ความหวังของนาง ใกล้เข้ามาอมรแล้ว แม้ตัวนางเองจะมองไม่เห็นแสงแห่งอิสรภาพกับเขาก็ตาม ขอเพียงให้ลูกชายผู้เป็นแก้วตาได้หลุดพ้นไปจากแดนต้นทรมานชั่วร้ายนี้ด้วยเถิด แลหากว่าบุญของนางยังพอมี สมกับที่เกิดมาเป็นคนกับเขาชาติหนึ่งแล้ว นางกึ่งสวดมนต์ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ให้บันดาลให้นางได้พบลูกชายอยู่ในผ้ากาสาหวัดร์ของบวรพุทธศาสนา ก่อนนางจะสิ้นใจไปจากโลกนี้ด้วย...” (รพีพร, 2536, หน้า 436)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดง ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตรในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบว่า ผู้เขียนพยายามแสดงความรักความผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูกว่าเป็นความรักที่บริสุทธิ์เมื่ออยู่ห่างไกลย่อมทำให้เกิดความห่วงใยและทุกข์ใจด้วยความรักและเป็นห่วง และทั้งสองฝ่ายยังระลึกถึงกันและกันด้วยความรักความผูกพันตลอดเวลา

2.4 โทษของการพนัน

การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงโทษของการพนันในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นโทษของการพนันที่มีแต่ทำลายและทำให้ผู้ที่มัวเมาในการพนันพบแต่ความฉิบหายล่มจมโดยนำเสนอผ่านตัวละครที่หลงผิดและยุ่งเกี่ยวกับการพนัน ในปัญญาสชาดกเรื่อง สังข์ปัตตชาดก พราหมณ์คนหนึ่งเคยมีทรัพย์สมบัติมากแต่เมื่อมัวเมาในการพนันทำให้ฉิบหายล่มจมสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดในการเล่นพนันจนชีวิตต้องอัปจนไม่มีที่พึ่งถึงกับคิดสั้นจะฆ่าตัวตายเพราะเล่นการพนัน ดังตัวอย่าง

“...คราวนั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งใฝ่ใจแต่ในการเป็นนักเลง จนต้องเป็นหนี้เขาตั้งแสน เจ้าหนี้ทักท้วงหนักเข้าก็ไม่สามารถจะใช้ให้ได้ คิดจะฆ่าตัวเสียให้ตายจึงออกจากในเมืองในเวลาราตรีเข้าไปสู่ป่า ทำเชือกให้เป็นบ่วงถือเข้าไปด้วย ไปจนถึงที่ใกล้พระโพธิสัตว์แล้ว ก็ปีนขึ้นไปบนต้นไม้ เอาเชือกบ่วงผูกกิ่งไม้เข้าแล้วก็เริ่มจะผูกคอ...” (กรมศิลปากร, 2552ก, หน้า 497)

และในนวนิยายเรื่อง มาลัยสามชาย ผู้เขียนแสดงแนวคิดเรื่องโทษของการพนันผ่านตัวละครคือทรงยศที่ลุ่มหลงมัวเมาในการเล่นพนันจนทำให้สูญเสียทรัพย์สินทุกอย่างที่มีจนหมดสิ้น ชีวิตพบกับความพินาศไม่มีที่พึ่งที่อาศัยต้องกลายเป็นคนเร่ร่อนอนาถาอย่าง

นำเวทนาเพราะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการพนัน ทำให้ชีวิตล้มเหลวและล่มจมในบั้นปลายชีวิตเป็นที่
นำเวทนา ดังตัวอย่าง

“...คุณวิศาลเตือนให้เลิก นักเข้าก็หงุดหงิด ไม่ใคร่จะมาหาอีก ที่นี้ก็สนใจ
นายมณีนีเจ้าคะ ชักชวนให้ไปเข้าบ่อนเล่นไพ่แทบไม่เว้นแต่ละวัน คุณวิศาลว่าเขาเก่ง เห็นคุณยศ
เธอถือตัว คนไม่มีหัวนอนปลายตีนเธอไม่สูงส่งด้วย เขาก็เอาใจหาลูกผู้ดีมีเชื้อสายเข้าวงไพ่
แต่ก็ถูกผู้ดีแบบเหลือขอ พ่อแม่อดทนระอาใจ เป็นนักเลงกันทั้งนั้น คุณยศเธอจะไปทันอะไร
เล่นเฮฮากันไปเธอก็มีแต่เสีย คินละเป็นพัน ๆ เห็นเขาว่าเงินทองที่พ่อแม่ให้ไว้จะหมดแล้ว
ตอนนี้เริ่มขายเพชรขายทองอยู่ไม่เว้นแต่ละเดือน ลอออรใจหายด้วยความเสียดายแทนเมื่อได้ยิน
เธอรู้อีกว่าเงินทองที่ท่านผู้หญิงพลาธรแบ่งสนับสนุนให้บุตรชายมีมากมายมหาศาล ถ้าหากว่า
ยศใช้จ่ายอย่างคิดหน้าคิดหลัง ก็คงพอกินไปตลอดชีวิต ไม่ต้องอนาทรร้อนใจหารายได้เพิ่มเติม
แต่เนี่ย เขายังไม่ถึงวัยกลางคนเสียด้วยซ้ำไป มรดกก็ร่อยหรอเสียแล้ว...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ก,
หน้า 270-271)

นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่อง สนิมสร้อย ผู้เขียนยังได้แสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับการเล่นพนันผ่านพฤติกรรมของตัวละครว่าการพนันเป็นอบายมุขที่มีโทษมากกว่า
อบายมุขชนิดใด ๆ หากใครยุ่งเกี่ยวกับการพนันชีวิตจะมีแต่ความล่มจมฉิบหายไม่มีที่สิ้นสุด
ดังตัวอย่าง

“...การพนันก็เหมือนกัน เป็นสิ่งสุดท้ายของชีวิตที่ไม่มีความหมาย เหมือน
ฟางสักเส้นเดียวของคนที่กำลังจะจมจ้ำ พี่สมรไม่สนับสนุนจนออกหน้าออกตา แต่ก็ทำมอง
ไม่เห็นเสีย หรือบ่นว่าบ้างพอไม่ให้เสียผู้ใหญ่ พี่สมรมีรายได้จากดอกเบี๋ยออกเงินให้กู้ภายใน
บ้านนี้เอง จำนวนไม่ใช่เล็กน้อยต่อเดือน จากวงกบดำกบแดง บางทีก็เฟหรือยี่สิบเอ็ด เหล้าและ
มอร์ฟีนด้วย อย่างหลังเป็นสิ่งร้ายแรง นาน ๆ เราจะมีเด็กสักคนที่ติดมันงอมแงม ส่วนมาก
ติดมันมาแล้วจากที่อื่น บนเส้นชีวิตอันโชกโชนของหล่อน ไม่มีอะไรจะร้ายเท่าอ๊วกนี้ พี่สมร
เคยพูด มันยิ่งเสียกว่าติดผู้ชาย จึงจะต้องเป็นคนสวยปราดเปรียวและทำเงินได้คล่องจริง ๆ
พี่สมรจึงจะรับไว้ในบ้านของเรา...” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534, หน้า 26-27)

จากการศึกษาการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงโทษ
ของการพนันในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นว่า
การพนันทำให้ชีวิตล่มจมและพินาศได้หากใครมัวเมาในการพนันมีแต่จะสูญเสียทรัพย์สมบัติ
มากกว่าจะร่ำรวยจากการเล่นพนัน

โดยสรุป การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่าน
น้ำเสียงของผู้แต่งในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอ

เหมือนกันใน 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน

3. การรื้อทิ้ง

การรื้อทิ้ง หมายถึงกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในปัญญาสาตกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย เกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในด้านรูปแบบกลวิธีการนำเสนอของวรรณกรรมทั้งสองประเภททำให้เกิดความแตกต่างกันในการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งจากวรรณกรรมทั้งสองประเภทเพราะความต่างด้านช่วงเวลาและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงกลวิธีการนำเสนอดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเขียน จึงทำให้กลวิธีการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งบางประเด็นในปัญญาสาตกไม่มีปรากฏในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย

จากการศึกษาการรื้อทิ้งกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสาตกกับในนวนิยายไทยพบการรื้อทิ้งกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏในปัญญาสาตกเพียงประเด็นเดียวคือ กลวิธีทางโครงเรื่อง

การรื้อทิ้งกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครทางโครงเรื่อง เป็นรูปแบบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากโครงเรื่องเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่องที่มีปรากฏในปัญญาสาตกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทยซึ่งเป็นการรื้อทิ้งพบมี 2 ประเด็น คือ ความอิจฉาริษยา และการแย่งชิงราชสมบัติ ดังตาราง

ตาราง 16 แสดงการรื้อทึ่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละคร
ที่ปรากฏในปัญญาสชาดก

ประเด็นการรื้อทึ่ผ่านโครงเรื่อง	ปัญญาสชาดก	นวนิยายไทย
ความอิจฉาริษยา		
ผู้เขียนวางโครงเรื่องให้เกิดความอิจฉา	วนาวนชาดก	
ริษยาระหว่างตัวละครเพื่อดำเนินเรื่องให้ เป็นไปตามโครงเรื่องหลักที่วางไว้	สุวรรณสังขชาดก โสณนทชาดก	-
การแย่งชิงราชสมบัติ		
ผู้เขียนใช้เงื่อนไขของสงครามการแย่ง	สุกมิตตชาดก	
ชิงราชสมบัติระหว่างกษัตริย์ของแต่ละ เมืองเป็นโครงเรื่องหลักในการดำเนินเรื่อง	สุวรรณกุมารชาดก สิริวิบุลภิตติชาดก	-

จากการศึกษาพบการรื้อทึ่กลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องเพราะความอิจฉาริษยาของตัวละครที่เป็นชนวนเหตุของความขัดแย้งและให้เรื่องดำเนินไปตามที่ผู้เขียนได้วางโครงเรื่องไว้ การสร้างโครงเรื่องลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะการแย่งชิงราชสมบัติหรือความเป็นใหญ่ของตัวละครที่เป็นกษัตริย์ที่ปรากฏในปัญญาสชาดกซึ่งผลของการแย่งชิงราชสมบัติหรือการก่อสงครามดังกล่าวทำให้ตัวละครต้องประสบกับความลำบากหรือการพลัดพรากจากที่อยู่อาศัยและเป็นเหตุให้สูญเสียชีวิต ซึ่งมีปรากฏเฉพาะในปัญญาสชาดกแต่ไม่มีปรากฏในนวนิยายไทย

4. การสร้างใหม่

การสร้างใหม่ หมายถึงผู้เขียนสร้างกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสชาดกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทยซึ่งเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในด้านช่วงเวลาของวรรณกรรมทั้งสองประเภททำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบของงานเขียนทั้งสองประเภท การเปลี่ยนแปลงรูปแบบกลวิธีการนำเสนอดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเขียนจึงทำให้กลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งบางประเด็นที่ไม่มีในปัญญาสชาดกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทย

การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในนวนิยายไทยแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันทางสภาพสังคมระหว่างปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยซึ่งสะท้อนผ่านงานเขียนที่แสดงถึงวิถีชีวิตของตัวละคร จากการศึกษการสร้างใหม่กลวิธีการ

นำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในนวนิยายไทย มี 2 ด้าน คือ 1) กลวิธีทางโครงเรื่อง และ 2) กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง ดังนี้

4.1 กลวิธีทางโครงเรื่อง

การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องหมายถึงการสร้างประเด็นความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องที่ไม่มีปรากฏในปัญหาสังคมแต่มีในนวนิยายไทยและทำให้ตัวละครได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งที่เกิดจากโครงเรื่อง จากการศึกษาพบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพียงประเด็นเดียวคือ ผิดจารีตประเพณี ดังนี้

การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องเพราะตัวละครประพฤติผิดจารีตประเพณีเป็นกลวิธีการนำเสนอที่มีปรากฏในนวนิยายไทยแสดงถึงสภาพสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม จากการศึกษาการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะตัวละครประพฤติผิดจารีตประเพณีพบว่าตัวละครแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมผิดจากครรลองและระเบียบของสังคมเป็นสาเหตุให้ถูกตำหนิหรือถูกนินทาให้ได้รับความเสียหายและอับอายเพราะสังคมส่วนใหญ่มักยึดถือกฎระเบียบหรือจารีตประเพณีเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ดังตาราง

ตาราง 17 แสดงการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องที่ขัดแย้งของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายไทย

ประเด็นการสร้างใหม่ทางโครงเรื่อง	ปัญหาสังคม	นวนิยายไทย
ผิดจารีตประเพณี		
ผู้เขียนวางโครงเรื่องโดยการสร้างความขัดแย้งให้ตัวละครเอกประพฤติผิดจารีตประเพณีทำให้ได้รับแรงกดดันทั้งทางกายและทางใจในการดำรงชีวิต	-	คำพิพากษา ข้างหลังภาพ

จากเรื่อง คำพิพากษา ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งขึ้นต่อตัวละครเอกของเรื่องคือพัก ทำให้สูญเสียความดีงามที่เคยกระทำมา ขาดความเคารพนับถือและกลายเป็นความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต ถูกชาวบ้านนินทา ดูหมิ่นเหยียดหยามให้ได้รับความเสื่อมเสีย ผู้เขียนใช้เงื่อนไขทางสังคมด้านศีลธรรมเพราะการละเมิดศีลข้อสามคือการประพฤติ

ผิดประเวณีของตัวละครเอก เป็นปมความขัดแย้ง ส่วนในเรื่อง ช่างหลังภาพ ผู้เขียนกำหนดโครงเรื่องให้เกิดความขัดแย้งภายในใจของตัวละครและโครงเรื่องดังกล่าวกลายเป็นปมเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องคือคนพพรและหม่อมราชวงศ์กীরติ เพราะนพพรเกิดความรักต่อหม่อมราชวงศ์กীরติภรรยาของเจ้าคุณอธิการบดีซึ่งเป็นความผิดอย่างยิ่งสำหรับนพพรเพราะหม่อมราชวงศ์กীরติแต่งงานแล้ว แต่เพราะความใกล้ชิดทำให้ทั้งสองเปลืองใจมองข้ามความถูกต้องของจารีตประเพณีแต่บางครั้งก็ถูกขัดขวางด้วยสำนึกในศีลธรรม

จากการศึกษาการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะตัวละครประพจน์ผิดจารีตประเพณีในนวนิยายไทยพบว่า ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครมีพฤติกรรมและการกระทำผิดจากจารีตประเพณีของสังคมทำให้ถูกนิโทษและได้รับความเกลียดชังรวมถึงเป็นสาเหตุทำให้ตัวละครเองรู้สึกสำนึกผิดในการกระทำของตนเองดังกล่าว

4.2 กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง

การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่ไม่มีปรากฏในปัญญาสาตกแต่มีในนวนิยายไทยแสดงถึงความเชื่อและแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอผ่านงานเขียนประเภทนวนิยาย จากการศึกษากonstruktionism กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งเพียงประเด็นเดียวเท่านั้นคือ ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ

การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งที่แสดงทัศนคติเรื่องอำนาจลึกลับเป็นการสะท้อนแนวคิดเรื่องความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทยซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมานานกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยไปโดยปริยาย จากการศึกษานวนิยายไทยพบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ ดังตัวอย่าง

“...ในห้องมีแต่ความเงียบ เว้นแต่เสียงสะอื้นเบา ๆ พร้อมหยาดน้ำตาหลังรินไม่ขาดสายจากทองโพร้า หล่นมองยศด้วยสายตาวิงวอน แต่อีกฝ่ายก็เมินหน้าไปเสียอีกทางใจควรวบหิวอย่างบอกไม่ถูก ครู่เดียว ชายรับใช้ก็ประคองพระพุทธรูปทองคำองค์ย่อม ๆ เข้ามาประยงค์ชี้ให้นำไปวางบนโต๊ะกลาง เขาก็คลานขาแข้งสั้นไปวางตามคำสั่ง ก่อนจะถอยกรูดกลับไป ประยงค์เอ่ยด้วยเสียงสง่า มีอำนาจ ต่อหน้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ของเก่าแก่โบราณของบ้านนี้ องค์นี้ละศักดิ์สิทธิ์นัก สาบานมาเดี๋ยวนี้ถ้าแกกล้าพูด ถ้าแกคบขู้ขี้ชาย ตนลูกแกสองคนเป็นลูกชายขู้ ไม่ใช่ลูกของยศ ขอให้แกวิบัติหนีหายในสามวันเจ็ดวัน ให้ตายโหงด้วยคมหอกคมดาบ อย่าได้ตายตาหลับอย่างสาธุชน...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2554ข, หน้า 431)

จากเรื่องมาลัยสามชาย ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องคำสาบานเป็นเงื่อนไขแห่งความขัดแย้งทำให้ตัวละครเกิดความหวาดกลัวต่ออำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของคำสาบานเมื่อประยงค์พี่สาวของทรงยศบังคับให้ทองโพร้าสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าไม่ได้คบหาลูกผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องคำสาบานมาสร้างเงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างตัวละครทำให้เกิดความกลัว

นอกจากนี้ ยังปรากฏความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพิเศษเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณเข้าสิงร่างมนุษย์ในเรื่อง ลับแลแก่งคอย ซึ่งเป็นเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติและเป็นอำนาจพิเศษที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ดังตัวอย่าง

“...ร่างนั้นเหยียดมือจนสุดลำแขนแล้วชี้ตรงแนวมายังตำแหน่งที่หน้าพอยืนอยู่ มึงทำอะไรกับกูไว้ยอมรู้อยู่แกใจมึงดี กูเจ็บปวดหนัก ตั้งแต่ปกปักรักษาที่นี้มา ไม่เคยมีใครหลบหลีกกูได้เท่ามึง พอกันที กูถูกขยำขี้มามากพอแล้ว กูมานี้เพื่อเด็ดหัวมึง เอามึงไปอยู่ด้วย กลุ่มคนทั้งหมดหันมองพ่อเป็นตาเดียว ป้าไปหลบหลีกอะไรแม่เฒ่า ร่างนั้นแสยะยิ้มอย่างน่าเกลียด น่ากลัว มันเหยียดรอดหัวกูทุก ๆ คืบหลายปี เมื่อคืบนี้มันก็เหยียดใส่หัวกูอีก มึงกับกูจบกัน คราวนี้กูจะเอาตัวมึงไป แม่เฒ่าใจเย็น ๆ อย่าถึงกับต้องเอาชีวิตกันเลย ป้าเองก็ทำอะไร ๆ ให้ที่นี้ไว้เยอะ แค่ดักเตือนกันก็พอ ต่อไปป้าจะไม่ทำแล้ว พอกล่าวจบผู้พูดหันมองหน้าพ่อเป็นเชิงให้รับปากไม่ พวกลูเลือกเอาว่าจะเอากูหรือเอามัน ร่างนั้นตะโกนกร้าว มันหักหาญกู กูลีหักหาญมันบ้าง ให้รู้ตัวรู้แค้นกันไป ฮีม...” (อุทิศ เหมะมูล, 2552, หน้า 351)

ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับ จากตัวอย่างผีเจ้าที่ที่สิงสถิตอยู่ในสมอภิกเพกเข้าสิงร่างของทิพย์แม่ของลับแลและแก่งคอยเพราะโกรธแค้นที่พ่อของลับแลและแก่งคอยหลบหลีกตนมาเป็นเวลานานซึ่งเป็นการแสดงความไม่เคารพ ดังนั้นผีเจ้าที่จึงต้องมาสิงร่างของทิพย์เพื่อตัดเตือนพ่อของลับแลและแก่งคอยให้ไปขอขมาและเลิกกระทำพฤติกรรมที่เป็นการดูหมิ่นต่อตนอีกต่อไป

จากการศึกษาการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับพบว่า ผู้เขียนใช้ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับคือผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังเหนือมนุษย์มาเป็นเงื่อนไขในการนำเสนอเรื่องราวและสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นแก่ตัวละคร

จากการศึกษาการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่ปรากฏในปัญญาสชาดกแต่มีปรากฏในนวนิยายไทย มี 2 ด้าน คือ กลวิธีทางโครงเรื่องและกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง

โดยสรุป การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของ
ตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของ
ตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทึ้ง และ
การสร้างใหม่

บทที่ 7

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย” ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดรูปแบบการศึกษาค้นคว้า กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จนกระทั่งนำไปสู่การเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในบทนี้ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่จะกล่าวถึง 3 ประเด็น ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย” ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาวเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย เพื่อศึกษาวเคราะห์วิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งในการศึกษาวเคราะห์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประชากรที่ใช้ศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ วรรณกรรมชาดก หมายถึงชาดกนอกนิบาตคือปัญญาสชาดกและวรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยายไทย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างคือปัญญาสชาดก จำนวน 50 เรื่อง และปัจฉิมภาค จำนวน 11 เรื่อง รวม 61 เรื่อง และนวนิยายไทยเลือกศึกษาจากนวนิยายไทยที่มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาสังคมและตัวละครประสบปัญหาชีวิต จากผลงานการประพันธ์ของนักเขียนหลายคนและเป็นนวนิยายที่เคยถูกนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์และได้รับรางวัลวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ จำนวน 24 เรื่อง โดยแบ่งเป็นช่วงเวลาที่แตกต่างกันโดยเลือกศึกษาจากนวนิยายที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2557

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างและอ่านอย่างละเอียดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาวเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ 3 ประเด็น คือ

1. มूलเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย พบมूलเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแก่ตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยมี 5 ประเด็น ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ พบว่า ในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ตัวละครต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติเหมือนกัน 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้งของธรรมชาติ อุทกภัยคือน้ำท่วมและพายุพัดและความเจ็บไข้คือตัวละครป่วยด้วยโรค ร้ายแรงและอันตรายถึงเสียชีวิต ส่วนในนวนิยายไทยยังปรากฏว่าตัวละครต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากอคติภัยคือไฟป่าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเผาทำลายทรัพย์สินของตัวละครอีกด้วย

1.2 ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า ในปัญญาสชาดกตัวละครต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 4 ด้าน คือ ผลของกรรมชั่ว ซึ่งแยกออก 2 ประเด็นคือความขัดแย้งกับอำนาจของกรรมชั่วที่กระทำในปัจจุบันและความขัดแย้งกับอำนาจของกรรมชั่วที่กระทำแล้วในอดีต อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาและยักษ์ ส่วนในนวนิยายไทยตัวละครต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ 5 ด้าน คือ คำสาบาน ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ ผลของกรรมชั่ว และวิญญานหรือผี

1.3 ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบว่า ในปัญญาสชาดกตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การทำความดี โชคชะตา ความกลัว ความพลัดพราก และความบกพร่องทางร่างกาย ส่วนในนวนิยายไทยตัวละครต้องประสบกับความขัดแย้งภายในใจตนเองในลักษณะต่าง ๆ 8 ด้าน คือ ศีลธรรม โชคชะตา ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา ความน้อยใจ ความกลัว และความบกพร่องทางร่างกาย

1.4 ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น พบว่า ในปัญญาสชาดกตัวละครประสบกับความขัดแย้ง 5 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกันในปัญญาสชาดกมี 2 ลักษณะ คือ ความหึงหวงและอิจฉาริษยาและความขัดแย้งเพราะบุตรเพื่อน และพ่อกับลูก ส่วนในนวนิยายไทยตัวละครประสบกับความขัดแย้ง 6 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

1.5 ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม พบว่า ในปัญญาสชาดกตัวละครมีความขัดแย้งกับสภาพสังคม 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบน

หรือคอร์ปชั่น ส่วนในนวนิยายไทยพบว่า ตัวละครขัดแย้งกับสภาพสังคม 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์ปชั่น

2. กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย พบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยมี 5 ประเด็น ได้แก่

2.1 กลวิธีทางโครงเรื่อง พบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านโครงเรื่องในปัญญาสชาดก มี 3 ด้าน คือ ความอิจฉาริษยา การแย่งชิงราชสมบัติ และความยากจน ส่วนในนวนิยายไทยพบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งผ่านโครงเรื่อง 2 ด้าน คือ ความยากจนและจารีตประเพณี

2.2 กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร พบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยมี 3 ด้าน เหมือนกัน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทของตัวละคร

2.3 กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา พบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านบทสนทนาในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยมี 3 ด้าน เหมือนกัน คือ บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง

2.4 กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง พบว่า กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งในปัญญาสชาดก มี 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน ส่วนในนวนิยายไทยพบความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้แต่งผ่านบทบาทของตัวละคร มี 5 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร โทษของการพนัน และความเชื่อเรื่องอำนาจลี้ลับ

3. เปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งในปัญญาสชาดกและนวนิยายไทย โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ

3.1 เปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทิ้ง และการสร้างใหม่

การผลิตซ้ำ การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้ง มี 5 ด้าน คือ การผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ พบการผลิตซ้ำความ

ขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทย มี 3 ด้าน คือ ความแห้งแล้ง อุทกภัยและความเจ็บไข้ การผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ พบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติเพียงด้านเดียวคือ ผลของกรรมชั่ว การผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง พบการผลิตซ้ำปัญหาความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเอง มี 3 ด้าน คือ โชคชะตา ความกลัวและความบกพร่องทางร่างกาย การผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น พบการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น มี 4 ด้าน คือ นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน และพ่อกับลูก และการผลิตซ้ำความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม พบการผลิตซ้ำความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม มี 5 ด้าน คือ สงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตาย และรับสินบนหรือคอร์รัปชัน

การรื้อทึง การศึกษาเปรียบเทียบการรื้อทึงมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกพบการรื้อทึงมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้ง มี 3 ด้าน คือ การรื้อทึงความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ พบการรื้อทึงมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 3 ด้าน คือ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และยักษ์ การรื้อทึงความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง พบการรื้อทึงมูลเหตุแห่งความขัดแย้งที่เกิดจากตนเองในปัญญาสชาดก มี 2 ด้าน คือ การทำความดีและความพลัดพราก และการรื้อทึงความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น พบการรื้อทึงมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นในปัญญาสชาดกพบเพียงประเด็นเดียวคือ ภรรยาที่มีสามีคนเดียวกันใน 2 ด้าน คือความหึงหวงและอิจฉาริษยา และความขัดแย้งเพราะบุตร

การสร้างใหม่ การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างใหม่มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่มูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งมี 4 ด้าน คือ การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ พบการสร้างใหม่ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติในนวนิยายไทย มีเพียงประเด็นเดียวคือ อัคคีภัย การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ พบการสร้างใหม่ความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งเหนือธรรมชาติในนวนิยายไทย มี 4 ด้าน คือ คำสาบาน ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ พระภูมิเจ้าที่ และวิญญาณหรือผี การสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง พบการสร้างใหม่ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากตนเองในนวนิยายไทย มี 5 ด้าน คือ ศีลธรรม ความรู้สึกเกลียดชัง ความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ ความอิจฉา และความน้อยใจ และการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น พบการสร้างใหม่ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่นในนวนิยายไทย มี 2 ด้าน คือ แม่กับลูก และพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง

3.2 เปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดก กับนวนิยายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอใน 3 ด้าน คือ การผลิตซ้ำ การรื้อทึ้ง และการสร้างใหม่

การผลิตซ้ำ การศึกษาเปรียบเทียบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับในนวนิยายไทยพบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้ง มี 4 ด้าน คือ การผลิตซ้ำกลวิธีทางโครงเรื่อง พบเพียงประเด็นเดียวคือการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะความยากจน การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร พบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งผ่านตัวละคร มี 3 ด้าน คือ แนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละครและบทบาทของตัวละคร การผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา พบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งผ่านบทสนทนา มี 3 ด้าน คือ บอกรูปร่างหน้าตาของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยดำเนินเรื่อง และการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง พบการผลิตซ้ำกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง มี 4 ด้าน คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน

การรื้อทึ้ง การศึกษาเปรียบเทียบการรื้อทึ้งกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดก พบการรื้อทึ้งกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏในปัญญาสชาดกเพียงประเด็นเดียวคือ การรื้อทึ้งกลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่อง มี 2 ด้าน คือ ความอิจฉาริษยาและการแย่งชิงราชสมบัติ

การสร้างใหม่ การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในนวนิยายไทยพบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้ง มี 2 ด้าน คือ การสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่อง พบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอทางโครงเรื่องเพียงประเด็นเดียวคือ ผิดจารีตประเพณี และการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง พบการสร้างใหม่กลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งเพียงประเด็นเดียวคือ ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ

อภิปรายผลการวิจัย

ในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการอภิปรายออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย 2) ผลการวิจัย และ 3) ข้อค้นพบใหม่ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยปรับแนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้งจากผลงานการศึกษา ค้นคว้าของทั้งนักทฤษฎีชาวต่างประเทศและชาวไทย โดยได้นำทฤษฎีความขัดแย้งของราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1959) และกรอบแนวคิดของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2522) เป็น เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาศึกษามูลเหตุและลักษณะความ ขัดแย้งที่มีปรากฏในปัญหาสังคมและในนวนิยายไทยอย่างละเอียด นอกจากนี้ ยังได้ศึกษา ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่มีการอ้างถึงที่มีลักษณะเช่นเดียวกันหรือคล้ายกันกับแนวคิดความ ขัดแย้งข้างต้น คือแนวคิดของสมเกียรติ รัชสมัย (2558) กล่าวถึงลักษณะของข้อขัดแย้งใน วรรณกรรมประเภทเรื่องแต่งไว้ว่า มี 2 ลักษณะ คือ ข้อขัดแย้งภายใน ได้แก่ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ภายในจิตใจของตัวละคร เป็นข้อขัดแย้งกับตัวเอง ตัวละครไม่สามารถหาทางออกได้ ข้อขัดแย้ง ภายนอก ได้แก่ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับสิ่งอื่นมีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร 2) ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม 3) ข้อขัดแย้ง ระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ 4) ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครกับอำนาจเหนือธรรมชาติ

ผลงานการศึกษาค้นคว้าที่ใช้แนวคิดและทฤษฎีเดียวกันหรือคล้ายกันและ ผลการวิจัยสอดคล้องกันกับการวิจัยครั้งนี้ เช่นผลงานการศึกษาค้นคว้าของลินดา วงษ์ทน (2533), วัฒนา ระจิดดำรง (2551), สิริธนา อ่ำถนอม (2539), วีรวรรณ ศรีสำราญ (2533), จุรีรัตน์ กิจเกษตรกุล (2543), วินรัตน์ นฤภัยพิทักษ์ (2533), สลีน นิรันตราย (2548), พรวิภา วัฒนธนากุล (2553), จีรวรรณ สุนทรวาทีน (2542), ศิริธัญญา จรเทศ (2549) และสุจิตรา เผ่าเพ็ง (2537) ผลงานการวิจัยเหล่านี้ทั้งหมดล้วนกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อตัวละคร และต่อครอบครัวและสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ผลการวิจัยข้างต้นกับการวิจัยในครั้งนี้พบว่าโดยองค์รวมมีลักษณะเหมือนกันคือใช้แนวคิดและ ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับความขัดแย้งหรือปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทำให้ผลการวิจัย สอดคล้องกัน แต่การวิจัยครั้งนี้จะวิเคราะห์ในเชิงลึกมากกว่าเกี่ยวกับมูลเหตุแห่งปัญหาความ ขัดแย้งของตัวละครทั้งยังศึกษาในประเด็นกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งและการ เปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งที่ เกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครโดยเฉพาะจึงสามารถจำแนกลักษณะของมูลเหตุแห่งความ ขัดแย้งได้ละเอียดกว่า

ด้วยข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีอัตลักษณ์เฉพาะคือเป็นข้อมูล ทางวรรณกรรม 2 ประเภท ที่มีความแตกต่างกันในด้านช่วงเวลาและวัฒนธรรมของตัวละคร อย่างชัดเจนคือวรรณกรรมชาดกคือปัญญาชาดกและวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยายไทย ที่แต่งขึ้นต่างยุคสมัยกัน ดังนั้นการศึกษาในประเด็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้งของตัวละครทำให้

เห็นความเหมือนและความต่างของพฤติกรรมของตัวละครที่เกิดขึ้นต่างยุคสมัยกัน นอกจากนี้ การศึกษากลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งยังทำให้ทราบถึงรูปแบบการประพันธ์ของวรรณกรรมสองประเภทที่ต่างยุคสมัยกันรวมถึงการศึกษาการเปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหา ความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอยังทำให้ได้ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนโดยใช้ทฤษฎีหลักในการเปรียบเทียบคือ การผลิตซ้ำ การรื้อทิ้งและการสร้างใหม่ ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างของวรรณกรรมทั้งสองประเภทที่นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาได้อย่างชัดเจน

โดยสรุป งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้งและยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาในประเด็นที่คล้ายกันศึกษาวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างหรือข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างละเอียดชัดเจนทำให้ทราบถึงมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร กลวิธีการนำเสนอและการศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครและกลวิธีการนำเสนอได้อย่างสมบูรณ์

2. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย เป็นความขัดแย้งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของตัวละคร เพราะความขัดแย้งทั้งหมดทำให้ตัวละครต้องพบกับความลำบากหรืออุปสรรคในการดำเนินชีวิต เช่น ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากธรรมชาติ ตัวละครต้องต่อสู้กับสภาพความแห้งแล้ง อุทกภัยและความเจ็บไข้ ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ มีผลต่อจิตใจของตัวละคร ทำให้เกิดความหวาดกลัวและถูกครอบงำด้วยอำนาจลึกลับที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและการดำเนินชีวิตคือผลของกรรมชั่ว อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา คำสาบานและวิญญานหรือผี ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง คือขัดแย้งภายในใจของตัวละครกับโชคชะตา ความกลัว การพลัดพราก ความอิจฉาริษยา ความน้อยใจ ความผิดหวังเสียใจและความบกพร่องทางร่างกายล้วนทำให้ตัวละครได้รับความกดดันและยุ่งยากใจ ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่น ตัวละครต้องต่อสู้กับคนที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อตัวละครโดยตรงทั้งความขัดแย้งของตัวละครระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อน พ่อกับลูก แม่กับลูกและพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงและในด้านความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม ตัวละครต้องต่อสู้ภายใต้ความกดดันจากสังคมทั้งจากมนุษย์และกฎระเบียบของสังคม การก่อสงครามแย่งชิงอำนาจ ความยากจน จารีตประเพณี ข้าราชการรับสินบนหรือคอร์รัปชัน เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครทั้งสิ้น

กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย ผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครทางโครงเรื่องซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินเรื่องโดยกำหนดให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นผ่านโครงเรื่องเพื่อเล่ารายละเอียดเหตุการณ์ของเรื่องให้ดำเนินไปได้และนอกจากนี้ ยังใช้กลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งของตัวละครผ่านประเด็นต่างๆ อีกคือ กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา และกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง ซึ่งกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้สามารถทำให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและมีความสมจริงตามธรรมชาติการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่จะต้องต่อสู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้างให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสมบูรณ์

การเปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งในปัญญาสชาติและนวนิยายไทย แยกศึกษาใน 2 ประเด็นคือ

เปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งของตัวละครใน 5 ประเด็น ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ ในประเด็นความแห้งแล้ง อุทกภัยและความเจ็บไข้ ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ในประเด็นความขัดแย้งของตัวละครกับผลของกรรมชั่ว เทวดาและยักษ์ ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง เป็นความขัดแย้งภายในใจตนเองเพราะโชคชะตาและความกลัว ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากผู้อื่น ในประเด็นความขัดแย้งของตัวละครระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อนและพ่อกับลูก ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดจากสภาพสังคม ในประเด็นการทำสงคราม ความยากจน ผิดประเวณี ฆ่าตัวตายและรับสินบนหรือคอร์รัปชัน

เปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาติกับนวนิยายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของตัวละครใน 5 ประเด็น ได้แก่ ในด้านการเปรียบเทียบกลวิธีทางโครงเรื่อง ปรากรกฎ 2 ลักษณะ คือ กลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะความอิจฉาริษยาและกลวิธีการนำเสนอผ่านโครงเรื่องเพราะความยากจน ในด้านการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร พบกลวิธีการนำเสนอเพราะแนวคิดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละครและบทบาทของตัวละคร ในด้านการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา พบกลวิธีการนำเสนอ มี 3 ด้านคือ บอกฐานะของตัวละคร บอกลักษณะนิสัยของตัวละครและช่วยดำเนินเรื่อง และในด้านการเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง พบกลวิธีการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งของ

ตัวละครผ่านน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความเชื่อเรื่องผลของกรรมชั่ว อำนาจของกามคุณ ความผูกพันระหว่างมารดาบิดาและบุตร และโทษของการพนัน

3. ข้อค้นพบใหม่

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ทำให้เข้าใจบทบาทของตัวละครในวรรณกรรมที่มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้ง และทำให้ทราบถึงมูลเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อตัวละคร มี 5 ด้าน คือ ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น และความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม ในด้านกลวิธีการนำเสนอพบ มี 4 ด้าน คือ กลวิธีทางโครงเรื่อง กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร กลวิธีการนำเสนอผ่านบทสนทนา และกลวิธีการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของผู้แต่ง นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอ โดยการศึกษาผ่าน การผลิตซ้ำ การรื้อทึ้งและการสร้างใหม่ ทำให้สามารถเห็นความเหมือนและความแตกต่างกันของปัญญาสชาดกกับนวนิยายในด้านมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งและกลวิธีการนำเสนอของวรรณกรรมทั้งสองประเภทได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญญาสชาดกกับนวนิยายไทย ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าได้อีกหลายประการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นำผลของการศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาในรายวิชาวรรณกรรมไทยหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาไว้แล้ว

1.2 นำผลการศึกษาไปใช้ในการเรียนรู้พฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมปัจจุบันคือนวนิยาย เช่น พฤติกรรมตัวละคร แนวคิดตัวละครและบทบาทของตัวละคร เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในประเด็นโลกทัศน์ที่ปรากฏในปัญญาสชาดกเพื่อจะให้เห็นแนวคิดและวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตในสมัยที่มีการแต่งปัญญาสชาดกและในประเด็นการใช้ภาษาในปัญญาสชาดกเพื่อจะได้อธิบายรูปแบบการใช้ภาษา สำนวน โวหารภาพพจน์และอุปมาอุปไมย

2.2 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและภาพลักษณ์ของตัวละครเอกในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทยเพื่อศึกษาบทบาทของตัวละครเอกที่มีอิทธิพลต่อตัวละครอื่น ๆ และต่อสังคมรวมถึงค่านิยมที่ตัวละครอื่นมีต่อตัวละครเอกในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทย

2.3 การศึกษาเฉพาะบทบาทของแม่ที่มีความขัดแย้งกับตัวละครอื่นในปัญญาชนชาติกับนวนิยายไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ก. สุรางคนางค์ [นามแฝง]. (2480). **หญิงคนชั่ว**. กรุงเทพฯ: มปป.
- กิ่งแก้ว เกษโกวิท และคณะ. (2548). **ชุมชนเข้มแข็งกับการแก้ปัญหาเสพติด**.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- กัญญาชลา [นามแฝง]. (2557). **ชีวิตเป็นของเรา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- กาญจนา นาคนนท์ [นามแฝง]. (2555). **ผู้ใหญ่ลึกลับนางมา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พลอยจันทร์.
- กิตติยาวดี เกษมสันต์. (2535). **สัจนิยมในนวนิยายของโบตัน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2517). **วรรณกรรมไทย**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2522). **วรรณคดีวิจารณ์**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2547). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
กรุงเทพฯ
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2543). **ปัญหาเยาวชน และพฤติกรรมการสื่อสารในครอบครัว: การสื่อ
ความหมายจากนวนิยายไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบัน**. รายงานการวิจัย
คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏนครปฐม, นครปฐม.
- กรมศิลปากร. (2541). **เชียงใหม่ป็นนาสชาติ**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2552ก). **ปัญญาสชาติ เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- กรมศิลปากร. (2552ข). **ปัญญาสชาติ เล่ม 2** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- กฤษณา อโศกสิน [นามแฝง]. (2550). **ข้ามสี่พันด** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.
- ชนิษฐา รัตวินิช. (2546). **ความเปรียบในปัญญาสชาติฉบับล้านนา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- คณะอาจารย์ภาษาไทยวิทยาลัยครูกลุ่มภาคเหนือ. (2520). **แง่คิดจากวรรณคดีและ
วรรณกรรม**. พิษณุโลก: บุญยานันต์.
- คำพูน บุญทวี. (2550). **ลูกอีสาน**. กรุงเทพฯ: ไผ่เขียน.
- จิรวรรณ สุนทรวาที. (2542). **การวิเคราะห์พฤติกรรมและสภาวะทางจิตของตัวละคร
หญิงที่ถูกละเมิดสิทธิทางเพศในนวนิยายของโบตัน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จूरรัตน์ กิจเกษตรกุล. (2543). **บทบาทพ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- จันจิรา วงษ์เรียบ. (2546). **กลวิธีการซ่อนคำในปัญญาสชาติกฉบับล้านนา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เจือ สตะเวทิน. (2502). **วรรณคดีและประวัติวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: ธนบุรีศึกษา.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). **สังคมวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เฉลิม มากนวล. (2518). **การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป**. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ชนิการ์ต์ กู้เกียรติ. (2540). **การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการประพันธ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชนากานต์ ศิลปรัตน์. (2540). **วิเคราะห์ความขัดแย้งและการคลายปมขัดแย้ง ในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ชวรินทร์ คำมาเขียว. (2549). **การวิเคราะห์ปัญญาสชาติกฉบับล้านนาเพื่อการสอนวรรณกรรมท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ชาติ กอบจิตติ. (2548). **คำพิพากษา** (พิมพ์ครั้งที่ 40). กรุงเทพฯ: สายส่งศึกษา.
- ช่อรัตน์ ไวยฉัยยา. (2545). **บทบาทตัวละครเอกในทศชาติชาดก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- คนยา วงศ์ชนะชัย. (2542). **วรรณกรรมปัจจุบัน**. พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ดวงพร คงพิกุล. (2555). **การผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดอกไม้สด [นามแฝง]. (2541). **หนึ่งในร้อย**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ทมยันตี [นามแฝง]. (2551ก). **คู่กรรม เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทมยันตี [นามแฝง]. (2551ข). **คู่กรรม เล่ม 2** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทรัพย์ ประกอบสุข. (2527). **วรรณคดีชาดก**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2518). **วรรณกรรมศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธมมาโรภิกขุ [นามแฝง]. (2555). **อมตะนิทานชาดก 500 เรื่อง**. กรุงเทพฯ: มั่นตรา.
- นพมาศ อุ้งพระ (ธีรเวคิน). (2555). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตยา เข้มเพชร. (2535). **วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมรักร่วมเพศชาย ของตัวละคร
ในนวนิยายไทยตามหลักการทางจิตวิทยา**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. (2521). **วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: พิษเนศ.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2542). **ธัญชัยบัณฑิตชาดก: ภาพสะท้อนภูมิปัญญา ของชาวอยุธยา**.
กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง.
- นิยะดา สาริกภูติ. (2524). **ปัญญาชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรม
ร้อยกรองของไทย**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นัยนา ครุฑเมื่อง. (2547). **นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา: ภาพสะท้อนการเมือง และ
สังคม**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นรารัตติ [นามแฝง]. (2541). **ฟ้าสว่างที่กลางใจ**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- นวลอนงค์ สุวรรณเรือง. (2544). **สถาบันครอบครัวในนวนิยายของชัมัยภร แสงกระจ่าง:
แนวคิดและวิธี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- บุญทัน คนใจบุญ. (2544). **การศึกษาพุทธปรัชญาในพฤติกรรมของตัวละครหลักและ
ตัวละครเสริมในมหาเวสสันดรชาดก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). **แลลลอวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2517). **วิเคราะห์วรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2556). **เบิกทางวรรณคดีศึกษาไทย**. นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2539). **แฉ่งวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์
พับลิชชิ่ง.
- บุษบง หอมงาม. (2545). **การอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานของหนุ่มสาวไทยในชุมชนเมือง**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

- บุษบา บัวสมบุญ. (2535). การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายแนวคิดสังคมอุดมคติในเรื่อง
อะ โมเดิร์นยูโทเปีย เรื่องเมืองนิมิต และเรื่องวอลเดิน ทู. วิทยานิพนธ์ อ.ม.,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- โบตัน [นามแฝง]. (2543). **ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปัญญา บริสุทธิ์. (2534). **วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย.
- ปิยะพร ศักดิ์เกษม [นามแฝง]. (2547). **ใต้เงาตะวัน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์.
 ประภัสสร เสวิกุล. (2551). **สำเภาทอง** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์เอไอเวล.
- เปรม สวณสุนทร. (2552). **อุดมการณ์เรื่องความรักในนิยายรักโคกประนิยมของไทย
 พ.ศ. 2540-2550**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เปรมจิตต์ มีวันดี. (2548). **วาทกรรม การผลิตซ้ำและการนำเสนอแนวคิดทางการเมือง
 ในรายการ “นายกษัตถิณคุยกับประชาชน”** วิทยานิพนธ์ นศ.ม.,
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ.
- เปลื้อง ณ นคร. (2527). **ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:
 ไทยวัฒนาพานิช .
- ประมินท์ จารุวร. (2547). **ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย**.
 วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประทีป เหมือนนิล. (2519). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: สารสยาม.
- ประเสริฐ แย้มกลิ่นทุ่ง. (2540). **การศึกษาสังคมมนุษย์ ในสังคมและวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 6).
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2518). **แนวทางศึกษาวรรณคดี: ภาษากวี การวิจักษณ์ และ
 วิจักษณ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิชิต อัครนิจ และคนอื่นๆ. (2541). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสชาติฉบับล้านนาไทย**.
 เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พีรพล เทพประสิทธิ์. (2545). **วิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครเอกตามแนวทฤษฎีจิต
 วิเคราะห์ ในนวนิยายเรื่องหลายชีวิต**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา,
 ชลบุรี.
- แพรวพรรณ ฟองกระจาย. (2546). **การศึกษาเปรียบเทียบนิทานคอนจาคูกับ ปัญญาสชาติก**.
 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- พัชรินทร์ บุรณะกร. (2551). **ความโศกในปัญญาสชาดก: อารมณ์สะท้อนใจกับการสอน
คติธรรมทางพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ อ.ต., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- พัชรินทร์ ลีรสุนทร. (2556). **แนวคิด ทฤษฎี เทคนิคและการประยุกต์เพื่อการพัฒนา
สังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนิดา หันสวาสดี. (2544). **ผู้หญิงในภาพยนตร์: กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของ
ผู้หญิงในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- พรธาดา สุวัธน์วิช. (2550). **ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นแม่ในนวนิยายไทย ตั้งแต่
พ.ศ. 2510–2546**. วิทยานิพนธ์ อ.ต., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรวิภา วัชรชนากุล. (2533). **การศึกษาบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกกับชาดกที่แต่ง
ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ อ.ต., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระไกล่รุ่ง ปญญาวิชโร (มณีรัตน์). (2548). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักคำสอนใน
พระพุทธศาสนาที่ปรากฏ ในเทมียชาดก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระธรรมโกศาจารย์. (2513). **ปริทรรศน์เวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาคาร.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรัญ อุตตมธมฺโม (บัวชูก้าน). (2546). **ปัญญาสชาดกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 9–11:
การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ พท.ม., มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหาณรงค์ เพชรบุญดี. (2539). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงร้ายใน
ชาดกปฐมภาค**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหาธำนิพนธ์ อาทิตวโร (คำกมล). (2546). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 8–27:
การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ พท.ม., มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหาประสานชัย เทวังกโร (ตรีพงษ์ศิลป์). (2546). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 45–50:
การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ พท.ม., มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหาประสิทธิ์ อหีสโก (ทองปาน). (2547). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 28-44:**

การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหาปรีชา มโหสถ (เล็งจีน). (2541). **อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มี**

ต่อสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหามานะ มุณีวิไล (กลมกลาง). (2546). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 1-7:**

การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหาสนอง ปัจใจปการี. (2553). **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาสาคร ฉลวยศรี. (2548). **มหาบัณฑิตแห่งมิลินทนคร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

พระเมธีสุตาภรณ์ (เจลา เตชวณฺโฑ). (2546). **ปัญญาสชาดกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 5-8:**

การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหาอาคม สุมณีโก (แก้วใส). (2547). **ปัญญาสชาดกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 1-4: การตรวจ**

ชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เพ็ญจันทร์ มาประชา. (2541). **การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของนิเวศน์**

กัณฑ์ไทยราษฎร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. (2513). **ลักษณะสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: เลียงเชียงจงเจริญ.

มานพ นักการเขียน. (2546). **การวิเคราะห์การบริหารและการปกครองในคัมภีร์ชาดก.**

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มานิช ดินลานสกุล. (2552). **วาทกรรมวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

ไม้ เมืองเดิม [นามแฝง]. (2521). **แผลเก่า.** กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.

รงค์ วงษ์สวรรค์ (2534). **สนิมสร้อย (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพมหานคร: คณวรรณกรรม.

- รัชนี้ กล่อมเกลี้ยง. (2541). **พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยาย ของ กฤษณา อโศกสิน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- รัชนี้กร มุณีแถม. (2544). **วิเคราะห์ทัศนะทางสังคมในนวนิยายของ วิมล ไทรนันทน์**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2548). **นิทานชาดก ฉบับเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- เรณู อรรฐาเมศร์. (2528). **โลกทัศน์ชาวล้านนาไทยจากวรรณกรรม**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- รพีพร [นามแฝง]. (2536). **ลูกทาส**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- เรียมเอง [นามแฝง]. (2549). **ทุ่งมหาธาต**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ลินดา วงษ์ทน. (2533). **การวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวแตกแยกในนวนิยายไทย พ.ศ. 2525-2531**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วารภรณ์ เตชะสุวรรณ. (2541). **การศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวของละครที่มีสภาพ ครอบครัวแตกแยกในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นภาพรณ์ อุทัยจรัสศรี. (2554) **ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว สัมพันธ์ภาพกับ ผู้บังคับบัญชาและพฤติกรรมต่อต้านการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา พนักงานใน โรงงานทำกรอบรูปเอกชนแห่งหนึ่ง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วลิชฎิ เดชกุญชร. (2549). **สารวัตรเถื่อน (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วินรัตน์ นฤภัยพิทักษ์. (2533). **การศึกษาหาพฤติกรรมตัวละครวัยรุ่นในนวนิยายของ “สีฟ้า” ตั้งแต่ พ.ศ. 2505-2531**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.
- วิภา กงกะนันทน์. (2540). **กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- วิภาส ศรีทอง. (2555). **คนแคระ**. กรุงเทพฯ: สมมติ.

- วีรวรรณ ศรีสำราญ. (2533). **สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน**
(พ.ศ. 2497–2530). วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ว. วินิจฉัยกุล [นามแฝง]. (2554ก). **มาลัยสามชาย เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ทรีบีส์.
- ว. วินิจฉัยกุล [นามแฝง]. (2554ข). **มาลัยสามชาย เล่ม 2** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ทรีบีส์.
- ศิริพร ศรีวรรณ. (2551). **วรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990: การศึกษาเปรียบเทียบ**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิริกัญญา จรเทศ. (2549). **วิเคราะห์บทบาทครอบครัวที่มีต่อตัวละครในนวนิยายของ**
ว. วินิจฉัยกุล. วิทยานิพนธ์ อ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ศรีบุรพา [นามแฝง]. (2551). **ข้างหลังภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 44). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ศรีฟ้า ลดาวัลย์ [นามแฝง]. (2533ก). **ตุ๊กตามนุษย์ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: โชคชัยเทเวศร์.
- ศรีฟ้า ลดาวัลย์ [นามแฝง]. (2533ข). **ตุ๊กตามนุษย์ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: โชคชัยเทเวศร์.
- สนิท ตั้งทวี. (2527). **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สายวรุณ น้อยนิมิต. (2542). **อรรถกถาชาดก: การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอน ของ**
ไทยและความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. วิทยานิพนธ์ อ.ด.,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ลิตธา พิณีภูวดล, และนิตยา กาญจนะวรรณ. (2520). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**.
กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- สมเกียรติ รัชต์มณี. (2558). **การแตงนวนิยาย**. นนทบุรี: สัมปชัญญะ.
- สิริณา อ่ำถนอม. (2539). **การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในนวนิยาย ขนาด**
สั้นของหลวงวิจิตรวาทการ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ.
- สีปพงศ์ ธรรมชาติ. (2534). **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคล**.
วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ หงษา. (2549). **วรรณกรรมพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุจิตรา เผ่าเพ็ง. (2537). **วิเคราะห์ปัญหาของเด็กและเยาวชนในนวนิยายของโบตัน**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2514). **พจนานุกรมพุทธศาสนาไทย-อังกฤษ**. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ.

- สุพัตรา สุภาพ. (2540). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2542). **สังคมวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2525). **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณิ โกศลวัฒน์. (2530). **วรรณกรรม: หลักและวิธีการ**. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพรรณษา ประสงค์สุข. (2551). **การศึกษาวิเคราะห์ผลงานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร: แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุภักดิ์ มหาวรากร. (2552). **ความเปรียบเกี่ยวกับน้ำกับมรรคาสู่นิพพานในอรรถกถาชาดก**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ. (2544). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปัญญาสาชดกฉบับล้านนา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุวีรัตน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2541). **การควบคุมทางสังคมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สุวรรณณี สุกนธา [นามแฝง]. (2516). **เขาชื่อกานต์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- สนธยา พลศรี. (2545). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). **สังคมวิทยาครอบครัว**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2553). **ทศชาติชาดก พระพุทธเจ้า 10 ชาติ**. กรุงเทพฯ: เพชรกระรัต.
- เสถียร จันทิมาธร. (2519). **หนอนหนังสือ**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- หยก บุรพา [นามแฝง]. (2536). **อยู่กับกึ่ง**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัฒน์. (2536). **การวิเคราะห์นวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อิงอร สุพันธ์ุวณิช. (2554). **วรรณกรรมวิจารณ์: ร้อยกรองปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- อิงอร สุพันธ์ุวณิช. (2547ก). **เล่มมลายสายรุ้ง ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายปัจจุบัน**.
กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- อิงอร สุพันธ์ุวณิช. (2547ข). **วรรณกรรมวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- อิงอร สุพันธ์ุวณิช. (2548). **นวนิยายนิทัศน์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2522). **สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- อุทิศ เหมะมูล. (2552). **ลัทธิแก่งคอย** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: แพรว.
- อุษณีย์ พงศ์ประยูร. (2526). **วิเคราะห์ตัวละครอิฉาฝ่ายหญิงเชิงจิตวิทยาในนวนิยายไทย ปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- เอมอร รัตนเนตร. (2533). **การวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่องปทุมกุมารซึ่งมีที่มาจากมหาปทุมชาดกในปัญญาสาตก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- เอื้อนทิพย์ พิระเสถียร. (2529). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรื่องและอนุภาคใน ปัญญาสาตก**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อำไพ สุจริตกุล. (2550). **ชาดก 40 เรื่อง**. กรุงเทพฯ: ธรรมดา.
- Dahrendorf, R. (1959). **Class and Class Conflict in Industrial Society**. Stanford: Stanford University Press.
- Grisworld, W. (2004). **Cultures and Societies in a Changing World**. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Lewis A. C. (January 2014). **Conflict Theory**. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2557, จาก http://www.baanjomut.com/library_2/extension-3/social_change/02.html.
- Parsons, T. (1952). **The Social System**. London: Tavistock.

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	สุริยา คำกุนะ
วัน เดือน ปี เกิด	2 ตุลาคม 2519
ที่อยู่ปัจจุบัน	12/38 ถนนเจษฎาภานดินทร์เหนือ ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ 53000
ที่ทำงานปัจจุบัน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, จังหวัดอุตรดิตถ์
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, จังหวัดอุตรดิตถ์
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาไทย วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลย จังหวัดเลย พ.ศ. 2555 หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2547 ศศ.ม. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2543 พธ.บ. (การสอนภาษาไทย), มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตจังหวัดเลย, จังหวัดเลย
ผลงานตีพิมพ์	ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ สุริยา คำกุนะ. (2558). (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). “ปัญญาสชาดก: ความขัดแย้ง ระหว่างตัวละคร” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 11(2). สุริยา คำกุนะ. (2559). (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). “คำพิพากษา: กลวิธีการนำเสนอ ความขัดแย้ง”. วารสารสักทอง, 7(1).

ผลงานตีพิมพ์อื่น ๆ

สุริยา คำกุนะ. (2555). การใช้ภาษาในมหาเวสสันดรชาดกฉบับท้องถิ่นอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. อุตรดิตถ์: หลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

สุริยา คำกุนะ. (2555). ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย. อุตรดิตถ์: หลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

